SANCTI THOMÆ AQVINATIS

EX ORDINE PRÆDICATORVM

QVINTI ECCLESIÆ DOCTORIS ANGELICI

OPERA OMNIA.

AD FIDEM VETVTISSIMORVM CODICVM M. SS. ET EDITORVM EMENDATA, Aucta & cum Exemplaribus Romano, Veneto, & Antuerpiensi accuratè Collata.

NVNC PRIMVM IN GALLIIS PRODEVNT:

Partim à Reu. Patre IOANNE NICOLAI, ex Ordine Fratrum Prædicatorum Doctore Theologo Parisiensi, & in Maiori Conuentu Primario Professore à mendis expurgata, & notis marginalibus illustrata; Partim ab alijs Patribus eiusdem Ordinis emendata, vt patet in Indicibus post Præfationem appositis.

Omnia XXIII. Volum. Comprehensa.

Bibliotheca Urspergensis

PARISIIS,
Apud SOCIETATEM BIBLIOPOLARVM, viâ Iacobæâ.

M. DC. LX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LECTORI ERVDITO
Societas Bibliopolarum.

QVONIAM nihil vnquam tam fuit in votis, quam vt Reipublicæ literariæ pomœria pro nostra parte promoueremus, & suppetias iremus sedulò nonnullorum ad veram pietatem & eruditionem conatibus; neque labori nostro pepercimus, neque fortunis, vt ea in lucem ederentur, quæ Christianam religionem ecclesiamque illustrare maxime possent, & illius gloriam amplificare. Cum autem ex infinitorum propemodum scriptorum numero, nullus B. Thoma aut rerum varietate copiosior, aut ad tuendam veritatem illustrior videatur, illius opera à quibusdam annis prælo commissa tibi tandem, ERVDITE LECTOR, proponimus. Prodeunt itaque nobilissima Doctoris Angelici scripta, doctorum quorundam ex Dominicanâ familiâ labore & studio aucta magnoperè & multis in locis illustrata, ne quid ad operis splendorem deesse posset. Vicinarum iampridem ciuitatum diligentiâ factum erat, vt Beati doctoris volumina per orbem vniuersum transferrentur, & eruditorum oculos animosque pascerent; Verùm, præfiscinè dixerim, ea potius gustum irritare quam sitim explere potuerunt; Confusa pleraque, nonnulla malè digesta, aut extra ordinem ac locum posita editionem illam, si non deturpant, saltem minus commendabilem reddunt. Nobis nescio quo fato id relictum erat, vt quoniam in ea ciuitate versamur quæ & eruditorum hominum copiâ abundat, & cæteris veluti vrbibus leges imponit, Elegantioribus typis & caractere opus donaremus, externorumque diligentiam tantùm superaremus, quantum ciuitas Parisiensis suprà cæteras omnes caput efferre consueuit. Consentaneum verò erat vt quæ rerum omnium præstantissimarum splendore cæteras vincit, in pulcherrimo hoc opere, gloriæ suæ honorisque specimen aliquod ederet magnificum. Et sanè ræreptam alijs palmam non diffitebitur, qui in eo opere perpoliendo assiduitatem, curam in perquirendis nondum editis operibus, diligentiamque in ijs corrigendis quæ aut amanuensium errore aut Typographorum incuria fœdata videbantur. Tantam enim sedulitatem adhibuimus, tantamque diligentiam vt quemadmodum in hac ciuitate primùm, ita & orbi vniuerso primum proposita B. Thomæ opera facilè dixerim. Atque vt intelligas (LECTOR) quid in hoc

editione præstitum sit, & quorum hominum operâ vsi sumus, totum id breuiter exponam. Viginti tribus voluminibus opus distinctum publicamus, notis, animaduersionibus, indicibus, argumentis, rebusque omnibus necessarijs instructissimum. R. P. IOANNES NICOLAI vir si quis alius in Theologicâ palæstrâ exercitatissimus, annotationes in quattuor libros Sententiarum, Scriptum secundum ad Hannibaldum, Quæstiones Quodlibetales, & Catenam Auream in Euangelia scripsit. R. P. COSMAS MORELLES Theologiæ Professor, præter ea quæ Antuerpiensi editioni pro sua eruditione contulerat, curas veluti posteriores addidit, & correctiones innumeras huic editioni eleganter adjecit. R. P. ANTONIVS MALLET Theologiæ quoque Professor, curam suam omnem in libros Philosophicos contulit, emendauit plurima quæ occurrebant menda, libros illustrauit & nitori maximo dedit. R. P. PETRVS PELICAN, eius quoque familiæ Doctor opusculis manum admouit, non quidem temerariam sed medicam planè. Is quippè opuscula omnia recensuit, restituit, multaque adhuc non edita addidit, quæ suo ordine optimè disposita, & Præfationibus aucta ipse comperies. Hæc te monitum voluimus ne diutius ignorares per quos profeceris, & quorum operâ vsi sumus & elucubrationibus, vt doctorum hominum curiositati satisfaceremus. Cum enim viri pietate non minus quam doctrina insignes eodem quo nos flagrarent ardore, ecclesiæ nimirum & religioni proficiendi, suam nobis humaniter operam vltrò obtulerunt, vt quam absolutissimum opus prodiret. Intererat nempè plurimum vt perfectum opus prodiret, ex quo in ecclesiam vtilitas tanta redundat. Quis enim Scholasticam Theologiam seriò profiteri audeat, aut discere contendat, illo priuatus lumine, illoque duce destitutus? Quis intimos Scripturæ sensus penetrare speret, nisi primum hæc lux illi affulserit? De B. Thoma dicendum foret, nisi summam in eo pietatem singularem eruditionem, ingeniumque acerrimum fuisse vnanimi consensu omnes pronuntiarent. Non è re videretur tanti doctoris, viri tam sancti, elogia magnifica contexere, cum de eius doctrina aut sanctitate, Christianus nullus vnquam dubitauerit. Quod autem tantum in publicum beneficium contulimus, non tam lucro aut vtilitati velificati sumus, quam famæ, & literarum decori quarum splendor inutilium quorundam librorum promulgatione emarcuit, & quem assiduo labore ac diligentia quantum in Nobis erit, restituemus. Ineunte itaque hoc anno te munere per se magnifico donamus, LECTOR, tu boni consule & feliciter fruere. Vale. Parisiis an. Christi CIↃ. IↃCI. lx. Kalendis Ianuarijs.

INDEX OPERVM
S. THOMÆ AQVINATIS,
DOCTORIS ANGELICI,

Ordinis Prædicatorum, provt in hac Parisiensi Editione prima, disposita sunt, & in XXIII. Tomos dissecta.

TOMI PRIMI PARS PRIMA COMPLECTITVR.

VITAM ipsius S. Thomæ, Per F. Antonium Mallet, apud Fratres Prædicatores Parisienses Professorem.

Expositiones eiusdem S. Doctoris in Primum & Secundum Perihermenias.

Thomæ Caietani commentarium in Reliquum Secundi libri Perihermenias, nunc Primum huic Editioni appositum.

Expositionem eiusd. S. Doctor. in Primum & Secundum Posteriorum Analyticorum.

Opuscula Varia ad Logicam spectantia. De Prædicabilibus. De Prædicamentis Substantiæ. Quantitatis. Qualitatis. Ad aliquid. De sex principiis, & actionis Prædicamento. De Prædicam. Pasionis & Quando. De Prædicam. Vbi. Situs Habitus. De Enuntiatione tractatus. De syllogismis tractatus quatuor.

TOMI PRIMI PARS SECVNDA COMPLECTITVR.

COmmentaria in libros Aristotelis qui Parua naturalia nuncupantur.

Petri de Aluernia in quosdam huius operis à S. Thoma inexpositos libros refertissimam expositionem, nunc primum huic Editionis appositam.

Libellos duos, alterum de motu Cordis, alterum de Lumine, ad hanc Philosophiæ partem spectantes.

TOMI SECVNDI PARS PRIMA COMPLECTITVR.

EXpositionem in octo Libros Physicorum Aristotelis ex Velustissimo M. SS. diligentissimè Castigatam, cum duplici textus translatione antiquâ & nouâ.

PARS SECVNDA COMPLECTITVR

COmmentaria in quatuor libros de Cœlo & Mundo, Petri de Aluernia supplementum ad Commentaria S. Thomæ de Cœlo & Mundo, quæ morte Prauentus A. Doctor perficere non Potuit.

TOMI TERTII PARS PRIMA COMPLECTITVR.

COmmentaria in quatuor Libros Meteorologicorum, cum duplici textus iuterpretatione.

PARS SECVNDA COMPLECTITVR.

COmmentaria in tres Libros de Anima, cum duplici textus Translatione.

Magistri Dominici de Flandria, Quæstiones super tres Libros de Anima, & Sancti Thomæ Commentaria.

Commentaria in Primum & Secundum de Generatione & Corruptione, cum duplici textus translatione.

TOMVS QVARTVS COMPLECTITVR.

EXpositionem in duodecim libros Metaphysices, cum duplici textus translatione, & in librum de Causis, emendatam Per R. P. Cosmam Morelles, apud Fratres Prædicatores Professorem.

Tractatum de Ente & essentia, cum commentariis DD. Thom. de Vio Caietani Cardinalis.

TOMVS QVINTVS COMPLECTITVR.

EXpositionem in libros Ethicorum Aristotelis, emendatam Per Reu. Patrem Cosmam Morelles, apud F. Prædicatores Professorem publicum.

TOMVS SEXTVS COMPLECTITVR.

COmmentaria in Octo libros Politicorum Aristotelis, cum duplici textus interpretatione, emendata per eundem P. P. Cosmam Morelles.

Epitomem singulorum Librorum & lectionum, libr. Politicorum, per R. P. Carolum Rapinæum. Nunc primùm huic Editioni additam.

TOMVS SEPTIMVS COMPLECTITVR.

Commentaria in primum librum Sententiarum Petri Lombardi, ab innumeris mendis expurgata, ac notis marginalibus illustrata, per R. P. Ioannem Nicolai, apud Fratres Prædicatores Parisienses primarium Theologiæ Professorem.

TOMVS OCTAVVS COMPLECTITVR.

Commentaria in secundum Librum Sententiarum eiusdem Petri Lombardi, per eundem R. P. I. Nicolai, expurgata & notis illustrata.

TOMVS NONVS COMPLECTITVR.

Commentaria in tertium Librum Sententiarum, eiusdem Lombardi, ab eodem R. P. I. Nicolai, expurgata & illustrata.

TOMVS DECIMVS COMPLECTITVR.

Commentaria in quartum Librum Sententiarum, eiusdem Lombardi, ab eodem Patre I. Nicolai, expurgata & illustrata.

TOMI VNDECIMI PARS PRIMA COMPLECTITVR.

Scriptum (vt dicitur) secundum, in quatuor Libros Sententiarum, ad Hannibaldum Hannibaldensem S. R. E. Cardinalem, emendatum & expurgatum, ab eodem R. P. I. Nicolai, cum notis marginalibus nunc primùm additis.

TOMI VNDECIMI PARS SECVNDA COMPLECTITVR.

Quæstiones Quod-libetales, emendatas, expurgatas, & notis marginalibus illustratas, ab eodem R. P. I. Nicolai.

TOMVS DVODECIMVS COMPLECTITVR.

Quæstiones quæ disputatæ dicuntur, in meliorem ordinem dispositas, cum locis Scripturæ diuerso caracterùm genere designatis à P. D. A. Minouflet.

TOMVS DECIMVS-TERTIVS COMPLECTITVR.

Librum Primum & Secundum Summæ Catholicæ fidei Contra Gentiles, cum commentariis Magistri Francisci Ferrariensis.

TOMVS DECIMVS-QVARTVS COMPLECTITVR.

LIbrum Tertium & Quartum eiusdem Summæ Catholicæ, cum commentariis eiusdem Magistri Francisci Ferrariensis.

TOMI DECIMVS-QVINTVS COMPLECTITVR.

COmmentaria in Genesim ex originali Bibliotheca Minoritarum Middelburgentium, per Fratrem Antonium Senensem Professorem Theologiæ Louanij transcriptum.

Commentaria in quosdam Libros veteris Testamenti, scilicet in Iob, in Primam quinquagenam Dauidis, in Canticum Canticorum, in Esaiam, in Ieremiam, & in eius Lamentationes, nunc primùm cum vetutissimis codicibus M. SS. collata & emendata, per Reuer. P. Cosmam Morelles S. T. Doctorem. Tomus 16.

TOMVS DECIMVS-SEPTIMVS COMPLECTITVR.

CAtenam Auream in quatuor Euangelia, ab innumeris mendis aliarum Editionum expurgatam; nouis additamentis, marginibus & ornamentis auctam, vt singulis Euangelistis præfixa Præfatio indicabit; per R. P. F. I. Nicolai Doctorem Theologum Parisiensem, &c.

TOMVS DECIMVS OCTAVVS COMPLECTITVR.

COmmentaria in omnes Epistolas S. Pauli Apostoli emendata.

Sermones eiusdem Angeli Doctoris pro Dominicis & Festiuis diebus ex Bibliotheca Vaticana in lucem emissos.

TOMVS DECIMI NONI PARS PRIMA COMPLECTITVR.

COmmentaria in Danielem, in Machabæos, & in omnes Epistolas Canonicas.

TOMI DECIMI NONI PARS SECVNDA INTEGRE HVIC EDITIONI ADDITA COMPLECTITVR.

EXpositiones in Apocalypsim D. Ioannis Apostoli.

Quinque Libros Boëtij de Consolatione Philosophiæ.

Commentarium in Tractatum eiusdem Boëtij de Scholarium disciplina. Omnia nunc primùm è Tenebris eruta, per R. P. F. Cosmam Morelles, eiusdem Ordinis Professorem Theologum.

TOMVS VIGESIMVS COMPLECTITVR.

OPuſcula omnia Theologica & Moralia, & Conſiderationes. Quæſtiones de Secreto ſeruando, & alia quædam nunc primùm edita ex M. SS. Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis, omnia Præfationibus & Partitionibus illuſtrata, cura & ſtudio P. F. Petri Pelican, Ordinis F. Prædicat. Doctorem Theologum Pariſienſem.

TOMVS VIGESIMVS PRIMVS COMPLECTITVR.

PRimam Partem & Primam Secundæ Summæ Theologicæ.

TOMVS VIGESIMVS SECVNDVS COMPLECTITVR.

SEcundam Secundæ Summæ Theologicæ.

TOMVS VIGESIMVS TERTIVS COMPLECTITVR.

TErtiam Partem & Supplementum eiuſdem Summæ Theologicæ.

Indices accuratiſſimi, Tractatuum, Materiarum, & Locorum Scripturæ ſingulis Tomis, nunc primùm appoſiti ſunt pro majori Lectorum commoditate.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Nauarre; A nos Amez & Feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlemẽt, Maistres des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Baillifs, Seneschaux, Preuosts, ou leurs Lieutenans, & à tous nos Officiers & Iusticiers qu'il appartiendra : SALVT. Nostre chere & bien amé, *Le Pere* IEAN NICOLAI, *de l'Ordre des Freres Prescheurs, Docteur en Theologie de la Faculté de Paris, premier Regent au grand Conuent des Iacobins de nostre bonne Ville de Paris* : Nous a tres-humblement remonstré qu'il auroit depuis long-temps pris le soin de trauailler aux corrections & annotations necessaires, & qui manquoient aux Oeuures du Docteur Angelique S. Thomas, la gloire & l'ornement de son Ordre, comme il a commencé de faire, & particulierement à sa Somme Theologique, au Commentaire sur les quatre Liures des Sentences, & à la Chaisne d'or sur les quatre Euangelistes, auec dessein de continuer à trauailler desormais aux Corrections & Annotations necessaires aux autres Tomes dudit S. Thomas, lesquelles Oeuures ledit Exposant desireroit faire imprimer; mais d'autant qu'il conuient faire de grands frais pour icelle Impression, il apprehende ne pouuoir pas rencontrer des Libraires ou Imprimeurs qui voulussent hazarder de si grandes sommes, crainte que d'autres Libraires & Imprimeurs de nostre bonne Ville de Paris, & des autres Villes de nostre obeissance, ne voulussent par enuie & ialousie entreprendre de faire imprimer lesdites Oeuures ou parties d'icelles separées, tant sur les anciennes & precedentes Impressions, que sur celles corrigées par l'Exposant; & d'autant que si telle concurrence leur estoit faite, ils ne pourroient éuiter leur ruine totale, Il nous auroit requis des Deffenses & Lettres de Priuilege à ce necessaires, humblement requerant icelles : A CES CAVSES, desirant fauorablement traiter ledit Exposant, & cooperer en tant que pouuõs à ses bons desseins, & empescher que ladite concurrence ne soit faite aux Libraires & Imprimeurs qu'il choisira, Luy auons permis & octroyé, permettons & octroyons par ces presentes, de faire imprimer & distribuer par tels Libraires & Imprimeurs qu'il voudra choisir, & autant de fois qu'il voudra, durant le temps de vingt ans, à compter du iour que chacun des Volumes seront acheués d'imprimer, *Sancti Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici, Ordinis Prædicatorum, Opera omnia, in Philosophiam Aristotelis, in Genesim, in Iob, in Psalmos, In Cantica, in Hieremiam & Threnos, in Isaiam, in Danielem, & in Machabæos, in Matthæum & Ioannem, in Epistolas Pauli, in Epistolas Canonicas, in Apocalypsim, Catena Aurea, Summa Contra Gentiles, Summa Theologia, in quatuor libros Sententiarum, Scriptum secundum Sententiarum ad Anibaldum, Quæstiones disputatæ, Quæstiones Quodlibeticæ, in Boetij de Consolatione Philosophiæ & de Scolarum disciplina, Opuscula Varia, & Sermones* : Et particulierement, *Summa Theologica Sancti Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici emendationibus & notis tum historicis tum dogmaticis ad marginem adiectis, aucta, ornata, illustrata per F.* IOANNEM NICOLAI, *Doctorem Theologum Parisiensem, & in magno Conuentu S. Iacobi primarium Theologiæ Professorem; Catena Aurea eiusdem S. Thomæ super quatuor Euangelia cum emendationibus, notis, illustrationibus additamentis & ornamentis adiectis per eumdem qui supra : Scriptum super quatuor libros magistri Sententiarum Petri Lombardi ab eodem Doctore Angelico editum, & eisdem vt supra, ornamentis ab antedicto emendatore illustratum*; Et ce de tels caractere, volume & grandeur qu'il iugera necessaire; Et deffendons à tous Libraires, Imprimeurs, & à tous autres de quelque qualité & condition qu'ils soient, tant de cette Ville de Paris, que des autres Villes, Terres & Seigneuries de nostre obeissance, d'imprimer ou réimprimer, ny faire imprimer ou réimprimer de quelque caractere, volume & grandeur que ce soit lesdites Oeuures de S. Thomas, ou partie d'icelles specifiées cy-dessus, tant sur les anciennes & precedentes Impressions, que sur celles d'iceluy Exposant, d'en vendre & distribuer d'autre Edition que de celles qui seront faite par ledit Exposant, ou ceux ayans droict de luy, pendant ledit temps de vingt années, mesme sous pretexte d'augmentation, retranchement & changement de titre ou autrement, en quelque façon & maniere que ce soit, alterer, extraire, ny prendre aucun traité & matiere contenuë ausdites Ouures S. Thomas, sans le consentement & permission dudit Exposant, ou de ceux ayans droict de luy, le tout sur peine de deux mil liures d'amende, applicable vn tiers à Nous, vn tiers à l'Hostel-Dieu de nostre bonne Ville de Paris, & l'autre tiers au grand Conuent des Iacobins de nostredite bonne Ville de Paris, confiscation des Exemplaires contrefaits ou apportez des Pays estrangers, & de tous despens, dommages & interests au profit des Libraires & Imprimeurs choisis par ledit Exposant; reuoquant pour cét effect tous precedans Priuileges desdites Oeuures de S. Thomas, ou parties d'icelles, & autres choses à ce contraire, à la charge d'en mettre deux Exemplaires en nostre Bibliotheque, & vn en celle de nostre tres-cher & feal Cheualier le Sieur Seguier Chancelier de France, auant que de les exposer en vente; & que les presentes seront registrées dans le Liure de la Communauté des Marchands Libraires de nostredite bonne Ville de Paris, à peine de nullité des presentes : NOVS VOVS MANDONS que du contenu en cesdites presentes, vous fassiez souffrir, vser & joüir plainement & paisiblement ledit Exposant, & ceux qui auront droict de luy, sans souffrir qu'il soit fait aucun trouble ou empeschement au contraire, tant à luy qu'à ceux à qui il aura cedé ses droicts : VOVLONS qu'en mettant au commencement ou à la fin desdites Oeuures & Volumes coppie des presentes ou bref extraict d'icelles, elle soient tenuës pour deuëment signifiées; & que foy y soit adioustée & aux Coppies collationnées, par l'vn de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires comme à l'Original. MANDONS au premier nostre Huissier ou Sergent sur ce requis, faire pour l'execution des presentes tous Exploits, Saisies, Transports, & autres Actes requis & necessaires, sans demander autre permission, nonobstant oppositions ou appellations qnelconques, Clameur de Haro, Chartre Normande, & autres Lettres à ce contraire. CAR tel est nostre plaisir; En tesmoin dequoy Nous auons fait mettre nostre seel à ces presentes. DONNE' à Paris le vingt-sixiesme iour de Feurier l'an de grace mil six cens cinquante-sept; Et de nostre Regne le quatorziesme, Par le Roy en son Conseil, Signé PEPIN.

Registré sur le Liure de la Communauté des Libraires, suiuant l'Arrest de la Cour du 8. *Avril* 1653. *Fait à Paris le vingt-quatriesme Septembre mil six cens cinquante-huict.* *Signé* D. BECHET, *Syndic.*

Et le 21. Avril 1657. ledit R. P. NICOLAI a cedé & transporté tout son droict audit Priuilege, aux Libraires Associés en la Compagnie des Oeuures de S. Thomas, dont les Noms se trouuent à la fin de plusieurs Tomes desdites Oeuures, & ce aux conditions accordées entr'eux par leur Acte dudit iour sous seing priué fait double.

SANCTI

THOMÆ AQVINATIS

EX ORDINE PRÆDICATORVM,

QVINTI ECCLESIÆ DOCTORIS ANGELICI

PRÆCLARISIMA COMMENTARIA

IN PRIMVM ET SECVNDVM

PERIHERMENIAS

CVM THOMÆ CAIETANI SVPPLEMENTO.

EXPOSITIO IN PRIMVM ET SECVNDVM POSTERIORVM Analyticorum.

OPVSCVLA VARIA AD LOGICAM SPECTANTIA.

Vita eiusdem S. Doctoris in principio apposita.

Omnia emendata & correcta Per F. ANTONIVM MALLET, Ordinis Prædicatorum.

Operum TOMI PRIMI.

PARS PRIMA.

PARISIIS,
Apud SOCIETATEM BIBLIOPOLARVM,
viâ Iacobæâ.

M. DC. LX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

VITA
SANCTI THOMÆ AQVINATIS,

Per F. ANTONIVM MALLET, apud Fratres Prædicatores Parisienses primarium Regentem.

AB Illustrissima Aquinorum prosapia, ceu Comitum de Lauretta, vel Franchipani, feliciter duxit ortum Diuus Thomas: præclaris maioribus Præclarior non ab illis quibus natus erat fortunæ bonis, sed virtutum studio magnum nomen sibi effecit, non aliter quàm Zachariæ magni Ioannis Patri, Theodoræ grauidæ contigit, cui Herimita (bonus homo) præsago spiritu,nasciturum Thomam sanctitate & eruditione clarum, vnà cum Monachis Cassinati-Montis Deo consecrandum, hocque tamen consilium à Deo impediendum prædixit. Hunc Vatem subsequuti Astronomi, à planetis, etsi parum veridicis, orbi magnum fore didicerunt, quod Deus subito sanciuit miraculo. Castellum enim à rupe sicoa fulgur immaniter tetigit, sorore extincta, aliisque familiæ vasis consumptis, infantulum illæsum reliqui. Iam sanctitatis specimen præbuit, qui vix viuere cœpit, schedulam è cœlo delapsam salutationem Angelicam continentem ita mordicùs tenuit, vt nec vi qualibet nutrix quæ eum commodiùs abluere volebat, auferre potuerit; matri tamen detulit, sed eandem repetentibus lacrymis deglutiuit. Prima iuuentute bonis morum & litterarum rudimentis, Monachis Cassinati-Montis imbuendus traditur. Vix vnius lustri erat & iam pietatem cum sufficientia iungens, puerorum nugas respuens, libris, orationi Deo omninò inhærebat. Neapoli 9. annos agens, omnes scholæ socios ipsumque præceptorem superabat: Interim de Prædicatorum Ordine cogitabat, réque Priori annuenti Neapoli delata, admiratione omnium, matris verò mœstitiâ induitur, sed ne maternæ à proposito iuuenem illecebræ abducerent, Romam mittunt; hunc mater insequitur, vt videat quem Neapoli videre non potuit; sed frustra: Parisios mittitur vt perficiat quæ incepit studia; sed fratres (matre instigante) ei insidiantur, capiunt, matri expostenti reddunt, quæ lacrymas, vim, carcerem denique adhibuit, vt eius animum mutaret: efferatos eiusmodi fratrum motus Gregorius IX. ægrè tulit, & conquerentibus Religiosis Imperatori Frederico rescripsit, à quo extremâ sententia, nisi religiosæ, obstitisset Fratrum Prædicatorum pietas, damnati fuissent, Otio non vacat iuuenis oppressus, Biblia sacra, librum Sententiarum memoriæ mandat; quin & librum fallaciarum, in quo Philosophus senuerat, breui temporis spacio conficit, sororique mundum suadendi religionem persuadet: sicque, vt alter Moyses, maluit affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem.

Quid faciet illusus ex omni parte dæmon? meretricem blandientem, & lenociniis tentantem indicit: hanc pudore deuicit Thomas, titione fugauit, signóque crucis in pariete exarato, lacrymas effundens vberrimas, ab Angelis lumbos eius cingulo aliquo (quod Vercellis est) constringentibus, corripitur, itaut omni posteà libidinis sensu caruerit: tandem mater Ordini nostro Neapoli restituit. Liber, studia sua promouere cœpit, à generali Magistro Parisios missus est, sed vix degit in Conuentu sancti Iacobi, quòd fratribus procurantibus, Abbas Montis-Cassini, cuius nutui 7. Episcopatus subiacebant, nominatur. Quid hæc efficient? sese subduxit, Coloniæ Albertum Magnum auditurus; & quia felicis memoriæ & silentij erat auditor, magni Theologi nomen sibi dedit: bouem mutum quidam eum appellabant, sed disertissimè de quadam quæstione differentem, eanque multis ingenij sui rationibus illustrantem, difficultates omnes vniquâ distinctione enodantem, Albertus eruditorum primus vaticinio dixit, *mugiet bos ille & voce eius tonabit orbis.* Ita fuit; non solùm Latini eius doctrinâ vtuntur, sed barbari venerantur, & Græci Græco idiomate interpretantur. Vigebat tunc temporis Vniuersitas Parisiensis, Thomam scientiæ fluenta vndique deffundentem excepit, & insuperabiles Magistri sententiarum difficultates elucidantem audiuit: Commentario in Petrum Lombardum edito omnes rapuit, vt aspirante numine scripsisse (quod & sodali suo quondam asseruit) omnes fere censuerint. Oblatam lauream doctoralem abdicauit & madidis genis crucifixum alloquitur. *Rogo (Saluator Iesu) vt mihi quantum decet Doctores, scientiam concedas, nec mihi thema assumere possum vt hac de re orationem conficiam, cui senex, quem quidam sanctum Dominicum existimant, ait, ne tristeris, fili initium dabis orationi tuæ his verbis, rigans montes de superioribus tuis, de fructu operum tuorum saciabitur terra:* spe sic amplissima concepta annuit Thomas votis Vniuersitatis, oblatam lauream recipit; populusque omnis nouo omine sibi profuturum pollicetur.

Mox eum inuidus Guillelmus de sancto amore conatur extinguere, & eum vltra duorum annorumspatium prosequutus esset ni eum & sequaces eius, Alexandre IV. quadraginta diplomatibus, exules fecisset, & vindicasset. Christianum Canonicum Bellouacensem, & Odonem Duacensem pari coniuratione ligatos iuramento obstinxit ne ei obessent néue nocerent: sicque Doctorem scholis, magistrum discipulis restituit Pontifex.

Publico restitutus, publico studuit, Commentaria in Paulum confecit, Summam contra Gentiles, velut quendam clypeum pro tuenda religione Christiana subministrauit, quadraginta quoque cum ducentis articulis de Veritatis quæstionibus à seipso compositis, atque vna vigenti quæstionibus de virtutibus explicatis à Stephano Episcopo Parisiensi, *Lumen Ecclesiæ, lapis pretiosis, speculum Vniuersitatis nominatur aliisque honoris titulis illustratur.* Sed nondum extinctam penitus inuidiam cohibere non potuerunt sequaces Guillelmi, conuitiis & susurationibus eum attrectant, & non pauci in eorum audaciam adducti, nisi muneribus Apostolicis cedamus, Ordinem nostrum labe factare parant: ex canduit tandem eorum furor, cum sacrilega & potenti impietate vnus ex eis Guillot Bidellus nationis Picardiæ, templum adiit, violataque spectantium attentione libellum maledicum in S. Thomam concionantem euomuit: tanti sceleris reos Ludouicus S. non impunè reliquit: Alexander quoquè Pontifex eosdem anathemate tetigit, & Guillot impudentiæ principem beneficiis & dignitatibus orbauit: S. Thomam tanti impetus non frangunt, nòn alio, octo annorum spacio, vtitur clypeo quàm oratione & patientia. Orationem rebus agendis semper præmittebat, choro cum fratribus semper intererat, Missam quotidiè & dicebat, & audiebat; tanto affectu orabat vt sensus sæpius exanimes fierent: vnde ferrum & ignem in crure grauissimo vlcere laborante, sine doloris morsu sustinuit: contrectantem Eucharistiam die Veneris sanctæ semel, sed toties quoties decantabatur, *ne proiicias nos in tempore, &c.* Ecstasim patientiam viderunt socij: Imo dum accumberet mensæ cum S. Ludouico ita rerum diuinarum cogitatione abripiebatur, vt inconsultè mensam dexterâ, percusserit, exclamaueritque *actum est contra Manichæos*, præcipiente rege, arcana scribenda narrauit: idem prorsus ei contigit coram Egislasio Cardinali à latere: hic desiderio videndi sanctum adductus, sanctum sine sensu & motu inuenit, sed quam sapidas delicias degustasset, modico risu exprimens coram Archiepiscopo Capuano reuelauit. His ne addam & alia non minus stupenda? in castello S. Seuerini tribus diebus adeò rerum cælestium dulcedine occupabatur, vt tanto tempore quasi in animis remanserit: testes sunt ex familia S. Iacobi Pariensis quamplurimi religiosi, qui corpus eius in aëre raptum quod & alias eidem contigit Neapoli, coram crucifixo, sæpius viderunt: omnia pro voto obtinuit, dolorem dentium oratione sedauit, sortem beatam fratris emortui à sene aliquo reuelante didicit, sororemque in digne Purgatorio gementem liberauit.

Eius doctrina prima fuit, sacra Concilia post eius obitum, nisi quod ipse scriptis definierat sanxerunt credendum, difficultates interiectas libris Moysi & Pauli aperire non valentem, cum Petro & Paulo conferentem viderunt socij, omnia materiarum genera attigit, & velut alter Salomon, à minimâ rerum ad maximam explorauit.

Dialecticam, Philosophiam naturalem, Moralem & Metaphysicam Aristotelis ita accuratè perlustrauit, vt nihil inuisum, nihil intactum reliquerit: Primus fuit ex Latinis qui lucidiori contextu sensum Philosophi aperuit, imò Aristotele in Aristotelem vtens eiusdem dogmatibus Gentilium errores confecit funditùs: duo commentaria in Magistrum sententiarum conscripsit: doctrinam sacram ferè in Summa interiecit: articulos fidei rationibus validissimis in quatuor libris contra Gentiles roborauit: duodecim post 60. Opuscula posteritati reliquit, eaque adeò magna vt non pauci suáne fuerint, dubitarint, nisi Ægidius Romanus ex Ordine S. Augustini Cardin. Ecclesiæ Romanæ qui eum 13. annis audierat, ab iniuria vindicasset. Quanta erat animi amplitudine? Etsi componendis principibus in Anglia, Germania & Gallia, occuparetur, tamen 40. nouem annorum curriculo, omnia legit, de omnibus scripsit: simul diuersa quatuor excipientibus dictabat: & quod omnem superat mentem, moriturus, nihil fere de suis scriptis, necue quod dormiendo socio vigilanti tradiderat expungendum putauit: hac de re Pius V. iure merito 5. Doctorem Ecclesiæ nominauit: scientiam suam non paucis Deus obsignauit miraculis: cùm aliquando suborirentur difficultates Eucharistici mysterij, & eius hac in re iudicium omnes subire vellent, sensum suum in Cartula expressum aræ magnæ Conuentus S. Iacobi imposuit, vt illum Deus, si malus esset, improbaret; si bonus, confirmaret. O stupendum! Spiritus visibili figura cartulæ assidens, spectante cœtu plurimo, ait, *appositè & ad rem scripsisti:* cum tandem Ornietta officium de Sacramento, & Neapoli extremam suæ Summæ partem complèsset, crucifixi imagines bene scripsisse testatæ sunt. Referámne honoris titulos quos ei exhibuerunt S. Patres? Ioannes XXII. referente Gersonio, quemlibet articulorum, vnum per se esse miraculum testatur. Innocent VI. in sermone quem instituit de eius laudibus in hæc verba, *ecce hic plusquàm Salomon*, puriorem esse, demptâ Canonicâ, doctrinam asserit; itaut qui eam inpugnârint, de veritate suspecti semper habeantur: Pius V. in Bulla qua eum in numero Doctorum Ecclesiæ adscripsit, certissimam fidei normam nuncupauit. Quid adiicere possumus testimoniis Clementis VIII. & Pauli V. scribentium proregi & nobilibus Neapolitanis, eius doctrinam fuisse cœlestem, eloquium diuinum, fidei robur, voluntatisque Dei interpretem proclamarunt? non mirum est igitur si Fratribus Prædicatoribus latum sit, ne docendi officio priuentur, eius doctrinam amplexari. Si S. Ignatius societatis Iesu parens eundem suis sequi mandauerit, & Comitiis Generalibus eiusdem societatis sancitum fuerit; ne ad Cathedram Theologiæ promoueantur, nisi quid doctrinæ Diui Thomæ benè affecti fuerint, ab ea verò alieni, à docendi munere repellantur. Carmilitæ discalceati 2. p. suarum Constit. cap. 9. eidem inhærent: schola Salmantica solenni iuramento sanctorum Augustini & Thomæ scientiam profitetur. Vrbanus V. in Bulla translationis corporis S. Thomæ, Vniuersitati Tholosanæ idem iubet: *Volumus*, ait, *insuper, & tenore Præsentium iniungimus, vt dicti Beati Thomæ doctrinam tanquam Veridicam & Catholicam sectamini, eamque studeatis totis viribus ampliare.* Tandem Facultas Parisiensis aliquando eius magistra, tanti Doctoris discipulâ effecta, ita loquitur, *qui denigrat, &c.* Nec mirum est, si tot sequaces habeat: cùm scientiam aliorum quasi Compendio scriptis suis perstringat; inde est quòd eum iure merito cum Francisco Titelamæno ex Ordine Minorum appel-

lare liceat *linguam omnium, Theologorum Theologum, litterarum Alpha, veritatis opificem, Architectum omnis litteraturæ, delitias, primum medium & nouissimum omnium, &c.* Quomodo in hæc verba non prorupisset? Cum a Fratre Ioanne de Iesu-Maria didicerit parentem suum sanctum Franciscum è cælo descendisse, & Fratri Laurentio mandasse eandem sectari doctrinam his verbis: *Crede huic, quia eius doctrina non deficit in æternum.*

Verùm tantam expostulat admirationem eius humilitas, quantam doctrinæ eius eminentia, non solùm non occubuit vanitatum stimulis, sed ne quidem iisdem fuit commotus, canente Ecclesiâ, *Pestifera superbiæ nunquam persensit stimulum:* quàm magnum est inter superbiæ spiramenta versari & eisdem non agitari! tot affatim laudes, tot honoris fastus, tot scientiarum luces, nec leui saltem superbiæ maculâ eius animam inquinârunt: omnia quæ egit, probauit humilitas: moderatè disputauit, sententias Patrum etsi minùs solidas, aut alio sensu, aut alia verborum serie interpretatus est; & quamuis primas, suæ ætatis homines ei darent, postremus tamen esse contendebat. Bononia eius humilitatem admirata est, cùm frater quidam meriti nescius, in socium sibi adsciuit, & ferè per totam ciuitatem etsi Christus ægrum traheret circunduxerit; sed fratri veniam postulanti respondit, religionem non alio quàm humilitate perfici, quâ homo homini subiicitur, vt Deus homini propter nostram salutem se subiecit: Paupertatem strenuè amauit: à Virgine Matre impetrauit, vt nunquam à religionis statu ad dignitates assumeretur; sicque Episcopatum a Clemente VIII. Archiepiscopatum Neapolitanum, & S. Petri Abbatiam, familiæ suæ splendorem abdicauit; cùm adhuc esset infirmæ ætatis, pauperibus omnia erogabat; quidque eis deferret clanculùm scire aliquando volens pater, loco panis rosas extremâ hieme sub pallio iuuenis inuenit. Regiam ac florentissimam mœnibus & populis vrbem Parisiensem tam parui fecit, vt Chrysostomi Homiliam in Matthæum sibi dono dari maluisset: singulis excelluit virtutibus; harum fuisse templum, & organum asseruit Clemens VI. serm. sic incipiente, *Docebat eos de regno Dei in eius oculis simplicitas; in vultu benignitas; in gustu sobrietas; in lingua veritas; in tactu integritas; in auribus humilitas; in manibus liberalitas; in gressibus modestia; in conuersione honestas, pietas in sermone; in intellectu lumen; in anima sanctitas; in corde charitas prominebant: adeo vt corpus eius nihil aliud quàm virtutum simulacrum existimaretur.* Quis crediderit tantas virtutes in suggestu fuisse mutas & steriles? amorem audientibus suggerebat luteos animi affectus dissoluebat, Dei desideriuminspirabat. Sublimes ac futiles orationis ornatus in dicendo repellebat, & mores suos cum verbis coniungens, non paucos ad pœnitentiam adducebat. Curiam Romanam quadragesimalibus Concionibus reformauit. Spectantium mentes & affectus ita sibi deuinciebat, vt eosdem quos die Veneris sanctæ ad lacrymas prouocârat, die Resurrectionis, gaudio restituerit: Iudæos suæ doctrinæ acerrimos hostes in domo Cardinalis Richardi funditùs conuictos, baptisauit: diabolum portentosis, at variis honoris figuris, ab incœptis distrahere conantem signo Crucis sepiùs deterruit: qui diabolo restitit; morbos etiam superauit: mulierem fluxum sanguinis, iam diù patientem ora vestimenti sui tacta sanauit. Fratri Reginaldo febre graui laboranti reliquias sanctæ Agnetis, quas in collo ferebat imponens, profuit. Arcana pectoris non eum latuerunt, & que in animi latebris delitescunt, aperuit: hoc expertur est Fratre quidam sui Ordinis, cuius animum vagantem, diuino officio attentum reddidit. D. Bonauenturam inuisurus, & eius occupationis nescius, ait, *sinamus Sanctum pro Sancto laborare:* reipsà vitam S. Francisci conscribebat. Hæc argumento sunt, tantam cognitionem à Deo ipsi esse concessam.

Tandem diem extremum, qui nullum habere debuit, Soror quàm antea à Purgatorio liberauerat; prænunciauit: frater Romanus quem Parisiis in scholis superstitem reliquerat, eidem Neapoli apparens Sororis verba confirmauit. Imò Deus, in Castello S. Seuerini trium dierum spatio sopitis sensibus, ad diuina rapto specimen aliquod futuræ gloriæ exhibuit: vnde cessante exstasi fratri Reginaldo ait, *Carissime fateor omnia quæ vidi & docui hucusque, non esse conferenda cum iis quæ degustaui, moriar statim:* tunc stella lucidissima, vidente Coppa nobili Neapolitano & fratre comite, capiti eius incidet, quæ non recessit nisi cùm ipse recederet Neapoli: hæc proximæ mortis præsagium fuit. Adhæc Cometa magnus, ex aduerso Monasterij fossæ Nouæ stetit, qui tamdiù illuxit, quamdiù ipse vixerit. Tanta ergo de sua salute spe concepta iussu Greg X. Lugdunum petit an. Domini 1264. vt Concilio celebrando interesset, diceretque de rebus deliberandis circa conciliandos Græcos cum Ecclesia Romana, Principesque fœdere coniungendos, vt Turcas sanctissimis locis spoliarent. Morte præoccùpatur sanctus, sed tamen adfuit huic & cæteris Conciliis, superstite sua doctrina: nam vt orator Concilij Tridentini dicebat, nihil sine tanti Doctoris moderamine definitum est: *Attendite, num singuli sententiam Thomæ testimonio corrobare velitis? is est probatiuus lapis: qui hunc suæ sententiæ habet defensorem, erroris non potest esse suspectus.* Hæc sunt verba ex historia Concilij Trid. desumpta.

Moguntiæ in Castello Franciscæ Neptis suæ febre, grauissimâ detinetur. Cibi appetentiâ carens, trychides & haleces quorum Campania improuida est, sibi apponi cupit. Ioannes Guido Medicus vt ægrum arte & simulatione deluderet, alios pisces in foro venalitio emit, sed reuera horum natura in haleces & trychides commutata est: quod suspicans sanctus, edere noluit, sed vt alter Dauid, appetentiam cibi comprimens, Deo consecrauit: doloribus defatigatus ad Monachos fossæ Nouæ declinauit, quorum portam subiens, ait, *hæc requies mea in seculum seculi:* lectulo decumbens, Cantica exposuit: sacerdoti, animi noxas detexit petiitque sacro sanctum Eucharistiæ Sacramentum sibi afferri: sed vt allatum vidit; humo sese deiecit sicque orauit: *Te Deum meum adoro & confiteor quem nunc specierum panis inuolucris recipere contendo: nouisti quo animo de te scripserim, de te disputauerim: nouisti me tibi in omnibus conformem fieri voluisse. Si probè scripserim, tibi deuoueo; si improbè, ignosce: Ecclesiæ iudicio omnia submitto.* Hoc absoluto madidis genis, emissis suspiriis communicauit: vltimo Sacramento perunctus, precibus assistentium respondens, gratias toti communitati referens, obsecrauit omnes ad vnum, vt alter alterius onera portarent, & omnes amore sese præuenirent, sicque manus & oculos in cœlum ferens, Deo animam riddidit 6. Martij, horâ matutinâ an. 1264. vertente anno ætatis suæ quadragesimo nono.

Morum venerantur quamplurimi, quem viuentem dilexerant. Episcopus Terracinæ ex Ordine S. Francisci, Principes, Nobiles, & non pauci ex quolibet Ordine Religiosi ceremoniam funebrem decorant: alij vestis, alij calceorum particulam abscindunt, alij ramis oliuarum corpus eius tangunt ne cum eius vita omnia deperdant, infirmi vndique confluunt: & quod hucusque inauditum est, equa cui incidebat, præruptis stabili portis, effrænis, viam faciens sibi coràm hero demortuo, moritur. Albertus magnus Coloniæ degens mortem sancti prædixit. Paulus Aquilanus, homo sanctissimus, interrupto sumno exclamauit. *Patres mei, festinate, Doctor noster à nobis tollitur:* & eodem die obiisse quo exclamauerat, repertum est; Albertus Brixiensis Augustinum ex vna parte, ex altera Thomam, illum infulâ Pontificiâ, istum torque duplici exornatum, candidissimo habitu vestitum & in pectore lapidem pretiosum deferentem conspexit. Cui Augustinus: *Ne mirere, Alberte, veni vt de gloria tanti Patris certum te facerem: lapis iste pectori infixus lucidissimam scientiam, torques scriptorum copiam & methodum significant: pares sumus in gloria hunc dignitate Pontificali supero, hic virginali puditicia me antecedit:* Ex eius tumulo varij odores aërem imbuentes exhalabant.

Testes sunt Religiosi, qui tanta odoramentorum fragrantiâ conuicti hunc, editis canticis iubilationis, inuocare cœperunt. Perennis & non intermissa post 7. imò etiam 14. annos odorum suauitas salutis suæ certitudinem firmius ampliauit. Podragra peruicax in eius tumulo expellitur: spectrum horrendum exanimem fecerat quendam hominem, sed sancti reliquiis sibi impositis incolumis factus est: Alius ex lex & honestate solutus, infenso animo sanctum irridebat, sed subita vltione percutitur, capite tumente, immanissimis doloribus agitato, pœnitentia osculataque; sancti manu sanitati restituitur. Anginâ torquetur alius vt nec verbum depromere possit, etsi renueret eius vxor, scripto Thomæ opem interpellat, & integer redditur: Conuersus è Monasterio fossæ Nouæ, teste Abbate & Monacho, dolore quo brachium à tribus mensibus laborabat, expeditus est, Iuuenis qui secundam partem corporis mentem & inflatam habebat, matre Thomam implorante, sanus efficitur. Mulier obtusa aure, quæ & filium graui dolore gementem non poterat audire, voto emisso S. Thomæ, & se & filium liberatum inuenit. Quid igitur mirum est, si Ioannes XXII. tantâ miraculorum congerie conuictus eum in Sanctorum numerum retulit, an. 1323. 18. Iulij?

Interim Prædicatorum Ordo S. Thomæ reliquias repetit, quas Monachi fossæ nouæ, ne asperna-rentur, alias in turri fortissima abscondebant, alias Roberto Comiti Prouinciæ custodiendas tradebant: sed Vrbanus V. auditis rationibus Eliæ Generalis Magistri, visisque rescriptis Fratris Reginaldi socij S. Thomæ, corpus Tholosam apud Fratres Prædicatores transferendum decreuit: quanto gaudio & apparatu Tholosa exultauit? Ludouicus Regis Caroli frater, nobilium turba, vrbs tota, vicini quoque exteri, & longissimi obuij ierunt, Archiepiscopi, Prouinciæ, Clerus denique omnis: Consentiunt Patres, vt Parienses quos documentis Thomas illustrârat, brachio opotiantur. Tum Rex pietate insignis sanctissimum munus sanctissimè recipit: nam quiescente omni plebeio operi, procedente Clero, comitante populorum catervâ, flexis genibus, allatas reliquias osculatur, Cardinali à Bellouaco in Conuentum S. Iacobi asportandas committit. Quid ista supplicatione & ceremoniâ splendidius; Huic adfuit Ordo Ecclesiasticus, non abfuit vniuersitas, Carolus V. cum tribus Reginis, Dux Burgundiæ, ij tandem quos diuitiæ ingenium eximios reddebat, insignem reddiderunt: sacellum suum sacrum S. Thomæ nomine nuncupari voluit, quod exquisitis ornamentorum donis illustrauit. Cui Clemens VI. in festo & per eius octauam 41. annis, eas Indulgentias quas eius prædecessores festis sanctorum Dominici & Petri martyris tribuerant, concessit. Et Pius V. Bulla anni 1567. 3. Iunij, subsignata per 35. Cardinales, omnibus qui mundatâ conscientiâ altare aut sacellum S. Thomæ visitabunt, centum dies Indulgentiarum tribuit.

INDEX
IN QVO LECTIONVM ET CAPITVM SVMMÆ,

Quæ in Libris Peri Hermenias & Posteriorum Aristotelis & Logicæ Tractatibus, qui his nunc additi sunt, continentur.

In Primo Libro Peri Hermenias.

LECTIO Prima. *De huius partis ad alios logicæ libros ordine ac necessitate, quæ etiam determinanda sint proponitur.* fol. 1

Lect. 2. Ex vocis ac scripturæ ad animi effectus comparatione qualis nam sit vocis impositio, an ex natura, an ex hominum arte. 3

Lect. 3. Vocum quædam verum vel falsum significare dicuntur & quæ nam sint. 5

Lect. 4. Ex nominis definitione proposita ac declarata, quædam ab eius ratione se iungit. 7

Lect. 5. Ex verbi definitione quædam ab illius ratione excludit, nec non verbi ad nomen ipsum conuenientia exponitur. 9

Lect. 6. Quidnam ipsa sit oratio declaratur. 13

Lect. 7. Quid sit ipsa enunciatio, quæ inter species orationis perfectior, ac sola logici muneris est, ostenditur, ac declaratur. 14

Lect. 8. Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliciter, & in enunciationem plures coniunctione, & quænam sint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affirmationem & negationem, idest, affirmatiuam & negatiuam, quæ à nominis ac verbi vnitate multipliciter distinguuntur. 16

Lect. 9. Cuicunque affirmationi oppositam esse negationem ostendit, deinde quid nam sit ea, quæ secundum affirmationem & negationem est opposito, declarat. 19

Lect. 10. Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare, enunciationum diuisio proponitur in vniuersales ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit. Hinc vniuersalium enunciationum & indefinitarum comparatione proposita de illarum diuersa formatione agitur. 21

Lect. 11. Quænam enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie, quandoque contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero sic, contradictoriarum autem si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur. 25

Lect. 12. Vni affirmationi vnam negationem opponi dicit, hinc proposito eorum, quæ dicta sunt, epilogo; quænam vna sit affirmatio vel negatio enunciationum docet, non esse item enunciationum vnitatem & oppositionem in æquiuocis attendendam corrolari infert. 27

Lect. 13. Veritas & falsitas in oppositis enunciationibus quomodo dissimiliter se habeant in vniuersalibus vniuersaliter, & singularibus de presenti & de futuro, respectu tam contingentis, quam necessariæ materiæ. 29

Lect. 14. Non omnia ex necessitate euenire declarat, sed quædam contingenter, de cuius contingentia radice ab Expositione multa dicuntur. 32

Lect. 15. Ex modo, quo in rebus necessitate, veritas & falsitas reperitur, quomodo in orationibus similiter inspicienda sit docet. 37

In Secundo Libro Peri Hermenias.

LEctio. 1. *Distinguuntur enunciationes à parte subiecti, quod est nomen finitum, vel infinitum, tam vniuersaliter, quam non vniuersaliter tantum.* 39

Lect. 2. Quatuor enunciationum in affirmatione & negatione sequela in figura distinguitur ac declaratur. 41

Lect. 3. Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuersaliter sumptum subiicitur, præcedentibus de nomine infinito similes vel dissimiles esse ex earum multiplicitate, concludit. Hinc naturam & numerum propositionum ostendit, quæ de tertio sunt adiacente: demum adiectiuarum enunciotionum conditiones manifestat. 41

Lect. 4. Nonnullæ circa ea, quæ dicta sunt, dubitationes mouentur ac soluuntur. 49

Lect. 5. Proponit multiplicitatem enunciationum iuxta quosdam modos, quibus non vnam, sed plures esse contingit vnam enunciationem. 53

Lect. 6. Cur ad hanc, homo est animal & bipes, hac, homo est animal bipes sequitur non autem in omnibus consimilibus talis liceat sequela. 56

Lect. 7. An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam, quæ diuisim prædicata continet. 56

Lect. 8. De modalibus dicendum proponitur, an item ipsarum oppositio ex negatione addita verbo, vel potius modo inspicienda sit arguitur, & quod non verbo sit negatio apponenda pro illarum contradictione, ostenditur. 62

Lect. 9. Modalium omnium contraditionem negationem non verbo additam, sed modis additam exigere docetur. 66

Lect. 10. De modalium consequentiis tum ex aliorum, tum ex propria opinione, 68

Lect. 11. An ad illud, quod est, necessarium esse, sequatur id quod est, possibile esse. 73

Lect. 12. Declaratis potentijs, quæ æquiuocæ dicuntur, sumit impossibilis rationem, vt declaret quod nam ex possibilibus necessarium sequatur. 75

Lect. 13. Vt eam absoluat dubitationem, quæ est, quæ nam enunciationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur, quomodo animi sententiæ contrariæ esse dicantur ostendit. 78

Lect. 14. Quonam hominum opiniones dicantur esse contrariæ ostenditur, hinc proportionabiliter quomodo enunciationum contrarietas sumenda sit docetur. 81

In Primo Libro Posteriorum Analyticorum.

LEctio. 1. De Logicæ necessitate, librorum diuisione & ordine & huius libri subiecto agit. Hinc omnem cognitionem ex aliqua praexistenti notitia fieri oportere docet. 87
Lect. 2. Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse præcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcognita sint ostendit. 89
Lect. 3. Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationem aliquo modo esse præcognitam, alio vero modo, non ex dubitationis Platonicæ solutione manifestat. 91
Lect. 4. Ex diffinitione scire simpliciter duplicem demonstrationis definitionem ponit. Hinc demonstrationem omnem ex veris, primis, ac necessariis constare ostendit. 93
Lect. 5. Quid nam sit immediata propositio, & quæ sint immediata demonstrationis principia manifestat. 96
Lect. 6. Principia notiora esse ipsa conclusione, neque quid illis certius esse ostenditur quàm quòd principiis opposita falsa sint. 98
Lect. 7. Duo eliduntur errores, alter illorum, qui nullius esse scientiam opinati sunt alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt. 99
Lect. 8. Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur. 100
Lect. 9. Demonstrationem esse ex necessariis ostendit, & quid de omni sit declarat. 102
Lect. 10. Quatuor modi ipsius per se exponuntur. 103
Lect. 11. Quod nam sit prædicatum vniuersale, & quomodo eo vtatur demonstrator aperit. 105
Lect. 12. Modi duo exponuntur, quibus contingit errare in vniuersalis acceptione, deinde methodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale. 107
Lect. 13. Demonstrationem esse ex necessariis, conclusionem item demonstrationis necessariam, etsi ex non necessariis scire possit, syllogizari nihilominus posse ostendit. 109
Lect. 14. Demonstrationis conclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet, quomodo item contingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se sit, monstratur. 112
Lect. 15. Demonstrationem non esse ex extraneis ostendit. 113
Lect. 16. Demonstrationem non ex corruptibilibus esse, sed sempiternorum: quomodo item eorum sit, quæ frequenter sunt docet. 115
Lect. 17. Demonstrationem non procedere ex communibus docet, qualis item si illa scientia, quæ omnium scientiarum principia speculatur ostendit. 117
Lect. 18. Tractandum de principiis esse: quomodo item principia à non principiis & ab inuicem distinguantur docet: quo pacto etiam communibus & propriis principiis vtantur, declarat. 118
Lect. 19. Quomodo communia principia ab inuicem distinguantur, & quomodo diffinitio à suppositione separatur, quod non item propter demonstrationem necesse sit Ideas ponere demonstrat. 120
Lect. 20. Quomodo primis & communibus principiis scientiæ demonstratiuæ vtantur. 122
Lect. 21. In omnibus demonstratiuis scientiis proprias interrogationes, responsiones, & disputatione esse, quibus vt propriis principiis vtantur, ostendit. 124
Lect. 22. Et si in demonstratiuis scientiis nonnunquam interrogationes fiant non propriæ & falsæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogismus. 125
Lect. 23. Duplicem differentiam in eadem scientia demonstrationis quia, & propter quid, ostendens, quomodo demonstratio quia per effectum conuertibilem & non conuertibilem fiat docet. 128
Lect. 24. Naturam demonstrationis quia, quæ est per causam mediatam, exponit. 130
Lect. 25. Vt ostendat quomodo diuersis in scientiis ipsum quia à propter quid seiungitur, quomodo diuersæ scientiæ sumantur declarat: quo pacto item talibus demonstrationibus vtantur exponit. 131
Lect. 26. Figurarum, primam magis aptam ad demonstrationem esse probat: quomodo item negatiua propositio mediatam vel immediatam esse contingit exponit. 133
Lect. 27. Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit. 135
Lect. 28. Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa contraria affirmatiuæ immediata tam in prima, quam secunda figura. 137
Lect. 29. Quomodo in syllogismo ignorantiæ syllogizetur tam negatiua falsa mediata, quam affirmatiua, tam per medium proprium, quam non proprium & extraneum docet. 139
Lect. 30. Natura ignorantiæ simplicis negationis exponitur. 142
Lect. 31. Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione, maiori videlicet, minori extremitatibus, & medio tam in non negatiuis, quàm affirmatiuis processum in infinitum sit, inquirit. 143
Lect. 32. Quemadmodum est status in affirmatiuis demonstrationibus ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum, quàm extremorum. 146
Lect. 33. Quædam de prædicatis diffinitiones, siue suppositiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non esse processum in infinitum probare intendit. 149
Lect. 34. In prædicatis quocunque modo neque sursum, neque in deorsum esse processum in infinitum dialectice probat. 151
Lect. 35. In quibuscunque per se prædicatis, quibus demonstratiuæ scientiæ vtuntur, non esse processum in infinitum, demonstratiue probat. 154
Lect. 36. In omnibus, quæ de vno seu pluribus prædicantur, esse aliquod primum ostendit: quomodo item in omnibus figuris primis propositionibus sit vtendum docet. 156
Lect. 37. Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebatur. 160
Lect. 38. Septem rationibus probat vniuersalem demonstrationem potiorem esse particulari. 162
Lect. 39. Quinque rationibus ostenditur affirmatiuam demonstrationem potiorem esse negatiua. 165
Lect. 40. Ex natura demonstrationis ostensiuæ, & deducentis ad impossibile ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad impossibile ostenditur. 167
Lect. 41. Modos tres exponit, quibus comparantur scientiæ in certitudine. Hinc de vnitate & diuersitate scientiarum tractat: quomodo item vna conclusio ex pluribus principiis possit probari docet. 168
Lect. 42. Eorum, quæ sunt à Fortuna, vel per sensum cognoscuntur, non esse scientiam docet quam distingui necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem

habeat. 171

Lect. 43. Non esse eadem principia omnium syllogismorum tam propriis quàm communibus rationibus ostendit. 174

Lect. 44. Quomodo scientia ad opinionem, cæterosque intellectuales habitus comparetur. 177

In Secundo Libro Posteriorum.

Lectio prima. Quatuor eorum, quæ scimus quæstiones esse, quæ omnes ipsius medii esse ostenditur. 181

Lect. 2. Vtrum omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio, & è conuerso, & vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio. 184

Lect. 3. Quod quid est, seu significatum diffinitionis demonstrari minime posse ostendit. 187

Lect. 4. Diffinitionem ipsam non posse per viam diuisionis demonstrari ostenditur. 189

Lect. 5. Ex duobus modis ex his, quæ ad quod quid est exiguntur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur. 191

Lect. 6. Ex communibus idem quod supra ratiocinatur. Diffinitionem item esse nominis quidditatem tribus rationibus ostendit. 193

Lect. 7. Nonnunquàm ipsum quod quid est demonstrationem ostendi posse demonstrat. 195

Lect. 8. Non in omnibus posse quod quid est demonstratione ostendi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifestat. 201

Lect. 9. quonam modo demonstrari contingat ex quatuor generibus causarum. 203

Lect. 10. Quomodo demonstrari contingat aliquid ex causis, quæ simul sunt, & non sunt cum suis effectibus, exponit: quomodo item à priori ipsum posterius non syllogizetur docet. 204

Lect. 11. Factum esse non continuum esse ipsi fieri, nec alio facto esse ostendit: quanquam etiam in vno fieri infinita facta esse intelligantur, sumendum tamen esse in his medium aliquod docet. 210

Lect. 12. Quomodo in his, quæ circulariter & vt frequenter fiunt propter quid & medium sumendum sit docet præmissa eorum, quæ fiunt, diuisione. 212

Lect. 13. Diffinitionem substantialem ex his, quæ semper insunt constare, quorum quodlibet in plus, & non tamen extra genus, & tot quousque omnia non sint in plus. 214

Lect. 14. Modus venandi quodquid est ponens, an diuisio vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit: ordinem item particularis diffinitionis docet. 216

Lect. 15. Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia scire ostenditur, quæ item obseruari oporteat diffinientem. 217

Lect. 16. Verus venandi quod quid est modus exponitur, diffinitionem item vti metaphoris ne quaquam conuenire ostenditur. 220

Lect. 17. Quomodo inuestigari oporteat ipsum propter quid tribus, quasi regulis docet. 221

Lect. 18. An causa & effectus simul sint & non sint inquirit. 223

Lect. 19. An ad vnitatem causæ vnitas effectus sequatur & è conuerso. 225

Lect. 20. Quomodo prima, ac communia demonstrationis principia à nobis cognoscantur determinat. 228

CAPITA TRACTATVVM

Qui huic libro nuper additi sunt.

De Prædicabilibus.

CAPVT Primum. Quid sit vniuersale & quomodo originetur. fol. 232

Cap. 2. Quid sit genus & vnde originem habeat. 233

Cap. 3. Quid sit species, & vnde sumat originem. 234

Cap. 4. De origine differentiæ & quid ipsa sit secundum rem & intentionem. 235

Cap. 5. De genere Generalissimo & subalterno, & quod ens non potest esse genus. 236

Cap. 6. De origine proprij, & quomodo inest omni indiuiduo speciei & semper. 237

Cap. 7. Quod proprium inest soli speciei & conuersim de ipsa prædicatur. 238

Cap. 8. De origine Accidentis, & diuisione ipsius. 238

De Prædicamento substantiæ.

CAp. 1. De diuersis modis prædicandi. 239

Cap. 2. Quid sit substantia secundum intentionem logicam. 240

Cap. 3. De prima & secunda substantia quid sint, & de ordine substantiæ. 241

Cap. 4. Quod substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem. 242

De Prædicamento quantitatis.

CAp. 1. De numero, qui est quantitas discreta. 244

Cap. 2. De secunda specie quantitatis discretæ scilicet de oratione. 245

Cap. 3. De quantitate continua in communi secundum logicam intentionem. 245

Cap. 4. De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam. 246

Cap. 5. De speciebus quantitatis continuæ, & primo de linea. 246

Cap. 6. De loco, qui est species quantitatis continuæ. 247

Cap. 7. De tempore, quomodo est quantitas successiua. 247

Cap. 8. Quod quantitas non suscipit magis nec minus nec habet contrarietatem, sed secundum eam aliquid dicitur æquale, vel inæquale alteri. 247

De Prædicamento qualitatis.

CAp. 1. Quid sit qualitas in genere. 248

Cap. 2. De prima specie qualitatis, quæ est, Habitus & dispositio. 249

Cap. 3. De secunda specie qualitatis, quæ est, naturalis potentia, vel impotentia. 249

Cap. 4. De 3. Specie qualitatis, quæ est passio, vel possibilis qualis. 249

Cap. 5. De quarta specie qualitatis, quæ est forma, & circa aliquid constans figura. 250

Cap. 6. De quali, & conditionibus eiusdem ex tribus modis eius. 250
Cap. 7. De communitatibus & proprietatibus qualitatis. 251

De Prædicamento Ad aliquid.

Cap. 1. Quid sit Ad aliquid secundum intentionem logicam. 251
Cap. 2. De secunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis secundum esse, & realibus. 252
Cap. 3. Quod relatio differt à suo fundamento realitate extrinseca solum. 252
Cap. 4. Quomodo, & quænam relationes sumuntur à fundamentis. 252
Cap. 5. De communitatibus & proprietatibus relatiuorum. 252

De Prædicamento Actionis.

Cap. 1. Quid sit actio secundum rationem prædicamentalem iuxta vtramque opinionem. 254
Cap. 2. Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non. 254
Cap. 3. Quod proprium actionis est ex se inferre passionem. 257

De Prædicamento Passionis.

Cap. 1. Quid sit passio formaliter vt est prædicamentum. 257
Cap. 2. Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco. 257

De Prædicamento Quando.

Cap. 1. De prædicamento Quando quid sit, quia est tempus vt denominat, temporale, seu respectus ad temporalia, quæ mensurat. 257
Cap. 2. Quod quando non est respectus rei mensuratæ ad tempus, sed è conuerso. 258
Cap. 3. Quod quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium, & quod quando est in omni eo quod incepit esse. 259

De Prædicamento Vbi.

Cap. 1. De prædicamento vbi quid sit formaliter, & in quo sit subiectiue. 259
Cap. 2. Quod vbi non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quod est in omni corpore terminato superficiæ. 260

De Prædicamento Situs.

Cap. 1. De Prædicamento situs an ad aliquid sit secundum rationem formalem. 260
Cap. 2. Quod positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati. 261
Cap. 3. Quod scitus non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quod proprium eius est proximæ assistere substantiæ. 261

De Prædicamento Habitus.

Cap. 1. De habitu secundum quod est prædicamentum quid sit formaliter. 262
Cap. 2. Quod habitus potest immediate funderi in substantia. 262
Cap. 3. Quod habitus suscipit magis & minus, licet non omnis, & quod habitus non habet contrarietatem. 263
Cap. 4. Quod proprium habitus est existere tam in corpore quam in his quæ circa corpus sunt secundum diuisionem partium. 263

In tractatu de Interpretatione.

Cap. 1. De Nomine quid sit secundum intentionem logicam. 264
Cap. 2. De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem logicam. 265
Cap. 3. De oratione quid sit, & de speciebus eius. 265
Cap. 4. De enuntiatione quid sit, & quid est verum & falsum. 266
Cap. 5. Quod veritas & falsitas sunt tantum in enunciatione & quare. 267
Cap. 6. De enunciatione categorica & hypothetica, affirmatiua & negatiua. 267
Cap. 7. De quantitate propositionum categoricarum de inesse, scilicet de vniuersali, particulari, indefinita & singulari. 268
Cap. 8. De oppositione propositionum categoricarum existentium in figura quantum ad enunciationes de inesse. 269
Cap. 9. De Æquipollentiis enunciationum categoricarum de inesse. 270
Cap. 10. Quomodo enunciationes categoricæ de inesse sitæ in figura se habent ad veritatem & falsitatem. 271
Cap. 11. Quid sit propositio modalis, & de eius quantitate. 271
Cap. 12. De qualitate propositionum modalium ad affirmationem & negationem. 272
Cap. 13. De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium. 273
Cap. 14. De enunciatione hypothetica & de tribus speciebus eius. 274

In tractatu Primo De syllogismo simpliciter.

Cap. 1. Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum. 275
Cap. 2. De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius. 276
Cap. 3. De conuersionibus propositionum modalium & differenti modo earum. 277
Cap. 4. De syllogismis ostensiuis de inesse quoad modum & figuram. 278
Cap. 5. De syllogismis inutilibus in omni figura. 279
Cap. 6. De syllogismis primæ figuræ directè concludentibus, & de syllogismis secundæ figuræ. 280
Cap. 7. De syllogismis tertiæ figuræ, & de reductione omnium syllogismorum ad duos primos modos primæ figuræ. 281
Cap. 8. De syllogismis indirectè concludentibus, & de reductione ipsorum. 282
Cap. 9. De intentione medii termini in syllogismis omnium figurarum tam affirmatiuis, quam negatiuis. 283
Cap. 10. De differentia syllogismi ad impossibile ab ostensiuo. 284
Cap. 11. De syllogismis ad impossibile in quibus modis, in quibusque figuris fiant. 284

Cap.

Cap. 12. De syllogismis ad impossibile qualiter reducuntur ad syllogismos ostensiuos. 285
Cap. 13. De syllogismis modalibus quantum ad propositiones de necessario. 286
Cap. 14. De syllogismis contingentibus. 287
Cap. 15. De mixtione contingentis & necessarij in tribus figuris syllogismorum. 288
Cap. 16. De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus. 289
Cap. 17. De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypotheticis compositis. 290
Cap. 18. De syllogismis disiunctiuis & de propositionibus reduplicatiuis, & de conuersione per comparationem. 291

In tractatu secundo de syllogismo simpliciter.

CAp. 1. De Natura syllogismorum de inesse & eius regulis. 292
Cap. 2. Syllogismorum modalium nonnullæ regulæ. 294

In Tractatu de syllogismo demonstratiuo.

CAp. 1. De syllogismo demonstratiuo quid sit. 295
Cap. 2. Quid sit dici de omni, per se primo, seu vniuersaliter. 296
Cap. 3. Quod demonstratio procedit ex veris & necessariis. 296
Cap. 4. Quod demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, non per accidens. 297
Cap. 5. Quod demonstratio procedit ex primis & immediatis. 297
Cap. 6. Quod demonstratio procedit ex propriis & non ex extraneis, nec ex communibus. 297
Cap. 7. Quod demonstratio procedit ex per se notis. 299
Cap. 8. Quod demonstratio procedit ex causis conclusionis. 299
Cap. 9. Quod demonstratio potissima affirmatiua fit solum in prima figura, & in primo modo eius. 300
Cap. 10. Quod demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo secundæ figuræ. 300
Cap. 11. Quod demonstratio, quia, procedit ab effectu ad causam, vel à causis remotis ad effectum. 301
Cap. 12. Quod in demonstratione aliqua sunt præcognita ante conclusionem, & aliqua sunt cognita postquàm demonstrata est. 302
Cap. 13. Quod scientia, quæ est per causam & quæ dicit formam, est certior quàm illam, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam. 303
Cap. 14. Quod vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali, subiecti secundum rationem scibilis. 304

In tractatu de Fallacijs.

CAp. 1. De diuersis ratiocinandi modis agit. 305
Cap. 2. Quidnam sit ipsa disputatio ostendit. 305
Cap. 3. Quot nam & quæ sint disputationis species. 305
Cap. 4. Quis nam sit sophisticæ disputationis finis. 305
Cap. 5. Meta. Quinque sophisticæ argumentationis finis, videlicet, Redarguتio, Falsum, Inopinabile, Solæcismus, Negatio, exponuntur. 306
Cap. 6. Quas scientias ista inconuenientia respiciant. 306
Cap. 7. Argumentatio sophistica quod in aliquo fundetur, sicut & dialectica, & in quo ostenditur. 306
Cap. 8. Loci sophistici quotnam sint tam in dictione quam extra. 307
Cap. 9. De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis. 307
Cap. 10. De Fallacia Amphibologiæ. 308
Cap. 11. De Fallacia compositionis & diuisionis. 308
Cap. 12. De Primo modo fallaciæ compositionis & diuisionis. 309
Cap. 13. De Secundo modo. 309
Cap. 14. De Tertio modo. 309
Cap. 15. De fallacia accentus, & eius tribus modis. 310
Cap. 16. De Figura dictionis, & in tribus modis. 310
Cap. 17. Quænam & quot sint extra dictionem fallaciæ. 311
Cap. 18. De fallacia Accidentis in quonam consistat. 311
Cap. 19. De Tribus modis fallaciæ accidentis. 312
Cap. 20. In aliquo syllogismo esse duas fallacias ostendit. 312
Cap. 21. Quid sit fallacia secundum quid & simpliciter. 317
Cap. 22. Quinque modi fallaciæ secundum quid & simpliciter exponuntur. 313
Cap. 23. De fallaciæ secundum ignorãtiam elenchi. 313
Cap. 24. Quatuor modi fallaciæ secundum ignorantiam elenchi exponuntur. 314
Cap. 25. De fallaciæ petitionis principij. 314
Cap. 26. In quo consistit consequentis fallacia, & quonam ab antecedentis fallacia distinguatur. 315
Cap. 27. De duobus modis fallaciæ consequentis. 315
Cap. 38. De fallacia secundum non causam vt causam. 316
Cap. 29. De fallacia secundum plures interrogationes vt vnam quid sit. 316
Cap. 30. De duobus modis huius fallaciæ. 316

Primi Indicis Lectionum & Capitum Finis.

LIBRORVM NOMINA QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Peri Hermenias Liber Primus cum S. Thomæ commentarijs. folio 1
Peri Hermenias Liber Secundus cum eiusdem comment. 39
Thomæ Caietani commentarium in reliquum secundi Libri Peri Hermenias. 44
Posteriorum Liber Primus cum S. Thomæ commentar. 87
Posteriorum Liber Secundus cum eiusdem commentar. 181

TRACTATVS LOGICÆ S. THOMÆ HIS ADDITI.

De Prædicabilibus Tractatus. fol. 232
De Prædicamento Substantiæ Tractatus Primus. 239
De Prædicamento Quantitatis Tractatus Secundus. 244
De Prædicamento Qualitatis Tractatus Tertius. 248
De Prædicamento Ad aliquid Tractatus Quartus. 251
De Sex Principijs & Actionis Prædicamento Tractatus Primus. 255
De Prædicamento Passionis Tractatus Secundus. 257
De Prædicamento Quando Tractatus Tertius. 257
De Prædicamento Vbi Tractatus Quartus. 259
De Prædicamento situs Tractatus Quintus. 260
De Prædicamento Habitus Tractatus Sextus. 262
De Enunciatione Tractatus. 264
De syllogismo simpliciter Tractatus Primus. 275
De syllogismo simpliciter Tractatus Secundus. 292
De syllogismo Demonstratiuo Tractatus. 295
De syllogismo sophistico, seu Fallacijs Tractatus. 305

ARISTO-

SANCTI THOMÆ AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI ORDINIS PRÆDICATORVM

IN LIBRVM PRIMVM PERI HERMENIAS, Aristotelis Stagiritæ Peripateticorum facilè Principis

PRÆCLARISSIMI COMMENTARII.

LECTIO PRIMA.

De huius partis ad alios Logicę libros ordine, ac necessitate, quæ etiam determinanda sint proponuntur.

Ioannis Argyropoli translatio.

PRimo definire oportet quid nam sit nomen, & quid verbum, deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid deinde Oratio sit. B

Antiqua translatio.

*a.l. ponere

*PRIMVM oportet constituere * quid sit nomen, & quid sit verbum, postea quid negatio, Affirmatio, & Enunciatio, & Oratio.*

Tex. cō. 21. Lect. 9. Operatio intellectus duplex. Secunda. Additur. 3. Ordo illarum.

SIcut dicit philosophus in Tertio de Anima, duplex est operatio intellectus. Vna quidem, quæ dicitur indiuisibilium intelligentia, per quam, scilicet apprehendit essentiam vniuscuiusque rei in seipsa. Alia est operatio intellectus, scilicet componentis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio, scilicet ratiocinandi, secundum quod ratio procedit à notis ad in- C

A quisitionem ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundam, quia non potest esse compositio, & diuisio, nisi simplicium apprehensorum: secunda vero ordinatur ad tertiam, quia videlicet oportet quod aliquo vero cognito, cui intellectus assentiat, procedatur ad certitudinem accipiendam de quibus ignotis. Cum autem Logica dicatur rationalis scientia, necesse est quod eius consideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres predictas operationes rationis. De his igitur quæ pertinent ad primam operationem intellectus idest de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Arist. in libro Prædicamentorum. De his vero, quæ pertinent ad secundam operationem, scilicet de enunciatione affirmatiua, & negatiua, determinauit Philosophus in libro Peri hermenias. De his vero, quæ pertinent ad tertiam operationem, determinauit in libro Priorum, & in consequentibus, in quibus agitur de syllogismo simpliciter & de diuersis syllogismorum & argumentationum speciebus, quibus ratio de vno procedit ad aliud. Et ideo secundum prædictum ordinem trium operationum, liber Prædicamentorum ordinatur ad librum Peri hermenias, qui ordinatur ad librum Priorum, & sequentes. Dicitur ergo liber iste qui præ manibus habetur Peri hermenias, quasi de Interpretatione. Dicitur autem Interpretatio secundum Boetium, vox significatiua, quæ per se aliquid signifi-

Logi. circa quæ. De pertinent. ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ordo lib.

Interpre. secundum Boetium.

cat, siue sit complexa, siue incomplexa. Vnde A coniunctiones, & præpositiones & alia huiusmodi, non dicuntur interpretationes, quia non per se aliquid significant. Similiter etiam voces significantes naturaliter non ex proposito, aut cum imaginatione aliquid significandi sicut voces brutorum animalium interpretationes dici non possunt. Quod enim interpretatur aliquid, exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba & orationes dicuntur interpretationes, de quibus in hoc libro determinantur. Sed tamen nomen, & verbum magis interpretationis principia esse videntur, quam interpreta- B tiones. Ille enim interpretari videtur, qui exponit aliquid esse verum vel falsum. Et ideo sola oratio enunciatiua, in qua verum, vel falsum inuenitur, interpretatio vocatur. Ceteræ vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendum affectum quam ad interpretandum id, quod in intellectu habetur. Intitulatur ergo liber iste de Interpretatione, ac si diceretur de enunciatiua oratione, in qua verum, vel falsum inuenitur. Non autē hic agitur de nomine, & verbo, nisi inquantum sunt partes enunciationis. Est enim proprium vniuscuiusque scientiæ partes subiecti tradere, sicut & passiones. Patet igi- C tur ad quam partem philosophiæ pertineat liber iste, & quæ sit necessitas istius, & quem ordinem retineat inter Logicæ libros. Præmittit autem huic operi Philosophus procemium, in quo sigillatim exponit ea, quæ in hoc libro sunt tractanda. Et quia omnis scientia præmittit ea, quæ de principijs sunt, partes autem compositorum sunt eorum principia, ideo oportet intendenti tractare de enunciatione, præmittittere de partibus eius. Vnde dicit [primum oportet constituere, &c.] idest definire [quid sit nomen, & quid verbum] in greco habetur, Primum oportet poni, & idem significat. Quia enim demōstrationes definitiones præsupponuntur, ex quibus con- D cludunt, merito dicuntur propositiones. Et ideo præmittuntur hic solæ definitiones eorū, de quibus agendum est, quia ex definitionibus alia capiamus consequenter.

Interpret. quæ. — *Interpret. proprie.* — *De no. & verbo quomodo.* — *Scientiæ proprium.* — *Præmit. in hac scientia procemium.*

Si quis autem quærat, cum in libro Prædicamentorum de simplicibus dictum sit, quæ sit necessitas, vt hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur, ad hoc dicendum, quod simplicium dictionum triplex potest esse consideratio. Vna quidem secundum quod absolute significant simplices intellectus, & sic earum consideratio pertinet ad librum Prædi- E camentorum. Alio modo secundum rationem prout sunt partes enunciationis & sic determinatur de eis in hoc li. & ideo traduntur sub ratione nominis, & verbi; & de quorum ratione est quod significent aliquid cum tempore, vel sine tempore, & alia huiusmodi, quæ pertinent ad rationem dictionum, secundum quod constituunt enunciationem. Tertio considerantur secundum quod ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis sub ratione terminorum in libro Priorum. Potest iterum dubitari, quare prætermissis aliis orationis partibus, de solo nomine, & verbo determinat. Ad quod dicendum est

Quæstio Responsio. Simplicium trip. consid. Prima. — *Secunda.* — *Tertia.*

quod quia de simplici oratione determinare intendit sufficiat vt solas partes enunciationis pertractet, ex quibus ex necessitate simplex oratio constat; potest autem ex solo nomine & verbo, simplex enunciatio fieri, non autem ex alijs orationis partibus, sine his, & ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Vel potest dici, quod sola nomina, & verba sunt principiales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ etsi non nominant naturam, personam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur, sub verbo vero participium, quod consignificat tempus, quamuis & cum nomine conuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis, significantes habitudinem vnius ad aliam, quàm orationis partes, sicut claui, & alia huiusmodi, non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones. His igitur præmissis, quasi principijs, subiungit de his, quæ pertinent ad principalem intentionem, dicens. [Postea quid negatio, & quid affirmatio] quæ sunt enunciationis partes, non quidem integrales, sicut, nomen, & verbum, alioquin oporteret nomen enunciationem ex affirmatione, & negatione compositam, nomen est, vel verbum, sed partes subiectiuas, id est speciе. Quod quidem nunc supponatur, posterius autem manifestabitur. Sed potest dubitari, cum enunciatio diuidatur in categoricam, & hypotheticam, quare de his non facit mentionem, sicut de affirmatione, & negatione. Et potest dici quod hypothetica enūciatio ex pluribus categoricis componitur. Vnde non differunt nisi secundum differentiam vnius & multi. Vel potest dici, & melius, quod hypothetica enunciatio non cōtinet absolutam veritatem, cuius cognitio requiritur in demonstratione, ad quam lib. iste principaliter ordinatur: sed significat aliquid verum esse ex suppositione, quod non sufficit in scientijs demonstratiuis, confirmetur per absolutam veritatem simplicis enunciationis. Et ideo Arist. prætermisit tractatum de hypotheticis enunciationibus, & syllogismis. Subdit autem [& enunciatio] quæ est genus affirmationis, & negationis. [& oratio] quæ est genus enunciationis. Siquis vlterius quærat, quare non facit vlterius mentionem de voce. Dicendum, quod vox est quoddam naturale, vnde pertinet ad considerationem Naturalis philosophiæ, vt patet in Secundo de Anima, & in vltimo de Generatione animalium. Vnde etiam non est proprie orationis genus, sed assumitur ad constitutionem orationis, sicut res naturales ac constitutionem artificialium. Videtur autem ordo enunciationis esse præposterus, nam affirmatio naturaliter est prior negatione, & ijs prior est enunciatio, sicut genus & per consequens oratio enunciatione. Sed dicendum, quia à partibus inceperat enumerare, procedit à partibus ad totum. Negationem autem, quæ diuisionē continet, eadem ratione præponit affirmationi, quæ consistit in cōpositione, quia diuisio magis accedit ad partes, cōpositio vero magis accedit ad totū. Vel potest dici secundū quosdā, quod præmittitur

Alia responsio Orationis partes pri. — *Expositio 2.* — *Quæstio.* — *Responsio 1.* — *Responsio 2. Finis lib. Peri herme.* — *Cur Aristo. prætermi. de enunc. & syllo. hypo. Quæstio. Responsio. tex. comm. 87. cap. 7.* — *Responsio. 1.*

Secunda. negatio, quia in ijs, quæ possunt esse, & non esse, in plus est non esse, quod significat negatio, quam esse, quod significat affirmatio. Tertia. Sed tamen, quia sunt species ex æquo diuidentes genus, sunt simul natura: vnde non refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ex vocis scripturæ ad animi affectus comparatione, qualis nam sit vocis impositio, an ex natura, an ex hominum arte.

ARGY. *Ea igitur, quæ in voce consistunt, signa sunt affectuum qui in anima sunt, & ea, quæ scribuntur, notæ sunt eorum, quæ in voce consistunt.*

ANTI. *Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima passionum notæ, & ea, quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce.*

Præmisso proœmio Philosophus accedit ad propositum exequendum. Et quia ea, de quibus promiserat se dicturum, sunt voces significatiuæ, complexæ, vel incomplexę, ideo præmittit (Lectio 4.) tractatum de Significatione vocum & deinde de vocibus significatiuis determinat, (Lect. 5.) de quibus in proœmio se dicturum promiserat. Et hoc ibi. [Nomen ergo est vox significatiua, &c.] Circa primum duo facit. Primo determinat qualis sit significatio vocum. Secundo ostendit differentiam significationum vocum complexarum, ibi [Est autem quemadmodum, &c.] (Notandum 1.) Circa primum duo facit. Primo quidem præmittit ordinem significationis vocum. Secundo ostendit, qualis sit vocum significatio, vtrum sit ex natura, vel ex impositione, ibi [Et quemadmodum nec literæ, &c.] (Passio ex quo.) Est ergo considerandum, quod circa primum tria pręponit, ex quorum vno intelligitur quartum. Proponit enim scripturam, voces, & animæ passiones, ex quibus intelliguntur res. (Vocis sign. necessitas.) Nam passio est ex impressione alicuius agentis, & sic passiones animæ originem habent ab ipsis rebus. Et siquidem homo esset naturaliter animal solitarium, sufficerent sibi animę passiones, quibus ipsis rebus conformaretur, vt earum notitiam in se haberet, sed quia homo est animal naturaliter politicum, & sociale, necesse fuit quod conceptiones vnius hominis innotescerent alijs, quod fit per vocem & ideo necesse fuit esse voces significatiuas, ad hoc quod homines inuicem conuenirent. (Script. necessitas.) Vnde illi, qui sunt diuersarum linguarum, non possunt bene conuenire ad inuicem. Rursum si homo vteretur sola cognitione sensitiua, quæ respicit hic, & nunc, sufficeret sibi ad conuiuendum alijs vox significatiua, sicut & cęteris animalibus, quæ per quasdam voces, suas conceptiones inuicem sibi manifestant, sed, quia homo vtitur etiam intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic & nunc, consequitur ipsum solicitudo non solum de præsentibus secundum locum, & tempus, sed etiam de his, quæ distant loco, & futura sunt tempore. Vnde, vt homo conceptiones suas etiam his, qui venturi sunt in futuro tempore, manifestat, necessarius fuit vsus scripturæ. (Finis Log.) Sed quia Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptionibus intellectus, pertinet ad principalem considerationem ipsius, significatio autem literarum, tanquam magis remota non pertinet ad eius considerationem, sed magis ad considerationem grammatici. Et ideo exponens ordinem significationum non incipit à literis, sed à vocibus, quarum primo significationem exponens, dicit. [Sunt ergo ea, quę sunt in voce, notę] id est signa earum passionum, quæ sunt in anima. (Expositio 1. parti. tex.) Dicit autem [ergo] quasi ex præmissis concludens, quia supra dixerat determinandum esse de Nomine, & Verbo, & alijs prædictis, hæc autem sunt voces significatiuæ, ergo oportet vocum significationem exponere. Vtitur autem hoc modo loquendi, vt dicat ea quæ sunt in voce, & non voces, vt quasi continuatim loquatur cum prædictis. Dixerat enim dicendum esse de nomine, & verbo, & alijs huiusmodi. Hæc autem tripliciter habent esse. (Nominis, & ver triplex esse.) Vno quidem modo, in conceptione intellectus, Alio modo, in prolatione vocis, Tertio modo in conscriptione literarum. Dicit ergo, [ea quæ sunt in voce, &c.] ac si dicat, nomina, & verba, & alia consequentia, quæ tantum sunt in voce, sunt notæ. Vel quia non omnes voces sunt significatiuę, & earum quædam sunt significatiuæ naturaliter, quæ longe sunt à ratione nominis, & verbi, & aliorum consequentium, vt approprięt suum dictum ad ea, de quibus intendit, ideo dicit ea, quæ sunt in voce, id est quæ continentur sub voce sicut partes sub toto. Vel quia vox est quoddam naturale, nomen autem, & verbum significant ex institutione humana, quę aduenit rei naturali sicut materiæ, vt forma lecti ligno, ideo ad designandum nomina & verba, & alia consequentia, dicit ea, que sunt in voce, ac si de lecto diceretur, ea quę sunt in ligno. (Vox est quid naturale.) Circa id autem, quod dicit earum, quę sunt in anima passionum, considerandum est, quod passiones animæ communiter dici solent appetitus sensibilis affectiones, sicut ira, gaudium, & alia huiusmodi, vt dicitur in secundo Ethicorum. (Notandū. 2. Lect. 5. & c. 5.) Et verum est quod huiusmodi passiones significant naturaliter quędam voces hominum, vt gemitus infirmorum, & aliorum animalium vt dicitur in Primo Politicæ. Sed nunc sermo est de vocibus significatiuis ex institione humana, & ideo oportet passiones animæ hic intelligere intellectus conceptiones, quas nomina, & verba, & orationes significant immediate, secundum sententiam Arist. (Per passiones animæ quid intelligendum.) Non enim potest esse quod significent immediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet: significat enim hoc nomen homo naturam humanam in abstractione à singularibus. Vnde non potest esse, quòd significet hominem immediate singularem, vt Platonici posuerāt, quod significaret ipsam ideam hominis separatam. Sed quia hoc secundum suam abstractionem non subsistit realiter secundum sententiam Arist. sed est in solo intellectu, ideo necesse fuit Arist. dicere, quod voces significant intellectus conceptiones immediate, & eis mediantibus res. Sed quia non est consuetum quòd conceptiones intellectus Aristoteles nominet passiones, ideo Andronicus posuit hunc librum non esse Aristotelis. (Androni. Lect. 1. tex. comment. 12.) Sed manifeste inue-

nitur in Primo de Anima, quod passiones animæ vocat omnes animæ operationes. Vnde, & ipsa conceptio intellectus passio dici potest. Vel quia intelligere nostrũ non est sine phantasmate, quod non est sine corporali passione. Vnde & imaginatiuam Philosophus Tertio de Anima vocat passiuum intellectum. Vel quia extenso nomine passionis ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddam pati est, vt dicitur in Tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine, passiuum, quam intellectum, tum quia ex aliqua animæ passione, prouenit puta quòd ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significari velit, tum etiam, quia significatio vocum refertur ad conceptionem intellectus secundum quod oritur à rebus per modum cuiusdam impressionis, vel passionis. Secundo cum dicit. [Et ea, quæ scribunt] agit de significatione scripturæ, & secundum Alex. hoc inducit ad manifestandum præcedentem sententiam per modum similitudinis, vt sit sensus. Ita ea, quæ sunt in voce sunt signa passionũ animæ, sicut & literæ sunt signa vocis. Quod etiam manifestat per sequentia, cum dicit [Et quemadmodum nec literæ.] inducens hoc quasi signum præcedentis. Quòd enim literæ significent voces, significatur per hoc, quòd sicut sunt diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et secundum hanc expositionem ideo non dixit, & literæ eorum, quæ sunt in voce, sed ea, quæ scribuntur, quia dicuntur, literę etiam in prolatione, & scriptura, quamuis magis proprie, secundum quod in scriptura, dicuntur literæ, secundum autem quòd sunt in prolatione dicuntur elementa vocis. Sed quia Arist. non dicit sicut ea quæ scribuntur, sed continuam narrationem facit, melius est vt dicatur sicut Porphyrius exposuit, quòd Arist. procedit vlterius ad complendum ordinem significationis. Postquam enim dixerat quòd nomina, & verba, quæ sunt signa eorum, quę sunt in anima, continuò subdit, quòd nomina, & verba, quę scribuntur, signa sunt eorum nominum, & verborum, quæ sunt in voce. Deinde cum dicit.

Lect. 10. tex. comm. 20. & Lect. & 10. Lect. 2. t. c. 2.

Voc. signif. quomodo ref. ad inte. Alexan.

ARGY. *Atque vti non eadem sunt apud omnes homines literæ, sic neque voces eædem sunt.*

ANTI. *Et quemadmodum nec literæ eædem omnibus, sic nec eædem voces.*

Ostendit differentiam præmissorum significantium & significatorum, quantum ad hoc quod est esse secundum naturam, vel non esse. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit quoddam signum, quo manifestatur quod nec voces, nec literę naturaliter significant. Et enim quę naturaliter significant, sunt eadem apud omnes. Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nunc agimus, non est eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem. Voces autem naturaliter formantur: vnde & apud quosdam dubitatum fuit vtrum naturaliter significent. Sed Arist. hic determinat ex similitudine literarum, quæ sicut non sunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, quod sicut nec literę, ita nec voces naturaliter significant, sed ex institutione humana: voces autem illæ, quæ naturaliter significant sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Significatio literarum & vocum qualis.

ARGY. *Affectus tamen, quorum hæc signa sunt, primo apud omnes homines ijdem sunt. Res quoque quarum hi similitudines sunt, easdem itidem esse constat.*

ANTI. *Quorum autem priorum hæ primo notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines res iam eædem.*

Ostendit passiones animæ naturaliter esse, sicut res, per hoc, quod eædem sunt apud omnes. Vnde dicit [quorum autem] id est sicut passiones animę sunt eædem omnibus quorum priorum, idest, quarum passionum primarum hę. scilicet voces sunt notę, id est signa, (comparantur enim passiones animæ ad voces, sicut primum ad secundum:) voces enim non proferuntur, nisi ad exprimendum interiores animæ passiones & res etiam, eædem scilicet apud omnes quorum, id est quarum rerum hę. scilicet passiones animæ sunt similitudines. Vbi attendendum est, quòd literas dixit esse notas, id est signa vocum, & voces passionum animæ similiter, passiones autem animæ dicit esse similitudines rerum, & ideo res non cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinem existentem, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ autem ita sunt signa vocum, & voces passionum, quod non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis sed sola ratio institutionis, sicut & in multis aliis signis, vt tuba est signum belli. In passionibus autem animæ, oportet attendi rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, non ex institutione. Obiiciunt autem quidam ostendere volentes contra hoc quod dicit passiones animæ, quas significant voces esse in omnibus easdem. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non videntur esse eædem apud omnes animæ passiones. Ad quod respondet Boetius quod Arist. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquam decipitur: & ita oportet eius conceptiones esse apud omnes easdem, qui, si quis à vero discordat, hic non intelligitur. Sed, quia etiam in intellectu potest esse falsum, secundum quod componit, & diuidit, non autem secundum quod cognoscit quod quid est, id est essentiam rei, vt dicitur in Tertio de anima, referendum est hoc ad simplices intellectus conceptiones, quas significant voces incomplexæ, quæ sunt eædem apud omnes, quia, si quis vere intelligit quid est homo, quodcũque aliud aliquid quàm hominem apperehendat, non intelligit hominem. Huiusmodi autem simplices conceptiones intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicitur in Quarto Met. quod ratio quam significat nomen, & diffinitio. Et ideo signanter dicit. [Quorum priorum hæ notæ sunt.] vt scilicet referatur ad primas conceptiones vocibus primo significatas. Sed adhuc obiiciũt aliqui de nominibus æquiuocis, in quibus eiusdem vocis non est eadem passio, quę significatur apud omnes. Et respondet ad hoc Porphyrius, quod vnus homo qui vocẽ profert, ad

Vocum prolat. ad quid.

Res per quid cognosc. ab anima.

Obiectio.

Responsio Boetius.

Lect. 2. tex. comm. 16.

Obiectio. Responsio prima Porph.

vnam intellectus conceptionem significandum eandem refert, & si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur se exponendo faciet quod refert ad idem. Sed melius dicendum est, quod intentio Aristotelis non est asserere identitatem conceptionis animæ per comparationem ad vocem, vt scilicet vnius vocis vna sit conceptio, quia voces sunt diuersæ apud diuersos, sed intendit asserere identitatem conceptionum animæ per comparationes ad res, quas similiter dicit esse easdem. Tertio ibi.

Responsio, secunda melior.

ARGY. *Verum de his in libro de Anima dictum est, ad aliam enim facultatem huiusmodi consideratio pertinet.*

B

ANTI. *De his itaque dictum est in his, quæ dicta sunt de anima, alterius est enim negotij.*

Excusat se à diligentiori harum consideratione, quia quales sint animæ passiones, quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de Anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negotium, sed ad naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falsum significare dicuntur, & quænam sint.

ARGY. *Quemadmodum autem in anima conceptus est interdum sine veritate, aut falsitate, interdum est talis, vt horum alterum ei necessariò competat, sic & in voce esse videtur.*

C

ANTI. *Est autem, quemadmodum in anima, aliquoties quidem intellectus sine vero vel falso, aliquoties autem, cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiam in voce.*

Postquam philosophus tradidit ordinem significationis vocum, hic agit de diuersa vocum significatione, quarum quædam significant verum, vel falsum, quędam non. Et circa hoc duo facit. Primo pręmittit differentiam. Secundo manifestat eam ibi. [Circa compositionem enim, &c.] Quia vero conceptiones intellectus preambulæ sunt ordine naturę vocibus, quę ad eas exprimendas proferuntur, ideo ex similitudine differentiæ, quæ est circa intellectum, assignat differentiam, quæ est circa significationes vocum, vt scilicet hęc manifestatio non solum sit ex simili, sed ex causa, quam imitatur effectus. Est ergo considerandum, quod sicut in principio dictum est, duplex est oratio intellectus, vt traditur in Tertio de anima, in quarum vna non inuenitur verum & falsum, in altera autem inuenitur. Et hoc est quod dicit, quod in anima aliquoties est intellectus sine vero & falso, aliquoties autem ex necessitate habet alterum horum. Et quia voces significatiuę formantur ad exprimendas conceptiones intellectus, ideo ad hoc quod signum conformetur signato, necesse est quod etiam vocum significatiuarum similiter quædam significent sine vero & falso, quædam cum vero & falso. Deinde cum dicit.

Ordo conceptus intellectus & vo.

D

In probe. Lect. 11. & tex. cõ. 21. & 16.

Verum vel falsum in voce.

E

ARGY. *Nam verum, falsumque in compositione, diuisioneque consistit.*

ANTI. *Circa compositionem enim & diuisionem est veritas, falsitasque.*

Manifestat quod dixerat. Et primo quantum ad id quod dixerat, de intellectu. Secundo quantum ad id, quod dixerat de assimilatione vocum ad intellectum, ibi. [Nomina igitur ipsa, & verba, &c.] Ad ostendendum igitur quod intellectus quandoque est sine vero, & falso, quandoque autem cum altero horum, dicit primo, quod veritas & falsitas consistit circa compositionem, & diuisionem. Vbi oportet intelligere quod vna duarum operationum intellectus est indiuisibilium intelligentia, inquantum scilicet intellectus intelligit absolute cuiuscunque rei quidditatem siue essentiam per seipsam, puta quid est homo, vel quid album, vel quid aliud huiusmodi. Alia vero operatio intellectus est, secundum quod huiusmodi simplicia concepta simul componit, & diuidit. Dicit ergo, quod in hac secunda operatione intellectus id est componentis, & diuidentis, inuenitur veritas, & falsitas, relinquens, quod in prima operatione non inuenitur, vt etiam traditur in Tertio de Anima. Sed circa hoc primo videtur esse dubium, quia, cum diuisio fiat per resolutionem ad indiuisibilia siue simplicia, videtur quod sicut in simplicibus non est veritas vel falsitas, ita nec in diuisione. Sed dicendum est, quod, cum conceptiones intellectus sint similitudines rerum, ea quæ circa intellectum sunt, dupliciter considerari, & nominari possunt. Vno modo secundũ se, alio modo secundũ rationes rerum, quarũ sunt similitudines. Sicut imago Herculis secundum se quidem dicitur, & est cuprum, in quantum autem est similitudo Herculis, nominatur homo. Sic etiam si consideremus ea, quæ sunt circa intellectum secundum se, semper est compositio, vbi est veritas & falsitas, quæ nunquam inuenitur in intellectu, nisi per hoc, quòd intellectus comparat vnum simplicem conceptum alteri. Sed si referatur ad rem, quandoque dicitur compositio, quandoque dicitur diuisio. Compositio quidem quando intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem aut identitatem rerum, quarum sunt conceptiones, diuisio autem, quando sic comparat vnum conceptum alteri, vt apprehendat res esse diuersas. Et per hunc etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionem ex parte rei significat, negatio vero dicitur diuisio, inquantum significat rerum separationem. Vlterius autem videtur, quod non solum in compositione, & diuisione veritas consistat. Primo quidem, quia etiam res dicitur vera vel falsa sicut dicitur aurum verum vel falsum. Dicitur etiam quod ens, & verum conuertuntur. Vnde videtur quòd etiam simplex conceptio intellectus, quæ est similitudo rei non careat veritate, & falsitate. Præterea Philosophus dicit in lib. de Anima, quòd sensus propriorum sensibilium semper est verus. Sensus autem non componit, vel diuidit: non ergo in sola compositione, & diuisione est veritas. Item, in intellectu diuino nulla est compositio, vt probatur in 12. Meta. & tamẽ ibi est prima, & summa veritas: nõ ergo veritas est solum secũdùm compositionem, & diuisionem. Ad huiusmodi igitur euidentiã cõsiderandum quod veritas in aliquo inuenitur dupliciter. Vno modo sicut in eo quod est verum. Alio modo sicut in dicente, vel cognoscente verum. Inuenitur autem veritas sicut in eo, quod

Ver. & fal. in compo. & diui. consi.

Lect. 2. t. com. 21. 22. & 16.

Quæstio.

Responsio.

Quæ circa inte. dupliciter cons. possunt.

Quæstio.

Lect. 3. tex. comment. 152.

Lectio 4. & tex. 160.

Lect. 6. 21. & Lect. 2. t. commen. 26 31.

Lectio 8. & comm. 51.

Responsio.

est verum, tam in simplicibus, quàm in compositis sed sicut in dicente, vel cognoscente verum non inuenitur nisi secundum compositionem & diuisionem. Quod quidem sic patet: verum enim vt Philosophus dicit in Sexto Ethicorum, est bonum intellectus, Vnde de quocunque dicatur verum oportet quòd hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa, res autem sicut ea, quorum intellectus sunt similitudines. Considerandum autem quòd aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter. Vno modo sicut mensura ad mensuratum. Et sic comparantur res naturales ad intellectum speculatiuum humanum. Et ideo intellectus dicitur verus secundum quod conformatur rei, falsus autem secundum quod discordat à re. Res autem naturalis non dicitur esse vera per comparationem ad intellectum nostrum, sicut posuerunt quidam antiqui naturales, existimantes rerum veritatem esse solum in hoc quod est videri. Secundum hoc enim sequeretur quòd contradictoria essent simul vera, quia contradictoria cadunt sub diuersorum opinionibus. Dicuntur tamen res aliquæ veræ vel falsæ per comparationem ad intellectum nostrum, non essentialiter vel formaliter, sed effectiue, inquantum, scilicet natæ sunt facere de se veram, vel falsam existimationem, & secundum hoc dicitur aurum verum, vel falsum. Alio autem modo res comparantur ad intellectum, sicut mensuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum. Vnde opus artificis dicitur esse verum, inquãtum attingit ad rationem artis, falsum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturaliter comparantur ad intellectum diuinum, sicut artificiata ad artem, consequens est, vt quælibet res dicatur esse vera, secundum quod habet propriam formam, secundum quam imitatur artem diuinam. Nam falsum aurum est verum aurichalcum. Et hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per suam formam arti diuinæ comparatur. Vnde Philosophus in 1. Phy. formam nominat, quoddam diuinum. Et sicut res dicitur vera per comparationem ad suam mensuram, ita etiam & sensus, vel intellectus, cuius mensura est res extra animam. Vnde sensus dicitur verus, quando per formam suam conformatur rei extra animam existeti. Et sic intelligitur quod sensus proprij sensibilis sit verus. Et hoc etiam modo intellectus apprehendens quod quid est absque compositione, & diuisione, semper est verus, vt dicitur in Tertio de Anima. Est autem considerandum, quod quamuis sensus proprij obiecti sit verus non tamen cognoscit hoc verum. Non enim potest cognoscere habitudinem conformitatis suæ ad rem sed solam rem apprehendit, intellectus autem potest huiusmodi habitudinem conformitatis cognoscere, & ideo solus intellectus potest cognoscere veritatem. Vnde & Philosophus dicit in 6. Metaph. quod veritas est solum in mente, sicut scilicet in cognoscente veritatem. Cognoscere autem prædictam conformitatis habitudinem nihil est aliud quàm iudicare ita esse in re vel non esse, quod est componere, & diuidere, & ideo intellectus non cognoscit veritatem, nisi componendo, vel diuidendo per suum iudicium. Quod quidem iudicium, si consonet rebus, erit verum, puta cum intellectus iudicat esse, quod est, vel non est. Falsum autem quando dissonat à re, puta cum iudicat non esse, quod est, vel esse quod est. Vnde patet, quod veritas, & falsitas, sicut in cognoscente, & dicente non est nisi circa cõpositionem, & diuisionem. Et hoc modo Philosophus loquitur hîc. Et quia voces sunt signa intellectum, erit vox vera quę significat verum intellectum, falsa autem, quę significat falsum intellectum, quamuis vox, inquantum est res quędam dicatur vera, sicut & alię res. Vnde hęc vox, homo est asinus, est vere vox, & vere signum, sed quia est signum falsi, ideò dicitur falsa. Sciendum est autem, quod Philosophus de veritate hic loquitur, secundum quod pertinet ad intellectum humanũ, qui iudicat de conformitate rerum, & intellectus componendo & diuidendo. Sed iudicium intellectus diuini de hoc est absq; compositione, & diuisione, quia sicut etiam intellectus noster intelligit materialia immaterialiter, etiam intellectus diuinus cognoscit compositionem, & diuisionem simpliciter. Deinde cum dicit.

[Margin notes: Lect. 2. & cap. 3. — Res vo. ad intellectũ. — Notandum primum. — Veritas diuersimode diuersa denominat. — Res naturalis. — Veri vel fal. rei. — Res artifi. — Res ad diuinum intellectum. — Quomodo ens & ver. cõueniant. Lectio. 15. & comm. 81. — Sensus ver. — Lect. 2. c. 16. Notandum secundum. Intel. tantũ cognoscit verum. Lect. 1. & c. 8. — Cognoscere habit. conformi. — Intell. iudicium ver. vel falsum. — Vox quando vera vel falsa. — Notandum tertium. — Differentia inter diuinum intellectum & humanum.]

ARGY. *Ipsa igitur nomina, & verba, similia sane sunt ei conceptui, qui sine compositione, diuisioneque est, velut hoc nomen, album, vel homo, cum nihil additur ipsi, nondum enim verum est, aut falsum.*

ANTI. *Nomina igitur ipsa & verba, consimilia sunt sine compositione, vel diuisione, intellectui, vt est homo, vel album, quando non additur aliquid, neque enim adhuc verum, aut falsum est.*

Manifestat quod dixerat de similitudine vocum ad intellectum. Et primo manifestat propositum. Secundo manifestatum probat per signum, ibi. [Huius autem signum.] Concludit ergo ex præmissis, quod, cum solum circa compositionem, & diuisionem sit veritas, & falsitas in intellectu, consequens est quod ipsa nomina, & verba diuisim accepta, assimilentur intellectui, qui est sine compositione, & diuisione, sicut cum homo, vel album dicitur, si nihil aliud addatur, non enim verum adhuc, vel falsum est, sed postea quando additur esse, fit verum, vel falsum. Nec est instantia de eo, quod per vnicum nomen veram responsionem dat ad interrogationem factam, vt cum quærenti quid natat in mari? aliquis respondet, piscis. Nam intelligitur verbum, quod fuit in interrogatione positum. Et sicut nomen per se positum non significat verum vel falsum, ita nec verbum per se dictum. Nec est instantia de verbo primę, & secundæ personę, & de verbo exceptæ actionis, quia in his intelligitur certus, & determinatus nominatiuus. Vnde est implicita compositio, licet non explicita. Deinde cum dicit.

[Margin notes: Nomina, & ve. in quo similia intel. — Tacitæ obiectioni. — Nom. & v. solit. non sig. ver. vel fal.]

ARGY. *Cuius quidem hoc indicium est, Hippocentaurus enim aliquid quidem significat, at nondum verum est, aut falsum, nisi esse, aut non esse additum, aut simpliciter, aut respectu temporis fuerit.*

ANTI. *Signum autem huius est, etenim hircocernus significat quidem aliquid, sed quod nondum verum vel falsum sit, si esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.*

Inducit signum ex nomine composito scilicet

ſicet hircoceruus, quod componitur ex hirco, A & ceruo, & quod in græco dicitur tragelaphus. Nam tragos eſt hircus, & elaphos ceruus. Huiuſmodi enim nomina ſignificant aliquid, ſcilicet quoſdam conceptus ſimplices, licet rerum compoſitarum, & ideo non eſt verum vel falſum niſi quando additur eſſe, vel non eſſe, per quę exprimitur iudicium intellectus. Poteſt autem addi eſſe, vel non eſſe, vel ſecundum preſens tempus, quod eſt eſſe, vel non eſſe in actu, & ideo hoc dicitur eſſe ſimpliciter, vel ſecundum tempus præteritum, aut futurum, quod non eſt eſſe ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vt cum dicitur aliquid B fuiſſe, vel futurum eſſe. Signanter autem vtitur exemplo ex nomine ſignificante, quod non eſt in rerum natura, in quo ſtatim falſitas apparet, & quod ſine compoſitione, & diuiſione non poſſit verum, vel falſum eſſe.

Eſſe ſimpliciter vel ſecundum quid.

LECTIO IV.

Ex nominis definitione propoſita, ac declarata, quædam ab eius ratione ſeiungit.

ARGY. *Nomen igitur vox eſt ſignificatiua ex inſtituto, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat ſeparata.*

ANTI. *Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua, ſeparata.* C

Poſtquam Philoſophus determiuauit de ordine ſignificationis vocum, hic accedit ad determinandum de ipſis vocibus ſignificatiuis. Et quia principaliter intendit de enunciatione, quæ eſt ſubiectum huius libri, in qualibet autem ſcientia oportet noſcere principia ſubiecti, ideo primo determinat de principijs enunciationis. Secundo de ipſa enunciatione, ibi. [Enunciatiua vero non omnis.] Circa primũ duo facit. Primò enim determinat principia quaſi materialia enunciationis; ſcilicet partes integrales ipſius. Secũdo determinat principium formale, ſcilicet orationem quæ eſt enunciationis genus, ibi [Oratio autem eſt D vox ſignificatiua &c.] Circa primum duo facit. Primo determinat de nomine, quod ſignificat rei ſubſtantiam. Secundo determinat de verbo, quod ſignificat actionem, vel paſſionem procedentem à re, ibi. [Verbum autem eſt quod conſignificat tempus.] Circa primum tria facit. Primo definit nomen, ſecundo definitionem exponit: ibi [In nomine enim quod eſt equiferus.] Tertio excludit quædam, quæ perfecte rationem nominis non habent, ibi. [Non homo vero non eſt nomen.] Circa primum conſiderandum eſt, quòd definitio ideo dicitur terminus, quia includit totaliter rem, ita ſcilicet quod nihil rei eſt extra definitionem, cui ſcilicet definitio non conueniat, nec aliquid aliud eſt infra definitio- E nem, cui ſcilicet definitio conueniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis. Primo ponitur [vox] per modum generis, per quod diſtinguitur nomen ab omnibus ſonis, qui non ſunt voces. Nam vox eſt ſonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam, vt dicitur in Secundo de Anima. Additur autem prima differentia, ſcilicet [ſignificatiua] ad differentiam quarumcunque vocum non ſignificantium, ſiue ſit vox literata, & articulata, ſicut blictri; ſiue non literata, & non articulata, ſicut ſibilus pro nihilo factus. Et quia de ſignificatione vocum in ſuperioribus actũ eſt, ideo ex præmiſſis concludit, quod nomen eſt vox ſignificatiua. Sed cum vox ſit quædam res naturalis, nomen autem non eſt aliquid naturale, ſed ab hominibus inſtitutum, videtur quod non debuit genus nominis ponere vocem, quæ eſt ex natura, ſed magis ſignum, quod eſt ex inſtitutione, vt diceretur nomen eſt ſignum vocale; ſicut etiam conuenientius definitur ſcutella, ſi quis diceret quod eſt vas ligneum, quàm ſi quis diceret quod eſt lignum formatum in vas. Sed dicendum, quod artificialia ſunt quidem in genere ſubſtantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidentium ex parte formę: nam formæ artificialium accidentia ſunt. Nomen ergo ſignificat formam accidentialem, vt concretam ſubiecto. Cum autem in definitione omnium accidentium oporteat poni ſubiectum, neceſſe eſt quòd ſi qua nomina accidentis in abſtracto definiantur, quod in eorum definitione ponatur accidens in recto quaſi genus, ſubiectum autem in obliquo, quaſi differentia, vt cum dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi. Si qua vero nomina accidens ſignificant in concreto, in eorum definitione ponitur materia, vel ſubiectum, quaſi genus, & accidens, quaſi differentia, vt cum dicitur ſimum eſt naſus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium ſignificant formas accidentales vt concretas ſubiectis naturalibus, conuenientius eſt vt in eorum definitione ponatur res naturalis quaſi genus, vt dicamus, quòd ſcutella eſt lignum figuratum, & ſimiliter quòd nomen eſt vox ſignificatiua. Secus autem eſſet ſi nomina artificialium acciperentur quaſi ſignificantia ipſas formas artificiales in abſtracto. Tertio ponit ſecundam differentiam cum dicit. [ſecundum placitum.] i. ſecundum inſtitutionem humanam à beneplacito hominis procedentem. Et per hoc nomen differt à vocibus ſignificantibus naturaliter, ſicut ſunt gemitus infirmorum, & voces brutorum animalium. Quarto ponit tertiam differentiam ſcilicet [ſine tempore] per quod differt nomen à verbo. Sed videtur hoc eſſe falſum, quia hoc nomen, dies, vel annus ſignificat tempus. Sed dicendum quod circa tempus tria poſſunt conſiderari. Primo quidem ipſum tempus, ſecundum quod eſt res quædam, & ſic poteſt ſignificari à nomine, ſicut quælibet alia res. Alio modo poteſt conſiderari, id quod tempore menſuratur, inquantum huiuſmodi, & quia id quod primo, & principaliter menſuratur, eſt motus, in quo conſiſtit actio, & paſſio, ideo verbum, quod ſignificat actionem, & paſſionem ſignificat cum tempore. Subſtantia autem ſecundum ſe conſiderata, prout ſignificatur per nomen & pronomen, non habet inquantum huiuſmodi, vt tempore menſuretur, ſed ſolum ſecundum quod ſubijcitur motui, prout per participium ſignificatur. Et ideo verbum, & participium ſignificant cum tempore, non autem nomen, & pronomen. Tertio modo poteſt conſiderari ipſa habitudo temporis menſurantis, quæ ſignificatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & huiuſmodi. Quinto ponit quartam differentiam, cum ſubdit [cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſaparata] ſcili-

Margin notes:

Subiectum huius libri

Principia ſubiecti præcogno. Lectio. 7.

Lectio 6. Cur prius de no. quã verbo. Lectio. 7.

Definitio dicitur, terminus.

Vox quid Lectio. 18. & tex c. 90 Vox literata &c.

Obiectio.

Reſponſio. Artificialia quomodo in genere ſubſtantiæ vel accid.

Definitio accidentis in abſtracto.

In concreto.

Obiectio. Reſponſio. Tria circa tempus conſiderari poſſunt.

Secundum.

Cur verbũ tantum & participiũ cum tempore ſignificent.

Tertium.

cet à toto nomine, comparatur tamen ad significationem nominis secundum quod est in toto. Quod ideo est, quia significatio est quasi forma nominis, nulla autem pars separata habet formā totius, sicut manus separata ab homine non habet formam humanam. Et per hoc distinguitur nomen ab oratione, cuius pars significat separata, vt cum dicitur, homo iustus. Deinde cum dicit.

Significatio.

A R G Y. *Nam hoc in nomine equiferus nihil per seipsum equus significat, sicut hac in oratione, equus est ferus.*

A N T I. *In nomine enim quod est equiferus, ferus per se nihil significat quemadmodum in oratione, qua est, equus ferus.*

Manifestat præmissam definitionem. Et primo quantum ad vltimam particulam, Secundo quantū ad secundam, ibi. [secundum vero placitum &c.] Nam primæ duæ particulæ manifestæ sunt ex præmissis. Tertia autem particula, scilicet [sine tempore.] manifestabitur in sequentibus in tractatu de Verbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum per nomina composita. Secundo ostendit circa hoc differentiam inter nomina simplicia & composita, ibi. [At vero non quemadmodum.] Manifestat ergo primo, quod pars nominis separata nihil significat, per nomina composita, in quibus hoc magis videtur. In hoc enim nomine quod est equiferus, hæc pars ferus, per se nihil significat, sicut significat in hac oratione, quæ est equus ferus. Cuius ratio est, quòd vnum nomen ponitur ad significandum vnum simplicem intellectum: aliud autem est id, à quo imponitur ad significandum ab eo quod nomen significat, sicut hoc nomen lapis imponitur à læsione pedis, quam non significat: quod tamen imponitur ad significandum conceptum cuiusdam rei. Et inde est, quòd pars nominis compositi, quod imponitur ad significandum conceptum simplicem, non significat partem conceptionis compositæ, à qua imponitur ad significandum, Sed oratio significat ipsam conceptionem compositam, vnde pars orationis, significat partem conceptionis compositæ. Deinde cum dicit.

Cur pars non separ. nihil signif. orationis vero, signi.

A R G Y. *Verum non vt est in simplicibus nominibus, sic & in compositis est. In illis enim nullo pacto pars est significatiua, in compositis vero videtur quidem, nihil tamen separata significat, vt in exemplo patet antea dicto.*

A N T I. *At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est in his autem vult quidem, sed nihil significat separata, vt in eo quod est equiferus ferus.*

Ostendit quantum ad hoc differentiam inter nomina simplicia, & composita, & dicit, quod non ita se habent in nominibus simplicibus, sicut & in compositis, quia in simplicibus pars nullo modo est significatiua, neque secundum veritatem, neque secundum apparentiam, sed in compositis vult quidem, id est apparentiam habet significandi, nihil tamen pars eius significat, vt dictum est de nomine equiferus. Hæc autem ratio differentiæ est, quia nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita etiam imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu. Nomen vero compositum imponitur à composita conceptione, ex qua habet apparentiam, quod pars eius significet. Deinde cum dicit.

Expositio tex.

Ratio differentiæ inter no sim. & cōposita.

A R G Y. *Ex instituto autem diximus, quia nullum nomen est signum natura, sed cum est positum. Nam significant, & hi soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est nomen.*

A N T I. *Secundum placitum vero, quoniam naturaliter nomen nullum est, sed quando fit nota. Nam designant, & illiterati soni, vt ferarum, quorum nullus est nomen.*

Manifestat tertiam partem prædictæ definitionis, & dicit quod ideo dictum est quod nomen significat secundum placitum, quia nullum nomen est naturaliter. Ex ho[c e]nim est nomen quod significat, non autem significat naturaliter, sed ex institutione. Et hoc est quod subdit [sed quando fit nota] id est quando imponitur ad significandum. Id enim quod naturaliter significat, non fit, sed naturaliter est signum. Et hoc significat, cum dicit. Illiterati enim soni, vt ferarum, quia scilicet literis significari non possunt. Et dicit potius sonos, quàm voces, quia quædam animalia non habent vocem eo quod carent pulmone, sed tamen quibusdam sonis proprias passiones naturaliter significant, nihil autem horum sonorum est nomen. Ex quo manifeste datur intelligi, quod nomen non significat naturaliter. Secundum tamen est, quod circa hoc fuit diuersa quorumdam opinio. Quidam enim dixerunt quod nomina nullo modo naturaliter significant nec differt quæ res quo nomine significentur. Alii vero dixerunt, quod nomina sint naturales similitudines rerum. Quidam vero dixerunt, quod nomina non naturaliter significant quantum ad hoc, quod eorum significatio non est à natura, vt Arist. hîc intendit, quantum vero ad hoc naturaliter significant, quod eorum significatio congruit naturis rerum, vt Plato dixit. Nec obstat, quod vna res multis nominibus significatur, quia vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similiter ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa nomina imponi. Non est autem intelligendum quod dicit [quorum nihil est nomen] quasi soni animalium non habeant nomina, nominantur enim quibusdam nominibus, sicut dicitur rugitus leonis, & mugitus bouis, sed quia nullus talis sonus est nomen, vt dictum est. Deinde cum dicit.

C Secundum placitum.

Illiterati soni.

Animalia sine voce.

Notandum. Opiniones de signif. no.

Aristot.

Plato. Responsio insti.

Res vna multip. no.

A R G Y. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neque nomen est positum, quo ipsum appellare oporteat: Neque enim est oratio, neque negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniam & quod est, & quod non est, in ratione rerum sine discrimine vllo significat.*

A N T I. *Non homo vero non est nomen. At vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari, nam neque oratio neque negatio est, sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod non est.*

Excludit quædam à nominis ratione. Et primo nomen infinitum, Secundo casus nominum, ibi [Catonis autem vel Catoni.] Dicit ergo primo, quod non homo non est nomen. Omne enim nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo, aut personam determinatam, vt pronomen, aut vtrunque determinatum, vt Socrates. Sed hoc quod

Expositio primæ parti. tex.

Nominis signif.

Nom. infi. sign.

A quod dico non homo, neque determinatam naturam, neque determinatam personam significat. Imponitur enim à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & non ente. Vnde & non homo potest dici indifferenter, & de eo quod non est in rerum natura, vt si dicamus, Chimera est non homo, & de eo quod est in rerum natura, sicut dicitur, equus est non homo. Si autem imponeretur à priuatione, requireret subiectum ad minus existens, sed, quia imponitur à negatione, potest dici de ente, & de non ente, vt Boetius, & Ammonius dicunt. Quia tamē significat per modum nominis, quod potest subijci, & prædicari, requiritur ad minus suppositum in apprehensione. B Non autem erat nomen positum tempore Aristot. sub quo huiusmodi dictiones concluderentur. Non enim est oratio, quia pars eius non significat aliquid separata, sicut & in nominibus compositis. Similiter autem non est negatio, id est oratio negatiua, quia huiusmodi oratio superaddit negationem affirmationi, quod non contingit hîc. Et ideo nomen imponit huiusmodi dictioni vocans eam nomen infinitum propter indeterminationem significationis, vt dictum est. Deinde cum dicit.

Boetius, Ammonius.

No. infi ab Arist. impositum.

ANTI. *Hoc etiam Philonis, aut Philoni, & hisce similia non nominis sunt, sed nominis casus.*

C ARGY. *Catonis autem, vel Catoni, & quæcunque talia sunt, non nomina, sed casus nominis sunt.*

Excludit casus nominis, & dicit, quod Catonis, & Catoni, & alia huiusmodi, non sunt nomina, sed solus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem est impositio nominis, ad aliquid significandum. Huiusmodi autem obliqui vocantur casus nominis, quia cadunt per quandam declarationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus, eo quod non cadit. Stoici autem dixerunt etiam nominatiuos dici casus, quos Grammatici sequuntur, eo quod cadunt, id est procedunt ab interiori conceptione mentis. D Et dicitur rectus, eo quod nihil prohibet aliquid cadens sic cadere vt rectum stet, sicut stilus, qui cadens ligno infigitur. Deinde cum dicit.

Casus.

Stoici.

ARGY. *Atque ratio eius in cæteris quidem est, illo autem differt. Si enim addideris, est, vel erat, vel erit, hoc quidem neque falsum euadet, nomen autem semper velut Philonis est, aut non est, nondum enim verum est, aut falsum.*

ANTI. *Ratio autem eius in alijs quidem eadem est, sed differt quoniam cum est, vel fuit, vel erit, adiunctum, neque verum, neque falsum est, nomen vero semper vt Catonis est, vel non est, nondum enim aliquid verum dicit, aut falsum.*

Ostendit consequenter quomodo se habeant obliqui casus ad nomen, & dicit, quod ratio, E quam significat nomen, est eadem, & in alijs scilicet casibus nominis, sed in hoc est differentia, quod nomen adiunctum cum hoc verbo, est, vel non est, vel fuit, semper significat verum vel falsum, quod non contingit in obliquis. Signanter autem inducit exemplum de verbo substantiuo, quia sunt quædam alia verba scilicet impersonalia, quæ cum obliquis significant verum vel falsum, vt cum dicitur, Pœnitet Socratem: quia actus verbi intelligitur ferri super obliquum, ac si diceretur præsentia habet Socratem. Sed si nomen infinitum & casus non sunt nomina, inconuenienter data est præmissa nominis definitio, quæ istis conuenit. Sed dicendum secundum Ammonium quod supra communius definit nomen, postmodum vero significationem nominis arctat subtrahendo hęc à nomine. Vel dicendum, quòd præmissa definitio non simpliciter conuenit his: nomen enim infinitum nihil determinatum significat, neque casus nominis significat secundum primum placitum instituentis, vt dictum est.

Verba impersonalia.

Obiectio.

Responsio. pri. Ammonius.

LECTIO V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit, nec non verbi ad nomen ipsum conuenientia exponitur.

ARGY. *Verbum autem est id quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum.*

ANTI. *Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.*

Postquam Philosophus determinauit de nomine, hîc determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbum, secundo excludit quædam à ratione verbi ibi [Non currit autem & non laborat &c.] Tertio ostendit conuenientiam verbi ad nomen, ibi. [Ipsa vero secundum se dicta verba, &c.] Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem verbi, secundo exponit, ibi [Dico autem quoniam consignificat &c.] Est autem considerandum, quod Aristo. breuitati studens non ponit in definitione verbi ea quæ sunt nomini & verbo communia, relinquens ea intellectui legentis ex his, quę dixerat in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima distinguit verbum à nomine in hoc scilicet quod dicit, quod [consignificat tempus.] Dictum est enim in definitione nominis, quod nomen significat sine tempore. Secunda vero particula est, per quam distinguitur verbum ab oratione, cum dicitur [cuius pars nihil extra significat.] Sed cum hoc etiam positum sit in definitione nominis, videtur hoc debuisse prętermitti, sicut & quod dictum est, vox significatiua ad placitum. Ad quod respōdet Ammonius, quod in definitione nominis hoc positum est, vt distinguatur nomen ab orationibus quæ componuntur ex nominibus, vt cum dicitur, homo est animal. Quia vero sunt etiam quędam orationes, quę componuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare est moueri, & vt ab his distinguatur verbum oportuit hoc etiam in definitione verbi iterari. Potest etiam aliter dici, quod, quia verbum importat compositionem, in qua perficitur oratio significans verum vel falsum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum oratione, quasi quædam pars formalis ipsius, quàm nomen, quod est quædam pars materialis orationis, & ideo oportuit iterari. Tertia vero particula est per quam distinguitur verbum non solum à nomine, sed etiam à participio, quod significat cum tempore, & dicit [& est semper eorum, quæ de altero prędicantur, nota.] id est, signum, quia scilicet nomina & participia possunt poni ex parte subiecti, & predicati, sed verbum semper est ex parte prędicati. Sed hoc videtur

Notandum Cur præter. communia no. & verb.

Obiectio.

Responsio prima Ammonius.

Verbum importat compositionem.

Dub.

habere instantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicitur, ambulare est moueri. Sed dicendum est, quod verba infiniti modi, quando in subiecto ponuntur, habent vim nominis. Vnde & in græco, & in vulgari locutione latina suscipiunt additionem articulorum sicut & nomina. Cuius ratio est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquam quasi per se existentem, proprium autem verbi, est vt significet actionem vel passionem. Potest autem actio significari tripliciter. Vno modo per se in abstracto, velut quædam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio, passio, ambulatio, cursus & similia. Alio modo per modum actionis, vt scilicet egrediens à substantia, & inhærens ei, vt subiecto, & sic significatur per verba aliorum modorum, quæ attribuuntur prædicatis. Sed quia etiam ipse processus, vel inhærentia actionis, potest apprehendi ab intellectu & significari vt res quędam, inde est quod ipsa verba infinitiui modi, quę significant ipsam inhærentiam actionis ad subiectum, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significant res quasdam. Potest etiam obijci de hoc, quod etiam verba aliorum modorum videntur aliquando in subiecto poni, vt cum dicitur, curro est verbum. Sed dicendum est, quod in tali locutione hoc verbum curro non sumitur formaliter secundum quod eius significatio refertur ad rem, sed secundum quod materialiter significat ipsam vocem, quę accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, quàm omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum. Deinde cum dicit.

Responsio verbum infinitum quomodo habeat vim no.

Proprium no. & ver. Actio tripliciter.

Obiectio. Responsio.

Partes ora. quando materialiter.

A

B

C

ARGY. *Dico autem ipsam insuper tempus significare, quia valetudo quidem est nomen, valet autem verbum, significat enim insuper nunc esse.*

ANTI. *Dico vero quoniam consignificat tempus, vt cursus quidem nomen est, currit autem verbum, consignificat enim nunc esse.*

Exponit definitionem positam. Et primo quantum ad hoc quod dixerat quod consignificat tempus. Secundo quantum ad hoc quod dixerat quod est nota eorum, quę de altero prædicantur, cum dicit [& semper est &c.] Secundam autem particulam scilicet [cuius nulla pars extra significat] non exponit, quia supra exposita est in tractatu nominis. Exponit ergo primum, quod verbum consignificat tempus, per exemplum, quia, videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo quod est nomen. Curro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus, quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autem nobis notæ sunt in tempore. Dictum est autem supra, quod consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. Vnde aliud est significare tempus principaliter, vt rem quandam, quod potest nomini conuenire, aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde cum dicit.

Secunda particula præterm.

Nomen nō consignificat tempus verb autem sic.

Significat tempus vel cum tempore.

D

E

ARGY. *Atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum, vt eorum, quæ de subiecto, dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.*

ANTI. *Et est semper eorum, quæ de altero dicuntur nota, vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt.*

Exponit aliam particulam. Vbi notandum est, quod quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhæret aliquid cum verbum significet actionem per modum actionis, de cuius ratione est, vt inhæreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquam autem ex parte subiecti, nisi sumatur in vi nominis, vt dictum est. Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ dicuntur de altero, tum quia verbum semper significat id, quod prædicatur, tum quia in omni prædicatione oportet esse verbum, eo quod verbum, importat compositionem, qua prædicatum componitur subiecto.

Notand.

Verbum semper ex prædic.

Sed dubium videtur quod subditur, vt eorum [quæ de subiecto vel in subiecto sunt.] Videtur enim aliquid dici vt de subiecto quod essentialiter prædicatur: vt homo est animal, in subiecto autem sicut accidens de subiecto prædicatur, vt homo est albus. Si ergo verba significant actionem vel passionem, quæ sunt accidentia, consequens est vt semper significent ea, quæ dicuntur vt in subiecto. Frustra igitur dicitur in subiecto vel de subiecto. Et ad hoc dicit Boetius, quod vtraque ad idem pertinent. Accidens enim & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Arist. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraque significare. Et ideo potest dici, quod cum Arist. dicit quod verbum semper est nota eorum, quæ de altero prædicantur, non est sic intelligendum quasi significata verborum sint, quæ prædicantur: quia, cum prædicatio videatur magis proprie ad compositionem pertinere, ipsa verba sunt quæ prædicantur magis quam significent prædicata. Est ergo intelligendum quod verbum semper est signum, quòd aliqua prędicentur, quia omnis prędicatio fit per verbum ratione compositionis importatæ, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde cum dicit.

Obiectio.

Responsio pri. Boetius.

Responsio secunda.

Prædica. verbum.

ARGY. *Non valet autem, & non ægrotat, non dico verbum esse, Non insuper quidem tempus significat, semperque de aliquo dicitur, at differentiæ nullum nomen est positum. Sed verbum infinitum Vocetur, quoniam de quocunque, & de eo, quod est, & de eo, quod non, similiter dicitur.*

ANTI. *Non currit vero, & non laborat, verbum non dico. Consignificat etenim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomen non est positum: sed sit infinitum verbum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

Excludit quædam à ratione verbi & primo verbum infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri: ibi [Similiter autem vel curret vel currebat. Dicit ergo primo, quod non currit, & non laborat, non proprie dicitur verbum. Est enim proprium verbi significare aliquid per modum actionis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt, remouent enim actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionem significent. Sed quamuis non proprie possint dici verbum, tamen conueniunt sibi ea quę supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est, quod consignificat tempus, quia significat agere, & pati: quæ sicut sunt in tempore, ita priuatio horum, vnde & quies tępore mensuratur, vt habetur in Sexto

Verba infinita.

Proprium verbi.

Phy.

Lect. 10. & Phy. Lect. 5. & c. 30. 31. 32.

A Secundum est, quod semper ponitur ex parte prædicati, sicut & verbum. Et hoc ideo quia negatio reducitur ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionem, significat aliquid vt in altero existens, ita prędicta significant remotionem actionis vel passionis. Siquis autem obijciat, Si prædictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendum est, quod definitio verbi supra posita datur de verbo communiter sumpto. Huiusmodi autem dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi: nec ante Aristo. erat nomen positum huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia huiusmodi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Et rationem nominis assignat: quia vnumquodque eorum indifferenter potest dici de eo quod non est. Sumitur enim negatio opposita non in vi priuationis sed in vi simplicis negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba à verbis negatiuis, quia verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarum dictionum. Deinde cum dicit.

Obiectio. Responsio. Quomodo sumptum verbum supra sit defini. — B — Negõ. in fin. ver. Differentia inter ver. infini. & ver. nega.

ARGY. *Simili modo valuit, atque valebit, non verba, sed verbi casus appello: quoniam illud quidem præsens significat tempus, hæc autem id quod est circa præsens, exactum, inquam, atque futurum.*

ANTI. *Similiter autem curret, & currebat, verbum non est, sed casus verbi. Differt autem à verbo, quod hoc quidem consignificat præsens tempus, illa vero quæ circa sunt.*

Casus verbi. Excludit à verbo verba præteriti, & futuri temporis, & dicit, quod sicut verba infinita non sunt simpliciter verba, ita etiam curret, quod est futuri temporis, vel currebat, quod est præteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbum consignificat præsens tempus, illa vero significant tempus hinc, & inde circundans. Dicit autem signanter præsens tempus, & non simpliciter præsens, ne intelligatur pręsens indiuisibile, quod est instans. quia in instanti non est motus, nec actio aut passio, sed oportet accipere præsens tempus quod mensurat actionem, quæ incæpit, & nondum est determinata per actum. Recte autem ea quæ consignificant tempus præteritum vel futurum, non sunt verba proprie dicta, cum enim verbum proprie sit quod significat agere vel pati, hoc est proprie verbum quod significat agere vel pati in actu, quod est agere vel pati simpliciter, sed agere vel pati in præterito vel futuro, est secundum quid. Dicuntur etiã verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter casus verbi quod consignificat præsens tempus, quia pręteritum vel futurum dicitur per respectum ad pręsens. Etenim pręteritum quod fuit pręsens, futurum, autem quod erit pręsens. Cum autem declinatio temporis varietur per modos, tempora, numeros, & personas, variatio quæ fit per numerum & personam, non constituit casum vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti, sed variatio quæ est per modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo vterque constituit casus verbi. Nam verba imperatiui vel optatiui modi casus dicuntur sicut & verba præteriti vel futuri temporis. Sed verba indicatiui modi pręsentis temporis, non dicuntur casus, cuiuscunque sint personæ vel numeri. Deinde cum dicit.

ver. prę te. vel futurum. — Casus verborum. — C — D — E

ARGY. *Ipsa igitur verba, cum per se dicuntur, nomina sunt.*

ANTI. *Ipsa itaque secundum se dicta verba, nomina sunt.*

Ostendit conuenientiam verborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi [& significat aliquid &c.] Dicit ergo, quia ipsa verba secundum se dicta sunt nomina, quod à quibusdam exponitur de verbis, quę sumuntur in vi nominis, vt dictum est, siue sint infinitiui modi, vt cum dico, currere est moueri, siue sint alterius modi, vt cum dico curro est verbum. Sed hæc non videtur esse intentio Aristo. quia ad hanc intentionem non respondet consequentia. Et ideo aliter dicendum est, quod nomen hic sumitur, prout communiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandum aliquam rem. Et, quia etiam ipsum agere vel pati est quædam res, inde est quod & ipsa verba inquantum nominant id est significant agere vel pati, sub nominibus comprehenduntur communiter acceptis. Nomen autem prout à verbo distinguitur, significat rem sub determinato modo, prout scilicet potest intelligi vt per se existens. Vnde nomina possunt subijci, & prædicari. Deinde cum dicit.

Verba esse nomina quidam male. — Exposi io vor. — Quid no. vt. distin. à verbo.

ARGY. *Et aliquid sane significant, nam qui dicit, mentem vtique affirmat, & qui audiuit, quieuit, sed si est, aut non est, nondum sane significat, nec enim esse, aut non esse, signum est rei, neque si ipsum quod est per se dixeris nudum: ipsum enim nihil est. Significat autem insuper compositionem quandam, quæ q i lem sine compositis intelligi nequit.*

ANTI. *Et significant aliquid. Constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit, sed si est, vel non est, nondum significat: neque enim signum est rei esse vel non esse. Nec si hoc ipsum est purum dixeris, ipsum enim nihil est. Consignificat autem quandam compositionem, quam sine compositis non est intelligere.*

Probat propositum. Primo per hoc, quod verba significant aliquid sicut & nomina. Secundo, quod non significant verum vel falsum, sicut nec nomina, ibi [Sed si est aut non est &c.] Dicit ergo primo, quod intantum dictum est, quod verba sunt nomina, inquantum significant aliquid. Et hoc probat, quia supra dictum est, quod voces significatiuæ significant intellectus: vnde proprium vocis significatiuæ est, quod generet aliquem intellectum in animo audientis. Et ideo ad ostendendum quod verbum sit vox significatiua, assumit quod ille, qui dicit verbum, constituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifestandum inducit quod ille qui audit, quiescit. Sed hoc videtur esse falsum: quia sola oratio perfecta facit quiescere intellectum, non autem nomen, neque verbum si per se dicatur. Si enim dicam, homo, suspensus est animus audientis quid de eo dicere velim, si autem dico curro, suspensus est eius animus de quo dicam. Sed dicendum est, quod cum duplex sit intellectus operatio, vt supra ha-

Proprium Voc. signif. — Obiectio.

bitum est, ille, qui dicit nomen vel verbum secundum se constituit intellectum quantum ad primam operationem, quę est simplex conceptio alicuius, & secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat antequam nomen vel verbum proferretur, & eius prolatio terminaretur, non autem constituit intellectum, quantum ad secundam operationem, quæ est intellectus componentis, & diuidentis ipsum verbum, vel nomen per se dictum, nec quantum ad hoc facit quiescere audientem. Et ideo statim subdit [sed si est, aut non est, nondum significata], idest nondum significat aliquid per modum compositionis, & diuisionis, aut veri vel falsi. Et hoc est secundum quod probare intendit. Probat autem consequenter per illa verba quæ maxime videntur significare veritatem, vel falsitatem, scilicet ipsum verbum quod est esse, & verbum infinitum quod est non esse: quorum neutrum per se dictum, est significatiuum veritatis vel falsitatis in re, vnde multo minus alia. Vel potest intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia enim dixerat, quod verbum non significat si est res, vel non est, hoc consequenter manifestat, quia nullum verbum est significatiuum rei esse vel non esse, id est quod res sit. Quamuis enim omne verbū finitum implicet esse, quia currere est currentem esse, & omne verbum infinitum implicet non esse, quia non currere est non currentem esse, tamen nullum verbum significat hoc totum, rem esse, vel nō esse. Et hoc consequenter probat per id, de quo magis videtur, cum subdit [nec si hoc ipsum est, purum dixeris, ipsum quidem nihil est] Vbi notandum est, quod in græco habetur, neque si ens ipsum nudum dixeris, ipsum quidem nihil est. Ad probandum enim quod verba non significant rem esse vel non esse, assumpsit id quod est fons & origo ipsius esse: scilicet ipsum ens, de quo dicit quod nihil est (vt Alexan. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem Prædicamentis. Omne autem æquiuocum per se positum nihil significat, nisi aliquid addatur, quod determinet eius significationem. Vnde nec ipsum per se dictum significat quod est vel non est. Sed hæc expositio non videtur conueniens: tum quia ens non dicitur propriè ęquiuoce: sed secundum prius, & posterius, vnde simpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur: tum etiam, quia dictio æquiuoca non nihil significat, sed multa significat & quandoque hoc, quandoque illud per ipsam accipitur: tum etiam, quia talis expositio non multum facit ad intentionem præsentem. Vnde Porphyrius aliter exposuit, quod hoc ipsum ens non significat naturam alicuius rei, sicut hoc nomen, homo, vel sapiens, sed solum designat quandam coniunctionem: vnde subdit, quod [consignificat quandam compositionem, quā sine compositis non est intelligere.] Sed neque hoc conuenienter videtur dici: quia, si non significaret aliquam rem, sed solum coniunctionem, non esset neque nomen, neque verbum, sicut nec compositiones, aut coniunctiones. Et ideo aliter exponendum est, sicut Ammonius exponit, quod ipsum ens nihil est id est non significat verum, vel falsum. Et rationem huiusmodi assignat, cū subdit. [Consignificat autem quandam compositionem.]

Responsio. Lect. 1. Dicens no. vel ver. quomodo constituat intellectum. — *Ver. infinitum esse implicat.* — *Ens origo esse.* — *Expositio Alexan.* — *Improb. Ens non proprie æqui.* — *Expositio Porphyr.* — *Improb.* — *Expositio Ammonii.*

A Nec accipitur hic, vt ipse dicit, Consignificat, sicut cum dicebatur, quod verbum consignificat tempus, sed consignificat, id est cum aliquo significat, scilicet alij adiunctum compositionem significat, quæ non potest intelligi sine extremis compositionis. Sed, quia hoc commune est omnibus nominibus & verbis, non videtur hæc expositio esse secundum intentionem Arist. qui assumpsit ipsum ens quasi quoddam speciale. Et ideo vt magis sequamur verba Arist. considerandum est quod ipse dixerat, quod verbum non significat rem esse vel non esse, sed nec ipsum ens significat rem esse vel non esse. Et hoc est quod dicit, nihil est id est non significat aliquid esse: etenim hoc maxime videbatur de hoc quod dico ens, quia ens nihil est aliud quàm quod est. Et sic videtur & rem significare, per hoc quod dico quod, & esse, per hoc quod dico est. Et si quidem hæc dictio ens significaret esse principaliter, sicut significat rem, quæ habet esse, proculdubio significaret aliquid esse. Sed ipsam compositionem, quæ importatur in hoc quod dico est, non principaliter significat: sed consignificat eam inquantum significat rem habentem esse. Vnde talis consignificatio compositionis non sufficit ad veritatem vel falsitatem, quia compositio, in qua consistit veritas & falsitas non potest intelligi nisi secundum quod innectit extrema compositionis. Si vero dicatur, nec ipsum est, vt libri nostri habent, planior est sensus. Quod enim nullum verbum significat rem esse vel non esse, probat per hoc verbum est, quod secundum se dictum, non significat aliquid esse, licet significet esse. Et quia hoc ipsum esse videtur compositio quædam, & ita hoc verbum est quod significat esse, potest videri significare compositionem in qua sit verum vel falsum: ad hoc excludendum subdit, quod illa compositio quam significat hoc verbum est, non potest intelligi sine componentibus quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ si non apponantur, non est perfectus intellectus compositionis, vt possit in ea esse verum vel falsum. Ideo autem dicit, quod hoc verbum, est, consignificat compositionem, quia non eam principaliter significat, sed ex consequenti: significat enim illud quod primo cadit in intellectu per modum verbi. Quia vero actualitas, quam principaliter significat hoc verbum est, est communiter actualitas omnis forma, vel actus substantialis, vel accidentalis, inde est, quod cum volumus significare quamcunque formam, vel actum actualiter inesse alicui subiecto, significamus illud per hoc verbum est: simpliciter quidem secundum præsens tempus, secundum quid autem, secundum alia tempora. Et ideo ex consequenti hoc verbum, est, significat compositionem.

Improb. — *Expositio vb.* — *Ens quid.* — *Consignificatio ad veritatem vel fals.*

(Marginal letters B, C, D, E in the original.)

LECTIO.

LECTIO VI.

Quidnam sit ipsa oratio declaratur.

ARGY. *Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua separata, significat, vt dicto, sed non affirmatio, vel negatio.*

ANTI. *ORatio autem est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio.*

Postquàm Philosophus determinauit de nomine, & de verbo, quæ sunt principia materialia enunciationis, vt pote partes eius existentes, nunc determinat de Oratione, quæ est principium formale enunciationis, vt pote genus eius existens. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit definitionem orationis. Secundo exponit eam. ibi [Dico autem vt homo, &c.] Tertio excludit errorem : ibi. [Est autem oratio omnis, &c.] Circa primum considerandum quod Philosophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit. [Oratio est vox significatiua,] quod etiam posuit in definitione nominis & probauit de verbo quod aliquid significet. Non autem posuit in eius definitione, quia supponebat ex eo quod positum erat in definitione nominis studens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tamen hoc in definitione, orationis, quia significatio orationis differt à significatione nominis & verbi, quia nomen vel verbum significat simplicem intellectum, oratio vero significat intellectum compositum. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt à nomine, & verbo, cum dicit [Cuius partium aliquid significatiuum est separatim.] Supra enim dictum est, quod pars nominis non significat aliquid per se separata, sed solum quod est coniunctum ex duabus partibus. Signanter autem non dicit, cuius pars est significatiua aliquid separata, sed cuius aliquid partium est significatiuum, propter negationes, & alia syncategoremata, quæ secundum se non significant aliquid absolutum sed solum habitudinem vnius ad alterum. Sed, quia duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectum compositum, alia, quæ refertur ad intellectum simplicem, prima significatio competit orationi, secunda non competit orationi, sed parti orationis. Vnde subdit [vt dictio non vt affirmatio.] Quasi dicat pars orationis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, non vt affirmatio, quæ componitur ex nomine, & verbo. Facit autem mentionem solum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio secundum vocem superaddit affirmationi : vnde, si pars orationis propter sui simplicitatem non significat aliquid, vt affirmatio, multo minus, vt negatio. Sed contra hanc definitionem Aspasius obijcit, quod videtur non omnibus partibus orationis conuenire. Sunt enim quędam orationes, quarum partes significant aliquid vt affirmatio, vtputa si Sol lucet super

Dubitatio. Cur. Aristo. ponit in definitione orationis, vox signi.
Quam prætermi. in defin. ver
Responsio.
Lect. 4.
Negatio, & syncateg. quid signi.
Vocis duplex signi.
Expositio vlti. Cur præter negatio.
Obiectio. Aspasii.
Responsio Porphyrii.

A terram dies est, & sic de multis. Et ad hoc respondet Porphyrius, quod in quocunque genere inuenitur prius, & posterius, debet definiri quod prius est. Sicut cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur definitio de eo quod est in actu, non de eo quod est in potentia, & ideo, quia in genere orationis prius est oratio simplex, inde est quod Arist. prius definiuit orationem simplicem. Vel potest dici secundum Alex. & Ammonium, quod hic definitur oratio in communi. Vnde debet poni in hac definitione, id quod est commune orationi simplici, & compositæ. B Habere autem partes significantes aliquid vt affirmatio, hoc solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis, & non per modum affirmationis, est commune orationi simplici, & compositæ. Et ideo hoc debuit poni in definitione orationis. Et secundum hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, quod pars eius non sit affirmatio, sed quia de ratione orationis est, quod pars eius sit aliquid quod significat per modum dictionis, non per modum affirmationis. Et in idem redit solutio Porphyrij quantum ad sensum, licet quantum ad verba parumper differat. C Quia enim Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, quod pars orationis significat [vt dictio] & addit non [vt affirmatio] quasi diceret secundum sensum Porphyrij, non accipitur nunc dictio secundum quod idem est quod affirmatio. Philosophus autem, qui dicitur Ioannes grammaticus, voluit, quod hæc definitio orationis daretur solum de oratione perfecta, eo quod partes non videntur esse nisi alicuius perfecti, sicut omnes partes domus referuntur ad domum, & ideo secundum ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas. Sed tamen hic decipiebatur, quia quamuis omnes partes referantur D ad totum perfectum, quædam tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut paries, & tectum ad domum, & membra organica ad animal, quędam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referuntur ad domum mediante pariete, nerui autem, & ossa ad animal mediantibus membris organicis, sicut manus & pedes, & homini. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est oratio imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes. Vnde ista definitio conuenit tam orationi perfectę, quàm imperfectæ. Deinde cum dicit.

Responsio Alexād. & Ammonii.
Expositio Ioan. grammati.
Improb. Diuersa rele. partium ad totum.
Definitio orationis quibus conue.

ARGY. E *Homo nanque significat quidem aliquid, at non esse, aut non esse, sed erit affirmatio, aut negatio, si aliquid ipsi addideris.*

ANTI. *Dico autem vt homo, significat enim aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio, vel negatio, si aliquid addatur.*

Exponit propositam definitionem. Et primo manifestat verum esse quod dicitur, Secundo excludit falsum intellectum ibi. [Sed non vna hominis syllaba.] Exponit ergo quod dixerat aliquid partium orationis esse significatiuū, sicut hoc nomen, homo, quod est pars orationis, significat aliquid, sed non significat

vt affirmatio aut negatio, quia non significat esse vel non esse. Et hoc dico non in actu, sed solum in potentia. Potest enim aliquid addi, per cuius additionem fit affirmatio, vel negatio, scilicet si addatur ei verbum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vna vero syllaba hominis nihil significat. Nec enim hac in dictione musica, mu, significat aliquid, sed vox tantum est, in compositis autem significat quidem, sed non per se, antea diximus.*

ANTI. *Sed non vna hominis syllaba, neque enim in eo quod est Sorex, res significat, sed vox nunc est sola, in duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.*

Sensus fal. tex. Verus.

Excludit falsum intellectum, & posset hoc referri ad immediate dictum, vt sit sensus, quod nomen erit affirmatio & negatio, si quid ei addatur, sed non si addatur ei vna nominis syllaba. Sed, quia huic sensui non conueniunt verba sequentia, oportet quod referatur ad id, quod supra dictum est in definitione orationis scilicet quod aliquid partium eius sit significatiuum separatim. Sed, quia pars alicuius totius dicitur proprie illud, quod immediate venit ad constitutionem totius, non autem pars partis, ideò hoc non intelligendum est de partibus nominis vel verbi, quę sunt syllabæ vel literæ. Et ideo dicitur, quod pars orationis est significatiua separata, non tamen talis pars, quæ est vna nominis syllaba. Et hoc manifestat in syllabis, quæ quandoque possunt esse dictiones per se significantes, sicut hoc quod dico, rex, quandoque est vna dictio per se significans, inquantum vero accipitur vt vna quædam syllaba huius nominis Sorex soricis, non significat aliquid per se, sed est vox sola. Dictio enim quædam composita est ex pluribus vocibus, tamen in significando habet simplicitatem, inquantum scilicet significat simplicem intellectum. Et ideo inquantum est vox composita, potest habere partem, quæ est rex, inquantum autem est simplex in significando, non potest habere partem significantem. Vnde syllabæ quidem sunt voces, sed non sunt voces per se significantes. Sciendum tamen, quod in nominibus compositis, quę imponuntur ad significandum rem simplicem ex aliquo intellectu composito, partes secundum apparentiam aliquid significant, licet non secundum veritatem. Et ideo subdit quod in duplicibus, id est, in nominibus compositis, syllabę quę possunt esse dictiones, in compositione nominis venientes significant aliquid, scilicet in ipso composito, & secundum quod sunt dictiones, non autem significant per se prout sunt huiusmodi nominis partes, sed eo modo, sicut supra dictum est. Deinde cum dicit.

Pars propriè totius.

Dictio composita simplex in sig.

Partes no. separatæ signi.

ANTI. *Aut vero omnis oratio significatiua quidem est, at non vt instrumentum, sed ex instituto, quemadmodum dicimus.*

ARGY. *Est autem oratio omnis quidem significatiua non sicut instrumentum, sed, quemadmodum dictum est, secundum placitum.*

Error dic. ora. & partes eius naturaliter signi.

Excludit quendam errorem. Fuerunt enim aliqui dicentes, quod oratio, & eius partes significant naturaliter, non ad placitum. Ad probandum autem hoc vtebatur tali ratione. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumenta, quia natura non deficit in necessariis. Potentia autem interpretatiua est naturalis, ergo instrumenta eius sunt naturalia, instrumentum autem eius est oratio, quia per orationem virtus interpretatiua interpretatur mentis conceptum: hoc enim dicimus instrumentum, quo agens operatur, ergo oratio est aliquid naturale, non ex institutione humana significans, sed naturaliter. Huic autem rationi, quę dicitur esse Plato. in lib. qui intitulatur Cratylus, Aristo. obuiando dicit, quod oratio est significatiua non sicut instrumentum virtutis scilicet naturalis, quia instrumenta naturalia virtutis interpretatiuæ sunt guttur, & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia, quibus literati soni ac articulati distinguuntur, oratio autem & partes eius sunt effectus virtutis interpretatiuę per instrumenta prædicta. Sicut enim virtus motiua vtitur naturalibus instrumentis, sicut brachiis, & manibus ad faciendum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & aliis instrumentis naturalibus ad faciendum orationem. Vnde oratio, & partes eius non sunt res naturales, sed quidam artificiales effectus. Et ideo subdit, quod oratio significat ad placitum, id est, secundum institutionem humanæ rationis & voluntatis, vt supra dictum est, sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate, & ratione. Sciendum ergo, quod, si virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ, sed rationi, sic non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream, quia intellectus non est actus alicuius corporis, sicut probatur in Tertio de Anima. Ipsa autem ratio est quæ mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrumentis vtitur ratio: non sunt autem instrumenta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo potest etiam vti oratione, & eius partibus, quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent.

Responsio ad Platon.

Instrumentum nat. vir. interp.

Instrumenta vir. motiuæ.

Oratio. & partes.

Lect. 4. Ratio supra naturam cor. Lect. 2. & ca. 4. & 6.

LECTIO VII.

Quid sit ipsa enunciatio, quę inter species orationis perfectior ac sola logici muneris est, ostenditur, ac declaratur.

ARGY. *Non omnis autem enunciatiua, sed ea tantum, qua vera est aut falsa.*

ANTI. *Enunciatiua vero non omnis, sed illa, in qua verum, vel falsum est.*

Postquàm Philosophus determinauit de principiis enunciationis, hìc incipit determinare de ipsa enunciatione. Et diuiditur pars hæc in duas, quia in prima determinat de enunciatione absolute, in secunda de diuersitate enunciationum, quæ prouenit secundum ea quæ simplici enunciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi. [Quoniam autem est enunciatio de aliquo affirmatio.] Prima autē pars diuiditur in partes tres. In prima definit enunciationē, in secunda diuidit eam, ibi. [Est autē vna prima oratio.] In tertia agit de oppositionē partium eius adinuicem, ibi. [Quoniā autem

Lectio. 1. Lectio. 8. Lectio. 7.

autem est enunciare &c.] Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enunciationis, Secundo ostendit quod per hanc definitionem differt enunciatio ab alijs speciebus orationis: ibi [Non autem in omnibus &c.] Tertio ostendit, quod de sola enuntiatiua est tractandum ibi, [Et cæteræ quidem relinquantur.] Circa primum considerandum, quod oratio, quamuis non sit instrumentum alicuius virtutis naturaliter operantis: est tamen instrumentum rationis, vt supra dictum est. Omne autem instrumentum oportet definiri ex suo fine, qui est vsus instrumenti, vsus autem orationis, sicut & omnis vocis significatiuæ est significare conceptum intellectus; duæ autem sunt operationes intellectus, in quarum vna non inuenitur veritas, & falsitas, in alia autem inuenitur verum, & falsum. Et ideo orationem enunciatiuam definit ex significatione veri, & falsi, dicens, quod [non omnis oratio est enunciatiua, sed in qua verum vel falsum est.] Vbi considerandum est, quod Arist. mirabili breuitate vsus & diuisionem orationis innuit in hoc quod dicit, non omnis oratio est enunciatiua, & definitionem in hoc quod dicit, sed in qua verum vel falsum est; vt intelligatur quod hæc sit definitio enunciationis, enuntiatio est oratio, in qua verum vel falsum est. Dicitur autẽ in enunciatione esse verum vel falsum, sicut in signo intellectus veri vel falsi. Sed sicut in subiecto est verum vel falsum in mente, vt dicitur in Sexto Metaphysicæ, in re autem sicut in caussa, quia vt dicitur in libro Prædicamentorum, ab eo quod res est vel non est, oratio vera vel falsa est. Deinde cum dicit.

Notandum. Oratio instrumentũ ration. Definitio instrumẽti. Enun. quid. Lect. vltima & comm. 8. In postprædi.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam sit quidem oratio cum quispiam optat, non tamen vera est, aut falsa.*

ANTI. *Non autem omnibus inest, vt deprecatio oratio quidem est, sed neque vera, neque falsa.*

Ostendit, quod per hanc definitionem enunciatio differt ab alijs orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifestum est, quod non significant verum vel falsum, quia cum non faciant perfectum sensum in animo auditoris, manifestum est, quod perfecte non exprimunt iudicium rationis, in quo consistit verum vel falsum. His igitur prætermissis, sciendum est, quod perfectæ orationis, quæ complet sententiam, quinque sunt species, videlicet enuntiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Non tamen intelligendum est, quod solum nomen vocatiui casus sit vocatiua oratio, quia oportet aliquid partium orationis significare aliquid separatim, sicut supra dictum est, sed per vocatiuũ prouocatur, siue excitatur animus audientis ad attendendum, non autem est vocatiua oratio nisi plura coniungantur, vt cum dico, ô bone Petre. Harum orationum sola enunciatiua est, in qua inuenitur verum, & falsum, quia ipsa sola absolute significat conceptum intellectus, in quo est verum, vel falsum. Sed, quia intellectus, vel ratio non solum concipit in seipso veritatem, sed etiam ad eius officium pertinet secundum suum conceptum alia dirigere, & ordinare, ideo necesse fuit quod sicut per enunciatiuam orationem significatur ipse mentis conceptus, ita

Ver. vel. fal. In quo consi. Perfectæ orationis quinque sunt species. Oratio voc. Ver. & fal in sola enunc. Necessitas aliarum ora.

A etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis secundum quam alia diriguntur. Dirigitur autem ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidem ad attendendum mente, & ad hoc pertinet vocatiua oratio. Secundo ad respondendum voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum autem ad superiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet vim motiuam, nisi per expressionem sui desiderij. Quia B igitur istæ quatuor orationis species non significant ipsum conceptum intellectus, in quo est verum vel falsum, sed quemdam ordinem ad hoc consequentem, inde est, quod in nulla earum inuenitur verum vel falsum, sed solum in enunciatiua, quæ significat id quod de rebus concipitur. Et inde est quod omnes modi orationum, in quibus inuenitur verum vel falsum, sub enunciatione continentur: quam quidam dicunt indicatiuam, vel suppositiuam. Dubitatiua autem ad interrogatiuam reducitur, sicut & optatiua ad deprecatiuam. Deinde cum dicit.

Suffic. or. Signo. 4. specierum ora. Cur in sola enunc. ver. & fal. Dubitatiua, & optatiua.

ARGY. C *Orationes igitur cæteræ omittantur, ad oratoriam enim artem, aut Poesim illarum magis consideratio pertinet. Enunciatiua vero præsentis est proprie contemplationis.*

ANTI. *Cæteræ igitur relinquantur, rhetoricæ enim vel poeticæ conuenientior est consideratio. Enunciatiua vero præsentis speculationis est.*

Ostendit, quod de sola enunciatiua est agendum, & dicit quod aliæ quatuor orationis species sunt relinquendæ, quantum pertinet ad præsentem intentionem, quia earum consideratio conuenientior est rhetoricæ vel poeticæ scientiæ. Sed enunciatiua oratio præsentis considerationis est. Cuius ratio est, quia consideratio huius libri directe ordinatur ad D scientiam demonstratiuam, in qua animus hominis per rationem inducitur, ad consentiendum vero ex his quæ sunt propria rei, & ideo demonstrator non vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significantibus res secundum quod earum veritas est in anima. Sed rhetor, & Poeta ducunt ad cõsentiendum ei quod intendunt non solum per ea quæ sunt propria rei, sed etiam per dispositiones audientis. Vnde Rhetores, & Poetæ plerunque mouẽt auditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiones, vt Philosophus dicit in sua Rhetorica. Et ideo consideratio dictarum specierum orationis quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione E sui significati; ad consideratiõe autem Grammatici, prout consideratur in eis congrua vocum constructio.

Cur de sola enunc. Demonstratio quibus vtatur. Quæ oratio ad rethori. vel poet. Ad gram.

LECTIO VIII.

Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliciter, & enunciationem plures coniunctione, & quænam sint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affirmationem, & negationem, id est, affirmatiuam & negatiuam, quæ nominis ac verbi vnitate multipliciter distinguuntur.

ARGY. *Et itaque vna prima enunciatiua oratio affirmatio deinde negatio, cæteræ, vero omnes coniunctione sunt vnæ.*

ANTI. *Est autem vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio, aliæ vero omnes, coniunctione sunt vnæ.*

Postquam Philosophus definiuit enunciationem, hic diuidit eam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit diuisionem, in secunda manifestat eam, ibi [Necesse est, autem] Circa primum considerandum est, quod Aristo. sub breuiloquio duas diuisiones ponit. Quarum vna est quod enunciatio quędam est vna simplex, quædam est coniunctione vna. Sicut etiam in rebus quę sunt extra animam, aliquid est vnum simplex, sicut indiuisibile vel continuum, aliquid est vnum colligatione, aut compositione, aut ordine. Quia enim ens, & vnum conuertuntur, necesse est sicut omnem rem, ita & omnem enunciationem aliqualiter esse vnam. Alia verò subdiuisio enunciationis est, quod si enunciatio sit vna, aut est affirmatiua, aut negatiua. Enũciatio autem affirmatiua, prior est negatiua: triplici ratione secundum tria quæ supra posita sunt, vbi dictum est, quod vox est signum intellectus, & intellectus est signum rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua est prior negatiua, quia est simplicior, negatiua enim enunciatio addit supra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex parte autẽ intellectus etiam affirmatiua enunciatio, quæ significat compositionem intellectus, est prior negatiua quæ significat diuisionem eiusdem: diuisio enim naturaliter posterior est compositione, nam non est diuisio nisi compositorum, sicut non est corruptio, nisi generatorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio quæ significat esse, prior est negatiua quæ significat non esse; sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Dicit ergo quod oratio enunciatiua vna, & prima est affirmatio, id est affirmatiua enunciatio. Et contra hoc quod dixerat prima, subdit [deinde negatio,] id est negatiua oratio, quia est posterior affirmatiua, vt dictum est. Contra id autem quod dixerat vna simpliciter subdit [quędam aliæ sunt vnæ non simpliciter, sed coniunctione vnę.] Ex hoc autem quod hic dicitur, argumentatur Alex. quòd diuisio enunciationis in affirmationem, & negationem non est diuisio generis in species, sed diuisio nominis multiplicis in sua significata. Genus enim vniuocè prædicatur de suis speciebus, non secundum prius, & posterius. Vnde Arist. noluit, quod ens esset genus commune omnium, quia per prius prędicatur de substantia, quàm de nouem generibus accidentium. Sed dicendum, quod vnum diuidentium aliquod commune potest esse prius altero dupliciter vno modo secundum proprias rationes aut naturas diuidentium; alio modo secundum participationem rationis illius communis quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestum est in numeris, in quibus binarius secundum rationem propriam prior est ternario, sed tamen æqualiter participat rationem generis sui scilicet numeri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum, sicut & binarius. Sed secundum impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis, quia in ipsa ratione entis substantia, quæ est ens per se, proprietatem habet respectu accidentis quod est ens per aliud, & in alio: sic ergo affirmatio prior est negatione secundum propriam rationem, tamen æqualiter participant rationem enunciationis quam supra posuit, videlicet quòd enunciatio est oratio, in qua verum vel falsum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem ex verbo, aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi est vel erat vel erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enunciatiua sanè oratio.*

ANTI. *Necesse est, autem omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse, vel casu verbi: etenim hominis ratio, si non est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua.*

Manifestat propositas diuisiones. Et primo manifestat primum, scilicet quod enunciatio vel est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secundo manifestat secundum scilicet quod enunciatio simpliciter vna vel est affirmatiua vel negatiua: ibi [Est autem simplex enunciatio, &c.] Circa primum duo facit. Primo premittit quędam quæ sunt necessaria ad propositum manifestandum. Secundo manifestat propositum, ibi [Est autem vna oratio.] Circa primum duo facit. Primo dicit, quod omnem orationem enunciatiuam oportet constare ex verbo quod est pręsentis temporis, vel casu verbi quod est præteriti, vel futuri. Tacet autem de verbo infinito, qui eundem vsum habet sicut & verbum negatiuum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, quod non solum nomen vnum sine verbo non facit orationem perfectam enunciatiuam, sed nec etiam oratio imperfecta. Diffinitio enim oratio quædam est, & tamen si ad orationem hominis id est definitionem non addatur est, quod est verbum, vel erat, vel fuit, quæ sunt casus verbi, aut aliquid huiusmodi aliud, id est aliquod aliud verbum, seu casus verbi; nondum est oratio enunciatiua. Potest autem esse dubitatio cum enunciatio constet ex nomine, & verbo, quare non facit mentionem de nomine, sicut de verbo? Ad hoc tripliciter responderi potest. Vno modo, quia nulla oratio enunciatiua inuenitur sine verbo vel casu verbi, inuenitur autem enunciatio sine nomine, puta cum nos vtimur infinitiuis

Marginal notes: Notandũ. — Prima diui. enunc. — Subdiuisio enunc. — Diuisio posterior cõpositione — Obiectio. Alexand. — Responsio. — Diuidentiũ vnum prius dupliciter. — Prioritas tollens vniu. — Ens non esse genus. — Affirmatio prior neg. — Enunciatio ex quibus necessario. — Verbum infinitum, & negatiuum. — Definitio oratio quædam. — Dubitatio. — Responsio pri.

Margin letters: A, B, C, D, E

verborum loco nominum, vt cum dicit currere est moueri. Secundo, & melius, quia, sicut supra dictum est, verbum est nota eorum quæ de altero prædicantur. Prædicatum autem est principalior pars enunciationis, eo quod est pars formalis, & completiua ipsius. Vnde vocatur apud græcos propositio categorica, id est prædicatiua. Denominatio autem fit à forma, quæ dat speciem rei. Et ideo fecit mentionem de verbo tanquam de principaliori, & formaliori. Cuius signum est, quia enunciatio categorica dicitur affirmatiua vel negatiua ratione verbi quod affirmatur vel negatur, sicut conditionalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo quod affirmatur vel negatur coniunctio, à qua denominatur. Tertio potest dici adhuc melius, quod non erat intentio Aristo. ostendere, quod nomen vel verbum non sufficiant ad enunciationem complendam: hoc enim supra manifestauit, tam de nomine quàm de verbo. Sed, quia dixerat quòd quędam enunciatio est vna simpliciter, quædam autem coniunctione vna, posset aliquis dicere, quod illa quæ est vna simpliciter, careret omni compositione, sed ipse hoc excludit per hoc, quòd in omni enunciatione oportet esse verbum, quod importat compositionem, quam non est intelligere sine compositis, sicut supra dictum est. Nomen autem non importat compositionem, & ideo non exigit præsens intentio, vt de nomine faceret mentionem, sed solum de verbo. Secundo ibi.

Secunda. Lectio. 5. prædicam. principalior pars.

Categorica affirmatiua, vel negatiua. Tertia.

Verbum, & non nom. importat compos. Lectio. 5.

ARGY. *Quia vnum quid est, & non multa, animal gressibile bipes, non enim quia partibus coniunctis pronunciata est, erit vna. Verum id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANTI. *Quare autem vnum quoddam est, & non multa, animal, gressibile bipes: neque enim eo quòd propinque dicuntur, vnum erit. Est autem alterius hoc tractare negotij.*

Ostendit aliud quod est necessarium ad manifestationē propositi scilicet quod hoc quod dico, animal gressibile bipes, quæ est diffinitio hominis, est vnum, & non multa. Et eadem ratio est de omnibus diffitionibus. Et huiusmodi rationem assignare dicit esse [alterius negotij.] Pertinet enim ad metaphysicum, vt in 7. & in 8. Metap. ratio huius assignatur, quia scilicet aduenit generi non per accidens sed per se tanquam determinatiua ipsius: per modum quo materia determinatur per formam. Nam à materia sumitur genus, à forma autem differentia. Vnde sicut ex forma, & materia fit vere vnum, & non multa, ita ex genere, & differentia. Excludit autem quandam dubitationem vnius vnitatis, quam quis posset suspicari, vt scilicet diffinitio dicatur vnum quia partes eius sunt propinquę id est sine aliqua interpositione coniunctionis vel moræ. Et quidem non interruptio locutionis necessaria est ad vnitatem definitionis, quia, si interponeretur coniunctio partibus definitionis, iam secunda non determinaret primam, sed significarentur vt actu multę in locutione, & ideo operatur interpositio moræ, qua vtuntur Rhetores loco coniunctionis. Vnde ad vnitatem definitionis requiritur, quod partes eius proferantur sine coniunctione, & inter-prolatione, quia etiam in re naturali, cuius est definitio nihil cadit medium inter materiam & formam: sed prędicta non-interruptio non sufficit ad vnitatem definitionis, quia contingit etiam hanc continuitatem prolationis seruari in his quæ non sunt simpliciter vnum, sed per accidens, vt si dicam, homo albus musicus. Sic igitur Aristo. valde subtiliter manifestauit quod absoluta vnitas enunciationis non interrumpitur, neque per compositionem quam importat verbum, neque per multitudinem nominum, ex quibus constat definitio. Et est eadem ratio vtrobique: nam prædicatum comparatur ad subiectum, vt forma ad materiam, & similiter differentia ad genus, ex materia autem, & forma fit vnum simpliciter. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. & comm. 14. Lect. 3. & comm. 10.

Definitio. esse vnum. Genus, & differentia à quo.

Requisita. ad vnitatem defin.

ARGY. *Est autem enunciatiua vna oratio, aut ea quæ vnum significat, aut ea, quæ coniunctione est vna. Plures vero ea quæ plura, & non vnum significat, aut ea, quæ caret coniunctione.*

ANTI. *Est autem vna oratio enunciatiua, vel quæ vnum significat, vel coniunctione vna, plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiuncta.*

Accedit ad manifestandum prædictam diuisionem. Et primo manifestat ipsum commune quod diuiditur, quod est enunciatio vna. Secundo manifestat partes diuisionis secundum proprias rationes, ibi [harum autem hæc simplex &c.] Circa primum duo facit. Primo manifestat ipsam diuisionem. Secundo concludit, quod ab vtroque membro diuisionis nomen & verbum excluduntur, ibi. [nomen ergo & verbum.] Opponitur autem vnitati pluralitas, & enuntiacionis vnitatem manifestat per modum pluralitatis. Dicit ergo primo, quod enunciatio dicitur vel vna absolute, scilicet quæ vnum de vno significat, vel secundum quid, scilicet quæ est coniunctione vna. Per oppositum autem est intelligendum, quod enunciationes plures sunt, vel ex eo quod plura significant, & non vnum, & hic opponitur primo modo vnitatis, vel ex eo quod absque coniunctione proferuntur, & tales opponuntur secundo modo vnitatis. Circa quod considerandum est secundum Boetium, quod vnitas & pluralitas orationis potest referri ad significatum, simplex autem, & cōpositum attenditur secundum ipsas voces. Et ideo enūciatio quandoque est simplex & vna, puta cum solum ex nomine, & verbo componitur in vnum significatum, vt cum dico, homo est albus. Et etiam quandoque vna oratio, sed composita, quę quidem vnam rem significat: sed tamen composita est vel ex pluribus terminis; sicut si dicam, animal rationale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, sicut in conditionalibus, quę quidem vnum significant, & non multa. Similiter autem quandoque in enunciatione est pluralitas cum simplicitate, puta cum in oratione ponitur aliquid nomen multa significans: vt si dicam, canis latrat, hæc oratio plures est, quia plura significat, & tamen simplex est. Quandoque vero in enunciatione est pluralitas, & compositio, puta cum ponuntur plura in subiecto vel in prædicato, ex quibus non fit vnum siue interueniat coniunctio, siue non: puta si dicam, homo albus, musicus disputat; & similiter est, si coniungantur plures enunciationes siue cum coniunctione, siue sine coniun-

Enunciatio vna vel plu.

Boetius, expo.

Vna, & simpl.

Vna, & non simpl.

Plu. & simpl.

Plu. & compos.

Expositio te. 2. Boetium.

ctione vt si dicam, Socrates currit, Plato disputat, & secundum hoc sensus literę est, quod enunciatio vna est illa, quæ vnum de vno significat non solum si sit simplex, sed etiam si sit coniunctione vna. Et similiter enunciationes plures dicuntur quæ plura, & non vnum significant, non solum quando interponitur aliqua coniunctio, vel inter nomina vel verba, vel etiam inter ipsas enunciationes, sed etiã si [vel in coniunctione] idest absque aliqua interposita coniunctione plura significat, vel quia est vnum nomen equiuocum, vel quia ponuntur plura nomina absque coniunctione, ex quorum significatis non fit vnum, vt si dicam, homo albus, grammaticus logicus currit. Sed hæc expositio non videtur esse secundum intentionem Aristote.

Impugna. Expositio Boetii.

Primo quidem, quia per disiunctionem quam interponit videtur distinguere inter orationem vnum significantem, & orationem quæ est coniunctione vna. Secundo, quia supra dixerat quod [est vnum quoddam & non multa animal gressibile bipes.] Quod autem est cõiunctione vnum, non est vnũ, & non multa, sed est vnum ex multis. Et ideo melius videtur dicendum, quod Aristo. quia supra dixerat aliquam enunciationem esse vnam, & aliquam coniunctionem vnam, hic manifestat quæ sit vna. Et quia supra dixerat quod multa nomina simul coniuncta sunt vnum, sicut animal gressibile bipes, dicit, Commentator Algazel,

Expositio. Algazel.

quod enunciatio est iudicanda vna non ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati, etiã si sint plura nomina quæ vnum significent vel si aliqua enunciatio vna plura significet, non vna simpliciter, sed coniunctione vna. Et secundum hoc, animal gressibile bipes est risibile, non est vna, coniunctione vna, sicut prius dicebatur, sed quia vnum significat. Et quia oppositum per oppositum manifestatur, consequenter ostendit quę sunt plures enunciationes: & ponit duos modos pluralitatis.

Primus modus plu.

Primus est, quod plures dicuntur enunciationes quæ plura significant. Contingit autem aliqua plura significari in aliquo vno communi, sicut cum dico animal gressibile bipes, sub hoc vno communi, quod est animal, multa continentur, & tamen hæc enunciatio est vna, & non plures. Et ideo addit [& non vnum.]

Impugna. Expositio. Alga.

Sed melius est vt dicatur hoc esse additum propter definitionem quę multa significat quę sunt vnum, & hic modus pluralitatis opponitur primo modo vnitatis.

Secundus.

Secundus modus pluralitatis est, quando non solum enunciationes plura significant, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic modus pluralitatis opponitur secundo modo vnitatis, & secundum hoc patet quod secundus modus vnitatis, non opponitur primo modo pluralitatis. Ea autem, quę non sunt opposita possunt simul esse. Vnde manifestum est enunciationem quæ est vna coniunctione, esse etiam plures, plures autem inquantum significat plura, & non vnum.

3. modi en.

Secundum autem hoc possumus accipere tres modos enunciationis. Nam quædam est simpliciter vna, inquantum vnum significat: quædam est simpliciter plures, inquantum plura significat, sed est vna secundum quid, inquantum est coniunctione vna. Quædam sunt simpliciter plures, quę neque significant vnum, neque coniunctione aliqua vniuntur. Ideo autem Aristot. quatuor ponit, & non solum tria:

Cur. Aris. 4.

quia quandoque est enunciatio plures, quia plura significat, non tamen coniunctione vna: puta si ponatur ibi nomen multa significans. Deinde cum dicit.

Nomen igitur, aut verbum dictio tantum vocetur, quippe cum fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo significat, sic dicat, vt enunciet, siue interrogatus fuerit, siue non, sed ex sese voluerit dicere. ARGY.

Nomen ergo, & verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere, sic aliquid significantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso proferente. ANTI.

Expositio pri. Dictio sola.

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Dixerat enim quod enunciatio vna est, quæ vnum significat, posset enim aliquis intelligere quod sic significaret sicut nomen, & verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excludendum subdit. [Nomen ergo, & verbum dictio sit sola,] ita dictio sit quod enunciatio. Et videtur ex modo loquendi quod ipse imposuerit hoc nomen ad significandum partes enunciatis. Quod autem nomen & verbum dictio sit sola, manifestat per hoc quod non potest dici quod ille enunciet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel verbum significat. Et ad hoc manifestandum innuit duos modos vtendi enunciatione.

Duobus modis vtimur enunc.

Quandoque enim vtimur ipsa quasi ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis sit in scholis, respondemus magister. Qandoque autem vtimur ea propria sponte nullo interrogante, sicut cum dicimus, Petrus currit.

Expositio vlti.

Dicit ergo, quod ille, qui significat aliquid vnum nomine vel verbo, non enunciat, vel sicut ille qui respondet aliquo interrogante, vel sicut ille qui profert enunciationem non aliquo interrogante, sed ipso proferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomen vel verbum simplex quando respondetur ad interrogationem videtur verum vel falsum significare, quod est proprium enunciationis.

Nom. & ver. signi. verum, vel

Sed non competit nomini vel verbo, nisi secundum quod intelligitur coniunctum cum alia parte proposita in interrogatione. Vt si quærenti quis legit in scholis, respondeatur, Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enunciat aliquid non nomine vel verbo non enunciat, manifestũ est quod enunciatio non sic vnum significat sicut nomen vel verbum. Hoc autem inducit sicut conclusionem eius quod supra præmisit [Necesse est omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse vel ex casu verbi. Deinde cum dicit.

Harum autem alia erit enunciatio simplex, aliquid, inquam, dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens, alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quædam. ARGY.

Harum autem hæc simplex quidem est enuntiatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita. ANTI.

Ratio diu. enun. in vnam simpl. &c. Expositio pri.

Manifestat præmissam diuisionem secundũ rationes partium. Dixerat enim quod vna enunciatio est quę vnum de vno significat, & alia est quę est coniunctione vna. Ratio autem huius diuisionis est ex eo quod natum est diuidi

uidi per simplex, & compositum. Et ideo dicit. [Harum autem] scilicet enunciationum, in quibus diuiditur vnum, hęc dicitur vna, vel quia significat vnum simpliciter, vel quia vna est coniunctione. [Hæc quidem simplex enunciatio est: quæ scilicet vnum significat. Sed ne intelligatur quod sic significet vnum sicut nomen vel verbum, ad excludendum hoc subdit, [vt aliquid de aliquo,] id est per modum compositionis, vel [aliquid ab aliquo] id est per modum diuisionis. [Hęc autem ex his coniuncta] quæ, scilicet dicitur coniunctione vna, est velut oratio iam composita, quasi dicat hoc modo, enunciationis vnitas diuiditur in duo pręmissa, sicut aliquid vnum diuiditur in simplex & compositum. Deinde cum dicit.

Secundæ.

Tertiæ. vnitas enunc.

ARGY. *Atque simplex enunciatio est vox significatiua essendi quippiam: vel non essendi, vt tempora sunt distincta, Affirmatio vero est de aliquo alicuius enunciatio. Negatio autem enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur.*

ANTI. *Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero, est enunciatio alicuius de aliquo.*

Diuisio en. in affirm. & neg. cui primo.

Manifestat secundam diuisionem enunciationis, secundum videlicet quod enunciatio diuiditur in affirmationem & negationem. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit enunciationi simplici, ex consequenti autem conuenit compositæ enunciationi: & ideo ad insinuandum rationem prędictæ diuisionis, dicit, quod simplex enunciatio est vox significatiua [de eo quod est aliquid] quod pertinet ad affirmationem [vel non est aliquid] quod pertinet ad negationem. Et ne intelligatur solum secundum pręsens tempus, subdit [quemadmodum tempora sunt diuisa,] id est similiter hoc habet locum in alijs temporibus sicut & in præsenti. Alex. autem existimauit quod Arist. hic definiret enunciationem, &c, quia in definitione enunciationis videtur ponere affirmationem, & negationem, volebat hic accipere quòd enunciatio non esset genus affirmationis & negationis, quia species nunquam ponitur in definitione generis. Id autem quod non vniuoce prædicatur de multis, quia scilicet non significat aliquid vnum, quod sit vnum commune multis, non potest notificari nisi per illa multa quæ significantur. Et inde est quod quia vnum non dicitur ęquiuoce de simplici, & composito, sed per prius, & posterius, Arist. in præcedentibus semper ad notificandum vnitatem enunciationis vsus est vtroque. Quia ergo videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandum enunciationem, volebat Alex. accipere, quod enunciatio non dicitur de affirmatione, & negatione vniuoce sicut genus de suis speciebus. Sed contrarium apparet ex hoc, quod Philosophus consequenter vtitur nomine enunciationis vt genere, cum in definitione affirmationis & negationis subdit, quod [affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo] per modum compositionis, [negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo] per modum diuisionis. Nomine autem æquiuoco non consueuimus vti ad significandum significata eius. Et Boetius dicit, quod Arist. sub modo breuiloquio

Alex. 21.

Impugna. Alexand.

Boetius.

A vtens simul vsus est & definitione & diuisione eius, ita vt quod dicit [de eo quod est aliquid vel non est] non referatur ad definitionem enunciationis, sed ad eius diuisionem. Sed, quia differentiæ diuisiuę generis non cadunt in eius definitione, nec hoc solum quod dicitur vox significatiua, sufficiens est definitio enunciationis, melius dici potest secundum Porphyrium, quod hoc totum quod dicitur [vox significatiua de eo quod est, vel de eo quod non est] est definitio enunciationis. Nec tamen ponitur affirmatio & negatio in definitione enunciationis, sed virtus affirmationis, & negationis scilicet esse vel non esse, B quidquid est naturaliter prius enunciatione. Affirmationem autem & negationem postea definiuit cum dixit [affirmationem esse alicuius de aliquo, & negationem alicuius ab aliquo.] Sed sicut in definitione generis non debet poni species, ita nec ea quæ sunt propria specierum. Cum igitur significare esse sit proprium affirmationis, & significare non esse sit proprium negationis, melius videtur dicendum secundum Ammonium, quod hic non definitur enunciatio, sed solum diuiditur. Supra enim posita est definitio, cum dictum est quod Enunciatio est oratio in qua est verum vel falsum.] C In qua quidem definitione nulla mentio facta est de affirmatione nec de negatione. Est autem considerandum, quod artificiosissime procedit: diuidit enim genus non in species, sed in differentias specificas. Non enim dicit quod enunciatio est affirmatio vel negatio, sed [vox significatiua de eo quod est esse] quæ est differentia specifica affirmationis, vel [de eo quod non est] in quo tangitur differentia specifica negationis. Et ideo ex differentijs adiunctis generi constituit definitionem speciei, cum subdit, [quòd affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo] per quod significatur esse, & [negatio est enunciatio alicuius ab aliquo] quod significat D non esse.

Impugna. Boetius. Porphy.

Impugna. Porphyr.

Respons. ver. Ammonij.

Notandū.

LECTIO IX.

Quicunque affirmationi oppositam esse negationem ostendit, deinde quidnam sit ea, quæ secundum affirmationem, & negationem est, opp ositio declarat.

ARGY. *Quoniam autem fieri potest, vt quod competit enunciitur vt non competens, & econtra, quod non competit vti competeret, & quod non competit vti non competens, & circa ea tempora quæ sunt extra* E *præsens similiter, fieri sanè potest vt omne quod affirmauit quispiam negetur, & quod negauit quispiam affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.*

ANTI. *Quoniam autem est enunciare, & quod est, non esse, & quod non est, esse, & quod est, esse, & quod non est, non esse, & circa ea quæ sunt extra præsens tempus, similiter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare; quare manifestum est, quoniam omni affirmationi negatio est opposita, & omni negationi affirmatio.*

Proposita diuisione enunciationis, hic tan-

git de oppositione partium enunciationis, scilicet affirmationis, & negationis. Et quia enunciationem esse dixerat orationem in qua est verum vel falsum. Primo ostendit qualiter enunciationes adinuicem opponantur. Secundo mouet quandam dubitationem circa prędeterminata, ibi: [In his ergo quæ sunt & quę facta sunt.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod tantùm vna opponitur vni, vbi. [Manifestum est.] Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de oppositione affirmationis, & negationis absolute. Secundo ostendit quomodo homini positio diuersificatur ex parte subiecti, ibi [Quoniam autem sunt.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod omni affirmationi est negatio, opposita, & è conuerso. Secundo manifestat oppositionem affirmationis, & negationis absolute, ibi [Et sit contradictio.] Circa primum considerandum est, quod ad ostendendum suum propositum Philosophus assumit duplicem diuersitatem enunciationis, quarum prima est ex ipsa forma, vel modo enunciandi, secundum quod dictum est, quod enunciatio vel est affirmatiua per quam scilicet enunciatur aliquid esse, vel est negatiua per quam significatur aliquid non esse. Secunda diuersitas est per cōparationem ad rem, ex qua depēdet veritas & falsitas intellectus & enunciationis, id est. Cum enim enunciatur aliquid esse vel non esse secundum congruentiam rei, est oratio vera, alioquin est oratio falsa. Sic igitur quatuor modis potest variari enunciatio secundum permixtionem harum duarum diuisionum. Vno modo, quia id quod est in re enunciatur ita esse sicut in re est, quod pertinet ad affirmationem veram: puta cum Socrates currit, & dicimus Socratem currere. Alio modo cum enunciatur aliquid non esse quod non est, quod pertinet ad negationem veram, vt cū dicitur & Aethiops albus non est. Tertio modo cum enunciatur aliquid esse quod in re est, quod pertinet ad affirmationem falsam, vt cum dicitur, coruus est albus. Quarto modo, cum enunciatur aliquid non esse quod in re est, quod pertinet ad negationem falsam, vt cum dicitur, nix non est alba. Philosophus autem vt à minoribus ad potiora procedat, falsas veris præponit, inter quas negatiuas præmittit affirmatiuæ, cum dicit, quod contingit enunciare quod est in rerum natura non esse. Secundo autem ponit affirmatiuam falsam cum dicit. [Et quod non est] scilicet in rerum natura esse. Tertio autem ponit affirmatiuam veram, quæ opponitur negatiuæ quam posuit in primo, cum dicit. [Et quod est.] scilicet in rerum natura esse. Quarto autem ponit negatiuam veram, quæ opponitur affirmationi falso. cum dicit. [Et quod non est,] scilicet in rerum natura non esse. Non est autem intelligendū, quod hoc quod dixit quod est & quod non est, sit referendum ad solam existentiam vel non existentiam subiecti, sed ad quod res significata per prædicatum insit vel non insit rei significatæ per subiectum. Nam cum dicitur, coruus est albus, significatur quod non est, esse, quamuis ipse coruus sit res existens. Et sicut quatuor differentiæ enunciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum præsentis temporis, ita etiam inuenitur in enunciationibus in quibus ponuntur verba prę̨teriti vel futuri temporis. Supra enim dixit quod necesse est enunciationem constare ex verbo vel ex casu verbi. Et hoc est quod subdit. [Quod similiter contingit] scilicet variari diuersimode enunciationem circa [ea quæ sunt extra pręsens tempus] id est circa præterita vel futura quæ sunt quodam modo extrinseca respectu præsentis, quia præsens est medium præteriti & futuri. Et, quia ita est, contingit omne quod quis affirmauerit negare, & omne quod quis negauerit affirmare, quod quidem ostensum est in præmissis. Non enim potest affirmari nisi aliquid quod est in rerum natura secundum aliquod trium temporum, vel quod non est, & hoc totum conuenit negare. Vnde manifestum est, quod omne quod affirmatur potest negari, & è cōuerso. Et, quia affirmatio & negatio opposite sunt secundū se, vtpote ex opposito contradictoriæ, cōsequens est quod quælibet affirmatio habeat negationē sibi oppositam & è conuerso. Cuius contrarium illo solo modo posset contingere, si aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negare non potest. Deinde cum dicit.

Lect. 2. | Lect. 13. | Lect. 11. | Lect. 8. | Notandum. | Enun. prima diuer. | Secunda. | Enun. quatuor varia. | Secundus. | Tertius. | Quartus. | Cur falsas veris pręp. | Quid per esse & non esse affirm. & negat. | Multiplicatio enun.

A B

ANTI. *Atque hoc sit contradictio, affirmatio, inquam, & negatio, quæ opponuntur.*

C

ARGY. *Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio opposita.*

Manifestat quæ sit absoluta oppositio affirmationis & negationis. Et primo manifestat eam per nomen; Secundo per definitionem, ibi. [Dico autem.] Dicit ergo primo, quod, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & è conuerso oppositioni huiusmodi imponatur nomen hoc, quod dicatur contradictio. Per hoc enim quod dicitur [& sit cōtradictio] datur intelligi, quod ipsum nomen contradictionis ipse imposuit oppositioni affirmationis & negationis, vt Ammonius dicit. Deinde cum dicit.

Nomen contradictionis. | Ammonius.

D

ARGY. *Opponi autem eam dico, quæ quidem de eodem & non æquiuocè, & quæcunque alia determinauimus ad Sophistarum molestias euitandas.*

ANTI. *Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunque cætera talium determinauimus contra sophisticas importunitates.*

Definit contradictionem. Quia vero vt dictum est contradictio est oppositio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppositionem affirmationis & negationis. Oportet autem opposita esse circa idem & quia enūciatio constituitur ex subiecto & prædicato, requiritur ad contradictionem primo quidē: quod affirmatio & negatio sint eiusdem prædicati: si enim dicatur, Plato currit & non disputat, non est contradictio. Secundo requiritur, quod sint de eodem subiecto. Si enim dicatur, Socrates currit, & Plato non currit, non est contradictio. Tertio requiritur quod identitas subiecti & prędicati non sit solum secundum nomen, sed sit simul secundum rem & nomen. Nam si non sit idem nomen, manifestum est quod non sit vna & eadem enunciatio. Similiter autem ad hoc quod sit enunciatio vna requiritur identitas rei: dictum est enim supra quod enunciatio vna est, quæ vnū de vno significat: & ideo subdit [non autem ęquiuoce.] id est non sufficit identitas nominis

Ad contradictionem requisita eiusdem. | Lect. 8. Non æquiuocē.

E

nis cum diuersitate rei, quæ facit æquiuocatio- A cationem. Sunt autem & quædam alia in contradictione obseruanda, ad hoc quod omnis diuersitas, quæ est affirmationis & negationis habeatur: non enim esset contradictio si non omnino idem negaret negatio, quod affirmatio affirmaret. Hęc autem diuersitas potest secundum quatuor considerari. Vno quidem modo secundum diuersas partes subiecti: non enim est contradictio si dicatur, Aethiops est albus dente, & non est albus pede. Secundo si sit diuersus modus ex parte prædicati. non enim est contradictio si dicatur, Socrates currit tarde & non mouetur velociter, vel si dicatur, Ouum est animal in potentia, & non est animal in actu. Tertio si sit diuersitas ex parte B mensuræ, puta loci vel temporis. Non enim est contradictio si dicatur, pluit in Gallia, & non pluit in Italia, aut pluit heri, hodie non pluit. Quarto si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum, puta si dicatur, decem homines esse plures quoad domum, non autem quoad forum. Et hæc omnia designantur cum subditur. [Et quæcunque cætera talium determinauimus.] id est determinare consueuimus in disputationibus contra [sophisticas importunitates,] id est contra importunas & litigiosas oppositiones Sophistarum, de quibus plenius facit mentionem in Primo Elenchorum. C

Alia requisita. Secundum idem Similiter.

In eodem tempore vel loco.

Respectu eiusdem.

LECTIO X.

Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare enunciationum diuisio proponitur in vniuersales, ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit, hinc vniuersalium enunciationum, & indefinitarum comparatione proposita, & illarum diuersa formatione agitur.

ARGY. *Cum autem rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares, Atque vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo, singulare autem id quod illam legem subire nequit, quale est Callias.* D

ANTI. *Quoniam autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia, Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare vero quod non: vt homo quidem vniuersale est, Plato vero eorum quæ singularia sunt.*

Quia philosophus dixerat oppositionem affirmationis & negationis esse contradictionem quę est eiusdem de eodem, consequenter intendit distinguere diuersas oppositiones affirmationis & negationis, vt cognoscatur quæ sit vera contradictio. Et circa hoc duo facit. E Primo pręmittit quandam diuisionem enunciationum necessariam ad pędictam differentiam oppositionum assignandam; Secundo manifestat propositum, ibi [Si ergo vniuersaliter.] Præmittit, autem diuisionem enunciationum quæ sumitur ex parte subiecti. Vnde circa primum duo facit, Primo diuidit subiectum enunciationum. Secundo concludit diuisionem enunciationum, ibi. [Necesse est enunciare.] Subiectum autem enunciationis est nomen vel aliquid loco nominis sumptum. Nomen autem est vox significatiua ad placi-

Inten. Arist.

Ratio distin. Subiecti enun. per diui. rerum.

tum simplicis intellectus, quod est similitudo rei, & ideo subiectum enunciationis distinguit per diuisionem rerum, & dicit, quod rerum quædam sunt vniuersalia, quædam sunt singularia. Manifestat autem membra diuisionis dupliciter. Primo quidem per diffinitionem, quia vniuersale est quod est aptum natum de pluribus prędicari, singulare vero quod non est aptum natum prędicari de pluribus, sed de vno solo. Secundo manifestat per exemplum cum subdit, quod homo est vniuersale, Plato autem singulare. Accidit autem dubitatio circa hanc diuisionem, quia sicut probat Philosophus in 7. Meta. Vniuersale non est aliquid extra res existens. Item in prędicamentis dicitur quod secundæ substantiæ non sunt nisi in primis, quæ sunt singulares. Non ergo videtur esse conueniens diuisio rerum per vniuersalia & singularia, quia nullę res videntur esse vniuersales, sed omnes sunt singulares. Dicendum est, quod hic diuidũtur res secundum quod significantur per nomina, quæ subijciuntur enunciationibus, dictũ est enim supra, quod nomina non significant res nisi mediante intellectu, & ideo oportet quod diuisio ista rerum accipiatur secundum quod cadit in intellectum: ea vero, quæ sunt coniuncta in rebus, intellectus potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius; in quolibet autem singulari est considerare aliquid quod sit illi proprium, inquantum est, hæc res, sicut Socrati vel Platoni inquantum est hic homo, & aliquid est considerare in eo, in quo conuenit cum alijs quibusdam rebus: sicut quod Socrates est animal, aut homo, aut rationale, aut risibile, aut albus. Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei, inquantum est hęc res, hoc nomen dicitur significare aliquid singulare; quando autem denominatur res ab eo quod est commune sibi & multis alijs, nomen huiusmodi dicitur significare vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturam siue dispositionẽ aliquam, quæ est communis multis. Quia igitur hanc diuisionem dedit de rebus non absolute secundum quod sunt extra animam, sed secundum quod referuntur ad intellectum, non diffinit vniuersale & singulare secundum aliquid quod pertinet ad rem, puta si diceret quod vniuersale extra animam, quod pertinet ad opinionem Platonis, sed per actum animæ intellectiuę, qui est prædicari de multis vel de vno solo. Est autem considerandum, quod intellectus apprehendit rem intellectam secundum propriam essentiam seu diffinitionem: vnde & in 3. de Anima dicit quod obiectum proprium intellectus est quod quid est. Contingit autem quandoque quod propria ratio alicuius formæ intellectæ non repugnat ei quod impeditur ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentaliter adueniens, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus remaneret; siue sit propter conditionem naturæ, sicut est vnus tantum sol, non quod repugnet rationi solari esse in pluribus secundum conditionem formę ipsius, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ; & ideo non dixit quod vniuersale est quod prędicatur de pluribus, sed [quod aptum natum est prædicari de pluribus.] Cum autem omnis forma quæ nata est

Dub.

Lectio. 14. comm. 58.

Responsio.

Lectio. 2.

Intel distinguere.

Proprium in re singu.

Conuę.

No. sign. singula. Conc.

Cur diff. vniuersale & singu. per actum animæ.

Apprehen. rei per intel. Lect. 12. te. comm. 26.

Propria ratio quare non sit in plur. dupliciter.

recipi in materia quantum est de se communicabilis sit multis materijs, dupliciter potest contingere, quòd id quod significatur per nomen, non sit aptum natum, prædicari de pluribus. Vno modo quod nomen significat formam secundum quod terminata est ad hanc materiam, sicut hoc nomen, Socrates, vel Plato, quod significat naturam humanam prout est in hac materia. Alio modo secundum quod nomen significat formam: quæ non est nata in materia recipi: vnde oportet quod si remaneat vna & singularis sicut albedo, si esset forma non existens in materia esset vna sola, vnde esset singularis, & propter hoc Philosophus dicit in 7. Meta. quod, si essent species rerum separatę sicut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem obijci, quod hoc nomen Socrates vel Plato est natum de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos esse, qui vocentur hoc nomine. Sed ad hoc patet responsio, si attendantur verba Arist. Ipse enim nō diuisit nomina in vniuersale & particulare, sed res. Et ideo intelligendum est quod vniuersale non solum dicitur quando nomen potest de pluribus prædicari, sed etiam quando id, quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri, hoc autem non contingit in prædictis nominibus, nam hoc nomen, Socrates, vel Plato, significat naturam humanam secundum quod est in hac materia. Si vero hoc nomen imponatur alteri homini, significabit aliud, & propter hoc non esset vniuersale, sed æquiuocum. Deinde cum dicit.

Signif. nominis non prædi. de pluribus dupliciter.

Lectio. 2. tex. comm. 18. Obiectio.

Responsio. Requisit. ad vniuersale propriè.

ARGY. *Sicque necesse interdum vniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel non inesse enunciare.*

ANTI. *Necesse est autem enunciare, quoniam inest aliquid aut non aliquoties quidem eorum alicui, quæ vniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ sunt singularia.*

Concedit diuisionem enunciationis, quia enim semper enunciatur aliquid de aliquo, rerum autem quædam sunt vniuersalia, quædam singularia, necesse est quod quandoque enunccietur aliquid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quandoque vero alicui singularium. Et est suspensiua constructio vsque huc, & est sensus. [Quoniam autem sunt quidem rerum &c. necesse est enunciare &c.] Est autem considerandum quod de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Nam vniuersale potest vno modo considerari quasi separatum à singularibus siue per se subsistens, vt Plato posuit, siue secundum sententiam Arist. secundum esse quod habet in intellectu. Et sic potest ei aliquid attribui tripliciter. Quādoque enim attribuitur ei aliquid sic considerato, quod pertinet ad solam operationem intellectus, vt si dicatur quod homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species. Huiusmodi enim intentiones format intellectus attribuens eas naturę intellectæ secundum quod comparat ipsas ad res, quæ sunt extra animam. Quandoque vero attribuitur vniuersali sic considerato, quod scilicet apprehenditur ab intellectu vt vnū, tamen id quod attribuitur ei, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam puta si dicatur, quod homo est dignissima creaturarum. Hoc enim conuenit naturæ humanæ, etiam secundum quod est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationabilibus, sed tamen omnes homines singulares non sunt vnus homo extra animam, sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum scilicet vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout est in singularibus, & hoc dupliciter. Quandoque quidem ratione ipsius naturę vniuersalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel homo est risibilis. Quandoque autem attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambulat. Singulari autem attribuitur aliquid tripliciter; vno modo secundū quod cadit in apprehensione, vt cum dicitur Socrates est singulare, vel prædicabile de vno solo. Quandoque autem ratione naturæ communis, vt cum dicitur, Socrates est animal. Quandoque autem ratione sui ipsius, vt cum dicitur Socrates ambulat. Totidem etiam modis negatiuæ variantur, quia omne quod contingit affirmare, contingit negare, vt supra dictum est. Est autem hæc tertia diuisio enunciationis quam ponit Philosophus. Prima namque fuit quod enunciationum quædā est vna simpliciter, quædam vero coniunctione vna. Quæ quidem est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur secundum prius, & posterius, sic enim vnum diuiditur secundum prius in simplex & per posterius in compositum. Alia vero diuisio fuit in affirmationem & negationem. Quæ quidem est diuisio generis in species, quia sumitur secundum differentiam prædicati ad quod fertur negatio, prædicatum autem est pars formalis enunciationis & ideo huiusmodi diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, inquam essentialem secundum quod differentia significat quale quid. Tertia autem est huiusmodi diuisio, quæ sumitur secundum differentiam subiecti quod prædicatur de pluribus vel de vno solo, & ideo dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. nam & quantitas consequitur materiam. Deinde cum dicit.

De vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. primo.

Singulari aliquid attribuitur tripliciter.

Lect. 9. Tres diuisiones enunciationis.

ARGY. *Sic quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enunciat competere, inquam, aut non competere quippiam, erunt enunciationes istę Contrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt est, omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANTI. *Si ergo vniuersaliter enunciat de vniuersali, quoniam est, aut non erunt hæ Contrariæ enunciationes. Dico autem de vniuersali enunciationem vniuersalem, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Ostendit quomodo enunciationes diuersimode opponuntur secundum diuersitatem subiecti, & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos oppositionum in ipsis enunciationibus. Secundo ostendit quomodo diuersæ oppositiones diuersimode se habent ad verum & falsum, ibi [Quocirca has quidem impossibile est.] Circa primum considrandum est, quod cum vniuersale possit considerari in abstractione

Lectio. 11. Notandum vniuersale dupliciter consi.

abstractione à singularibus, vel secundū quod A est in singularibus, secundum hoc diuersimode aliquid ei attribuitur, vt supra dictum est. Ad designandum autem diuersos modos attributionis, inuentę sunt quædam dictiones, quæ possunt dici determinationes vel signa, quibus designatur quod aliquid de vniuersalibus hoc aut illo modo prędicetur. Sed quia nō est ab omnibus communiter apprehensum, quod vniuersalia extra singularia subsistant, ideo communis vsus loquendi non habet dictiones ad designandum illum modum prædicandi, prout aliquid dicitur in abstractione à singularibus. Sed Plato qui posuit vniuersalia extra singularia subsistere, adinuenit aliquas determinationes, quibus designaretur B quomodo aliquid attribuitur vniuersali prout est extra singularia, & vocabat vniuersale separatum subsistens extra singularia quātum ad speciem hominis per se hominem, & similiter in aliis vniuersalibus. Sed vniuersale secundum quod est in singularibus cadit in apprehensione hominum, & ideo adinuentæ sunt quædam dictiones ad significandum modum attribuendi aliquid vniuersali sic acceptο. Sicut autem supra dictum est, quandoque aliquid attribuitur vniuersali ratione ipsius naturæ vniuersalis, & ideo hoc dicitur prędicari de eo vniuersaliter, quia scilicet ei conuenit secundum totam multitudinem in qua in- C uenitur, & ad hoc designandum in affirmatiuis prædicationibus adinuenta est hæc dictio, Omnis, quę designat quod prædicatum attribuitur subiecto vniuersali quantum ad totum id quod sub subiecto continetur; In prędicatis autem negatiuis adinuenta est hæc dictio, Nullus, per quam significatur quod prædicatum remouetur à subiecto vniuersali secundum totum id quod continetur sub eo. Vnde nullus dicitur quasi non vllus, & in græco dicit, oudis, quasi nec vnus, quia nec vnum solum est accipere sub subiecto vniuersali à quo prędicatum non remoueatur. Quandoque autem D attribuitur vniuersali aliquid vel remouetur ab eo ratione particularis, & ad hoc designandū in affirmatiuis quidē adinuenta est hæc dictio, Aliquis, vel Quidam, per quam designatur quod aliquid attribuitur subiecto vniuersali ratione ipsius particularis: vnde dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis autem non est aliqua dictio posita, sed possumus accipere, non omnis; vt sicut nullus vniuersaliter remouet, eo quod significat quasi diceretur, non vllus, id est non aliquis, ita etiam, non omnis, particulariter remouet, inquantum excludit vniuersalem affirmationem. Sic igitur tria sunt genera affirmationum in quibus aliquid de vniuersali prædicatur. Vna quidem est in E qua de vniuersali prædicatur aliquid vniuersaliter, vt cum dicitur, Omnis homo est animal. Alia in qua aliquid prædicatur de vniuersali particulariter, vt cum dicitur, Quidam homo est albus. Tertia vero est in qua aliquid de vniuersali prædicatur absque determinatione vniuersalitatis vel particularitatis, vnde huiusmodi enunciatio solet vocari indefinita. Totidem autem sunt negationes oppositæ. De singulari autem quamuis aliquid diuersa ratione prædicetur, vt supra dictum est, tamen totum referetur ad singularitatem ipsius, quia

Signa vniuersalia vel particula.

Pla. opi. de vniuersalibus.

Prædicari vniuersaliter.

Particulariter.

Tria genera affir. de prædic. vniuersali.

etiam natura vniuersalis in ipso singulari indiuiduatur, & ideo nihil refert quantum ad naturam singularitatis, vtrum aliquid prædicetur de eo ratione vniuersalis naturę, vt cum dicitur, Socrates est homo, vel conueniat ei ratione singularitatis. Si igitur tribus prædictis enunciationibus addatur singularis, erunt quatuor modi enunciationum ad quantitatem ipsius pertinentes, scilicet vniuersalis, singularis, indefinitus, & particularis. Sic igitur secundum has differentias Aristo. assignat diuersas oppositiones adinuicem. Et primo secundum differentiam vniuersalium ad particulares, ibi [opponit autem affirmationem.] Circa primum tria facit. Primo agit de oppositione vniuersalium adinuicem. Secundo de oppositione indefinitarum, ibi [Quando autem in vniuersalibus.] Tertio excludit dubitationem, ibi. [In eo vero quod] Dicit ergo primo quod si aliquis enunciet de subiecto vniuersali vniuersaliter, id est secundum continentiam suæ vniuersalitatis, quoniam est, id est, affirmatiuæ, aut non est, id est negatiuæ, erunt contrariæ enunciationes, vt si dicatur, Omnis homo est albus, Nullus homo est albus. Huius autem ratio est, quia contraria dicuntur, quæ maxime à se distant, non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc solum, quod non est album, sed super hoc quod est non esse album quod significat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam distantiam ab albo. Sic igitur id quod affirmatur per hanc enunciationem, Omnis homo est albus, remouetur per hanc negationem, Non omnis homo est albus. Oportet ergo quod negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hæc dictio, Omnis. Sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo est albus, totalē remotionem, quæ est extrema distantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo conuenienter hanc oppositionem dicit contrarietatem. Deinde cum dicit.

Quatuor modis enim secundum quantitatem.

Lect. II.

Expositio text. vniuersalis affir. & vniuersalis ne. cur contrariæ.

Extrema distantia.

ARGY. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.*

ANTI. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.*

Ostendit qualis sit oppositio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intendit. Secundo manifestat per exemplum, ibi. [Dico autem non vniuersaliter.] Tertio assignat differentiam manifestiorem, ibi [cum enim vniuersale sit homo.] Dicit ergo primo, quod quando de vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid vel negatur non tantum vniuersaliter, non sunt contrariæ enunciationes, sed illa quæ significantur contingit esse contraria. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem vniuersaliter enunciare in his quæ sunt vniuersalia, hoc modo, Homo albus est, Homo albus non est. Homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur vniuersali ipsa enunciatione, Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Dico autem non vniuersaliter enunciare de his quæ sunt vniuersalia, vt, est albus homo, Non est albus homo. Cum enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. Omnis namque*

non vniuersale, sed quoniam vniuersaliter significant.

Notandū. Manifestat per exempla. Vbi considerandum est, quod non dixerat quando in vniuersalibus particulariter, sed non vniuersaliter. Non enim intendit de particularibus enunciationibus sed de solis indefinitis. Et hoc manifestat per exēpla quæ ponuntur, dicens fieri nō vniuersalē enunciationem in vniuersalibus subiectis, cum dicitur. Est albus homo. Non est albus homo. Et rationem huius expositionis ostendit, quia homo qui subijcitur est vniuersale, sed tamen prædicatum non vniuersaliter de eo prædicatur, quia non opponitur hæc dictio, Omnis, quæ non significat ipsum B vniuersale sed modū vniuersalitatis, quo scilicet predicatū dicitur vniuersaliter de subiecto & ideo addita subiecto vniuersali semper significat quod aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autem hæc expositio refertur ad hoc quod dixerat. [Quando in vniuersalibus non vniuersaliter enunciatur, non sunt contrarię.] Sed hoc quod additur,] Quæ autem significantur contingit esse contraria] non est est expositum, quamuis obscuritatem contineat. Et ideo à diuersis diuersimode exponitur. Quidam enim hunc referre voluerunt ad contrarietatem veritatis & falsitatis, quę competit huiusmodi enunciationibus. Contingit enim quandoque has simul esse veras, Homo est albus, & Homo non est albus, & sic non sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt. Contingit tamen quandoque vnam earum esse veram & alteram esse falsam, vt cum dicitur, Homo est animal, Homo non est animal, & sic ratione significati videntur habere quandam contrarietatem. Sed hoc non videtur ad propositam pertinere veritatem, tum quia Philosophus nondum hic loquitur de veritate & falsitate enunciationum, tum etiam quia hoc ipsum posset de particularibus enunciationibus dici. Alij vero sequentes Porphyrium, referunt ad contrarietatē prædicati. Contingit enim quandoque quod prędicatum negatur de subiecto propter hoc quod inest ei contrarium, sicut si dicatur, Homo non est albus, quia est niger, & sic id quod significat per hoc quod dicitur, non est albus, potest esse contrarium, non tamen semper, remouetur enim aliquid à subiecto etiamsi contrarium non insit, sed aliquid medium inter contraria. Vt cum dicitur, Aliquis non est albus, quia pallidus, vel quia inest ei priuatio actus, vel habitus, seu potentiæ, vt cum dicitur, Aliquis non est videns, quia est carens potentia visiua, aut habet impedimentum ne videat, vel etiam quia non aptus natus videre, puta si dicatur, Lapis non videt. Sic igitur illa, quæ significantur contingit esse contraria, sed ipsæ enunciationes non sunt contrariæ, quia vt in fine huius libri dicetur, non sunt contrariæ opiniones quæ sunt de contrarijs, sicut opinio quod aliquid sit bonum, & illa quæ est, quòd aliquid non est bonum. Sed nec hoc videtur ad propositum pertinere, quia non agit hic de contrarietate rerum vel opinionum, sed de contrarietate enunciationum: & ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandri, secundum quam dicendum est, quod in indefinitis enunciationibus non determinatur vtrum prædicatum attribuitur subiecto vniuersaliter, quod faceret contrarietatem enunciationum, aut particulariter, quod non faceret contrarietatem enunciationum. Et ideo huiusmodi enunciationes indefinitę dicuntur, secundum modum quo proferuntur: contingit tamen quandoque ratione significati eas habere contrarietatē puta cum attribuitur eis aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quamuis non apponatur signum vniuersale, vt cum dicitur, homo est animal, Homo non est animal, quia hæ enunciationes eandem habent vim ratione significati, ac si diceretur, Omnis homo est animal, Nullus homo est animal. Deinde cum dicit.

Expositio quorundam. Impugna. Porphy. expositio. Lib. 2. Lectio vltima. Impugna. Porphy. Alex. expositio melior. In indefinitis quomodo contrarietas.

Ei vero quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam, enunciationem non efficies veram, nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur quod vniuersaliter prædicatur, vt Omnis homo est omne animal. ARGY.

In eo vero quod vniuersale prædicatur, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua de vniuersali prędicatione vniuersaliter prædicetur, vt Omnis homo est omne animal. ANTI.

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim posuerat quandam diuersitatem in oppositione enunciationum ex hoc, C quòd vniuersale sumitur à parte subiecti vniuersaliter, vel non vniuersaliter, posset aliquis credere, quod similis diuersitas nasceretur ex parte prædicati, ex hoc scilicet quod vniuersaliter prædicari posset, vel non vniuersaliter, & ideo ad excludendum dubitationem dicit, quòd in eo quòd ponitur aliquod vniuersale prędicari, quod prædicetur vniuersale vniuersaliter non est verum. Cuius quidem duplex esse potest ratio. Vna quidem, quia talis modus prædicandi videtur repugnare prędicato secundum propriam rationem quam habet in enunciatione, dictum est enim supra, quod prędicatum est quasi pars D formalis enunciationis, subiectum autem est pars materialis ipsius, cum autem aliquod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale sumitur secundum habitudinem quam habet ad singularia, quæ sub se continet, sicut & quando vniuersale profertur particulariter, sumitur secundum habitudinem quam habet ad aliquod contentorum sub se, & sic vtraque pertinent ad materialem determinationem vniuersalis, & ideo neque signum vniuersale, neque particulare conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto: conuenientius enim dicitur, Nullus homo est asinus, E quàm Omnis homo est nullus asinus, & similiter conuenientius dicitur Aliquis homo est albus, quam Homo est aliquid album. Inuenitur autem quandoque à Philosophis signum particulare appositum prædicato ad insinuandum quòd prędicatum est in plusquam subiectum, & hoc præcipue cum habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, sicut quando de anima dicitur quòd Anima est actus quidam, alia vero potest accipi ex parte veritatis enunciationum, quæ ratio specialiter habet locum in affirmationibus quę falsæ sunt, significatum vniuersaliter prædicaretur. Et ideo manifestans id quod posuerat, subiungit. quòd

Signum vniuersale vel par. prædi. non conuenit. Signum part. appo. pred. Lect. 1. & comment. 6. & 9.

quòd nulla affirmatio est in qua scilicet vere de vniuersali prædicato vniuersaliter prædicetur, id est, in qua vniuersali prædicato vtitur ad vniuersaliter prædicandum, vt si diceretur, Omnis homo est omne animal, Oportet enim secundum prædicta quòd hoc prædicatum animal secundum singula quæ sub ipso continentur prędicaretur de singulis quę continentur sub homine, & hoc non potest esse verum, neque si prædicatum sit plus, neque si prædicatum sit conuertibile. Oportet enim quod quilibet vnus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis quod accipitur sub vniuersali.

Tacitæ obiectioni.

Nec est instantia, si dicatur quod hæc est vera, Omnis homo est omnis disciplinæ susceptiuus Disciplina enim non prædicatur de homine, sed susceptiuū disciplinę repugnat autem veritati si diceretur, Omnis homo est omne susceptiuum disciplinę.

Signum vtile vel par. affir. non conue. prædic.

Signū autē vniuersale negatiuū vel particulare affirmatiuū etsi conuenientius ponantur ex parte subiecti, non tamē repugnat veritati etiāsi ponantur ex parte prędicati. Contingit enim huiusmodi enunciationem in aliqua materia esse vera, hæc enim est vera, Omnis homo nullus lapis est. Et similiter hæc est vera, Omnis homo aliquod animal est. Sed hæc, Omnis homo omne animal est, in quacunque materia proferatur falsa est. Sunt autem quædam alię tales enunciationes semper falsæ, sicut ista. Aliquis homo omne animal est, & aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio est. Et ideo per hoc quòd Philosophus reprobauit istam, Omnis homo omne animal est, dedit intelligere omnes consimiles esse improbandas.

LECTIO XI.

Quænam enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie opponantur, quomodoque contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero sic, contradictoriarum autem, si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur.

ARGY.

Affirmationem igitur, & negationem opponi contradictorie quidem dico, cum vniuersaliter altera, altera non vniuersaliter significat de eodem, vt Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, quidam homo albus est.

ANTI.

Opponi itaque dico affirmationem negationi contradictorie, quæ vniuersaliter significat, ei, quæ non vniuersaliter, vt Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est quidam homo albus est.

Postquam Philosophus determinauit de oppositione enunciationum comparando vniuersales enunciationes ad indefinitas, hic nunc determinat de oppositione enunciationum comparando vniuersales ad particulares.

Duplex opposi. Oppo. par. affir. & parti. nega.

Circa quod notandum est, quod potest duplex oppositio in his notari. Vna quidem vniuersalis ad particularem, & hanc primo tangit. Alia vero vniuersalis ad vniuersalem, & hanc tangit secundo ibi. [Contrarię vero.] Particularis vero affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriè loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa idem subiectum, subiectum autem particularis enunciationis est vniuersale particulariter sumptum, non pro aliquo determinato singulari, sed indeterminate pro quocunque, & ideo, cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipse modus enunciandi non habet quod affirmatio & negatio sint de eodem, quod requiritur ad oppositionem affirmationis & negationis secundum præmissa. Dicit ergo primo, quod enunciatio, quæ vniuersale significat, scilicet vniuersaliter, opponitur contradictoriè ei, quæ non significat vniuersaliter, sed particulariter, si vna earum sit affirmatiua, altera vero sit negatiua, siue è conuerso, vt cum dicitur. Omnis homo est albus, non omnis homo est albus, hoc enim quod dico, non omnis, ponitur loco signi particularis negatiuę, vnde æquipollet ei quæ est, quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat, ac si diceretur, non vllus, vel non quidam, est signum vniuersale negatiuum. Vnde hæ duæ, quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ.

Ratio contradic. inter propositiones.

Cuius ratio est quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularis, nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur. Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est, quod particularis affirmatiua non proprie opponitur particulari negatiuæ, vnde relinquitur, quod vniuersali affirmatiuæ contradictoriæ opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuæ vniuersalis negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY.

Contrariæ vero cum vniuersaliter vtraque significat de eodem, vt Omnis homo albus est, nullus homo albus est.

ANTI.

Contrariæ vero vniuersalem affirmationem & vniuersalem negationem, vt Omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

Expositio. I.

Tangit oppositionem vniuersalium enunciationum, & dicit, quod vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, sicut contrarię, sunt, omnis homo est iustus, nullus homo est iustus, quia, scilicet vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiam designat extremam distantiam, inquantum negat totum quod affirmatio ponit, &

Cur vni. affir. & vni. nega. contrariantur.

hoc pertinet ad rationem contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quapropter fieri quidem non potest, vt hæ simul sint veræ. At his vt his oppositę, veræ nonnunquam sint de eodem, veluti, Omnis homo albus est, & aliquis homo albus est.

ANTI.

Quocirca has quidem impossibile est simul esse veras, His vero oppositas, contingit aliquando in eodem vt, Non omnis homo albus est, & quidam homo albus est.

Ostendit quomodo se habeat affirmatio & negatio oppositę ad verū & falsum. Et primo quantum ad contrarias. Secundo quantum ad contradictorias, ibi. [Quæcunque igitur con-

tradictiones] Tertiò, quantũ ad ea, quę videtur cõtradictoria, & nõ sunt, ibi [quæcũq; autẽ in vniuersalibus.] Dicit ergo primo, quod quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, impossibile est quod sint simul veræ. Contraria enim mutuo se expellunt. Sed particulares, quæ contradictorie opponuntur vniuersalibus contrarijs, possunt simul verificari in eodem, sicut. Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus, & quidam homo est albus, quę contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. Et huiusmodi etiam simile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquam simul esse possunt in eodem, sed remotiones albi & nigri possunt esse. Potest enim aliquid esse, neque album, neque nigrum, sicut patet in eo quod est pallidum, & similiter contrariæ enunciationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ, à quibus remouentur, simul possunt esse veræ. Deinde cum dicit.

Contrariç non simul ver. sed simul falsæ.

ARGY. *Contradictiones igitur hæ, quæ vniuersalium vniuersaliter sunt, ita sese habent, vt altera pars earum sit necessario vera, altera falsa. Eãdem conditionem & in singularibus esse constat, vt Socrates est albus, Socrates non est albus.*

ANTI. *Quæcunque igitur contradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter, necesse est alteram esse veram, vel falsam. Et quæcunque in singularibus sunt, vt Socrates albus est, non est Socrates albus.*

Ostendit qualiter veritas & falsitas se habeãt in contradictorijs. Circa quod considerandũ est, quod sicut dictum est supra in cõtradictorijs negatio non plus facit, nisi quod remouet affirmationem. Quod contingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera particularis, vt supra. Alio modo quando vtraque est singularis, quia tunc negatio ex necessitate refertur ad idem, quod non contingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus contradictionem vniuersalium vniuersaliter, scilicet quantũ ad vnam earum, siue singularium enunciationum, semper necesse est, quod vna sit vera, & altera falsa. Neque enim contingit esse simul veras, aut simul falsas, quia verum nihil aliud est, nisi quando dicitur esse quod est, aut non esse quod non est, falsum autem, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet Quarto Metha.

Nega. duobus modis remo. affir. Quare singu. affir. semper. contradict. singu. nega.

Expositio tex.

Verum quid, falsum quid. Tex. c 27. Lectio. 5. tex. Expositio primæ.

ARGY. *At hæ, quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt, non ita se habent, vt semper altera pars ipsarum sit vera, altera falsa. Hę nanque simul sunt veræ, homo albus est, homo albus non est, Homo probus est, homo probus non est.*

ANTI. *Quæcunque autem vniuersalium non vniuersaliter, non hæc quidem semper vera est, illa vero falsa. Simul enim verum est dicere, quoniam est homo albus, & non est homo albus, & quoniam est homo pulcher, & non est homo pulcher.*

Ostendit qualiter se habeat veritas & falsitas in his quæ videntur esse contradictoria, sed non sunt. Et circa hoc tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propositum, ibi. [Si enim turpis, non probus.] Tertio excludit, id quod facere posset dubitationem, ibi. [Videbitur autem subito inconueniens.] Circa primum considerandum est, quod affirmatio & negatio in indefinitis propositionibus videntur contradictoriè opponi propter hoc, quod est vnum subiectum non determinatum per signum particulare, & ideo videtur affirmatio & negatio esse de eodem. Sed ad hoc remouendum Philosophus dicit, quod quęcunque affirmatiuè & negatiuè dicuntur de vniuersalibus, non vniuersaliter sumptis, non semper oportet quod vnum sit verum, aliud sit falsum, sed possunt simul esse vera. Simul enim est verum dicere quod homo est albus, & homo non est albus, & quod homo est probus, & homo non est probus. In quo quidem, vt Ammonius refert, aliqui Aristo. contradixerunt ponentes quod indefinita negatiua, semper sit accipienda pro vniuersali negatiua. Et hoc astruebant. Primo quidem tali ratione, quia indefinita, cum sit indeterminata, se habet in ratione materiæ, materia autem secundum se considerata magis trahitur ad id, quod indignius est, dignior autẽ est vniuersalis affirmatiua, quàm particularis affirmatiua, & ideo indefinitam affirmatiuam dicunt esse sumendam pro particulari affirmatiua, sed negatiuam vniuersalem, quę totum destruit, dicunt esse indigniorem particulari negatiua quę destruit partem, sicut vniuersalis corruptio peior est, quàm particularis, & ideo dicunt quod indefinita negatiua sumenda est pro vniuersali negatiua. Ad quod etiam inducunt, & Philosophi, & ipse Aristot. vtitur indefinitis negatiuis pro vniuersalibus, sicut dicitur in libro Physico. quod non est motus præter res, & in libro de Anima, quod non est sensus prȩter quinque. Sed istæ rationes non concludunt. Quod enim dicitur, quod materia secundũ se sumpta, sumitur pro peiori, verum est secundum sententiam Platonis, qui non distinguebat priuationem à materia, non autem est verum secundum Aristo. qui dicit in lib. physic. quod malum & turpe & alia huiusmodi ad defectũ pertinentia, non dicuntur de materia nisi per accidens. Et ideo non oportet, quod indefinita semper stet pro peiori. Dato etiam, quod indefinita necesse sit sumi pro peiori non oportet, quod sumatur pro vniuersali negatiua, quia sicut in genere affirmationis, vniuersalis affirmatiua est potior particulari, vtpote particularem affirmatiuam continens, ita etiã in genere negationum vniuersalis negatiua potior est. Oportet autem in vnoquoque genere considerare id, quod est potius in genere illo, non autem id, quod est potius simpliciter. Vlteriùs etiam, dato quod particularis negatiua esset potior omnibus modis, non tamen adhuc ratio sequeretur: non enim ideo indefinita affirmatiua sumitur pro particulari affirmatiua, quia sit indignior, sed quia de vniuersali potest aliquid affirmari ratione suiipsius, vel ratione cõtenti sub eo. Vnde sufficit ad veritatem eius, quod prędicatum vni parti conueniat, quod designatur per signum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuæ sufficit ad veritatẽ indefinitæ affirmatiuę: & simili ratione veritas particularis negatiuæ sufficit ad veritatem indefinitę negatiuę, quia similiter potest aliquid negari de vniuersali vel

Notandum Neg. & affir. in indef.

Ammonius

Prima ra.

Secunda. Lect. 3. l. 1. tex. 4.

Lect. 1. tertij lib. & c. 118. Solu. Lectio. 15. Primi libri

In vnoquoque.

Indefi. affir. pro par.

sali vel

vel ratione sui ipsius, vel ratione suæ partis. A

Aliquando indef. neg. pro vni. neg. Vtuntur autẽ quandoque Philosophi indefinitis negatiuis pro vniuersalibus in his, quæ per se remouentur ab vniuersalibus sicut & vtuntur indefinitis affirmatiuis pro vniuersalibus in his, quæ per se de vniuersalibus prædicantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si enim turpis est, non vtique probus est, Et homo pulcher est, homo pulcher non est. Si enim fœdus sit homo, pulcher non est, & si quippiam fit, id profecto non est.*

ANTI. *Si enim fœdus est, non est pulcher, & si fit aliquid, nondum est.*

Probat propositum per id, quod est ab omnibus concessum. B Omnes enim concedunt, quod indefinita affirmatiua verificatur, si particularis affirmatiua sit vera. Opposi. dupliciter in indefinit. Contingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarum vna includit negationem alterius, puta cum sunt opposita prędicata. Quę quidem oppositio potest contingere dupliciter. Vno modo secundum perfectam contrarietatem, sicut turpis, id est, inhonestus, opponitur probo, id est, honesto, & fædus, id est, deformis secundum corpus opponitur pulchro. Primo. Sed per quam rationem ista affirmatiua est vera, homo est probus, quodam homine existente probo, per eandem rationem ista est vera. Homo est C turpis, quodam homine existente turpi. Sunt ergo istę duæ verę simul, homo est probus, homo est turpis, sed ad hanc, homo est turpis, sequitur, homo non est probus, ergo istæ duæ sunt simul veræ. Homo est probus, homo non est probus, & eadem ratione istæ duæ, homo est pulcher, homo non est pulcher. Alia autem oppositio attenditur secundum perfectum & imperfectum, Secundo. sicut moueri opponitur ad motum esse, & fieri ad factum esse, vnde ad fieri sequitur non esse eius, quod fit in permanentibus, Sequela ad esse in perma. & successiuo. quorum esse est perfectum. Sic ergo hęc est vera, homo est albus, quodam homine existẽte albo; & pari ratione, quia quidã homo fit albus, hæc est vera, quidam homo fit albus, ad quam sequitur homo non est albus, ergo istę duæ sunt simul veræ, homo est albus, homo non est albus. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim absurdum illico cuipiam hoc esse videtur, propterea quod hę, homo albus non est, & nullus homo albus est, idem significare videtur. At nec idem sane significant, nec sunt simul necessario verę.*

ANTI. *Videbitur autem subiecto inconueniens esse. Iccirco, quoniam videtur significare non est homo albus simul etiam, quoniam, nemo homo albus. Hoc autem neque idem significat, neque simul necessario.*

Excludit id, quod faceret dubitationem circa prædicta, & dicit quòd subito, id est, primo aspectu videtur hoc esse inconueniens, quod dictum est, quia hoc quod dico, homo non est albus, videtur idem significare, cum hoc quod est, nullus homo est albus. Sed ipse hoc remouet dicens, quod neque idem significant, neque necessitate sunt vera, sicut ex prædictis manifestum est.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationem opponi dicit, hinc, proposito eorum, quæ dicta sunt epilogo, quænam vna sit affirmatio vel negatio enunciationum docet, non esse item enunciationum vnitatem oppositionem in æquiuocis, attendendam, corollarie infert.

Patet autem, & vnius affirmationis, vnam esse negationem. ARGY.

Manifestum est autem, quoniam vna negatio vnius affirmationis est. ANTI.

Postquam Philosophus distinxit diuersos modos oppositionum in enunciationibus, nunc intendit ostendere, quòd vni affirmationi vna negatio opponitur, & circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd vni affirmationi, vna negatio opponitur. Secundo ostendit, quæ sit vna affirmatio vel negatio, ibi. [Vna autem affirmatio.] Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi. [Hoc enim idem.] Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi. [manifestum est ergo.] Dicit ergo primo manifestum esse quod vnius affirmationis est vna negatio sola, & hoc quidem fuit necessarium hic dicere, quia cum posuerit plura oppositionum genera videbatur, quod vni affirmationi duæ negationes opponerentur, sicut huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, videtur secundum prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo est albus, & hæc, quidam homo non est albus. Sed si quis recte consideret huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, negatio est sola ista, quidam homo non est, albus, quæ solummodo remouet ipsam, vt patet ex sua ęquipollentia, quę est, non omnis homo est albus. Vniuersalis vero negatiua includit quiD dem in suo intellectu negationem vniuersalis affirmatiuæ, inquantum includit particularem negatiuam, sed supra hoc aliquid addit in quantum scilicet importat non solum remotionem vniuersalitatis, sed remouet quamlibet partem eius, & sic patet quod sola vna est negatio vniuersalis affirmatiuæ, & idem apparet in alijs. Vniuersalis neg. includit part. neg. superaddit.

Idem enim oportet negationem negare, quod affirmauit affimatio ipsa, & ab eodem, siue singulare sit, siue vniuersale, aut vniuersaliter, aut non vniuersaliter sumptum. ARGY.

Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vel vniuersaliter, vel non vniuersaliter. ANTI.

E Manifestat propositum, & primo per rationem, secundo per exempla, ibi [Dico autem vt est Socrates albus.] Ratio autem sumitur ex hoc quod supra dictum est, quod negatio opponitur affirmationi, quæ est eiusdem de eodem, in quo hic accipit, quod oportet negationem negare idem prædicatum quod affirmauit, & de eodem subiecto, siue illud subiectum sit aliquid singulare, siue aliquid vniuersale, siue aliquid vniuersale vniuersaliter, vel non vniuersaliter sumptum, sed hoc non contingit fieri nisi vno modo, ita scilicet, vt Vnius affir. Vna nega.

negatio neget id quod affirmatio posuit, & nihil aliud, ergo vni affirmationi opponitur vna sola negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illi, sed alia sane opposita. Huic enim Socrates est albus, illa aduersatur profecto. Socrates non est albus, & huic, Omnis homo albus est, illa, non omnis homo albus est: & item huic, Aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, Homo albus est, illa, homo albus non est.*

ANTI. *Dico autem, vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Si autem aliud aliquid de eodem, vel de alio, idem non opposita erit ab ea, diuersa. Huic autem quæ est, Omnis homo albus est contradicit illa quæ est, non omnis homo albus est, illi autem quæ est,* B *Aliquis homo albus est, illa quæ est, nullus homo albus est. Illi autem quæ est, Homo albus est, illa quæ est, homo albus non est.*

Manifestat propositum per exempla, & primo in singularibus, huic enim affirmationi, Socrates est albus, hæc sola opponitur, Socrates non est albus, tanquam eius propria negatio. Si vero esset aliquid prædicatum vel aliud subiectum, non esset negatio opposita, sed omnino diuersa, sicut ista, Socrates non est musicus, non opponitur ei quæ est, Socrates est albus, neque etiam illa quæ est, Plato est albus, huic quæ est, Socrates non est albus. Secundo manifestat idem quando subiectum affirmationis est vniuersaliter sumptum, sicut huic affirmationi, Omnis homo est albus, opponitur eius propria negatio, non omnis homo est albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale particulariter sumptum, & dicit quod huic affirmationi, Aliquis homo est albus, opponitur tanquam eius propria negatio, nullus homo est albus. Nam nullus dicitur quasi non vllus, id est, non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale indefinite sumptum, & dicit quod isti affirmationi, Homo est albus, opponitur tanquam propria eius negatio illa quę est, non homo est albus. Sed videtur hoc esse contra id quod supra dictum est, quod negatiua indefinita verificatur simul cum indefinita affirmatiua, negatio autem non potest verificari simul cum sua opposita affirmatione, quia non contingit de eodem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendum quod oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idem refertur quod affirmatio continebat, & hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid inesse homini ratione sui ipsius, quod est per se de eodem prædicari, & hoc ipsum negatio negat. Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuersali ratione sui singularis, & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Requisita ad oppo. — C — Obiectio. Lectio. 11. — Responsio — Primo. — Secundo. — D — E

ARGY. *Dictum est igitur vnam affirmationem vni contradictoriæ opponi negationi, & quæ nam sint illæ & contrarias alias esse, & quæ sunt etiam illæ, & item omnis contradictionis alteram partem veram, alteram falsam esse. Et cur ita sit, & quando rursus vera est, aut falsa.*

ANTI. *Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriè, & quæ sunt hæ, dictum est. Et quod sunt aliæ, contrariæ, & quæ sunt hæ dictum est, & quod non omnis vera vel falsa contradictio, & quare, & quando vera, vel falsa.*

Epilogat quę dicta sunt, & concludit manifestum esse ex prædictis quod vni affirmationi opponitur vna negatio, & quod oppositarum affirmationum aliæ sunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictum est quæ sint. Tacet autem de subcontrariis, quia non sunt recte oppositæ, vt supra dictum est. Dictum est etiam quod non omnis contradictio est vera vel falsa, & sumitur hic large contradictio pro qualicunque oppositorum affirmationis & negationis, nam in his quę sunt verè contradictoriæ semper vna est vera, altera falsa. Quare autem in quibusdam oppositis hoc non verificetur dictum est supra, quia l. quædam non sunt contradictoriæ sed contrariæ, quæ possunt simul esse falsæ. Contingit autem affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas esse veras simul. Dictum est autem quod altera semper est vera, altera autem falsa, quia scilicet in his, quę vere sunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Expositio tex. — De subcontra. tacet. — Lect. 11. — Aliquando affir. & neg. non proprie opp.

ARGY. *Ea autem vna est affirmatio, & item vna negatio, quæ vnum de vno significat, siue sit siue non sit vniuersaliter vniuersale, vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est. Homo albus est, homo albus non est. Nullus homo albus est, quidam homo albus est, modo album vnum significet.*

ANTI. *Vna autem affirmatio & negatio est, quæ vnum de vno significat, vel cum sit vniuersaliter vel non similiter, vt, Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est, si album vnum significat.*

Ostendit quæ sit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam supra dixerat, vbi habitum est, quod vna est enunciatio, in qua aliquid præiudicatur de alio quo vniuersaliter vel non vniuersaliter, multa sub se continet, intendit ostendere quod per hoc non impeditur vnitas enunciationis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod vnitas enunciationis non impeditur per multitudinẽ, quæ continetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit quod impeditur vnitas enunciationis per multitudinem, quæ continetur sub sola nominis vnitate, ibi. [Si vero duobus] Dicit ergo, quod vna affirmatio vel negatio cum vnũ significatur de vno, siue illud vnum quod subijcitur sit vniuersale vniuersaliter sumptum, siue non sit aliquid tale, sed sit vniuersale particulariter sumptum vel indefinite aut etiam si subiectum sit singulare. Et exemplificat de diuersis, sicut vniuersalis ista affirmatiua est vna, omnis homo est albus. Et similiter particularis negatiua quæ est eius negatio scilicet, non est omnis homo albus. Et subdit alia exẽpla quæ sunt manifesta. In fine autem apponit quandam conditionem, quæ requiritur ad hoc quod quælibet harum sit vna [si scilicet album, est prædicatum significat vnum.] Nam sola multitudo prædicati impediret vnitatem enunciationis. Ideo autem vniuersalis propositio vna est quamuis sub se multitudinem singularium comprehendat, quia prædicatum non attribuitur multis singularibus, secundum quod sunt in se subdiuisa, sed secundum quod vniuntur sub vno communi. Deinde cum dicit.

Lectio. 8. — Vnitatẽ enun. non impediri ex signo vniuersali. — Mul. signi. non tollit vnitatem vni.

Quod

ARGY. *Quòd si duobus nomen est vnum positum, ex quibus vnum non constat, non est vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANTI. *Si vero duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum, non est vna affirmatio.*

Ostendit quod sola vnitas nominis non sufficit ad vnitatem enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exemplificat, ibi [Vt si quis ponat.] Tertio probat, ibi [Nihil enim differt.] Quarto infert corollarium, ibi. [Quare nec in his.] Dicit ergo primo, quod, si vnum imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, non est affirmatio vna. Quod autem dicit ex quibus non fit vnum potest intelligi dupliciter, vno modo ad excludendum hoc quod multa continentur sub vniuersali, sicut homo & equus sub animali. Hoc enim nomen animal significat vtrumque non secundum quod sunt multa differentia adinuicem, sed secundum quod vniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludendum hoc quod ex multis partibus fit vnum, siue sint partes rationis, sicut sunt genus & differentia, quæ sunt partes definitionis, siue sint partes integrales alicuius compositionis, sicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si vero sit tale prędicatum, quod attribuatur rei requiritur ad vnitatem enunciationis quod multa quæ significantur currant in vnum secundum aliquem dictorum modorum, vnde non sufficiet sola vnitas vocis. Si vero sit tale prędicatum, quod referatur ad vocem, sufficiet vnitas vocis, vt si dicam, canis est nomen. Deinde cum dicit.

Sensus verus ex quibus &c.

Vnitas enun.

Vnum ex partibus.

Vnitas vo. quando suffic. ad vni. enunc.

ARGY. *Veluti si quispiam nomen equo & homini posuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica est alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANTI. *Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo, & dicat tunica est alba, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio.*

Exemplificat quod dictum est, vt si aliquis hoc nomen tunica imponat ad significandum hominem, & equum & sic si dicam, tunica est alba, non est affirmatio vna neque negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim homo & equus est albus, nihil ab illa differre videtur. At hęc nihil ab hisce differt, equus est albus, & homo est albus. Quod si hę plura significant, & sunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil significare, non est enim aliquis homo equus.*

ANTI. *Nihil enim differt hęc, quàm dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hę multa significant, & sunt plures, manifestum est, quoniam & prima multa, vel nihil significat, neque enim aliquis est homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica significat hominem & equum nihil differt si dicatur tunica est alba, aut si dicatur homo est albus & equus est albus, sed istę, homo est albus, & equus est albus significant multa, & sunt plures enunciationes; ergo etiam ista tunica est alba multa significat. Et hoc si significat hominem & equum vt res diuersas, si vero significat hominem & equum vt pote vnam rem, nihil significat, quia non est aliqua res quæ componatur ex homine & equo. Quod autem dicit quod non differt dicere tunica est alba, & homo est albus, & equus est albus, non est intelligendum quantum ad veritatem & falsitatem. Nam hęc copulatiua, homo est albus, & equus est albus, non potest esse vera nisi vtraque pars sit vera, sed hæc, tunica est alba prædicta ratione facta potest esse vera etiam altera existente falsa, alioquin non oportet distinguere multiplices propositiones ad soluendum rationes sophisticas. Sed hoc est intelligendum quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam sicut cum dicitur, homo est albus & equus est albus, non inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur prædicatum, ita etiam neç cum dicitur tunica est alba. Deinde cum dicit.

Nota. circa veri. copu.

ARGY. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusue necesse est alteram veram, alteram falsam esse.*

ANTI. *Quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionem veram esse, illam vero falsam.*

Concludit ex præmissis quod nec in his affirmationibus & negationibus, quæ vtuntur subiecto ęquiuoco, semper oportet vnam esse veram & aliam falsam, quia scilicet negatio potest aliud negare quàm affirmatio affirmet.

LECTIO XIII.

Veritas, & falsitas in oppositis enunciationis quomodo dissimiliter se habeant in vniuersalibus vniuersaliter, & singularibus de præsenti & de futuro, respectu tam contingentis, quam necessariæ materiæ.

ARGY. *In his igitur quæ sunt, & fuerunt, necesse est affirmationem aut negationem veram vel falsam esse. Atque earum quidem, quæ vniuersales vniuersaliter sunt, semper necesse est alteram veram, alteram falsam esse, & singularium etiam, vti diximus. Nam earum, quæ dictæ sunt, non vniuersaliter vniuersales, non necesse est alteram veram, alteram falsam esse, atque de his etiam antea diximus. In singularibus autem atque futuris non similiter res sese habet.*

ANTI. *In his ergo & quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse affirmationem, vel negationem veram, vel falsam esse. In vniuersalibus quidem vniuersaliter, semper hanc quidem veram, illam vero falsam, & in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est. In his vero, quæ in vniuersalibus non vniuersaliter dicuntur, non est necesse, dictum est autem & de his. In singularibus vero, & futuris non similiter.*

Comm. 6.

Postquàm Philosophus determinauit de oppositione enunciationum, & ostendit quomodo diuidunt verum & falsum oppositæ enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat esse dubium, vtrum scilicet id quod dictum est, similiter inuenitur in omnibus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit, primo proponit dissimilitudinē. Secundo probat eam, ibi [nam si omnis affirmatio] Circa primum considerandū est, quod Philosophus in præmissis triplicem diuisionem enunciationum assignauit, quarum prima fuit secundum vnitatem enunciationis, prout scilicet enunciatio est vna simpliciter, vel coniunctione vna. Secunda fuit secundum qualitatem, prout scilicet enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit secundum quantitatem, vt pote

Triplex diuisio enun.

quòd enunciatio quędã est vniuersalis, quędã particularis, quædã infinita, & quędã singularis. Tãgitur autẽ hic quarta diuisio enunciationũ secundum tempus. Nam quædã est de præsenti, quædam de præterito, quędã de futuro: & hęc etiam diuisio potest accipi ex his quę supra dicta sunt: dictum est enim supra quod necesse est omnem enunciationem esse ex verbo, vel ex casu verbi, verbum autem est quod consignificat pręsens tempus, casus autem verbi sunt, qui consignificant tempus præteritum vel futurum. Potest autem accipi quinta diuisio enunciationum secundum materiam, quæ quidem diuisio attenditur secundum habitudinem prædicati ad subiectum, nam si prædicatum per se insit subiecto, dicetur esse enunciatio in materia necessaria vel naturali, vt cum dicitur, homo est animal, vel homo est risibile. Si vero prædicatum per se repugnet subiecto quasi excludens rationem ipsius, dicitur enunciatio esse in materia impossibili siue remota, vt cum dicitur, homo est asinus. Si vero medio modo se habeat prædicatum ad subiectum, vt scilicet nec per se repugnet subiecto, nec per se insit, dicetur enunciatio esse in materia possibili siue contingenti. His igitur enunciationis differentijs consideratis non similiter se habet iudiciũ de veritate & falsitate in omnibus. Vnde Philosophus dicit ex præmissis concludens quod [in his quæ sunt] id est, propositionibus de præsenti, [& in his quæ facta sunt] id est, in enunciationibus de præterito, necesse est quod affirmatio vel negatio determinate sit vera vel falsa. Diuersificatur tamen hoc secundum diuersam quantitatem enunciationis, nam in enunciationibus, in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter prędicatur, necesse est quod semper vna sit vera, scilicet affirmatiua vel negatiua, & altera falsa, quæ, scilicet ei opponitur. Dictum est enim supra quod negatio enunciationis vniuersalis, in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, est negatiua non vniuersalis, sed particularis, & è conuerso, vniuersalis, negatiua non est directe negatio vniuersalis affirmatiuæ, sed particularis, & sic oportet secundum prædicta, quod vna earum semper sit vera & altera falsa in quacunque materia. Et eadem ratio est in enunciationibus singularibus, quæ etiam contradictoriè opponuntur, vt supra habitum est. Sed in enunciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuersali non vniuersaliter, non est necesse quod semper vna sit vera & altera sit falsa, quia possunt ambæ esse simul veræ, vt supra ostensum est. Et hoc quidem ita se habet quantum ad propositiones quæ sunt de præterito vel de præsenti, sed, si accipimus enunciationes quæ sunt de futuro, etiam similiter se habent quantum ad oppositiones quæ sunt de vniuersalibus vel vniuersaliter sumptis. Nam in materia necessaria omnes affirmatiuæ determinatè sunt veræ, ita in futuris sicut in præteritis & presentibus, negatiuæ vero falsæ. In materia autem impossibili è contrario. In contingenti vero vniuersales sunt falsæ & particulares sunt veræ, ita in futuris sicut in præteritis & præsentibus, in indefinitis autem vtraque simul est vera in futuris sicut in præsentibus vel preteritis, sed in singularibus & futuris est quędam dissimilitudo. Nam in pręteritis & præsentibus necesse est quod altera oppositarum determinate sit vera & altera falsa in quacunque materia. Sed in singularibus quæ sunt de futuro hoc non est necesse, quod vna determinate sit vera & altera falsa. Et hoc quidem dicitur quantum ad materiam contingentem. Nam quantum ad materiam necessariam, & impossibilem similis ratio est in futuris singularibus, sicut in præsentibus & pręteritis. Hic tamen Arist. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprie ad singularia pertinet quæ contingenter eueniunt, quæ autem per se insunt vel repugnant, attribuuntur singularibus secundum vniuersalium rationes. Circa hoc igitur versatur tota præsens intentio, vtrum in enunciationibus singularibus de futuro in materia cõtingenti necesse sit quòd determinatè vna oppositarum sit vera & altera falsa. Deinde cum dicit.

[Margin: Lectio. 8. Verbum & casus ver. — Enun. in materia necess. — In materia impossibili. — In materia contingenti. — Lect. 12. — Lect. 1. — Lectio. 11. Enun. de futur. quo ad veri. vel falsi. — ver. vel fal. in singu. de præte. præsenti & fu. — Contingen. ad singu.]

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera est, aut falsa, & omne necesse est esse, aut non esse. ARGY.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera vel falsa est, & omne necesse est vel esse, vel non esse. ANTI.

Probat præmissam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ducendo ad inconueniens. Secundo ostendit illa esse impossibilia quæ sequuntur, ibi [Quæ ergo contingunt in conuenientia] Circa primum duo facit. Primo ostendit quòd in singularibus & futuris non semper potest determinate attribui veritas alteri oppositorum. Secundo ostendit quod non potest esse quòd vtraque veritate careat, ibi [At vero neque quoniam] Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam consequentiam, scilicet quòd si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera vel falsa, ita in singularibus & futuris, sicut in aliis, consequens est quod omnia necesse sit vel determinate esse, vel non esse. Deinde cum dicit.

[Margin: Lectio. sequen. — Prima ratio circa v. vel fal. sing.]

Quare, si quispiam quidem dixerit quippiam fore: alius aut illud idem non fore dixerit, necesse est vt patet, alterum ipsorum dicere verum, si omnis affirmatio, vel negatio vera est aut falsa. In talibus enim non simul ambæ fuerint veræ. ARGY.

Quare si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio vel negatio vera, vel falsa est. Vtraque enim non erunt simul in talibus. ANTI.

Vel sic itaque hic quidem, vt habetur in græco, probat consequentiam prædictam. Ponamus enim quod sint duo homines, quorum vnus dicat aliquid esse futurum, putà quod Socrates curret, alius vero dicat hoc idem ipsum non esse futurum, supposita præmissa positione, secundum quod in singularibus & futuris contingit alteram esse veram, scilicet affirmatiuam vel negatiuam, sequetur quod necesse sit quod alter eorum verum dicat, non autem vterque, quia non potest esse, quod in singularibus propositionibus futuris vtraque sit simul vera, scilicet affirmatiua & negatiua, sed hoc habet locum solum in indefinitis. Ex hoc autem quod necesse est alterum eorum verum dicere, sequitur, quod necesse sit determinate vel esse vel non esse. Et hoc probat consequenter, quia ista duo conuertibiliter consequuntur, scilicet quod verum sit id quod dicitur,

dicitur, & quod ita sit in re. Et hoc est quod manifestat consequenter dicens.

ARGY. *Nam si vere quispiam dicit hoc album, aut non album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album, verum vtique dicit affirmando, aut negando, & si non est, falsum dicit, & si falsum dicit, non est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem veram vel falsam esse. Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neque est quicquam, quod æque fieri, ac non fieri possit, neque erit, aut non erit quicquam, sed omnia necessario eueniunt, & nihil est quod æque fieri ac non fieri possit. Nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare non est quicquam omnino talis natura. Etenim esset quod æque fieret, vel non fieret. Id enim quod æque fieri, atque non fieri potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit.*

ANTI. *Nam si verum est dicere quoniam est album, vel non album, necesse est esse album, vel non, & si est album, vel non album, verum est affirmare, vel negare, & si non est, mentitur, & si mentitur, non est. Quare necesse est, aut affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit neque à casu, neque ad vtrumlibet, nec erit, nec non erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet, aut enim qui dicit, verus est, aut qui negat: similiter enim vel fieret, vel non fieret. Vtrumlibet enim nihil magis sic, vel non sic se habet, aut habebit.*

C Nam si verum est dicere quod album sit, ex necessitate sequitur quod ita sit in re, & si verum est negare, ex necessitate sequitur quod ita non sit, & è conuerso, quia, si ita est in re vel non, ex necessitate sequitur quod sit verum affirmare vel negare, & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso, quia, si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate sequitur quod non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et è conuerso, si non est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur quod affirmans vel negans mentitur. Est ergo processus huius

Ratio. rationis talis. Si necesse est quod omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit

D vera vel falsa, necesse est quod omnis affirmãs vel negans determinate dicat verum vel falsum: ex hoc autem sequitur quod omne necesse sit esse vel non esse, ergo, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, neces-

Lectio. 4 se est omnia determinate esse, vel non esse. Ex hoc concludit vlterius quod omnia sint ex necessitate. Per quod triplex genus contingentiũ

Triplex genus conting. excluditur. Quædam enim contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt à casu vel fortuna. Quædam vero se habent ad vtrumlibet, quia scilicet non magis se habent ad vnam partem quàm ad aliam, & ista procedunt ex electione. Quędam vero eueniunt vt in pluribus, sicut hominem canescere in senectute, quod causa-

E tur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent, nihil horum contingentium esset. Et ideo dicit [nihil est] quantum ad ipsam permanentiam eorum quę permanent contingenter [neque fit] quantum ad productionem eorum quæ contingenter causantur [nec casu] quantum ad ea quæ in minori parte siue in paucioribus [nec vtrumlibet] quantum ad ea quæ se habent æqualiter ad vtrumque scili-

De fut ma. dete. ad vnum. pars. cet esse vel non esse, & ad neutrum horum sunt determinata: quod significat cum subdit [nec erit, nec non erit.] De eo enim quod est

A magis determinatum ad vnam partem, possumus determinate verum dicere, quod hoc erit vel non erit, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Vnde & Philosophus dicit in Secundo de Generatione quod futurus quis incedere non incedet. Lect. 10. & comm. 64. De eo enim qui habet propositum determinatum ad incedendum, vere potest dici, quod ipse incedet, licet per aliquod accidens impediatur eius incessus. Sed eius, quod est ad vtrumlibet proprium est quòd quia non determinatur magis ad vnum quam ad alterum non possit de eo determinatè dici neque quod erit, neque quod non erit. Quomodo autem Ad vtrumlibet proprium.

B sequatur quod nihil sit ad vtrumlibet ex præmissa hypothesi manifestat subdens, quòd, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet quod vel ille qui affirmat vel ille qui negat dicat verum, & sic tollitur id quod est ad vtrumlibet, quia, si esset aliquid ad vtrumlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel non fieri, & non magis ad vnum quàm ad alterum. Est autem considerandum quod Philosophus non excludit hic expresse contingens quod est vt in pluribus duplici ratione. Contingit in pluribus. Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictum est. Secunda, quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod à casu accidit, remouetur per consequens contingens quod est vt in pluribus. Nihil, enim differt id quod est in pluribus ab eo quod est in paucioribus nisi quod deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

Præterea, si est nunc aliquid album, vere quispiam prius asseruisset: si fore illud dixisset. Quare semper esset verum: si diceretur quoduis eorum quæ facta sunt, esse vel fore. Quod si semper esset verum si diceretur, hoc esse vel fore, fieri non potest vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest, vt non oriatur, id impossibile est vt non fiat. Sed quod impossibile est quod non fiat, id fieri necesse est. Vniuersa ergo futura, necesse est fieri. Quare nihil est omnino quod æquè fieri, atque non fieri potest. Nec à fortuna quicquam eueniet, sed omnia necessario fiunt. Nam, si fortuna quippiam euenerit, id non necessario erit. ARGY.

Amplius, si est album nunc, verum erat dicere prius, quoniam erit album, quare semper verum fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quoniam est vel erit. Quod si semper verum fuit dicere quoniam est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non futurum esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia ergo, quæ futura sunt; necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet, neque casu erit, nam si casu, non ex necessitate. ANTI.

Ponit secundam rationem ad ostendendum prædictam dissimilitudinem ducendo ad impossibile. Si enim similiter se habet veritas & falsitas in præsentibus & futuris, sequitur vt quicquid verum est de pręsenti, etiam fuerit verum de futuro, eo modo quo est verum de præsenti. Sed determinate nunc est verum dicere de aliquo singulari quod est album: ergo primo, id est, antequam illud fieret album, erat verum dicere, quoniam hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo &

in remoto, ergo, si ante vnum diem verum fuit dicere, quod hoc erit album, sequitur quod semper verum fuit dicere de quolibet eorum quæ facta sunt quod erit. Si autem semper est verum dicere de præsenti quoniam est, vel de futuro quod erit, non potest hoc non esse, vel non futurum esse. Cuius consequentię ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia quod aliquid vere dicatur esse, & quod non sit. Nam hoc includitur in significatione veri, vt sit id quod dicitur. Si ergo ponitur verum esse id quod dicitur de præsenti vel de futuro, non potest esse quin illud sit pręsens vel futurum. Sed quod non potest non fieri, idem significat cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cum eo quod est necesse fieri, vt in secundo plenius. Sequitur ergo ex pręmissis quod omnia, quæ futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur vlterius quòd nihil sit neque ad vtrumlibet, neque à casu, quia illud quod accidit à casu, non est ex necessitate, sed vt in paucioribus, hoc autem relinquit pro inconuenienti, ergo & primum est falsum, scilicet quòd omne quod est verum esse, verum fuerit determinate dicere esse futurum. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod, cum verum hoc significet, vt dicatur aliquid esse quod est, hoc modo est aliquid verum, quo habet esse. Cum autem aliquid est in præsenti habet esse in seipso, & ideo vere potest dici de eo quod est, sed quandiu aliquid est futurum, nondum est in seipso, est autem aliqualiter in sua causa. Quod quidem contingit tripliciter. Vno modo vt sic sit in sua causa vt ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa, vnde determinate potest dici de eo quòd erit. Alio modo aliquod est in sua causa, vt quæ habet inclinationem ad suum effectum, quæ tamen impediri potest, vnde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter, & sic de hoc verè dici potest, hoc erit, sed non per omnimodam certitudinem. Tertio aliquid est in sua causa pure in potentia, quæ etiam non magis est determinata ad vnum, quam ad aliud, vnde relinquitur quòd nullo modo potest de aliquo eorum determinate dici quòd sit futurum, neque quòd sit vel non sit. Deinde cum dicit.

Inclusum in signi. ve.

Lect. 10.

Notandum

Aliquid esse in sua causa tripliciter.

ARGY. *At vero neque dicere quisquam potest neutrum esse verum, veluti, neque fore, neque non fore.*

ANTI. *At vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, vt quoniam neque erit, neque non erit.*

Ostendit, quòd veritas non omnino deest in singularibus futuris vtrique oppositorum, in primo proponit, quod intendit dicens, quòd non est verum dicere, quod in talibus alterum oppositorum non sit verum, vt si dicamus quòd neque erit, neque non erit. Secundo ibi.

ARGY. *Primo nanque cum affirmatio vera non est, negatio vera non erit, & cum, hæc est falsa, fit vt affirmatio non sit vera.*

ANTI. *Primum enim cum sit affirmatio falsa, erit negatio non vera, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non veram.*

Verit. omnino non deesse in vtroque oppo. ra.

Probat propositum duabus rationibus. Quarum prima talis est. Affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, quod patet ex definitione veri & falsi. Nam nihil aliud est verum A quam esse quod est, vel non esse quod non est, & nihil aliud est falsum quam esse quod non est, vel non esse quod est, & sic oportet, quòd si affirmatio sit falsa, negatio sit vera, & è conuerso. Sed secundum prædictam positionem affirmatio est falsa, qua dicitur hoc erit, neque tamen negatio est vera, & similiter negatio erit falsa, affirmatione non existente vera, ergo prædicta positio est impossibilis, scilicet quod veritas desit vtrique oppositorum. Secundam rationem ponit. ibi.

ARGY. *Et insuper si verè quispiam dicit album quodpiam esse simul & magnum, necesse esse vtrumque, B & si verè dicit cras fore, oportet illud cras fore. Quod si neque erit cras, neque non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atque non fieri potest veluti naualis pugna. Oportet enim neque fieri, neque non fieri pugnam naualem.*

ANTI. *Ad hæc si verum est dicere, quoniam album est, & magnum, oportet esse vtrumque, si vero erit cras, oportet esse cras, si autem neq; erit neq; non erit cras, nõ erit vtrumlibet, vt nauale bellum, oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.*

Quæ talis est. Si verum est dicere aliquid, sequitur quod illud sit, puta si verum est dicere quod aliquid sit magnum & album, sequitur vtraque esse, & ita de futuro, sicut de pręsenti. C Sequitur enim esse cras, si verum est dicere quod erit cras, ergo, si vera est prædicta positio dicens, quod neque cras erit, neque non erit, oportebit neque fieri, neque non fieri, quod est contra rationem eius, quod est ad vtrumlibet, quia quod est ad vtrumlibet se habet ad alterutrum, vt nauale bellum. Et ita ex hoc sequitur idem inconueniens quod in præmissis.

LECTIO XIV.

Non omnia ex necessitate euenire declarat, sed quædam contingenter, de cuius contingentię radice ab expositore multa dicuntur.

D

ARGY. *Ea igitur absurda, quę eueniunt, hæc sunt, & istiusmodi cætera, si necesse est enunciationum oppositarum tam in vniuersalibus vniuersaliter, quam in singularibus alteram veram, alteram falsam esse, nihil, inquam, in his esse quæ fiunt, quod æque fieri atque non fieri possit, sed esse, ac fieri necessario cuncta. Quare nec consultare opus est, nec aggredi res agendas, veluti si hoc quidem fecerimus, eueniet hoc; si hoc vero non fecerimus, eueniet hoc.*

ANTI. *Qvæ ergo cõtingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis, & negationis, vel in his, quæ de vniuersalibus dicuntur vniuersaliter, vel in his quæ sunt singularia, necesse est oppositarum hanc quidem veram esse, E illam vero falsam, nihil autem vtrumlibet esse in his, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare non oportebit neque consulere neque negotiari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si vero non, hoc non erit.*

Ostenderat superius Philosophus ducendo ad inconueniens quod non est similiter verum vel falsum determinate in altero oppositorum in singularibus, & futuris, sicut supra de aliis enunciationibus dixerat, nunc autem ostendit inconuenientia ad quæ adduxerat esse impossibilia.

Lectio. 12.

Lect. 11. possibiliaea quæ sequebantur, Secundo concludit quomodo circa hęc se veritas habet, ibi [igitur esse quod est.] Circa primum tria facit. Primo ponit inconuenientia quæ sequuntur,
Lectio. 15. Secundo ostendit hæc inconuenientia ex prędicta positione sequi, ibi. [Nihil enim prohibet.] Tertio ostendit esse impossibilia inconuenientia memorata, ibi [Quòd si hæc possibilia non sunt.] Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens quòd hæc inconuenientia sequuntur, si ponatur, quod necesse sit oppositarum enunciationum alteram determinate esse veram, & alteram esse falsam: similiter in singularibus sicut in vniuersalibus, quod scilicet in his, quę fiunt sit ad vtrumlibet, sed omnia sint & fiant ex necessitate. Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorum primum est, quòd non oportebit de aliquo consiliari. Probatum est enim in
Lect.7.c.6. Tertio Ethicorum, quod consilium non est
Consilium de quibus. de his, quæ sunt ex necessitate, sed solum de contingentibus, quæ possunt esse & non esse. Secundũ inconueniens est, quod omnes actiones humanæ, quæ sunt propter aliquem finem, puta negociatio, quæ est propter diuitias acquirendas, erunt superfluę, quia si omnia ex necessitate eueniunt, siue opemur, siue non opemur, erit quod intendimus. Sed hoc est contra intentionem hominum, quia ea intentione videntur consiliari & negotiari vt si hęc faciant, erit talis finis, si autem faciunt aliquid aliud, erit alius finis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nihil enim prohibet & annos vsque centies centum, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt necessario ipsorum eueniat alterum, quòd quidem verę tunc diceretur.*

ANTI. *Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorum, quod tunc ab eo verum erat dicere.*

Probat quod dicta inconuenientia consequantur ex dicta positione. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit prædicta inconuenientia sequi quodam possibili posito, secundo ostendit, quod eadem inconuenientia sequantur etiamsi illud non ponatur, ibi [At nec hoc differt.] Dicit ergo primo, non esset impossibile quod ante mille annos quando nihil apud homines erat præcogitatum vel præordinatum de his, quæ nunc agunt, vnus dixerit quòd hoc erit, puta quod ciuitas talis subuerteretur, alius autem dixerit quod hoc non erit. Sed, si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera, necesse est, quòd ambo determinate verum dixerint, ergo necesse fuit quodlibet eorum ex necessitate euenire: & eadem ratio est in omnibus allis, ergo omnia ex necessitate eueniunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque quicquam refert, si quipiam dixere contradictionem ipsam, vel non dixere. Patet, enim ita res ipsas sese habere, & si non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enim quia affirmatio dicta, est, aut negatio, ideo res erit, aut non erit, neque magis si ad annos vsque centies centum, quam quanto tempore fore, aut non fore dicat. Quare si in omni tempore contradictio sic se habebat, vt altera pars ipsius sit vera, necesse erat hoc fieri, & vnumquodque eorum quæ fuere, sic semper sese habebat, vt necessario fiat. Nam si vere quispiam dixit hoc fore, fieri nequit, vt non oriatur ipsum atque eueniat, & si euenit, atque est ortum, semper antea verum erat ipsum dicere fore.*

ANTI. *At vero neque hoc differt, si aliquis dixerit contradictionem hanc, vel non dixerit. Manifestum est enim quoniam sic se habent res, etiamsi non hic quidem affirmauerit, ille vero negauerit. Non enim propter negare, vel affirmare, erit, nec in millesimum annum magis quàm in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habeat, vt vnum diceretur vere, necesse erat hoc fieri, & vnumquodque eorum quę fiunt, sic semper se habeat, vt ex necessitate fieret. Quando enim vere dicit quis quoniam erit, non potest non fieri, & quod factum est, verum erat dicere semper, quoniam erit.*

Ostendit quod idem sequitur si illud possibile non ponatur. Nihil enim differt quantum ad rerum existentiam vel euentum, si vno affirmante hoc esse futurum, alius negauerit vel non negauerit, ita enim se habebit res si hoc factum fuerit, sicut si non factum fuerit. Non enim propter nostrũ affirmare vel negare mutatur cursus rerum, vt sit aliquid vel non sit, quia veritas nostræ enunciationis non est causa existentiæ rerum, sed potius è conuerso. Similiter etiam non differt quantum ad euentum eius quod nunc agitur vtrum fuerit affirmatum vel negatum ante millesimum annum vel ante quodcunque tempus. Sic ergo, si in quocunque tempore pręterito ita se habebat veritas enunciationum, vt necesse esset quod alterum oppositorum vere dicęretur, & ad hoc quod necesse est aliquid vere dici, sequitur quod necesse sit illud esse vel fieri, consequens est quod vnũquodque eorum quę fiunt, sic se habeat vt ex necessitate fiat. Et huiusmodi consequentię rationem assignat per hoc quod si ponatur aliquem vere dicere quod erit, non potest non futurum esse. Sicut supposito quod sit homo, non potest non esse animal rationale mortale. Hoc enim significatur, cum dicitur aliquid vere dici, scilicet quòd ita sit vt dicitur. Eadem autem habitudo est eorum, quę nunc dicuntur, ad ea, quæ futura sunt quæ erat eorum, quę prius dicebantur, ad ea, quæ sunt præsentia vel præterita, & ita omnia ex necessitate acciderunt, & accident, quia quod nunc factum est in præsenti, in præterito existens semper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde cum dicit.

Nostrum affir. vel neg. non mutat res.

ARGY. *Si enim hęc esse nequeunt. Videmur enim principium futurorum, & deliberando quippiam atque agendo.*

ANTI. *Quòd si hæc non sunt possibilia. Videmur enim esse principium futurorum, & ab eo quod consultamus atque agimus aliquid.*

Ostendit prędicta esse impossibilia. Et primo per rationem. Secundo per exempla sensibilia, ibi. [Et multa nobis manifesta &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in rebus humanis, Secundo etiam in alijs rebus, ibi [Et quoniam est omnino &c.] Quantum autem ad res humanas ostendit esse impossibilia quę dicta sunt, per hoc, quòd homo manifeste videtur esse principium eorum futurorum, quæ agit, quasi dominus existens suorum actuum, & in sua potestate habens agere vel non agere, quod quidem principium si remoueatur, tollitur totius ordo conuersa-

Homo dominus act. suorum.

tionis humanæ, & omnia principia philosophiæ moralis. Hoc enim sublato non erit aliqua vtilitas persuasionis, nec communicationis: nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona, & retrahuntur à malis, & sic euacuatur tota ciuilis scientia. Hoc ergo Philosophus accipit pro principio manifesto, quod homo sit principium futurorum non est autem futurorum principium nisi per hoc quod consiliatur, & facit aliquid, ea enim quæ agunt absque consilio, non habent dominium sui actus quasi libere iudicantes de his, quæ sunt agenda, sed quodam naturali instinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis. Vnde impossibile est quod supra conclusum est, quòd non oporteat non agere vel consiliari. Et sic etiam impossibile est illud ex quo sequebatur scilicet quod omnia ex necessitate deueniant. Deinde cum dicit.

Agen. si modo consilio.

ARGY. *Et omnino id quod similiter esse, atque non esse potest, esse inter ea quæ non semper sunt actu, In quibus vtrumque, & esse inquam & non esse contingit, quare & fieri & non fieri.*

ANTI. *Et quoniam est omnino in his, quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus vtrumque contingit esse & non esse, quare fieri & non fieri.*

Ostendit idem etiam in alijs rebus. Manifestum est enim etiam in rebus naturalibus esse quædam, quæ non semper actu sunt, ergo in eis conuenit esse & non esse, alioquin vel semper essent, vel semper non essent. Id autem quod non est, incipit esse aliquid per hoc quod fit illud, sicut id quod non est album, incipit esse album per hoc quod fit album. Si autem non fiat album permanet non ens album. Ergo in quibus contingit esse & non esse, contingit etiam fieri & non fieri. Non ergo talia ex necessitate sunt vel fiunt, sed in eis natura possibilitatis, per quam se habent ad fieri & non fieri, esse & non esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et rerum complures ita sese habentes ipsis oculis cernimus, Nam vt hoc exemplo percipiatur, vestimentum hoc possibile est scindi, & non scindetur, sed tempore post conteretur. Similiter & non scindi possibile est. Non enim posset tempore post contritum fore, si scindi non posset. Quare & in alijs ita est rebus, quæcunque talem potentiam subeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessario, vel esse, vel fieri, sed quædam talia esse, vt æque fieri, atque non fieri possint, de quibus non est magis affirmatio, quam negatio vera, quædam esse huiusmodi, vt ipsorum magis quidem & plerunque alterum eueniat, possit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.*

ANTI. *Ac multa nobis manifesta sunt sic se habentia, vt quoniam hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur, similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset prius exteri, nisi possibile esset non incidi. Quare & in alijs fiendis quæcunque secundum potentiam huiusmodi dicuntur, manifestum est quoniam non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt, sed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera alia magis quidem & in pluribus alterum, sed contingit fieri & alterum, alterum vero minime.*

Ostendit propositum per sensibilia exem-

A pla. Sit enim puta vestis noua, manifestum est quod eam possibile est incidi, quia nihil obuiat incisioni nec ex parte agentis, nec ex parte patientis. Probat autem quod simul cum quòd possibile est eam incidi, possibile est etiã eam non incidi eodem modo quo supra probauit duas indefinitas oppositas esse simul veras, scilicet per assumptionem contrarij. Sicut enim possibile est istam vestem incidi, ita possibile est eam exteri, id est, vetustate corrumpi. Sed si exteritur non inciditur, ergo vtrumque possibile est, scilicet eam incidi & non incidi. Ex hoc vniuersaliter concludit, quod in alijs futuris, quæ non sunt in actu semper, sed sunt in potentia, hoc manifestum est, quod non omnia ex necessitate sunt vel fiunt, sed eorum quædam sunt ad vtrumlibet, quæ non se habent magis in affirmatione, alia vero sunt in quibus alterum eorum contingit vt in pluribus, sed tamen contingit etiam, vt in paucioribus, quòd altera pars sit vera, & non alia, quæ, scilicet non contingit vt in pluribus fit.

Lect. 14.

B

Est autem considerandum, quod sicut Boetius dicit hic in commento, circa possibile & necessarium diuersimode aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt ea secundum euentum sicut Diodorus, qui dixit illud esse impossibile quod nunquam erit, necessarium vero quod semper erit, possibile vero quod quandocunque erit, quandoque non erit. Stoici vero dixerunt hoc secundum exteriora prohibentia. Dicunt enim necessarium esse illud quod non potest prohiberi quin sit verum, impossibile vero quod semper prohibetur à veritate, possibile vero quod potest prohiberi vel non prohiberi. Vtraque autem distinctio videtur esse incompetens. Nam prima distinctio est à posteriori, non enim aliquid est necessarium, quia semper erit, sed potius ideo semper erit, quia est necessarium, & idem patet in alijs. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per accidens, non enim ideo aliquid est necessarium, quia non habet impedimentum, sed quia est necessarium, ideo impedimentum habere non potest. Et ideo alij melius ita dixerunt secundum naturam rerum, vt scilicet dicatur illud necessarium, quod in sua natura determinatum est solum ad esse, impossibile autem quod est determinatum solum ad non esse, possibile autem quod ad neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad vnum quam ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrumque, quod dicitur contingens ad vtrumlibet. Et hoc est quod Boetius attribuit Philoni. Sed manifeste hæc est sententia Arist. in hoc loco. Assignat enim rationem possibilitatis & contingentiæ, in his quidem, quæ sunt à nobis ex eo, quod sumus consiliatiui, in aliis autem ex eo quod materia est in potentia ad vtrumque oppositorum. Sed videtur hæc ratio non esse sufficiens. Sicut enim in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potentia se habens ad esse & non esse, ita etiam in corporibus cœlestibus inuenitur potentia ad diuersa vbi, & tamen nihil in eis euenit contingenter, sub solum ex necessitate. Vnde dicendum est, quod possibilitas materię ad vtrumque, si communiter loquamur, non est sufficiens ratio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ quod non sit omnino

C Diodorus

Stoici.

Impro. vtr. princ. Secun æ

Vera opinio.

D

Philon. Aristo.

E

Obiectio.

Responsio possibilitas materiæ ad vtrumlibet ra. conting.

omnino determinata ad vnum, alioquin si ita A sit determinata ad vnum quod impediri non potest, consequens est quod ex necessitate reducat in actum potentiam passiuam eodem modo. Hoc igitur quidam attendentes posuerunt, quòd potentia, quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex aliqua causa determinata ad vnum quam dixerunt fatum.

Fatum. Stoici.

Quorum Stoici posuerunt fatum in quadam serie seu commixtione causarum, supponentes quòd omne quod in hoc mundo accidit habet causam, causa autem posita necesse est effectum poni. Et, si vna causa per se non sufficit, multæ causæ ad hoc concurrentes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis, & ita concludebant quod omnia ex necessitate eueniunt. B Sed hanc rationem soluit Arist. in 6. Met. interimens vtramque propositionum assumptarum.

Lect. 3. t. c. 7. & 7. lect. 6. text. comm. 22. Plato.

Dicit enim quòd non omne per se habet causam, sed solum illud quod est per se. Sed illud quod est per accidens non habet causam, quia prope non est ens, sed magis ordinatur cum non ente, vt etiam Plato dixit.

Posita causa per effectus.

Vnde esse musicum habet causam, & similiter esse album, sed hoc quod est, album, esse musicum, non habet causam, & idem est in omnibus alijs huiusmodi. Similiter etiam hęc est falsa, quod posita causa etiam sufficienti, necesse est effectum poni, non enim omnis C causa est talis etiamsi sufficiens sit, quòd eius effectus impediri non possit, sicut ignis est sufficiens causa combustionis lignorum, sed tamen per effusionem aquæ impeditur combustio, si autem vtraque propositionum prædictarum esset vera, infallibiliter sequeretur omnia ex necessitate contingere. Quia, si quilibet effectus habet causam, esset effectum, qui est futurus post quinque dies, aut post quantumcumque tempus, reducere in aliquam causam priorem, & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est in præsenti, vel iam fuit in præterito, si autem causa posita neces- D se est effectum poni per ordinem causarum, deueniet necessitas vsque ad vltimum effectum. Puta si comedit salsa, sitiet, si sitiet, exibit domum ad bibendum, si exibit domum, occidetur à latronibus, quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum occidi, & ideo Aristot. ad hoc excludendum ostendit vtramque prædictarum propositionum esse falsam, vt dictum est.

Obiectio.

Obiiciunt autem quidam contra hoc quòd omne per accidens reducitur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per accidens reduci in causam per se.

Responsio Esse per acci. redu. ad per se.

Sed nō attendūt quod id quod est per accidēs reducitur ad per se, inquantum accidit ei quod est per se, sicut musicum accidit Socrati, & omne accidēs alicui subiecto per se existenti. E Et similiter omne quod in aliquo effectu est per accidens consideratur circa aliquem effectum per se, qui quantum ad id quod per se est, habet causam per se, quantum autem ad id, quod inest ei per accidens, non habet causam per se, sed causam per accidens. Oportet enim effectum proportionaliter referre ad causam suam, vt in 2. Physicorum, & in 5. Metaphysicę dicitur.

Lectio. 6. & tex. comm 38. Lectio. 5. tom. c. 2. opinio esse fatum.

Quidam vero non attendentes differentiam effectuum per accidens & per se, tentauerunt reducere omnes effectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quam ponebant virtutem esse cœlestium corporum, in qua ponebant fatum, quam vim positionis syderum appellabant.

Impugn. Quæ non subduntur cæl. vir. Lect. 7. & comm. 6. tertij libri. Intel. & volun. actus orga. cor.

Sed ex hac causa non potest prouenire necessitas in quibus quæ hic aguntur. Multa enim hic fiunt ex intellectu & voluntate, quæ per se & directe non subduntur virtuti cœlestium corporum, cum enim intellectus siue ratio, & voluntas quæ est in ratione, non sint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Anima, impossibile est quòd directe subdatur intellectus seu ratio & voluntas virtuti cœlestium corporum, nulla enim vis corporalis potest agere per se, nisi in rem corpoream, vires autem sensitiuæ inquantum sunt actus organorum corporalium per accidens subduntur actioni cælestium corporum.

Lectio. 4. tertium li. & l. c. 150. Intel & volunt. subdi. cor. cæ.

Vnde Philosophus in lib. de Anima, opinionem ponentium voluntatem hominis subijci motui cœli ascribit his, qui non ponebant intellectum differre à sensu, indirecte tamen vis cœlestium corporum redundat ad intellectum & voluntatem, inquantum, scilicet intellectus & voluntas vtuntur viribus sensitiuis. Manifestum autem est quod passiones virium sensitiuarum non inferunt necessitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas concupiscentias, sed non deducitur, vt patet per Philosophum in 7. Ethicorum.

Lect. 4. ca. 6.

Sic igitur ex virtute cœlestium corporum non prouenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatem fiunt. Similiter nec in alijs corporalibus effectibus rerum corruptibilium, in quibus multa per accidens eueniunt.

Per acci. reduci in c. per se. Lect. 8. Lectio. 11.

Id autem quod est per accidens, non potest reduci vt in causam per se in aliquam virtutem naturalem, quia virtus naturæ se habet ad vnum, quod autem est per accidens non est vnum, vnde & supra dictum est, quod hæc enunciatio non est vna, Socrates albus musicus, quia non significat vnum.

Concursus diuer. causarum in cau. cælestem reduci in intel.

Et ideo Philosophus dicit in libro de somno & vigilia, quod multa, quorum signa præexistunt in corporibus cœlestibus, puta in imbribus & tempestatibus non eueniunt, quia scilicet impediuntur per accidens. Et quamuis illud etiam impedimentum secundum se considerandum reducatur in aliquam causam cœlestem, tamen concursus horum, cum sit per accidens, non potest reduci in aliquam causam naturaliter agentem. Sed considerandum est, quod id, quod est per accidens, potest ab intellectu accipi vt vnum, sicut album esse musicum, quod quamuis secundum se non sit vnum, tamen intellectus vt vnum accipit, inquantum scilicet componendo format enunciationem vnam. Et secundum hoc contingit id quod secundum se per accidens euenit & casualiter reduci in aliquem intellectum præordinantem, sicut concursus duorum seruorum ad certum locum est per accidens & casualis quantum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, potest tamen esse per se intentus à domino, qui vtrumque mittit ad hoc quod in certo loco sibi occurrat.

Opinio.

Et secundū hoc aliqui posuerunt omnia quæcunque in hoc mundo aguntur etiam quæ videntur fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidentiæ diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum.

Omnia reduc. in diuina proui. Opinio. tal.

Et hoc quidem aliqui stulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino ad modum intellectus nostri qui singularia non cognoscit. Hoc

autem est falsum, nam intelligere diuinum & velle eius est ipsum esse ipsius. Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne illud

Proba.

quod quocunque modo est, inquantum scilicet est per participationem ipsius, ita etiam suum intelligere & suum intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne

Cõprehen. intel. & volun. diuinę.

cognoscibile, & suum velle & suum volitum comprehendit omnem appetitum, & omne appetibile quod est bonum, vt scilicet ex hoc ipso quod aliquid est cognoscibile cadat sub eius cognitione, & ex hoc ipso quod est bonum cadat sub eius voluntate, sicut ex hoc ipso quod est ens aliquid cadit sub eius virtute actiua, quam ipse perfecte comprehendit cum sit per intellectum agens. Sed, si

Obiectio.

prouidentia diuina sit per se causa omnium, quæ in hoc mundo accidunt, saltem bonorum

Prima ra.

videtur quod omnia ex necessitate accidant. Primo quidem ex parte scientiæ eius, non enim potest eius scientia falli, & ita ea quæ ipse scit, videtur quod necesse sit euenire.

Secunda.

Secundo ex parte voluntatis. Voluntas enim Dei inefficax esse non potest, videtur ergo quod omnia quæ vult ex necessitate eueniant,

Responsio. Cog. & opera dei longe aliter quàm nostra.

procedunt autem hæ obiectiones ex eo quod cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ voluntatis pensantur ad modum eorum quæ in nobis sunt, cum tamen multo dissimiliter se habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandum est, quod ad cognoscendum ea, quæ secundum ordinem temporis eueniunt, aliter se habet vis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter continentur, aliter illa, quæ totaliter est extra ordinem temporis: Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci. Nam secundum Philosophum in 4. Physicorum secundum prius & posterius in

Lect. 17. & comm. 99.

magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequens in tempore, si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorũ qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantum sunt præcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorum videt eos, qui iuxta se sunt, & aliquos eorum qui eos præcedunt, eos autem qui post se sunt videre non potest. Si autem esset extra totum ordinem transeuntium, vtpote in aliqua excelsa turri constitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidem simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequentis, in comparatione scilicet ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorum alium præcedit.

Cog. nostra intel. sub. or tem.

Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, vnde & anima in componendo & diuidendo necesse habet adiungere tempus, vt dicitur in 3. de Anima, consequens est quod sub eius cognitione cadant

Lect. 11. te. commen. 2.

res sub ratione præsenti, præteriti & futuri. Et ideo præsentia cognoscit tanquam actu existentia & sensu aliqualiter perceptibilia, præterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nondum sunt, sed cognoscere ea potest in causis suis per certitudinem quidem, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate euenient, per coniecturam autem si non sint sic determinata, quin impediri non possint, sicut quæ sunt vt in pluribus. Nullo autem modo, sic in suis causis sunt omnino in potentia non magis determinata ad vnũ quàm ad aliud, sicut quę sunt ad vtrumlibet. Non enim est aliquid cognoscibile secundum quod est in potentia, sed solum secundum quod est in actu, vt patet per Philosophum ix. Metaphysicæ.

Cogn. actua. Lectio. 10. comm. 19.

Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subiacet totus temporis decursus, secundum vnum & simplicem eius intuitum: & ideo vno intuitu videt omnia quæ aguntur secundum temporis decursum, & vnumquodque secundum quod est in seipso existens, non quasi sibi futurum quantum ad eius intuitum, prout est in solo ordine suarum causarum quamuis & ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter sic videt vnumquodque eorum quæ sunt in quocunque tempore, sicut oculus humanus videt Socratẽ sedere in seipso, non in causa sua. Ex hoc autem quod homo videt Socratem sedere non tollitur eius contingentia quę respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculis hominis Socratẽ sedere dum sedet, quia vnumquodque prout est in seipso iam determinatum est.

Conting. rerum cum infal lib. scientiæ diuinæ.

Sic igitur relinquitur, quod Deus certissime infallibiliter cognoscat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter.

Volun. diuina. extra or. entium.

Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia est attendenda. Nam voluntas diuina est intelligenda vt extra ordinem entium existens, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias.

Necess. & conuer. in rebus ex diu. vol.

Sunt autem differentiæ entis possibile & necessarium, & ideo ex ipsa voluntate diuina originantur necessitas, & contingentia in rebus, & distinctio vtriusque secundum rationem proximarum causarum, ad effectus enim quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias ad effectus autem, quos voluit esse contingentes, ordinauit causas contingenter agentes, id est, potentes deficere. Et secundum harum conditionem causarum effectus dicuntur vel necessarij, vel contingentes, quamuis omnes dependeant à voluntate diuina, sicut à prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & contingentiæ. Hoc autem non potest dici de voluntate humana, nec de aliqua alia causa quia omnis alia causa cadit iam sub ordine necessitatis vel contingentiæ, & ideo oportet quod vel ipsa causa possit deficere, vel effectus eius non sit contingens, sed necessarius,

Conting. cum indef. di. vol.

voluntas autem diuina indeficiens est, tamen non omnes effectus eius sunt necessarij, sed quidam contingentes.

Obiectio.

Similiter autem aliam radicem contingentiæ quam hic Philosophus ponit ex hoc quod sumus consiliatiui, aliqui subuertere nituntur, volentes ostendere quod voluntas in eligendum ex necessitate mouetur ab appetibili. Cum enim bonum sit obiectum voluntatis, non potest (videtur) ab hoc diuertere quin appetat illud quod sibi videtur bonum, sicut nec ratio ab hoc potest diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum. Et ita videtur quod electio consilij consequens

sequens semper ex necessitate proueniat, & sic omnia, quorum nos principium sumus per consilium & electionem, ex necessitate prouenient. Sed dicendum est, quòd similis differentia attendenda est circa bonum, sicut circa verum. Est autem quoddam verum, quod est per se notum, sicut prima principia demõstrabilia, quibus ex necessitate intellectus assentit, sunt autem quædam vera non per se nota, sed per alia. Horum autem duplex est conditio; quædam enim ex necessitate consequuntur ex principijs ita scilicet quòd non possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt omnes conclusiones demonstrationum. Et huiusmodi veris ex necessitate assentit intellectus, postquam perceperit ordinem eorum ad principium, non autem prius. Quędam autem sunt, quæ non ex necessitate consequuntur ex principijs, ita scilicet quòd possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt opinabilia, quibus non ex necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnam partem quàm in aliam. Ita etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibile sicut felicitas, quæ habet rationem vltimi finis, & huiusmodi bono ex necessitate inhæret voluntas, naturali enim quadam necessitate omnes appetunt esse fœlices. Quædam vero sunt bona, quæ sunt appetibilia propter finem quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad principium, vt patet per Philosophum in Secundo Physicorũ. Si igitur essent aliqua bona, quibus non existentibus non posset aliquis esse fœlix, hæc etiam essent ex necessitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talem ordinem percipiat, & forte talia sunt esse, viuere, & intelligere & siqua alia similia. Sed particularia bona, in quibus humani actus consistunt, non sunt talia, nec sub ea ratione comprehenduntur, vt sine quibus fœlicitas esse non possit, puta comedere hunc cibum vel illum, aut abstinere ab eo, habent tamen in se vnde moueant appetitum, secundum aliquod bonum considerandum in eis; & ideo voluntas non ex necessitate inducitur ad hæc eligenda. Et propter hoc Philosophus signanter radicem contingentiæ in his quę fiunt à nobis assignauit ex parte consilij, quod est eorum, quæ sunt ad finem, & tamen non sunt determinata, In his, enim in quibus media sunt determinata non est opus consilio, vt dicitur in 3. Ethicorum. Et hæc quidem dicta sunt ad saluandum radices contingentiæ, quas hic Aristote. ponit, quamuis videatur Logici negotii modum excedere.

[Margin: Responsio Veri & bo. duplex dif. — Intel quib. assentiat neces. & quib. non. — Bo. propter se appeti. — Bo. ordin. ad fin. Lectio. 15. & com. 91. — Radix contingentiæ. — Lect. 8. c. 6.]

A B C D

LECTIO XV.

Ex modo, quo in rebus necessitas, veritas, & falsitas reperitur, quomodo in orationibus similiter inspicienda sit, docet.

ARGV.

Necesse est igitur id quod est, quando est, esse, & id quod non est, quando non est, non esse, non tamen aut omne quod est esse, aut omne, quod non est, non esse, necesse est. Non enim idem est omne quod est, necessario esse, cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est simili modo.

ANTI.

Igitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est necesse est esse, nec omne quod non est necesse est non esse, non enim idem est omne quod est necessario esse quando est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est.

Postquam Philosophus ostendit esse impossibilia ea, quæ ex prædictis rationibus sequebantur, hic remotis impossibilibus, concludit veritatem. Et circa hoc duo facit, quia enim argumentando ad impossibile processerat ab enunciationibus ad res, vt iam remoueat inconuenientia, quę circa res, sequebantur, ordine conuerso, Primo ostendit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter se habeat veritas circa enunciationes, ibi [Quare quoniam orationes verę sunt.] Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res absolute consideratas. Secundo qualiter se habeat circa ea per comparationem ad sua opposita, ibi [Et in contradictione eadem ratio est.] Dicit ergo primo, quasi ex præmissis concludens, quòd si prædicta sunt inconuenientia, vt scilicet omnia ex necessitate eueniant, oportet dicere ita se habere circa res, scilicet quod est, necesse est esse quando est, & omne quod non est necesse est non esse quando non est. Et hæc necessitas fundatur super hoc principium, impossibile est simul esse, & non esse, si enim aliquid est impossibile dum est illud simul non esse, ergo necesse est tunc illud esse. Nam impossibile non esse idem significat ei quod est necesse esse, vt in Secundo dicetur. Et similiter, si aliquid non est, impossibile est illud simul esse, ergo necesse est non esse, quia etiam idem significant. Et ideo manifeste verum est, quòd omne quod est, necesse est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse pro illo tempore quando non est, & hæc est necessitas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde non potest simpliciter & absolute dici, quòd omne quod est, necesse est esse, & omne quod non est, necesse est non esse, quia non idẽ significant, quod omne ens quando est sit ex necessitate, & quod omne ens simpliciter sit ex necessitate, nam primum significat necessitatem ex suppositione, secundum autem necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, intelligendum est similiter de non esse, quia aliud est simpliciter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non esse, quando non est. Et per hoc videtur Arist.

[Margin: 4. Metaph. Lect. 6. & c. 9. — Lectio. 6. — Omne dum est, est necesse, &c.]

E

excludere id quod supra dictum est, quòd, si in his, quæ sunt, alterum determinate est verum, quod etiam antequam fieret, alterum determinate esset futurum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et in contradictione etiam ratio eadem est. Omne namque necesse est esse, aut non esse, & item fore aut non fore, non tamen necesse est distincte alterum fore. Veluti necesse est quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore, non tamen fore pugnam naualem cras necesse, neque rursus non fore; attamen fore, aut non fore necesse est.*

ANTI. *Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, vel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non tamen diuidentem dicere alterum* B *necessarium. Dico, autem, vt necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, vel non futurum esse sed non futurum esse cras bellum nauale necesse est, vel non futurum esse. Futurum autem vel esse, vel non esse, necesse est.*

Ostendit quomodo se habeat circa res per comparationem ad sua opposita, & dicit, quod eadem ratio est in contradictione, quæ est in suppositione. Sicut enim illud quod non est absolute necessarium, fit necessarium in suppositione eiusdem, quia necesse est esse quod est; ita etiam quod non est in se necessarium absolute, fit necessarium per disiunctionem oppositi, quia necesse est de vnoquoque quod sit vel non sit, & quod futurum sit aut non sit, C & hoc sub disiunctione, & hæc necessitas fundatur super hoc principium, quod impossibile est cōtradictoria simul esse vera & falsa. Unde impossibile est neque esse neque non esse, ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterum accipiatur, necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exemplū, quia necessarium est nauale bellum esse futurum cras, vel non esse, sed non est necesse nauale bellum futurum esse cras. Similiter etiam non est necessarium non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est quòd vel sit futurum vel non sit futurum, & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde cum dicit.

Necessitas per disiunctionem. 4 Metaph. text.com. 9. Lectio.6.

ARGY. *Quare cum orationes ita sunt veræ, quemadmodum sese habent res ipsæ, patet & contradictionem ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habent vt æque fieri atque non fieri, & esse atque non esse possint, necessario perinde sese habent, atque res tales sese habent & eandem cum illis legem subire, quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Contradictionis enim rerum ipsam alteram quidem partem necesse est veram esse, vel falsam, non tamen hanc, vel hanc, sed vtraque contigerit; fitque vt altera magis fit vera, non tamen vera, vel falsa distincte, sicut diximus.* E

ANTI. *Quare quoniam similiter orationes veræ sunt quemadmodum & res, manifestum est, quoniam quæcunque sic se habent vt vtrumlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem. Quod contingit in his quæ non semper sunt, & non semper non sunt. Horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen in hoc, vel illud, sed vtrumlibet, & magis quidem alteram veram, non tamen iam veram vel falsam.*

Ex eo quod se habet circa res, ostendit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit quomodo vniformiter se habet in veritate orationum, sicut circa esse & non esse. Secun- A do finaliter concludit veritatem totius dubitationis, ibi. [Quare manifestum.] Dicit ergo primo, quod quia hoc modo se habent orationes enunciatiuæ ad veritatem sicut & res ad esse vel non esse, quia ex eo quod res est vel non est, oratio est vera vel falsa, consequens est, quòd in omnibus rebus, quæ ita se habent vt sint ad vtrumlibet, & quæcunque ita se habent quod contraria eorum qualitercunque contingere possunt, siue æqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate sequitur, quod etiam similiter se habeat contradictio enunciationum. Et exponit consequenter quę sint illæ res, quarum contradictoria contingere queant, & dicit huiusmodi esse quæ neque semper sunt, sicut necessaria, neque semper non sunt, sicut impossibilia, sed quandoque sunt & quandoque non sunt. Et vlterius manifestat quomodo similiter se habeat in contradictorijs enunciationibus, & dicit, quòd harum enunciationum quę sunt de contingentibus, necesse est, quòd sub disiunctione altera pars contradictionis sit vera vel falsa, non tamen hæc vel illa determinatè, sed se habet ad vtrumlibet. Et si contingat quòd altera pars contradictionis magis sit vera, sicut accidit in contingentibus quæ sunt vt in pluribus, non tamen ex hoc necesse est quòd ex necessitate altera earum determinate sit vera vel falsa. Deinde cum dicit.

Enun. quo ad veritatē.

Enun. de contingen. quoad veri.

ARGY. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationum oppositarum alteram necessario veram esse, alteram falsam. Non enim in hisce, quæ sunt, sic res se habet, & in ijs quæ non sunt quidem, esse vero aut non esse possunt, sed vt diximus.*

ANTI. *Quare manifestum est quoniam non est necesse omnis affirmationis, negationis oppositarum, hanc quidem veram, illam vero falsam esse. Neque enim quemadmodum in his quæ sunt, sic se res habet etiā & in his, quæ non sunt, possibilibus tamen esse vel non esse, quemadmodum dictum est.*

D Concludit principale intentum, & dicit manifestum esse ex prædictis quod non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, quia non eodem modo se habet veritas, & falsitas in his quæ sunt iam de præsenti, & in his quæ non sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisque sicut dictum est, quia, scilicet in his, quę sunt, necesse determinate alterum esse verum & alterum falsum, quod non contingit in futuris quæ possunt esse & non esse. Et sic terminatur Primus Liber.

Non in omni genere affir. vel neg. non super alteram deter. ver. vel fal.

ARISTOTELIS

ARISTOTELIS

STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERI HERMENIAS

LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA.

Distinguuntur enunciationes à parte subiecti quod est nomen finitum, vel infinitum tam vniuersaliter quam non vniuersaliter tantum.

ARGY. *QVoniam autẽ affirmatio enunciatio est quippiam de quopiam significans, hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret, vnum vero id esse, atque de vno dici, quod est in affirmatione, oportet.*

ANTI. *QVONIAM autem est affirmatio de aliquo significans aliquid; hoc autem oportet esse vel nomen, vel innominatum, vnum autem oportet esse & de vno id quod est in affirmatione.*

C

Postquam Philosophus in Primo libro determinauit de enunciatione simpliciter considerata, Hic determinat de enunciatione secundum quod diuersificatur per aliquid sibi additum. Possunt autem tria in Enunciatione considerari. (Primo Libro. Lectio 4. & 5. Tria in enun. consideran.) Primo ipsæ dictiones, quæ prædicantur vel subijciuntur in enunciatione quas supra distinxit per nomina & verba. Secundo ipsa compositio, secundum quam est verũ vel falsum in enunciatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipsa oppositio vnius enunciationis ad aliam. Diuiditur ergo hæc pars in tres partes. In prima ostẽdit quid accidat enunciationi ex hoc quod aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prædicato positas. Secundo quid accidat enunciationi ex hoc quod aliquid additur ad determinandum veritatem vel falsitatẽ cõpositionis, ibi [His vero determinatis.] Tertio soluit quandã dubitationem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo quod additur aliquid simplici enunciationi, ibi [Vtrum autem contraria est affirmatio.] (Lect. 8. Notandum) Est autem considerandum quod additio facta ad prædicatum vel subiectum quandoque tollit vnitatẽ enunciationis quandoque vero non tollit, sicut additio negationis infinitantis dictionem. Circa primum ergo duo facit. Primo ostendit quid accidit enunciationibus ex additione negationis infinitantis dictionem. Secundo ostendit quid accidat circa enunciationem ex additione tollente vnitatem, ibi [At vero vnum de pluribus.] Circa primum duo facit. Primo determinat de enunciationibus simplicissimis, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur tantum ex parte subiecti. (Lect. 5.) Secundo determinat de enunciationibus in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur

A non solum ex parte subiecti, sed etiam ex parte prædicati, ibi [Quantũ est tertium adiacens.] (Lect. 5.) Circa primum duo facit.] Primo proponit rationes quasdam distinguendi tales enunciationes. Secundo ponit earum distinctionem & ordinem, ibi [Quare prima est affirmatio.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationes distinguendi enunciationes ex parte nominum, Secundo quod non potest esse eadem ratio distinguendi ex parte verborũ, ibi [Preter verbum autem.] (Primi libri. Lect. 8.) Circa primum tria facit. Primo proponit rationes distinguendi enunciationes. Secundo exponit quod dixerat, ibi

B [Nomen autem dictum est.] Tertio concludit intentum, ibi [Erit autem omnis affirmatio.] Resumit ergo illud, quod supra dictum est de diffinitione affirmationis, quod scilicet affirmatio est enunciatio significans aliquid de aliquo & quia verbum est proprie nota eorum quæ de altero prædicantur, consequens est vt illud, de quo aliquid dicitur, pertineat ad nomẽ; nomen autẽ est vel finitũ vel infinitum, & ideo, quasi concludens subdit, quod quia affirmatio significat aliquid de aliquo consequens est vt hoc, de quo significatur aliquid de aliquo, scilicet subiectum affirmationis, sit vel nomen scilicet finitum, quod proprie di- (Lect. 4. primi libri. Notandũ. infini.)

C citur nomen, vt in Primo dictum est, vel innominatum, id est, infinitũ nomen quod dicitur innominatum, quia ipsum, non nominat aliquid cum aliqua forma determinata, sed solũ remouet determinationem formæ. Et, ne aliquis diceret quod id quod in affirmatione subijcitur est simul nomen & innominatum, ad hoc excludendũ subdit, quod id quod est, scilicet primum in affirmatione, scilicet vna, de qua nunc loquitur, oportet esse vnum & de vno subiecto, & sic oportet quod subiectum talis affirmationis sit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dictumque est antea quidnam sit ipsum nomen, & quid etiam id quod nomine caret, ipsum enim*

D *non homo non nomen, sed infinitum nomen appello: infinitum enim nomen vnum quodammodo significare videtur, quemadmodum & non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbum.*

ANTI. *Nomen autem dictum est & innominatum prius. Non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. Vnum enim significat quodammodo infinitum nomen quemadmodum & non currit, non verbum dico, sed infinitum verbum.*

Exponit quod dixerat, & dicit, quod supra dictum est quid sit nomen, & quid sit innominatum, id est, infinitum nomen, quia non homo non est nomen sed est infinitum nomẽ, sicut non currit non est verbum, sed infinitum verbum. (Lect. 4. primi libri.) Interponit autem quoddam, quod

E valet ad dubitationis remotionem, videlicet quod nomen infinitum quodammodo significat vnum. Non enim significat simpliciter vnũ sicut nomen finitum, quod significat vnã formam generis vel speciei aut etiam indiuidi, sed inquantum significat negationem, formæ alicuius, in qua negatione multa conueniunt, sicut in quodam vno secundum rationẽ. (Notandum infini. sig. vnum.) Vnum autem eodem modo dicitur aliquid, sicut & ens vnde sicut ipsum non ens dicitur ens non quidem simpliciter, sed secundum quid, id est, secundũ rationẽ vt patet in 4. Metaph. ita etiam negatio est vnum secundum quid, scilicet se- (Vnum & ens. Lect. 2. & te. cõment. Neg. vnum.)

cundum rationem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat quod affirmatio, in qua subijcitur nomen infinitum, non significet vnum de vno, quasi nomen infinitum non significet vnum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis affirmatio profecto, aut ex nomine, & verbo, aut ex infinito nomine verboque constabit.*

ANTI. *Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo.*

Concludit propositum, scilicet quod duplex est modus affirmationis. Quędam enim est affirmatio, quæ constat ex nomine & verbo, quædam autem est quæ constat ex infinito nomine & verbo. Et hoc sequitur ex hoc quod supra dictum est, quod hoc de quo affirmatio aliquid significat vel est nomen, vel innominatum. Et eadem differentia potest accipi ex parte negationis, quia de quocunque contingit affirmare contingit & negare, vt in Primo habitum est. Deinde cum dicit.

Lectio. 9.

ARGY. *Absque namque verbo nulla est affirmatio sane, neque nulla negatio. Est enim vel erat, vel fuit, vel erit, & quæcunque alia sunt huiusmodi verba, ex numero sunt eorum, quæ posita sunt, significant enim insuper tempus.*

ANTI. *Præter verbum autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quæcunque alia huiusmodi verba, ex his sunt, quæ sunt posita, consignificant enim tempus.*

Ostendit quod differentia enunciationum non potest sumi ex parte verbi. Dictũ est enim supra, quod præter verbum nulla est affirmatio vel negatio. Potest enim præter nomen esse aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponatur loco nominis infinitum nomen, loco autem verbi in enunciatione non potest poni infinitum verbum, duplici ratione. Primo quidem quia infinitum verbum constituitur per additionem infinitæ particulæ, quæ quidem addita verbo per se dicto, id est, extra enunciationem posito, remouet ipsum absolute, sicut addita nomini remouet formam nominis absolute, & ideo extra enunciationem potest accipi verbum infinitum per modum vnius dictionis, sicut & nomen infinitum. Sed quando negatio additur verbo in enunciatione posito negatio illa remouet verbum ab aliquo & sic facit enunciationem negatiuam. Quod nõ accidit ex parte nominis. Non enim enunciatio efficitur negatiua nisi per hoc quod negatur compositio, quæ importatur in verbo, & ideo verbum finitum in enunciatione positum fit verbum negatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enunciationis, siue vtamur negatiua particula vt infinitante verbum, vel vt faciente negatiuam enunciationem, & ideo accipitur semper in simpliciori intellectu prout est magis in promptu. Et inde est, quod non diuersificauit affirmationẽ per hoc quod sit ex verbo vel infinito verbo, sicut diuersificauit per hoc quod ex nomine vel infinito nomine. Est autem considerandum, quod in nominibus & in verbis præter differentiam finiti & infiniti est differentia recti, & obliqui. Casus enim nominum etiam verbo addito nõ constituunt enunciationem significantem verum vel falsum, vt in primo habitum est, quia in obliquo nomine non includitur ipse rectus sed in casibus verbi includitur ipsum verbum præsentis temporis. Præteritum enim & futurum, quæ significant casus verbi dicuntur per respectum ad præsens. Vnde si dicatur, hoc erit, idem est ac si diceretur hoc est futurum, hoc fuit, hoc est præteritum. Et propter hoc ex casu verbi & nomine fit enunciatio. Et ideo subiungitur quod siue dicatur est siue fuit, vel quæcunque alia huiusmodi verba, sunt de numero prędictorum verborum, sine quibus non potest fieri enunciatio, quia omnia consignificant tempus, & alia tempora dicuntur per respectum ad præsens. Deinde cum dicit.

Lect. 8. primi libri. Præter no. vel ver. esse affir. vel nega. — Neg. addita verbo. Enunc. fieri nega. Secunda ra. — Enun. ex verbo infin. — Cur ex casu verb. & non no. fit enun. — Lectio. 4. — In ca. verb. includ tur verb. pręsentis tempo.

ARGY. *Quare prima est affirmatio, atque negatio, homo est, homo non est, deinde, non homo est, non homo non est. Rursus omnis homo est, non omnis homo est, omnis non homo est, non omnis non homo est. Eadem est ratio & de tempore exacto atque futuro.*

ANTI. *Quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo. Rursus est omnis homo, est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in extrinsecis temporibus eadem est ratio.*

Concludit ex præmissis distinctionem enunciationum in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, in quibus triplex differentia intelligit potest. Vna quidem secundum affirmationem, & negationem, alia secundum subiectum finitum, & infinitum, tertia secundum subiectum vniuersaliter, vel non vniuersaliter positum. Nomen autem finitum est ratione prius infinito, sicut affirmatio prior est negatione, vnde primam affirmationem ponit, homo est, & primam negationem homo non est. Deinde ponit secundam affirmationem, non homo est, secundam autem negationem, non homo non est. Vlterius autem ponit illas enunciationes in quibus subiectum vniuersaliter ponitur, quæ sunt quatuor, sicut & illæ, in quibus est subiectum non vniuersaliter positum. Prætermisit autem ponere exemplum de enunciationibus, in quibus subijcitur singulare, vt Socrates est Socrates non est quia singularibus nominibus non additur aliquod signum. Vnde in huiusmodi enunciationibus non potest omnis differentia inueniri. Similiter etiam intermittit exemplicare de enunciationibus, quarum subiecta particulariter ponuntur, quia tale subiectum quodammodo eandem vim habet cum subiecto vniuersali non vniuersaliter sumpto. Non ponit autem aliquam differentiam ex parte verbi, quæ posset sumi secundum casus verbi, quia sicut ipse dicit in extrinsecis temporibus, id est, in præterito, & in futuro, quæ circunstant præsens, est eadem ratio sicut & in præsenti, vt iam dictum est.

Triplex differentia enun. in quib. no. fin. vel infi. ex parte subiecti. — Pretermit. exemplum de enun subiecti singul. — Subiecti parti. — Prætermit. differentiã secundum ca. ver.

LECTIO

LECTIO II.

Quatuor enenciationum in affirmatione & negatione sequela in figura distinguitur, ac declaratur.

ARGY. *Cum autem ipsum est tertium insuper prædicatur hoc pacto homo iustus est dupliciter iam ipsæ oppositiones dicuntur.*

ANTI. *QVando autem est tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones.*

Postquam Philosophus distinxit enunciationes, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, hic accedit ad distinguendum illas enunciationes, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit huiusmodi enunciationes, Secundo manifestat quędā quæ circa eas dubia esse possent, ibi [Quoniam vero contraria est] Circa primum duo facit. Primo ait de enunciationibus, in quibus nomen prædicatur cum hoc verbo est. Secundo de enunciationibus in quibus alia verba ponuntur, ibi [In his vero in quibus.] Distinguit autem huiusmodi enunciationes sicut primas secundum triplicem differentiam ex parte subiecti consideratam. Primo namque agit de enunciationibus, in quibus subiicitur nomen finitum non vniuersaliter sumptum. Secundo de illis, in quibus subiicitur nomen finitum vniuersaliter sumptum, ibi [Similiter autem se habet,] Tertio de illis, in quibus subiicitur nomen infinitum, ibi. [Aliæ autem habent ad id quod est non homo.] Circa primum tria facit. Primo proponit diuersitatem oppositionis talium enunciationum. Secundo concludit earum numerum, & ponit earum habitudinem, ibi. [Quare quatuor.] Secundo exemplificat, ibi [Intelligimus vero,] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exponit, quoddam quod dixerat, ibi [Dico autem.] Circa primum duo oportet intelligere. Primo quidem quid est hoc quod dicit, est, tertium adiacens prædicatur. Ad cuius euidentiam considerandum est quod quandoque in enunciatione prædicatur est, secundum se, vt cum dicitur Socrates est, per quod nihil aliud intendimus significare, quam quod Socrates sit in rerum natura. Quandoque vero non prædicatur per se quasi principale prædicatum, sed quasi coniunctum principali prædicato ad connectendum ipsum subiecto, sicut cum dicitur Socrates est albus, non est intentio loquentis vt asserat Socratem esse in rerum natura, sed vt attribuat ei albedinē mediante hoc verbo, est: & ideo in talibus, est prædicatur vt adiacens principali prædicato. Et non dicitur esse tertium, quia sit tertium prædicatum, sed quia est tertia dictio posita in enunciatione, quæ simul cum nomine prædicato facit vnum prædicatum. Vt sic enunciatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo considerandum est quid est hoc quod dicit, quod quando est, eo modo quo dictum est, tertium adiacens prędicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Circa quod considerandum est, quod in præmissis enunciationibus, in quibus nomen ponebatur solum ex parte subiecti, secundum quodlibet subiectum erat vna oppositio, puta subiectum erat nomen finitum non vniuersaliter sumptum erat sola vna oppositio, scilicet est homo, non est homo. Sed, quando est tertium adiacens prædicatur, oportet esse duas oppositiones eodem subiecto existente secundum differentiam nominis prędicati, quod potest esse finitum vel infinitū, sicut hæc est vna oppositio, homo est iustus, homo non est iustus, alia verò oppositio est, homo est non iustus, homo non est non iustus. Non enim negatio fit nisi per oppositionem negatiuæ particulæ ad hoc verbum est, quod est nota prędicationis. Deinde cum dicit.

Lect. 4. Lectio. 3. Lect. 3. Notandum primum tertium adiacens prædicari. Ver. cum nomine prædicato. Notandum Secundum. Negationem fieri.

ARGY. *Vbi ipsum est tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione.*

ANTI. *Dico autem vt est iustus homo, est, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione.*

Exponit quod dixerat, est tertium adiacens, & dicit quod cum dicitur homo est iustus, hoc verbum est, adiacet scilicet prædicato tanquā tertium nomen vel verbum in affirmatione. Potest enim ipsum est dici nomen, prout quælibet dictio nomen dicitur, & sic est tertium nomen, id est, tertia dictio. Sed, quia secundum communem vsum loquendi dictio significans tempus magis dicitur verbum quam nomen, propter hoc addit vel verbum, quasi dicat ad hoc quod sit tertium, non refert vtrū dicatur nomen vel verbū. Deinde cum dicit.

Ly est nomen.

ARGY. *Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorum duo quidem sic se habebunt ad affirmationem & negationem similitudine rationis & ipsæ priuationes.*

ANTI. *Quare quatuor erunt ista, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem sese habent secundum consequentiam, vt priuationes, duę vero minime,*

Concludit numerum enunciationum. Et primo ponit conclusionem numeri. Secundo, ponit earum habitudinem, ibi [Quarum duæ quidem.] Tertio rationem numeri exemplificat, ibi. [Dico autem quomodo est.] Dico ergo primo, quod quia duæ sunt oppositiones, quando est tertium adiacens prædicatur, cum omnis oppositio sit inter duas enunciationes, consequens est quod sint quatuor enunciationes, illæ in quibus est, tertium adiacens prædicatur, subiecto finito non vniuersaliter sumpto. Deinde cum dicit. [Quarum duæ quidem.] Ostendit habitudinem prędictarum enunciationum adinuicem, & dicit, quod quæ dictarum enunciationum se habent ad affirmationem, & negationem secundum consequentiam, siue secundum correlationem, aut analogiam, vt in græco habetur, sicut priuationes, aliæ vero duæ minime. Quod quia breuiter & obscure dictum est, diuersimode à diuersis expositum est. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod tripliciter nomen potest prædicari in huiusmodi enunciationibus. Quandoque enim prędicatur nomen finitum, secundum quod assumuntur duæ enunciationes, vna affirmatiua, & altera negatiua scilicet homo est iustus, & homo non est iustus, quæ dicuntur simplices. Quandoque vero prædicatur nomen infinitum secundum quod etiam assumuntur duæ aliæ

Tripliciter nomen prædicari. Primus. Secundus.

Tertius.

scilicet homo est non iustus, homo non est A non iustus, quæ dicuntur infinitæ. Quandoque vero prædicatur nomen priuatiuum, secundum quod etiam sumuntur duæ aliæ, scilicet homo est iniustus, homo non est iniustus, quæ dicuntur priuatiuæ.

Expositio. tex.

Quidam ergo sic exposuerunt, quod duæ enunciationes earum, quas præmiserat, scilicet illæ, quę sunt de infinito prædicato, se habent ad affirmationem & negationem, quæ sunt de prædicato finito secundum consequentiam vel analogiam, sicut priuationes, id est, sicut illæ, quæ sunt de prædicato priuatiuo. Illæ enim duæ, quæ sunt de prædicato infinito se habent secundum B consequentiam ad illas, quę sunt de finito prędicato secundum transpositionem quandam, scilicet affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationem. Nam homo est non iustus, quæ est affirmatio de infinito prædicato, respondet secundum consequentiam negatiuæ de prędicato finito, huic scilicet homo non est iustus. Negatiua vero de infinito prædicato scilicet homo non est non iustus, affirmatiuæ de finito prædicato, huic scilicet homo est iustus.

Theophra.

Propter quod Theophrastus vocabat eas, quæ sunt de infinito prędicato transpositas. Et similiter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato respondet secundum consequentiam negatiuę de finito Prædicato, scilicet hæc homo est iniustus, ei quæ est, homo C non est iustus. Negatiuę vero priuatiuæ, scilicet homo non est iniustus, ei quę est, homo est iustus. Disponatur ergo figura. Et in prima quidem linea ponantur illę, quæ sunt de finito prædicato, scilicet homo est iustus, homo non est iustus. In secunda autem linea, negatiua de infinito prædicato sub affirmatiua de finito & affirmatiua sub negatiua, vt patet in subscripta figura.

Homo est iustus.	Homo non est iustus.
Homo non est nō iustus.	Homo est nō iustus.

D

Sic ergo duę, scilicet quæ sunt de infinito prædicato se habent ad affirmationem & negationem de finito prædicato, sicut ptiuationes, idest, sicut illæ quæ sunt de priuatiuo prędicato. Sed duæ alię, quæ sunt scilicet de infinito subiecto scilicet non homo est iustus, non homo non est iustus, manifestum est, quod habent similem consequentiam.

Hormelius.

Et hoc modo exposuit Hormelius hoc quod dicitur, duę vero minime, referens hoc ad illas quæ sunt de infinito subiecto. Sed hoc manifeste est contra literam.

Impugna. Horme.

Nam, cum præmisisset quatuor enunciationes, duas, scilicet E de finito prædicato, & duas de infinito, subiungit quasi illas subdiuidens, quarum duæ quidem, &c. [Duæ vero minime.] Vbi datur intelligi quòd vtraque duæ intelligantur in præmissis. Illę autem quę sunt de infinito subiecto non includuntur in prǽmissis, sed de his postea dicetur. Vnde manifestum est quod de eis nunc non loquitur.

Ammonius

Et ideo vt Ammonius dicit, alij aliter exposuerunt, dicentes, quod prædictarum quatuor propositionum duæ, scilicet quę sunt de infinito prædicato, sic se habent ad affirmationem, & negationem, id est, ad ipsam speciem affirmationis & negationis, vt priuationes, id est, priuatiuæ affirmationes seu negationes. Hæc enim affirmatio, homo est non iustus, non est simpliciter affirmatio, sed secundum quid, quasi secundum priuationem affirmatio, sicut homo mortuus non est homo simpliciter, sed secundum priuationem: & idem dicendum est de affirmatiua, & de negatiua, quæ sunt de finito prædicato quòd non se habent ad speciem affirmationis & negationis secundum priuationem, sed simpliciter. Hæc enim homo est iustus est simpliciter affirmatiua & hæc, homo non est iustus est simpliciter negatiua.

Impugna. Ammoni.

Sed nec hic sensus conuenit verbis Arist. Dixit, enim infra [Hæc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est, sic sunt disposita.] Vbi nihil inuenitur ad hunc sensum pertinens.

In ista lec. Cap. 43.

Expositio. Ammon.

Et ideo Ammonius ex his, quæ in fine primi Priorum dicuntur de propositionibus, quæ sunt de finito vel infinito vel priuatiuo prædicato, alium sensum accipit.

Notandum Enuncia. ad quæ.

Ad cuius euidentiam considerandum est, quod sicut ipse dicit, enunciatio aliqua virtute se habet ad illud, de quo totum id quod in enunciatione significatur vere prędicari potest, sicut hæc enunciatio, homo est iustus, se habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere potest dici quod est homo iustus, & similiter hæc enunciatio, homo non est iustus se habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici potest quod non est homo iustus.

Simplex negati. in plusquam affir. infini.

Secundum ergo hunc modum loquendi manifestum est quod simplex negatiua in plus est quam affirmatiua infinita, quæ ei correspondet. Nam, quod sit homo non iustus vere potest dici quod de quolibet homine qui non habet habitum iustitiæ, sed quod non sit homo iustus potest dici non solum de homine non habente habitum iustitię, sed etiam de eo qui penitus non est homo hæc enim est vera, lignum non est homo iustus. Tamen hæc est falsa, lignum est homo non iustus, & ita negatiua simplex est in plusquam affirmatiua infinita, sicut etiam animal est in plus quam homo, quia de pluribus verificatur.

In plusquā affir. priua.

Simili etiam ratione negatiua simplex est in plus quàm affirmatiua priuatiua, quia de eo quod non est homo, non potest dici quod sit homo iniustus.

Affir. in plusquam affir. priua.

Sed affirmatiua indefinita est in plus quam affirmatiua priuatiua, potest enim dici de puero, & de quocunque homine nondum habent habitum virtutis aut vitij, quòd sit homo non iustus, non tamen de aliquo eorum vere dici potest quod sit homo iniustus.

Affir. sim. in minus quam neg. infi.

Affirmatiua vero simplex in minus est quam negatiua infinita, quia quod non sit homo non iustus potest dici non solum de homine non iusto, sed etiam de eo quod penitus non est homo.

Neg. pri. in plus quàm nega. infini.

Similiter etiam negatiua priuatiua in plus est quam negatiua infinita. Nam quod non sit homo iniustus potest dici non solum de homine habente habitum iustitiæ, sed de eo quod penitus non est homo, de quorum quolibet potest dici quod non sit homo non iustus, sed vlterius potest dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iustitię, neque debent habitum iniustitiæ.

Expositio tex. Secundum Ammon.

His igitur visis facile est exponere præsentem literam hoc modo. Quarum scilicet quatuor enunciationum prædictarum duæ quidem scilicet infinitæ se habebunt ad affirmationem & negationem, id est, ad duas simplices, quarum vna est

eſt affirmatiua, & altera negatiua ſecundum A conſequentiam, id eſt, in modo conſequendi ad eas, vt priuationes, id eſt, ſicut duæ priuatiuæ, quia ſcilicet ſicut ad ſimplicem affirmatiuam ſequitur negatiua infinita, & non conuertitur, eo quòd negatiua infinita eſt in plus, ita etiam ad ſimplicem affirmatiuam ſequitur negatiua priuatiua, quę eſt in plus & non conuertitur. Sed ſicut, ſimplex negatiua ſequitur ad infinitam affirmatiuam, quæ eſt in minus, & non conuertitur, ita etiam negatiua ſimplex ſequitur ad priuatiuam affirmatiuam, quæ eſt in minus, & non conuertitur, ex quo patet quod eadem eſt habitudo in conſequendo infinitarum ad ſimplices, quę eſt etiam priuatiuarum. Sequitur [Duæ autem] ſcilicet B ſimplices, quæ relinquuntur remotis duabus, ſcilicet infinitis à quatuor pręmiſſis [minime] id eſt, non ita ſe habent ad infinitas in conſequendo, ſicut priuatiuæ ſe habent ad eas, quia videlicet ex vna parte ſimplex affirmatiua eſt in minus quam negatiua infinita ſed negatiua priuatiua eſt in plus quam negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua ſimplex eſt in plus quam affirmatiua infinita ſed affirmatiua priu. eſt in minus quam infinita, ſed affirmatiua. Sic ergo patet quod ſimplices non ita ſe habent ad infinitas in conſequendo, ſicut priuatiuę, ſed habent ad infinitas. Quamuis autem C ſecundum hoc litera Philoſophi ſubtiliter exponatur, tamen videtur eſſe aliquantulum expoſitio extorta. Nam litera, Philoſophi videtur ſonare diuerſas habitudines non eſſe attendendas reſpectu diuerſorum, ſicut in prædicta expoſitione primo accipitur ſimilitudo habitudinis ad ſimplices, & poſtea ſimilitudo habitudinis reſpectu infinitarum. Et ideo ſimplicior & magis conueniens literæ Ariſt. eſt expoſitio Porphyrij quam Boetius ponit, ſecundum quam expoſitionem attenditur ſimilitudo & diſſimilitudo ſecundum conſequentiam affirmatiuarum ad negatiuas. Vnde dicit. D Quarum ſcilicet quatuor præmiſſarum, duæ quidem, ſcilicet affirmatiuę, quarum vna eſt ſimplex & alia infinita, ſe habebunt ſecundum conſequentiam ad affirmationem & negationem, vt, ſcilicet ad vnam affirmatiuam ſequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuam ſimplicem ſequitur negatiua infinita, & ad affirmatiuam infinitam, ſequitur negatiua ſimplex. Duę vero ſcilicet negatiuæ, minime id eſt, non ita ſe habent ad affirmatiuas, vt ſcilicet ex negatiuis ſequantur affirmatiuæ, ſicut ex affirmatiuis ſequebantur negatiuę, & quantũ ad vtrumque ſimiliter ſe habent priuatiuę ſicut infinitę. Deinde cum dicit.

Contra. Ammon.

Porphy. Boetius.

ARGY. *Nam ipſum eſt, aut iuſto addetur, aut non iuſto, quare & negatio ſimiliter eiuſdem addetur, quatuor igitur erunt.* E

ANTI. *Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negationes quatuor enim ſunt.*

Manifeſtat quoddam quod ſupra dixerat, ſcilicet quod ſint quatuor prędictę enunciationes. Loquimur enim nunc de enunciationibus, in quibus hoc verbum eſt ſolum prædicatur ſecundum quod eſt adiacens alicui nomini finito vel infinito, puta ſecundum quod adiacet iuſto, vt cum dicitur homo eſt iuſtus, vel ſecundum quod adiacet non iuſto, vt cum dicitur, homo eſt non iuſtus. Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, conſequens eſt quod vtraque ſit affirmatiua. Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt ſupra in primo oſtenſum eſt, relinquitur ergo quod prædictis duabus enunciationibus affirmatiuis reſpondent duæ aliæ negatiuæ. Et ſic conſequens eſt quòd ſint quatuor ſimplices enunciationes. Deinde cum dicit. Lect. 6.

ARGY. *Intelligimus autem id quod dicitur ex hiſce quę hic ſubſcribuntur homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus non eſt, hic enim ipſum eſt, & item non eſt iuſto, & non iuſto adiungitur. Hæc igitur ſic ordine poſita ſunt, vt in Reſolutiuis dictum eſt.*

ANTI. *Intelligimus vero quod dicitur ex his quæ ſubſcripta ſunt, eſt iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt iuſtus homo, eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non iuſtus homo, eſt enim hoc loco, & non eſt, iuſto & non iuſto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita.*

Homo eſt iuſtus	angulares contrapoſitæ	Homo non eſt iuſtus
angulares ſubinuicem poſitæ		angulares ſubinuicem poſitæ
Hõ non eſt non iuſtus	Angulares contrapoſitæ	Homo eſt nõ iuſtus

Manifeſtat quod ſupra dictum eſt per quandam figuralem deſcriptionem. Dicit enim quòd id quod in ſupra dictis dictum eſt, intelligi poteſt ex ſequenti ſubſcriptione. Sit enim quædam quadrata figura, in cuius vno angulo deſcribatur hæc enunciatio, homo eſt iuſtus; & ex oppoſitio deſcribatur eius negatio quæ eſt homo non eſt iuſtus, ſub quibus ſcribantur duæ aliæ infinitæ, ſcilicet homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, in qua deſcriptione apparet, quod hoc verbum eſt, affirmatiuum vel negatiuum adiacet iuſto, & non iuſto. Et ſecundum hoc diuerſificantur quatuor enunciationes. Vltimo autem concludit quod prædictæ enunciationes diſponuntur ſecundum ordinem conſequentiæ prout dictum eſt in reſolutorijs, id eſt, in 1. Priorum, alia litera habet. Dico autem, quoniam eſt, aut homini, aut non homini adiacebit, & in figura, eſt hic loco homini & non homini adiacebit iuſto & non iuſto. Quod quidem non eſt intelligendum, vt homo, & non homo accipitur ex parte ſubiecti, non enim nunc agitur de enunciationibus quæ ſunt de infinito ſubiecto. Vnde oportet quod homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed, quia Philoſophus explicat de enunciationibus in quibus ex parte prædicati ponitur iuſtum & non iuſtum, viſum eſt Alex. quòd prædicta litera ſit corrupta. Quibuſdam alijs videtur quod poſſit ſuſtineri, & quòd ſignanter Ariſtotel. nomina in exemplis variauerit, vt oſtenderet quod non differt in quibuſnam nominibus ponantur exempla.

Cap. vlti.

Alexand.

THOMÆ DE VIO Cardinalis.

Tituli S. Sixti Commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias.

Ad Lectorem.

Humano capiti ceruicem nitor equinam
ddere, da veniam, si noua monstra iuuant.

LECTIO IIII.

Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuersaliter sumptum subijcitur, præcedentibus de nomine infinito similes vel dissimiles esse ex earum multiplicitate, concludit, hinc naturam & numerum propositionum ostendit, quæ de tertio sunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifestat.

ARGY. *Simili modo sese habebit oppositio, & si nominis vniuersaliter sit affirmatio, veluti omnis homo iustus est, huius negatio est, non omnis homo iustus est, omnis homo non iustus est, huius etiam negatio est, non omnis homo non iustus est.*

ANTI. *Similiter autem se habent, & si vniuersalis nominis sit affirmatio, vt omnis est homo iustus, negatio, non omnis est homo iustus, omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus.*

Postquam Philosophus distinxit enunciationes in quibus subijcitur nomen infinitum non vniuersaliter sumptum, hic intendit distinguere enunciationes in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit similitudinem istarum enunciationum ad infinitas supra positas. Secundo ostendit dissimilitudinem earundem, ibi. [Sed non similiter.] Tertio concludit numerum oppositionum inter dictas enunciationes, ibi [Hæ duæ igitur.] Dicit ergo primo, quòd similes sunt enunciationes, in quibus est nominis vniuersaliter sumpti affirmatio. Quoad primum notandum est, in enunciationibus indefinitis supra positis erant duæ oppositiones & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expositione Ammonij, quam Porphyrij. Ita in enunciationibus in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptum inueniuntur duæ oppositiones, & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non è contra. Vnde similiter se habent enunciationes supra dictæ, si nominis in subiecto sumpti fiat affirmatio vniuersaliter. Fient enim tunc quatuor enunciationes, duæ de prædicato finito, scilicet omnis homo est iustus, & eius negatio, quæ est, non omnis homo est iustus, & duæ de prædicato infinito, scilicet omnis homo est non iustus, & eius negatio quæ est non omnis homo est non iustus. Et, quia quælibet

Notandum

Ammonius
Porphy.

A affirmatio cum sua negatione vnam integrat oppositionem, duæ efficiuntur oppositiones, sicut & de indefinitis dictum est. Nec obstat quòd de enunciationibus vniuersalibus loquens particulares inseruit, quoniam sicut supra de indefinitis, & suis negationibus sermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuersalibus sermonem faciens de earum negationibus est coactus loqui. Negatio siquidem vniuersalis affirmatiue non est vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, vt in primo libro habitum est. Quod autē similis sit consequentia in istis & supra dictis indefinitis patet

Cur de vniuersa. lib. loquens inseruit de part.

Negatio vniuersalis affir. par. neg.

B exemplariter & ne multa loquendo res clara prolixitate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ supra posita est in expositione Porphyrij, scilicet ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & sub ea negatiua infinita, & sub ista nega. priua. Ex altera parte primo negatiua finita & sub ea, affirmatiua infinita, & sub ea affirm. priua. Deinde sub illa figura formetur alia figura similis illi vniuersaliter, scilicet ex vna parte vniuersalis affirmatiua de prædicato finito & sub ea particularis negatiua de prædicato, infinito, & ad complementum similitudinis sub ista particularis negatiua deprędicato priuatiuo. Ex altera

C vero parte ponatur primo particularis negatiua de prædicato finito, & sub ea vniuersalis affirmatiua de prædicato finito. Et sub ista vniuersalis affirmatiua de prædicato priua, hoc modo.

Figura indefinitarum.

Homo est iustus.	Homo non est iustus.
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus.
Homo non est iniustus	Homo est iniustus.

Figura vniuersalium.

D Omnis homo est iustus.	Non omnis homo est iustus.
Non omnis homo est non iustus.	Omnis homo est non iustus
Non omnis homo est iniustus	Omnis homo est iniustus.

Quibus ita dispositis, exerceatur consequentia semper in ista proxima figura, sicut in indefinitis exercita est, siue sequendo expositionem Ammonij, vt infinitæ se habeant ad finitas, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas fini-

Ammonius.

E tas, finitæ autem non se habeant ad infinitas medias, sicut priuatiuæ sē habent ad ipsas infinitas: siue sectando expositionem Porphyrij, vt affimatiuæ inferant negatiuas, & non ècontra. Vtrique enim expositioni supra subscriptæ deseruiunt figurę vt patet diligenter indaganti. Similiter ergo se habent enunciationes istæ vniuersales ad indefinitas in tribus, scilicet in numero propositionum, & numero oppositionum, & modo consequentiæ. Deinde cum dicit.

Porphy. Vniuersales ad infin. quomodo.

Attamen non fit vt similiter hæquæ per diametrum collocantur, simul sint vera, sed fit nonnunquam. ARGY.

Sed non similiter angulares contingit veras esse contingit autem aliquando. ANTI.

Ponit

Peri. expositio. te. quæ appro. ab expositore. Enunc. angul.

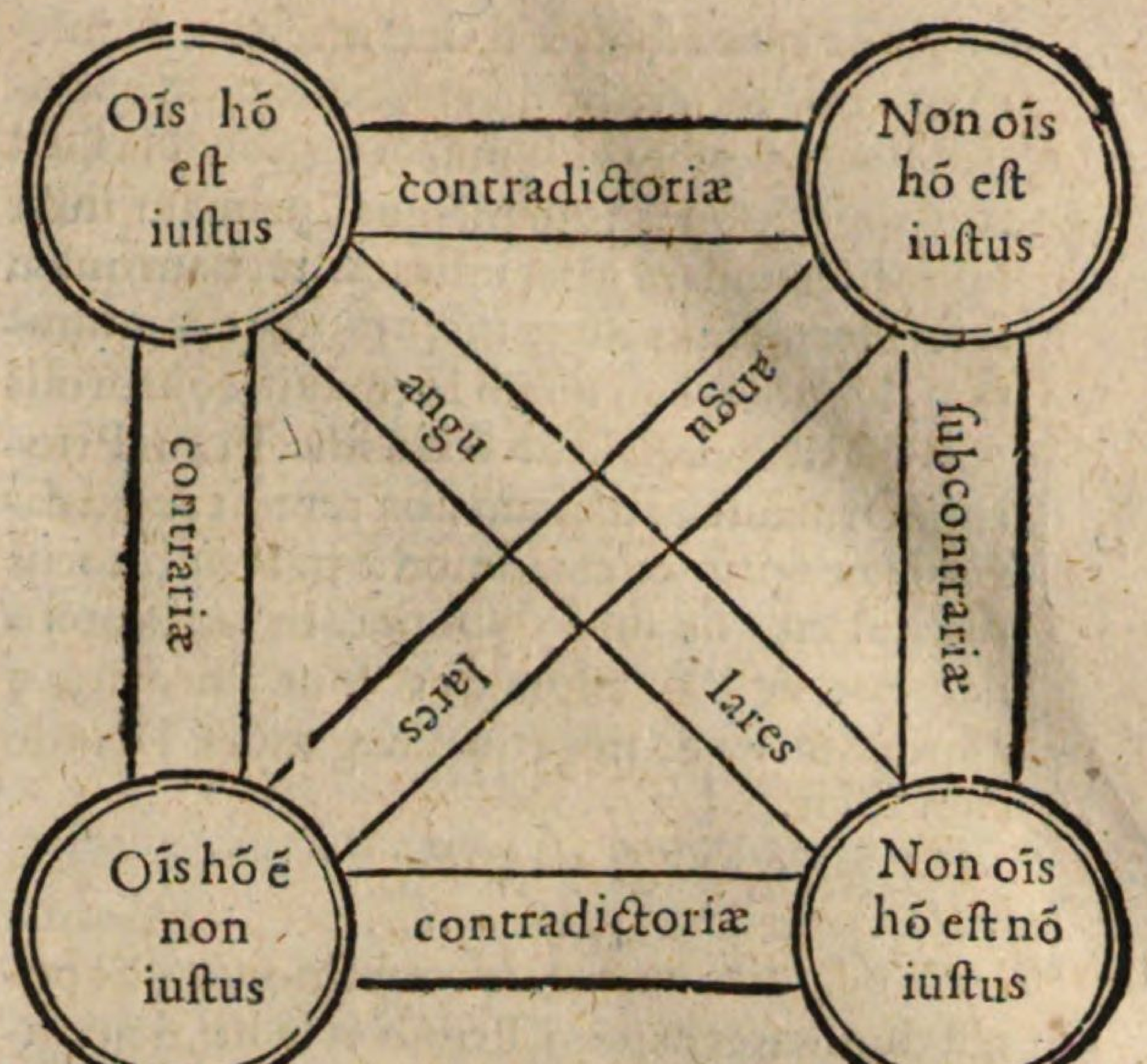
Ponit diſſimilitudinem inter iſtas vniuerſales & ſupradictas indefinitas, in hoc quod angulares non ſimiliter contingit veras eſſe. Quæ verba primo exponenda ſunt ſecundum eam, quam credimus eſſe ad mentem Ariſtot. expoſitionem, deinde ſecundum alios. Angulares enunciationes in vtraque figura ſupraſcripta vocat eas, quæ ſunt diametraliter oppoſitæ, ſcilicet affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitã ſiue priuatam ex alio angulo. Et ſimiliter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enunciationes ergo in qualitate ſimiles angulares vocatę, eo quòd angulares, id eſt, diametraliter diſtant, diſſimilis veritatis ſunt apud indefinitas & vniuerſales. A B

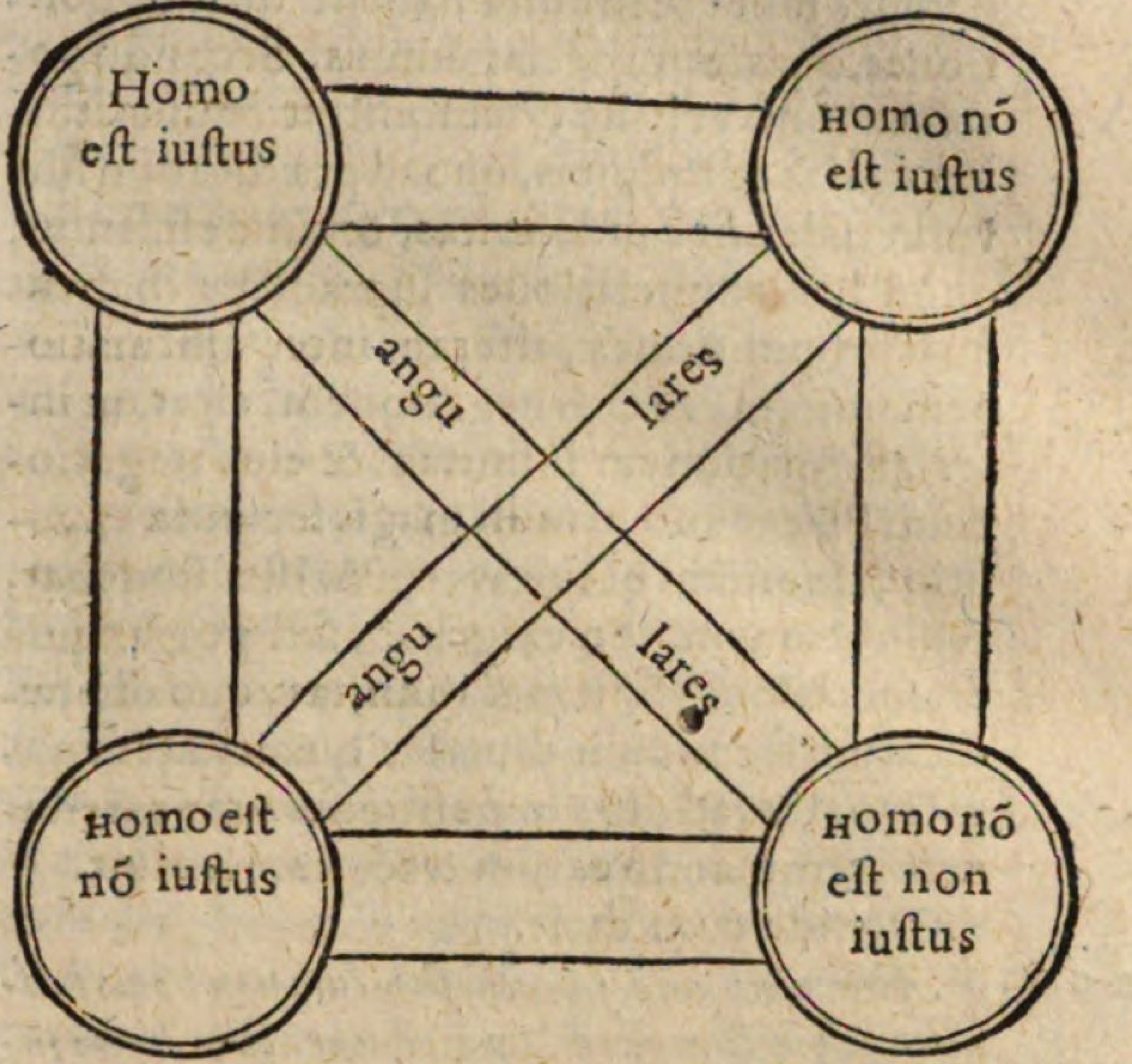
Indefi. Angulares, enim indefinitæ tam in diametro affirmationum quam in diametro negationum poſſunt eſſe ſimul veræ, vt patet in ſupraſcripta figura indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti. Angulares vero in figura vniuerſalium non ſic ſe habent, quoniam

In figura vniuerſaliũ per diametrum. angulares ſecundum diametrum affirmationũ impoſſibile eſt eſſe ſimul veras in quacunque materia, angulares autem ſecundum diametrũ negationum, quandoque poſſunt, eſſe ſimul veræ, quando ſcilicet fiunt in materia contingenti, in materia enim neceſſaria & remota impoſſibile eſt eſſe ambas veras. Hęc eſt Boetij quam veram credimus expoſitio. C

Boetius. Hermen. In quo conue. Herme. autẽ Boetio referente aliter exponit. Licet enim ponat ſimilitudinem inter vniuerſales & indefinitas quoad numerũ enunciationum & oppoſitionum, oppoſitiones tamen aliter accipit in vniuerſalibus, & aliter in indefinitis.

In quo dif. Oppoſitiones ſiquidem indefinitarum numerat ſicut & nos numerauimus, alteram, ſcilicet inter finitas affirmatiuam & negat. & alteram inter infinitas affir. & nega. quemadmodum nos fecimus. Vniuerſalium vero non ſic numerat oppoſitiones, ſed alteram ſumit inter vniuerſalẽ affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, nõ omnis homo eſt iuſtus, & alteram inter eandẽ vniuerſalem affirmatiuam finitam & vniuerſalem affirmatiuam infinitam, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus. Inter has enim eſt contrarietas, inter illas vero contradictio. Diſſimilitudinem etiam vniuerſaliũ ad infinitas aliter ponit, non enim nobiſcum fundat diſſimilitudinem inter angulares vniuerſalium & indefinitarum ſupra differentiã, quæ eſt inter angulares vniuerſalium affirmatiuas & negat. ſed ſupra differentiam, quæ eſt inter ipſas vniuerſalium angulares inter ſe ex vtraque parte. Formαt namque talem figuram, in qua ex vna parte ſub vniuerſali affirmatiua finita, vniuerſalis affirmatiua infinita eſt, & ex alia parte ſua particulari negatiua finita, particularis negatiua infinita ponitur, ſicque angulares ſunt diſparis qualitatis, & ſimiliter indefinitarum figuram format hoc modo. D E

Quibus ita diſpoſitis ait in hoc ſtare diſſimilitudinem, quòd angulares indefinitarũ mutuo ſe inuicem compellunt ad veritatis ſequelam, ita quod vnius angularis veritas ſuæ angularis veritatem infert, vndecunque incipias. Vniuerſalium vero angulares non ſe mutuo compellunt ad veritatẽ, ſed ex altera parte neceſſitas deficit illationi. Si enim incipias ab aliquo vniuerſalium & ad ſuam angularem procedas, veritas vniuerſalis non ita poteſt eſſe ſimul cum veritate angularis, quòd compellat eam ad veritatem, quia ſi vniuerſalis eſt vera, ſua vniuerſalis contraria erit falſa, non enim poſſunt eſſe ſimul veræ, & ſi iſta vniuerſalis contraria eſt falſa, ſua contradictoria particularis, quæ eſt angularis primæ vniuerſalis aſſumptæ, erit neceſſario vera. Impoſſibile eſt enim contradictorias eſſe ſimul falſas, ſi autem incipias ẽ conuerſo ab aliqua particularium & ad ſuam angularem procedas, veritas particularis ita poteſt ſtare cum veritate ſuæ angularis, quòd tamen non neceſſario infert eius veritatem, quia licet ſequatur particularis eſt vera, ergo ſua vniuerſalis contradictoria eſt falſa, non tamen ſequitur vltra, iſta vniuerſalis contradictoria eſt falſa, ergo ſua vniuerſalis contraria, quæ eſt angularis particularis aſſumptæ eſt vera, poſſunt, enim contrariæ eſſe ſimul falſæ. Sed videtur expoſitio iſta deficere ab Ariſtot. mente quoad modum ſumendi oppoſitiones. Non enim intendit hic loqui de oppoſitione quæ eſt inter finitas & infinitas, Contra. Herme. Primo.

ſed de ea quæ eſt inter finitas inter ſe, & infinitas inter ſe, ſi enim de vtroque modo oppoſitiones exponere volumus, iam non duas, ſed tres oppoſitiones inueniemus, primam inter finitas, ſecundam inter infinitas, tertiam quam ipſe Hermenius dixit inter finitam & infinitam. Figura etiam quam formauit, conformis non eſt ei, quā Ariſtoteles in fine Primi Priorum formauit, ad quam nos remiſit, cum dixit. Hæc igitur quemadmodū in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita. In Ariſtotelis namque figura, angulares ſunt affirmatiuæ affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis. Deinde cum dicit.

Secundo. Cap. 32.

A

ARGY. *Hæ igitur duæ ſunt oppoſitę.*

ANTI. *Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt.*

B

Concludit numerum propoſitionum. Et poteſt dupliciter exponi, Primo vt ly hæ, demonſtret vniuerſales, & ſic eſt ſenſus, quòd hæ vniuerſales finita & infinita habent duas oppoſitiones, quas ſupra declarauimus. Secundo poteſt exponi vt ly hę, demonſtret enunciationes finitas & infinitas, quoad prædicatum ſiue vniuerſales, ſiue indefinitas, & tunc eſt ſenſus, quòd hæ enunciationes ſupradictæ habent duas propoſitiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alteram inter affirmationem infinitam & eius negationem. Placet autem mihi magis ſecunda expoſitio, quoniam breuitas, cui Ariſto. ſtudebat, replicationem non exigebat, ſed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quoad prædicatum ſecundum diuerſas quantitates enumerauerat, ad duas oppoſitiones omnes reducere terminando earum tractatum voluit.

C

Deinde cum dicit.

ARGY. *Aliæ vero duæ ſunt rurſus, cum non homo tanquam ſubiectum quoddam accipitur. Non homo iuſtus eſt, non homo iuſtus non eſt. Non homo non iuſtus eſt, non homo non iuſtus non eſt.*

ANTI. *Aliæ autem ad id quod eſt, non homo, quaſi ſubiectum aliquod additum, vt, eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus non homo, eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo.*

D

Intendit declarare diuerſitatem enunciationum de tertio adiacente, in quibus ſubijcitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & diſtinguit eas, ſecundo oſtendit quòd non dantur plures ſupradictis, ibi [Magis autem.] Tertio oſtendit habitudinem iſtarum ad alias, ibi [Hæ autem extra.] Ad euidentiam primi aduertendū eſt tres eſſe ſpecies enunciationum de ineſſe, in quibus explicite ponitur hoc verbum eſt. Quædam ſunt, quæ ſubiecto ſiue finito ſiue infinito nihil habent additum vltra verbum, vt homo eſt, non homo eſt. Quædam vero ſunt quæ ſubiecto finito habent præter verbum aliquid additum, ſiue finitum, ſiue infinitum, vt homo eſt iuſtus, Quædam autem ſunt, quæ ſubiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum ſiue finitum ſiue infinitum, vt non homo eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus. Et quia de primis iā determinatum eſt, ideo de vltimis tractare volens, ait [Aliæ autem ſunt] quæ habent aliquid, ſcilicet predicatum additum ſupra verbum eſt, ad id quod eſt non homo quaſi ad ſubiectum, id eſt, ad ſubiectum, infinitum. Dixit autem quaſi, quia ſicut nomen infinitum deficit à ratione nominis, ita deficit à ratione

Tres ſpecies enunc. de ineſſe in quib. eſt ponitur, expli. Prima. Secunda. Tertia.

E

ſubiecti. Significatum ſiquidem nominis infiniti non proprie ſubſternitur compoſitioni, cum prædicato quam importat, eſt, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enunciationes & duas oppoſitiones in hoc ordine, ſicut & in ſuperioribus fecit. Diſtinguit etiam iſtas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppoſitiones inter affirmatiuam & negatiuam habentes ſubiectum infinitum, & prædicatum finitum, dicens [vt non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus.] Secundo ponit oppoſitionem alteram inter affirmatiuam & negatiuam, habentes ſubiectum infinitum & prædicatum infinitum, dicens [vt non homo eſt non iuſtus, non homo non eſt non iuſtus.] Deinde cum dicit.

Nota. infini. defi. à ratione ſubiecti, & not.

ARGY. *Atque plures his oppoſitiones non erunt.*

ANTI. *Magis autem plures his non ſunt oppoſitiones.*

Oſtendit quòd non dantur plures oppoſitiones enunciationum ſupradictis. Vbi notandum eſt quòd enunciationes de ineſſe in quibus explicite ponitur hoc verbum, ſiue ſecundum, ſiue tertium adiacens, de quibus loquimur, non poſſunt eſſe plures quam duodecim ſuprapoſitæ, & conſequenter oppoſitiones earum ſecundum affirmationem & negationem non ſunt niſi ſex. Cum enim in tres ordines diuiſæ ſint enunciationes, ſcilicet in illas de ſecundo adiacente, in illas de tertio ſubiecti finiti, & in illas de tertio ſubiecti infiniti, & in quolibet ordine ſint quatuor enunciationes, ſunt omnes enunciationes duodecim, & oppoſitiones ſex. Et quoniam ſubiectum earum in quolibet ordine poteſt quadrupliciter quantificari, ſcilicet vniuerſalitate, particularitate, & ſingularitate, & indefinitione, ideo iſtæ duodecim multiplicantur in quadraginta octo. Quater enim duodecim quadraginta octo faciunt. Nec poſſibile eſt plures his imaginari. Et licet Ariſtot. non niſi viginti harum expreſſerit, octo in primo ordine, octo in ſecundo, & quatuor in tertio, attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem ſic enumerandæ & ordinandæ, ſecundum ſingulos ordines, vt affirmationi negatio prima ex oppoſito ſituetur, vt oppoſitionis intentum clarius videatur. Et ſic contra vniuerſalem affirmatiuam non eſt ordinanda vniuerſalis negatiua, ſed particularis negatiua, quæ eſt illius negatio, & è conuerſo contra particularem affirmatiuam, non eſt ordinanda particularis negatiua, ſed vniuerſalis negatiua quę eſt eius negatio. Ad clarius autem intuendum numerum, coordinādæ ſunt omnes quæ ſunt ſimilis quantitatis ſimul in recta linea, diſtinctis tamen ordinibus tribus ſupradictis. Quod vt clarius eluceſcat in hac ſubſcripta videatur figura.

Notandum Enun. in quibus hoc ver. eſt, varia.

Socrates

A

Primus ordo.	Socrates est.	Socrates non est.	Non Socrates est.	Non Socrates non est.
	quidam homo est.	quidam homo non est.	quidam non homo est.	quidam non homo nõ est.
	homo est.	homo non est.	non homo est.	non homo non est.
	omnis homo est.	omnis homo non est.	omnis non homo est.	omnis non homo non est.

Secundus ordo.	Socrates est iustus.	Socrates non est iustus.	Socrates est non iustus.	Socrates non est non iustus.
	quidam homo est iustus.	quidam homo non est iustus.	quidam homo est non iustus.	quidam homo non est non iustus.
	homo est iustus.	homo non est iustus.	homo est non iustus.	homo non est non iustus.
	omnis homo est iustus.	omnis homo non est iustus.	omnis homo est non iustus.	omnis homo non est non iustus.

B

Tertius ordo.	Non socrates est iustus.	Non socrates non est iustus.	Non Socrates est non iustus.	Non Socrates non est non iustus.
	quidam non homo est iustus.	quidam non homo non est iustus.	quidam non homo est non iustus.	quidam non homo nõ est iustus.
	non homo est iustus.	non homo non est iustus.	non homo est non iuius.	non homo non est non iustus.
	omnis non homo est iustus.	omnis non homo non est iustus.	omnis non homo est non iustus.	omnis non homo non est non iustus.

Quòd autem plures his non sint, ex eo patet, quòd non contingit pluribus modis variari subiectum, & prędicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variantur finitum & infinitum subiectum. Nulla enim enunciatio de 2. adiacente potest variari penes prædicatum finitum vel infinitum, sed tantum penes subiectum quod sufficienter factum apparet. Enunciationes autem de 3. adiacente quadrupliciter variari possunt, quia aut sunt subiecti & prædicati finiti, aut vtriusque infiniti, aut subiecti finiti & prædicati infiniti, aut subiecti infiniti & prędicati finiti. Quarum nullam pręmissam esse superior docet figura. Deinde cum dicit.

De 3. adia variato.

C

ARGY. *Hæ vero seorsum ab illis, ipsę per seipsas erunt, cum hoc non homo tanquam nomine vtantur, vt patet.*

D

ANTI. *Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo.*

Ostendit habitudinem harum scilicet quas in 3. ordine numerauimus ad illas quæ in 2. sitæ sunt ordine, & dicit quòd istæ sunt extra illas, quia non sequuntur ad illas, nec è conuerso. Et rationem assignans subdit vt nomine vtentes eo quòd est non homo, id est, ideo istæ sunt extra illas, quia istæ vtuntur nomine infinito loco nominis, dum omnes habent subiectum infinitum. Notanter autem dixit enunciationes subiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cum subiici in enunciatione proprium sit nominis, prędicari autem commune nomini & verbo, omne subiectum enunciationis vt nomine subiicitur. Deinde cum dicit.

Subiici vel prædic. cui. proprium.

E

ARGY. *Quibus autem non accommodatur est ipsum, vt cum hæc ponuntur, valet, ambulat, & istiusmodi cætera, in iisdem facit hoc pacto positum, ac si est ipsum adiungeretur, Vt valet omnis homo, non valet omnis homo. Valet omnis non homo, non valet omnis non homo.*

ANTI. *In his vero, in quibus est, non conuenit, vt in eo quod est currere, vel ambulare idem facit sic positum, ac si est, adderetur, vt currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo.*

Determinat de enunciationibus in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit eas. Secundo respondet cuidam tacitæ quęstioni, ibi. [Non enim dicendum est.] Tertio concludit earum conditiones, ibi. [Ergo & cętera eadem.] Ad euidentiam primi resumendum est, quod inter enunciationes, in quibus ponitur est secundum adiacens & eas, in quibus ponitur est, tertium adiacens talis est differentia quod in illis, quę sunt de secundo adiacente, simpliciter fiunt oppositiones, scilicet ex parte subiecti tantum variari per finitum, & infinitum: in his vero, quæ habent est tertium adiacens dupliciter fiunt oppositiones, scilicet & ex parte subiecti, quia vtrumque variari potest per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tantum enunciationum de secundo adiacente fecimus, habentem quatuor enunciationes diuersimode quantificatas, & duas oppositiones. Enunciationes autem de tertio adiacente oportuit partiri in duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppositiones, & octo enunciationes, vt supra dictum est. Considerandum quoque est, quod enunciationes, in quibus ponunt verba adiectiua quoad significatum æquiualent enunciationibus de 3. adiacente, resoluto verbo adiectiuo in propriũ participium & est quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo clauditur verbum substantiuum. Vnde idem significat ista, omnis homo currit, quod ista, omnis homo est currens. Propter quod Boetius vocat enunciationes cum verbo adiectiuo de secundo adiacente secundum vocem, de 3. autem secundum potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui æquiualet. Quoad numerum autem enunciationum, & oppositionum, enunciationes verbi adiectiui formaliter sumptæ non æquiualent illis de 3. adiacente, sed æquiualent enunciationibus, in quibus ponitur est secundum adiacens, non possunt enim fieri

Differentia in quibus est secundũ adiun & est tertia adiac.

Enun. in quibus verbo. adiec. ęqui. de 3. adiac. quoad sig.

Quoad numerum.

oppositiones dupliciter in enunciationibus adiectiuis, scilicet ex parte subiecti, & prædicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacente, quia verbum, quod prædicatur in adiectiuis infinitari non potest. Sed oppositiones adiectiuarum fiunt simpliciter, scilicet ex parte subiecti tantum variati per infinitum & finitum diuersimode quantificati, sicut fieri diximus supra in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente eadem ducti ratione, quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut præter nomen esse potest. Quia autem in præsenti tractatu non de Significationibus, sed de Numero enunciationum, & oppositionum sermo intenditur, ideo Arist. determinat diuersificandas esse enunciationes adiectiuas secundum modum, quo distinctæ sunt enunciationes, in quibus ponitur est secundum adiacens, & ait, quòd in his enunciationibus, in quibus non contingit poni hoc verbum est, formaliter, sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat, id est, in enunciationibus adiectiuis, idem faciunt quoad numerum oppositionum & enunciationum sic posita, scilicet nomen, verbum, ac si est, secundum adiacens subiecto nomini adderetur. Habent, enim & istæ adiectiuæ, sicut illæ, in quibus ponitur, est, duas oppositiones tantum, alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quoad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo non currit. Deinde cum dicit.

Verb. infinitari.

ARGY. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed negationis nota, ipsum videlicet non, addenda est huic termino, homo. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Non enim dicendum est, non omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo addendum est. Omnis enim non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter.*

Respondet tacitæ quæstioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionem quæstionis. Deinde probat eam, ibi [Manifestum est autem.] Est ergo quæstio talis, cur negatio infinitans nunquam addita est supra signo vniuersali, aut particulari, vtputa cum vellemus infinitare istam, omnis homo currit, cur non sic infinita est, non omnis homo currit, sed sic, omnis non homo currit. Huic namque quæstioni respondet dicens, quod quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis, autem & similia signa non significant aliquid vniuersale aut singulare, sed quoniam vniuersaliter, aut particulariter, ideo nō est dicendum, non omnis homo, si infinitare volumus, licet debeat dici, si negare quantitatem enunciationis quærimus, sed negatio infinitans ad ly homo, quod significat aliquid vniuersale, addenda est, & dicendum, omnis non homo. Deinde cum dicit.

Quæstio.

Cur. negatio infi. &c.

Responsio.

Negatio infi. cui addenda.

ARGY. *Quod quidem ex hisce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet, non homo non valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia non dicuntur vniuersaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud significare videtur, quam affirmationem, aut negationem vniuersaliter dici.*

ANTI. *Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, non currit homo, currit non homo, non currit non homo, hęc enim ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter non sunt. Quare omnis vel nullus, nihil consignificant aliud, nisi quòd vniuersaliter de nomine, vel affirmationem, vel negationem.*

Probat hoc quòd dictum est, scilicet quòd omnis & similia non significant aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Illud, in quo differunt enunciationes pręcise differentes per habere, & non habere ly omnis, est non vniuersale aliquod, sed quoniam vniuersaliter, sed illud in quo differunt enunciationes præcise differentes per habere & non habere ly omnis, est significatum per ly omnis, ergo significatum per ly omnis est non aliquid vniuersale, sed quoniam vniuersaliter. Minor huius ratio tacita in textu, ex se clara est. Id enim in quo cæteris paribus habentia à non habentibus aliquem terminum differunt, significatum est illius termini. Maior vero in litera exemplariter declaratur sic, illæ enunciationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, quod in vna est ly omnis, & in altera non, tamen non ita differunt ex hoc, quòd vna sit vniuersalis, alia non vniuersalis. Vtraque enim habet subiectum vniuersale, scilicet ly homo, sed differunt, quia in ea vbi ponitur ly omnis, enunciatur de subiecto vniuersaliter, in altero autem non vniuersaliter. Cum enim dico, homo currit, cursum attribuo homini vniuersali, siue communi, sed non pro tota humana vniuersitate, cum autem dico, omnis homo currit, cursum inesse homini pro omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest, de tribus aliis, quæ in textu adducuntur, scilicet homo non currit, respectu suæ vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de aliis. Relinquitur ergo, quod omnis & nullus & similia signa nullum vniuersale significant, sed tantummodo significant, quoniam vniuersaliter de homine affirmant vel negant. Notato hîc duo, primum est: quod non dixit omnis & nullus significat vniuersaliter. Secundum est, quod addit de homine affirmant vel negant. Primi ratio est, quia signum distributiuum non significat modum ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis, absolute, sed applicatum termino distributo, cum enim dico omnis homo, ly omnis, denotat vniuersitatem applicari illi termino homo, ita quòd Aristo. dicens, quòd omnis significat, quoniam vniuersaliter, per ly quoniam, insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in ly omnis, in actu exercito, sicut & in. 1. Posteriorum in diffinitione scire applicationem causæ notauit per illud verbum, quoniam, dicens [Scire est rem per causam cognoscere, & quoniam illius est causa. Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos categorematicos & syncategorematicos, illi siquidem ponunt significata supra terminos absolute, isti autem ponunt significata supra terminos in ordine ad prædicata. Cum enim dicitur, homo albus, ly albus denominat hominem in seipso absque respectu ad aliquod sibi addendum, cum vero dicitur, omnis homo, ly omnis, etsi hominem distribuat, non tamen distributio intellectum firmat, nisi in ordine ad aliquod prædicatum intelligatur.

Rationem deducit.

Notandum. Dubium.

Signum distributi.

Lectio. 4. & comm. 59.

Ratio. 2. dubij.

Differentia inter categore. & syncateg.

Iterata expo. vltima.

intelligatur. Cuius signum est, quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus distribuere hominem pro tota vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum, cum autem diximus, albus homo currit, determinauimus hominem seipso esse album & non in ordine ad cursum. Quia ergo omnis & nullus, sicut & alia syncategoremata, nil aliud in enunciatione faciunt, nisi quia determinant subiectum in ordine ad prædicatũ, & hoc sine affirmatione & negatione fieri nequit, ideo dixit, quod nil aliud significant, nisi quoniam vniuersaliter de nomine, id est, de subiecto affirmant vel negant, id est, affirmationem vel negationem fieri determinant, ac per hoc à categorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit, affirmant vel negant, ad ipsa signa, scilicet omnis & nullus, quorum alterum positiue distribuit, alterum remouendo. Deinde cum dicit.

Ly affirma. vel nega. referri ad signa.

ARGV. ANTI.

Cætera igitur eadem sunt addenda.

Ergo & cætera eadem oportet opponi.

Concludit adiectiuarum enunciationum cõditiones. Dixerat enim, quod adiectiuæ enunciationes idem faciunt quoad oppositionum numerum, quod substantiæ de. 2. adiacente, & hoc declarauerat, oppositionum numero exemplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quoad finitationem prædicatorum, & quoad diuersam subiectorum quantitatem, & earum multiplicationem ex ductu quaternarij in seipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata, ideo concludit, ergo & cætera, quæ in illis seruanda erant, eadem, id est, similia istis apponenda sunt.

LECTIO IV.

Cum autem huic affirmationi, omne animal iustum est, ea negatio sit contraria, quæ significat nullum animale, esse iustum, patet has quidem nunquam esse simul veras, oppositas autem his veras simul nonnunquam esse, vt non omne animal est iustum aliquod animal iustum.

Quoniam vero contraria est negatio ei, quæ est omne est animal iustum, illa, quæ significat, quoniam nullum est animal iustum, hæ quidem manifestum est quoniam nunquam erunt, neque veræ in eodem ipso. His vero oppositæ erunt aliquando, vt non omne animal iustum est, aliquod animal iustum est.

Postquam determinatum est de diuersitate enunciationum, hic intendit remouere quædam dubia circa prædicta. Et circa hoc facit sex secundum numerum dubiorum, quæ suis patebunt locis. Quia ergo supra dixerat, quod in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuæ angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ autem sic, poterat quispiam dubitare, quæ est causa huius diuersitatis? Ideo nunc illius dicti causam intendit assignare talem, quia scilicet angulares affirmatiuæ sunt contrariȩ inter se, contrarias autem in nulla materia contingit esse simul veras. Angulares autem negatiuæ sunt subcontrariæ illis oppositæ, subcontrarias autem contingit esse simul veras. Et circa hæc duo facit. Primo declarat conditiones

Lectio. 3.

A contrariarum & subcontrariarum. Secundo quod angulares affirmatiuæ sint contrariȩ, & quod angulares negatiuæ sint subcontrariæ, ibi. [Sequitur vero.] Dicit ergo resumendo, quoniam in, id est, dictum est, quod enunciatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali scilicet omne animal est iustum, est ista, nullum animal est iustum, manifestum est, quod istæ non possunt simul, id est, in eodem tempore, neque in eodem ipso, id est, de eodem subiecto esse veræ. His vero oppositȩ, id est, subcontrariæ inter se possunt esse simul verȩ aliquando scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, non omne animal est iustum. Deinde cum dicit.

Introductio primi dubii.

Lectio. 11.

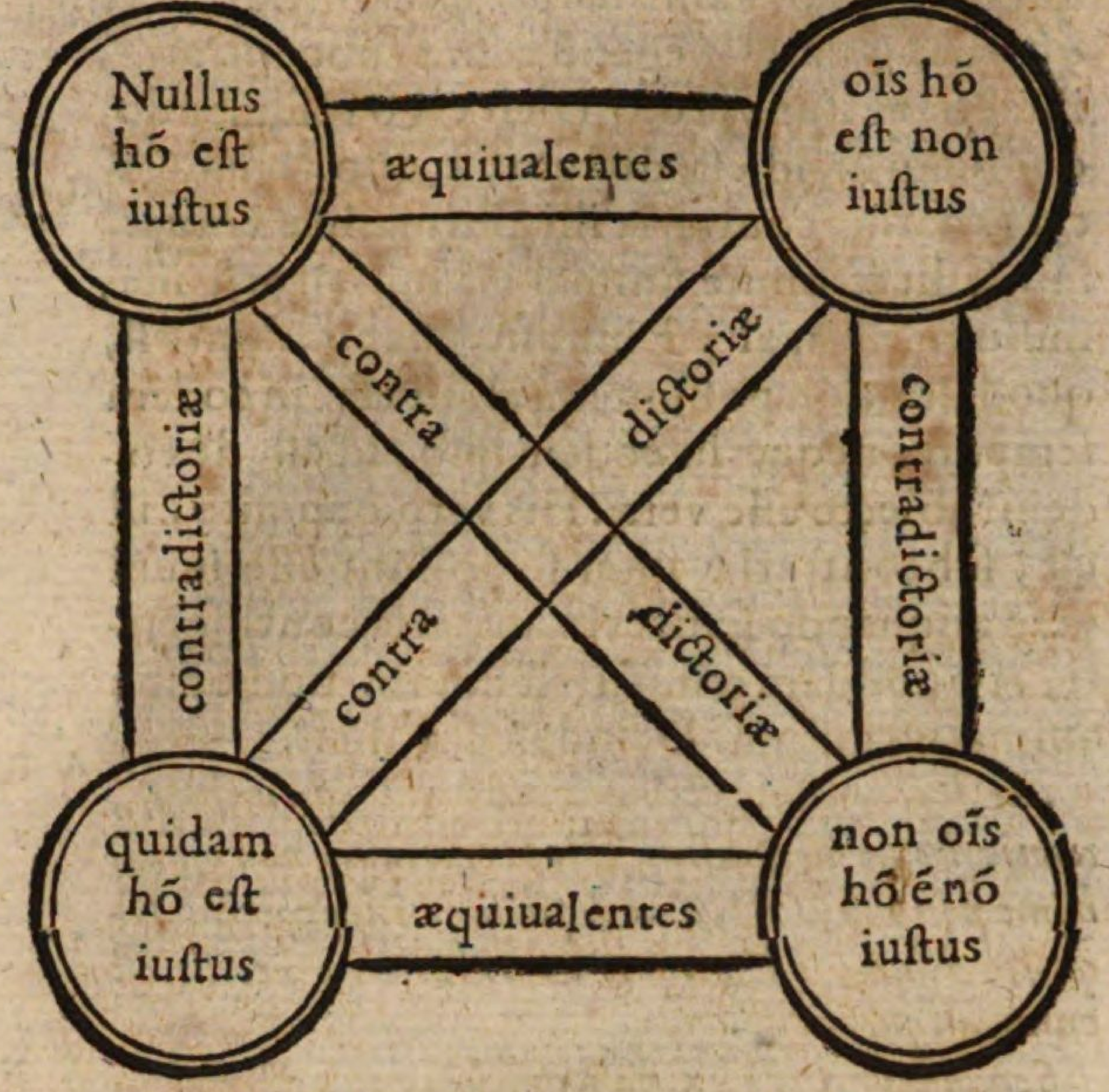
ARGV.

B *At hæc nullus est homo iustus, sequitur hanc, omnis homo non iustus est. Hęc etiam, non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus, necesse est enim aliquem esse.*

ANTI.

Sequuntur vero hæ, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa, quæ est, omnis est homo non iustus. Illam vero, quę est, aliquis homo iustus est, opposita, non omnis est homo non iustus, necesse est enim aliquem esse.

Declarat, quòd angulares affirmatiuæ suppositæ sint contrariæ, negatiuȩ vero subcontrariæ. Et primum quidem ex eo, quod vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex æquipollent, & consequenter vtraque earum est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quæ est altera angularis. Vnde dicit, quod hanc vniuersalem negatiuã finitam nullus homo est iustus, sequitur æquipollenter illa vniuersalis affirmatiua, omnis homo est nõ iustus. Secundum vero declarat ex eo quod particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita æquipollent. Et consequenter vtraque earum est subcontraria particulari negatiuæ simplici, quæ altera angularis, vt in figura supposita inspicere potes. Vnde subdit, quod illam particularem affirmatiuam finitam, aliquis homo est iustus, opposita sequitur ęquipollenter [opposita intelligere, non iustus particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinitæ] non omnis homo est non iustus. Hæc enim est contradictoria eius. Vt autem clare videatur quomodo supradictæ enunciationes sint æquipollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vniuersalis negatiua finita, & sub ea contradictoria particularis affirmatiua finita, ex alia vero parte locetur vniuersalis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita, noteturque contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc modo.

His siquidem sic dispositis, patet primo ipsarum vniuersalium mutua consequentia in veritate & falsitate, quia si altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, & si ista est falsa, sua collateralis contradictoria, quæ est altera vniuersalis erit vera, & similiter
C procedit quoad falsitatem particularium. Deinde eodem modo manifestatur mutua sequela, si enim altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, ista autem existente falsa sua contradictoria collateralis, quæ est altera particularis, erit vera. Simili

Dubium Cap. 43. Lectio. 2.

quoque modo procedendum est quoad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secundo, super illo verbo
D [quarum duæ se habent secundum consequentiam, duæ vero minime] Ammonius, Porphyrius, Boetius, & sanctus Thomas dixerunt, quod negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non è conuerso. At

Responsio. Alberti. Affir. infin. sequi. nega. fini. Alia ratio.

hoc dicendum est secundum Albertum, quod negatiuam finitam, sequitur affirmatiua infinita subiecto constante, negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolute. Vnde vtrumque dictum verificatur, & quod inter eas est mutua consequentia cum subiecti constantia, & quod inter eas non est mutua consequentia absolute. Potest dici secundum quod supra locuti sumus de infinita enunciatione quoad
E suum totale significatum ad formam prędicati reductum, & secundum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita, ideo nō erat mutua consequentia, hæc autem loquimur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde sanctus Tho. tunc adducendo Ammonij expositionem dixit secundum hunc modum loquendi, negatiua simplex, in plus est quàm

Ad 1. lib. Priorum.

affirmatiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem quòd vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primę. Vniuersalis autem negatiua quæcunque concluditur & in secundo primæ, &

A primo, & secundo secundæ. Deinde cũ dicit.

ANTI.

Patet etiam in singularibus quidem, si verum est interroggatum negare, affirmare etiam verum esse. Veluti estne Socrates sapiens? Non Socrates ergo non sapiens est. In vniuersalibus autem non est vera, quæ similiter dicitur, sed est negatio vera. Veluti estne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est, hoc enim est falsum. Sed illud est verum; ergo non omnis homo sapiens est. Atque hæc quidem est ea, quæ opponitur, illa vero est ea, quæ est contraria.

ARGV.

Manifestum est quoniam etiam in singularibus, si est verum interrogatum negare, quòd & affirmare
B *verum est. Vt, putasne Socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicitur. Vera est autem negatio. Vt, putasne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed non igitur omnis homo sapiens est, vera est. Hæc enim opposita est, illa vero contraria.*

Vnde oria. dubium. 2.

Mouet 2. dubium de vario situ negationis, an scilicet quoad veritatem & falsitatem differat præponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nunc, quod non refert quoad veritatem si dicatur; omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo non est iustus, & tamen in altera postponitur negatio, in altera præpo-
C nitur, licet multum referat quoad affirmationem & negationem. Hanc inquam dubitationem soluere intendens cum distinctione respondet, quod in singularibus enunciationibus eiusdem veritatis sunt singularis negatio & infinita affirmatio eiusdem, in vniuersalibus autem non est sic. Si enim est vera negatio ipsius vniuersalis, non oportet quod sit vera infinita affirmatio vniuersalis. Negatio enim vniuersalis est particularis contradictoria, qua existente vera, non est necesse suã subalternam quæ est contraria suę contradictoriæ esse veram. Possunt enim duæ contrariæ esse simul

Solutio.

D falsæ. Vnde dicit, quod in singularibus enunciationibus manifestum est, quod, si est verum interrogatum, id est, si est vera negatio enunciationis singularis, de qua facta est interrogatio, verum etiam est affirmare, id est, vera erit affirmatio infinita eiusdẽ singularis. Verbi gratia. Putasne Socrates est sapiens? Si vera est ista responsio, non Socrates igitur non sapiens est, id est vera erit ista affirmatio infinita, Socrates est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicitur, id est, ex veritate negationis vniuersalis affirmatiuæ interrogatæ non sequitur vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quoad quanti-
E tatem & qualitatem enunciationi quæsitæ. Vera autem est eius negatio, id est, sed ex veritate responsionis negatiuæ sequitur veram esse eius scilicet vniuersalis quæsitæ negationem, id est, particularem negatiuam. Verbi gratia, Putasne, omnis homo est sapiens? Si vera est ista responsio, non, affirmatiua similis interrogatæ quam quis ex hac responsione inferre intentaret est illa, igitur omnis homo est non sapiens. Hæc autem non sequitur ex illa negatione. Falsum est enim hoc scilicet quod sequatur ex illa responsione. Sed inferendum est, igitur nō omnis homo sapiens est. Et ratio vtriusque est, quia hæc particularis vltimo illata est opposita, id est, contradictoria illi

vniuersali

vniuersalis interrogatæ quàm respondens falsificauit, & ideo oportet quod sit vera. Contradictoriarum enim si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero scilicet vniuersalis affirmatiua infinita primo, illata, est contraria illi eidē vniuersali interrogatę. Nō est autē opus quod, si vniuersaliū altera sit falsa, quod reliqua sit vera. In prōptu est autē causa huius diuersitatis inter singulares & vniuersales. In singularibus enim varius negationis situs nō variat quātitatem enunciationis, in vniuersalibus autem variat, vt patet, ideo fit vt non sit eadem veritas negantium vniuersalium in quarum altera preponitur, in altera autem postponitur negatio, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Cum diuersi. sin. & vniuersalium.

ARGY. *Voces autem ea, quę infinita sunt nomina verbaque, suntque opposita vocibus hisce, quæ sunt nomina, atque verba, vt non homo, non iustus, & huiusmodi voces sine nomine verboque videbuntur esse negationes. At non sunt; semper enim necesse est negationem esse veram, vel falsam. At hisce, qui dixit, non homo, non magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potuit, verum vel falsum aliquid dixit nisi quippiam ipsi addiderit.*

ANTI. *Illa vero quæ sunt contra iacentes secundum infinita nomina, vel verba, vt in eo quod est, non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. Semper enim vel veram esse, vel falsam necesse est negationem. Quod vero dixit non homo, non plus dicente, homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, si non aliquid addatur.*

Dubium. 3. Soluit tertiam dubitationem, an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autem hoc dubium, quia dictum est, quod æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc, quod non refert in singularibus præponere & postponere negationem, si enim infinitum nomen est negatio, tunc enunciatio habens subiectum infinitum vel prædicatum, erit negatiua & non affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interpretationem, probando, quòd nec nomina, nec verba infinita sint negationes, licet videantur. Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. [Illæ vero scilicet dictiones contraiacentes.] Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Vel sic [Illæ vero scilicet dictiones secundum infinita, id est, secundum infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba] vtpote quæ remouentes quidem nomina & verba significant, vt non homo & non iustus & non currit, quæ opponuntur contra ly homo, ly iustus & ly currit, illæ, in quam, dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo ex eo quod comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacent, ea remouent, sed non sunt secundum veritatem. Dixit sine nomine & verbo, quia nomen infinitum, nominis natura caret, & verbum infinitum, verbi naturam non possidet. Dixit quasi, quia nec nomen infinitum à nominis ratione, nec verbum infinitum à verbi proprietate omnino semota sunt. Vnde, si negationes apparent, videbuntur negationes sine nomine & verbo non omnino, sed quasi. Deinde probat dictiones infinitas non esse negationes tali ratione. Semper est necesse negationem esse veram vel falsam, quia negatio est enunciatio alicuius ab

Not. infini. & ver infi. quomodo sint nomina.

aliquo, nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum, igitur dictio infinita non est negatio. Minorem declarat, quia qui dixit, non homo, nihil magis de homine dixit quàm qui dixit, homo, & quoad significatum quidem clarissimum est, non homo namque nihil addit supra hominem, immo remouet hominem. Quoad veritatis vero vel falsitatis cōceptum, nihil magis profuit qui dixit, non homo, quam qui dixit, homo, si aliquid aliud non addatur, immo minus verus, vel falsus fuit id est, magis remotus à veritate, & falsitate, qui dixit, non homo quam qui dixit homo, quia tam veritas, quam falsitas in compositione consistit; compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit, quam dictio infinita, quæ nec ponit, nec componit, id est, nec positionem, nec compositionem importat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem est, omnis non homo iustus, nihil idem quod nulla illarum significat, nec item ea, quæ est ipsi opposita, non est, inquam, omnis non homo iustus.*

ANTI. *Significat autem, est omnis non homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita ea, quæ est, non est omnis non homo iustus.*

Quarta dubitatio. Respondet. 4. dubitationi, quomodo scilicet intelligatur illud verbum supradictum de enunciationibus habentibus subiectum infinitum, [Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt.] & ait, quod intelligitur quantum ad significati consequentiam, & non solum quantum ad ipsas enunciationes formaliter. Vnde duas habentes subiectum, infinitum vniuersalem scilicet affirmatiuam & vniuersalem negatiuam adducens, ait quod neutra earum significat idem alicui illarum, scilicet habentium subiectum finitum. Hæc enim vniuersalis affirmatiua, omnis non homo est iustus, nulli habenti subiectum finitum significat idem, non enim significat idem quod ista, omnis homo est iustus, neque quod ista, omnis homo est non iustus. Similiter opposita negatio, & vniuersalis negatiua habens subiectum infinitum, quæ est contrariè opposita supradictæ, scilicet omnis non homo non est iustus, nulli illarum de subiecto finito significat idem & hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hæc, omnis non homo non iustus, est idem quod significat, nullus non homo iustus est.*

ANTI. *Illa vero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est, nullus est iustus non homo idem significat.*

Dubium. 5. vnde. Respondet quintæ quæstioni, an scilicet inter enunciationes de subiecto infinito sit aliqua consequentia. Oritur autem dubitatio hæc, ex eo quod superius est inter eas adinuicem assignata consequentia. At ergo, quod etiam inter istas est cōsequentia. Nam vniuersalis affirmatiua, de subiecto & prædicato infinitis, & vniuersalis negatiua de subiecto infinito, prædicato vero finito æquipollent. Ista namque, omnis non homo est non iustus, idem significat, illi nullus non homo est iustus. Idem autem est iudicium de particularibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscunque enim quantitatis sint, semper affirmatiua de vtroque extremo infinita, & negatiua subiecti quidem infiniti, prædicati autem finiti, æquipollent, vt facile potes exemplis

videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens, cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit. A

ARGY. *At enim nomina, & verba transposita idem significant, veluti albus homo est, homo albus est.*

ANTI. *Transposita vero nomina, vel verba idem significant, vt est albus homo, homo albus est.*

Dubium 6. vnde. Soluit. 6. dubitationem an propter nominum vel verborum transpositionem varietur enunciationis significatio. Oritur autem hæc quæstio ex eo quod docuit transpositionẽ negationis variare enunciationis significationẽ. Aliud enim dixit significare, omnis homo non est iustus, & aliud, non omnis homo est iustus. B Ex hoc inquam dubitatur, an similiter contingat circa nominum transpositionem, quod ipsa transposita enunciationem varient, sicut negatio transposita. Et circa hoc duo facit.

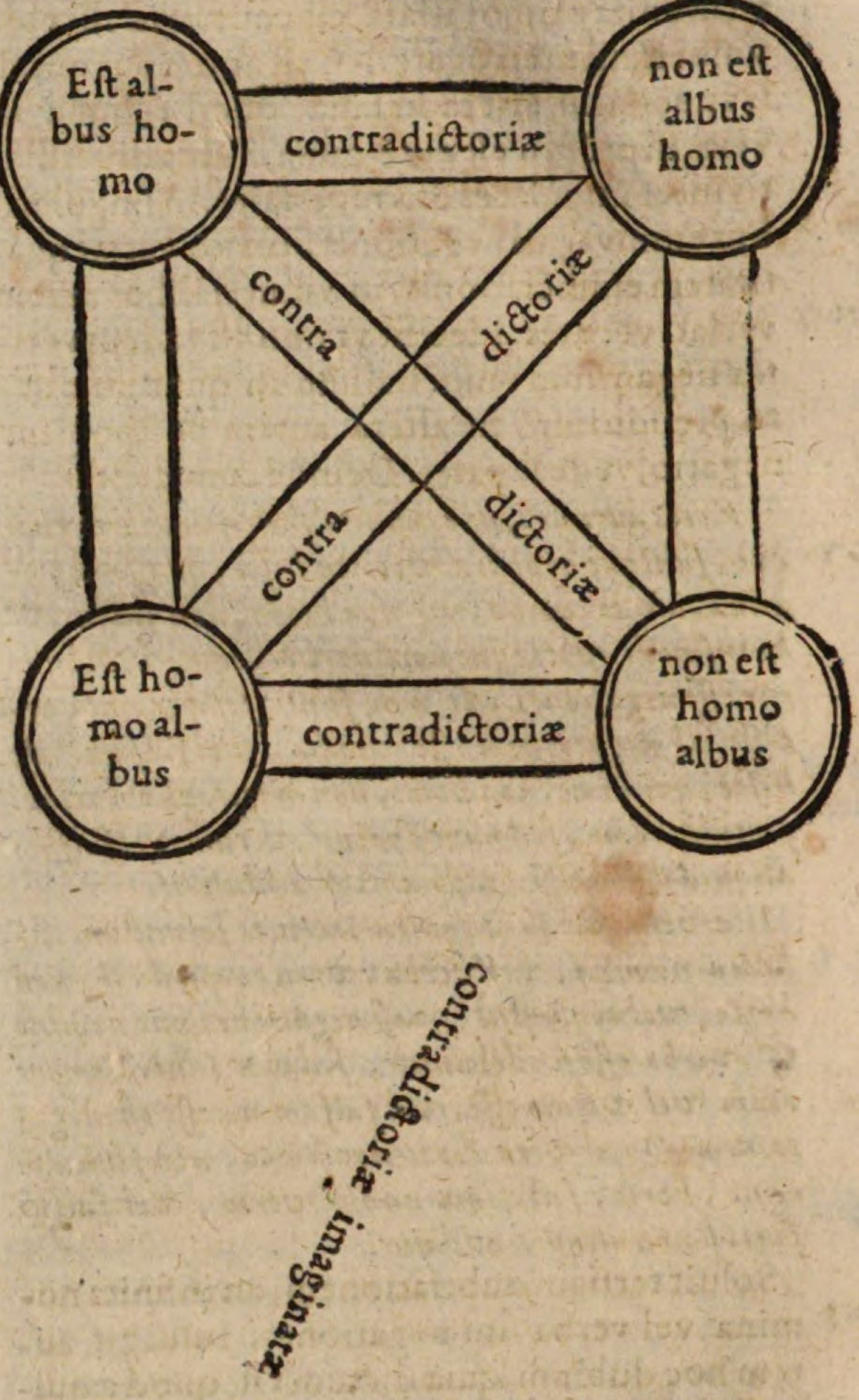
Transpositio. nomina. vel verba. Primo ponit solutionem dicens, quod transposita nomina & verba idem significant, verbi gratia, idem significat est albus homo, & est homo albus, vbi est transpositio nominum. Similiter transposita verba idem significant, vt est albus homo, & homo albus est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam si ita non sit eiusdem affirmationis plures erunt negationes, at demonstratum est, vnam oppositam esse vni. Huius enim albus homo est, negatio est, albus homo non est, Huius autem, homo albus est, si non est idem quod ista albus homo est, aut hac erit negatio, non homo albus non est, aut ista, homo albus non est. At altera quidem negatio huius est, non homo albus est, altera vero negatio huius, albus homo est, quare affirmationis vnius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem, si nominis posito verbique mutetur.* C

ANTI. *Nam si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes. Sed ostensum est, quia vna vnius est. Eius enim, quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. Eius vero, quæ est, est albus homo albus, si non eadem est ei, quæ est, est albus homo, erit negatio, vel ea, quæ est, non est non homo albus, vel ea, quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus, altera vero eius, quæ est, est albus homo, quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine, & verbo, eadem fit affirmatio, & negatio, manifestum est.* D

Probat prædictam solutionem ex numero negationum contradictoriarum ducendo ad impossibile, tali ratione. Si hoc non est, id est, si nomina transposita diuersificant enunciationem, eiusdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed ostensum est in primo libro, quod vna tantum est negatio vnius affirmationis, ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis transposita nomina non variant enunciationem. Ad probationis autem consequentiæ claritatem, formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ suprapositæ affirmationes transpositis nominibus, & ex altero contraponantur duæ negatiuæ similes illis, quoad terminos & eorum positiones. E

Lectio. 12. Deinde aliquantulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti, & sub negatiuis illius negatio, & notetur contradictio inter primam affirmationem, & duas negationes primas, & inter secundam affirmationem, & omnes tres negationes, ita tamen quod inter ipsam & infinitam negationem notetur contradictio non vera, sed imaginaria. Notetur quoque contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter se, Hoc modo,

Est non homo albus [contradictorię] non est non homo albus. His ita dispositis, probat consequentia Arist. sic. Illius affirmationis, est albus homo, negatio est, non est albus homo, illius autem 2. affirmationis, quæ est, est homo albus, si ista affirmatio non est eadem illi supradictæ affirmationi scilicet, est albus homo propter nominum transpositionem, negatio erit altera istarum, scilicet aut non est non homo albus, aut non est homo albus. Sed vtraque habet affirmationem oppositam alia ab illa assignatam, scilicet est homo albus. Nam alteram quidem dictarum negationum scilicet non est non homo albus, negatio est illius quæ dicit, est non homo albus, alia vero scilicet, non est homo albus, negatio est eius affirmationis, quæ dicit, est albus homo, quæ fuit prima affirmatio, ergo quæcunque dictarum negationum asseratur contradictoria illi medię, sequitur quod sint duæ vnius id est, quod vnius negationis sint duæ affirmationes, & quod vnius affirmationis sint duę negationes, quod est impossibile. Et hoc vt dictum est, sequitur stante hypothesi erronea, quod ille affirmationes sint propter nominum transpositionem diuersę. Aduerte hic primo, quod Arist. per illas duas negationes, non est non homo albus, & non est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniendam negationem illius affirmationis, est homo albus, cæteras intellexit quasi diceret, Aut negatio talis affirmationis acceptabitur illa quę est vere negatio, aut quæcunque extranea negatio, Notandũ.

ponetur, & quodlibet dicatur, semper stante A hypothesi sequitur vnius affirmationis esse plures negationes, vnam vere, quæ est contradictoria suæ comparis habentis nomina transposita, & alteram quam tu vt distinctam acceptas, vel falso imaginaris, & econtra multarum affirmationum esse vnicam negationem, vt patet in apposita figura. Ex quacunque enim illarum quatuor incipias, duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate, quare erunt duæ vnius. Nota. 2. quòd Aristo. contempsit probare quòd contradictoria primæ affirmationis sit contradictoria. 2. & similiter quòd contradictoriæ primæ.

Notandum

Hoc enim accepit tanquam per se notum, ex eo quòd non possunt simul esse veræ neque B simul falsæ, vt manifeste patet præposito sibi termino singulari. Non stant enim simul aliquo modo istæ duæ, Socrates est albus homo, Socrates non est homo albus. Nec turberis quod eas non singulares proposuit. Nouerat enim supra dictum esse in primo quę affirmatio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate. Liquet ergo ex eo quod negationes affirmationum de nominibus transpositis non sunt diuersæ, quod nec ipsę affirmationes sunt diuersæ, & sic nomina & verba transposita idē significant. Occurrit autem dubium circa hoc quia non videtur verum, quod nominibus C transpositis eadem sit affirmatio. Non enim valet, omnis homo est animal, ergo omne animal est homo. Similiter transposito verbo nō valet. Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de 2. adiacente. Licet enim negatio committatur, tamen sequitur primā. Ad hoc est dicendum quod sicut in rebus naturalibus est duplex transmutatio, scilicet localis, id est de loco ad locum, & formalis de forma ad formam, ita in enunciationibus est 2. transmutatio situalis scilicet quando terminus præpositus postponitur, & econuerso, & formalis quando terminus qui erat prædica- D tum efficitur subiectum, & econuerso, vel quomodolibet simpliciter. Et sicut quandoque fit in naturalibus transmutatio pure localis, puta quando res transfertur de loco ad locum, nulla alia variatione facta, quandoque autem fit transmutatio secundum locum, non pura, sed cum variatione formali, sicut quando transit de loco frigido ad locum calidum, ita in enunciationibus quandoque fit transmutatio pure situalis, quando scilicet nomen vel verbum solo situ vocali variatur, quandoque autem fit transmutatio situalis & formalis simul, sicut contingit cum prædicatum fit subiectum, vel cum verbum 3. adiacens fit 2. Et quoniam hic intendit Arist. de transmuta- E tione nominum & verborum pure situali, vt transpositionis vocabulum prę se fert, ideo dixit quod transposita nomina & verba idem significant, insinuare volens, quod si nihil aliud præter transpositionem nominis vel verbi accidat in enunciatione, eadem manet oratio. Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est namque, quod in vtraque non sola transpositio fit, sed transmutatio de subiecto in prædicatum, vel de 3. adiacente in 3. Et per hoc patet responsio ad similia.

Lectio. 11.

Dubium.

Responsio.

Duplex transmutatio enun.

LECTIO V.

Ponit multiplicitatem enunciationum iuxta quosdam modos quibus non vnam, sed plures esse contingit vnam enunciationem.

Vnum autem de multis, aut multa de vno aut affirmare, aut negare, nisi sit vnum quippiam id quod ex pluribus illis significatur, non est affirmatio, neque negatio vna, Atque vnum dico, non si nomen vnum sit positum, non sit autem quid vnum ex illis, velut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite, atque ex his etiam fit vnum quiddam ex albo vero, & homine, & ambulante non fit vnum, vt patet. Quare neque si vnum quippiam, de hisce quispiam affirmauerit, vna erit affirmatio, sed vox quidem vna, plures autem affirmationes. Neque rursus econtra de vno dixerit, hoc sed similiter multæ. ARGY.

AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, si non est vnum ex pluribus, non est affirmatio vna, neque negatio. Dico autem vnum non si vnum nomen positum sit non sit autem vnum ex illis, vt homo est fortasse & animal & bipes & mansuetum, sed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ambulare, non fit vnum. Quare nec si vnum aliquid de his, affirmatio vna, sed vox quidem vna, affirmationes vero multæ, nec si de vno ista, sed similiter plures. ANTI.

Postquam Aristo. determinauit diuersitatem enunciationis vnius prouenientem ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enunciationi ex hoc quod additur aliquid subiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia primo determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum, ibi. [Quoniā vero hæc quidem.] Circa primum duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo probat omnes enunciationes tales esse plures, ibi [Si ergo dialectica.] Dicit ergo quoad primum resumendo quod in primo dictum fuerat, quod affirmare vel negare vnum de pluribus vel plura de vno, si ex illis pluribus non fit vnum, non est enunciatio vna affirmatiua vel negatiua. Et declarando quomodo intelligatur vnum debere esse subiectum aut prædicatum subdit, quod vnum dico non si nomen vnum impositum sit, id est, ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati. Cum enim plura conueniunt in vno nomine, ita quod ex eis non fiat vnum illius nominis significatum, tunc solum vocis vnitas est. Cum autem vnum nomen pluribus impositum est, siue partibus subiectiuis, siue integralibus, vt eadem significatione concludat, tunc & vocis & significati vnitas est, & enunciationis vnitas non impeditur. Secundum quod subiungit [vt homo est fortasse animal, & mansuetum, & bipes,] obscuritate non caret, potest enim intelligi vt sit exemplum ab opposito, quasi diceret. Vnum dico non ex vnitate nominis impositi pluribus, ex quibus non fit tale vnum, quemadmodum, homo est vnum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suæ diffinitionis. Et ne quis crederet quod hæ essent veræ diffinitionis hominis partes inter-

Lectio.6.

Lectio 8.

Qualis vnitas uo. suffi. ad vnitatem subiecti & prædi.

Primus sen.

Secundus. Porphy. Boetius.

posuit fortasse. Porphyrius autem Boetio referente & approbante, separat has textus particulas dicens, quod Arist. hucusque declarauit enunciationem illam esse plures, in qua subijcerentur vni vel de vno prędicarentur plura ex quibus non fit vnum. In istis autem verbis [vt homo est fortasse &c.] intendit declarare enunciationem aliquam esse plures, in qua plura ex quibus fit vnum subijciuntur vel prædicantur, sicut cum dicitur, homo est animal & mansuetum & bipes, copula interiecta, vel morula, vt oratores faciũt. Ideo autem addidisse aiunt fortasse, vt insinuaret hoc contingere posse, necessarium autem non esse. Possumus in eandem Porphyrij Boetii & Alberti sententiam, incidentes subtilius textum introducere, vt quatuor hic faciat. Et primo quidẽ resumit quę sit enunciatio in cõmuni, dicens [Enunciatio plures est, in qua vnũ de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnũ] vt in primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illum terminum de vno, siue vnum, dicens [Dico autem vnum] id est, vnum nomen voco, non propter vnitatem vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde 3. diuidendo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnum nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum, vt ex hoc diuersitatem enunciationis multiplicis insinuet. Et ponit duos modos, quorum prior est, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum, non tamen inquantũ ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquendo nomen imponatur pluribus ex quibus fit vnum, formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnum imponitur pluribus, ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis est, vnum, vt fortasse est hoc nomen, Homo, impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes, id est, partes suæ diffinitionis, non inquantum adunatur in vnam hominis naturam per modum actus & potentiæ, sed vt distinctæ sint inter se actualitates. Et insinuauit quod accipit partes diffinitionis vt distinctas per illam coniunctionem, & per illud quoque aduersatiue additum, [sed ex his vnum fit] quasi diceret, cum hoc tamen stat quod ex eis vnum fit. Addidit autem [fortasse] quia hoc nomen, homo, non est impositum ad significandum partes sui diffinitiuas, vt distinctę sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomẽ pluribus impositum ex quibus non fit vnum. Et quia idem iudicium est de tali nomine, & illis pluribus, ideo similiter illæ plures partes diffinitiuę possunt dupliciter accipi. Vno modo per modum actualis & possibilis, & sic vnum faciunt, & sic formaliter loquendo vocantur plura, ex quibus fit vnum, & pronunciandæ sunt continuata oratione, & faciunt enunciationem vnam dicendo, animal rationale mortale, currit. Est enim ista vna, sicut & ista, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt distinctæ sunt inter se actualitates, & sic non faciunt vnum. Ex duobus enim actibus vt sic, non fit vnum, vt dicitur. 7. Metaphy. & sic faciunt enunciationem plures & pronunciandæ sunt vel cum pausa, vel coniunctione interposita, dicendo, homo est animal, & mansuetum, & bipes; siue homo est animal mansuetum, bipes, rethorico more. Quælibet enim istarum est enunciatio multiplex. Et similiter ista, Socrates est homo si homo est impositum, ad illa, vt distinctæ actualitates sunt, significandum. Secundus autem modus quo vnum nomen impositum est pluribus ex quibus non fit vnum, subiungitur, cum dicit. [Ex albo autem & homine & ambulante &c.] id est alio modo hoc fit quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus non potest fieri vnum, qualia sunt homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo possit fieri aliqua vna natura, sicut poterat fieri ex partibus diffinitiuis, clare liquet quod nomen aliquod si eis imponeretur, esset nomen non vnum significans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine, tunica, imposita homini & equo. Habemus ergo enũciationis pluris, seu multiplicis duos modos, quorum quia vterque fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus est, quando subijcitur vel prædicatur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum, non inquantũ sunt vnum. Secundus est quando ipsa plura ex quibus fit vnum inquantũ sunt distinctæ actualitates, subijciuntur vel prædicantur. Tertius est quando ibi est vnum nomen impositum pluribus, ex quibus non fit vnum. Quartus est quando ista plura ex quibus non fit vnum, subijciuntur vel prædicantur. Et notato quod cum enunciatio secundum membra diuisionis illius qua diuisa est in vnam & plures quadrupliciter variari, possit scilicet cum vnum de vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus, postremum sub silentio præteriuit, quia vel eius pluralitas de se clara est, vel quia, vt inquit Albertus, non intendebat nisi de enunciatione, quę aliquo modo vna est, tractare. Demum concludit totam sententiam, dicens [Quare nec si aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna secundum rem: sed vocaliter quidem erit vna, significatiuè autem non vna, sed multæ fient affirmationes. Nec si è conuerso de vno ista plura affirmabuntur, fiet affirmatio vna.] Ista namque, homo est albus, ambulans, & musicus, importat tres affirmationes scilicet homo est albus, & est ambulans, & est musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correspondens triplici affirmationi positæ. Deinde cum dicit.

Marginal notes (left column): Porphy. — Ly fortasse iuxta Porphyrium & Boetium. Albertus. — Lectio. 8. — Dupliciter not. impo. plu. ex quibus non fit vnum. — Vnde eliciatur hęc expo si. — No. impos ad sign. partes sui diffi. — Partes diff. dupliciter. Primo. — Te. comm. 49. — Lectio 13.

Marginal notes (right column): Secun. mo. quomodo impo. — Pluribus. — Lectio. 12. Enunc. plu. modi 4. Primus. — Secundus. — Tertius. Quartus. — Notato. Cur. 4. prætermi. — Albertus.

A R G Y.

Quod si differendi interrogatio responsionis est postulatio, vel propositionis, vel contradictionis alterius partis, propositio verò contradictionis; vnius est pars, non erit ad hos vna profectò responsio. Neque enim est ipsa interrogatio vna, & si est etiam vera.

Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero vnius contradictionis pars est, non erit vna responsio ad hac, neque enim est vna interrogatio, nec si sit vera.

A N T I.

Probat à posteriori supra dictas enunciationes esse plures. Circa quod duo facit. Primo ponit rationem ipsam ad hoc probandum per modum consequentiæ. Deinde probat antecedens dictę consequentiæ. ibi [Dictum est autem de his.] Quoad primum talem rationem

nem inducit. Si interrogatio dialectica est petitio responsionis, quæ sit propositio vel altera pars contradictionis, nulli enunciationum supradictarum interrogatiue formatæ erit responsio vna, ergo nec ipsa interrogatio est vna, sed plures. Huius rationis primo ponit antecedens [Si ergo.] Ad huius intelligendos terminos nota quod idem sonant enunciatio, interrogatio, & responsio. Cum enim dicitur, cœlum est animatum, inquantum enunciat prædicatum de subiecto, enunciatio vocatur, inquantum autem quærendo proponitur, interrogatio, vt vero quæsito redditur, responsionem vnam, & interrogationem non esse vnam & enunciationem non esse vnam. Aduerte. 2. interrogationem esse duplicem. Quędam enim est vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hęc vocatur dialectica, quia dialecticus habet viã ex probabilibus ad vtramque contradictionis partem probandam. Altera vero determinatam ad vnum responsionem exoptat, & hæc est interrogatio demonstratiua, eo quod demonstrator in vnum determinate tendit. Considera vlterius quod interrogationi dialecticæ dupliciter responderi potest. Vno modo consentiendo interrogationi, siue affirmatiuæ, siue negatiuæ. Vt si quis petat, cœlum est animatum? & respondeatur, est; vel Deus non mouetur? & respondeatur, non, talis responsio vocatur propositio. Alio modo potest responderi interimendo, vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur, non; vel Deus non mouetur? & respondeatur, mouetur. Talis responsio vocatur contradictionis altera pars, eo quod affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica est petitio annuentis responsionis quæ est propositio, vel contradicentis, quæ est altera pars contradictionis secundum supradictam Boetij expositionem. Deinde subdit probationem consequentiæ, cum ait [Propositio vero vnius contradictionis est.] Vbi notandũ est quod si responsio dialectica posset esse plures, non sequeretur, quod responsio enunciationis multiplicis non posset esse dialectica. Sed si responsio dialectica non potest esse nisi vna enunciatio, tunc recte sequitur quod responsio enunciationis pluris, non est responsio dialectica, quæ vna est. Notandum etiam quod si enunciatio aliqua, plurium contradictionum pars est, vna non esse comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius solum contradictionis pars est, vna est eadem ratione, quia scilicet vnius affirmationis vnica est negatio, & è conuerso. Probat ergo Arist. consequentiam ex eo quod propositio, id est, responsio dialectica vnius contradictionis est, id est, vna enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim [vt iam dictum est] sequitur quod nullius enunciationis multiplicis sit responsio dialectica, & consequenter nec vna responsio sit. Nec prætereas quod cum propositionem, vel alteram partem contradictionis, responsionemque præposuerit dialecticæ interrogationis, de sola propositione subiunxit, quod est vna; quod ideo fecit, quia illius vocabulum ipsam vnitatem præferebat. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnam affirmationem, vel negationem statim intelligis. Adiunxit autem antecedenti, ergo vel insinuans hoc esse aliunde sumptum, vt postmodum in speciali explicabit, vel permutato situ notam consequentiæ huius inter antecedens & consequens locandam, antecedenti præposuit, sicut si diceretur, si ergo Socrates currit, mouetur, pro eo quod dici deberet, si Socrates currit, ergo mouetur. Sequitur deinde consequens. [non erit vna responsio ad hoc,] Et infert principalem conclusionem [quod neque vna erit interrogatio.] Si enim responsio non potest esse vna, nec interrogatio ipsa vna erit. Quod autem addidit [nec si sit vera] eiusmodi est, posset aliquis credere, quod licet interrogationi pluri non possit dari responsio vna, quando id de quo quæstio fit, non potest de omnibus illis pluribus affirmari vel negari, vt cum quæritur, canis est animal? quia non potest vere de omnibus responderi, est, propter cœleste sidus, nec vere de omnibus responderi, non est, propter canem latrabilem, nulla possit dari responsio vna, attamen quando id quod sub interrogatione cadit potest verè de omnibus affirmari aut negari, tunc potest dari responsio vna, vt si quæratur, canis est substantia? quia potest vere de omnibus responderi, est, quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica responsio dari possit. Hanc erroneam existimationem remouet dicens [nec si sit vera] id est, & dato quod responsio data enunciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non est vna, quia vnum non significat, nec vnius contradictionis est pars, sed plures responsio illa habet contradictorias, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Margin notes (left column): Notandum 1. — Enun. interrog. respon. — Enun. interrogatio. — Responsio. — Notandũ. 2. — Interrog. 2. — Dialectica. — Demon. — Notandũ. 3. — Dialect. rationalem — Responsio. contradi. altera pars. — interroga. dialecti. — Boetius. — Notandum 4. — Notandum 5.

Margin markers: A — B — C — D — E

Margin notes (right column): Cur de sola propo. — Ly ergo. — Dari respon. vna quando.

ARGY

Sed de his est dictum in Topicis. Patet etiam insuper neque quid est interrogationem esse differendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipse contradictionis partem enunciare, sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc sit homo, an non hoc.

ANTI

Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datum esse vt ex interrogatione eligat, vtram velit contradictionis partem enunciare, sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non sit.

Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quę dicta sunt in Topicis. Secundo à signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signum, dicens [quod similiter] cum auctoritate Topicorum, manifestum est scilicet antecedens assumptum scilicet quod dialectica interrogatio est petitio responsionis affirmatiuæ vel negatiuæ. Quoniam nec ipsum quid est, id est, ex eo quod nec ipsa quęstio quid est, est interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quærat, quid est animal? talis non quærit dialectice. Deinde subiungit probationem assumpti scilicet quod ipsum quid est, non est quæstio dialectica, & intendit quod quia interrogatio dialectica optionem respondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipsa quæstio quid est talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid est anima? respondentem ad dif-

Margin notes: Lectio. 8 c. 7. — Quid est dialecti. interroga

finitionis assignationem coarctamus, quæ non solum ad vnum determinata est, sed etiam omni parti cõtradictionis caret, cũ nec esse nec non esse dicat. Ideo ipsa quæstio quid est, non est dialectica interrogatio. Vnde dicit [Oportet enim ex data] id est, ex proposita interrogatione dialectica, hunc respondentem eligere posse vtram velit contradictionis partem quam contradictionis vtramque partem interrogantem oportet determinare, id est, determinate proponere, hoc modo, vtrum hoc animal sit homo, an non. Vbi euidenter apparet optionem respondenti offerri. Habes ergo pro signo cum quæstio dialectica petat responsionem propositionis vel alterius contradictionis partem, elongationem quæstionis quid est à quæstionibus dialecticis.

LECTIO VI.

Cur ad hanc, homo est animal & bipes, hæc, homo est animal bipes, sequitur, non autem in omnibus consimilibus talis liceat sequela.

ARGY. *Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia composita prædicentur, vt vnum omnia prædicatum, alia non prædicentur, quænam sit differentia? De homine namque vere dicitur animal seorsum, & bipes seorsum, & hæc eadem simul & vnum, & homo rursus, & album seorsum, & hęc eadem simul & vnum. Sed non si quispiam est sutor, & bonus, sutor dicendus est bonus.*

ANTI. *QVoniam vero hæc quidem prædicantur composita, vt vnum sit omne prædicamentum eorum quæ separatim prædicantur, alia vero non, quæ differentia est? De homine enim verum est dicere, & animal, & bipes, & hæc vt vnum, & separatim hominem & album, & hæc separatim vnam, Sed non si citharedus est, & bonus, est & citharedus bonus.*

Postquam declarauit diuersitatem multiplicis enunciationis, intendit determinare de earum consequentijs. Et circa hæc duo facit, secundum duas dubitationes, quas soluit. Secunda incipit, ibi [Verum autem est dicere.]

Lect. 7. Circa primum tria facit. Primo proponit quęstionem. Secundo ostendit rationabilitatem quæstionis, ibi [Si enim quoniam.] Tertio

Prima dubitatio. soluit eam, ibi [Eorum igitur.] Est ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuisim prędicatis de vno sequitur enunciatio, in qua illamet vnitè prædicantur de eodem, & ex aliquibus non. Vnde hæc diuersitas oritur? Verbi gratia. Ex istis Socrates est animal & est bipes, sequitur ergo Socrates est animal bipes, & similiter ex istis, Socrates est homo, & est albus, sequitur ergo Socrates est homo albus. Ex illis vero Socrates est bonus, & est citharedus, non sequitur ergo est bonus citharedus. Vnde proponens quæstionem inquit. [Quoniam vero hæc] scilicet prædicta ita prædicantur composita, id est, coniuncta, vt vnum sit prædicamentum quæ extra prędicantur id est vt eis extra prædicantis vnite fiat prædicatio, alia vero prædicata non sunt talia, quæ est inter ea differentia? Vnde talis innascitur diuersitas? Et subdit exempla iam adducta, & ad propositum applicata, quorum primum continet prædicata ex quibus fit vnum per se scilicet animal & bipes, genus & differentiam. 2. autem prędicata ex quibus fit vnum per accidens, scilicet homo albus 3. vero prędicata ex quibus neque vnum per se, neque vnum per accidens inter se fieri sequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam si quia verum est seorsum vtrumque, ideo & vtrumque simul verum esse oporteat, multa sequentur absurda. De homine namque quopiam verum est dicere, & quòd est homo, est etiam albus, quare & totum. Rursus si album verum est dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus, atque hoc in infinitum abibit. Et rursus musicus albus ambulans, & hæc sæpius coniuncta dicentur, quorum in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates Socrates dicitur, atque homo, Socrates Socrates homo dicetur. Et si ipse homo seorsum, & bipes dicitur, & simul homo bipes dicetur. Patet igitur si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verum dicendum est nunc quonam sint pacto ponenda.*

ANTI. *Si enim quoniam alterutrum dicitur, & vtrumq; dicetur multa inconuenientia erũt. De homine enim verum est & hominem, & album dicere, quare & omne, Rursus si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus musicus albus ambulans, & hęc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates est, & homo, & Socrates Socrates homo. Et si homo bipes & homo, homo bipes. Quoniam ergo si quis simpliciter dicat complexiones fieri plurima inconuenientia contingit dicere manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicemus.*

Declarat veritatem diuersitatis positę, ex qua rationabilis redditur quæstio. Si namque inter prædicata non esset talis diuersitas, irrationabilis esset dubitatio. Ostendit autem hoc ratione ducente ad inconueniens, nugationem scilicet. Et quia nugatio duobus modis committitur scilicet explicite & implicite, ideo primo deducit ad negationem explicitam. 2. ad implicitam, ibi [Amplius si Socrates, &c.] Agit ergo quod si nulla est inter quæcumque prædicata differentia, sed de quolibet indifferenter censetur, quod quia alterutrum separatum dicitur quod vtrumque coniunctim dicatur, multa inconuenientia sequentur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum est separatim quod homo est, & albus est, quare & omne, id est, & coniunctim dicetur Socrates est homo albus. Rursus & de eodem Socrate, potest dici separatim quod est homo albus, & quod est albus, quare & omne, id est, igitur coniunctim dicetur, Socrates est homo albus albus, vbi manifesta est nugatio. Rursus si de eodem Socrate iterum dicas separatim, quod est homo albus albus, verum est congrue quod est albus, & secundum hoc, si iterum hoc repetes separatim, à veritate simili non discedes, & sic in infinitum sequetur, Socrates est homo albus albus, in infinitum. Simile quid ostenditur in alio exemplo. Siquis de Socrate dicat quod est musicus albus ambulans cum possit & separatim dicere, quod est musicus, & quod est albus, & quod est ambulans, sequetur Socrates est musicus, albus, ambulans, musicus, albus, ambulans. Et quia pluries separatim in eodem

Nugatio. 2. commit.

eodem tamen tempore enunciari potest, procedit nugatio sine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici possit separatim quod homo, & quod est bipes, si coniunctim inferre licet, sequetur, quod Socrates sit homo bipes. Vbi est implicita nugatio. Bibes enim circumloquens differentiam hominis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis suam rationem, quod fieri licet, vt docet Arist. 2. Topic. apparebit manifeste nugatio. Dicetur enim Socrates est homo, id est, animal bipes, bipes. Quoniam ergo plurima inconuenientia sequuntur, si quis ponat complexiones, id est, adunationes prædicatorum simpliciter, id est, absque diuersitate aliqua, manifestum est ex dictis. Quomodo autem faciendum est, nunc, id est, in sequentibus dicemus. Et nota quod iste textus non habetur vniformiter apud omnes quoad verba. sed quia sententia non discrepat, legat quicunque vt vult. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erunt vnum. Velut homo & albus quidem & musicus est, sed non vnum est album ipsum & musicum. Accidunt enim ambo eidem. Neque si vere diceretur album musicum esse, album musicum vnum quid erit. Album enim per accidens musicum est. Quare album musicum non erit quid vnum.*

ANTI. *Eorum igitur quæ prędicantur, & de quibus prędicantur, quæcunque secundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hęc non erunt vnum, vt homo albus est, & musicus. Sed non est idem musicum & album. Accidentia enim vtraque eidem. Nec si album musicum verum est dicere, tamen erit album musicum vnum aliquid. Secundum accidens enim album musicum dicitur. Quare non erit album musicum vnum aliquid.*

Soluit propositam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo respondet instantijs in ipsa propositione quæstionis adductis. Secundo satisfacit instantijs in probatione positis, ibi [Amplius nec quæcunque.] Circa primum duo facit. Primo namque declarat veritatem. Secundo applicat ad propositas instantias, ibi. [Quocirca, &c.] Determinat ergo dubitationem tali distinctione. Prædicatorum siue subiectorum plurium, duo sunt genera, quędam sunt per accidens, quædam per se. Si per accidens hoc 2. contingit. Vel quia ambo dicuntur per accidens de vno tertio, vel quia alterum de altero mutuo per accidens prædicatur. Quando illa plura diuisim prædicata sunt per accidens quouis modo, ex eis non sequitur coniunctim prædicatum. Quando autem sunt per se, tunc ex eis sequitur coniunctæ prædicatum. Vnde continuando se ad præcedentia ait. Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur] id est, subiectorum, quæcunque dicuntur secundum accidens, & per hoc innuit oppositum membrum scilicet per se, vel de eodem, id est accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum de altero, id est, accidentaliter mutuo se denominant, & per hoc ponit membra. 2. diuisionis, hæc scilicet plura per accidens non erunt vnum, id est, non inferent prædicationem coniunctam. Et explanat vtrumque horum exemplariter. Et primo primum, quando scilicet illa plura per accidens dicuntur de 3. dicens [vt si homo albus est & musicus diuisim. Sed non est idem] id est, non sequitur adunatim ergo homo est musicus albus. Vtraque enim sunt accidentia eidem. 3. Deinde explanat. 2. quando solum illa plura per accidens de se mutuo prædicantur, subdens. [Nec si album musicum, verum est dicere] id est, & etiamsi de se inuicem ista prædicentur per accidens ratione subiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo tamen est albus, & est musicus, & album est musicum, non tamen sequitur quod album musicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo est albus musicus. Et causam assignat, quia album dicitur de musico per accidens, & econuerso. Notandum est hic quod cum duo membra per accidens enumerasset, vnico tamen exemplo vtrumque membrum exemplauit, vt insinuaret quod distictio illa non erat in diuersa prędicata per accidens, sed in eadẽ diuersimode comparata. Album enim & musicum comparata ad hominem, sub primo cadunt membro, comparata autem inter se sub secũdo. Diuersitatem ergo comparationis pluralitate membrorum, identitatem autem prædicatorum vnitate exempli astruxit. Aduertendum est vlterius ad euidentiam diuisionis factæ in litera, quod 2. accidens potest 2. accipi. Vno modo vt distinguitur contra perseitatem posterioristicam; & sic non sumitur hic, quoniam cum dicitur plura prędicata secundum accidens, aut ly secundum accidens determinaret coniunctionem inter se, & sic manifeste esset falsa regula, quantum inter prima prædicata, animal bipes, seu animal rationabile, est prædicatio secundum accidens hoc modo. Differentia enim in nullo modo perseitatis prædicatur de genere, & tamen Arist. in textu dicit ea non esse prædicata per accidens, & asserit quod est optima illatio, est animal & bipes, ergo est animal bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad subiectum, & sic etiam inueniretur falsitas in regula. Bene namque dicitur, paries est coloratus, & est visibilis, & tamen coloratum visibile non per se inest parieti. Alio modo accipitur ly secundum accidens, vt distinguitur contra hoc quod dico ratione sui, seu non propter aliud, & sic idem sonat quod per aliud, & hoc modo accidit hic. Quęcunque enim sunt talis naturę quod non ratione sui iunguntur, sed propter aliud, ab illatione coniuncta deficere necesse est, ex eo quod coniuncta illatio vnum alteri substernit, & ratione sui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Est ergo sensus diuisionis, quod prædicatorum plurium, quædam sunt per accidens, quædam per se, id est, quædam adunantur inter se ratione sui, quędam propter aliud. Ea quæ per se vniuntur inferunt coniunctum, ea autem que propter aliud, nequaquam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quocirca neque Simon sutor bonus dicetur simpliciter, sed animal bipes, quippe quum non per accidens hæc de illo dicantur.*

ANTI. *Quocirca nec citharedus bonus simpliciter, sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens.*

Applicat declaratam veritatem ad partes quæstionis. Et primo ad secundam partem, quia scilicet non sequitur, est bonus, & est

Prædic. vel subiectorũ plu. genera.

Notandum Secundum acci. dupli.

Notandum 2.

Differentia prædica. de genere.

2. modus.

citharedus, ergo est bonus citharedus, dicens [Quocirca nec citharedus bonus &c.] Secundo ad aliam partem quæstionis, quare sequebatur est animal, & est bipes, ergo est animal bipes, & ait [sed animal bipes.] Et subiungit huius vltimi dicti causam, quia animal bipes non sunt prędicata secundum accidens coniuncta inter se aut in 3. sed per se. Et per hoc explanauit, alterum membrum primæ diuisionis, quod adhuc positum non fuerat explicite. Aduerte quod Arist. eandem tenens sententiam de citharedo & bono, & musico, & albo, concludit, quod album & musicum non inferunt coniunctum prędicatum, ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus simpliciter, id est, coniunctę. Est autem ratio dicti, quia licet musica & albedo dissimiles sint bonitati & arti citharisticæ, in hoc quod bonitas nata est denominare & subiectum tertium puta hominem, & ipsam artem citharisticam, propter quod falsitas manifeste cernitur, quando dicitur est bonus & citharedus, ergo bonus citharedus, musica vero & albedo subiectum. 3. natæ sunt denominare tamen, & non se inuicem propter quod latentior est casus cum proceditur, est albus & est musicus, ergo est musicus albus, licet, inquam, in hoc sint dissimiles, & propter istam dissimilitudinem processus Aristo. minus sufficiens videatur; attamen similes sunt in hoc quod si seruetur identitas omnimoda prædicatorum quam seruari oportet, si illamet diuisa debent inferri coniunctim, sicut musica non denominat albedinem, neque contra, ita nec bonitas de qua fit sermo, cum dicitur, homo est bonus, denominat artem citharisticam, neque econuerso. Cum enim bonum sit æquiuocum licet à consilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi, & alia de perfectione hominis. Quando namque dicimus Socrates est bonus, intelligimus bonitatem moralem, quæ est hominis bonitas simpliciter. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur pro potiori. Cum autem infertur, citharedus bonus, non bonitatem moris, sed artis prædicas, vnde terminorum identitas non saluatur. Sufficienter igitur & subtiliter Arist. eandem de vtrisque protulit sententiam, quia eadem est hęc, & ibi ratio &c. Nec prætereundum est, quod cum tres consequentias adduxit quæstionem proponendo scilicet, est animal & bipes, ergo est animal bipes, & est homo & albus, ergo est homo albus, & est citharedus & bonus, ergo est bonus citharedus, & duas primas posuerat esse bonas, tertiam vero non huius diuersitatis causam inquirere volens cur soluendo quæstionem nullo modo meminerit secundæ consequentiæ, sed tantum primæ & tertiæ. Indiscussum namque reliquit an illa consequentia sit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicendum quod ex his paucis verbis etiam illius consequentiæ naturam insinuauit. Profondioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, quod sunt vnum album & musicum &c. vt scilicet non tantum indicet quod expositum est, sed etiam eius causam, ex qua natura secundę consequentię elucescit. Causa namque quare album & musicum non inferunt coniunctam prædicationem est, quia in prædicatione coniuncta oportet alteram partem alteri supponi, vt potentiam actui, ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum, & altera à reliqua denominetur. Hoc enim vis coniunctæ prædicationis requirit, vt supra diximus de partibus diffinitionis. Album autem & musicum secundum se non faciunt vnum per se, vt patet, neque vnum per accidens. Licet enim ipsa vt adunantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens, tamen ipsamet quæ adunantur in vno 3. subiecto, non faciunt inter se vnum per accidens. Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatem per accidens aliquorum inter se, licet non in 3. tum quia non considerata subiecti vnitate, quæ est extra eorum rationes, nulla remanet inter ea vnitatis causa. Dicens ergo quod album & musicum non sunt vnum scilicet se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non infertur ex eis prędicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina, insinuauit per illamet verba bonitatem illius consequentiæ. Ex eo enim quod homo & albus se habent sicut potentia & actus, & ita albedo informet denominet atque vnum faciat cum homine ratione sui, sequitur quod ex diuisis potest inferri cõiuncta prædicatio, vt dicatur, est homo & albus; ergo est homo albus, sicut per oppositum dicebatur quod ideo musicum & album non inferunt coniunctum prędicatum, quia neutrum alterum informabat. Nec obstat quod album faciat vnum per accidens cum homine. Non enim dictum est quod vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuisis inferre coniunctum, sed quod vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tamen est illa quæ impedit.

Talia enim quę non sunt vnum per accidens nisi ratione tertij, inter se nullam habent vnitatem; & propterea non potest inferri coniunctum, vt dictum est quod vnitatem importat. Illa vero quæ sunt vnum per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cum coniuncta accipiuntur, vnitate necessaria non carent, quia inter se vnitatem habent. Notanter autem apposui, ly tantum, quoniam si aliqua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti scilicet sed non tantum ex hoc habent vnitatem sed etiam ratione sui hoc quod alterum reliquum informat, ex istis diuisis non prohibent inferri coniunctum. Verbi gratia optime dicitur, est quantum & est coloratum, ergo est quantum coloratum, quia color informat quantitatem. Potes autẽ credere quod 2. illa consequentia quam non explicite confirmauit Aristo. respondendo, sit bona & ex eo quod ipse proponendo quæstionem asseruit bonam, & ex eo quod nulla instantia reperitur. Insinuauit autem & Arist. quod sola talis vnitas impedit illationem coniunctã quando dixit, quæcunque secundum accidens dicuntur de eodem vel alterutrum de altero. Quum enim dixit secundum accidens de eodem, vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim hæc per accidens prædicantur de eodem vt dictum est. Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuam accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter se, vnitatem reliquit. Vtramque ergo per accidens adducta prędicta, in tertio secundum vel alterutrum quæ impediant illationem coniuncta,

[Margin notes: Bonum æquiuo. consilio. — Analogum simpliciter. — Quęstio. — Responsio. — Ad inferen. prædicationem coniunctam. — Vnitas per accidens. — Responsio tacitę obiec. De vni. impe. ex diuer. inferre coniunctum. — Ly tantum. — De 2. conse. — Vnde quod sola vni. impe. illationem coniunc.]

A coniuncta, non nisi in tertio vnitatem habent. Deinde cum dicit.

ARGY. *Praeterea nec simul ea dicentur, quorum alterum alteri inest. Quapropter nec album saepius dicetur, neque homo, homo animal est, vt bipes. Insunt enim haec homini animal, atque bipes.*

ANTI. *Amplius nec quaecunque insunt in altero. Quare neque album frequenter, neque homo animal homo est vel bipes, sunt enim in homine animal bipes.*

Satisfacit instantijs in probatione adductis, & in illis in quibus explicita committebatur nugatio, & illis in quibus implicita, & ait quod non solum inferre ex diuisis coniunctum non licet quando praedicata illa sunt per accidens, [sed etiam quaecunque insunt in alio] id est, nec hoc licet quando praedicata includunt se, ita quod vnum includatur in significato formali alterius intrinsece siue explicite, vt album in albo, siue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neque album frequēter dictum diuisim infert coniunctum, neque homo diuisim ab animali vel bipede enunciatum, animal bipes, coniunctum cum homine infert, vt dicatur, ergo Socrates est homo bipes, vel animal homo. Insunt enim in hominis ratione, animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quaestionis in hoc, quod vnitas plurium per accidens in tertio tantum, & nugatio, impediunt ex diuisis inferri coniunctum, & consequenter, vbi neutrum horum inuenitur, ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intellige quando diuisae sunt simul verae de eodem &c.

B

C

LECTIO IV.

An ex enunciatione habente plura praedicata coniuncta inferre liceat eam quae diuisim praedicata continet.

ARGY. *Ast sit vt eadem vere coniunctim dicantur, atque seiunctim. Nam aliquem hominem, hominem, aut aliquem album hominem, hominem, atque album dicere licet, non tamen semper.*

D

ANTI. *VErum est autem dicere de aliquo & simpliciter, vt quendam hominem hominem, aut quendam album hominem hominem album, non autem semper.*

Postquam expedita est prima dubitatio, tractat secundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quaestionem. Secundo soluit eam, ibi [sed quando in adiecto.] Tertio ex hoc excludit quendam errorem, ibi [Quod autem non est.] Est ergo quaestio an ex enunciatione habente praedicatum coniunctum, liceat inferre enunciationes diuidentes illud coniunctum; Et est quaestio contraria superiori. Ibi enim quaesitum est an ex diuisis inferatur coniunctum, hic autem quaeritur an ex coniuncto sequantur diuisa. Vnde mouendo quaestionem dicit. Verum autem aliquando est dicere de aliquo & simpliciter, id est, diuisim, quod scilicet prius dicebatur coniunctim, vt quendam hominem album, esse hominem, aut quoddam album hominem album esse, id est, vt ex ista Socrates est homo albus sequitur diuisim, ergo Socrates est homo, ergo Socrates est albus. &c. Non autem semper,

Quaestio 2.

E

A id est, aliquando autem ex coniuncto non inferri potest diuisim. Non enim sequitur, Socrates est bonus citharedus, ergo est bonus. Vnde haec est differentia, quod quandoque licet & quandoque non. Et aduerte quod notanter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtramque partem diuisim, vt insinuaret quod intentio quaestionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quando altera tantum. Deinde cum dicit.

ANTI. *Sed quum in eo quod est adiunctum, oppositorum quippiam inest, ad quod sequitur contradictio, tunc non vere sed falso dicetur, vt si mortuum hominem dixeris esse. Quum vero non inest, vere.*

ARGY. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorum inest, quae consequitur, contradictio, non verum sed falsum est, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum est.*

Soluit quaestionem. Et duo facit. Primo respondet parti negatiuae quaestionis, quando scilicet non licet, Secundo, ibi [Quare in quantiscunque &c.] Respondet parti affirmatiuae, quando scilicet. Circa primum considerandum quod quia dupliciter contingit fieri praedicatum coniunctum, vno modo ex oppositis, alio modo ex non oppositis. Ideo duo facit. Primo ostendit quod nunquam ex praedicato coniuncto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo quod nec hoc licet vniuersaliter in praedicato coniuncto ex non oppositis, ibi [Vel etiam quando.] Ait ergo quod quando in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quae sequitur contradictio inter ipsos terminos, non verum est, scilicet inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cum dicitur, Caesar est homo mortuus, non sequitur ergo est homo, quia ly mortuus adiacens homini, oppositionem habet ad hominem, quam sequitur contradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus quia non est corpus inanimatum, & si est mortuus, non est homo, quia mortuum est corpus inanimatum. Quando autem non inest, scilicet talis oppositio, verum est scilicet inferre diuisim. Ratio autem quare, quando est oppositio in adiecto, non sequitur illatio diuisa, est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enunciatione coniuncta. Corruptum autem seipsum absque corruptione non infert, quod illatio diuisa sonaret. Dubitatur hic primo circa id quod supponitur, quomodo possit vere dici, Caesar est homo mortuus, cum enunciatio non possit esse vera, in qua duo contradictoria simul de aliquo praedicantur. Hoc enim est primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt, quia in homine includitur vita, in mortuo non vita. Dubitatur. 2. circa ipsam consequentiam, quam reprobat. Arist. Videtur enim optima. Cum enim ex enunciatione praedicante duo contradictoria possit vtrumque inferri, quia aequiualet copulatiua, aut neutrum, quia destruit seipsam, & enunciatio supradicta terminos oppositos contradictoriae praedicet, videtur sequi vtraque pars, quia falsum est neutram sequi. At hoc simul dicitur quod aliud est loqui de duobus terminis secundum se, & aliud de eis, vt vnum stat

Prędi. coniunctum. 2

Cur oppositum adiecto illatio non sequi.

1. Dubium.

2. Dubium.

Responsio Ad vtrumque dub. simul.

ſub determinatione alterius. Primo namque modo, homo & mortuus, contradictionem inter ſe habent, & impoſſibile eſt quod ſimul in eodem inueniantur. Secundo autem modo. homo & mortuus non opponuntur, quia homo tranſmutatus iam per determinationem corruptiuam importatam in ly mortuus, non ſtat pro ſuo ſignificato ſecundum ſe, ſed ſecundum exigentiam termini additi, à quo ſuum ſignificatum diſtractum eſt. Ad vtrumque autem inſinuandum Ariſt. duo dixit, & quod habent oppoſitionem quam ſequitur contradictio, attendens ſignificata eorum ſecundum ſe, & quod etiam ex eis formatur vna vera B enunciatio, cum dicitur Socrates eſt homo mortuus, attendens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicendum ſit ad dubitationes. Ad vtramque ſiquidem dicitur, quod non enunciantur duo contradictoria ſimul de eodem, ſed terminus vt ſtat ſub diſtractione ſed tranſmutatione alterius cui ſecundum ſe eſſet contradictorius.

3. Dubium. Dubitatur quoque circa id quod ait [ineſt aliquid oppoſitorum quæ conſequitur contradictio.] Superflue enim videtur addi illa particula [quæ conſequitur contradictio.] Omnia enim oppoſita conſequitur contradictio vt vt patet diſcurrendo in ſingulis. Pater enim C eſt non filius, & album non nigrum, & videns non cæcum &c. Et ad hoc dicendum eſt quod oppoſita poſſunt dupliciter accipi, vno modo formaliter, id eſt, ſecundum ſua ſignificata, alio modo denominatiue ſeu ſubiectiue. Verbi gratia. Pater & filius poſſunt accipi pro paternitate & filiatione, & poſſunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rurſus cum omnis diſtinctio fiat oppoſitione aliqua, vt dicitur in 10. Metaphyſi. c. ſupponatur omnino diſtincta eſſe oppoſita. Dicendum ergo eſt quod licet ad omnia oppoſita ſeu diſtincta contradictio ſequatur inter ſe formaliter ſumpta, non tamen ad omnia oppoſita ſequitur contradictio inter ipſa denominatiue ſumpta. D Quamuis enim pater & filius mutuam ſui negationem inferant inter ſe formaliter, quia paternitas eſt non filiatio, & filiatio eſt non paternitas, in relatione tamen ad denominatum, contradictionem non neceſſario inferunt. Non enim ſequitur Socrates eſt pater, ergo non eſt filius, nec è conuerſo. Vt perſuaderet igitur Ariſt. quod quęcunque oppoſita colligata impediunt diuiſam illationem, quia non illa quę habent contradictionem annexam formaliter tantum, ſed illa quę habent contradictionem & formaliter & ſecundum E rem denominatam. Addidit [quæ conſequitur contradictio] in 3. ſcilicet denominato. Et vſus eſt ſatis congrue vocabulo ſcilicet [conſequitur.] Contradictio enim iſta in 3. eſt quodammodo extra ipſa oppoſita. Deinde cum dicit.

(Marginal notes: Reſponſio. Oppoſita. 1. accipi. — Lect. 10. te. comment. 24. — Contradictio inter formali. oppoſita. & denominati. — Ly quæ conſequitur contradic.)

ARGY. *Aut quum ineſt quidem, ſemper non vere, Cum vero non ineſt, non ſemper vere dicetur. Vt Homerus eſt aliquid, velut poeta, eſt ne igitur Homerus? Aut dicendum, non eſt.*

ANTI. *Vel etiam quando ineſt, falſum ſemper eſt. Quando vero non ineſt, non ſemper verum eſt, vt Homerus eſt aliquid, vt poeta, ergo etiam eſt. Non.*

Declarat quod ex non oppoſitis in 2. coniunctis ſecundum vnum prædicatum, non vniuerſaliter poſſunt inferri partes diuiſim. A Et primo hoc proponit quaſi emēdans quod immediate dixerat ſubiungens. [Vel etiam quando eſt] ſcilicet oppoſitio inter terminos coniunctos, falſum eſt ſemper ſcilicet inferre diuiſim, quaſi diceret, dixi quod quando ineſt oppoſitio non verum ſed falſum eſt inferre diuiſim. Quando autem non ineſt talis oppoſitio, verum eſt inferre diuiſim. Vel etiam vt melius dicatur, quod quando eſt oppoſitio, falſum eſt ſemper, quando autem non ineſt talis oppoſitio, non ſemper verum eſt. Et ſic modificauit ſupradicta addendo ly ſemper, & non ſemper. Et ſubdens exemplum quod non ſemper ex non oppoſitis ſequatur diuiſio, ait, vt Homerus eſt aliquid vt poeta, ergo etiam eſt; Non. Ex hoc coniuncto, eſt poeta de Homero enuntiatio, altera pars, ergo Homerus eſt, non ſequitur, & tamen clarum eſt quod iſtæ duę partes colligatę, eſt & poeta non habent oppoſitionem ad quam ſequitur contradictio. Igitur non ſemper ex non oppoſitis coniunctis illatio diuiſa tenet &c. Deinde cum dicit.

Per accidens enim ipſum prędicatur, eſt, de Homero. Nam quia eſt poeta, ſed non per ſe de Homero ipſum, eſt, prædicatur. ARGY.

Secundum accidens enim prædicatur eſſe de Homero, quoniam eſt poeta, ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero quoniam eſt. ANTI.

Probat hoc quod modo dictum eſt, ex eo quod altera pars iſtius compoſiti ſcilicet eſt, in antecedente coniuncto prædicatur de Homero ſecundum accidens, id eſt, ratione alterius, quoniam ſcilicet poeta prędicatur de Homero & nō prædicatur ſecundum ly eſt de Homero, quod tamen infertur, cum concluditur ergo Homerus eſt. Conſiderandum eſt hic quod ad ſaluandum illam concluſionem negatiuam ſcilicet non ſemper ex non oppoſitis coniunctis infertur diuiſim, ſufficit vnam inſtantiam ſuæ oppoſitæ vniuerſali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit Ariſto. adducendo illud genus enunciationum in quo altera pars coniuncti eſt aliquid pertinens ad actum animæ. Loquitur enim modo de Homero viuente in poematibus ſuis in mentibus hominum. In his ſiquidem ęnunciationibus partes coniunctæ non ſunt oppoſitę in tertio & tamen non licet inferre vtramque partem diuiſim. Committitur enim fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter. Non enim valet, Cæſar eſt laudatus, ergo eſt, & ſimile eſt de eſſe in effectu dependente in in conſeruari. Quomodo autem intelligenda ſit ratio ad hoc adducta ab Ariſtotele in ſequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

(Marginal notes: Notandum — Fallacia in dicto exempl.)

Quare in quibus prædicationibus neque contrarietas ineſt, quod quidem facile diſcernetur, ſi pro nominibus rationes dicantur, in hiſce coniunctim, & ſeorſum vera prędicatio fiet. ARGY.

Quare in quibuſcunque prædicatis contrarietas non ineſt, ſi diffinitiones pro nominibus dicantur & ſecundum ſe prædicantur, & non ſecundum accidens, in his aliquid & ſimpliciter verum erit dicere. ANTI.

Reſpondet parti affirmatiuæ quæſtionis, quando ſcilicet ex coniunctis licet inferre diuiſim. Et ponit duas conditiones oppoſitas ſupradictis debere conuenire in vnum ad hoc vt poſſit fieri talis conſequentia ſcilicet quod nulla inter partes coniuncti oppoſitio ſit, &

quod

Prima cōd. vt ex coniuncto inferatur diuisim.

quod secundum se prędicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis. [Quare in quantiscunque prædicamentis] id est, prędicatis ordine quodam adunatis, neque contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur contradictio in tertio. Contraria enim sunt quę mutuo se ab eodem expellunt, aut vniuersaliter nulla oppositio inest ex qua scilicet sequatur contradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus sumantur. Dixit hoc, quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum mortuum, hoc tamen non obstante si positis nominum diffinitionibus loco nominum oppositio B appareat, inter opposita collocamus. Sicut verbi gratia, homo mortuus, licet oppositionem non præ se ferat, tamen si loco hominis & mortui eorum diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dicemus enim corpus animatum rationale, corpus inanimatum irrationale. In quantiscunque, inquam, coniunctis nulla est oppositio, & secundum se, & non secundum accidens prædicantur, in his verum erit dicere & simpliciter, id est, diuisim quod fuerat coniunctim enunciatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hîc positæ, nota quod ly secundum se potest dupliciter accipi, vno modo positiuè, & sic dici per seitatem primi, sed vniuersaliter quarti modi; alio modo negatiue, & sic idem sonat quod non per aliud. Rursus considerandum est quod cum Aristo. dixit de prędicato coniuncto quod secundum se prædicetur, ly secundum se potest ad tria referri, ad partes coniuncti inter se, ad totum coniunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. Si ergo accipiatur ly secundum se positiue, licet non falsus, extraneus tamen à mente Arist. reperitur sensus ad quodcunque illorum trium referatur. Licet enim valeat, est homo sensibilis, ergo est homo & est sensibilis, & est animal rationale ergo est animal & est rationale, tamen his oppositæ inferunt similes consequentias. Dicimus enim est albus musicus, ergo est musicus & est albus, vbi nulla est perseitas, sed est coniunctio per accidens, tam inter partes inter se quam inter totum & subiectum, quam etiam inter partes & subiectum. Liquet quod non accipit. Arist. ly secundum se positiue ex eo quod vana fuisset talis additio quæ ab oppositis non facit in hoc differentiam. Ad quid enim addidit secundum se, & non secundum accidens si tam illæ quæ sunt secundum se modo expositio, quam illæ quæ sunt secundum accidens ex coniuncto inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum se negatiue, id est, non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter se, falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus, & tamen ars citharizandi & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et Similiter contin-

Notandum Lect. 2. se ad 3 ref

Positi.

Negatiue.

A git, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti, vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bonus non propter aliud conuenit homini, & tamen non infert [vt dictum est] diuisionem. Superest ergo vt ad partem coniuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Quando aliqua coniunctim prædicata, secundum se, id est, non per aliud prædicantur, id est, quod vtraque pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam & subiectum, tunc ex coniuncto infertur diuisa prædicatio. Et hoc modo exponunt Auerroes, & Boetius & vera inuenitur regula, vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius coniuncti prędicati ita inhærent subiecto quod neutra propter alteram insit earum separatio nihil habet quod veritatem impediat diuisarum. Est & verbis Arist. consonus iste. Quoniam & per hoc distinguit inter enunciationes ex quibus coniunctum infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest consequentia. Ista siquidem vltra habentes oppositionem in adiecto, sunt habentes prędicatum coniunctum, cuius vna partium, alterius est ita determinatio quod non nisi per illam subiectum respicit, sicut apparet in exemplo ab Arist. C adducto, Homerus est poeta, Est, siquidem ibi non respicit Homerum, ratione ipsius Homeri, sed præcise ratione poesis relictæ, & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Et, simile est in negatiuis. Si quis enim dicat, Socrates non est paries, non licet inferre ergo Socrates non est, eadem ratione, quia esse non est negatum de Socrate, sed de pariete in Socrate. Et per hoc patet, qualiter sit intelligenda ratio in textu superiore adducta. Accipitur enim ibi secundum se, negatiue, D modo hic exposito, & secundum accidens, id est, propter aliud. In eadem ergo significatione est vsus ly secundum accidens, soluendo hanc & præcedentem quæstionem. Vtrobique enim intellexit secundum accidens, id est, propter aliud coniuncta, sed ad diuersa retulit. Ibi namque ly secundum accidens determinabat coniunctionem duorum prędicatorum inter se. Hic vero determinat partem coniuncti prædicati in ordine ad subiectum. Vnde ibi album & musicum inter ea quæ secundum accidens sunt, numerabantur, hîc autem non. Sed occurrit circa hanc expositionem dubitatio non parua. Si enim ideo non E licet ex coniuncto inferre diuisim, quia altera pars coniuncti non respicit subiectum propter alteram partem vt dixit. Aristo. de ista enunciatione. Homerus est poeta. sequetur quod nunquam à tertio adiacente ad secundum erit bona consequentia, quia in omni enunciatione de tertio adiacente, est, respicit subiectum propter prędicatum & non propter se &c. Ad huius difficultatis euidentiam. Nota primo hanc distinctionem. Aliud est tractare regulam, quando ex tertio adiacente

Auerro. Boetius.

Ly 2. acci. vtraque sol.

Dubium. 1. princip.

Responsio. Notandum

infertur secundum & quando non, & aliud A quando ex coniuncto fit illatio diuisi, & quando non. Illa siquidem est extra propositum, istam autem venamur. Illa compatitur varietatem terminorum, ista non. Si namque vnus terminorum qui est altera pars coniuncti secundum significationem seu suppositionem varietur in separatione, non infertur ex coniuncto predicato illudmet diuisim, sed aliud. Nota secundo hanc propositionem. Cum ex tertio adiacente infertur secundum, non seruatur identitas terminorum. Liquet ista quoad illum terminum, est. Dictum siquidem fuit supra à sancto Thoma, B quod aliud importat, est, secundum adiacens, & aliud est, tertium adiacens. Illud namque importat actum essendi simpliciter, hoc autem habitudinem inhærentiȩ vel identitatis prædicati ad subiectum. Fit ergo varietas vnius termini cum ex tertio adiacente infertur secundum, & consequenter non fit illatio diuisi ex coniuncto. Vnde relucet responsio ad obiectionem, quod licet ex tertio adiacente quandoque possit inferri secundum, nunquam tamen ex tertio adiacente licet inferri secundum tanquam ex coniuncto diuisim, quia inferri nō potest diuisim cuius altera pars ipsa diuisione perit. Negetur ergo consequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur quod optime concludit, quod talis illatio est illicita infra limites illationum quæ ex coniuncto diuisionem inducunt, quibus hic Arist. loquitur. Sed contra hoc instatur. Quia etiam tanquam ex coniuncto diuisa fit illatio, Socrates est albus, ergo est, per locum à parte in modo ad suum totum vbi non fit varietas terminorum. Et ad hoc dicitur quod licet homo albus sit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo, sed ponit hominem simpliciter, tamen est album, non est pars in modo ipsius est, eo quod pars in modo est vniuersale cum conditione non minuente, D ponente illud simpliciter. Clarum est autem quod album minuit rationem ipsius, est, & non ponit ipsum simpliciter, contrahit enim ad esse secundum quid, vnde apud philosophum cum fit aliquid album, non dicitur generari secundum quid. Sed instatur adhuc quia secundum hoc dicendo est animal, ergo est, fit illatio diuisa per eundem locum. Animal enim non minuit rationem ipsius est. Ad hoc est dicendum quod ly est, si dicat veritatem propositionis, manifeste peccatur à secundum quid ad simpliciter. Si autem dicat actum essendi, illatio est bona, sed non est de 3. sed 2. adiacente. Potest vlterius dubitari E circa principale, quia sequitur est quantum coloratum, ergo est quantum, & est coloratum, & tamen coloratum respicit subiectum mediante quantitate, ergo videtur recta expositio supra adducta. Ad hoc & similia dicendum est quod coloratum non ita inest, subiecto per quantitatem quod sit eius determinatio, & ratione talis determinationis subiectum denominet, sicut bonitas artem citharisticam determinat, cum dicitur est citharedus bonus, sed potius subiectum ipsum, primo coloratum denominatur, quantum vero secundario coloratum dicitur, licet color media quantitate suscipiatur. Vnde notanter supra diximus, quod tunc altera pars coniuncti prȩdicatur per accidens, quando præcise denominat subiectum, quia denominat alteram partem. Quod nec in hac nec in similibus instantijs inuenitur. Deinde cum dicit.

2. adiac. ex 3. & ex cōiunc. diui.

Lect. 2. li. 1. est 2. & 3. adiac.

Ad obiecta.

Responsio formaliter.

Obiectio.

Responsio.

Obiectio.

Responsio.

Dubium. 2. princip.

Responsio subtilis.

Id autem, quod non est, non ex eo vere dicetur ens quippiam esse, quia est opinabile: Non est enim ipsius opinio ipsum esse, sed ipsum non esse. ARGY.

Quod aut non est quoniam opinabile est, non verum dicere esse aliquid. Opinatio enim eius est, non quoniam est, sed quoniam non est. ARGY.

Excludit quorundam errorem qui quod non est, esse tali syllogismo concludere satagebant. Quod est opinabile, est, Quod non est, est opinabile. Ergo quod non est. Hunc siquidem processum elidit Arist. destruendo primam propositionem, quæ partem coniuncti in subiecto diuisim prædicat, ac si diceret, est opinabile ergo est. Vnde assumendo subiectum conclusionis illorum ait. quod autem non est, & addit medium eorum, quoniam opinabile, & subdit maiorem extremitatem, non est verum dicere esse aliquid. Et causam assignat, quia talis C opinatio non propterea est, quia illud sit, sed potius quia non est.

Expositio tex.

LECTIO VIII.

De modalibus dicendum proponitur, an item ipsarum oppositio ex negatione addita verbo, vel potius modo inspicienda vt arguitur, & quod non verbo sit negatio apponenda pro illarum contradictione, ostenditur.

His autem determinatis, considerandum est deinceps, quomodo sese habent affirmationes, & negationes huiusce generis: possibile est esse, non possibile est esse, contingens est esse, & non contingens est esse, & de impossibili simili modo, ac necessario. Sunt enim de ipsis dubitationes nonnullæ. ARGY.

H*Is vero determinatis, perspiciendum est quemadmodum sese habent affirmationes, & negationes ad se inuicem, hæ scilicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili de contingere, de impossibili, & necessario. Habent enim aliquas dubitationes.* ANTI.

Postquam determinatum est de enunciationibus quarum partibus aliud additur tam remanente quam variata vnitate, hic intendit declarare quid accidat enunciationi, ex eo quod aliquid additur non suis partibus sed compositioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppositione earum. Secundo de consequentijs, ibi [Consequentiæ vero.] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exequitur, ibi. [Nam si eorum &c.] Proponit ergo quod iam perspiciendum est quomodo se habeant affirmationes & negationes enunciationum

Lectio. 10.

Sex. Prælibanda.

ciationum de possibili &c. non possibili &c. Et causam subdit. Habent enim multas dubitationes speciales. Sed antequam vlterius procedatur quomodo de enunciationibus quæ modales vocantur sermo inchoatur, prælibandum esse quasdam modales enunciationes, & qui & quot sunt modi reddentes propositiones modales, & quid earum sit subiectum, & quid prædicatum, & quid sit ipsa enunciatio modalis & quis sit ordo earum ad præcedentes, & quæ necessitas sit speciale faciendi tractatum de his.

De inesse & modalis vnde.

Quia ergo possumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnam cum alia, alio modo compositionem factam declarando qualis sit, insurgunt duo enunciationum genera, quædam scilicet enunciantes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hæ vocantur de inesse, de quibus superius habitus est sermo. Quædam vero enunciantes modum compositionis prædicati cum subiecto, & hæ vocantur modales à principaliori parte sua, modo scilicet. Cum enim dicitur, Socratem currere est possibile, non enunciatur cursus de Socrate, sed qualis sit compositio cursus cum Socrate scilicet possibilis. Signanter autem dixi modum compositionis, quoniam modus in enunciatione positus dupliciter est. Quidam enim determinat verbum, vel ratione significati ipsius verbi, vt Socrates currit velociter, vel ratione temporis consignificati, vt Socrates currit hodie. Quidam autem determinat compositionem ipsam prædicati cum subiecto, sicut cum dicitur Socratem currere est possibile. In illis namque determinatur qualis cursus insit Socrati, vel quando. In hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Socrate. Modi ergo non illi qui rem verbi, sed qui compositionem determinant, modales enunciationes reddunt, eo quod compositio veluti forma totius, totam enunciationem continet. Sunt autem huiusmodi modi quatuor proprie loquendo, scilicet possibile, & impossibile, necessarium, & contingens. Verum namque & falsum, licet supra compositionem cadant, cum dicitur Socratem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum, attamen modificare proprie non videntur compositionem ipsam. Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, non quando fit secundum substantiam. Compositio autem quando dicitur vera non aliqualis proponitur, sed quod est. Nihil enim aliud est dicere Socratem currere est verum, quam quod compositio cursus cum Socrate est. Et similiter quando est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod non est. Nam nihil aliud est dicere Socratem currere est falsum, quam quod compositio cursus cum Socrate non est. Quando vero compositio dicitur possibilis aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur Socratem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum

Enunciationem modalem esse.

Modus in enuncia. 2 Primus. Secundus.

Qui modi reddant enunciationem modalem, & quot.

Modificari proprie.

A Socrate, sed qualificamus asserentes illam esse possibilem. Vnde Aristo. hic modos proponens veri & falsi nullo modo meminit, licet infra verum & non verum inferat, propter causam ibi assignandam. Et quia enunciatio modalis duas in se continet compositiones, alteram, inter partes dicti, alteram inter dictum & modum, intelligendum est eam compositionem modificari, id est, quæ est inter partes dicti non eam quę est inter modum & dictum. quod sic perpendi potest. Huius enunciationis modalis, Socratem esse, album est possibile, duæ sunt partes altera est, Socratem esse album, altera, est possibile. Prima, dictum vocatur, eo quod B est, id quod dicitur per eius indicatiuam, scilicet Socrates est albus. Qui enim profert hanc, Socrates est albus, nihil aliud dicit nisi Socratem esse album. Secunda vocatur modus, eo quod modi adiectio est. Prima compositionem quandam in se continet ex Socrate & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione & modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria subiectum scilicet prædicatum, copulam, & compositionem, tota tamen subiectum est modalis enunciationis. Secunda autem est prædicatum. Dicti ergo compositio subijcitur, C & modificatur in enunciatione modali.

De vero & fal.

Compositio modificans.

Dictum.

Subiectum modalis. Prędicatū.

Qui enim dicit Socratem esse album est possibile, non significat qualis est coniunctio possibilitatis, cum hoc dicto Socratem esse album, sed insinuat qualis sit compositio partium dicti inter se, scilicet cursus cum Socrate, scilicet quod est compositio possibilis. Non dicit igitur enunciatio modalis aliquid inesse, vel non inesse, sed dicti potius modum enunciat. Nec proprie componit secundum significatum, quia compositionis non est compositio, sed re- D rum compositioni modum apponit. Vnde nihil aliud est enunciatio modalis, quam enunciatio dicti modificatiua. Nec propterea censenda est enunciatio plures modalis, quia omnia duplicata habeat, quoniam vnum modum de vnica compositione enunciat, licet illius compositionis plures sint partes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrentia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, concurrunt, de quibus dictum est supra, quod enunciationis vnitatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enunciatio multiplex, licet domus ex multis consurgat partibus. Merito autem est post enunciationes de inesse E de modalibus tractandum, quia partes naturaliter sunt toto priores, & cognitio totius ex partium cognitione dependet. Et specialis sermo de his habendus, quia proprias habet difficultates. Notauit quoque Aristot. in textu multa. Horum ordinem scilicet cum dixit [his vero determinatis.] Modos qui & quot sunt, cum eis expressit & inseruit. Variationem eiusdem modi per affirmationem, & negationem, cum dixit possibile, & non possibile, contingens &

Modalis enunciat.

Enunciatio moda. quid.

Ly Primo. Lectio. 8. Ratio or. Partes primo to. Necessitas tract. Not. ab Aristo. in tex.

non contingens. Necessitatem cum addidit. A [Habent enim multas dubitationes proprias] Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoriæ opponuntur, quæ per esse disponuntur, atque non esse huius enim hominem esse, negatio est hoc, hominem non esse, sed non illud non hominem esse, & item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse, alioquin vere quispiam dixerit lignum hominem* B *non album esse, cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio vera, & non solum in his ita fit sed in illis etiam in quibus esse non additur, idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo non ambulat, nihil enim refert hominem ambulare dicere, vel hominem ambulantem esse, si hæc inquam, ita sunt atque vbique dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hæc erit negatio possi-* C *bile non esse, sed non illa, non possibile est esse.*

ANTI. *Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sibi inuicem opposita sunt contradictiones, quæcunque secundum esse, & non esse disponuntur, vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem, & eius, quæ est, esse album hominem, negatio est ea, quæ est, esse album hominem, negatio est ea, quæ* D *est, non esse album hominem, sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio, lignum erit verum dicere esse non album hominem quod si hæc hoc modo, & quibuscunque esse non additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, vt eius, quæ est, ambulat homo, negatio est non ea, ambulat non homo, sed ea, quæ est, non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo* E *in omnibus, & eius, quæ est, possibile est esse, possibile est non esse, sed non ea, quæ est possibile est esse.*

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quæstionem, arguit ad partes. Secundo determinat veritatem, ibi [Contingit autem dubitatio, an in enunciationibus modalibus fiat contradicto negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rem, an non, sed potius negatione apposita ad modum qui qualificat. Et primo arguit ad partem affirmatiuam, quod scilicet addenda sit negatio ad verbum. Secundo ad partem negatiuam, quod non apponenda sit negatio ipsi verbo, ibi [Videtur autem.] Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductione in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente, & de tertio, & in adiectiuis, contradictionesque omnium hoc modo sumendę sunt, contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile non esse, negatio cadit supra esse. Vnde dicit. [Nam si eorum, quæ complectuntur.], id est, complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ contradictiones, quæ secundum esse vel non esse disponuntur, id est, in quarum vna affirmatur esse, & in altera negatur. Et subdit inductionem inchoans à secundo adiacente, vt eius enunciationis quæ est esse hominem, id est, homo est negatio est, non esse hominem, vbi verbum negatur, id est, homo non est, & non est eius negatio ea quæ est, esse non hominem, id est, non homo est. Hæc enim non est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cum illa prima scilicet homo est. Deinde prosequitur inductionem in substantiuis de tertio adiacente & eius quæ est, esse album hominem id est, & illius enunciationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem, vbi verbum negatur, id est, homo non est albus, & non est negatio illius ea, quæ est, esse non album hominem, id est, homo est non albus. Hæc enim non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito non possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis, posset aliquis credere quod sint contradictoriæ, & ideo ad hunc errorem tollendum interponit rationem probantem quod hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est autem ratio talis. Contradictoriarum talis est natura quod de omnibus aut dictio, id est, affirmatio, aut negatio verificatur. Inter contradictoria siquidem, nullum potest inueniri medium, sed hæ duæ enunciationes, scilicet est homo albus, & est homo non albus, sunt contradictorię per te, ergo sunt talis naturę quod de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus, erit verum dicere de eo scilicet ligno, esse non album hominem, id est lignum est homo non albus, quod est manifeste falsum. Lignum enim neque est homo albus, neque est homo non albus. Restat ergo ex quo vtraque est simul falsa de eodem, quod non sit inter eas contradictio. Sed contradictio fit quando negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem enunciationibus adiectiui verbi dicens, quod si hoc modo scilicet supradicto accipitur contradictio, & in quantiscunque enunciationibus

Ratio pria pro. affir.

Cōtradict. natura.

tionibus esse non ponitur explicite, idem faciet quoad oppositionem secundũ id quod pro esse dicitur, id est, verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se inclusam, copulæ officium facit, vt eius enunciationis quæ est, homo ambulat, negatio est, non ea quæ dicit, non homo ambulat, hæc enim est affirmatiua de subiecto infinito, sed negatio illius est, homo non ambulat, sicut & in illis de verbo substantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil enim differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel substantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit. 2. partem inductionis dicens. Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio, scilicet apponendo negationem ad esse concluditur quod & eius enunciationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse, & non illa quæ dicit, non possibile esse.

Ver. adiec loco esse.

Vlti.

B

Patet conclusionis sequela, quia in illa, possibile non esse negatio apponitur verbo, in ista autem non. Dixit autem in principio huius rationis, [eorum quæ complectuntur], id est, complexorum contradictiones fiunt secundũ esse & non esse, ad differentiam incomplexiorum quorum oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incomplexo apposita, vt homo, & non homo, legit, & non legit. Deinde cum dicit.

Differentia inter comple. & incomple. addendo negationẽ.

C

ARGY. *Ad idem videtur & esse, & non esse posse. Omne namque quod possibile est secari, vel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hęc est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper est actu. Quapropter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest, & non videri, quod potest videri. At fieri nequit, vt enunciationes oppositę de eodem sint verę. Non ergo affirmationis huius, possibile est esse, hęc est negatio, possibile est non esse.*

ANTI. *Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non videri quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas esse veras dictiones. Non igitur eius quæ est possibile est esse, negatio est possibile est non esse.*

Ratio pro parte negatiua.

Arguit ad quæstionis partem negatiuam scilicet quod ad sumendam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas contradictorias esse simul veras de eodem, sed supradictæ, scilicet possibile esse, possibile non esse, simul verificantur de eodem, ergo istæ non sunt contradictoriæ, igitur contradictio modalium nõ attenditur penes verbi negationem. Huius rationis primo ponitur in litera minor, cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit. [Videtur autem idem possibile esse, & non possibile esse.] Sicut verbi gratia omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi, & quod est possi-

A

bile ambulare, est etiam possibile non ambulare. Ratio autem huius minoris est, quoniam omne quod sic possibile est, sicut scilicet est possibile ambulare, & diuidi non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, qui ambulare potest, nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare inerit etiam negatio possibilis, id est, ergo non solum possibilis est affirmatio, sed etiam negatio eiusdem. Aduerte quod quia possibile est multiplex vt infra dicetur, ideo notanter Arist. diuidit ly sic, assumens, quod sic possibile est, non semper actu est. Non enim de omni possibili verum est dicere quod semper actu est, sed de aliquo, eo scilicet quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi. Nota vlterius quod quia tale possibile habet duas conditiones, scilicet quod potest actu esse & quod non semper actu est, sequitur necessario, quod de eo simul est verum dicere, possibile esse, & non esse. Ex eo enim quod potest actu esse sequitur quod sit possibile esse. Et eo vero quod nõ semper actu est, sequitur quod sit possibile non esse. Quod enim non semper est, potest non esse. Bene ergo in tulit Arist. ex his duobus. Quare inerit etiã negatio possibilis, & non solum affirmatio. Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile & non videri, quod est visibile. Maior vero subiungitur, cum ait. [At vero impossibile est de eodem veras esse contradictiones.] Infertur quoque vltima conclusio. Non est igitur ista scilicet possibile non esse, negatio illius quæ dicit possibile esse, quia sunt simul veræ de eodem. Caueto autem ne ex isto textu putes possibile vt est modus debere semper accipi pro possibili ad vtrumlibet, quoniam hoc infra declarabitur esse falsum, sed considera quod satis fuit intendenti declarare, quod in modalibus non sumitur contradictio ex verbi negatione, afferre instantiam in vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. Deinde cum dicit.

Notandum Lectio. 12. Possibile non semper actu esse.

Notandum 2.

Possibile esse vel non esse.

Notandum vltima. Possibile vt est modus.

D

Fit enim ex his, vt aut idem de eodem affirmetur simul atque negetur, aut non per esse atque non esse ea quæ adduntur, affirmationes fieri negationes've. Quod si illud fieri nequit, hoc erit vtique expetendum. ARGY.

Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut non secundum esse vel nõ esse quæ opponuntur, fieri affirmationes vel negationes. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum. ANTI.

E

Determinat veritatem huius dubitationis. Et quia duo petebat scilicet an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an non, & an potius ex negatione modi, ideo primo determinat veritatem primæ petitionis, quod scilicet contradictio harum non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitionis, quod scilicet fiat modalium contradictio ex negatione modi, ibi [Est ergo negatio. Dicit ergo quod propter supra dictas rationes euenit vnum ex his duobus, quę conclusimus determinare, aut idem ipsum, id est, vnum & idem dicere, id est, affirmare & negare simul de eodem

Lect. sequen. imme.

id est, aut quod duo contradictoria simul verificantur de eodem, vt prima ratio conclusit, aut affirmationes vel negationes modalium quæ opponuntur contradictoriè fieri non secundum esse vel non esse, id est, aut contradictio modalium non fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si ergo illud est impossibile, scilicet quod duo contradictoria possunt simul esse vera de eodem, hoc scilicet quod contradictio modalium non fiat secundum verbi negationem erit magis eligendum. Impossibilia enim semper vitanda sunt. Ex ipso autem modo loquendi innuit quod vtrique earum aliquid obstat. Sed quia primo obstat impossibilitas quæ acceptari non potest, secundo autem nihil aliud obstat nisi quod negatio supra enunciationis copulam cadere debet, si negatiua fieri debet enunciatio, & hoc aliter fieri potest quam negando dicti verbum vt infra declarabitur, ideo hoc 2. scilicet quod contradictio modalium non fiat secundum negationem verbi eligendum est. Primum vero est omnino abijciendum.

LECTIO IX.

Modalium omnium contradictionem negationem non verbo sed modis additam exigere docetur.

ARGY. *Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse, sed non illud possibile non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadem & de cæteris ratio de impossibili inquam & necessario.*

ANTI. *Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quæ est, possibile non esse, & non ea quæ est possibile non esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse. Etenim negatio eius est, non contingens esse. Et in aliis quoque simili modo, vt in necessario & impossibili.*

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumendam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem summarie, Secundo assignat determinatæ veritatis rationem, quæ dicitur rationi ad oppositum inductæ, ibi [Fiunt enim.] Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus, ibi [Eius vero.] Quarto vniuersalem regulam concludit, ibi [Vniuersaliter vero.] Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est, & quod verbo non addenda est declaratum est per locum à diuisione concludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est non possibile esse, in qua negatur modus. Et eadem est ratio in enunciationibus de contingenti. Huius enim, quæ est contingens esse, negatio est non contingens esse. Et in alijs scilicet de necessario & impossibili idem est iudicum. Deinde cum dicit. (Negõ cui addenda.)

ARGY. *Namque vt in illis esse, atque non esse sunt additiones, cętera vero res sunt subiecta, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atque non esse fiunt vt subiecta, posse vero & cætera additiones, distinguentes verum & falsum in his ipsis perinde atque in ipsum esse atque non esse, facere solent.*

A ANTI. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo, sic hoc loco esse quidem & non esse quidem & non esse subiecta fiunt posse vero & contingere, appositiones determinantes, quemadmodum in illis esse, & non esse veritatem & falsitatem, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.*

Fiunt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem talem. (Ratio veri. determi.) Ad sumendam contradictionem inter aliquas enunciationes oportet ponere negationem super appositione, id est coniunctione prædicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiones sunt modi, ergo in modalibus negatio apponenda est modo, vt fiat contradictio. Huius rationis maiore subintellecta minor ponitur, in litera per secundam similitudinem ad illas de inesse & dicitur quod quemadmodum in illis enunciationibus de inesse appositiones, id est, prædicationes sunt esse & non esse, id est, verba significatiua esse vel non esse, verbum enim semper est nota eorum quæ de altero prædicantur, subiectę vero appositionibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur, vt album cum dicitur album est, vel homo, cum dicitur homo est. Eodem modo hoc in loco in modalibus accidit, (In enun. de inesse quid prædica. & quid sub. & in moda.) esse quidem subiectum fit, id est, dictum significans esse vel non esse, subiecti locum tenet, contingere vero & posse appositiones, id est, modi, prædicationes sunt. Et quemadmodum in illis de inesse penes esse & non esse veritatem vel falsitatem determinauimus, ita in istis modalibus penes modos. (veritas de inesse) Hoc est enim quod subdit, determinantes scilicet ipsi modi veritatem, quemadmodum in illis esse, & non esse, eam determinat. Et sic patet responsio ad argumentum in oppositum primo adductum concludens, quod negatio verbo apponenda sit, sicut illis de inesse. (Responsio ad Im arg.) Dicitur enim quod cum modalis enunciet modum de dicto sicut enunciatio de inesse, esse vel esse tale, puta esse album de subiecto, eundem locum tenet modus hic, quem ibi verbum, & consequenter super idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. (Modus in moda.) Eadem enim vt dictum est proportio est modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum. Rursus cum veritas & falsitas affirmationem & negationem sequatur, penes idem attendenda est affirmatio vel negatio enunciationis, & veritas vel falsitas eiusdem. (Preparatio modi addict.) Sicut autem in enunciationibus de inesse veritas vel falsitas esse vel non esse consequitur, ita in modalibus modus. Illa namque modalis est vera quæ sic modificat dictum, sicut dicti compositio patitur, sicut est. (Mod. vera.) Est ergo negatio modo hic opponenda, sicut ibi verbum, cum sit eadem vtriusque vis quoad veritatem & falsitatem enunciationis. Aduerte quod modos, appositiones, id est, prædicationes vocauit, sicut esse in illis de inesse, intelligens per modum totum prædicatum enunciationis modalis, puta est possibile. (Quid per modos.) In cuius signum modos ipsos verbaliter protulit dicens, contingere vere & posse appositiones sunt. Contingit enim, & potest, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem possibile est non esse, negatio est, non illud non possibile est esse, sed hoc non possibile est non esse. Et huius possibile est esse, non possibile est esse,*

esse, non hoc possibile est non esse sed illud, non possibile est esse. Quapropter hæ possibile est esse, & possibile est non esse sese mutuo sequi videntur. Idem enim possibile est esse, atque non esse. Non enim hæ possibile est esse, & possibile est non esse, contradictorie opponuntur, sed istę possibile est esse, & non possibile est esse, nunquam de eodem sunt simul veræ opposita namque sunt. Hę quoque possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquam de eodem sunt vera. Similiter & huius affirmationis necesse est esse, non hæc, necesse est non esse negatio est, sed hęc non necesse est esse. Huius autem, necesse est non esse, negatio est, non necesse est non esse. Huius etiam impossibile est esse, negatio est. At illius B *impossibile est non esse, hęc sane, non impossibile est non esse, negatio est.*

ANTI. *Eius vero, quę est, possibile est non esse, negatio est, non ea, quæ est, non possibile est esse sed ea, quæ est, possibile est non esse. Et eius quæ est, possibile est esse, non ea quę est, possibile est non esse, sed ea quæ est, non possibile est esse. Quare sequi sese inuicem videbuntur hæ, possibile est esse, possibile est non esse. Idem enim possibile est esse & non esse. Non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi, possibile esse, & possibile non esse. Sed possibile est esse & non possibile est esse, nunquam simul in eodem verę sunt, opponuntur enim. At vero nec possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquam simul veræ sunt.* C *Similiter autem & eius quæ est necessarium esse, non ea, quę est necessarium non esse negatio est, sed ea, quę est, non necessarium esse. Eius vero quæ est, necessarium est non esse, ea quę est, non necessarium non esse, & eius quæ est impossibile esse, non ea, quæ est, impossibile non esse, sed non impossibile esse. Eius vero, quæ est impossibile non esse, ea, quæ est, non impossibile est non esse.*

Conti. cum possibili conuer. Prætermi. de modali dicti affir. & oppo. — Explanat determinatam veritatem in omnibus modalibus scilicet de possibili, & necessario, & impossibili. Contingens conuertitur cum possibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alteram habentem dictum affirmatum, & alteram habentem dictum negatum, ideo explanat in singulis modis, quæ cuiusque affirmationis negatio sit. Et primo in illis de possibili. Et quia primæ affirmatiuæ de possibili, quæ scilicet habet dictum affirmatum scilicet possibile esse, negatio assignata fuit non possibile esse, ideo ad reliquam affirmatiuam de possibili transiens ait, eius vero, quæ est possibile non esse, vbi dictũ negatur, negatio est non possibile non esse. Et hoc consequenter probat per hoc quod cõtradictoria huius possibile non esse aut est possibile esse, aut illa, quam diximus scilicet non possibile non esse. Sed illa scilicet possibile esse non est eius contradictoria. Non enim sunt sibi inuicem contradicentes, possibile esse, & possibile non esse, quia possunt simul esse verę. E Vnde & sequi sese inuicem putabuntur, quoniam vt supra dictum fuit, idem est possibile esse, & non esse, & consequenter sicut ad posse esse sequitur posse non esse, ita è contra ad posse non esse, sequitur posse esse. Sed contradictoria illius possibile esse quæ non potest simul esse vera, est non possibile esse, hæc enim vt dictum est opponuntur. Remanet ergo quod huius negatio possibile non esse sit, illa, non possibile non esse, hæ namque simul nunquam sunt veræ vel falsæ. Dixit quod possibile

A esse sequi se inuicem putabuntur, & non dixit quod se inuicem consequuntur, quia secundum veritatem vniuersaliter non sequuntur se, se, sed particulariter tantum, vt infra dicetur, propter quod putabitur quod simpliciter se inuicem sequantur. Deinde declarat hoc idem illis de necessario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum, dicens, Similiter eius quę est necessarium esse, negatio non est ea, quæ dicit necessarium non esse, vbi modus non negatur, sed ea, quæ est non necessarium esse. Deinde subdit de affirmatiua de necessario habente dictum negatum, & ait, Eius vero, quę est, necessarium non esse, negatio est ea, quæ dicit, non necessarium non esse. Deinde transit ad illas de impossibili, eundem ordinem seruans, & inquit, Et eius, quæ dicit impossibile esse, negatio non est ea, quæ dicit impossibile non esse, sed non impossibile esse, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quę est impossibile non esse, negatio est ea quæ dicit non impossibile non esse. Et sic semper modo negatio addenda est. Deinde cum cum dicit. — Lec præsen. Possibile esse & poss. non esse, quo modo se. conseq. Lec. sequẽt immed.

ARGY. *Omnino autem, quemadmodum dictum est, esse quidem, ac non esse, ponere oportet vti subiecta, hęc autem ad ipsum adiungere atque non esse, affir-* C *mationem faciendo, negationemue. Atque has oportet existimare oppositas esse, possibile, non possibile, contingens, non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium, verum, non verum.*

ANTI. *Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, affirmationem vero & negationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere, & has putare oportet esse oppositas dictiones, possibile, contingens, & non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium, verum, non verum.*

Concludit regulam vniuersalem dicens, quod quemadmodum dictum est dicta importantia esse, & non esse, oportet ponere in D modalibus vt subiecta, negationem vero, & affirmationem, hoc, id est, contradictionis oppositionem facientem, oportet apponere tantummodo ad suum eundem modum, non ad diuersos modos. Debet namque illemet modus negari, qui prius affirmabitur si contradictio esse debet. Et exemplariter explanans quomodo hoc fiat subdit, & oportet putare has esse oppositas dictiones, id est, affirmationes & negationes in modalibus, possibile & non possibile, contingens & non contingens. Item cum dixit negationem tantummodo ad modum opponi debere, non exclusit modi copulam, sed dictum. Hoc enim est singulare in modalibus quod eandem oppositionem facit, negatio modo addita. & eius verbo. Contradictoriè enim opponitur huic, possibile est esse non solum illa, non possibile est esse, sed ista possibile non est esse. Meminit autem modi potius, & propter hoc quod nunc diximus, vt scilicet insinuaret, quod negatio verbo modi postposita, modo autem præposita, idem facit, ac si modali verbo præponeretur, & quia cum modo nunquam caret modalis enunciatio, semper negatio supra modum poni potest. Non autem fit de eius verbo, verbo enim modi carere, contingit modalem, vt cum dicitur, Socrates currit necessario, & ideo non — Negatio addita modo & eius ver. Cur meminit mod. & non ver.

ſemper verbo negatio aptari poteſt. Quod autem in fine addit verum, & non verum, inſinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compoſitionem enunciationis determinant, puta verum & non verum, falſum & non falſum, quos tamen inter modos ſupra non poſuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

LECTIO X.

De Medio Conſequentis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGV. B *Conſequentiæ quoque cum ratione fiunt, ſi hoc pacto ponantur. Nam illam quidem poſſibile eſt eſſe, ſequitur hæc, contingens eſt eſſe, atque cum illa conuertitur. Et idem hæ, non impoſſibile eſt eſſe, & non neceſſe eſt eſſe. At has poſſibile eſt non eſſe, contingens eſt non eſſe, hæ ſane ſequuntur, non impoſſibile eſt non eſſe, & non neceſſe eſt non eſſe. Illas etiā non poſsibile eſt eſſe, & non contingens eſt eſſe, hæ, porro ſequuntur, impoſſibile eſt eſſe, & neceſſe eſt non eſſe. Et illas inſuper non poſsibile eſt non eſſe, & non contingens eſt non eſſe. hæ nimirum ſequuntur impoſsibile eſt non eſſe, & neceſſe eſt eſſe. Atque id quod dicitur ex hiſce, quę hoc ordine ponuntur, perſpiciatur.*

ANTI. C *Conſequentiæ vero ſecundum ordinem fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ eſt, poſsibile eſt eſſe ſequitur illa quę eſt, contingens eſſe, & hæc illi conuertitur, & non impoſsibile eſſe, & non neceſſarium eſſe. Illi vero, quæ eſt poſsibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & non impoſſibile non eſſe. Illi vero, quæ eſt, non poſſibile eſſe & non contingens eſſe, ea quæ eſt neceſſarium non eſſe, & impoſſibile eſſe. Illi vero, quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & non contingens non eſſe, illa quę eſt neceſſe eſt eſſe, & impoſſibile non eſſe. Conſideretur autem ex ſubſcriptione quod dicimus.*

D Poſtquam determinauit de oppoſitione modalium, hic determinare intendit de conſequentijs earum. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Secundo mouet quandam dubitationem circa determinata, ibi [Dubitabit autem.] Circa primum duo facit. Primo ponit conſequentias earum ſecundum opinionem aliorum. Secundo examinando & corrigendo dictam opinionem determinat veritatem, ibi [Ergo impoſſibile.] Quoad primum conſiderandum eſt, quod cum quilibet modus faciat duas affirmationes vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponantur duæ negationes, vt etiam dictum fuit in primo, ſecundum quemlibet modum fient quatuor enunciationes, duæ ſcilicet affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autem modi ſint quatuor, efficientur. 16. modales. Quaternarius enim in ſeipſum ductus. 16. conſtituit. Et quoniam apud omnes quælibet cuiuſque modi vndecunque incipias habet vnam tantum cuiuſque modi ſe conſequentem, ideo ad aſſignandas conſequentias modalium ſingulas ex ſingulis modis accipere oportet, & ad conſequentiæ ordinem inter ſe adunare. Et hoc modo fecerunt antiqui, de quibus inquit Ariſto. Conſequentiæ vero fiunt ſecundum infra-

Lect. 11.

Lect. imme. præced.

Lect. 12.

E

A ſcriptum ordinem antiquis ita ponentibus. Formauerunt enim quatuor ordines modalium, in quorum quolibet omnes, quæ ſe conſequuntur, collocauerunt. Vt autem confuſio vitetur, vitetur cum Auerroe de cætero in quolibet modo, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua ſimplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua autem de vtroque negatiua declinata, ita quod modi affirmationem vel negationem ſimplicitas, dicti vero dclinatio denominet. Dixerunt ergo antiqui quod affirmationem ſimplicem de poſſibili ſcilicet poſſibile eſt eſſe, ſequitur affimatiua ſimplex de contingenti ſcilicet contingens eſt eſſe, contingens enim conuertitur cum poſſibili, & negatiua ſimplex de impoſſibili, ſcilicet non impoſſibile eſſe, & ſimiliter negatiua ſimplex de neceſſario, ſcilicet non neceſſe eſt eſſe. Et hic eſt primus ordo modalium conſequentium ſe. In 2. autem dixerunt quod affirmatiuas declinatas de poſſibili & contingenti ſcilicet poſſibile non eſſe, & contingens non eſſe, ſequuntur negatiuę declinatæ de neceſſario & impoſſibili, id eſt, ſcilicet non neceſſarium non eſſe, & non impoſſibile non eſſe. In 3. vero ordine dixerunt quod negatiuas ſimplices de poſſibili & contingenti, ſcilicet non poſſibile eſſe, non contingens eſſe ſequuntur affirmatiua declinata de neceſſario ſcilicet neceſſe non eſſe, & affirmatiua ſimplex de impoſſibili, ſcilicet impoſſibile eſſe. In 4. demum ordine dixerunt quod negatiuas de poſſibili & contingenti ſcilicet non poſſibile non eſſe, & non contingens non eſſe, ſequuntur affirmatiua ſimplex de neceſſario, ſcilicet neceſſe eſſe, & affirmatiua declinata de impoſſibili ſcilicet impoſſibile eſt non eſſe. Conſideretur autem ex ſubſcriptione oppoſitæ figurę, quemadmodum dicimus, vt clarius eluceſcat depictum.

Affir. ſim. declina.

B

C

D

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines ab antiquis poſitę, & ordinatæ.

Primus ordo	*Secundus ordo*
Poſſibile eſt eſſe	Poſſibile eſt non eſſe
Contingens eſt eſſe	Contingens eſt non eſſe
Non impoſſibile eſt eſſe	Non impoſſibile eſt non eſſe
Non neceſſarium eſt non eſſe	Non neceſſarium eſt eſſe
Non poſſibile eſt eſſe	Non poſſibile eſt non eſſe
Non contingens eſt eſſe	Non contingens eſt non eſſe
Impoſſibile eſt eſſe	Impoſſibile eſt nō eſſe
Neceſſarium eſt non eſſe	Neceſſe eſt eſſe.
Tertius ordo	*Quartus ordo*

ARGY. *Hæ igitur impossibile est esse, & non impossibile est esse, has contingens est esse, & possibile est esse, & non contingens est esse, & non possibile est esse, contradictoriæ quidem, sed verso modo sequuntur. Affirmationem enim possibilis, possibile inquam est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem autem affirmatio. Hanc enim non possibile est esse, sequitur hęc, impossibile est esse. Non impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse, negatio.* A

ANTI. *Ergo impossibile, & non impossibile illud quod est contingens, & possibile, & non contingens, & non possibile sequitur quidem contradictoriæ, sed conuersim. Illud enim quod est possibile esse negatio sequitur impossibilis, negationem vero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est possibile esse, non impossibile vero negatio.* B

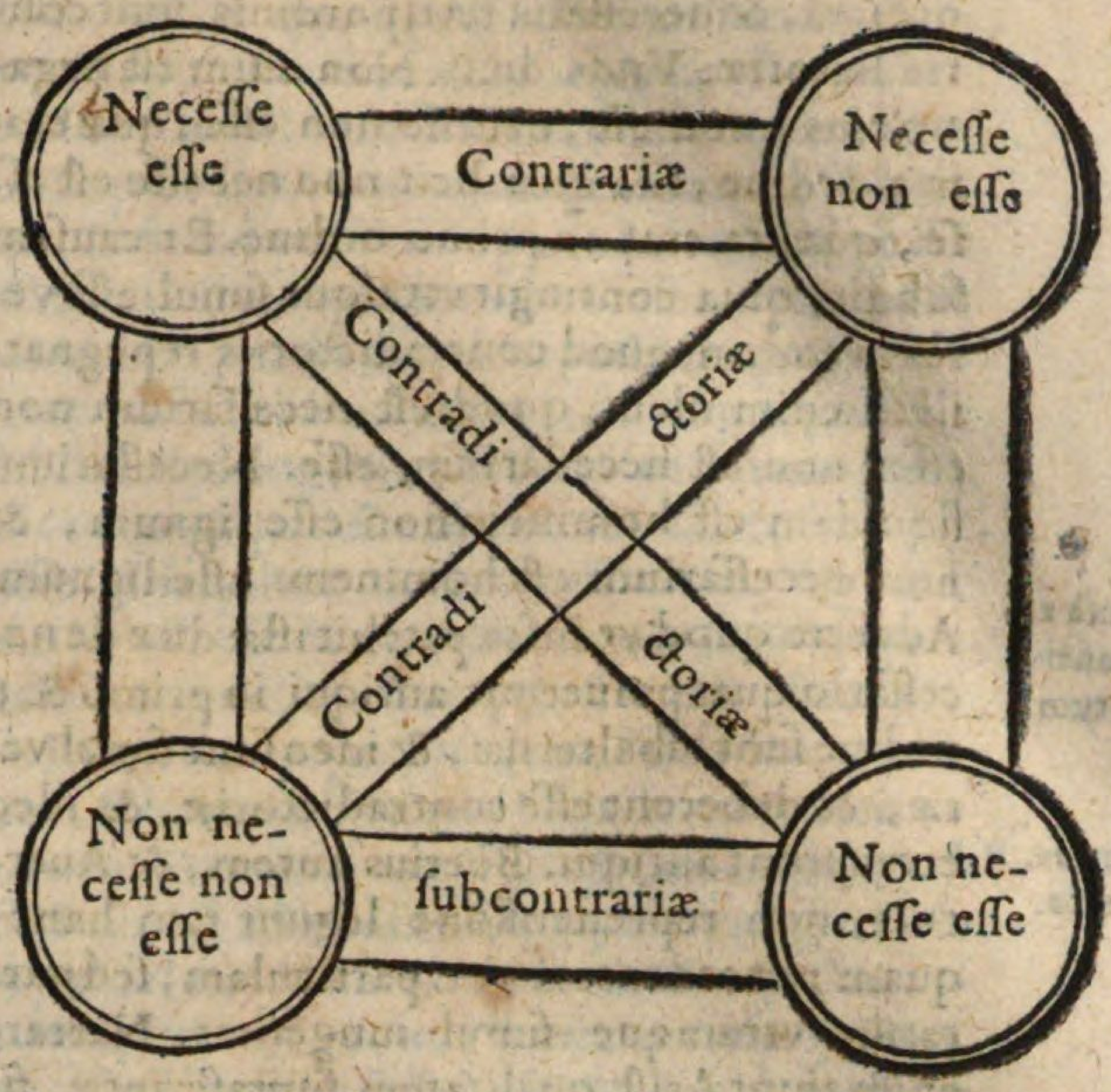
Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earum de impossibili. Secundo illarum de necessario, ibi [Necessarium autem.] Vnde ex pręmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istæ, scilicet impossibile, & non impossibile sequuntur illas scilicet contingens & possibile, non contingens & non possibile, sequuntur inquam contradictoriæ, id est, vita vt contradictoriæ de impossibili contradictorias de possibili, & contingenti consequantur, sed conuersim, id est, sed non ita quod affirmatio affirmationem & negatio negationem sequatur, sed conuersim, scilicet quod affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud enim quod est possibile esse, id est, affirmationem possibilis, negatio sequitur impossibilis, id est, non impossibile esse, negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud enim quod est non possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hæc autem scilicet impossibile esse, affirmatio est, illa vero scilicet non possibile esse, negatio est. Hic siquidem modus negatur ibi. Bene igitur dixerunt antiqui in quolibet ordine, quoad consequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis inferunt. Deinde cum dicit. C

Antiqui in quibus bene.

ARGY. *At videndum est quo modo sese habent necessarij enunciationes. Atque patet non eodem modo sese habere, sed contrariæ quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatæ.*

ANTI. *Necessarium, vero quemadmodum sit considerandum est. Manifestum est autem quoniam non eodem modo, sed contrarię sequuntur, contradictorię autem sunt extra.*

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intentam, ibi [At vero neque necessarium.] Circa primum quatuor facit, primo declarat quid bene & quid male dictum sit antiquis in hac re. Vbi attendendũ est quod cum quatuor sint enunciationes de necessario, vt dictum est, & differentes inter se secundum quantitatem & qualitatem, adeo vt vnam integrent figuram oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duæ earum sunt cõtradictorię, vt patet in hac figura. E

Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex alijs contradictorias autem earum scilicet particulares male intulerunt, ideo dicit, quòd considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestum est autem ex dicendis quòd non eodem modo istæ de necessario illas de possibili consequuntur, quo easdem sequuntur illæ de impossibili. Nam omnes enunciationes de impossibili rectè illatę sunt ab antiquis. Enunciationes autem de necessario non omnes recte inferuntur, sed duę earum, quæ sunt contrariæ, scilicet necesse est esse, & necesse est nõ esse sequuntur, id est, recta consequentia deducuntur ab antiquis in 3. scilicet & 4. ordine. Reliquæ autem duæ de necessario, scilicet non necesse non esse, & non necesse esse, quę sunt contradictoriæ supradictis sunt extra consequentias illarum in 1. scilicet & 1. ordine. Vnde antiqui in 3. & 4. ordine omnia recte fecerunt in primo autem & secundo peccauerunt, non quoad omnia, sed quoad enunciationes de necessario tantum. Secundo cum dicit. D

Modales bene illatæ & quę non.

Antiqui in quibus terra.

ARGY. *Huius enim necesse est non esse, non est hęc negatio non necesse est esse. Fieri enim potest, vt de eodem ambę sint veræ. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse.*

ANTI. *Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse, contingit enim esse veras vtrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium.*

Respondet cuidam tacitæ obiectioni, qua defendi posset consequentia enunciationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est autem obiectio tacita talis. Non possibile esse, & necesse non esse conuertibiliter se sequunsur in 3. ordine iam approbato, ergo possibile esse & non necesse esse, inuicem se sequi debent in primo ordine. Tenet consequentia, quia duorum conuertibiliter se sequentium contradictoria mutuo se sequuntur, sed illæ duæ tertij ordinis conuertibiliter se sequuntur, & istæ duę primi ordinis sunt earum contradictoriæ, ergo istę primi ordinis, scilicet possibile esse & non necesse esse mutuo se sequuntur. Huic, inquam, obiectioni respondet Arist. hic interimendo minorem quoad hoc E

Obiectio tacita cui respon.

Responsio in quo co.

quod assumit, quod scilicet necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non enim est negatio eius quod est, necesse non esse, quæ erat in 3. ordine, illa quæ dicit non necesse est esse, quæsita erat in primo ordine. Et causam subdit, quia contingit vtrasque simul esse veras in eodem, quod contradictorijs repugnat: illud enim idem, quod est necessarium non esse, non est necessarium esse. Necessarium siquidem est hominem non esse lignum, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte quod vt infra patebit istæ duæ de necessario quas posuerunt antiqui in primo & 3. ordine sunt subalternæ, & ideo sunt simul veræ, & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui. Boetius autem, & Auerrois, non reprehensione legunt tam hanc, quam præcedentem tex. particulam, sed narratiue vtramque simul iungentes. Narrare enim aiunt Arist. qualitatem suprascriptæ, figuræ quoad consequentiam illarum de necessario, postquam narrauit quo modo se habuerint illæ de impossibili, & dicere quod secundum præscriptam figuram non eodem modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili. Nam contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet, conuersim. Contradictoriæ autem de necessario non dicuntur sequi illas contradictorias de possibili, sed potius eas sequi dicuntur contrariæ de necessario, non inter se contrariæ, sed hoc modo, quod affirmationem possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis non affirmatio de necessario sequi ponitur quæ sit contradictoria illi negatiuæ quæ ponebatur sequi ad possibilem, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et quod hoc ita fiat in illa figura vt diximus, patet ex primo, & tertio ordine quorum capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt non necesse esse, & necesse non esse. Hæ siquidem non sunt contradictoriæ. Non enim est negatio eius quod est necesse non esse, non necesse esse, quoniam contingit eas simul verificari de eodem, sed illa scilicet necesse non esse est contraria contradoriæ huius scilicet non necesse esse, quæ est necesse est esse. Sed quia sequenti literæ magis consona est introductio nostra, quæ etiam Alberto consentit, & extorte videtur ab alijs exponi ly contrariæ, ideo primo iudicio meo acceptanda est expositio, & ad antiquorum reprehensionem referendus est textus. Tertio cum dicit.

Causa erro. antiquorum.

Boetius. Auerro.

Contradic. de impossibili seq. contra de po. conuer.

Albertus.

ARGY. *Causa autem dissimilitudinis huius hæc esse videtur. Impossibile enim idem potest, quod necessarium, cum contrario assignatur modo, Quod enim impossibile est esse, id non sane necesse est esse, sed necesse est non esse, & quod impossibile est non esse, id necesse est esse. Quamobrem si illæ perinde sese habent atque possibilis, & non possibilis, enunciationes hæ non eodem modo, sed contrario modo sese habebunt, quippe cum necessarium, ac impossibile, non idem significent, nisi verso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus.*

ANTI. *Causa autem cur non sequatur similiter cæteris est, quoniam contraria impossibile necessario redditur idem valens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc non quidem esse, sed potius non esse. Quod vero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illæ similiter sequuntur possibile & non possibile, hæ e conuerso. Quoniam non significat idem necessarium & impossibile, sed (quemadmodum dictum) conuersim.*

Manifestat id quod præmiserat scilicet quòd non simili modo ad illas de possibili, sequuntur illæ de impossibili, & illæ de necessario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit tam in primo quam in 2. ordine, & simili modo intulerunt illas de impossibili & necessario. In primo siquidem ordine sicut posuerunt negatiuam simplicem de impossibili, ita posuerunt negatiuam simplicem de necessario, & similiter in secundo ordine vtramque negatiuam declinatam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum sit, in eam est quia necessarium non sequitur possibile similiter, id est, eodem modo cum cæteris scilicet de impossibili est, quoniam impossibile redditur idem valens necessario, id est, æquiualet necessario contrariæ, id est, contrario modo sumptum, & non eodem modo. Nam si hoc esse est impossibile nõ inferemus, ergo hoc esse est necesse, sed hoc, non esse necesse. Quia ergo impossibile & necesse mutuo se sequitur, quantum dicta eorum contrario modo sumuntur, & non quando dicta eorum simili modo sumuntur, sequitur quòd non eodem modo ad possibile se habeant impossibile & necessarium, sed contrario modo. Nam ad id possibile quod sequitur dictum affirmatum de impossibili, sequitur dictum negatum de necessario, & econtrario. Quare autem hoc accidit infra dicetur. Errauerunt igitur antiqui quòd similes enunciationes de impossibili & necessario in primo, & in secundo ordine locauerunt. Hinc apparet quòd supra posita nostra expositio conformior est Arist. Cum enim hunc tex. induxerit ad manifestandum illa verba.[Manifestum est autem quoniam non eodem modo, &c.] eo accipiendo sunt sensu illa verba, quo hic per causam manifestantur. Liquet autem quod hic redditur causa dissimilitudinis veræ inter necessarias, & impossibiles in consequendo possibiles, & non dissimilitudinis falso opinatæ ab antiquis, quoniam ex vera causa non nisi verum concluditur. Ergo reprehendo antiquos veram dissimilitudinem inter necessarias, & impossibiles in consequendo possibiles quã non seruauerunt illi, proposuisse tunc intelligendum est, & nunc eam manifestasse. Quòd autem dissimilitudo illa, quam antiqui posuerunt inter necessarias & impossibiles, sit falso posita, ex infra dicendis patebit. Ostendetur quod enim contradictorias de possibili cõtradictoriæ de necessario sequuntur conuersim. Et quod in hoc non differunt ab his, quæ sunt de impossibili, sed differunt in hoc quod modo diximus, quod possibilium & impossibilium sequenti dictum est similiter, possibilium autẽ & necessariorum, vt infra clara luce videbitur. Quarto cum dicit.

Le præsen.

Le. præsen.

ARGY. *At fieri non potest vt hoc pacto collocentur necessarij contradictiones. Quod enim necesse est esse id possibile est esse. Nam si ita non sit sequetur sane negatio: quippe cum necesse sit affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse, impossibile est igitur id esse, quod necesse est, quod quidem*

quidem absurdissimum esse constat. Atque hanc possibile est esse, sequitur hac, non impossibile est esse, at hanc sequitur illa, non necesse est esse, quo fit ut quod necesse est esse, id non necesse sit esse, quod absurdissimum est.

ARGY. *At certe impossibile est sic poni necessarij contradictiones. Nam quod est necessarium esse, possibile est esse. Nam si non, negatio sequitur. Necesse, enim est aut affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. Igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod sane est inconueniens. At vero illud quod est possibile esse, non impossibile esse sequitur, hoc vero illud quod est, non necessarium est esse. Quare contingit quod est necessarium esse, non necessarium esse, quod sane est inconueniens.*

Manifestat aliud quod proposuerat scilicet quod contradictoriæ de necessario male situatæ sint secundum consequentiam ab antiquis, qui contradictiones necessarii ita ordinauerunt. In primo ordine posuerunt contradictoriam negationem, necesse esse, id est, non necesse esse, & in secundo contradictoriam negationem necesse non esse, id est, non necesse non esse. Et probat hunc consequentiæ modum esse malum in 1. ordine. Cognita enim malitia primi, facile est secundi ordinis agnoscere defectum. Probat autem hoc tali ratione ducente ad impossibile. Ad necessarium esse sequuntur possibile esse, aliter sequeretur non possibile esse, quod manifeste implicat. Ad possibile esse, sequitur non impossibile, vt patet. Ad non impossibile esse secundum antiquos sequitur in primo ordine non necessarium esse. Ergo de primo ad vltimum, ad necessarium esse sequitur non necessarium esse, quod est inconueniens, quia est manifesta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo quod male dictum sit quod non necessarium esse consequatur in primo ordine. Ait ergo & certe impossibile est poni sic secundum consequentiam, vt antiqui posuerunt necessarij cōtradictiones, id est, illas duas enunciationes de necessario quæ sunt negationes contradictoriæ aliarum duarum de necessario. Nam ad id quod est necessarium esse, sequitur possibile est esse. Nam si non, id est, quoniam si hanc negaueris consequentiam, negatio possibilis sequitur illam scilicet necesse esse. Necesse est enim de necessario aut dicere, id est, affirmare possibile, aut negare possibile. De quolibet enim est affirmatio vel negatio vera. Quare si dicas quod ad necesse esse non sequitur possibile esse, sed non possibile est esse, cum hæc æquiualeat illi, quæ dicit, impossibile est esse, relinquitur quod ad necesse esse sequitur impossibile esse, & idem erit necesse esse, & impossibile esse, quod est inconueniens. Bona ergo erat prima illatio, scilicet necesse esse, ergo possibile est esse. Tunc vltra. Illud quod est possibile esse, sequitur non impossibile esse, vt patet in 1. ordine. Ad hoc vero scilicet non impossibile esse secundum antiquos eodē primo ordine, sequitur non necesse est esse, quare contingit de primo ad vltimum, ad id quod est necessarium esse, sequitur non necessarium esse, quod est inconueniens, immo impossibile. Dubitatur hic quia in 1. Priorum dicitur quod ad possibile sequitur non neces-

Ra. contra. antiq.

Dubium. Cap. 14. Responsio. 2. Dubium Dupliciter.

A sarium, hic autem dicitur oppositum. Ad hoc est dicendum quod possibile sumitur dupliciter. Vno modo in communi, & sic est quodam superius ad necessarium & contingens ad vtrumque, sicut animal ad hominem & bouem, & sic ad possibile non sequitur non necessarium, sicut ad animal non sequitur non homo. Alio modo, sumitur possibile pro vna parte, possibilis in communi, id est pro possibili, seu contingenti, scilicet ad vtrumque scilicet quod potest esse & non esse & sic ad possibile sequitur non necessarium. Quod enim potest esse & non esse, non necessarium est esse, & similiter non necessarium est non B esse. Loquimur ergo hic de possibili in communi, ibi vero in speciali. Deinde cum dicit.

At vero neque hac necesse est esse, neque ista, necesse est non esse, sequitur illam possibile est esse. Et namque quod possibile est ambo accidere possunt. Vtrauis istarum sit vera, illa non erunt profecto vera. Simul enim possibile est, & esse & non esse. Si vero necesse est esse, aut non esse, non erit possibile esse, atque non esse. Restat igitur vt hac non necesse est non esse, hanc possibile est esse sequatur. ARGY.

At vero neque necessarium esse sequitur possibile esse, neque necessarium non esse. Illi enim vtraque contingit accidere. Horum autem vtrum- C libet verum fuerit, nondum erunt illa vera. Simul enim possibile est esse, & non esse. Si vero necesse est esse, vel non esse, non erit possibile vtrumque. Relinquitur ergo non necessarium non esse sequi ad possibile esse. ANTI.

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria facit, Primo determinat quæ enunciatio de necessario sequatur ad possibile. Secundo ordinat consequentias omnium modalium, ibi [Sequuntur enim,] Quoad primum sicut duabus vijs reprehendit antiquos, ita ex illis duobus motiuis intentum probat. Et intendit quod ad possibile esse sequitur non necesse non esse. Primum motiuum est per lo- D cum à diuisione. Ad possibile esse non sequitur [vt probatum est] non necesse esse, at vero neque necesse esse, neque necesse non esse. Reliquum est ergo vt sequatur ad eam, non necesse non esse. Non enim dantur plures enunciationes de necessario. Huius communis diuisionis primo proponit reliqua duo membra excludenda, dicens. [At vero neque necessarium esse, neque necessarium non esse, sequitur ad possibile esse.] Secundo probat hoc sic. Nullum formale consequens minuit suum antecedens, tunc oppositum consequentis staret cum antecedente. Sed vtrumque ho- E rum scilicet necesse esse, & necesse non esse, minuit possibile esse, ergo, &c. Vnde tacita maiore ponit minoris probationem dicens. [Illi enim scilicet possibile esse vtraque scilicet esse, & non esse contingit accidere, horum autem scilicet necesse esse, & necesse non esse vtrumlibet verum fuerit non erunt illa duo, scil. esse & nō esse vera simul in potētia. Et primū horum explanās ait, cū dico possibile esse, simul est possibile esse & non esse. Quoad secundum vero subdit. Si vero dicas necesse vel necesse non esse, non remanet vtrumque scilicet esse & non esse possibile. Si enim necesse est esse, possibilitas ad non esse excluditur. Et si necesse est non esse, possibilitas ad esse re-

mouetur. Vtrumque ergo istorum minuit illud A antecedens possibile esse, quoniam ad esse & non esse se extendit, &c. Tertio subdit conclusionem: relinquitur ergo quòd non necessarium non esse comes est ei quæ dicit possibile esse, & consequenter hæc ponenda erit 1. ordine. Occurrit in hac parte dubium circa hoc quod dicit quòd ad possibile non sequitur necessarium, cum superius dixerit quòd ad ipsum non sequitur non necessarium. Cum enim necessarium, & non necessarium sint contradictoria opposita, & de quolibet sit affirmatio vel negatio vera, non videtur posse euadi quin ad possibile sequatur necessarium B vel non necessarium. Et cum non sequatur necessarium sequetur non necessarium, vt dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo quod Arist. nunc visus est talis argumentationis modo volens probare quod ad necessariũ sequatur possibile. Dixit enim. Nam si non negatio possibilis consequatur. Necesse est enim aut dicere aut negare. Pro solutione huius, oportet reminisci habitudinis quæ est inter possibile & necessarium quòd scilicet possibile est superius ad necessarium, & attendere quod superius potestate continet suum inferius, & eius oppositum, ita, quod neutrum eorum actualiter sibi vendicat, sed vtrumque C potest sibi contingere, sicut animali potest accidere homo, & non homo, & consequenter inspicere debes, quod eadem est proportio superioris ad habendum affirmationem negationem vnius inferioris, quæ est alicuius subiecti ad affirmatiuam & negatiuam futuri contingentis. Vtrobique enim neutrum habetur & saluatur potentia ad vtrumlibet. Vnde sicut in futuris contingentibus nec affirmatio, nec negatio est determinate vera, sed sub disiunctione, altera est necessario vera, vt in fine primi conclusum est, ita nec affirmatio nec negatio inferioris sequitur determinate affirmationem vel negationem superioris, sed sub disiunctione altera sequitur necessario. D Vnde non valet est animal, ergo est homo, neque ergo non necessarium, ideo optime determinauit. Aristot. neutram conditionis partem de necessario determinate sequi ad possibile. Non tamen dixit quod sub disiunctione neutra sequatur, hoc enim est contra illud primum principium, de quolibet est affirmatio vera vel falsa. Ad id autem quod additur, ex eadem trahitur responsio. Quia enim necessarium inferius est ad possibile, & inferius non in potentia, sed in actu includit suum superius necesse est ad inferius determinate sequi suum superius, aliter determinate sequatur eius contradictorium. Vnde per dissimilem habitudinem, quæ est inter necessarium & possibile, E & non possibile, ex vna parte, & inter possibile, & necessarium, & non necessarium, ex altera parte, ibi optimus fuit processus ad alteram, contradictionis partem determinate, & hic optimus ad neutram determinate. Oritur quoque alia dubitatiuncula. Videtur enim quod Arist. difformiter accipiat ly possibile in præcedenti tex. & in isto. Ibi enim accipit ipsum in communi, vt sequitur ad necessarium, hic videtur accipere ipsum specialiter pro possibili ad vtrumlibet, quia dicit quòd possibile est simul potens esse, & non esse. Et ad hoc dicendum est quod vniformiter visus est possibili. Nec eius verba obstant, quoniam & de possibili in communi verum est dicere quod potest sibi vtrumque accidere, scilicet esse & nõ esse, tum quia quicquid verificatur de suo inferiori, verificatur etiam de suo superiori, licet non eodem modo, tum quia possibile in communi neutram conditionis partem sibi determinat, & consequenter vtramque sibi aduenire compatitur, licet non asserat potentiam ad vtramque partem, quemadmodum possibile ad vtrumque. Secundum motiuum ad idem correspondens tacitæ obiectioni antiquorum quam supra exclusit addit, cum subdit.

Dubium.
Le. præsen.
Responsio.
Possibile est supe. neces.
Lectio. 15.
Ad confir.
Inferius in clu. supe.
Dubium.
Responsio.
Quicquid de inferio. etiam de. supe.
Possibile in communi.

ARGY. *Hec enim est vera profecto, si de hac quoque dicatur, necesse est esse. Hæc & contradictoriè ei opponitur, quæ sequitur illam non possibile est esse. Illam namque sequuntur hæ impossibile est esse, & necesse est non esse, cuius negatio est hec, non necesse est non esse.*

ANTI. *Hoc enim verum est & de necesse esse. Hæc enim fit contradictio eius, quæ sequitur ad non possibile esse. Illud enim sequitur hoc quòd est impossibile esse, & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse.*

Vbi notandum quod Arist. sub illa maiore adducta pro antiquis, scilicet conuertibiliter se consequentium contradictoria se mutuo consequuntur, subsumit minorem. Sed horum conuertibiliter se sequentium in 3. ordine scilicet non possibile esse, & necesse non esse contradictoria sunt, possibile esse, & non necesse non esse, quoniam modi negatione eis opponuntur, ergo istæ duæ scilicet possibile esse, & non necesse non esse, se consequuntur, & in primo locandæ sunt ordine. Vnde motiuum tangens ait. Hoc enim quidquid dictum est verum est, id est, verum esse ostenditur & necesse nõ esse, id est, & ex illius scilicet non necesse non esse opposita, quæ est necesse non esse. Vel hoc enim scilicet non necesse non esse verum est scilicet contradictoriũ illius de necesse non esse. Et minorem subdens ait. Hęc enim scilicet non necesse non esse fit contradictio eius quæ conuertibiliter sequitur, non possibile esse, & explanans hoc in terminis subdit. Illud enim non possibile esse, quod est caput tertij ordinis, sequitur hoc de impossibili scilicet impossibile esse, & hæc de necessario scilicet necesse cuius negatio seu contradictoria est, non necesse non esse. Et quia cæteris paribus modus negatur, & illa possibile esse est [subauditur] contradictoria illius scilicet non possibile, igitur ista duo mutuo se consequuntur scilicet possibile esse & non necesse non esse tanquam contradictoria duorum se mutuo consequentium. Deinde cum dicit.

Sensus. Aristot.
Possibile esse, & non necesse esse.

ARGY. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones perinde atque cetera, Atqui nullum prorsus absurdum videtur emergere si hoc pacto ponatur.*

ANTI. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundum prædictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.*

Ordinat omnes consequentias modalium secundum opinionem propriam, & ait quod hæ contradictiones scilicet de necessario sequuntur illas de possibili, secundum modum prædictum approbatum illarum de impossibili.

Expositio. tex.

Sicut enim contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet conuersim, ita contradictorias de impossibili contradictoriæ de necessario sequuntur conuersim, licet in hoc [vt dictum est] dissimilitudo sit quod contradictoriarum de possibili & impossibili simile est dictum, contradictoriarum autem de possibili & necessario contrariarum est dictum vt in sequenti videtur figura. A

Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis positæ, & ordinatæ.

Primus ordo	*Secundus ordo*
Possibile est esse	Possibile est non esse
Contingens est esse	Contingens est non esse
Non impossibile est esse	Non impossibile est non esse
Non necessarium est non esse	Non necessarium est esse

B

Non possibile est esse	Non possibile est non esse
Non contingens est esse	Non contingens est non esse
Impossibile est esse	Impossibile est nõ esse
Necessarium est non esse	Necesse est esse.
Tertius ordo	*Quartus ordo*

C

In quibus diffe. ab antiquis. Vbi vides quod nulla est inter Arist. & antiquos differentia, nisi in duobus primis ordinibus quoad illas de necessario. Præpostero namque situ vsi sunt antiqui eam de necessario, quæ locanda erat in primo ordine, in secundo ponentes, & eam quæ in secundo ponenda erat in primo locantes. Et aspice quoque quod conuertibiliter se consequentium semper contradictoria se consequi ordinauit. Singulis enim tertij ordinis singulæ primi ordinis contradictoriæ sunt, & similiter singulæ quarti ordinis singulis, quæ in 2. sunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obseruarunt. D

LECTIO XI.

An ad illud quod est, Necessarium esse, sequatur id quod est possibile esse.

A R G V. *Ambiget autem quispiam, si hanc necesse est esse, illa possibile est esse sequatur. Nam si non sequatur, ea sane sequetur, quæ contradictoriæ illi opponitur, quæ quidem est, non possibile est esse. Quod si quispiam nunc hanc dixerit contradictoriæ oppositam illi esse, necesse est illum hanc esse dicere, possibile est non esse, quarum vtraque falsa est, si de hac dicatur, vt patet necesse est esse. Quare illa possibile est esse, sequitur hanc, necesse est esse.* E

Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio sequitur, non possibile esse. Et si quis dicat non hanc esse contradictionem, necesse est ipsum dicere, possibile non esse. Sed vtraque falsa sunt de necesse esse. A R G V.

Postquam Arist. declarauit modalium consequentias hic mouet quandam dubitationẽ circa vnum eorũ quæ determinata sunt scilicet quòd possibile, sequitur ad necesse. Et duo facit, quia primo dubitationem absoluit. Secundo ex determinata quæstione alium ordinem earundem consequentiarum modalibus statuit, ibi [Et est fortasse.] Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi [Manifestum est.] Mouet ergo questionem primo dicens. Dubitabit autẽ aliquis si ad id quod est necesse esse sequatur possibile esse. Et secundo arguit ad partem affirmatiuam subdens. Nam si non sequatur contradictoria eius sequetur scilicet non possibile esse vt supra deductum est quia de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et si quis dicat hanc scilicet non possibile esse, non esse contradictoriam illius scilicet possibile esse, & propterea subterfugiendum velit argumentum, & dicere, quod neutra harũ sequitur ad necesse est, talis licèt falsum dicat, tamen concedatur sibi, quoniam necesse erit ipsum dicere illius contradictoriam fore, possibile non esse. Oportet namque aut non possibile esse, aut possibile non esse, esse contradictoriam possibile esse, & tunc in eundem redibit errorem, quoniam vtraque scilicet non possibile esse, & possibile non esse, falsæ sunt de eo quod est necesse esse. Et consequenter ad ipsum neutra sequi potest. Nulla enim enunciatio sequitur ad illam, cuius veritatem destruit. Relinquitur ergo quod ad necesse esse, sequitur possibile esse. Tertio arguit ad partem negatiuam, cum subdit. Lect. 12. Nul enunc. sequi quam. destru.

At vero idem rursus videtur esse possibile secari, ac non secari & esse, atque non esse. Ex quo fit, vt id, quod necesse est esse, sit contingens non esse, quod quidem est falsum. A R G V.

At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi, & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse, Hoc autem falsum est. A N T I.

Et intendit talem rationem. Si ad necesse esse sequitur possibile esse, cum ad possibile sequatur possibile non esse, per conuersionem in oppositam qualitatem, vt dicitur in Primo Priorum, quia idem est possibile esse & non esse, & esse, sequetur de primo ad vltimum quòd necesse esse, est possibile, non esse, quod est falsum manifestè. Vnde oppositionis hypothesim subdit. At vero rursus videtur idem, possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & non incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimum necesse esse erit contingens non esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa scilicet quòd possibile sequatur ad necesse, est falsa. Deinde cum dicit. Rat pro par neg. Cap. 13.

Patet igitur non omne quod possibile est, vel esse, vel ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nonnulla, in quibus illud non esse verum videtur, vt in hisce, quę sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiam habet rationis expertem. Potentiæ igitur hæ, quę sunt participes A R G V.

rationis, eędem plurium sunt contrariorum, at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes, sed ignis (vt dictum est) non potest non calefacere, neque cętera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quę potentias habent rationis expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, vt ostendamus non omnem potentiam oppositorum esse, nec omnes eas quæ sub eadem specie collocantur.

ANTI. *Manifestum est autem quoniam non omne possibile, vel esse, vel ambulare, opposita valet, sed est in quibus non sit verum. Ac primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt, vt ignis calefactibilis est, & habet vim irrationalem. Ergo secundum rationem potestates eędem plurimorum etiam contrariorum sunt. Irrationales vero non omnes sed quemadmodum dictum est, ignem non esse possibile calefacere & non calefacere, neque quæcunque alia semper agunt. Alia vero possunt & secundum irrationabiles potestates simul posita suscipere. Sed hoc iccirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neque quæcunque secundum eandem speciem dicuntur.*

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum, ibi [Hoc igitur possibile] Proponit
Lectio 12. ergo primo ipsam veritatem declarandam dicens. Manifestum est autem ex dicendis, quòd, non omne possibile esse vel ambulare, id est, non omne possibile secundum actum primum vel secundum, ad opposita valet, id est, ad opposita viã habet, sed est inuenire aliqua possibilia, in quibus non sit verum dicere quod possunt in opposita. Deinde quia possibile á potentia nascitur, manifestat qualiter se habeat potentia ipsa ad opposita. Ex hoc enim clarum erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentijs eiusdẽ rationis. Secundo in his quæ æquiuocè dicuntur potentiæ, ibi [Quædam vero.] Circa pri-
Lect. 12. mum tria facit, quia primo manifestat qualiter
Notandum 1. potentia irrationalis se habeat ad opposita, & ait
Lect. 1. & c. 3. quod potentia irrationalis non potest in opposita. Vbi notandum est quod sicut dicitur 9. Metaphy potentia actiua cum nihil aliud sit quam
Potentia act. Rationalis Irrationalis principium quo in aliud agimus, diuiditur in potentiam rationalem. Potentia rationalis est, quę cum ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ qua Medicus cognoscens quid sanando expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa, quę non ex ratione & libertate operatur, sed ex naturali sua dispositione, sicut calor ignis, potentiæ irrationalis est, quia calefacit non vt cognoscit & vult, sed vt natura sua exigit. Assigna-
Duplex differentia inter po. ra. & irratio. Prim. tur autem ibidem duplex differentia proposito deseruiens inter istas potentias. Prima est quod actiua potentia irrationalis non potest duo opposita, sed est determinata ad vnum oppositorum, siue sumatur oppositum contradictoriæ siue contrarię. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quę sunt contradictoriæ opposita, neque potest calefacere quod fri-
Calor frige. fac. gefacere, quæ sunt contraria, sed ad calefactionem determinatus est. Et hoc intellige per se, quia per accidens calor frigefacere potest, vel resoluendo materiam caloris humidum scilicet vel per antiperistasin cõtrarij. Et similiter potest
Po. ra. in opposi. non calefacere per accidens scilicet si calefactibile deest. Potentia autem rationalis potest in opposita & contradictoriæ & contrariæ. Arte siquidem Medicinæ potest Medicus adhibere remedia & non adhibere, quæ sunt cõtradictoria, & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda differentia est quod po-
Secunda. tentia actiua irrationalis præsente passo necessario operatur deductis impedimẽtis. Calor enim calefactibile sibi pręsens calefacit necessario si nihil impediat, potentia autem rationalis, passo præsęnte non necessario operatur. Præsente siquidem infirmo non cogitur. Medicus remedia adhiber. Dimittantur autem Metaphy. harũ differentiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potentia irrationalis ad oppositum ait. Et primum quidẽ, scilicet non est verum dicere quod sit potentia ad opposita in his, quæ possunt non secundum rationem, id est, in his quorum posse est per potentias irrationales, vt ignis calefactiuus est, id est, potens calefacere, & habet vim id est, potẽtiam istam irrationalem. Ignis siquidem nõ potest frigefacere, neque in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit pri-
mum ordinem notat ad secundum genus possi- Lect.
bilis infra dicendum, in quo etiam non inueni- seq. imme.
tur potentia ad opposita. Secundo manifestat quomodo potentia rationalis se habeat ad opposita intendens quod potentia rationalis potest in opposita vnde subdit. Ergo potestate secundum rationem, id est, rationales ipsæ eædem sunt contrariorum, non solum duorum, sed etiã plurimorum, vt arte Medicinæ Medicus plurima iuga contrariorũ adhibere potest, & á multarum operationum cõtradictionibus abstinere potest. Præposuit autem ly ergo, vt hoc consequi ex dictis insinuaret, cum enim oppositorum
oppositę sint proprietates, & potentia irrationa- Oppo. proprietates.
lis ad opposita non se extendat, oportet potentiã rationalẽ ad opposita viam habere, eo quod rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentijs irrationalibus propter causam infra assignandã ab ipso, & intendit quòd illud quod dixit de potentia irrationali, scilicet quod non potest in opposita, non est verum vniuersaliter,
sed particulariter. Vbi nota quod potentia irra- Notandum 2.
tionalis diuiditur in potentiam actiuam, quæ est principium faciendi, & potentiam passiuam quæ est principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere,
& in posse calefieri. In potentiis actiuis irratio- Po. irratio. duplex.
nalibus verum est quòd non possunt in opposita Quæ in op. & quę non.
vt declaratum est, in potentiis autem passiuis nõ Lectio. 4.
est verum. Illud enim quod potest calefieri, po- & cõment. 18.
test etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorum, vt dicitur in 2. de Cœlo, & Mundo, & potest non calefieri, quia idem est subiectum priuationis & formæ, vt di-
citur in 1. Phys. Et propter hoc ergo cum ex- Lect. 15. & commen. 18.
planando ait. Irrationalis vero potentiæ non
omnes à posse in opposita, excludi intelligẽdæ Lect 15 & comment. 82.
sunt, sed illæ quæ sunt quemadmodum potentia ignis calefactiua. Ignem enim non posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunque illa sunt talis potentię, quod semper agunt, id est, quod quantũ est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendum ex sua forma necessitantur. Huiusmodi autem sunt vt declarauimus omnes potentiæ actiuæ irrationales. Alia vero sunt talis conditionis quod etiam secundum irrationabiles potentias scilicet

passiuas

Ly simul.

passiuas simul possunt in quędam opposita, vt aer potest calefieri & frigefieri. Quod vero ait [simul] cadit supra ly possunt, & non supra ly composita, & est sensus quod simul aliquid habet potentiam passiuam ad vtrumque oppositorum, & non quod habeat potentiā passiuam ad vtrumque oppositorum simul habendum. Opposita nāque impossibile est haberi simul. Vnde & dici solet & bene, quod in huiusmodi est simultas potentiæ, non potentia simultatis. Irrationalis igitur potentia non secundū totum suū ambitum à posse in opposita excluditur, sed secundum partem eius, secundū potentias, scilicet actiuas. Quia autem videbatur superflue addidisse differētias inter passiuas & actiuas irrationales, quia sat erat proposito ostendisse quod nō omnis potētia oppositorū est, ideo subdit quod hoc idcirco dictum est, vt notum fiat quoniam nedum non omnis potestas oppositorum est loquendo de potentia communissime, sed neque quæcunque potentię dicuntur, secundum eandē speciem ad opposita possunt. Potentiæ siquidem irrationales omnes sub vna specie irrationalis potentiæ concluduntur & tamen non omnes in opposita possunt, sed passiuę tantum. Non superuacanea ergo fuit differentia inter passiuas & actiuas irrationales, sed necessaria, ad declarandum quod non omnes potentiæ eiusdem speciei possunt in opposita. Potest & ly hoc demonstrare vtramque differentiam, scilicet rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & passiuas inter se, & tunc est sensus, quòd hoc ideo fecimus, vt ostenderemus quòd non omnis potestas quæ scilicet secundum eandem rationem potentiæ physicæ dicitur, quia scilicet potest in aliquid, vt rationalis & irrationalis, neque etiā omnis potestas, quę sub eadem specie cōtinetur, vt irrationalis actiua & passiua sub specie irrationalis ad opposita potest.

Alius sensus.

LECTIO XII.

Declaratis potentiis, quæ æquiuocę dicuntur, sumit impossibilis rationem, vt declaret quodnam ex possibilibus necessarium sequatur.

ARGY. *Nonnullæ autem potentiæ æquiuocę sunt. Possibile. n. non simpliciter dicitur, sed aliud quidem ob hoc dicitur quia verū est propterea quod actu est, veluti possibile est, quempiā ambulare, quia ambulat, & omnino possibile est esse, quia iā id est actu quod dicitur poss. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu vt possibile est quempiam ambulare, propterea quòd ambulauerit.*

ANTI. *QVædā verò potestates equiuocę sunt, Possibile enim esse non simpliciter dicitur, sed hoc quidē quoniam verū est, vt in actu, vt possibile est ambulare, quoniā ambulat, & omnino possibile est esse, quoniam est iā actu quod dicitur possibile, illud vero quoniam forsitan aget, vt possibile est ambulare, quoniam forsitan ambulabit.*

Intendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocę dicuntur potentiæ, se habeant ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primò declarat naturam talis potentię. Secundo ponit differentiam & conuenientiā inter ipsam & supradictas, ibi [Et hæc quidem.] Ad euidentiam primi aduertendum est, quòd 5. & 9. Metaphy. Arist. diuidit potentiam in potentias, quę eadem ratione potentiæ dicuntur, & in potentias, quę non ea ratione qua prædictæ potentiæ nomen habent, sed alia.

Lect. 12. & cōmen. 17. Lect. 2. & c. 3.

Diu. poten. Sub primo.

Et has appellat æquiuocè potentias. Sub primo membro comprehenduntur omnes potentiæ actiuæ & passiuæ, & rationales & irrationales. Quæcunque enim posse dicuntur per potentiā actiuam vel passiuam quam habeant, eadem ratione potentia sunt, quia scilicet est in eis vis principiata alicuius actiuę vel passiuæ. Sub secūdo autem membro comprehenduntur potentiæ mathematicales & logicales, Mathemat. potētia est, qua lineam posse dicimus in quadratum, & eo quod in semetipsam ducta quadratū constituit. Logica potentia est, quia duo termini coniungi absque cōtradictione in enunciatione possunt. Sub logica quoque potentia continetur quæ ea ratione potētia dicitur, quia est. Hæ vero merito æquiuocę à primis potentiæ dicuntur eo quod istæ nullam virtutem actiuam vel passiuam prædicant, & quod possibile istis modis dicitur, non ea ratione possibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendū vel patiendum sicut in primis. Vnde cum potentię habentes se ad opposita sint actiuæ vel passiuæ, istæ quæ æquiuocæ potestates dicuntur ad opposita non se habent. De his ergo loquens ait. Quædā vero potestates æquiuocè sunt, & ideo, ad opposita non se habēt. Deinde declarās qualis sit ista potestas æquiuoca dicta, subdit diuisionē vsitatam possibilis per quā hoc scitur dicens. Possibile enim non vno modo dicitur, sed duobus. Et vno quidem modo dicitur possibile eo quòd verū est vt in actu, id est vt actualiter est, vt possibile est ambulare, quando ambulat iam, & omnino, id est vniuersaliter possibile est esse, quoniam est actu iam, quod possibile dicitur. Secundo modo autem possibile dicitur aliquid nō ea ratione quia est actualiter, sed quia forsitan, aget, id est, quia potest agere, vt possibile est ambulare quoniam ambulabit. Vbi aduertendum est, quod ex diuisione bimembri possibilis, diuisionē suprapositam potentię declarauit à posteriori. Possibile enim à potentia dicitur. Sub primo siquidem membro possibilis innuit potentias æquiuocè. Sub secundo autem potentias vniuoce, actiuas scilicet & passiuas. Intendebat ergo quod quia possibile dupliciter dicitur, quod etiam potestas duplex est. Declarauit autem potestates æquiuocas ex vno earum membro tantum, scilicet ex his quæ dicuntur possibilia, quia sunt, quia hoc sat erat suo proposito. Deinde cum dicit.

Sub secundo Poten. ma. — Logic. po. — Quod æquiuoc. — Primus mo. possibilis. — Secundus. — Notandum — Po. æqui. & vniuoc. sub quibus me. possibilis.

ARGY. *Et hæc quidem potentia in his solum, quæ mobilia sunt. Illa vero & in his est, quæ immobilia sunt. Atq; horum vtrumq; & id, inquam, quod iam ambulat, ac agit vel est, & id quod ambulādi, vel essendi quidem potentiam habet, sed nondum ambulat, aut est verè dicere licet, possibile esse ambulare, aut etiam esse.*

ANTI. *Et hæc quidem in solis mobilibus est potestas. Illa vero & in immobilibus. In vtrisq; vero verum est dicere non impossibile est ambulare, vel esse, & quod ambulat iam, & agit, & ambulabile est.*

Assignat differentiam inter vtramque potentiam, & ait, quod potentia hæc vltimo dicta physica, est in solis illis rebus, quę sunt mobiles, illa autem est & in rebus mobilibus, & immobilibus. Possibile siquidem à potentia dictū eo quod possit agere non tamen agit, inueniri non potest absque mutabilitate eius, quod sic posse dicitur. Si enim nunc potest agere & non agit, si agere debet, oportet quòd mutetur de ocio ad operationem. Id autem quod possibile

dicitur eo quod eſt, nullam mutabilitatem exigit in eo quod ſic poſſibile dicitur. Eſſe namque in actu quod talem poſſibilitatem fundat, inuenitur & in rebus neceſſarijs & in immutabilibus, & in rebus mobilibus. Poſſibile ergo hoc quod logicum vocatur cõmunius eſt illo quod phyſicum appellari ſolet. Deinde ſubdit conuenientiam inter vtrumque poſſibile dicens, quòd in vtriuſque poteſtatibus & poſſibilibus verum eſt nõ poſſibile eſſe. Sc. ipſum ambulat quod iã actu ambulat ſeu agit, & quod iam ambulabile eſt, id eſt, in hoc conueniunt quod ſiue dicatur poſſibile ex eo quod actu eſt, ſiue ex eo quod poteſt eſſe, de vtroque verificatur non impoſſibile, & conſequenter neceſſario verificatur poſſibile, quoniam ad non impoſſibile ſequitur poſſibile. Hoc eſt ſecundum genus poſſibilis reſpectu cuius Ariſt. [ſupra dixit & primum quidem] in quo non inuenitur via ad vtrumque oppoſitorum, hoc inquam eſt poſſibile quod iam actu eſt. Quod enim tali ratione poſſibile dicitur, iam determinatum eſt, ex eo quod actu eſſe ſuppoſitum eſt. Non ergo poſſibile omne, ad vtrumque poſſibile eſt, ſiue loquamur de poſſibili phyſice, ſiue logice. Deinde cum dicit.

Poſſibile. logic communius phy.

ARGY. *Quæ cum ita ſint, idque quod hoc modo poſsibile eſt, non vere dicere ſimpliciter de neceſſario poſſumus. Alterum autem vere dicere licet. Quare cum ad particulare ſequatur vniuerſale, ad id quod neceſſario eſt, ſequitur hoc profecto, poſsibile eſt eſſe, non omne tamen, vt patet.*

ANTI. *Sic igitur poſsibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam partem vniuerſalem ſequitur illud, quod ex neceſsitate eſt, conſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.*

Applicat determinatam veritatem ad propoſitum. Et primo concludendo ex dictis declarat habitudinem vtriuſque poſſibilis ad neceſſariũ dicens, quod hoc ergo poſſibile ſcilicet phyſicum quod eſt in ſolis mobilibus, non eſt verum dicere & prædicare de neceſſario ſimpliciter, quia quod ſimpliciter neceſſarium eſt, non poteſt aliter eſſe. Poſſibile autẽ phyſicum, poteſt ſic & aliter eſſe, vt dictũ eſt. Addit autem ly ſimpliciter, quoniã neceſſariũ eſt multiplex. Quoddã enim eſt ad bene eſſe, quoddam ex ſuppoſitione. De quibus non eſt noſtrum tractare, ſed ſolummodo id iuſinuare, quod vt præſeruaret ſe ab illis modis neceſſarii qui non perfecte & omnino habent neceſſarii rationem, appoſuit ly ſimpliciter. De tali enim neceſſario poſſibile phyſicum non verificatur. Alterum autem poſſibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum eſt de illo enunciare, quoniã nihil neceſſitatis adimit. Et per hoc ſoluitur ratio inducta ad partem negatiuã quæſtionis. Peccabat ſiquidem in hoc, & ex neceſſario inferebat poſſibile ad vtrũque quod conuertitur in oppoſitam qualitatem. Deinde reſpondet quæſtioni formaliter intẽdens quod affirmatiua pars quęſtionis tenenda ſit, quod ſcilicet ad neceſſarium ſequitur poſſibile. Et aſſignat cauſam.

Poſſibile phyſi. Neceſ. duplex.

Po. logic

Quia ad partem ſubiectiuam ſequitur conſtructiuè ſuum totum vniuerſale. Sed neceſſarium eſt pars ſubiectiua poſſibilis, quia poſſibile diuiditur in logicum & phyſicum, & ſub logico cõprehenditur neceſſarium, ergo ad neceſſarium ſequitur poſſibile. Vnde dicit. Quare quoniam partem ſcilicet ſubiectiuam ſuum totũ vniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate eſt, id eſt,

Totũ ſeq. ad partem ſubiect. Neceſ. pars poſſibilis.

A neceſſarium tanquam partem ſubiectiuam, conſequitur poſſe eſſe, id eſt, poſſibile tanquam totum vniuerſale. Sed non omnino, id eſt, ſed non ita quod omnis ſpecies poſſibilibus ſequatur, ſicut ad hominem ſequitur animal, ſed non omnino, id eſt, non ſecundũ omnes ſuas partes ſubiectiuas ſequitur ad hominem. Non enim valet eſt homo, ergo eſt animal irrationale. Et per hoc confirmata ratione adducta ad partem affirmatiuam, expreſſius ſoluit rationem adductã ad partem negatiuam, quæ peccabat ſecundum fallaciam, conſequẽtiis inferens ex neceſſario poſſibile deſcendendo ad vnam poſſibilis ſpeciem, vt de ſe patet. Deinde cum dicit.

B *Atque forſitan hæ neceſſe eſt, & non neceſſe eſt, aut eſſe, aut non eſſe, omnium principium ſunt. Et cæteras ad has ſequentes conſiderare oportet.* ARGY.

Et eſt quidem fortaſſe principium quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſariũ eſt omniũ, vel eſſe, vel non eſſe, & alia & horũ conſequentia conſiderare oportet. ANTI.

Ordinat eaſdem modalium conſequentias alio ſitu, præponendo neceſſariũ omnibus alijs modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo aſſignat cauſam dicti ordinis, ibi [Manifeſtum eſt autem.] Dicit ergo [Et eſt fortaſſe principium omnium enunciationũ modalium vel eſſe vel non eſſe], id eſt, affirmatiuarum vel negatiuarum, neceſſarium & non neceſſarium. Et oportet conſiderare alia, ſcilicet

C poſſibile, contingere & impoſſibile eſſe, ſicut horum ſcilicet neceſſarii & non neceſſarii conſequentia, hoc modo.

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines ab antiquis poſitę, & ordinatæ.

Primus ordo	*Secundus ordo*
Neceſſe eſt eſſe	Neceſſe eſt non eſſe
Non poſſibile eſt non eſſe	Non poſſibile eſt eſſe
Non contingens eſt non eſſe	Non contingens eſt eſſe
Impoſſibile eſt nõ eſſe.	Impoſſibile eſt eſſe.

D

Tertius ordo	*Quartus ordo*
Non neceſſe eſt eſſe	Non neceſſe eſt non eſſe
Poſſibile eſt non eſſe	Poſſibile eſt eſſe
Contingens eſt non eſſe	Contingens eſt eſſe
Non impoſſibile eſt non eſſe	Non impoſſibile eſt eſſe.

E Vides autem hic nihil immutatum niſi quod neceſſariæ quæ vltimum locum tenebant, primum ſortitæ ſunt. Quod vero dixit fortaſſe nõn dubitantis, ſed abſque determinata ratione rem proponentis eſt. Deinde cum dicit.

Patet autem ex his quę diximus, id quod eſſe neceſſario eſt etiam actu. Quare ſi perpetua ſunt priora, actus etiam eſt potentia priori, atque eorum, quæ ſunt. ARGY.

Manifeſtum eſt autem ex his, quæ dicta ſunt, quoniam quod ex neceſsitate eſt, ſecundum actum eſt. Quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt. ANTI.

Intendit

Nec & po. quid dicant.

Intendit assignare causam dicti ordinis. Et A primo assignat causam, quare præposuerit necessarium possibili tali ratione. Sempiternum est prius temporali, sed necessarium dicit sempiternitatem, quia dicit esse in actu, excludendo omnem mutabilitatem, & consequenter temporalitatem, quæ sine motu non est imaginabilis, possibile autem dicit temporalitatem, quia non excludit quin possit esse & non esse, ergo necesse merito prius ponitur quam possibile. Vnde dicit proponendo minorem. [Manifestum est autem ex his quæ dicta sunt.] tractando de necessario, quoniam id quod ex necessitate est, secundum actum, est totaliter, scilicet quia omnem excludit mutabilitatem & potentiam ad oppositum. Si enim mutari posset in B oppositum aliquo modo iam non esset necessarium. Deinde subdit maiorem per modum antecedentis conditionalis. [Quare si priora sunt sempiterna temporalibus.] Vltimo ponit conclusionem, & quæ actu sunt omnino scilicet necessaria, priora sunt potestate, id est, possibilibus quæ omnino actu esse non possunt, licet compatiantur. Deinde cum dicit.

ARGV. *Alia quidem actus sunt sine potentia, quales sunt ipsæ substantiæ quidem primæ, alia vero cum potentia actus, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora sunt, insuper & quę nunquam sunt actus, sed, potentia tantum.*

ANTI. *Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt ut primæ substantiæ. Alia vero sunt actu cum possibilate quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum.* C

Vniuer. primus gra. Assignat causam totius ordinis à se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. Quædam sunt actu sine potestate, id est, sine admixta potentia, vt primæ substantiæ, non illæ quas in præsenti diximus primas, eo quod principaliter & maxime subsistunt, sed illæ quæ sunt primæ, quia omnium rerum sunt causæ, intelligentiæ scilicet. Alia sunt actu cum possibilitate, vt omnia mobilia, quæ secundum id D quod habent de actu, sunt priora natura seipsis secundum id quod habent de potentia, licet è contra sit, aspiciendo ordinem temporis. Sunt enim secundum id quod habent de potentia priora tempore, seipsis secundum id quod habent de actu. Verbi gratia. Socrates, prius secundum tempus poterat esse Philosophus, deinde fuit actualiter Philosophus. Potentia ergo præcedit actum secundum ordinem temporis in Socrate, ordine autem naturæ imperfectionis & dignitatis è conuerso contingit. Prior enim secundum dignitatem, id est, dignior & perfectior habebatur Socrates cum Philosophus actualiter erat quàm cum Philosophus esse poterat. Præposterus est igitur ordo potentiæ, & actus in vnomet, vtroque ordine scilicet naturę & temporis attento. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum, vt motus teminfinita diuisio magnitudinis, & infinita augmentatio numeri. Hæc enim vt 9. Metaphy. dicitur, nunquam exeunt in actum quoniam eorum rationi repugnat. Nunquam enim aliquid horum ita est quin eius expectetur, & consequenter nunquam esse potest nisi in potentia, sed de his alio tractandum est loco. Nunc hæc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, quòd illum imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium quod sonat actu esse siue potestate seu mutabili, tate imitando primum gradum vniuersi. Locauimus. 2. loco possibile & contingens, quorum vtrumque sonat actum cum possibilitate, & sic situatur conformitas ad secundum gradum vniuersi. Præposuimus autem possibile & non contingens, quia possibile respicit actum. Contingens autem secundum vim nominis respicit defectum causæ, qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potentiam sequitur, & ex hoc conforme est secundæ parti vniuersi, in qua actus est prior potentia secundum naturam, licet non secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus, eo quod sonat nunquam fore sicut & vltima vniuersi pars dicta est illa, quæ nunquam actu est. Pulcherrimus igitur ordo statutus est, quando dicimus est obseruatus, quia autem suppositę modalium consequentiæ nil aliud sunt quam æquipollentiæ earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatem vel vtraque mutantis; ideo ad completam notitiam consequentium se modalium, de earum qualitate & quantitate pauca admodum necessaria dicenda sunt. Quoniam igitur natura totius ex partium naturis consurgit, sciendum est quòd subiectum enunciationis modalis & dicit esse vel non esse, & est dictum vnicum & continet in se subiectum dicti, prædicatum autem modalis enunciationis, modus scilicet & totale prædicatum est, quia explicite vel implicite verbum continet, quod est semper nota eorum quæ de altero prędicantur, propter quod Arist. dixit quod modus est ipsa appositio, & continet in se vim distributiuam secundum partes temporis. Necessarium enim & impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter vel tale, possibile autem & contingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinque conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas, & triplex quãtitas. Ex eo enim quod enim quod tam subiectum quam prædicatum modalis verbum in se habet, duplex qualitas fit quarum altera vocatur qualitas dicti, altera qualitas modi. Vnde & supra dictum est aliquam esse affirmatiuam de modo & non de dicto, & è conuerso. Ex eo vero quod subiectum modalis continet in se subiectum dicti vna quantitas consurgit, quæ vocatur quantitas subiecti dicti, & hæc distinguitur in vniuersalem particularem & singularem, sicut & quantitas illarum de inesse. Possumus enim dicere Socratem, quendam hominem vel omnem hominem, vel nullum hominem, possibile est currere. Ex eo autem subiectum vnius modalis dictum vnum est consurgit alia quantitas vocata quam cuiusque modalis singulare est istius vniuersalis, scilicet dictum quãtitas dicti, & hec vnica est singularitas scilicet. Omne enim dictum, Quod ex eo liquet quod cum dicimus, hominem esse album, est possibile, exponitur sic, hoc dictum hominem esse album est possibile. Hoc dictum autem singulare est, sicut, & hic homo. Propterea & dicitur quòd omnis modalis est singularis, quoad dictum, licet quoad subiectum dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem quod prædicatum modalis, modus scilicet vim distributiuam habet, alia quantitas consurgit vocata quãtitatis modi seu modalis, & hæc distinguitur in

Secundus. Mobilia quæ priora & post. seipsis.

Tertius.

Lect. 5. tex. comment 22. Successiuis exire in actus repu. Ra. or. in roda seruati.

Nat. totius vnum consurg.

Notandum Secundum Sub. & prędic. id est, moda.

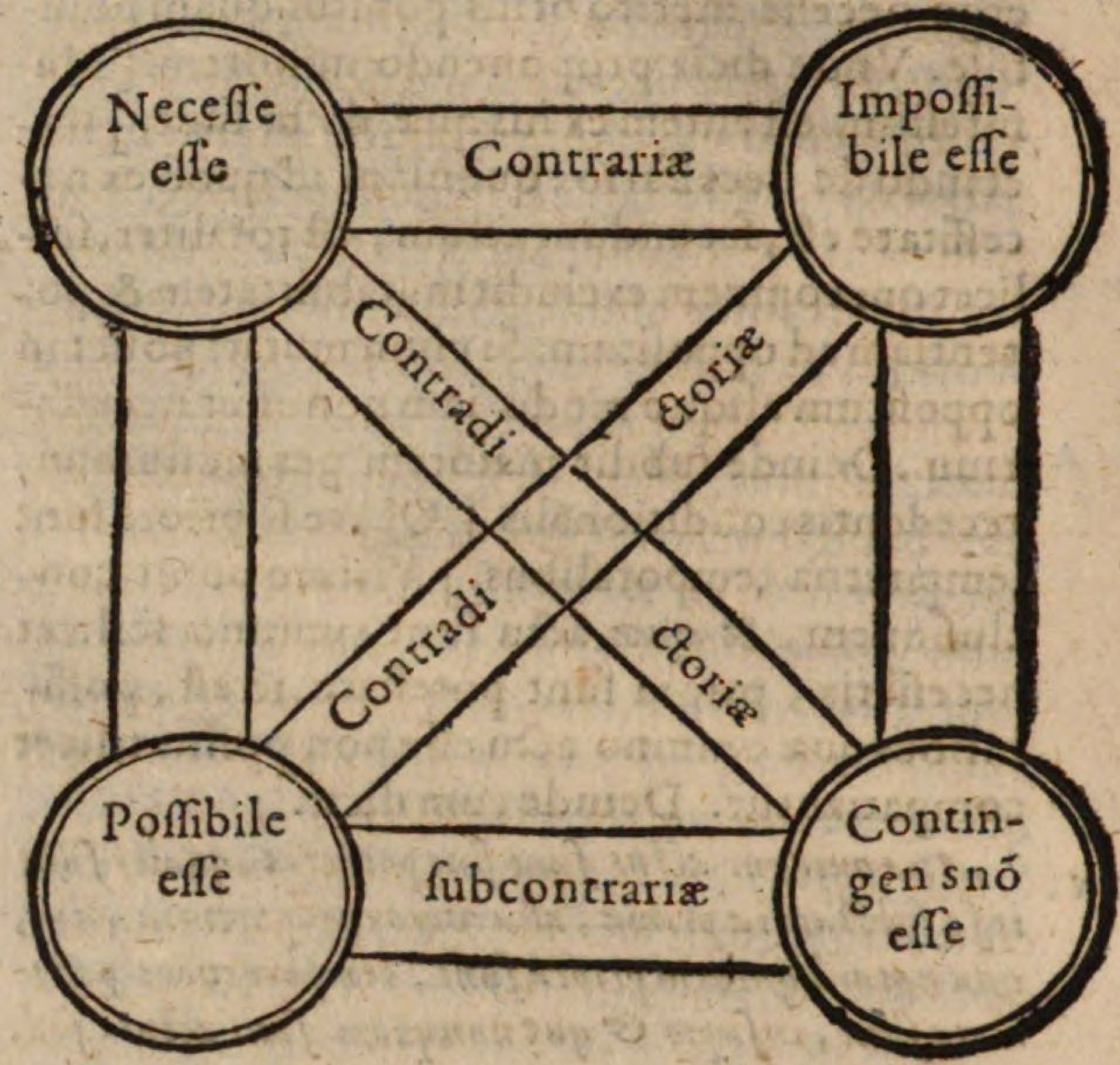
Vis modi.

Lect. 10.

Notandum Secundum Offi prædi. in moda.

vniuersalem & particularem. Vbi diligenter attendenda sunt. Primum est quòd hoc est singulare in modalibus, quod prædicatum simpliciter quantificat propositionem modalem, sicut & simpliciter qualificat. Sicut enim illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmatur, & illa negatiua, in qua modus negatur, ita illa est simpliciter vniuersalis cuius modus est vniuersalis & illa particularis cuius modus est particularis. Et hoc quia modalis modi naturam sequitur. Secundum attendendum, quod est causa istius primi, est quod prædicatum modalis scilicet modus non habet solam habitudinem prędicati respectu sui subiecti scilicet esse, & non esse sed habitudinem syncategorematis distributiui sed non secundum quantitatem partium subiectiuarum ipsius subiecti, sed secundum quantitatem partium temporis eiusdem. Et merito. Sicut enim quia subiecti enunciationis de inesse propria quantitas est penes diuisionem vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomen quod significat per modum substantiæ cuius quantitas est per diuisionem continui, ideo signum quantificans in illis distribuit secundum partes subiectiuas, ita quia subiecti enunciationis modalis propria quantitas est tempus, quia est verbum quod significat per modum motus, cuius propria quantitas est tempus, ideo modus quantificans distribuit ipsum suum subiectum, scilicet esse vel non esse secundum partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti, apparebit quod quantitas ista modalis proprii subiecti modalis enunciationis quantitas est scilicet ipsius esse vel non esse. Ita quòd illa modalis est simpliciter vniuersalis, cuius proprium subiectum distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hominem esse animal est necessarium, vel impossibile, vel accepto, vt hominem currere hodie, vel dum currit, est necessarium, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua non pro omni sed aliquo tempore distributio fit in communi tantum, vt hominem esse animal est possibile vel contingens. Est ergo & ista modalis quantitas subiecti sui passio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materiæ, sed deriuatur à modo non inquantum prædicatum est, quod vt sic tenetur formaliter, sed inquantum syncategorematis officio fungitur, quod habet ex eo quod proprie modus est. Sunt igitur modalium de propria earum quantitate loquendo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuit ad semper esse aliæ vniuersales negatiuæ vt illę de impossibili, quia distribuit ad nunquam esse, aliæ particulares affirmatiuæ vt illę de possibili & contingenti, quia distribuunt vtrumque ad aliquando esse, aliæ particulares negatiuæ vt illæ de non necesse & non impossibili, quia distribuunt ad aliquando non esse, sicut in illis de inesse, omnis nullus, quidam, non omnis, nonnullus, similem faciunt diuersitatem. Et quia vt dictum est, hæc quantitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantum huiusmodi præsens tractatus fit ab Arist. idcirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatæ sunt negationis vario situ, quemadmodum æquipollentiæ illarum de inesse, vt scilicet negatio præposita modo faciat æquipollere suæ contradictoriæ, negatio autem modo postposita, posita autem dicti verbo, suę æquipollere contrariæ facit, præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Aristo. formata, in qua tali præformata oppositionum figura clare videbis omnes se mutuo consequentes, secundum alteram trium regularum æquipollere, & consequenter totum primum ordinem secundo contrarium. 3. contradictorium, quarto vero sublaternum.

Margin notes: A; Notandum Ra. virtutis modi.; B; C; Moda. simpliciter vniuersalis.; Particularis.; Passio subte, in moda.; D; Moda. alię vniuersales affir. vel ne. aliæ parti. affirm vel ne.; E; Equipollen in moda.

LECTIO XII.

Vt eam absoluat dubitationem, quę est, quęnam enunciationes contrarię magis sibi inuicem esse dicantur quomodo animi sententiæ contrarię dicantur esse, ostendit.

Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæ nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est aduersantur, & item huic, Callias iustus est, hæ, Callias iustus non est, & Callias iniustus est, consideremus oportet vtra istarum sit illi contraria. ARGY.

VTrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vt quæ dicit quoniam iustus est, an omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est, quænam horum contraria est. ANTI.

Postquam determinatum est de enunciatione secundum quòd diuersificatur tam ex additione facta ad terminos, quam ad compositionem eius, hic secundum diuisionem à S. Tho. in principio huius secundi factam intendit Arist. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo quod additur aliquid simplici enunciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet quæstionem. Secundo declarat quod hæc quęstio dependet ab vna alia quæstione prætractanda ibi [Nam si ea, quę sunt in voce.] Tertio determinat illam aliam quęstionem, ibi [Nam arbitrari.] Quarto redit ad respondendum quæstioni primo motę, ibi [Quare si in opinione, &c.] Quæstio quam mouere intendit est. Vtrum affirmatiuæ enunciationi contraria sit negatio eiusdem prædicati, an affirmatio de prædicato contrario seu priuatiuo? Vnde dicit, Vtrum contraria est affirmatio negationi contradictoriæ

Lect. vltim. Quæstio in tem. ab Arist.

rię, ſcilicet & vniuerſaliter oratio affirmatiua orationi negatiuæ, vt affirmatiua oratio quæ dicit, omnis homo eſt iuſtus, illi contraria ſit orationi negatiuæ, nullus homo eſt iuſtus, aut illi omnis homo eſt iniuſtus, quæ eſt affirmatiua de prędicato priuatiuo? Et ſimiliter iſta affirmatio Callias eſt iuſtus, eſt ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias non eſt iuſtus, aut illi, Callias eſt iniuſtus quę eſt affirmatiua de prædicato priuato? Ad euidentiam tituli huius quæſtionis quia hactenus indiſcuſſe ab aliis eſt relictus, cõſiderare oportet quod cum in enunciatione ſint duo ſcilicet ipſa enunciatio ſeu ſignificatio, & modus enunciandi ſeu ſignificandi, duplex inter enunciationes fieri poteſt oppoſitio, vna ratione ipſius enunciationis, altera ratione modi enunciandi. Si modos enunciandi attendimus, duas ſpecies oppoſitionis in latitudine enunciationum inueniemus, contrarietatem ſcilicet & contradictionem. Diuiſæ enim ſuperius ſunt enunciationes oppoſitæ in contrarias contradictorias. Contradictio inter enunciationes ratione modi enunciandi eſt quando idem prædicatur de eodem ſubiecto contradictorio modo enunciandi, vt ſicut vnũ contradictorium nil ponit ſed alterum tantum deſtruit, ita vna enunciatio nil aſſerit, ſed id tantum quod altera enunciabat deſtruit. Huiuſmodi autem ſunt omnes quę contradictoriæ vocantur ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus. Socrates eſt iuſtus, Socrates non eſt iuſtus vt de ſe patet. Et ex hoc prouenit quod non poſſunt ſimul veræ aut falſæ eſſe, ſicut nec duo contradictoria. Contrarietas vero inter enunciationes ratione modi enunciandi eſt quando idem prędicatur de eodem ſubiecto cõtrario modo enunciandi, vt ſicut vnum contrariorum ponit materiam ſibi & reliquo communem in extrema diſtantia ſub illo genere vt patet de albo & nigro, ita vna enunciatio ponit ſubiectum commune ſibi & ſuæ oppoſitæ in extrema diſtantia ſub illo prædicato. Huiuſmodi quoque ſunt omnes illæ quæ contrariæ in figura appellantur ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, omnis homo non eſt iuſtus. Hæ enim faciunt ſubiectum ſcilicet hominem maxime diſtare ſub iuſtitia, dum illa enunciat iuſtitiam in eſſe homini, non quocunque modo, ſed vniuerſaliter, iſta autem enunciat iuſtitiam abeſſe homini non qualitercunque ſed vniuerſaliter. Maior enim diſtantia eſſe non poteſt quàm ea, quę eſt inter totam vniuerſitatem habere aliquid & nullum de vniuerſitate habere illud. Et ex hoc prouenit quod non poſſunt eſſe ſimul veræ, ſicut nec cõtraria poſſunt eidem ſimul ineſſe, & quod poſſunt eſſe ſimul falſæ, ſicut & contraria ſimul nõ ineſſe eidem poſſunt. Si vero ipſam enunciationem ſiue eius ſignificationem attendamus ſecundum vnam tantum oppoſitionis ſpeciem, in tota latitudine enunciationum reperiemus contrarietatem ſcilicet ſecundum veritatem & falſitatem, quia duarum enunciationum ſignificationes entia poſitiua ſunt, ac per hoc neque contradictorie neque priuatiue opponi poſſunt, quia vtriuſque oppoſitionis alterum extremum eſt formaliter non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarum eſt, reſtat vt non niſi contrariè opponi poſſint. Conſiſtit autem iſta contrarietas in hoc quod duarum enunciationum altera alteram non compatitur vel in veritate vel in falſitate præſuppoſitis ſemper conditionibus contrariorum ſcilicet quod fiant circa idem & in eodem tempore. Patere quoque poteſt talem oppoſitionem eſſe contrarietatem ex natura conceptionum animæ componentis & diuidentis, quarum ſingulæ ſunt enunciationes. Conceptiones ſiquidem animæ adæquatæ nullo alio modo opponuntur conceptionibus inadæquatis niſi contrariè, & ipſę conceptiones inadæquatæ ſi ſe mutuo expellunt, contrariæ quoque dicuntur. Vnde verum & falſum, contrariè opponi probatur à S. Tho. in prima parte. q. xvij. Sicut ergo hic, ita & in enunciationibus ipſæ ſignificationes adæquatę contrariè opponuntur inadæquatis, id eſt, veræ falſis & ipſę inadæquatæ ſcilicet falſæ, contrariè quoque opponuntur inter ſe, ſi contingat quod ſe non compatiantur, ſaluis ſemper contrariorum conditionibus. Eſt igitur in enunciationibus duplex contrarietas, vna ratione modi altera ratione ſignificationis, & vnica contradictio ſcilicet ratione modi. Et vt confuſio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, ſecunda contrarietas formalis. Contradictio autem non ad confuſionis vitationem quia vnica eſt, ſed ad proprietatis expreſſionem contradictio modalis vocari poteſt. Inuenitur autem contrarietas formalis enunciationum inter omnes contradictorias, quia contradictoriarum altera alteram ſemper excludit & inter omnes contrarias modaliter quoad veritatem, quia non poſſunt eſſe ſimul veræ, licet non inueniatur inter omnes quoad falſitatem, quia poſſunt eſſe ſimul falſæ. Quia igitur Ariſt. in hac quæſtione loquitur de contrarietate enunciationum quæ extenditur ad contrarias modales, & contradictorias, vt patet in principio & in fine quæſtionis, in principio quidem, quia proponit vtriuſque contradictorias dicens [Affirmatio negationi.] & contrarias modaliter dicens, [Et orationi.] vnde & exempla vtrarumque ſtatim ſubdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expreſſe quam concluſit eſſe contrariam affirmatiuæ vniuerſali veræ diuidit in contrariam modaliter vniuerſalem negatiuam ſcilicet & contradictoriam quæ diuiſio falſitate non careret niſi concluſiſſet contrariam formaliter, vt de ſe patet, quia inquam ſic accipit cõtrarietatẽ, ideo de contrarietate formali enunciationum quæſtio intelligenda eſt. Et eſt quęſtio valde ſubtilis, neceſſaria, & adhuc nullo modo ſuperius tacta. Eſt igitur titulus quæſtionis, Vtrum affirmatiuę veræ contraria formaliter ſit negatiua falſa eiuſdem prędicati, aut affirmatiua falſa de prędicato priuatiuo, vel contrario? Et ſic patet quis ſit ſenſus tituli, & quare non mouet quæſtionem de quacunque alia oppoſitione enunciationum, quia ſcilicet nulla alia in eis formaliter inuenitur, & quod accepit contrarietatem proprie & ſtrictiſſime, licet talis contrarietas inueniatur inter contradictorias modaliter & contrarias modaliter. Dictum vero fuit à S. Tho. prouenire hanc dubitationem ex eo quod additur aliquid ſimplici enunciationi, quia ſi tantum ſimplices, id eſt, de 2. adiacente enunciationes attendantur, non habet hæc quęſtio radicem. quia autem ſimplici enunciationi, id eſt, ſubiecto & verbo ſubſtantiuo additur aliquid ſcilicet prædicatum, naſcitur dubitatio circa oppoſitionem, an illud ad-

Marginal notes: No pro tit. quæ. — Duplex oppo. inter enunc. — Contradictio ra. mo. — Cur non ſimul veræ. — Contrarietas rat. mo. enuncia. — Cur contrariè non non ſimul vt. — Iſta contrarię in quo conſi. — Oppo. inter conceptiones animę. — Duplex contrarietas in enunciat. — Cõtradict. — Titulus. 4. — Contrarietas hic ſtrictiſſi. — In principio huius 2. le. 1.

Section letters: A, B, C, D, E

A ditum in contrarijs debeat esse illudmet prædicatum, negatione opposita verbo an debeat esse prędicatum contrarium seu priuatiuum absque negatione præposita verbo? Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque cum ea, quæ sunt in voce, sequantur ea, quæ sunt in mente si illic opinio contrarij sit contraria, vt opinio quæ dicit, omnis homo est iustus, huic opinioni, omnis homo iniustus est, necesse est rem similiter se habere, & in affirmationibus hisce, quę in voce consistunt. Sin vero contrarij opinio non sit ibi contraria, nec affirmatio affirmationi, sed dicta negatio contraria est. Quare considerandum est qualisnam opinio falsa opinioni veræ contraria sit, vtrum* B *affirmationis opinio, an ea quæ contrarium opinatur. Dico autem hoc pacto, est vna opinio vera de bono, bonum esse, alia vero falsa de eodem, bonum non esse, & insuper alia, malum esse. Harum igitur duarum, vtra sit contraria veræ, & si sit vna, vtra sit ipsa contraria?*

ANTI. *Nam si ea, quæ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in anima, illic autem contraria est opinio contrarij, vt omnis, homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, etiam in his, quę sunt in voce, affirmationibus, necesse est similiter se habere. Quod si neque illic contrarij opinatio contraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quę dicta est, negatio. Quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni verę contraria sit vtrum negationi, an certe ea, quę* C *contraria esse opinatur. Dico autem hoc modo. Est quædam opinatio vera boni, quoniam bonum est, alia vero falsa quoniam bonum non est, alia quoniam malum est. Quænam harum contraria est veræ? Et si est vna, secundum quam contraria?*

Declarat vnde sumenda sit decisio huius quæstionis. Et duo facit, quia primo declarat quod hæc quæstio dependet ex vna alia quæstione, ex illa scilicet vtrum opinio, id est, conceptio animæ in secunda operatione intellectus, verę contraria sit opinioni falsæ, negatiuæ eiusdem prædicati, an falsæ affirmatiuæ contrarii siue priuatiui. Et assignat causam, quare illa quæstio D dependet ex ista, quia scilicet enunciationes vocales sequuntur mentales, vt effectus adæquati causas proprias, & vt significata signa adæquata, & consequenter similis est in hoc vtraque natura. Vnde inchoans ab hac causa ait. Nam si ea quæ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in anima, vt dictum est in principio primi libri, & illic, id est, anima, opinio contrarii prædicati circa idem subiectum est contraria illi alteri, quæ affirmat reliquum contrarium de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enunciationes, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus, si ita inquam est, etiam & in his affirmationibus, quę sunt in voce, id est, vocaliter E sumptis, necesse est similiter se habere, vt scilicet sint contrarię duæ affirmatiuæ de eodem subiecto, & prædicatis contrariis. Quod si neque illic, id est, in anima opinatio contrarii prędicati contrarietatem inter mentales enunciations constituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali contraria erit de contrario prædicato, sed magis affirmationi contraria erit negatio eiusdem prædicati. Dependet ergo mota quæstio ex ista alia sicut effectus ex causa. Propterea & concludendo addit secundum, quod sc. hac quæstione prius tractandū est, vt ex causa cognita effectus innotescat dicens. Quare considerandum est, opinio vera cui opinioni falsę

A contraria est. Vtrum negationi falsæ an certe ei affirmationi falsę quę contrarium esse opinatur, & vt exemplariter proponatur, dico hoc modo. Sunt tres opiniones de bono, puta vita. Quædam enim est ipsius boni opinio vera, quoniam bonum est, puta quod vita sit bona alia vero falsa negatiua scilicet quoniam bonum nō est, puta quod vita non sit bona, alia item falsa, affirmatiua contrarii scilicet quoniam malum est, puta quod vita sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum contraria est veræ? Quod autem subdit. [Et si est vna, secundum quam contraria est,] tripliciter legi potest. Primo dubitatiue vt sit pars quęstionis, & tunc est sensus. Tripl. legi potest.

B Quęritur quæ harum falsarum contraria est veræ, & simul quæritur, si est tantum vna harum falsarum secundum quam fiat contraria ipsi veræ, quia cum vnum vni sit contrarium, vt dicitur x. Methaph. quærendo quæ harum sit contraria, quærimus etiam an vna earum sit contraria. Alio modo potest legi aduersatiue, vt sit sensus. Quæritur quę harum sit contraria, quanquam sciamus quod non vtraque, sed vna earum est secundum quam sit contrarietas. Tertio modo potest legi diuidendo hanc particulam. [& si est vna] ab illa sequenti [secundum quam contraria est.] & tunc prima pars expressiue, secunda vero dubitatiue legitur & est sensus. Tex. comment. 14. Lectio. 5. 1. sen.

C Quæritur quæ harum falsarum contraria est verę, non solum si istæ duæ falsæ inter se differunt in consequendo sed etiam si vtraque est vna, id est, alteri indiuisibiliter vnita, quæritur secundum quam sit contrarietas. Et hoc modo exponit Boetius, dicens quod Arist. apposuit hæc verba propter contraria immediata, in quibus non differt cōtrarium à priuatiuo. Inter contraria enim mediata & immediata hęc est differentia, quod in immediatis, à priuatiuo contrarium non infertur. Non enim valet corpus colorabile est non album, ergo est nigrum, potest enim esse rubrum. In immediatis autem valet, verbi D gratię Animal est non sanum, ergo infirmū. Numerus est nō par ergo impar. Voluit ergo Arist. exprimere quod nunc cum quærimus quæ harum falsarum scilicet negatiuæ & affirmatiuæ contrarij sit contraria affirmatiuæ veræ, quærimus vniuersaliter siue illæ duæ falsæ indiuisibiliter se sequantur, siue non. Deinde cum dicit. Tertius sen. Boetius. Differentia inter contraria media vel imme. Inten. Arist.

Existimare itaque contrarias opiniones ex eo definitas esse, quia sunt contrariorum falsum profecto est. Nam opinio, qua quispiam opinatur bonum esse bonum, & opinio, qua malum opinatur esse malum, eadem est fortasse, ac vera, siue plures sint, siue vna. Contrariæ vere sunt hę. At non ex eo quia contrariorum sunt, sed ex eo potius, quia contrario modo se E *habent.* ARGY.

Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri in eo quòd contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio, est & vera, siue plures, siue vna sit. Sunt autem ista contraria, sed non in eo quòd contrariorum sunt contraria, sed magis in eo quòd contraria. ANTI.

Prosequitur hanc secundam quæstionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo declarat quod contrarietas opinionum non attenditur penes contrarietatem materiæ circa quam versantur, sed potius penes oppositionem veri vel falsi. Secundo declarat quod non penes quæcunque opposita secundum veritatem & falsitatem est contrarietas

contrarietas opinionum, ibi [Si ergo boni.] Tertio determinat quod contrarietas opinionum attenditur penes per se primo opposita secundum veritatem & falsitatem tribus rationibus, ibi [Sed in quibus primo fallacia. &c.] Quarto declarat hanc determinationem inueniri in omnibus veram, ibi [Manifestum est igitur.] Dicit ergo proponens intentam conclusionem, quod falsum est arbitrari opiniones diffiniri seu determinari debere contrarias ex eo quod contrariorum obiectorum sunt. Et adducit ad hoc duplicem rationem. Prima est, opiniones contrariæ non sunt eadem opinio, sed contrariorum eadem est fortasse opinio, ergo opiniones non sunt contrariæ ex hoc quod contrariorum sunt. Secunda est opiniones contrariæ non sunt simul veræ, sed opiniones contrariorum siue plures siue vna sunt simul veræ quandoque, ergo opiniones non sunt contrariæ ex hoc quod contrariorum sunt. Harum rationum suppositis maioribus ponit vtriusque minoris declarationem simul dicens. Boni enim quoniā bonum est mali quoniam malum est eadem fortasse opinio est, quoad primam. Et subdit esse vera siue plures siue vna sit quoad secundam. Vtitur autem dubitatiuo & aduerbio & disiunctione, quia non est determinandi locus an contrariorum eadem sit opinio, & quia aliquo modo est eadem & aliquo modo non. Si enim loquamur de habituali opinione, sic eadem est, si autem de actuali, sic non eadem est. Alia siquidem mentalis compositio actualiter fit, concipiendo bonum esse bonum, & alia concipiendo malum esse malum, licet eodem habitu vtrumque cognoscamus, illud per se primo, & secundario, vt dicitur. 9. Metaphy. Deinde subdit quod ista quę ad declarationem minorum sumpta sunt, scilicet bonum & malum, contraria sunt, etiam contrarietate sumpta stricte in moralibus, ac per hoc congrua vsi sumus declaratione. Vltimo inducit conclusionem. Sed non in eo quod contrariorum opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo quod contrariæ id est, sed potius censendę sunt opiniones contrarię ex eo quod contrariæ aduerbialiter, id est, contrario modo, id est, veræ & falsæ enunciant. Et sic patet primum.

Le. vltima.

Contrariorum eadem opin.

Le. 2. & c. 3.

ARGV. *Quod si sit opinio de bono, ipsum bonum esse, alia vero ipsum bonum non esse, & item alia quæ bono tribuit id quod ipsi non competit, neque competere potest, cæterarum quidem nulla est ponenda contraria. nec earum, quibus competere quod non inest, nec earum quibus non inesse, quod competit, creditur. Nam, infinitæ sunt ambæ, & quibus competere quod non inest, & quibus non competere quod inest existimatur.*

ANTI. *Si ergo boni, quoniam bonum est, opinatio est, alia vero, quando non est bonum. Est vero & alia quoniā aliud aliquid est, quod non est, neque potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neque quæcunque esse, quod non est, opinantur, neque quæcunque non esse quod est: infinitę enim vtreque sunt, & quę esse opinantur, quod non est, & quę non esse, quod est.*

Quia dixerat quod contrarietas opinionum accipitur secundum oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo quod non quęcunque secundum veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt contrariæ tali ratione. De bono puta de iustitia quatuor possunt opiniones haberi scilicet quod iustitia est bona, & quod

A non est bona, & quod est fugibilis, & quod est non appetibilis. Quarum prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hæc est diuersitas, quod prima negat idem prædicatum quod vera affirmabat, secunda affirmat aliquid aliud quod bono inest, tertia negat id quod bono inest, non tamen illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si omnes opiniones secundum veritatem & falsitatem sunt contrarię, tunc vni scilicet veræ opinioni non solum multa sunt contraria, sed etiam infinita, quod est impossibile, quia vnum vni est contrarium. Tenet consequentia, quia possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ, de vna re, similes vltimis falsis

B opinionibus adductis affirmantes scilicet ea quę non insunt illi, & negantes ea quæ illi quocunque modo coniuncta sunt. Vtraque namque indeterminata esse & absque numero constat. Possumus enim opinari quod iustitia est quantitas, quod est relatio, quod est hoc & illud, & similiter opinari quod iustitia non sit qualitas, non sit appetibilis, non sit habitus. Vnde ex supradictis in propositione quæstionis inferens plurimam falsarum contra vnam veram ait, Si ergo est opinatio vera boni, puta iustitiæ; quoniam est bonum, & si est etiam falsa opinatio negans idem scilicet quoniam non est quid bonum, est vero & tertia opinatio falsa quoque affirmans aliquid aliud inesse illi, quod non inest nec

C inesse potest, puta quod iustitia sit fugibilis, quod sit illicita: & hinc intelligitur quarta falsa quoque quæ scilicet negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat inesse iustitiæ, quod tamen inest, vt puta quod non sit qualitas, quod non sit virtus, si ita inquam est, nulla aliarum falsarum ponenda est contraria opinioni veræ. Et exponens quid demonstret per ly aliarum, subdit. Neque quæcunque opinio opinatur esse quod non est, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neque quæcunque opinio opinatur non esse quod est, vt quarti ordinis, opiniones significant. Et causam subdit. Infinita enim vtraque sunt, & quæ esse opinantur quod

D non est, & quæ non esse quod est, vt supra declaratum fuit. Non ergo quæcunque opiniones oppositæ secundum veritatem & falsitatem contrariæ sunt. Et sic patet secundum.

LECTIO XIII.

Quo nam hominum opiniones dicantur esse contrariæ ostenditur, hinc proportionabiliter, quomodo enunciationum contrarietas sumenda sit docetur.

Sed illæ sunt ponendæ in quibus inest ipsa deceptio. Hæ autem sunt illæ ex quibus generationes proficiscuntur. Quapropter & deceptiones ex ipsis proficiscuntur. ARGV.

E

SEd in quibus primo fallacia est. Hę autem sunt quibus sunt generationes. Ex oppositis vero generationes sunt. Quare etiam fallacia.

Quia subtili indagatione ostenditur, quod nec materiæ contrarietas, nec veri falsique qualiscunque oppositio contrarietatem opinionum constituit, sed quod aliqua veri falsique oppositio id facit, ideo nunc determinare intendit qualis sit illa veri falsique oppositio, quæ opinionum contrarietatem constituit. Ex hoc enim ANTI.

directe quæstioni satisfit. Et intendit quod sola A oppositio opinionum secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem, &c. constituit contrarietatem earum. Vnde intendit probare istam conclusionem per quam ad quęsitũ respondet opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem sunt contrariæ, & consequenter illa, quæ sunt oppositæ secundum affirmationem contrariorum prędicatorum de eodem non sunt contrariæ, quia sic affirmatiua veræ haberet duas contrarias, quod est impossibile. Vnum enim vni est contrarium. Probat autem conclusionem tribus rationibus, prima est. Opiniones in quibus pri- B mo est fallacia sunt contrariæ opiniones oppositæ secundum affirmationem, & negationem eiusdem de eodem sunt in quibus primo est fallacia, ergo opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem sunt contrariæ. Sensus maioris est. Opiniones quæ primo ordine naturæ sunt termini fallacia, id est, deceptionis seu sunt erroris contrariæ. Sunt enim cũ quis fallitur seu errat duo termini, scilicet à quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera primo ponitur maior cum dicitur [Sed in quibus primo fallacia est.] aduersatiuæ enim continuans sermonem supradictis, insinuauit non tot enumeratas opinio- C nes esse contrarias, sed eas, in quibus primo fallacia est modo exposito. Deinde subdit probationem minoris] talem. Eadem proportionaliter sunt ex quibus sunt generationes & ex quibus sunt fallaciæ. Sed generationes sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, ergo & fallaciæ sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, quod erat assumptum in minore. Vnde ponens maiorem huius pro syllogismo ait [Hæc autem] scilicet fallacia [est ex his] scilicet terminis, proportionaliter tamen [ex quibus sunt & generationes.] Et subsumit minorem. [Ex oppositis vero] scilicet secundum affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demum cõ- D cludit. [Quare etiam fallacia] scilicet ex oppositis secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem. Ad euidentiam huius probationis scito quod idem faciunt in processu intellectus cognitio & fallacia seu error, quod in processu naturæ generatio & corruptio. Sicut namque perfectiones naturales generationibus acquiruntur, corruptionibus desinunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquiruntur, erroribus autem seu deceptionibus amittuntur. Et ideo sicut tam generatio quam corruptio est inter affirmationem & negationem vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phys. ita tam cognoscere aliquid, quam falli circa illud est inter affirmationem & negationem, vt proprios E terminos, ita quod, id ad quod primo attingit cognoscens aliquid, in secunda operatione intellectus est veritas affirmatio, & quod per se primo abiicitur est illius negatio. Et similiter quod per se primo perdit, qui fallitur, est veritatis affirmatio, & quod primo incurrit est veritis negatio. Recte ergo dixit quod iidem sunt termini inter quos primo est generatio, & illi inter quos est primo fallacia, quia vtrobique termini sunt affirmatio, & negatio. Deinde cum dicit.

Prima rat.

Sensus.

Notandum Similitudinem processus naturæ & intellect.

Lect. 2. & c. 7.

Quod si bonum, & bonum est, & non malum, & alterum quidem per se, alterum vero per accidens competit, accidit enim ipsi non malum esse, atque ea vniuscuiusque opinio vera est magis, quæ est non per se, & item falsa magis, quæ est per se quippe cum & ea vera sit magis, quæ conditionem hanc subit, & horum vtraque falsa est, & ea, inquam, quæ bonum, bonum non esse, & ea, quæ bonum malum asserit esse, illa quidem respectu veræ per se, hæc vero respectu veræ per accidens magis erit ea opinio falsa profecto quæ est negatio boni, quam ea, quæ est contrarii affirmatio. Atque is circa vnumquodque maxime opinatur falso, qui contrariam habet opinionem. Contraria namque circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harum opinionum contraria quidem est, & ea quæ est contrarii, magis autem est ea contraria, quæ est negationis, patet hanc porro sine controuersia contrariam esse. ARGY.

Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud vero secundum accidens, accidit enim ei malum non esse, magis autem in vnoquoque vera est, quæ secundum se est, etiam falsa, siquidem & vera, ergo ea quæ est, quoniam non est bonum quod bonum est, secundum se, falsa est, illa vero quæ est, quoniam malum, est eius, quæ est secundum accidens. Quare magis erit falsa de bono ea quæ, est negationis opinio, quam ea, quæ est contrarii. Falsus autem est maxime circa singula qui habet contrariam opinionem. Contrariæ enim sunt eorum, quæ plurimum circa idem differunt. Quod si harum contraria quidem est altera, magis vero contraria contradictio est, manifestum est quoniam hæc erit contraria. Illa vero quæ est, quoniam malum est, quod bonum est, implicita est. Etenim quoniam non bonum est, necesse est forte idem ipsum opinari. ANTI.

Intendit probare maiorem principalis rationis. Et quia iam declarauit quod ea, in quibus primo est fallacia, sunt affirmatio & negatio, ideo vtitur loco maioris probandæ, huius scilicet opiniones in quibus primo est fallacia, sunt contrariæ, sua conclusione scilicet opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem sunt contrariæ. Equiualere enim iam declaratum est. Fecit autem hoc consuetæ breuitati studens, quomodo sic procedendo & probat maiorem & respondet directæ quæstioni & applicat ad propositum simul. Probat ergo loco maioris conclusionem principaliter intentam quæstionis, hanc scilicet, opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem contrarię & non illæ quæ sunt oppositæ secundum contrariorum affirmationem de eodem. Et intendit talem rationem. Opinio vera, & eius magis falsa, sunt contrarię opiniones, oppositæ secundum affirmationem & negationem sunt vera & eius magis falsa, ergo opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem sunt contrariæ. Maior probatur ex eo quod quæ plurimum distant circa idem sunt contraria, vera autem & eius magis falsa plurimum distant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo quod opposita secundum negationem eiusdem de eodem est per se falsa, respectu suæ affirmationis verę. Opinio autem per se falsa magis falsa est quacunque alia. Vnũquodque enim quod est per se tale, magis tale est quolibet quod est per aliud tale. Vnde ad suprapositas opiniones in propositione quæstionis rediens vt ex illis exemplariter clarius intentũ ostendat à probatione minoris inchoat tali

Cur loco ma. probat conclusionem.

Ra. ad concl.

Proba. ma.

Proba. mi.

4. opinio de bo. quę vera ratione sui & quę alterius.

tali modo. Sint quatuor opiniones, duæ veræ, A scilicet bonum est bonum, bonum non est malum, & duæ falsæ, scilicet bonum non est bonum, & bonum est malum. Clarum est autem quod prima vera est ratione sui, secunda autem est vera secundum accidens, id est, ratione alterius quia scilicet non esse malum est coniunctum ipsi bono. Ideo enim ista est vera, bonum non est malum, quia bonum est bonum, & non econtra, ergo prima quæ est secundum se vera, est magis vera quàm secunda, quia in vnoquoque genere quæ secundum se est vera, est magis vera. Illæ autem duæ falsæ eodem modo censendę sunt, quod scilicet magis falsa est, quæ secundum se est falsa. Vnde quia prima earum scilicet bonum non est bonum, quæ est negatiua B per se non ratione alterius falsa, relata ad illam affirmatiuam bonum est bonum, & secunda scilicet bonum est malum quæ est affirmatiua contrarii ad eandem relata est falsa per accidens, id est, ratione alterius, ista enim scilicet bonum est malum, non immediate falsificatur ab illa vera, scilicet bonum est bonum, sed mediante illa alia falsa scilicet bonum non est bonum, iccirco magis falsa respectu affirmationis veræ est negatio eiusdem quam affirmatio contrarii, quod erat assumptum in minore. Vnde rediens ad suppositas [vt dictum est] opiniones, infert primas duas veras opiniones, dicens. Si ergo quod bonum est, & bonum est, & non est malum, & hoc C quidem scilicet quod dicit prima opinio est verum secundum se, id est, ratione sui, illud vero scilicet quod dicit secunda opinio est verum secundum accidens, quia accidit, id est, coniunctum est ei scilicet bono malum non esse, in vnoquoque autem ordine magis vera, est illa quæ secundum se est vera, etiam igitur falsa magis est quæ secundum se falsa est. Siquidem & vera huius est naturæ, vt declaratum est, quod scilicet magis vera est, quę secundum se est vera. Ergo illarum duarum opinionū falsarum in quæstione propositarum scilicet bonum non est bonum & bonum est malum, ea quæ est dicens, D quoniam non est bonum quod bonum est, id est, negatiua, scilicet bonum non est bonum: est consistens falsa secundum se, id est, ratione sui continet in seipsa falsitatem, illa vero reliqua falsa opinio, quæ est dicens, quomodo malum est, id est, affirmatiua contraria scilicet bonum est malum, eius, quæ est, id est, illius affirmationis dicentis, bonum est bonum secundum accidens, id est, ratione alterius, falsa est. Deinde subdit ipsam minorem. Quare erit magis falsa de bono, opinio negationis, quam contrarii. Deinde ponit maiorem dicens quod [semper magis falsus circa singula est ille qui habet contrariam opinionem] ac si dixisset veræ opinioni magis falsa est contraria, quod assumptum E erat in maiore. Et eius probationē subdit, quia [contrarium est de numero eorum quæ circa idem plurimum differunt.] Nihil enim plus differt à vera opinione quam magis falsa circa idem. Vltimo directe applicat ad quæstionem dicens. [Quòd si] pro quia harum falsarum scilicet negationis eiusdem & affirmationis contrarii, altera est contraria veræ affirmationi, opinio vero contradictionis, id est, negationis eiusdem de eodem magis est contraria secundū falsitatem, id est, magis est falsa, manifestum est quomodo hic scilicet opinio falsa negationis

Quæ falsę.

In quolibet or quæ ma. ver. vel fal.

erit affirmationi veræ, & è contra. Illa vero opinio quæ est dicens quomodo malum est quod bonum est, id est, affirmatio contrarii, non contraria, sed implicita est, id est, sed implicans in se veræ contrariam scilicet bonum non est bonum. Etenim necesse est ipsum opinantem affirmationem contrarii opinari, quomodo idem de quo affirmat contrarium non est bonum. Oportet siquidem si quis opinatur quod vita est mala quod opinetur quod vita nō sit bona. Hoc enim necessario sequitur ad illud & non è conuerso. Et ideo affirmatio contrarii implicita dicitur. Negatio autem eiusdem de eodem implicita nō est, & sic finitur prima ratio. Notandum est hic primo quia ista regula generalis tradita hic ab Arist. de contrarietate opinionum, quod scilicet contrariæ opiniones sunt quæ opponuntur secundum affirmationē & negationē eiusdē de eodem, & in se & in assumptis ad eius probationē propositionibus scrupulosa est. Vnde multa hic insurgunt dubia. Primū est quia cum opositio secundum affirmationem & negationem non constituat contrarietatem, sed contradictionem apud omnes philosophos, quomodo Arist. opiniones oppositas secundum affirmationem & negationem ex hoc contrarias ponat? Augetur & dubitatio quia dixit quod ea in quibus primo est falsa, sunt contraria, & tamen subdit quod sunt oppositæ sicut termini generationis quos constat contradictoriè opponi. Nec dubitatione caret quomodo sit verum id quod supra diximus ex intentione Sancti Tho. quod nullæ duæ opiniones opponantur contradictorię, cum hic expresse dicitur aliquas opponi secundum affirmationem & negationem. Dubium secundo insurgit circa id quod assumpsit, quod contraria cuiusque vera est per se falsa. Hoc enim non videtur verū. Nam contraria istius veræ Socrates est albus, est ista Socrates non est albus secundū determinata, & tamen non est per se falsa. Sicut namque sua opposita affirmatio est per accidens vera, ita ista est per accidens falsa. Accidit enim isti enunciationi falsitas. Potest enim mutari in veram, quia est in materia contingenti. Dubium est tertio circa id quod dixit magis vero contradictionis est contraria. Ex hoc enim videtur velle quòd vtraque scilicet opinio negationis & contrarii sit contraria verę affirmationi & consequenter vel vni duo ponit contraria, vel non loquitur de contrarietate proprie sumpta, cuius oppositum supra ostendimus. Ad euidentiam omnium, quę primo loco adducuntur, sciendū quod opiniones seu conceptiones intellectuales, in secunda operatione de quibus loquimur, possunt tripliciter accipi. Vno modo secundum id quod sunt absolute. Alio modo secundum ea quæ repræsentant absolute. Tertio secundum ea quę repræsentant, vt sunt in ipsis opinionibus. Primo membro omisso, quia non est præsentis speculationis, scito quod si recipiantur. 2. modo secundum repræsentata, sic inuenitur inter eas & contradictionis, & priuationis, & contrarietatis oppositio. Ista mentalis enunciatio, Socrates est videns secundum id quod repræsentat opponitur illi, Socrates non est videns contradictoriæ, priuatiuæ autem illi, Socrates est cæcus, contrariæ autem illi, Socrates est luscus, si accipiantur secundum repræsentata. Vt enim dicitur in post prædicamentis, Non solum cæcitas est priuatio visus sed etiam cæcum esse est pri-

Notandum Circa opin. contrarii.

1. Dubium

2. Dubium

3. Dubium

Responsio Primum dubium.

Notandum 2. Concept. intel. in 2. opera tripliciter.

uatio huius, quod est esse videntem, & sic de alijs. Si vero accipiantur opiniones. 3. modo scilicet prout repræsentata per eas sunt in ipsis, sic nulla oppositio inter eas inuenitur nisi contrarietas, quoniam siue opposita contradictoriæ siue priuatiuę siue contrariæ repræsententur, vt sunt in opinionibus, illius tantum oppositionis capaces sunt, quæ inter duo entia realia inueniri potest. Opiniones namque realia entia sunt. Regulare enim est quod quicquid conuenit alicui secundum esse quod habet in alio secundum modum & naturam illius in quo est sibi conuenit, & non secundum quod exigit natura propria. Inter entia autem realia contrarietas sola formaliter reperitur. Tacet nunc de oppositione relatiua. Opiniones ergo hoc modo sumptæ, si oppositæ sunt contrarietatem sapiunt, sed non omnes proprie contrariæ sunt, sed illæ quæ plurimum differunt circa idem veritate & falsitate. Has autem probauit Arist. esse opiniones affirmaiionis & negationis eiusdem de eodem. Istæ igitur vere contrariæ sunt. Reliquæ vero per reductionem ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiecta dicendum sit. Fatemur enim quod affirmatio & negatio in seipsis contradictionem constituunt. In opinionibus vero existentes contrarietaté inter illas causant propter extremá distantiá, quam ponunt inter entia realia, opinionem scilicet veram & opinionem falsam circa idem. Stantque ista duo simul quod ea in quibus primo est fallacia, sint opposita vt termini generationis, & tamen sint contraria vtendo supradicta distinctione. Sunt enim opposita contradictoriè vt termini generationis secundum repræsentata, sunt autem contraria secundum quod habent in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimum differunt. Liquet quoque ex hoc quod nulla est dissensio inter dicta Arist. & Sancti. Tho. quia opiniones aliquas opponi secundum affirmationem & negationem verum esse confitemur, si ad repræsentata nos conuertimus vt hic dicitur. Tu autem qui perspicacioris ac prouectioris ingenij es cópos, sic habeto quod inter ipsas opiniones oppositas quidam tantú motus est, eo quod de affirmato in affirmatú mutatio fit. Inter ipsas vero secundú repręsentata, similitudo quędá generationis & corruptionis inuenitur, dum inter affirmationem & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia siue error quandoque & motus & mutationis rationem habet diuersa respiciendo quando scilicet ex vera in per se falsam vel è conuerso quis mutat opinionem. Quandoque autem sola mutationem imitatur, quando scilicet absque præopinata veritate ipsam ostendit quis opinionem. Quandoque vero motus vndique rationem possidet, quando scilicet ex vera affirmatione in falsam circa idem contrarii affimationem transit. Quia tamen prima vt quis fallatur radix oppositio affirmationis & negationis, merito ea in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos opponi dixit. Ad dubium secundo loco adductú dico quod peccatur ibi secundum æquiuocationem illius termini per se falsa seu per se vera. Opinio enim & similiter enunciatio potest dici dupliciter per se vera seu falsa. Vno modo in seipsa sicut sunt omnes veræ secundum illos modos perseitatis qui enumerantur primo Posteriorum & similiter falsæ secundum illosmet modos vt homo nó

Si. 3.

Contrarietas inter entia realia.

Responsio ad obie aff. & nega

Ad Secundum.

Ad Tertiú.

Inter opin. opp. quidam tantú motus.

Error quando, &c.

Ad Secundum dubiú Opin. enun. per se. ver. vel fal. 2. Lect. 10. & comment. 9.

A est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enunciationum opinio per se vera aut falsa vt efficaciter obiectio adducta concludit. Si enim ad contrarietatem opinioná hoc exigeretur non possent esse opiniones cótrariæ in materia contingenti quod est falsissimú. Alio modo potest dici opinio siue enunciatio per se vera aut falsa respectu suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ & per se falsa respectu suę veræ. Et tunc nihil aliud est dicere, est per se vera respectu illius nisi quod ratione sui & nó alterius verificatur ex falsitate illius. Et similiter cú dicitur est per B se falsa respectu illius, intenditur quod ratione sui & non alterius falsificatur ex illius veritate. Verbi gratia. Istius verę Socrates currit, non est per se falsa, Socrates sedet, quia falsitas eius non immediate sequitur ex illa, sed mediante ista alia falsa, Socrates nó currit quę est per se illius falsa, quia ratione sui & non per aliquod mediú ex illius veritate falsificatur, vt patet. Et similiter istius falsæ. Socrates est quadrupes non est per se vera, ista Socrates est bipes, quia non per seipsam veritas istius per illam falsificatur, sed mediante ista, Socrates non est quadrupes quæ est per se vera respectu illius. Propter seipsam enim falsitate istius verificatur, vt de se patet. Et hoc secundo modo vtimur istis terminis tradétes regulam de contrarietate opinionum & C enunciationum. Inuenitur siquidem sic vniuersaliter vera in omni materia, regula dicés, quod vera & eius per se falsa & eius per se vera, sunt contrariæ. Vnde patet responsio ad obiectioné, quia procedit accipiendo ly per se vera, & per se falsa primo modo. Ad vltimum dubium dicitur quod quia inter opiniones ad se inuicé pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminis specialibus vti dicere quod vna est magis contraria quam altera insinuans quidem quod vtraque contrarietatis oppositionem habet respectu illius veræ. Determinat tamen immediate quod tantum vna earum scilicet negationi opinio cótraria est affirmationi veræ. Subdit enim. Mani- D festum est quomodo hæc contraria erit. Duo ergo dixit, & quod vtraque tam scilicet negatio eiusdem quam affirmatio contrarii, contrariatur affirmationi veræ, & quod vna tantú earum negatio scilicet est contraria. Et vtrumque est verum. Illud quidem, quia vt dictum est ambæ contrarietates oppositioné contra affimationem moliuntur, sed differmiter, quia opinio negationis primo, & per se contrariatur, affirmationis vero contrarii opinio secundario & per accidens, id est per aliud, ratione scilicet negatiuæ opinionis, vt declaratum est, sicut etiam in naturalibus albo contrariantur & nigrum & rubrum, sed illud primo, hoc reductiue, vt reduci- E tur scilicet ad nigrum illud in ducendo vt dicitur. 5. Phy. Secundum autem dictum simpliciter verum est, quomodo simpliciter contraria non sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distant, extrema autem vnius distantię non sunt nisi duo. Et ideo cum inter pertinétes ad se inuicem opiniones vnum extremum teneat affirmatio vera, reliquum vni tantum falsæ dandum est illi scilicet quæ maxime à vera distat. Hanc autem negatiuam opinionem esse probatum est. Hęc igitur vna tantum contraria est illi simpliciter loquendo. Cæteræ enim oppositæ ratione

Secundo.

Opinio vel enun. esse per se. vel fal.

Quomodo vtatur ly per se. ve. vel fal.

Ad Tertium. dubium. Opp. inter opi. ad se pertinentes.

Lect. prima commen. 6. Simpliciter contraria.

ratione istius contrariantur, vt de medijs dictū est. Non ergo vni plura contraria posuit, nec de contrarietate large locutus est, vt obijciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea si in cæteris etiam rem similiter sese habere oporteat, & hoc pacto videbitur de hisce dictum bene fuisse. Aut enim as sit vbique contradictionis oppositio aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt contraria ea, de his est falsa quæ opponitur veræ. Nam qui omnem hominem non esse putat, is falso nimirum opinatur. Si igitur hæ contrariæ sunt, & in cæteris simili modo contrariæ erunt hæ quæ sunt opiniones contradictoriæ.*

ANTI. *Amplius si etiam in aliis similiter se oportet habere & hoc videtur bene esse dictum. Aut enim vbique ea, quæ est contradictio, aut nusquam. Quibus vero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est veræ opposita, vt qui hominem non putat hominem, falsus. Ergo si hæ contrarię sunt & aliæ quæ sunt contradictiones.*

B Probat idem scilicet quòd affirmationi contraria est, negatio eiusdem & non affirmatio contrarii secunda ratione dicens. Si in aliis materiis oportet opiniones se habere similiter eodem modo, ita quòd contrariæ in aliis materiis sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc scilicet quod diximus de boni & mali opinionibus, videtur esse bene dictum, quod scilicet contraria affirmationi boni non est affirmatio mali, sed negatio boni. Et probat hanc consequentiā subdens. C Aut enim vbique, id est, in omni materia ea, quæ est contradictionis altera pars censenda est contraria suæ affirmationi, aut nusquā id est, aut in nulla materia. Si enim est vna ars generalis accipiendi contrariam opinionem, oportet quòd vbique & in omni materia vno & eodem modo accipiatur contraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eiusdem, &c. affirmationi est contraria in omni materia negatio eiusdem de eodem, &c. contraria erit affirmationi. D Deinde intendens concludere à positione antecedentis affirmat antecedens ex sua causa dicens, quod illæ materiæ quibus non inest contrarium, vt substantia & quantitas, quibus vt in prędicamentis dicitur nihil est cōtrarium. De his quidem est per se falsa ea, quæ est opinioni veræ opposita contradictoriè, vt qui putat hominem puta Socratem non esse hominem, per se falsus respectu putantis, Socrates esse hominem. *Cāde substantia.* Deinde affirmando ipsum antecedens formaliter directe concludit intentum à positione antecedentis ad positionem consequentis dicens Si ergo hæ scilicet affirmatio, & negatio in materia carente contrario, sunt cōtrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrariæ censendæ sunt. E

ARGY. *Præterea opiniones hę quarum altera quidem bonum, bonum esse, altera vera non bonum asserit bonum non esse, similiter sese habent, & insuper hæ quarum altera bonum bonum non esse, altera non bonum bonum asserit esse. Et igitur, quę dicit non bonū bonum non esse, quæ quidem est, vt patet vera opinio, quænā erit contraria? Non enim ea, qua non bonum malum asserit esse. Hæc erit nonnunquam simul cum illa vera, nunquam autem fit vt vera verę contraria sit. Etenim est quippiam non bonum malum. Quare fit, vt istæ sint simul veræ. Nec item ea, quæ non bonum dicit non esse malū. Est enim & ipsa vera. Nam erit nonnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quæ dicit non A bonum non esse bonum, contrariam eam esse quæ non bonum bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum bonum non esse dicit sit ei cōtraria, quæ bonum bonum asserit esse.*

ANTI. *Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est, & non boni, quoniam non bonum est, & ad has, boni quoniam non bonum est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est verę opinationi quænam est contraria? Non enim ea, quæ dicit quoniam malum est. Simul enim aliquando erunt verę, nunquam autem vera veræ est contraria, est etenim quiddam non bonum malum. Quare contingit simul esse veras. At vero nec illa, quæ est quoniam B non malum, vera enim & hæc, Relinquitur ergo, ei quæ est non bonum, quoniam non bonum, est contraria ea, quæ est, non boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ei, quæ est boni, quoniam bonum est, ea, quæ est boni, quoniam non bonum est.*

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono scilicet bonum est bonum & bonum non est bonum, sicut se habent istæ duæ de non bono scilicet non bonum non est bonum, & non bonum est bonum, vtrobique enim saluatur oppositio contradictionis. Et primę vtriusque cōbinationis sunt verę, secundę autem falsæ. Vnde propositiones hanc maiorem quoad primas veras vtriusque combinationis ait. C Similiter se habet opinio boni, quoniam bonum est, & non boni, quoniam non est bonum. Et subdit quoad secundas vtriusque falsas. Et super has opinio boni quoniam non est bonū, & non boni quoniam est bonum. Hæc est maior. Sed illi veræ opinioni de non bono scilicet non bonum contraria non est non bonum est malum, nec bonū non est malum quę sunt de prędicato contrario, sed illa non bonum est bonum, quæ est eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono scilicet bonum est bonum contraria erit sua contradictoria scilicet bonum non est bonum, & non affirmatio contrarii scilicet bonum est malum. D Vnde subdit minorem supradictam dicens. Illi ergo veræ opinioni non boni quæ est dicens quoniam scilicet non bonum non est bonum, quæ est contraria. Non enim est sibi contraria ea opinio, quę dicit affirmatiuę prædicatum contrarium scilicet quòd non bonum est malum, quia istæ duę aliquando erunt simul veræ. Nunquam autem vera opinio veræ contraria est. Quod autem istę duæ aliquando simul sint veræ, patet ex hoc quod quoddam non bonum malum est. Iniustitia enim quoddam non bonum est, & malum. Quare contingeret contrarias esse simul veras, quod est impossibile. E At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opinio, quæ est dicens, prædicatum contrarium negatiuę scilicet non bonum non est malum eadem ratione, quia simul & hæ erunt veræ. Chimera enim est quoddam non bonum de qua verum est simul dicere quod nō est bona, & quod non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris quod ei opinioni veræ, quę est dicens quoniam non bonum non est bonum contraria est ea opinio, non boni, quæ est dicens quod est bonum, quæ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionem intentam. Quare & ei opinioni boni, quæ dicit bonum est bonum, contraria est ea boni opinio, quæ dicit quod bonum non est bonum, id est, sua contra-

dictoria. Contradictiones ergo contrariæ in A omni materia censendæ sunt. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Atqui perspicuum est nihil interesse, & affirmationem ipsam ponamus vniuersalem. Nam vniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni enim quæ omnino quod est bonum, bonum esse dicit, ea est contraria quæ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea namque opinio qua bonum, bonum existimatur, si vniuersaliter bonum sumatur, eadem est, atque concurrit cum ea quę quicquid est bonum asserit esse. Nam autem nihil ab ea differt, qua omne quod est bonum, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono ratio.*

A N T I. *Manifestum est autem quoniam nihil interest nec si* B *vniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim vniuersalis negatio erit contraria, vt opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod est bonum bonum est ea, quæ est, quoniam nihil horum, quæ bona sunt, bonum est. Nam eius, quæ est boni, quoniam bonum est, si vniuersaliter sit bonum, eadem est ei quæ opinatur id quod bonum est, quoniam bonum est, hoc autem nihil differt ab eo, quod est quoniam omne quod est bonum est, Similiter autem & in non bono.*

Declarat determinatam veritatem extendi ad cuiusque quantitatis opiniones. Et quia de indefinitis, & particularibus, & singularibus, iam dictum est, eo quod idem euidenter apparet de his in hac re iudicium. Indefinitæ enim & particulares nisi pro eisdem supponant sicut singulares, per modũ affirmationis & negationis, nõ opponuntur, quia simul veræ sunt. Ideo ad eas, quæ vniuersalis quantitatis sunt se transfert, dicens, manifestum esse quod nihil interest quoad propositam quęstionem, si vniuersaliter ponamus affirmationes. Huic enim scilicet vniuersali affirmationi, contraria est vniuersalis negatio, & non vniuersalis affirmatio de contrario, vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne bonum, contraria est, nihil horum, quæ bona sunt, id est, nullum bonum est bonum. Et declarat hoc est quid nominis vniuersalis affirmatiuę dicens. Nam eius, quæ est boni quoniam bonum si vniuersaliter sit bonum, id est, istius opinionis vniuersalis, omne bonum est bonum eadem est, id est, æquiualens illa, quæ opinatur, quicquid est bonum, est, id est, æquiualens illa, quæ opinatur, quicquid est bonum, est bonum, & consequenter negatio contraria est illa, quam dixi, nihil horum quæ bona sunt bonum est, id est, nullum bonum est bonum. Similiter autem se habet in non bono, quia affirmationi vniuersali de non bono reddenda est negatio vniuersalis eiusdem sicut de bono dictum est. Deinde cum dicit.

Indef. & singu. quo opposi.

A R G Y. *Quæ cum ita sint, si in opinione res ita sese habet, quemadmodum diximus, affirmationes autem, atque negationes signa sunt eorum, quæ sunt in anima, patet & affirmationes contrariam quidem negationem eam esse, quæ est vniuersaliter de eodem, vt huic, omne bonum est bonum, aut omnis homo est bonus, hanc, nullum bonum est bonum, aut nullus homo est bonus contradictorię vero oppositam hanc, non omne bonum est bonum, aut non omnis homo est bonus.*

A N T I. *Quare si in opinione sic se habet. Sunt autem hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes notæ eorum, quę sunt in anima. Manifestum est quoniam affirmationi contraria quidem negatio est circa idem vniuersalis, vt ei, quę est quoniam omne bonum est, vel quoniam omnis homo bonus est, ea, quę est quoniam nullum vel nullus. Contradictorię autem, quoniam non omne, aut non omnis.*

Reuertitur ad respondendum quæstioni motæ, terminata iã secunda ex qua illa dependet. Et circa hoc duo facit, quia primo respondet quæstioni. Secundo declarat quoddam dictum in præcedenti solutione, ibi [Manifestum est autem quoniam.] Circa primum duo facit. Primo directe respondet quæstioni dicens. Quare si in opinione sic se habet contrarietas, vt dictum est & affirmationes & negationes quę sunt in voce, notæ sunt eorum, id est, affirmationum & negationum, quæ sunt in anima, manifestum est quoniam affirmationi, id est, enunciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idem, id est, enunciatio negatiua eiusdem de eadem &c. & non enunciatio affirmatiua contrarii. Et sic patet responsio ad primam quæstionem, qua quærebatur, an enunciationi affirmatiuæ contraria sit sua negatiua, an affirmatiua contrarii. Responsum est enim quod negatiua est contraria. Secundo diuidit negationem contrariam affirmationi, id est, negationem vniuersalẽ & contradictoriam dicens [vniuersalis scilicet negatio affirmationi contraria est] vt exemplariter dicatur ei enunciationi vniuersali affirmatiuæ C quæ est omne bonum est bonum, vel omnis homo est bonus, contraria est vniuersalis negatiua ea scilicet nullum bonum est bonum, vel nullus homo est bonus, singula singulis referẽdo. Contradictoriæ autem negatio contraria illi vniuersali affirmationi, est, aut non omnis homo est bonus, aut non omne bonum est bonum, singulis singula similiter referendo. Et sic posuit vtrumque diuisionis membrum, & declarauit. Sed est hic dubitatio non dissimulanda. Si enim affirmationi vniuersali contraria est duplex negatio, vniuersalis scilicet & contradictoria, vel vni duo sunt contraria, vel contrarietate large vtitur Arist. cuius oppositum supra declarauimus: augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dicit Aristo. quod nihil interest, si vniuer- D salem negationem facimus ita contrariam vniuersali affirmationi sicut singularem singulari, & ita declinari non potest, quin affirmationi vniuersali duæ sint negationes cõtrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Aristo. Ad huius euidentiam notandum est quod aliud est loqui de contrarietate quę est inter negationem alicuius vniuersalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem contrarii de eodem &c. & aliud est loqui de illamet vniuersali negatiua in ordine ad negationem eiusdem affirmatiuæ contradictoriam. Verbi gratia. Sint quatuor enunciationes quarum nunc meminimus se. vniuersalis affirmatiua cõtradictoria, vniuersalis negatiua & vniuersalis affirmatio contrarii, sic dispositæ E in eadem linea recta. Omnis homo est iustus, nõ omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus, omnis homo est iniustus, & intuere quod licet primæ omnes reliquę aliquo modo contrarientur, magna tamen differentia est inter primæ, & cuiusque earum contrarietate. Vltima enim scilicet affirmatio contrarii primæ contrariatur ratione vniuersalis negationis quæ ante ipsam sita est, quia non per se, sed ratione illius falsa est, vt probauit Aristo. quia implicita est. Tertia autem, id est, vniuersalis negatio non per se, sed ratione secundæ scilicet negationis contradictoriæ

In quo cõs. responsio ad pri. q.

Vltimę.

Dubium.

contradictoriæ contrariatur primæ eadem ratione, quia scilicet non est per se falsa illius affirmationis veritas, sed implicita. Continet enim negationem contradictoriam, scilicet non omnis homo est iustus, mediante qua falsificatur ab affirmationis veritate, quia simpliciter & prior est falsitas negationis contradictoriæ falsitate negationis vniuersalis. Totum namque compositius & posterius est partibus. Est ergo inter has tres falsas ordo ita quod affirmationi veræ contradictoria negatio simpliciter sola est contraria quia est simpliciter respectu illius per se falsa. Affirmatiua autem contrarij, est per accidens falsa. Vniuersalis vero negatio tanquam medium sapiens vtriusque extremi naturam, relata ad contrarii affirmationem est per se contraria, & per se falsa, relata autem ad negationem contradictoriam est per accidens falsa & contraria. Sicut rubrum ad nigrum est album, & ad album est nigrum, vt dicitur in 5. Physicorum. Aliud igitur est loqui de negatione vniuersali in ordine ad affirmationem contrarii, & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si enim primo modo loquatur sic negatio vniuersalis per se contraria, & per se falsa est. Si autem secundo modo non est per se falsa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Arist. nunc quæstio inter affirmationem contrarii, & negationem, quæ earum contraria sit affirmationi veræ, & non agitur quæstio ipsarum negationum inter se quæ scilicet earũ contraria sit illa affirmationi, vt patet in toto processu quæstionis, ideo. Arist. indistincte dixit quod vtraque negatio est contraria affirmationi veræ, & non affirmatio contrarii. Intendens per hoc declarare diuersitatem quæ est inter affirmationem contrarii & negationem in hoc quod veræ affirmationi cõtrariantur, & nõ intendens dicere quod vtraque negatio est simpliciter contraria. Hoc enim in dubitatione non est quæsitum, sed illud tantum. Et similiter dixit quod nihil interest si quis ponat negationem vniuersalẽ, nihil, enim interest quoad hoc quod affirmatio contrarii ostendatur non contraria affirmationi veræ quod inquirimus. Plurimum autem interesset, si negationes ipsas inter se discutere vellemus, quæ earum esset affirmatione contraria. Sic ergo patet quod subtilissime Arist. locutus de vera contrarietate enunciationum vnam vni contrariam posuit in omni materia & quantitate dum simpliciter contrarias contradictiones asseruit. Deinde cum dicit.

Totum posterius partibus.

Lect. 1. c. 18.

Vnam vni tatum contra.

ARGY.

Patet etiam fieri non posse, quo vera sit contraria vera, aut opinio, aut oratio vlla, Nam contrariæ sunt circa opposita, vt idem vera opinetur, atque enunciet. Fieri enim non potest vt eidem contraria simul insint.

ANTI.

Manifestum est autem, quoniam & veram veræ non contingit esse contrariam, nec opinionem, nec cõtradictionem. Contrariæ enim sunt, quæ circa opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem, simul autem non contingit inesse eidem contraria.

Resumit quoddam dictum vt probet illud dicens. [Manifestum est autem] ex dicendis quod [non contingit veram verę contrariam esse, nec in opinione mentali, nec in contradictione] id est, vocali enunciatione, Et causam subdit, A quia contraria sunt, quæ circa idem opposita sunt, & consequenter enunciationes & opiniones veræ circa diuersa contrariæ esse non possunt. Circa idem autem contingit simul omnes veras enunciationes & opiniones verificari, sicut & significata vel repræsentata earũ simul illi insunt, aliter verę tunc non sunt. Et consequenter omnes veræ enunciationes & opiniones circa idem contrariæ non sunt, quia contraria non contingit eidem simul inesse, nullum ergo verũ siue sit circa idem, siue sit circa aliud, est alteri vero contrarium.

Verum ve. non contra.

B

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

C

LECTIO PRIMA.

De Logicæ necessitate, librorum diuisione & ordine, & huius libri subiecto agit. Hinc omnem cognitionem ex aliqua præexistenti notitia fieri oportet docet.

Omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiua, ex antecedenti cognitione fieri solet. Id si omnes quo fiunt pacto considerabimus, manifestum profecto fiet. ARGY.

ANTI.

D *OMNIS doctrina, & omnis disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnes.*

Sicut dicit philosophus in primo Meta. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur philosopus tangere quoddam hominis proprium in quo à cæteris animalibus differt. Alia enim animalia quodam naturali instinctu ad suos actus aguntur, homo autem rationis iudicio in suis operibus dirigitur. Et inde est quod ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuersæ artes deseruiunt. Nihil enim aliud ars esse videtur, quam E certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt. Ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directiua est. Hoc enim est proprium intellectiuæ partis, vt in seipsa referatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc quod ratio de actu manus ratiocinatur adinuenta est ars, ædificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter & ordinate huius actus exercere potest, eadem ratione ars quædã necessaria est, quæ sit directi-

Comment. 1. vide in anno.

Cur diuersæ ar.

Ratio quid pixi.

Logi. necef.

Cur rationalis.

tia ipsius actus rationis, per quã scilicet homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat. Et hæc est ars logica, id est, rationalis scientia. Quæ non solũ rationalis est ex hoc quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus cõmune, sed etiam ex hoc quod est circa ipsum actũ rationis sicut circa propriã materiam. Et ideo videtur esse ars artiũ quia in actũ rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedũt. Oportet igitur Logicæ partes accipere secundũ diuersitatem actuum rationis. Sunt autẽ rationis tres actus quorũ primi duo sunt rationis secundum quod est intellectus quidam. Vna enim actio intellectus est intelligentia indiuisibilium, siue incomplexorum, secundum quam concipit quid est res. Et hæc operatio à quibusdam dicitur informatio intellectus, siue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationem rationis ordinatur doctrina, quã tradit Aristo. in lib. Prædicamentorum. Secunda vero operatio intellectus est compositio vel diuisio intellectus, in qua est iam verũ vel falsum. Et huic rationis actui deseruit doctrina, quã tradit Aristo. in lib. Peri hermenias. Tertius vero actus rationis est secundum id quod est proprium rationis scilicet discurrere ab vno in aliud, vt per id quod est notũ deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deseruiunt reliqui libri Logicæ. Attendendum est autẽ, quod actus rationis sunt similes quantum ad aliquid actibus naturę: vnde & ars imitatur naturã inquantum potest. In actibus autem naturæ inuenitur triplex diuersitas. In quibusdã enim natura de necessitate agit, ita quod non potest deficere. In quibusdam vero natura vt frequentius operatur, licet quandoque possit deficere à proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicem actum, vnum qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generatur animal perfectum, aliud quando natura deficit ab eo quod est sibi conueniens, sicut cum ex semine generatur aliquod monstrum propter corruptionem alicuius principii. Et hæc etiam tria inueniuntur in actibus rationis. Est enim aliquis rationis processus necessitatem inducens, in quo non est possibile esse veritatis defectum, & per huius rationis processum scientię certitudo acquiritur. Est autem alius rationis processus, in quo vt pluribus verum concluditur, nec tamen necessitatẽ habẽs. Tertius vero rationis processus est in quo ratio à vero deficit propter alicuius principii defectũ quod in ratiocinando erat obseruãdum. Pars autẽ logicæ quę primo deseruit, pars Iudicatiua dicitur eo quod iudicium est cum certitudine scientiæ. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non potest, nisi resoluendo in prima principia, ideo pars hæc Analytica vocatur, id est, resolutoria. Certitudo autem iudicii quæ per resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi tantum, & ad hoc ordinantur lib. Priorũ analyticorum qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones per se, & necessariæ, & ad hoc ordinatur liber Posteriorũ analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Secundo autem rationis processui deseruit alia pars Logicæ, quæ dicitur Inuentiua. Nam Inuentio non semper est cum certitudine. Vnde de his quę inuenta sunt iudicium requiritur, adhoc quod certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus, in his quæ vt in pluribus

Logi. diui.

Rationis. 3. actus.

1. Physic. c. 22.

Log. prima pars iudicatiua.

Secunda pars inuen.

A agunt gradus quidam attenditur [quia quanto virtus naturę est fortior, tanto rarius deficit à suo effectu] ita & in processu rationis, qui non est cum omnimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur, secundum quod magis & minus ad perfectam certitudinem acceditur. Per huiusmodi enim processum quandoque quidem etsi non fiat scientia, fit tamen fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus proceditur, quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cum formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica siue Dialectica. Nam syllogismus B dialecticus ex probabilibus est, de quo agit Aristo. in lib. Topicorum. Quandoque vero nõ fit complete fides, vel opinio, sed suspitio quædam, quia non totaliter declinatur ad vnã partem contradictionis, licet magis declinetur in hanc quàm in aliam. Et ad hoc ordinatur Rhetorica. Quandoque vero sola existimatio declinat in aliquam partem contradictionis propter aliquam repræsentationem, ad modum quo fit homini abominatio alicuius cibi si repręsentetur ei sub similitudine alicuius abhominabilis. Et ad hoc ordinatur Poetica. Nam poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam præcedentem repræsentationem. Omnia autẽ hæc ad Rationalem philosophiam pertinent. C Inducere enim ex vno in aliud, rationis est. Tertio autem processui rationis deseruit pars logicæ, quę dicitur Sophistica, de qua agit Arist. in lib. Elenchorum. Aliis igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendũ est circa partem iudicatiuam prout traditur in lib. Posteriorum analyticorũ, qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demonstratiui syllogismi, de qua est iste lib. In 2. par. de ipso syllogismo determinat, ibi [scire autem opinatur.] Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientiæ acquisitio. D Vnde si scientia non posset acquiri per syllogismum vel argumentum, nulla esset necessitas demonstratiui syllogismi. Posuit autẽ Plato quod scientia non causatur in nobis ex syllogismo, sed ex impressione formarum idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus, quas ponebat esse participationes quasdam formarum à materia separatarum. Ex quo sequebatur quod agentia naturalia non causabant formas in rebus inferioribus, sed solum materiam præparabant ad participandũ formas separatas. Et similiter ponebat quod studium, & exercitium non causabatur in nobis scientia, sed tantum remouebantur impedimenta, & reducitur homo quasi in E memoriam eorũ, quæ naturaliter scit ex impressione formarum separatarum. Sententia autem Aristo. est contraria quantum ad vtrumque. Ponit enim quod formæ naturales reducuntur in actum à formis, quæ sunt in materia, scilicet à formis naturalium agentium. Et similiter ponit & scientia fit in nobis actu, per aliquã scientiam in nobis præexistentem. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismum, aut argumentum quodcunque. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

Secundus processus gradua.

Primus gra. 2. processſ. Topi.

Syllogismus diale. Secundus grad. Retho.

Tertius gra. Poetica.

Poeti. offi.

Tertio proc. deser. Sophi.

Lectio. 4 Fi. demon.

Causantur scientia secundum Plato.

Quid facit studium secundum Plato.

Arist. contrarium sentit.

Ad

Lectio. 2. AD ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi, pręmittit Arist. quod cognitio in nobis acquiratur ex aliqua cognitione præexistenti. Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum pręcognitionis. ibi [Dupliciter autem.] Circa primum duo facit. Primo inducit vniuersalem propositionem propositum continentem scilicet quod acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistenti cognitione. Et ideo dicit [Omnis doctrina & omnis disciplina] non autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset enim in infinitum ire. Omnis autem disciplinę acceptio ex præexistente cognitione fit. Nomen autē Doctrinę & Disciplinæ ad cognitionis, acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Disciplina secundum quod se habent ad acquisitionem scientiæ tantum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiā in disputatiuis, & rhetoricis disputationibus, per quas non acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti scientia, vel intellectu, sed vniuersaliter cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solum. Secundo cum dicit.

Doctrina. Disciplina.

ARGY. *Mathematicę namque scientię illo comparantur modo, & quæque cæterarum artium.*

ANTI. *Mathematicæ enim scientiarum per hunc modum fiunt, & aliarum vnaquaque artium.*

Manifestat propositionem præmissam per inductionem. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modū demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demonstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo cum dicit.

ARGY. *Sane circa quoque rationes, cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur, idem seruari modus videtur. In vtrisque namque per antea nota doctrina nimirum fit, quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia iam notum ipsum ostendatur vniuersale.*

ANTI. *Similiter autem & circa orationes, quæ per syllogismos, & quæ per inductionem. Vtræque enim per prius nota, faciunt doctrinam, hæ quidem accipientes tanquam à notis, illæ vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare.*

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione in quorum vtroque proceditur ex aliquo præcognito. Nam in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis conclusi, ab aliis vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale ex singularibus, quę sunt manifesta.

ARGY. *Simili profecto modo, & oratoriæ rationes suadent. Aut enim exemplis, quod est inductio, aut enthimematibus, quod quidem est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere.*

ANTI. *Simili autem & rhetoricæ persuadent. Aut enim per exempla, quæ est inductio, aut per enthimema, quod vere est syllogismus.*

A Manifestat idem in rhetoricis, in quibus persuasio fit per enthimema, aut exemplum, non per syllogismum, aut inductionem completam, propter incertitudinem materiæ circa quam versatur scilicet circa actus singulares hominum in quibus vniuersales propositiones non possunt vere assumi. Et ideo loco syllogismi in quo necesse est esse aliquam vniuersalem, vtitur aliquo enthimemate, in quo non necesse est esse aliquam vniuersalem. Et similiter loco inductionis, in qua concluditur vniuersale, vtitur aliquo exemplo in quo proceditur à singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet B quod sicut enthimema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione proceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

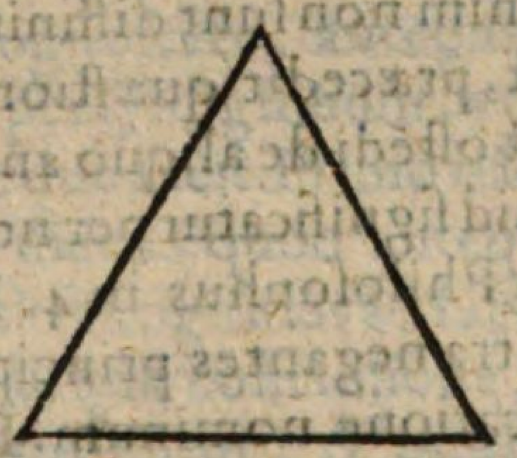
LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse pręcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcognita sint ostendit.

C *Dupliciter autem oportet præcognoscere. Quædam enim esse, quædam quid dicta significent, quædam vtroque modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidam affirmationem, aut negationem dicit verum esse, triangulum autem hoc significare. Vnitatem vero vtroque modo & quid significet, & etiam esse. Non enim vnumquodque istorum simili modo nobis est manifestum.* ARGY.

DVpliciter autem necessarium est præcognoscere. Alia namque quia sunt prius opinari necesse, alia vero quid est quod dicitur intelligere oportet, quędam autem vtraque. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum est, quia est triangulum autem, quoniam hoc quidē significat, sed vnitatem vtraque, & quid significat, & quia est. D *Non enim similiter horum vnumquodque manifestum nobis est.* ANTI.

Triangulus.

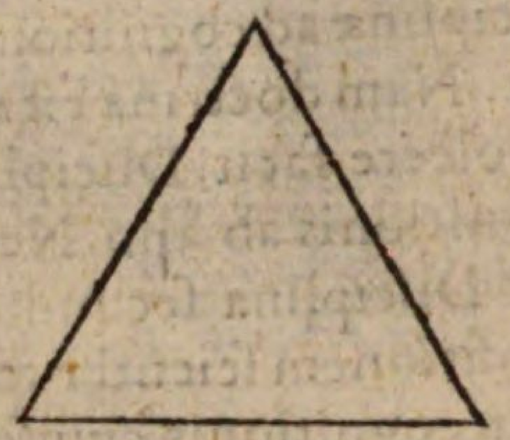
E POstquam ostendit Philosophus quod omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione, nunc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modum pręcognitionis quantum ad illa quæ oportet cognoscere, vt habeatur conclusionis cognitio, cuius scientia quæritur. Secundo determinat modum præcognitionis ipsius conclusionis, cuius scientia per demonstrationem quæritur, ibi [Antequam fit inducere.] In pręcognitione autē duo includuntur scilicet cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Secundo quantū ad cognitionis ordinem, ibi [Est autem cognoscere.] Circa pri-

Vide in annot. Commen. 1.

Lect. 3.

Conclu. scientia per demonstra. quæri.

A mum ſciendum eſt quod id cuius ſcientia per demonſtrationem quæritur, eſt concluſio aliqua in qua propria paſſio de aliquo ſubiecto prædicatur, quæ quidem concluſio [Conclu. præ.cognitione m.] infertur ex aliquibus principijs. Et quia cognitio ſimplicium præcedit cognitionem compoſitorum, neceſſe eſt quod antequam habeatur cognitio concluſionis, cognoſcatur aliquo modo ſubiectum & paſſio. Et ſimiliter oportet quod cognoſcatur principium, ex quo concluſio infertur, cum ex cognitione principii concluſio innoteſcat. Horum autem trium ſcilicet principii, ſubiecti, & paſſionis, eſt duplex modus [Tex.c.12. 13. & 14. lec.43.ex 4.] præcognitionis ſcilicet quia eſt, quid eſt. Oſten- B ſum autem eſt in 7. Meta. quod complexa non [Tex. comment. 17. lec.4.ex. 4.] diffiniuntur. Hominis enim albi non eſt aliqua diffinitio, & multominus enunciationis alicuius. Vnde cum principium ſit enunciatio quædam non poteſt præcognoſci de ipſo quid eſt, ſed ſolum quia verum eſt. De paſſione autem poteſt quidem ſciri quid eſt, quia vt in eodem libro oſtenditur, accidentia qnodammodo diffinitionem habent. Paſſionis aut eſſe & cuiuſlibet accidentis eſt ineſſe ſubiecto, quod quidem [Medium de mon.] in demonſtratione concluditur. Non ergo de paſſione præcognoſcitur quia eſt, ſed ſolū quid eſt. Subiectum autem diffinitionem habet, & eius eſſe à paſſione non dependet, ſed ſuum eſ- C ſe proprium prẹintelligitur ipſi eſſe paſſionis in eo. Et ideo de ſubiecto oportet præcognoſcere & quid eſt, & quia eſt, præſertim cum ex diffinitione ſubiecti & paſſionis ſumatur medium demonſtrationis. Propter hoc ergo dicit Philoſophus, quod dupliciter neceſſarium eſt prẹcognoſcere, quia duo ſunt quæ prẹcognoſcuntur de his, quorum præcognitionem habemus ſcilicet quia eſt quidquid eſt. Et alia ſunt de quibus neceſſe eſt primo cognoſcere quia ſunt principia de quibus poſtea exemplificat, ponens in exemplo primum omnium principiorum ſcilicet quod de vnoquoque eſt affirmatio vel negatio vera. Alia vero ſunt de quibus oportet prẹintelligere quid eſt quod dicitur, id eſt quid D ſignificatur per nomen ſcilicet de paſſionibus. Et non dicit quid eſt ſimpliciter, ſed quid eſt quod dicitur, quia antequam ſciatur de aliquo [q.an eſt præce. q. quid eſt.] an ſit, non poteſt ſciri, proprie de eo quid eſt. Non entium enim non ſunt diffinitiones. Vnde quæſtio, an eſt, præcedit quæſtionem quid eſt. Sed non poteſt oſtēdi de aliquo an ſit, niſi prius intelligatur quid ſignificatur per nomen. Propter quod etiam Philoſophus in 4. Meta. in diſ- [Tex. comment. 11. Lect. 7.] putatione contra negantes principia docet incipere à ſignificatione nominum. Exemplificat [Vnum accid.eſſe ſubiect. alterius.] autem de triangulo, de quo oportet præſcire quoniam nomen eius hoc ſignificat, quod ſcilicet in ſua diffinitione continetur. Cum autem accidentia quodam ordine ad ſubiecta referā- E tur, non eſt inconueniens id quod eſt accidens in reſpectu ad aliquid eſſe, etiam ſubiectum reſpectu alterius. Sicut ſuperficies eſt accidens reſpectu ſubſtantiæ corporalis, quæ tamen ſuperficies eſt primum ſubiectum coloris. Id autem quod eſt ſubiectum, ita quod nullius eſt accidēs, ſubſtantia eſt. Vnde in illis ſcientiis quorum ſubiectum eſt aliqua ſubſtantia, id quod eſt ſubiectum nullo modo poteſt eſſe paſſio, ſicut eſt in philoſophia prima, & in ſcientia naturali, quæ [In proba. phyſi.] eſt de ſubiecto mobili. In his autem ſcientiis, quæ ſunt aliquibus accidentibus, nihil prohibet id quod accipitur vt ſubiectum, reſpectu alicuius paſſionis, accipi etiam vt paſſionē reſpectu anterioris. Hoc tamen non in infinitum procedit. Eſt enim deuenire ad aliquod primum in ſcientia illa, quod ita accipitur vt ſubiectum, quod nullo modo vt paſſio, ſicut patet in Mathematicis ſcientiis, quæ ſunt de quantitate cōtinua vel diſcreta. Supponuntur enim in his ſcientiis ea, quæ ſunt prima in genere quantitatis, ſicut vnitas & linea, & ſuperficies, & aliæ huiuſmodi. Quibus ſuppoſitis per demonſtrationem quæruntur quædam alia, ſicut triangulus ęquilaterus, quadratum in geometriis, & alia huiuſmodi.

Quæ quidem demonſtrationes quaſi operatiuę dicuntur, vt eſt illud, ſuper rectam lineam datam, triangulum æquilaterum conſtituere. Quo adinuento rurſus de eo aliquæ paſſiones pro- C bantur, ſicut quod eius anguli ſunt æquales aut aliquid huiuſmodi. Patet ergo quod triangulus in primo modo demonſtrationis ſe habet vt paſſio, in ſecundo ſe habet vt ſubiectum. Vnde Philoſophus hic exemplificat de triangulo, vt paſſio eſt, non vt eſt ſubiectum, cum dicit [de triangulo oportet præſcire quoniam hoc ſignificat. [Dicit etiam quod quædam ſunt, de quibus oportet præſcire vtrumque quid eſt, & quia eſt. Et exemplificat de vnitate quæ principium in omni genere quantitatis. Etſi enim aliquo modo ſit accidens reſpectu ſubſtantiæ, tamen in ſcientiis mathematicis quæ ſunt de quantitate non poteſt accipi vt paſſio, ſed vt ſubiectum tā- D tum cum in hoc genere non habeat prius. Rationem huiuſmodi diuerſitatis oſtendit. Quia non eſt ſimilis modus manifeſtationis prędictorum ſcilicet principii, paſſionis, & ſubiecti. Non enim eſt eadē ratio cognitionis in ipſis. Nā prin- [Cogni.primi.] cipia cognoſcuntur per actum componentis & [Sub. & Paſ.] diuidentis. Subiectum autem & paſſio per actū apprehendentis quod quid eſt. Quod quidem non ſimiliter competit ſubiecto & paſſioni, cum ſubiectum diffiniatur abſolute, quia in diffinitione eius non ponitur aliquid, quod ſit extra eſſentiam ipſius. Paſſio autem diffinitur cum dependentia ad ſubiectum, quod in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodem modo cognoſcuntur, non eſt mirum ſi eorum diuerſa præcognitio ſit. Deinde cum dicit.

E *Fit autem vt cognoſcamus quædam prius cognoſcentes. Quorundam etiam ſimul accipientes cognitionem, veluti quęcunque ſunt ſub vniuerſali, quorum habetur cognitio. Nam omnem triangulum tres angulos* [ARGY.] *duobus rectis ęquales habere antea ſciuimus, at id, quod eſt in ſemicirculo triangulum eſſe ſimul inducentes agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas diſcimus rerum & non per medium extremum cognoſcimus, quæcunque iam ſingulares ſunt, & de nullo prędicantur ſubiecto.*

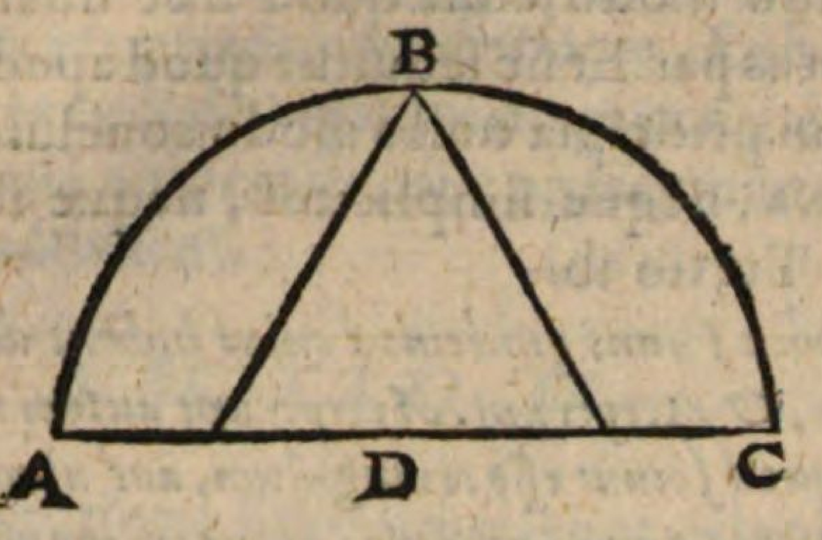
[ANTI. Vide in annot. Comment. 4.] *Eſt autem cognoſcere alia quidem prius cognoſcentem quorundam antē ſimul accipere notitiā, vt quæcunque contingunt eſſe ſub vniuerſalibus quorum habent cognitionem. Quod enim omnis triangulus habet*

tres

Vide in anno.

tres angulos duobus rectis æquales præsciuit, quod vero hoc, quod est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo disciplina est, & non per medium vltimum cognoscitur, vt quæcunque iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo.

Triangulus in semicirculo.

Priori. duplex ordi. in præcogni. ser.

Determinat modum præcognitionis ex parte ipsius ordinis, quem quidem præcognitio importat. Est enim aliquid prius altero & secundum tempus, & secundum naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione considerandus est. Aliquid enim præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit quod alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quam illa quibus præcognosci dicuntur. Quædam vero cognoscuntur simul tempore, sed sunt prius natura. Et de his dicit quod quorundam præcognitorum simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autem sunt ista manifestat subdens, quod huiusmodi sunt quæcumque continentur sub aliquibus vniuersalibus, quorum habent cognitionem, id est, de quibus notum est ea sub talibus vniuersalibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum enim ad conclusionem inferendam duæ propositiones requirantur scilicet maior & minor, scita propositione maiori, nondum habetur conclusionis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclusioni, non solum natura, sed tempore. Rursus autem si in minori propositione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sub vniuersali propositione, quæ est maior, de quo manifestum non sit, quod sub hoc vniuersali contineantur, nondum habetur conclusionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minoris propositionis. Si autem in minori propositione assumatur terminus, de quo manifestum sit quod continetur sub vniuersali in maiori propositione, patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habet eius cognitionem, & sic statim habetur conclusionis cognitio. Vt si sic demonstraret aliquis. Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita, nondum habetur conclusionis cognitio, sed cum postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit quod habet tres angulos æquales duobus rectis. Si autem non esset manifestum quod hæc figura in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclusio, sed oportet vlterius aliquod medium quærere, per quod demonstraretur hanc figuram esse triangulum. Exemplificans autem Philosophus de his, quæ cognoscuntur ante conclusionē prius tēpore, dicit quod aliquis per demonstrationē conclusionis cognitionē accipiens hanc propo-

Maior præco. conclusioni, id est.

Conclusio cum mino. cogno.

Quando simul tempore cogno. in mino.

A sitionē præsciuit etiam secundū tempus, scilicet quod omnis triāgulus habet tres angulos rectis æquales. Sed inducens hanc assumptionem scilicet quod hoc quod est in semicirculo sit triangulus, supple tempore simul cognouit conclusionem, quia hoc inductum habet notitiam vniuersalis, sub quo continetur, vt non oporteat vlterius medium quærere. Et ideo subdit quod [quorundam est hoc modo disciplina], id est, eorum accipitur cognitio per se, & non oportet ea cognoscere per aliquod aliud medium, quod sit vltimum in resolutione, qua mediata ad immediata reducuntur, vel potest legi sic.

B Quod [vltimum], id est, extremum, quod accipitur sub vniuersali medio, non cognoscatur esse sub illo vniuersali per aliquod aliud mediū. Et quæ sunt ista, quę habent cognitionem sui vniuersalis, manifestat subdens, quod huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto, cum inter singularia & speciem nullum medium possit inueniri.

LECTIO III.

Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationem aliquo modo esse præcognitam, alio vero modo non, ex dubitationis Platonicæ solutione manifestat.

C *Antea vero, quam sit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod enim non sciuit si sit simpliciter, id quoquomodo scit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia vniuersaliter scit, simpliciter vero nescire.* ARGY.

Antequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod enim nesciuit si est simpliciter hic quodammodo sciuit. Et quod duos rectos habet hoc nesciuit simpliciter, sed manifestum est quod sic quidem scit, simpliciter autem non scit. ANTI.

D

Postquam ostendit Philosophus quomodo oportet pręcognoscere quædam alia, antequam de conclusione cognitio sumatur, nunc vult ostendere quomodo ipsam conclusionem contingit præcognoscere, antequam cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo nāque determinat veritatem, dicens quod antequam inducatur inductio, vel syllogismus ad faciendum cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio quodammodo scitur, & quodammodo non simpliciter enim nescitur, sed solum secundum quid.

E Sicut si debeat probari ista cōclusio, triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis, antequam demonstraretur, ille, qui per demonstrationem accipit scientiam eius, nesciuit simpliciter, sed scit secūdum quid. Vnde quodammodo præsciuit, simpliciter autem non. Cuius quidem ratio est, quia sicut iam ostensum est oportet principia conclusioni præcognoscere. Principia autem se habet ad conclusiones in demonstratiuis, sicut causę actiuæ in naturalibus ad suos effectus. Vnde in 2. Physi. propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis. Effectus autem antequam producatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute, non autem actu, quod est simpliciter esse. Et si-

comment. 4.

Con præco. secundū quid.

Lectione præcedenti. Tex. 31. Lectio. 5.

Tex. vltim.

militer antequam ex principiis demonſtratiuis A deducatur concluſio, in ipſis principiis quidem præcognitis præcognoſcitur concluſio virtute, non tamen actu. Sic enim in eis præexiſtit. Et ſic patet quod non præcognoſcitur ſimpliciter, ſed ſecundum quid eſt. Secundo ibi.

A R G Y. *Quod niſi ita ſit, eueniet ea profecto, quæ eſt in Mennone dubitatio. Aut enim nihil quiſquam diſcet, aut ea quæ ſcit.*

A N T I. *Si vero non, Mennonis ambiguitas contingit. Aut enim nihil diſcent, aut quæ nouerunt.*

Dup. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Mennonis, ſic intitulato ex nomine ſui diſcipuli. Eſt autem dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperitum artis Geometricæ interro- B gatum ordinate de principijs per ſe notis, ex quibus geometrica concluſio concluditur, incipiendo ex principijs per ſe notis, ad quæ omnia illa ignarus geometriæ id quod verum eſt reſpondit, & ſic deducendo quæſtiones vſque ad concluſionem per ſingula verum reſpondit. Ex hoc igitur vult habere, quod & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis inſtruantur earum notitiam habent. Et ſic ſequitur quod vel homo nihil addiſcat, vel addiſcat ea, que prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit quod prędicta dubitatio vitari non poteſt, niſi ſuppoſita prędeterminata veritate, ſc. quod concluſio quã C quis addiſcit per demonſtrationem, vel inductionem, nota erat non ſimpliciter, ſed ſecundum quod eſt virtute in ſuis principiis, de quibus aliquis ignarus ſcientiæ interrogatus veritatem reſpondere poteſt. Secundum vero Platonis ſententiam concluſio erat præcognita

Con. præco ſecundum. Pla. ſimpliciter. Vnde non addiſcebatur de nouo, ſed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit quod ante generationem præexiſtebant in materia ſimpliciter. Ariſt. vero ponit quod præexiſtunt in potentia, & non ſimpliciter. Secundo cum dicit. D

A R G Y. *Non enim ita dicendum eſt, vt quidam ſoluere enituntur. Sciſne omnem dualitatem eſſe parem? Annuenti vero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam, quam quidem non putabat eſſe, quare nec parem eſſe. Soluunt igitur non omnem ſe ſcire dicentes eſſe parem dualitatem, ſed eam quam ſciunt eſſe dualitatem.*

A N T I. *Non enim ſicut quidam argumentantur, ſoluere, dicendum eſt, Nunquid ſciuiſti omnem dualitatem, quoniam par eſt, aut non? Dicente autem ſic, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus eſt eſſe. Soluunt enim dicentes, non cognoſcere omnem dualitatem parem eſſe, ſed quam ſciunt quòd dualitas ſit.*

Introdu. ſecundum Pla. Oſtendit falſam quorundam obuiationem ad dubitationem Platonis, qui ſcilicet dicebant E quod concluſio antequam demonſtraretur, vel quocunque modo addiſceretur, nullo modo erat cognita. Poterat enim ei obijci ſecundum Platonis dubitationem hoc modo. Siquis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunquid tu ſcis quod omnis dualitas par eſt? & dicente eo, id eſt, concludente ſe ſcire, afferret quandam dualitatem, quam ille interrogatus non opinaretur eſſe, puta illam dualitatem quæ eſt 3. pars ſenarii, concluderetur quod ſciret tertiam partem ſenarii eſſe numerum parem, quod erat ei incognitum, ſed per demonſtrationem inductam addiſcit. Et ſic videtur ſequi quod vel non hoc addiſcat, vel addidicerit quod prius ſciuit. Vt igitur hanc dubitationem euitarent ſoluebant dicentes, quod ille interrogatus, qui reſpondet ſe ſcire quod omnis dualitas ſit numerus par, non dixit ſe cognoſcere omnem dualitatem ſimpliciter, ſed illam, quam ſciuit eſſe dualitatem. Vnde cum iſta dualitas, quæ eſt illata fuerit ab eo penitus incognita, ſiue ignota, nullo modo ſciuit quod hæc dualitas eſſet numerus par. Et ſic ſequitur quod apud cognoſcentem principia nullo modo concluſio ſit prę-cognita, neque ſimpliciter, neque ſecundum quid. Tertio ibi.

Et tamen ſciunt quidem id cuius habent demonſtrationem, & acceperunt. Acceperunt autem non omnis eius, quod ſciunt eſſe triangulum, aut numerum, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo, demonſtrationem. Nulla enim huiuſcemodi propoſitio ſumitur, quem tu ſcis numerum, aut quaſi ſcis, rectarum linearum figura, ſeu abſolute de quolibet. A R G Y.

Et etiam ſciunt cuius vera demonſtrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtique ſciunt quòd triangulus, aut numerus ſit, ſed ſimpliciter de omni numero, & triangulo. Neque enim vna propoſitio accipitur huiuſmodi, quòd quem tu noſti numerum, aut quam noſti rectam lineam, ſed de omni. A N T I.

Linea recta.

Improbat hanc ſolutionem hoc modo. Illud ſcitur, de quo demonſtratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonſtratio. Et hoc dicitur propter addiſcentem qui incipit ſcire. Addiſcentes autem non accipiunt demonſtrationem de omni dualitate de qua ſciunt, ſed de omni ſimpliciter, & ſimiliter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verum eſt quod ſciat de omni numero, quem ſcit eſſe numerum, aut de omni dualitate, quam ſcit eſſe dualitatem, ſed de omni ſimpliciter. Quod autem non ſciat de omni numero, quem ſcit eſſe numerum, ſed de omni ſimpliciter, probat, ibi [Neque enim vna propoſitio &c.] Concluſio cum præmiſſis conuenit in terminis. Nam ſubiectum & prædicatum concluſionis ſunt maior & minor extremitas in præmiſſis. Sed in præmiſſis non accipitur aliqua propoſitio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu noſti, ſed ſimpliciter de omni. Neque ergo concluſio demonſtrationis eſt cum additione prædicta, ſed ſimpliciter de omni. Quarto ibi.

Sed nihil (vt arbitror) obſtat, vt id ſciat, quod diſcit, ſed ſi hoc pacto, velut ea ratione, qua diſcit, eodem modo. A R G Y.

E *Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniam eſt quod addiſcit, ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. Inconueniens enim non eſt ſi ſcit quodammodo quod addiſcit, ſed ſi hoc modo, vt inquantum addiſcit, & ſcit.* A N T I.

Ponit veram ſolutionem dubitationis prædictæ ſecundum prædeterminatam veritatem dicens, quod illud quod quis addiſcit, nihil prohibet primo quodammodo ſcire, & quodammodo ignorare. Non enim eſt inconueniens, ſi aliquis quodammodo præſciat id, quod addiſcit, ſed eſſet inconueniens, ſi hoc modo præcognoſceret, ſecundum quod addiſcit. Addiſcere enim proprie eſt ſcientiam in aliquo generari. Addiſcere.

rari. Quod autem generatur, ante generationem non fuit omnino ens, sed quodammodo ens, & quodammodo non ens. Ens quidem in potentia, non ens vero actu. Et hoc est generari, reduci de potentia in actum. Vnde nec id quod quis addiscit, erat omnino prius notum, vt Plato posuit, nec omnino ignotum, vt secundum solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, siue virtute in principiis præcognitis vniuersalibus, ignotum autem actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam & actualem.

Generari.

LECTIO IV.

Ex diffinitione scire simpliciter, duplicem demonstrationis diffinitionem ponit, hinc demonstrationem omnem ex veris primis ac necessariis constare ostendit.

ARGY. *Scire autem vnamquamque rem simpliciter, sed non vt sophista per accidens, arbitramur.*

ANTI. *Scire autē opinamur vnumquodque simpliciter, sed non sophistico modo, est secundum accidens.*

Postquam ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demonstratiui, hic iam incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda de medio, ex quo syllogismus demonstratiuus procedit. Et hoc in secundo libro, ibi [Quæstiones sunt æquales numero.] Primo diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo absolute. In secunda comparando demonstrationē vniuersalem ad demonstrationem particularem, ibi [Cum autem demonstratio sit alia quidem vniuersalis.] Prima in duas diuiditur. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secūdo ostendit quod non sit in demonstrationibus in infinitum procedere, ibi [Est autem omnis syllogismus per tres terminos.] Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem acquiramus scientiam. In secundo ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismum acquiritur ignorantia, ibi [Ignorantia autem secundum negationem. Circa primum tria facit, primo determinat de syllogismo demonstratiuo ostendendo quid sit. Secundo determinat de materia syllogismi demonstratiui ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est, ibi [Quoniam autem impossibile est.] Tertio determinat de forma ipsius, ostendendo in qua figura præcipue fiat. ibi [Figuratum autem magis faciens scire. Circa primum tria facit, primo ostendit de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secundo notificat quædam, quæ in diffinitione syllogismi demonstratiui ponuntur, ibi [Est autem principium demonstrationis.] Tertio excludit quosdam errores, qui ex præmissis circa demonstrationem oriri possunt, ibi [Quibusdam quidem igitur.] Circa primum sciendum est quod in omnibus, quæ sunt propter finem, diffinitio quæ est per causam finalem, est ratio diffinitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam, propter

Vide in annot. comment. 5.

Lect. 1.

Lect. 37.

Lect. 31.

Lect. 27.

Lect. 9.

Lect. 5. Lect. 7. Diffinitiones in his quæ sunt propter finem.

A hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimentum protegens nos à frigore & æstu. Sic igitur demonstrationis dat hic duas diffinitiones, quarum vna sumitur à fine demonstrationis, quod est scire. Et ex hac concluditur altera, quæ sumitur à materia demonstrationis. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipsum scire. Secundo diffinit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire, ibi [Dicimus autem scire.] Tertio ex vtraque diffinitione concludit diffinitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materię demonstrationis, ibi [Si igitur est scire vt posuimus.] Circa primum quinque facit.

B Primo enim determinat cuiusmodi scire sit, quod diffinire intendit. Circa quod sciendum est quod aliquid dicimur scire secundum quid, quando scimus illud in alio, in quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domum, dicimur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscum, diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra quod conclusionem percipimus in principijs. Vel quocunque simili modo. Et hoc est scire per accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunque modo. Intendit igitur Philosophus diffinire scire simpliciter, non autem scire secundum accidens. Hic enim modus sciendi est sophisticus.

C Vtuntur enim sophistę tali modo arguendi. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo cum dicit.

Scire simpliciter & secundum quid.

Lectio. Prece. Arist. diffi. scire simpliciter.

ARGY. *Cum causam, ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, vt res aliter sese habeat, cognoscere arbitramur.*

ANTI. *Cum causam arbitramur cognoscere, proprer quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.*

Ponit diffinitionem ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est quod scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem enim sunt principia esse, rei & veritatis

D ipsius, vt patet ex 2. Meta. Oportet ergo scientem si est perfecte cognoscens quod cognoscat causam rei scitæ. Et propter hoc dicit [cum causam arbitramur.] Si autem cognosceret causam tantum, nondum cognosceret effectum in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantum, quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet scientem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et propter hoc dicit [Et quoniam illius causa est.] Quia vero scientia est etiam certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinem cognoscere, ideo vlterius oportet quod id quod scitur non possit aliter se habere. Quia igitur

E scientia est perfecta cognitio, ideo dicit. [Cum causam arbitramur cognoscere.] Quia vero est actualis cognitio, per quam scimus simpliciter, addit. [Et quoniam illius est causa.] Quia vero est certa cognitio, subdit.] Et non est contingerere aliter se habere.] Tertio ibi.

Tex. c. 4. lec. 2 text. exp. pri. Scire non simpliciter.

Epilo. totius exps.

ARGY. *Patet igitur ipsum scire tale quod esse. Nam & hi qui nesciunt, & hi qui sciunt, ita sese habere putant quorum ipsi scientes, & ita sese etiam habent.*

ANTI. *Manifestum igitur est quod huiusmodi aliquid scire sit. Et namque non scientes, & scientes hi quidem opinantur ipsi sic se habere, scientes autē & ea habent.*

Manifestat positam diffinitionem propter hoc quod tam scientes, quam non scientes, æstimantes tamen se scire, hoc modo accipiunt scire sicut dictum est. Non scientes enim qui æstimant se scire opinantur sic se habere in cognoscendo, sicut dictum est. Scientes autem verè, sic se habent. Est autē hæc recta manifestatio diffinitionis. Diffinitio enim est ratio, quam significat nomen, vt dicitur in 4. Meta. significatio autem nominis accipienda est ab eo, quod intendunt communiter loquentes per id nomen significare. Vnde & in 2. Topi. dicitur, quod nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Si quis etiā rectè consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomen, quam directè aliquid significetur. Non enim notificat scientiam, de qua proprie posset diffinitio assignari, cum sit species alicuius generis sed notificat ipsum scire. Vnde & à principio dixit [Scire autem opinamur &c.] & non dixit. Scire est aliquid tale. Quarto ibi.

Tex. com. 28. Lect. 15. Significatio nominis. Cap. 5. Præsenti lect.

A R G Y. *Quare cuius simpliciter est scientia, id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest.*

A N T I. *Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere.*

Vide in annot.

Concludit corollarium quoddam ex diffinitione, scilicet quod illud, de quo simpliciter est scientia oportet esse necessarium. Quinto ibi.

A R G Y. *Si igitur alius sciendi sit modus, posterius explicabimus.*

A N T I. *Siquidem igitur & alius est sciendi modus, posterius dicetur.*

Respondet tacitæ quæstioni, vtrum scilicet sit aliquis alius modus sciendi à prædicto. Quod promittit se dicturum in sequentibus. Est enim scire per effectum, vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo scire ipsa principia indemonstrabilia, quorum non est accipere causam. Sed proprius & perfectus sciendi modus est qui prædictus est.

Lect. 23.

A R G Y. *Addimus etiam, per demonstrationem etiam scire.*

A N T I. *Dicimus autem, quia scire per demonstrationem est intelligere.*

Diffinit syllogismum demonstratiuum per operationem ad finem suum, qui est scire. Circa quod tria facit. Primo ponit quod scire est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, cum scire nihil aliud esse videatur, quam intelligere veritatem alicuius conclusionis per demonstrationem. Secundo ibi.

A R G Y. *Demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, qua scientiam efficit.*

A N T I. *Demonstrationem autem dico syllogismum apodicticon, id est, facientem scire.*

Vide in annot.

Diffinit syllogismum demonstratiuum per huiusmodi finem, dicens, quod demonstratio est syllogismus scientialis, id est, faciens scire. Tertio exponit hoc, quod dixerat scientialem, ibi.

A R G Y. *Eam vero scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.*

A N T I. *Sed scientialem syllogismum dico, secundum quem in habendo ipsum scimus.*

Dicens quod scientialis syllogismus dicitur, secundum quem scimus, inquantum ipsum habemus, ne forte aliquis syllogismum scientialem intelligeret quo aliqua scientia vteretur. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Si igitur ipsum scire tale est, qua'e posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, medioque vacantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse.*

A N T I. *Si igitur est scire vt posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.*

Concludit ex prædictis diffinitionem syllogismi demonstratiui ex materia sumptam. Et circa hoc duo facit. Primo concludit. Secundo manifestat, ibi [Verum quidem igitur oportet scire. Circa primum tria facit. Primo proponit consequentiam, qua demonstrationis materialis diffinitio concluditur ex præmissis, dicens, quod si scire hoc significat, quod diximus, causam rei cognoscere &c. necesse est quod demōstratiua, id est, quæ per demonstrationem acquiritur, procedat ex propositionibus veris, primis, & immediatis, id est, quæ non per aliquod medium demonstrantur, sed per seipsas sunt manifestæ. Quæ quidem immediatæ dicuntur inquantum carent medio demonstrante, primæ autem in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Secundo ibi.

Propositiones demon. imme. & pri. quare.

A R G Y. *Sic enim erunt & ipsa principia propria eius, quod demonstratur.*

A N T I. *Sic enim erunt & principia propria eius, quod demonstratur.*

Excusat se ab additione alterius particulę, quæ videbatur apponenda, quod scilicet demonstratio ex propriis principiis procederet. Sed ipse dicit, quod hoc intelligitur per ea, quæ dicta sunt. Nam quia propositiones demonstrationis sunt causæ conclusionis, necesse est quod sint propria principia eius. Oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Tertio ibi.

2. Physi. tex. comm. 38. lect. 6. tex. ex vlti.

A R G Y. *Nam ratiocinatio quidem sine his erit, demonstratio vero non erit. Scientiam enim non faciet.*

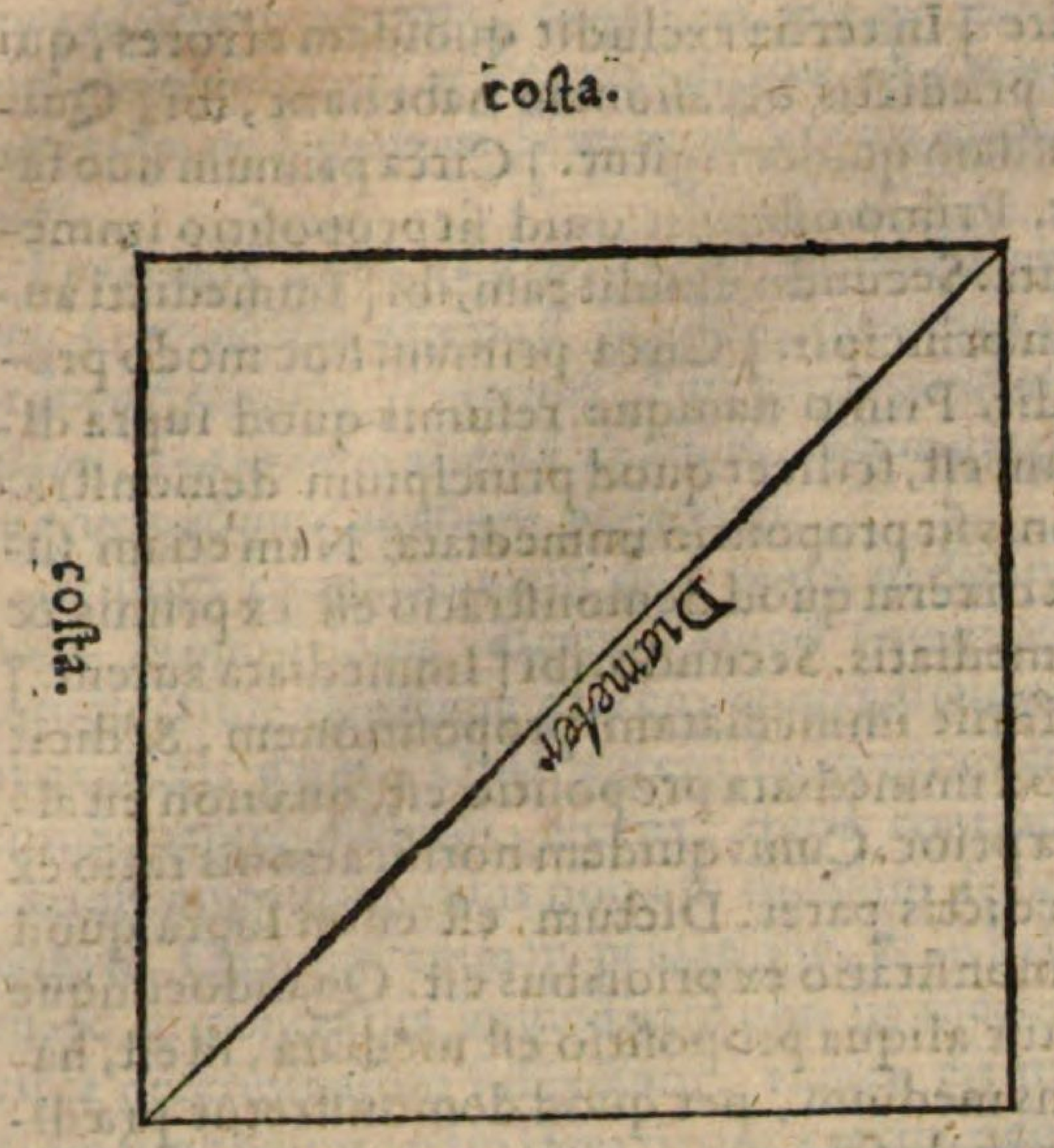
A N T I. *Syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit. Non enim faciet scientiam.*

Manifestat pręmissæ consequentiæ necessitatem, dicens, quod licet syllogismus non requirat præmissas conditiones in propositionibus, ex quibus procedit, requirit tamen eas demonstratio. Aliter enim non faceret scientiam. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non est, sciatur, veluti diametrum commensurabilem esse.*

A N T I. *Verum quidem igitur oportet esse, quoniam non est scire quod non est, vt quòd diametros sit symetros.*

Manifestat

Manifestat positam diffinitionem, manifestans etiam quod immediate dixerat, scilicet quod nisi præmissæ conditiones demonstrationi adessent scientiam facere non posset. Primo ergo ostendit quod semper procedit ex veris, ad hoc quod scientiam faciat, quia quod non est, non contingit scire, sicut diametrum esse symetrum, id est, commensabilem lateri quadrati. Dicuntur enim quantitates incommensurabiles, quarum non potest accipi aliqua mensura communis, & huiusmodi quantitates sunt, quarum non est proportio adinuicem sicut numeri ad numerum, quod quidem contingit de diametro quadrati & eius latere, vt patet ex 16. Euclidis. Quod autem non est verum, non est, Nã esse, & esse verum conuertuntur. Oportet ergo, id quod scitur esse verum. Et sic conclusionem demonstrationis, quæ facit scire, oportet esse veram, & per consequens eius propositiones. Non enim contingit verum sciri ex falsis, etsi concludi possit ex eis, vt infra ostendet. Secundo ibi.

Quantitates incommensurabiles.

C

2. Meta. tex. com. 4. lect. 8. tex. ex pri. Lect. 13. exposi. 8.

ARGY. *Ex primis autem, & indemonstrabilibus esse, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim non per accidens ea, quorum est demonstratio, nihil aliud est sane, quàm demonstrationem habere.*

D

ANTI. *Ex primis autem indemonstrabilibus est, quia non sciet non babens demonstrarionem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.*

Ostendit quod demonstratio sit ex primis, & immediatis, siue indemonstrabilibus. Non enim contingit aliquem habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio, & hoc dico per se, & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia possibile esset scire aliquam cõclusioné non habendo demonstrationem præmissarum, etiamsi essent demõstrabilia, quia sciret eam per alia principia, & hoc esset secundum accidens. Detur ergo quod aliquis demonstrator syllogizet ex demonstrabilibus, siue mediatis, aut ergo habet illorum demonstrationem, aut non habet, si non habet ergo non scit præmissas, & ita nec conclusioné propter præmissas. Si autem habet, cum in demonstrationibus non sit procedere in infinitum vt infra ostendet, tandem erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia. Et sic demonstratio oportet quod procedat ex immediatis, vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, quod de-

E

Lectio 15. vsque ad 36. Demon. quo ex immed. Cap. 1.

A monstratio est ex propriis, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpserunt. Tertio ibi.

ARGY. *Causæ etiam sint oportet, & notiora, ac priora. Causæ, quia tum scimus cum cognoscimus causam. Priora siquidem & causæ sunt, & antea cognita non illo modo solum quid significent, sed altero etiam modo. Dupliciter autem sunt priora notioraúe. Non enim idem est prius natura, & nostra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora, notioraúe dico, quæ propinquiora sensui sunt, ea vero simpliciter priora notioraúe, que à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, quę sunt vniuersalia maxime. Propinquissima vero, singularia ipsa. Atque hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quàm ex propriis*

B *esse. Idem enim primum, atque principium dico.*

ANTI. *Causas quoque notiores oportet esse, & primas causas, quoniam tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et priores, si veræ sunt causę, & notiores, non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo, quoniã sunt. Priora autem, & notiora dupliciter sunt. Non enim idem est natura, & ad nos prius, neque notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima sensu, simpliciter autem priora, & notiora quæ longius sunt. Sunt autem quidem longiora vniuersalia, maxime autem propinquiora sensui singularia. Et opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autem est, quod ex propriis principiis est. Iam enim dico idẽ primum, & principium.*

Vide in an. not.

Probat quod demonstrationis propositiones sunt causę conclusionis, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostendit vlterius quod sint priores & notiores, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet autem quod causa conclusionis demõstratiuæ sit notior non solum quantum ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non enim ad demonstrandum quod eclipsis solis est, sufficit scire quod est lunæ interpositio, sed oportet etiam scire quod luna interponitur inter solem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter scilicet quoad nos, & secundum naturam, dicit consequenter quod ea, ex quibus procedit demonstratio, sunt priora, & notiora simpliciter, & secundum naturam & non quoad nos. Et ad huiusmodi expositionem dicit quod priora & notiora simpliciter sunt illa, quæ sunt remota à sensu, vt vniuersalia. Priora & notiora quoad nos sunt proxima sensui scilicet singularia, quæ opponuntur vniuersalibus, siue oppositione prioris & posterioris siue oppositione propinqui & remoti. Videtur autem contrarium huius haberi in 1. Physic. vbi dicitur, quod vniuersalia sunt priora quoad nos, & posteriora secundum naturam. Sed dicendum est quod hic loquitur de ordine singularis ad vniuersale simpliciter, quorum ordinem oportet accipere secundum ordinem cognitionis sensitiuæ, & intellectiuę in nobis. Cognitio autem sensitiua est in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio & sensu procedit in nobis. Vnde & singulare est prius & notius quoad nos, quàm vniuersale. In 1. autem Physic. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vt puta animalis ad hominem, & sic oportet quod quoad nos vniuersalius sit prius & magis notum. In omni enim generatione, quod est in potentia, est prius tempore & posterius natura. Quod autem est completum in actu

1. Dubium In prin. tex. com 3. Soluit.

est prius natura, & posterius tempore. Cognitio A autem generis est quasi potentialis in comparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciuntur omnia essentialia rei. Vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognoscere magis commune quàm minus commune. Item in libro Physic. dicitur quod innata est nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonstratio fit

1. Dubium primo text. cõ.2.ex.2. ex his quæ sunt priora simpliciter, sed quoad nos. Sed dicendum quod hic loquitur secundũ quod id quod est in sensu est notius quoad nos, eo quod est in intellectu. Ibi autem secundum quod id, quod est notius quoad nos est etiam in intellectu. Ex singularibus autem quæ sunt in B sensu non sunt demonstrationes, sed ex vniuersalibus tantum, quę sunt in intellectu. Vel di-

Solutio.2. cendum quod in omni demonstratione oportet quod procedatur ex his, quæ sunt notiora quoad nos, non tamen singularibus, sed vniuersalibus, Non enim aliquid potest fieri nobis notũ, nisi per id, quod est magis notum nobis. Quandoque autem id quod est magis notum quoad

Quandoque magis not. nobis est magis no. simpliciter. nos, est etiam magis notum simpliciter, & secundum naturam, sicut accidit in mathematicis in quibus propter abstractionem à materia, non fiunt demõstrationes nisi ex principiis formalibus. Et in talibus fiunt demonstrationes ex his quæ sunt notiora simpliciter. Item quandoque id, quod est notius quoad nos non est no- C tius simpliciter, sicut accidit in naturalibus, in quibus essentiæ & virtutes rerum propter hoc quod in materia sunt, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsi apparet.

Demon. in vniuersalibus. Vnde in talibus fiunt demonstrationes vtplurimum per effectus, qui sunt notiores quoad nos, & non simpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonstrationum, sed de primo. Quia vero in hac manifestatione hoc etiã omiserat manifestare quod demonstratio esset ex proprijs principijs, consequenter subdit quod habetur etiam ex præmissis. Per hoc enim quod dicitur quod demonstratio est ex primis, habetur quod sit ex propriis principiis, sicut & supe- D

Text.c.4. c.2.te. lexpo.1. rius dictum est. Idem enim videtur esse primum & principium. Nam primum in vnoquoque genere & maximum, est causa omnium eorum, quæ sunt post, vt dicitur in secundo Metaphysi.

LECTIO V.

Quodnam sit immediata propositio, & quę sint immediata demonstrationis principia manifestat.

ARGY. *Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans. Ea vero medio vacat, qua nulla est alia prior.*

ANTI. *Est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua non est altera prior.*

Quia superius Philosophus dixerat quod demonstratio est ex primis, & immediatis, & hæc ab ipso nondum manifestata erant, ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secunda ostendit quod oportet hu-

Lect. im-me.sequen. lec.7. iusmodi propositiones esse notiores conclusione, ibi.] Quoniam autem oportet credere & scire] In tertia excludit quosdam errores, qui ex prædictis occasionem habebant, ibi [Quibusdam quidem igitur.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit propositio immediata. Secundo diuidit eam, ibi [Immediati autem principii.] Circa primum hoc modo procedit. Primo namque resumit quod supra dictum est, scilicet quod principium demonstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat quod demonstratio est ex primis & immediatis. Secundo. ibi [Immediata autem.] Lect.4. Diffinit immediatam propositionem, & dicit quod immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex prædictis patet. Dictum est enim supra quod Lect.4.tex. demonstratio ex prioribus est. Quandocunque expositio 8. igitur aliqua propositio est mediata, id est, habens medium, per quod demonstretur prædicatum de subiecto, oportet quod priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur. Nam prædicatum conclusionis per prius inest medio, quàm subiecto, cui etiam per prius inest mediũ, quàm prædicatum. Relinquitur ergo quod illa propositio, qua non est altera prior, sit immediata. Tertio ibi.

Propositio altera enunciationis est pars, vnum de vno complectens. ARGY.

Propositio autem est enunciationis altera pars, vnũ de vno. ANTI.

Ostendit quid sit propositio, quæ ponitur in diffinitione immediatæ propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo namque diffinit propositionem simpliciter, quod propositio est altera pars enunciationis, in qua prædicatur vnum de vno. Habet enim enunciatio duas partes affirmationem & negationem. Oportet enim quod omnis syllogizans alteram earum proponat, nõ autem vtramque. Hoc enim est proprium eius, quia à principio quæstionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio à problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum, ita oportet quod propositio, quę est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnum de vno. Vnde per hoc quod Philosophus dicit vnum de vno, separatur propositio ab enunciatione, quæ dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnum de pluribus dicitur. Secundo ibi.

Disserendi quidem, quæ vtramuis accipit. Demonstrandi vero, quę definite alterum, quod est verum. ARGY. Vide in annot.

Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demonstratiua alterum determinate, quoniam verum est. ANTI.

Ponit differentiam inter dialecticam propositionem & demonstratiuam, dicens, quod E cum propositio accipiat alteram partem enunciationis, dialectica autem indifferenter accipit quamcunque earum. Habet enim viam ad vtramque partem contradictionis, eo quod ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtramque partem contradictionis, & quærendo vtramque ponit. Demonstratiua autem propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquam habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandum. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem contradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit quod demonstrat, quasi notum. Tertio ibi.

Enunciatio est contradictionis vtraque pars contradictio est oppositio, cuius nullum per se medium est. ARGY.

Contradictionis partium, ea quidem, qua quidpiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, qua quidpiam à quopiam se mouetur, negatio nuncupatur.

A N T I. *Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem, Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, quæ vero aliquid ab aliquo, negatio est.*

Diffinit enunciationem quæ ponit in diffinitione propositionis dicens, quod enunciatio complectitur vtramque partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem sit contradictio consequenter ostendit, dicens, quod contradi- B ctio est oppositio, cuius non est medium secundum se. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrariis immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter: nam lapis neque cœcus, neque videns, & album, neque par, neque impar est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantum aliquid participant contradictionis. Nam priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum etiam contrariorum immediatorum est habens aliquid contradictionis. Sed contradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, sed ex seipsa. Et propter hoc dicit quod eius non est medium secundum se. Exponit C etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Etenim contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quæ prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quæ remouet aliquid ab aliquo. Deinde cum dicit.

Medium in priua. opp. & contrariis immed.

Priuatio.

Contrad. caret medio.

A R G Y. *Principiorum autem ratiocinandi vacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, vt demonstretur, quodque non necesse est eum habere qui discendo, quoduis est percepturus, positio nominatur. Quod vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quæ sese offerunt hisce qui discunt ad vnamquamque scientiam per discendam. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus.*

A N T I. *Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare, neque est necesse habere docendum quemlibet. Quam vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximam propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiuscemodi nomen consueuimus dicere.*

Vide in annot.

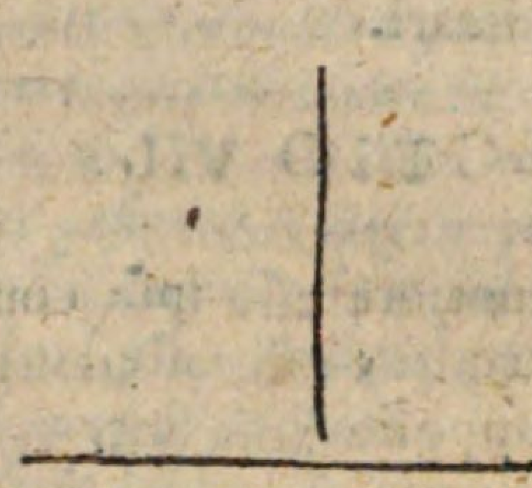
Diuidit immediatum principium. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secundo subdiuidit, ibi [Positionis autem quædam.] Dicit ergo primo, quod immediatum principium syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demonstrare, & ex hoc immediatum dicitur, neque tamen aliquem docendum, id est, qui doceri debet in demonstratiua scientia, necesse est habere, id est, mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel maxima propositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est quod quædam principia talia sunt, vt probatur quarto Metaphysic. de hoc principio, quod affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum contrarium nullus credere mente potest, etsi ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, scilicet dignitatis, vel maxime propositionis, propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum

Tex. ca. 9. le. 6 tex. 12.

A alia. Ad huius autem diuisionis manifestationem sciendum est, quod quælibet propositio, cuius prædicatum est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, quod sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia, quæ sunt entis inquantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet quod tales propositiones non solum in se, sed etiam quoad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut quod non contingit idem esse & non esse, & quod totum sit maius sua parte, & similia. Vnde & huius principia omnes scientiæ accipiunt à Metaphysic. cuius est considerare ens simpliciter, & ea quæ sunt entis. Quædam vero oppositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia diffinitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium quod tales propositiones ab omnibus concedantur. Sicut hæc propositio, Omnes recti anguli sunt æqua-

Notandum.

Prop. constitutæ ex terminis vniuersalis si.

les, quantum est in se, est per se nota, siue immediata, quia æqualitas cadit, in diffinitione anguli recti. Angulus enim rectus est quem facit linea recta super aliam lineam rectam cadens, ita quod ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quædam propositiones, quæ non possunt probari nisi per principium alterius scientiæ, & ideo oportet quod in illa scientia supponantur, licet probentur per principia alterius scientiæ. Sicut à puncto ad pun- D ctum est rectam lineam ducere supponit geometra, & probat naturalis, ostendens, quod inter quælibet duo puncta sit linea recta media. Deinde cum dicit.

Et ideo cum, &c.

A R G Y. *Rursus ea quidem positionum, quæ vtramuis enunciationis accipit partem esse, inquam quippiam, vt non esse, suppositio dicitur. Ea vero quæ est sine hoc ipso diffinitio est. Diffinitio namque positio quidem est. Ponit enim arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibilem esse. Sed suppositio sane non est. Nam quid est vnitas & vnitatem esse non eadem sunt.*

E A N T I. *Positionis autem quæ est quamlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio quidem est. Quæ vero sine hoc diffinitio est. Diffinitio enim quædam est positio. Ponit enim arithmeticus vnitatem indiuisibilem esse secundum quantitatem. Suppositio autem non est. Id enim quod quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem est.*

Subdiuidit alterum membrum primæ diuisionis scilicet positionem, dicens, quod quædam positio, est, quæ accipit aliquam partem enunciationis, scilicet affirmationem, vel negationem quod significat, cum dicit, [vt dico esse aliquid, aut non esse.] Et hæc positio suppositio dicitur, quia tãquam veritatem habens supponitur.

Alia autem est positio, quæ non significat esse, vel non esse, sicut diffinitio, quæ positio dicitur. Ponitur enim ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanquam quoddam principium, scilicet quod vnitas est indiuisibilis secundum quantitatem. Sed tamen diffinitio non ponitur suppositio. Illud enim proprie supponitur, quod verum vel falsum significat. Et ideo subdit quod [non idem
Dubium. est, quod quid est vnitas,] quod neque verum, neque falsum significat, [& esse vnitatem,] quod significat verum, vel falsum. Sed potest quæri cum diffinitio non sit propositio significans esse vel non esse, quomodo ponatur in sub-
Solu.prima. diuisione immediatæ propositionis. Sed dicen-
Solu.secũda dum quod in subdiuisione non sumit immediatam propositionem ad subdiuidendum, sed immediatum principium. Principium autem syllogismi dici potest non solum propositio, sed etiam diffinitio. Vel potest dici, quod licet diffinitio in se non sit propositio in actu, est tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de subiecto verè prædicari.

LECTIO VII.

Principia ipsa notiora esse ipsa conclusione, neque quid illis certius esse ostenditur, quam quòd principiis opposita falsa sint.

ARGV. *Cum autem credere, scireque rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonstrationem vocamus, hęc vero fit, quia sunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, necesse est non solum antea prima ipsa vel omnia, vel aliqua cognoscantur, sed etiam magis noscantur.*

ANTI. *QVoniam autem oportet credere, & scire rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem, est autem hoc quidem scire ea ex quibus est syllogismus, necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis.*

Postquam ostendit Philosophus quæ sunt immediata principia, hîc de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod immediata principia sunt magis nota conclusione. Secundo ostendit quod & falsitas contrariorum debet esse notissima, ibi [Non solum autem, &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, quod quia omnia nos credimus alicui rei conclusæ, & scimus eam per hoc, quod habemus syllogismum demonstratiuum, & hoc quidem est inquantum scimus syllogismum demonstratiuum, necesse est non solum præcognoscere prima prin-
Cur addidit omnia, aut quędam. Prima interpreta. cipia conclusionis, sed etiam ea magis cognoscere, quàm conclusionem. Addidit autem aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc quod sint nota, & antequam probentur non sunt magis nota conclusione. Sicut quòd angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quædam vero principia sunt, quæ statim posita, sunt magis nota conclusione. Vel aliter quædam
Secunda. conclusiones sunt, quæ sunt notissimæ, vtputa per sensum sumptæ, siue acceptæ, sicut quod sol eclipsetur. Vnde principium per quod probatur

A non est notum magis simpliciter scilicet quod luna interponatur inter solem & terram, licet sit magis notum in via rationis procedentis ex causa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam, dixerat supra, quod quædam principia tempore prius cognoscuntur, quàm conclusio, quædam vero simul tempore nota sunt cum conclusione. Secundo ibi. Non sępe principium ma non conclu. Tertia.

Semper enim illud est tale magis, ob quod vnumquodque est tale. Veluti magis, id est, dilectum, atque amatum, ob quod amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus, & illa sane scimus, ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora. ARGV.

Semper enim propter quod vnumquodque & illud ANTI.
B *magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima, & credimus, illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa & posteriora.* Vide in annot.

Probat propositum dupliciter. Primo ratione ostensiua sic. [Propter quod vnumquodque & illud magis, sicut si amamus aliquem.] propter alterum, vt si Magistrum propter discipupulum, discipulum amamus magis. Sed conclusiones scimus & eis credimus propter principia. Propter quod vnũquodque, &c. Ergo multo magis scimus principia, & magis eis credimus, quàm concusioni. Attendendum est autem circa hanc rationem, quod causa semper est potior effectu suo. Quando ergo causa, & ef-
C fectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quàm de effectu, sicut ignis est magis calidus, quàm ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut etsi in sole non sit calor, est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris. Deinde cum dicit.

Fieri autem non potest vt ea magis quisquam, quæ nescit, & circa quæ non melius dispositus est, quàm si scierit, quàm ea, quæ cognoscit, credat, atque essentiat. At euenit id profecto, si non prius cognouerit principia quispiam, quàm ea, quæ per demonstrationem creduntur. ARGV.

D *Non potest autem credere magis quæ scit, quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus, quàm sciens, si contingit. Accidit autem hoc nisi aliquis præcognouerit per demonstrationem credentium.* ANTI. Vide in annot.

Probat idem per rationem ducentem ad impossibile, quæ talis est. Principia præcognoscuntur conclusione, vt supra habitum est, & sic quando principia cognoscuntur, nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita quàm conclusio, sequeretur quod
E homo, vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quæ non nouit, quàm ea quæ nouit. Hoc autem impossibile est, ergo impossibile est quod principia non sint magis nota conclusione. Litera sic exponitur. [Neque sciens, neque alius melius dispositus in cognoscendo, quam sciens, si contingeret aliquem esse talem,] quod dicit propter intelligentem principia, de quo adhuc non est manifestum, [non potest magis credere quæ non contingunt sciri ab eo, his, quæ iã scit. Accidit autẽ hoc, nisi aliquis de numero credentiũ conclusionẽ per demonstrationẽ præcognouerit,] id est. magis nouerit Le.2.ex.vi.

uerit principia. In Græco planius habetur sic. Non est autem possibile credere magis his, quæ non existunt, nec sciens, neque melius dispositus, quàm si contigerit, sciens.

Tertio ibi.

ARGY. *Magis enim principiis, aut omnibus, aut quibusdam credere, quàm conclusioni necesse est ei, qui per demonstrationem scientiam est habiturus.*

ANTI. Vide in annot. *Magis enim necesse est credere omnibus principiis, aut quibusdam, quàm conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationem.*

Exponit quod dixerat, dicens, quod hoc, quod dictum est, quod magis necesse est credere principiis, aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationem. Si enim aliunde conclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa. Deinde cum dicit.

Idem su. præsenti lec. ex. primæ.

ARGY. *Non solum autem ipsa principia magis nota, magisque credita sint, quàm id, quod ex ipsis ostenditur, sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principiis opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, veræque contraria, credibile sit aut notius principiis ipsis oportet. Quippe cum eum, qui simpliciter est scientiam consecutus, nunquam ab ea persuasione dimoueri oporteat.*

ANTI. *Non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur, sed neque aliud ipso credibilius est, neque notius oppositis principiis, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. Siquidem oportet scientiam simpliciter non incredibilem esse.*

Ostendit quod [non solum magis oportet cognoscere principia] quam conclusionem demonstratiuam, sed etiam nihil debet esse certius, quam quod opposita principiis sint falsa. Et hoc ideo, quia [oportet scientem non esse incredibilem] principiis, sed firmissime eis assentire. Quicunque autem dubitat de falsitate vnius oppositorum, non potest firmiter inhærere opposito, quia semper formidat de veritate alterius oppositi.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores, alter illorum qui nullius esse scientiam opinati sunt, alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt.

ARGY. *Sunt autem quibus non videtur esse scientia, propterea quòd ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiam quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum sane verum, aut necessarium est.*

ANTI. *Quibusdam quidem igitur propter id, quod oportet prima scire, non videtur scientia esse. Quibusdam autem omnium videntur esse demonstrationes. Quorum neutrum, neque verum, neque necessarium est.*

Postquam determinauit Philosophus de cognitione principiorum demonstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa tria hoc facit. Primo ponit errores. Secũdo rationes errantium, ibi [Supponentes quidem igitur.] Tertio excludit rationum radices, ibi [Nos autem dicimus.] Dicit ergo primo quod

A ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarii sunt exorti. Determinatum est enim supra quod oportet principia demonstrationis præcognoscere, immo quod oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, quod nullius rei sit scientia. Quibusdam autem videtur quod sit scientia & quod omnium possit haberi scientia per demonstrationem. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorum. Deinde cum dicit. Lect. 6. tex. 2. & 3.

ARGY. *Qui namque scientiam non esse omnino ponunt, hi censent ascendendum esse in infinitum, propterea*

B *quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri enim non potest vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio, quod quidem solum, inquiunt, est scire. Quod si fieri non potest vt prima sciantur, neque fieri posse dicunt vt ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter, propriéue, sed ex suppositione, duntaxat si illa sint.*

ANTI. *Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non sint vtique scientes posteriora, propter priora, quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia, hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod vere dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire*

C *simpliciter neque proprie, sed ex conditione si illa sint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores incidunt. Et primo ponit rationem dicentium quod non est scientia, quæ talis est. Principia demonstrationis, aut procedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia, quia infinita non est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, non cognitis primis. Si autem stetur in principiis, oportet quod principia nesciantur, si scire solum est per demonstrationem. Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonstrantur. Si autem princi-

D pia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie, sed solum sub hac conditione si principia sint. Non enim potest aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium quod est ignotum sit. Sic ergo sequitur vtroque modo, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitum, quod nullius rei est scientia. Secundo cum dicit. Per ignotũ aliquid cognosci.

ARGY. *At secundi de modo quidem sciendi consentiunt, per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstrationem esse nihil, inquiunt prohibere. Fieri enim potest vt demonstratio circuli modo versetur, omniáque mutuo demonstrentur.*

E ANTI. *Quidam autem quòd ipsum quidem scire sit confitentur per demonstrationem solum esse, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet. Contingit enim circulariter fieri demonstrationem, & hoc est, quæ sunt adinuicem.*

Ponit rationem dicentium omnium esse scientiam per demonstrationem, quia præmissæ radici, scilicet quod non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam, scilicet quod posset circulariter demonstrari. Sic enim sequebatur, quod etiamsi in principiis demonstrationis esset status, prima tamen principia erant scita per demonstra-

tionem, quia illa principia dicebant demonstrari A ex posterioribus. Nam circulariter demonstrare est demonstarare ex inuicem, id est, quod primo fuit principium, postmodum sit conclusio, & è conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nos autem dicimus nec omnem scientiam esse demonstratiuam, sed eorum, quæ mediis vacant indemonstrabilem esse. Quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium quidem est, vt priora sciantur, & ea, ex quibus conficitur demonstratio statur autem tandem in hisce, quæ vacant mediis, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, vt non solum scientiam, sed & principium scientiæ quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.* B

ANTI. Vide in annot. *Nos autem dicimus neque omnem scientiam demonstratiuam esse; sed scientiam immediatorum indemonstrabilem. Et hoc quòd necessarium sit manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem quandoque immediata, hæc quidem priora indemonstrabila necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa enim cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus.*

Excludit falsas radices prædictarum rationum. Et primo hoc quod supponebant, scilicet quod non est scire nisi per demonstrationem. Secundo hoc quod dicebant, scilicet quod contingeret circulariter demonstrari, ibi [Circulo quoque.] Dicit ergo primo quod non omnis scientia est demonstratiua, id est, per demonstrationem accepta, sed immediatorum principiorum est scientia indemonstrabilis, id est, non per demonstrationem accepta. Sciendum tamen quod hic Aristo. large accipit scientiam pro qualibet certitudinali cognitione, & non secundum, quod scientia diuiditur contra intellectum, prout dicitur. Scientia est conclusionum, & intellectus principiorum. Quod autem necessarium sit, vt certa cognitio aliquorum habeatur sine demonstratione, sic probat. Necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, sed hoc aliquando contingit reducere in aliqua immediata, aliàs oporteret dicere quod inter duo extrema scilicet subiectum & prædicatum essent infinita media in actu. Et plus, quod non esset aliqua duo accipere, inter quæ non essent infinita media. Qualitercunque autem media assumantur, est accipere aliquid alteri immediatum. Immediata autem cum sint priora, oportet esse indemonstrabilia. Et ita patet quod necesse est haberi aliquorum scientiam sine demonstratione. Si ergo quæratur quomodo immediatorum scientia habeatur; respondendum quod non solum immediatorum est scientia, immo etiam cognitio eorum est principium totius scientiæ. Nam ex cognitione principiorum demonstratur cognitio conclusionum, quarum proprie est scientia. Ipsa autem principia immediata non per aliquod medium extrinsecum cognoscuntur, sed per cognitionem propriam terminorum. Scito enim quid totum, & quid pars, cognoscitur quod omne totum est maius sua parte, quia in talibus propositionibus, vt supra dictum est, prædicatum est in ratione subiecti. Et ideo rationabiliter cognitio horum principiorum est causa cognitionis conclusionum, quia semper id, quod est per se, est causa eius, quod est per aliud.

Lectio seq. imme.

Scientia hic.

Oportet ad imme. redu.

C D E

Lect. 5. ex po. 5. circa med.

LECTIO VIII

Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur.

ARGY. *Et etiam patere dicimus fieri non posse vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri enim nequit vt eisdem eadem simul priora sint, atque posteriora, nisi altero modo, veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur, quo quidem modo facit inductio notum. Quod si ita sit, non bene est diffinitum ipsum simpliciter scire, sed est sane duplex. An altera demonstratio, quæ sit ex hisce, quæ nobis sunt notiora, non est simpliciter demonstratio?*

ANTI. *Circulo quoque quòd impossibile sit demonstrare simpliciter, manifestum est, si vere ex prioribus oportet demonstrationem & notioribus. Impossibile est enim eadem sibiipsis simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt hæc quidem ad nos, illa autem simpliciter, quo certe modo facit inductio notum. Si autem sic est, non erit scire vtique simpliciter bene determinatum, sed dupliciter, aut non simpliciter altera demonstratio sit ex notioribus.*

Postquam Philosophus exclusit vnam falsam radicem, ostendens quod non omnis scientia est per demonstrationem, hic excludit aliam ostendens quod non contingit circulariter demonstrare. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd circularis syllogismus dicitur quando ex conclusione & altera præmissarum conuersa concluditur reliqua, sicut si fiat talis syllogismus. Omne animal rationale mortale est risibile. Omnis homo est animal rationale mortale. Ergo omnis homo est risibilis. Assumatur ergo conclusio tanquam principium, & adiungatur & minor conuersa hoc modo. Omnis homo est risibilis, omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile, quæ erat maior primi syllogismi. Ostendit autem per tres rationes quod non contingit circulariter demonstrari. Quarum prima talis est. In circulari syllogismo idem fit conclusio & principium. Principium autem demonstrationis est prius & notius conclusione, vt supra ostensum est. Sequitur ergo quòd idem sit prius & posterius respectu vnius & eiusdem, & notius, & minus notum. Hoc autem est impossibile. Ergo est impossibile circulariter demonstrari. Sed potest aliquis dicere quòd idem potest esse prius & posterius alio & alio modo, scilicet vt hoc sit prius quoad nos, & illud sit posterius simpliciter. Sicut singularia sunt priora quoad nos, & posteriora simpliciter. Vniuersalia vero è conuerso. Hoc autem modo inductio facit notum, sed altero modo à demonstratione. Nam demonstratio procedit ex prioribus simpliciter, inductio autem ex prioribus quoad nos. Sed si sic fieret demõstratio circularis, vt sc. primo cõcluderetur ex prioribus simpliciter, postea vero ex prioribus quoad nos, sequeretur quòd non esset bene determinatum superius, quid est scire. Dictum est enim quod scire est causam rei cognoscere. Et ideo ostensum est, quòd oportet demonstrationẽ quæ facit scire, ex prioribus simpliciter procedere. Si autem demonstratio nunc ex prioribus simpliciter, nunc ex prioribus quoad nos procederet

Circularis syllogismi.

Circularem demon. esse impo. tripliciter probatur. prima ratio.

Tacita ob.

Idẽ su. le. 4. expositio vltim.

Responsio.

Lect. 4. tex. ex 2.

Supra imme.

deret, oporteret quòd scire etiam non solum esset causam rei cognoscere sed diceretur quòd esset etiam quoddam scire per posteriora. Aut ergo oportebit sic dicere, aut oportebit dicere quòd altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus, non sit simpliciter demonstratio. Ex his ergo apparet quare dialecticus syllogismus potest esse circularis. Procedit enim ex probabilibus. Probabilia autem dicuntur quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus. Et sic dialecticus syllogismus procedit ex his quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis & minus notum quoad diuersos, & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem. Sed demonstratio fit ex notioribus simpliciter, & ideo vt dictum est, non potest fieri circircularis demonstratio. Secundam rationem ponit ibi.

Simil. dial. posse esse circula. non autem demõ

A

ARGY. *Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationem versari, non solum id quod nunc est dictum, sed etiam nil aliud dicere, quàm hoc est, si hoc est. Hoc vero pacto, facile est omnia demonstrare. Atque patet idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur, nihil profecto refert, atque per paucos etiam duos.*

ANTI. Vide in annot.

Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm quoniam hoc est si hoc est. Sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis. Per multos quidem aut per paucos reflectere, nihil differt. Per paucos autem, aut per duos.

Secunda ratio.

Ratio talis est. Si sit demonstratio circularis, sequitur quod in demonstratione probetur idem per idem, vt si dicamus, si est hoc, est hoc. Sic autem facile est demonstrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tam sciens quàm ignorans. Et sic per demonstrationem non acquiritur scientia, quod est contra diffinitionem demonstrationis. Non ergo potest esse demonstratio circularis. Veritatem autem primæ consequentiæ sic ostendit. Primo enim dicit quod manifestum est quod accidit circulari demonstratione facta, hoc, quod prius dictum est, scilicet quod idem probetur per idem. Si quis enim sumat tres terminos. Reflexionem autem fieri per multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem processum, qui fit in demonstratione circulari à principio ad conclusionem, & iterum à conclusione ad principium. Huiusmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, siue fiat per multa, siue per pauca non differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem enim virtus arguendi est, si quis, procedit sic, si est a est b, & si est b, est c, & si est c est d, & iterum reflectitur dicens, si est d est c, & si est c est b, & si est b est a, sicut si statim à principio reflectitur dicens, si est a est b, & si est b est a. Dicit autem per duos terminos, & supra dixit tribus terminis positis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui sit idem cum primo. Deinde cum dicit.

Quid per reflexionẽ.

Cur dicit per duos ter.

ARGY. *Nam quando cum a sit, est necessario b, & hoc cum sit, est necessario c, tum cum a sit, necessario c ipsum erit.*

ANTI. *Cum enim sit a ex necessitate est b. Hoc autem cum sit, erit c. Cum igitur a sit ex necessitate erit c.*

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si sit a est b & si est b, est c, ergo si est a ex necessitate est c. Deinde cum dicit,

ARGY. *Si igitur cum a sit necesse est b esse, & cum b sit, necesse est esse a, hoc enim erat circuli modo versari, ponatur a eo in loco, quo ipsum est c. Dicere igitur cum b sit a ipsum esse, nil aliud est quàm dicere, cum b sit c ipsum esse. Id autem nil aliud est, quàm dicere, cum a sit c ipsum esse, at idem est c & a, quare fit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quàm cum a sit a ipsum esse. Hoc vero pacto facile est omnia demonstrare.*

B

ANTI. *Si igitur cum sit a necesse est b esse, hoc autem cum sit, erit a. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim a in quo est c b, igitur cum sit a esse dicere, est ipsum c dicere. Hoc autem est, quoniam cum sit a est c. Sed c cum a idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem, nihil alterum, nisi cum sit a est a. Sic autem omnia demonstrare leue.*

Per formam arguendi præmissam ostendit, quod in circulari demonstratione concluditur idem per idem sumptis duobus terminis tantum. Est enim dicere. Si est a est b & reflectendo si est b est a quod est circulariter demonstrare. Ex quibus duobus sequitur secundum præmissam formam arguendi, si est a est a. Quod sic patet. Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos ad b sequebatur c, ita in deductione reflexa duorum terminorum ad b sequitur a. Ponatur ergo quod idem significet a in 2. deductione reflexa, quod significabat in prima directa, quæ est per tres terminos. Igitur dicere in 2. deductione, si est b est a est hoc ipsum quod erat dicere in prima deductione, si est b est c. Sed cum diceba-tur in prima deductione, si est b est c sequebatur, si est a est c. Ergo in deductione circulari sequitur si est a est a, cum a idem ponatur quod c. Et ita leue erit demonstrare omnia, vt dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

C

ARGY. *At vero nec idipsum fieri potest, nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur, quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius vno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse, vno inquam, aut termino, aut positione. Ex duabus autem positionibus primis ac minimis fieri posse, siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b & c, mutuo se sequantur, sic tantum fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura, vt in libro Priorum ostendimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex hisce fieri, quę sunt sumpta. Ea vero, quæ prædicationem suscipiunt mutuam, fieri non potest, vt mutuo demonstrentur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse ac impossibile demonstrationem ipsam mutuam esse censere, atque ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.*

D

E

ANTI. *At vero nec hoc possibile est nisi in his, quæcunque alternatim se sequuntur, sicut sunt propria. Vno quidem posito ostensum est quòd nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem vno quod neque termino vno neque propositione vna proposita. Ex duabus autẽ propositionibus primis & minimis, cõtingit sic quidẽ syllogizare. Si quod igitur & a ipsi b & c inhæreat & hæc adinuicem, & ipsi a sic quidem contingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his, quę de syllogismo sunt. Ostensum autem est quòd in aliis figuris, aut non fit syllogismus,*

aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est, quòd vanum quidem est, & impossibile sit dicere ex his, quæ sunt abinuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium non contingit demonstrationem esse.

Hæc ratio est talis. Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem quia demonstratio est circularis, necesse habent dicere quod omnia possunt demonstratione circulari, & ita necesse habent dicere quod in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraque præmissarum. Hoc autem non fieri potest, nisi in his quæ ad se inuicem conuertuntur, id est, conuertibilia sunt, sicut propria. Sed non omnia sunt huiusmodi, ergo vanum est dicere quod omnia possunt demonstrari, propter hoc quod circularis esset demõstratio. Quod autem oportet in demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundum positionem istorum patet, qua ostensum est in libro Priorum, quod vno posito non sequitur ex necessitate aliud nec vno posito termino, nec posita vna propositione tantum. Li.pri.c.5. Li.2.c.2. Nam omnis syllogismus est ex tribus terminis & duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonstratione circulari, scilicet a b c, ita quod a insit omni b, & omni c, & hæc, scilicet b & c, inhæreant sibi inuicem, ita quod omne b sit c & omne c sit b, & iterum hæc insint ipsi a, ita quod omne a sit b, & omne a sit c. Et ita se habentibus terminis contingit monstrare in prima figura ex alterutris, id est, circulariter omnia quæsita, id est, conclusionem ex duabus præmissis, & vtramlibet præmissarum ex conclusione, & altera præmissarum conuersa, Li.2.c.5. sicut ostensum est in his, quæ sunt de syllogismo in libro Priorum, in quo agitur de syllogismo simpliciter. Quod sic patet. Sumantur tres termini conuertibiles, scilicet risibile, animal rationale mortale, & homo, & syllogizetur sic. Omne animal rationale mortale est risibile. Omnis homo est animal rationale mortale, ergo omnis homo est risibilis. Et ex conclusione potest iterum concludi tam maior quàm minor. Maior sic. Omnis homo est risibilis, omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile. Minor sic. Omne Lib.2.c 6. risibile est animal rationale mortale, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale mortale. Ostensum est autem in libro Priorum, quod in aliis figuris à prima, scilicet in 2. & 3. aut non fit circularis syllogismus, scilicet per quem ex conclusione possit syllogizari vtraque præmissarum, aut si fiat, non erit ex acceptis, sed ex aliis propositionibus quæ non sunt in primo syllogismo. Quod sic patet in 2. figura non est conclusio nisi negatiua. Vnde oportet Cur non in 2. figura. alteram præmissarum esse negatiuam & alteram affirmatiuam. Non enim ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis potest concludi negatiua. Non est ergo possibile, quod ex conclusione & præmissa negatiua concludatur affirmatiua. Si ergo affir- Cur non in 3. matiua debet probari, oportet quod per alias propositiones probetur, quæ non sunt sumptæ. Similiter in 3. figura non est conclusio nisi particularis. Oportet autem alteram præmissarum ad minus esse vniuersalem. Si autem in præmis- A sis sit aliqua particularis, non potest concludi vniuersalis. Vnde non potest esse quod in 3. figura ex conclusione syllogizetur vtralibet præmissarum. Et eadem ratione apparet, quod nec in prima figura talis circularis syllogismus potest fieri, per quem vtraque præmissarum concludatur, nisi in primo modo, in quo solo concluditur vniuersalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo potest fieri talis syllogismus circularis, per quem vtraque præmissarum concludatur, nisi sumantur tres termini æquales, id est, conuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet enim ex conclusione, & altera præmissarum conuersa concludere reliquam, sicut dictum est. Non potest autem B vtraque præmissarum conuerti, cum vtraque sit vniuersalis affirmatiua, nisi in terminis conuertibilibus.

LECTIO IX.

Demonstrationem esse ex necessariis ostendit, & quid de omni sit declarat.

Cum autem fieri nequeat, vt id aliter sese habeat, cuius est absolute scientia, id necessarium est profecto, quod demonstratiua sciri scientia potest; atque ea est demonstratiua scientia, quam habemus demonstrationem habendo. Est ergo demonstratio ex necessariis ratiocinatio. Sumendum est igitur ex quibus, qualibúsue demonstrationes conficiuntur. ARGV.

C

QVoniam autem impossibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessariis itaque syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt. ANTI. Tex.co.7.

Postquam Philosophus ostendit quid sit syllogismus demonstratiuus, in parte ista incipit ostendere, ex quibus & qualibus fit. Tex.cõ.8. Lect.13. Et circa hoc tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. D 2. determinat quædam quæ sunt necessaria ad præcognoscendum, ibi [Primo autem determinabimus] 3. determinat propositum, scilicet ex quibus fit syllogismus demonstratiuus, ibi [Si igitur est demonstratiua.] Dicit ergo primo, quod quia dictum est supra, quod impossibile est aliter se habere in diffinitione eius Lect 4.1. ex 2. quod est scire, necessarium erit id quod scitur secundum demonstrationem esse necessarium. Quid autem sit quod est secundum demonstrationem scire exponit, & dicit quod demonstratiua scientia est quam habemus in habendo per demonstrationem, id est, quam acquirimus ex demonstratione. Et sic habetur quod demonstrationis conclusio sit necessaria. Quamuis au- Necessariũ ex conting. syllogismi non tamen sciri. E tem necessarium possit syllogizari ex contingentibus, non tamen de necessario potest haberi scientia per medium contingens, vt infra probabitur. Lect.13. Et quia conclusio demonstrationis non solum est necessaria, sed etiam per demonstrationem scita, vt dictum est, sequitur quod syllogismus demonstratiuus sit ex necessariis. Et ideo accipiendum est ex quibus necessariis, & qualibus sint demonstrationes. Deinde cum dicit.

Atque primo determinemus quid de omni, quid per se, quid vniuersaliter dicimus. ARGV.

Pri-

ANTI. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale.* A

Interponit ea, quæ sunt præintelligenda ad præcognoscendum de quibus tractaturus est. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & dicit quod antequam determinetur in speciali ex quibus & qualibus est demonstratio, primo determinandum est quid intelligimus cum dicimus de omni, & per se, & vniuersale. Cognoscere enim ista est necessarium ad sciendum ex quibus est demonstratio. Hoc namque oportet obseruari in demonstrationibus. Oportet enim in propositionibus demonstrationis aliquid vniuersaliter prædicari, quod significat dici de omni, & per se, & primo quod significat vniuersale. Hæc autem tria ex additione se habent ad inuicem. Nam omne quod per se prædicatur, prædicatur vniuersaliter, & non è conuerso. Similiter quod primo prædicatur, prædicatur per se, sed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis istorum. Differentia etiam & numerus istorum trium apparet ex hoc, quod aliquid prædicari dicitur de omni siue vniuersaliter per comparationem ad ea, quæ continentur sub subiecto. Tunc enim dicitur aliquid de omni, vt habetur in libro Priorum, quando nihil est sumere sub subiecto de quo prædicatum non dicatur. Per se autem dicitur aliquid prædicari per comparationem ad ipsum subiectum, quia ponitur in eius diffinitione, vel è conuerso, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prædicari de altero per comparationem ad ea, quæ sunt priora subiecto continentia ipsum. Nam habere tres angulos non prædicatur primo de isochele, quia prius prædicatur de priore, scilicet de triangulo. Secundo ibi.

Cur de omni per se & vniuersali.

B

De omni per se & vniuersaliter quo. inter se.
Li.1.c.1.

Lect. seq.

ARGY. *Id itaque de omni dicimus quod non cuidam inest, cuidam non inest, nec interdum competit, interdum non competit. Nam si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominem, verum est eum & animal dicere. Ac si nunc verum est & alterum dicere, verum est & alterum dicere. Et si in omni linea punctum inest, similiter.*

ANTI. *De omni quidem hoc dico, quod vtique est non in quodam quidem sic, in quodam autem non, neque aliquando quidem sic, aliquando vero non, vt de omni homine animal. Si enim verum est dicere hominem, verum est dicere animal, & si alterum & alterum. Et si in omni linea punctum, similiter inest.*

Lect. 20. Lect. 11. Notum. Li.1.c.1.

Determinat propositum. Et diuiditur in tres. Primo ostendit quid sit dici de omni. 2. quid sit dici per se, ibi [Per se autem.] 3. quid sit vniuersale, ibi [Vniuersale autem dico.] Circa primum duo facit. Primo dicit quid sit dici de omni. Ad hoc sciendum est, quòd dici de omni, prout hic sumitur, addit supra dici de omni, prout sumitur in lib. Priorum. Nam in libro Priorum sumitur dici de omni communiter, prout vtitur eo dialecticus & demonstrator. Et ideo in diffinitione dici de omni duo ponit, quorum vnum est, vt nihil sit sumere sub subiecto cui prædicatum non insit. Et hoc significat cum dicit. [Non in quodam quidem sic, in quodam autem non.] Aliud est, quòd non sit accipere aliquod tempus, in quo prædicatum non conueniat. Et hoc designat cum dicit. [Non aliquando sic. aliquando non.] Et ponit exemplum. Sicut de omni homine prædicatur animal, & de quocunque verum est dicere quod sit homo, verum est dicere quod sit animal, & quandocunque est homo, est animal. Et similiter se habet de linea, & de puncto. Nam punctum est in linea qualibet & semper. Secundo ibi.

ARGY. *Atque huius signum est id, quod facimus. Hoc enim pacto solemus inficiationes afferre, cum interrogamur de omni, si de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit.*

ANTI. *Signum autem est, namque instantias sic proferimus, sicut de omni interroganti, aut si in quodam non, aut si aliquando non.*

Manifestat positam diffinitionem per signum ab instantiis sumptum. Non enim infertur instantia circa vniuersalem propositionem, nisi quia deficit aliquid eorum, quod per eam significatur. Cum autem interrogamur an aliquid prædicetur de omni demonstratione, tunc dupliciter ferimus instantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur sub subiecto non est verum, vel quia aliquando non est verum. Vnde manifestum est quod dici de omni vnumquodque eorum significat.

LECTIO X.

Quatuor modi ipsius per se exponuntur.

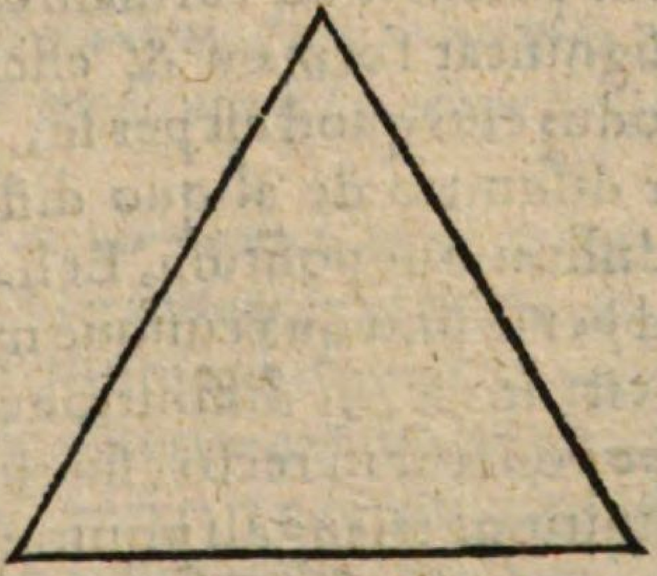
C

ARGY. *Per se autem dicimus ea, quæ sunt in ratione quid est dicente, vt triangulo linea, & lineæ punctum inest. Ex his enim ipsorum substantia constat, & hæc insunt in ratione quid est dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ quid est patefacit, ea ipsa sunt quibus insunt, quo pacto lineæ quidem rectum & curuum inest, numero vero par atque impar, primum atque compositum, figura denique laterum æqualium, at altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest. Quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidentia, quemadmodum competit animali musicum, aut album.*

D

ANTI. Tex. com. 9. *Per se autem sunt, quæcunque sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea, & in linea punctum: substantia enim ipsorum ex his est & quæ insunt in ratione dicente quid est.*

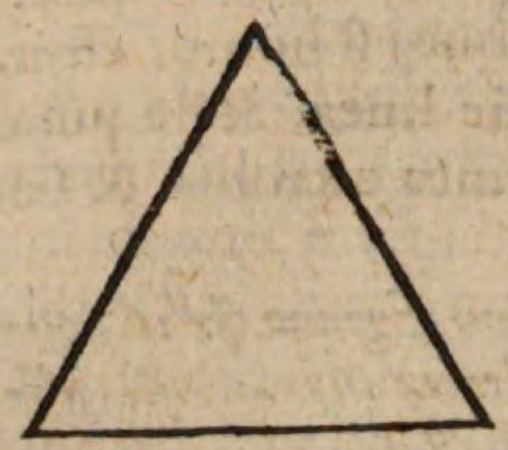
Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

E

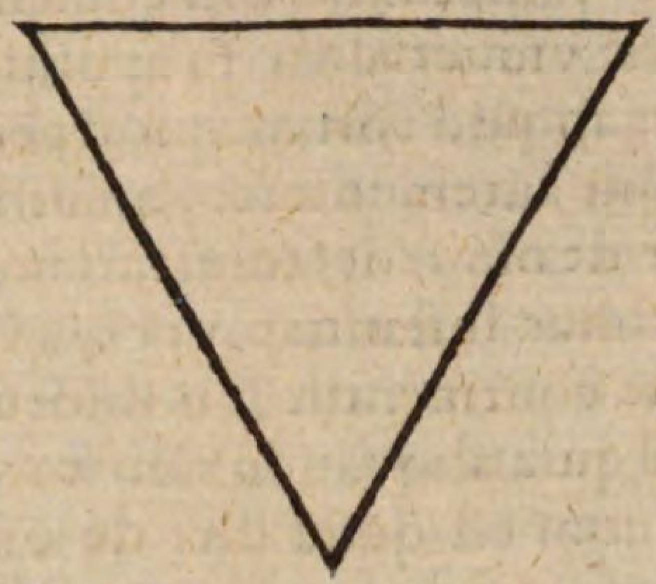
Et quibuscunque eorum quæ insunt ipsis, ipsa ratione insunt quid est demonstrante, vt rectum inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primum compositum, & isopleuros, quod est æquilaterum, & scalenon, id est, altera parte.

Æquilaterus seu Isopleuros habens tria latera inæqualia.

longius, quę in omnibus his insunt in ratione quid est dicente, huic quidem linea, huic vero numerus. Similiter & in aliis.

Scalenon seu gradatus habens tria latera inæqualia,

huiusmodi vnicuique per se esse dico. Quęcunque vero neutraliter insunt, accidentia sunt, vt musicum, aut album animal.

Notum. Per præpo. Postquã determinauit Philosophus de dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quot modis dicitur aliquid per se. Secundo ostendit qualiter his modis demonstrator vtatur, ibi [Quę ergo dicuntur.] Circa primum sciendum, quod hæc propositio per designat habitudinem causæ. Designat etiã interdum, & situm, sicut dicitur esse aliquis per se quando est solitarius. Causæ autem habitudinem designat aliquando quidem formalis, sicut dicitur, quod corpus viuit per animam. Quandoque autem habitudinem causæ materialis, sicut dicitur, quod corpus est coloratum per superficiem, quia scilicet subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinẽ causæ extrinsecæ, & præcipue efficientis, sicut cum dicitur, quod aqua calescit per ignem. Sicut autem hæc propositio per, designat habitudinem causæ, quando aliquid extrinsecũ est causa eius, quod attribuitur subiecto, ita quando subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se. Primus ergo modus dicendi per se, est quando id quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio significat formam & essentiam rei, primus modus eius quod est per se, est quando prædicatur diffinitio de aliquo diffinito, vel aliquid in diffinitione positum, Et hoc est quod dicit, quod per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est, id est, in diffinitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in diffinitione trianguli ponitur linea. Vnde linea per se inest triangulo. Et similiter in diffinitione lineæ ponitur punctum. Vnde punctum per se inest lineæ. Rationem autem quare ista ponantur in diffinitione subiungit dicens. [Substantia autem.] id est, essentia, quam significat diffinitio ipsorum, id est, trianguli & lineæ, est ex his scilicet ex linea, & punctis. Quod non est intelligendũ quod linea ex punctis componatur, sed quod punctum sit de ratione lineæ, sicut linea de ratione tranguli. Et hæc dicit ad excludendum ea, quæ sunt partes ma-

Pri. modus dicendi per se.

Tex. commen. 35.

A teriæ, & non speciei, quæ non ponuntur in diffinitione, sicut semicirculus non ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicitur. 7. Metaphy. Et subiungit quod quæcunque vniuersaliter insunt in ratione dicente quid est per se attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi per se est, quando hæc propositio per designat habitudinem causæ materialis, prout scilicet id cui aliquid attribuitur, est propria materia, proprium & subiectum ipsis. Oportet autem quod proprium subiectum ponatur in diffinitione accidentis quandoque quidem in obliquo, sicut quando accidens in B abstracto diffinitur, cum dicimus quod simitas est curuitas nasi, quandoque vero in recto, vt cũ accidens diffinitur in concreto, vt cum dicimus quod simus est nasus curuus. Cuius quidem ratio est, quod cum esse accidentis dependeat à subiecto, oportet etiam quod diffinitio eius significans esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, quando subiectum ponitur in diffinitione prædicati, quod est propriũ accidens eius. Et hoc est quod dicit [& per se dicuntur quęcunque eorum] id est, de numero eorum [quæ insunt ipsis], id est, subiectis accidentium, & ipsa subiecta insunt in ratione demonstrante quid est ipsum acci-C dens, id est, in diffinitione accidentis. Sicut rectum & circulare insunt lineæ per se. Nam linea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem ratione par & impar per se insunt numero, quia numerus in eorum diffinitione ponitur. Nam par est numerus medium habens. Et similiter primum & compositum per se prædicantur de numero, & numerus in diffinitione eorum ponitur. Est enim primum in numeris, numerus qui nullo numero alio mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius. Compositus autem est numerus, quem etiam alius numerus mensurat, sicut nouenarius. Et similiter isopleuros, id est, æquilaterus, & scalenon, id est, trium inæqualiũ laterũ, & altera parte longius, per se insunt triãgulo, & D triãgulus in diffinitione eorum ponitur. Et ideo subiungit quod omnia subiecta insunt omnibus præmissis accidentibus in ratione dicente quid est, id est, in diffinitione, sicut alicui prædictorum accidentium inest linea, alicui vero numerus, & similiter in aliis, vnicuique inquam ipsorum subiectorum, per se inesse dico suum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter insunt, id est, ita quod ponantur in diffinitione, subiectorum neque subiecta in diffinitione eorum, sunt accidentia, id est per accidens prædicantur. Sicut musicum & album prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Quando per pręp. consti. 2. mo. Subiectum poni in diff. acci.

Secundus modus.

Primum in numeris compo. quid.

Praterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur vllo. Ambulans enim aliquid aliud est, quod ambulans est, atque album. At substantia, & quæcunque hoc aliquid significant, non sunt aliud, quàm id quod sunt. Ea igitur, quæ de subiecto non dicuntur, per se, ea vero, quæ de subiecto dicuntur accidentia dico. A R G Y.

E *Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, vt ambulans, cum alterum quoddam sit ambulans, & album. Subiecta autem, & quæcunque hoc aliquid significant, non alterum aliquid sunt, quod vere sunt. Quæ quidem igitur non de subiecto sunt, per se dico, quæ vero de subiecto, accidentia.* A N T I. Vide in annot.

Ponit alium modũ eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur quod per se est aliquod particulare quod est in Ter. mod. per se.

genere

genere substantiæ, quod non prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, quia cum dico ambulans, vel album, non significo album vel ambulans, quasi per se aliquid solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel album. Sed in his, quę significant hoc aliquid scilicet in primis substantiis, hoc non contingit. Cum enim dicitur Socrates, vel Plato, non intelligitur, quod sit aliquid alterum, quàm id quod vere ipsa sunt, quod scilicet sit subiectum eorum. Sic igitur hoc modo quæ non prædicantur de subiecto sunt per se, quæ vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt. Nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus non semper accidentia sunt. Sciendum est autem quod iste modus non est modus prædicandi, sed modus existendi. Vnde etiam in principio dixit, per se sunt, & non per se dicuntur. Deinde cum dicit.

Nota circa 3. mod.

ARGY. *Insuper alio modo id quidem per se dicimus quod vnicuique competit ob ipsum, id autem quod hanc conditionem egreditur, accidens. Veluti si ambulante quopiam corruscauerit, id accidens dicimus. Non enim ob ipsum corruscauerit quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse. At si cum iugularetur, quispiam mortem obierit, iugulationeúe, id per se dicimus. Ob id ipsum enim quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit eum, cum iugularetur mortem oppetisse.*

ANTI. Vide in annot. *Item alio modo quod quidem propter ipsum inest vnicuique per se, quod vero non propter ipsum, accidens est. Vt si ambulante corruscauit, accidens est. Non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed quod accidens est, dicimus hoc. Si vero propter ipsum, per se est, vt si aliquod interfectum interierit secundum interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est, sed non quod accidat, interfectum interire.*

4. modus per se. Ponit quartum modum, secundum quem hęc præpositio, per, designat habitudinem causæ efficientis, vel cuiuscunque alterius. Et ideo dicit, quod quicquid inest vnicuique per seipsum, per se dicitur de eo, quod vero non per seipsum inest alicui, per accidens dicitur, sicut cum dico hoc ambulante corruescat. Non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed hoc dicitur secundum accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se inest, vt si dicamus quod interfectum interijt. Manifestum est enim quod propter id quod illud interfectum est, interiit, & non est accidens, quod interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto, vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus, vt ipsa sint in subiectis, ea ob ipsa & necessario sunt. Nam fieri non potest vt non competant, aut simpliciter, aut opposita, veluti lineæ rectum, aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio, genere in eodem, ceu par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANTI. Tex. com. 10 vide in annot. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt inesse prędicantibus, aut inesse propter ipsa, quę sunt ex necessitate. Non enim cōtingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineę aut rectum aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par vel impar in numeris secundum quod sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse.*

Ostendit qualiter vtatur prædictis modis demonstrator. Vbi notandum est quod cum scientia sit conclusionum, intellectus autem principiorum proprie scibilia dicuntur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prędicantur de propriis subiectis. Propria autem subiecta non solum ponuntur in diffinitione accidentium, sed etiam sunt causę eorum. Vnde conclusiones demonstrationum includunt duplicem modum dicendi per se scilicet 2. & 4. Et hoc est quod dicit, quod illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus, hoc est, in cōclusionibus demonstrationum, sic sunt per se sicut inesse prædicantibus, id est, sicut quando subiecta insunt in diffinitione, accidentium, quæ de eis prædicantur. Aut inesse propter ipsa, id est, aliquando prędicata insunt subiecto propter ipsū subiectū, quod est causa prædicati. Et consequenter ostedit, quod huiusmodi scibilia sint necessaria, quia non contingit quin proprium accidens prędicetur de subiecto. Sed hoc est duobus modis. Quandoque quidem simpliciter, sicut cum vnum accidens conuertitur cum subiecto, vt habere tres cum triangulo, & risible cum homine. Quandoque autem duo opposita sub disiunctione accepta ex necessitate subiecto insunt, vt lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Cuius rationem ostendit, quia contrarium, priuatio, & contradictio sunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud est quàm negatio in subiecto determinato. Quandoque etiam contrarium æquiparatur negationi in aliquo genere, sicut in numeris idem est impar quod non par secundum consequentiam. Sicut ergo necesse est affirmare vel negare, ita necesse est alterum eorum, quæ per se insunt proprio inesse subiecto. Deinde epilogat dicens.

Notandum Proprie scibilia.

Concl. dem. quod mod. inclu.

Dupliciter ac propriū de subiect. prædic.

ARGY. *Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.*

ANTI. *De omni quidem igitur, & per se, determinatum sit hoc modo.*

Quod est planum.

LECTIO XI.

Quodnam sit Prædicatum vniuersale, & quomodo eo vtatur demonstrator aperit.

ARGY. *Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc plane quo ipsum est.*

ANTI. vide in annot. VNiuersale autem dico, quod, cum de omni sit, & per se & secundum quod ipsum est.

Postquam philosophus determinauit de omni & per se, hîc determinat de vniuersali. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit vniuersale in 2. quomodo in acceptione vniuersalis contingit errare, ibi [Oportet autem non latere.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit vniuersale. 2. ostendit quo modo vniuersali vtatur demonstrator, ibi [Demonstratio autem per se.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod vniuersale continet in se & dici de omni, & per se, secundo ostendit quid supra ea addit, ibi [vniuersale autem.] Ad euidentiam autem eorum, quæ hîc dicuntur, sciendum est quod vniuersale non hoc modo accipitur, prout omne quod prędicatur de pluribus

Lect. 12.

dicitur vniuersale secundum quod Porphyrius determinat de quinque vniuersalibus, sed dicitur hîc vniuersale secundum quandam adaptationem, vel adæquationem prędicati ad subiectum, cum scilicet neque prædicatum inuenitur extra subiectum, neque subiectum sine prędicato. His autem visis sciendum est, quod circa primum tria facit. Primo dicit quòd vniuersale scilicet prædicatum est etiam quod de omni est, id est, vniuersaliter prædicatur de subiecto, & etiã per se scilicet inest ei, conuenit subiecto secundum quòd ipsum subiectum est. Multa enim de aliquibus prædicantur vniuersaliter, quæ non conueniunt ei per se, & secundum quod ipsum est. Sicut omnis lapis coloratus est, non tamen secundum quod lapis, sed secundum quod ipsum est superficiem habens. Secundo ibi. A

ARGY. *Patet igitur ea necessario rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter competunt.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quæcunque sunt vniuersalia, ex necessitate insunt rebus.*

Infert quoddam corollarium ex dictis, dicens, quod ex quo vniuersale est quod per se inest, quæ autem per se insunt ex necessitate insunt, vt supra ostensum est, manifestum est quod vniuersalia prędicata prout hîc sumuntur de necessitate insunt rebus, de quibus prędicantur. Tertio ibi.

ARGY. *Atque per se, & hoc quo ipsum est, eadem esse dico, veluti lineæ per se punctum inest rectumue. Ea namque ratione qua linea est triangulo hoc, tres anguli competunt, duobus rectis æquales, quo triangulus est. Per se enim triangulus duobus rectis ęquales angulos habet.*

ANTI. *Per se autem, & secundum quod ipsum est, idem est, vt per se lineæ inest punctum & rectitudo. Et namque secundum quod linea est. Et triangulo secundum quòd est triangulus duo recti, etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est.*

Ne aliquis crederet aliud esse quod in diffinitione vniuersalis dixerat, per se, & secundum quòd ipsum est, ostendit quod per se, & secundum quod ipsum est, idem est. Sicut lineæ per se inest punctum primo modo, & rectitudo. 2. modo. Nam vtrumque inest ei secundum quod linea est. Et similiter triangulo secundum quod triangulus est insunt duo recti, id est, quod valet duos rectos quod per se triangulo inest. Deinde cum dicit.

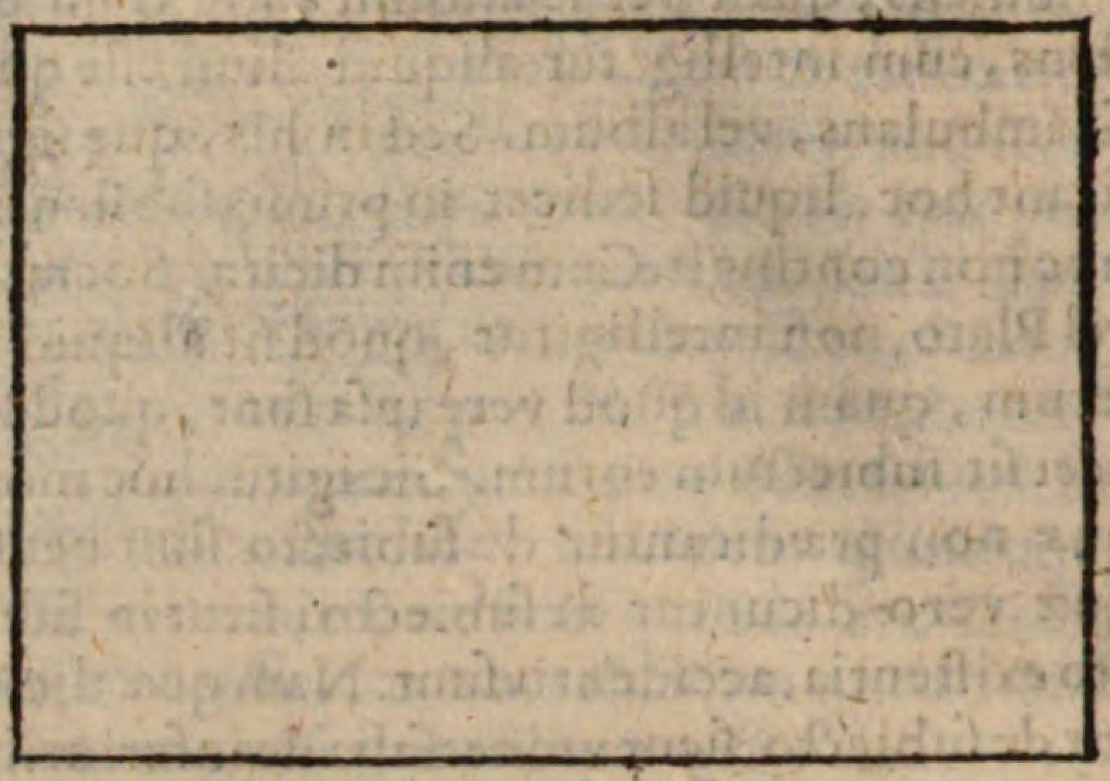
ARGY. *Tunc autem quippiam vniuersaliter inest, cum de quouis, & primo ostenditur.*

ANTI. *Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet, & primo demonstratur.*

Ostendit quid addat vniuersale supra dici de omni, & per se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod tunc est vniuersale prædicatum, cum non solum in quolibet est de quo prædicatur, sed & primo demonstratur inesse ei, de quo prędicatur. Secundo ibi.

ARGY. *Veluti æquales duobus rectis habere, non vniuersaliter inest figuræ, & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet ostendere. Sed non de quauis figura, nec ostendens figura quauis vtitur. Quadratum enim est quidem figura, non tamen habet tres angulos duobus rectis æquales, is etiam triangulus qui duorum est ęqualium laterum, habet quidem quãuis duobus rectis æquales sed non primus, sed triangulus prior. Qui igitur demonstratur primus duobus rectis æquales habere, vel quoduis aliud, & primo vniuersaliter competit.*

Quadrangulus.

ANTI. *Vt duos rectos habere, neque cuilibet figuræ inest vniuersaliter, & tamen est demonstrare de figura quòd duos habet, sed non cuiuslibet figuræ est, neque vtitur qualibet figura demonstrans. Quadrangulus enim figura quidem est non autem habet duobus rectis æquales. Sed isocheles habet quidem fortasse duobus rectis æquales, sed non primum, sed triangulus prius. Quod igitur quodlibet primum mõstratur duos rectos habere, aut quodcunque aliud, huic primo inest vniuersale.*

Manifestat per exemplum dicens, quod habere tres angulos æquales duobus rectis non C inest cuilibet figurę vniuersaliter, licet hoc de figura demonstretur, quia de triangulo demonstratur qui est figura, sed non cuilibet figuræ inest nec demonstrator in sua demonstratione vtitur qualibet figura. Quadrangulus enim figura est, sed non habet tres duobus rectis ęquales. Isocheles autem, id est, triangulus duorum æqualium laterum habet quidem vniuersaliter tres angulos æquales duobus rectis, sed non conuenit, primo isocheli, sed prius triangulo, quia isocheli conuenit inquantũ est triangulus. Quod igitur primo demonstratur habere duos rectos, aut quodcunque aliud huiusmodi, huic primo inest prædicatum vniuersaliter, sicut D triangulo. Deinde cum dicit.

Et demonstratio per se eius vniuersaliter est, cæterorum verò quodãmodo non per se. Nec eius vniuersaliter est, qui duorum est ęqualium laterum, sed superat, & ad plura sese extendit. ARGY.

Et demonstratio per se huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se. Neque isocheles non est vniuersaliter, sed frequentius. ANTI.

Ostendit qualiter demonstrator vniuersali vtatur, & dicit quod demonstratio est per se huius vniuersalis, sed aliorum quodammodo, & non per se. Demonstrator enim demonstrat passionem de proprio subiecto, & si demonstret de aliquo alio hoc non est nisi inquantum pertinet ad illud subiectum. Sicut passionem trianguli E probat de figura & isochele, inquantum quædam figura triangulus est, & triangulus quidã isocheles. quod autem primo non inest isocheli habere tres, hoc non est, quia non vniuersaliter prędicetur de eo, sed quia est frequentius, id est, in pluribus quàm isocheles est, cum hoc commune sit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuersalis acceptione, deinde methodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale.

ARGY. *Oportet autem non latere errorem persæpe fieri, & non esse id, quod ostenditur, primum vniuersale, quemadmodum esse videtur.*

ANTI. *Oportet autem non latere, quoniam multoties contingit peccare, & non esse, quod demonstratur, primum vniuersale, secundum quod videtur* B *demonstrari vniuersale primum.*

Postquam notificauit Aristo. quid sit vniuersale, hic ostendit quomodo in acceptione vniuersalis error contingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit quod aliquando circa hoc peccare contingit. Secundo assignat quot modis, ibi [Oberramus.] Tertio dat documentum, quomodo possit cognosci vtrum vniuersale acceptum sit vniuersale, ibi [Vtrum autem secundum quod.] Dicit ergo primo, quod ad hoc quod non accidat in demonstratione peccatũ, oportet non latere, quod multoties videtur demonstrari vniuersale, quod non demonstratur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius, aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus, aut est, vt pars totum, id de quo demõstratur. Parti namque accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. Atque huiusce primi vt hoc est, demonstrationem dico, cum est primi vniuersaliter.*

ANTI. Vide in annot. *Oberramus autem hanc deceptionem cum aut nil sit accipere à superiori extra singulare, quam singularia, aut si sit quidem, sed innominatum sit in differẽtibus specie rebus, aut contingat esse sicut in parte totum, in quo monstratur. Eis enim quæ sunt in parte inest quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non huiusmodi primi vniuersaliter demonstratio. Dico enim primi, secundum quòd est demonstratio, cum sit primi vniuersalis.*

3. Erratur acceptione vniuersalis. Assignat modos quibus circa hoc errare contingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipsos modos dicens, quod tripliciter contingit decipi circa acceptionem vniuersalis. Primo quidem cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primo competat vniuersale, quam hoc singulare, cui inconuenienter assignatur. Sicut si sensibile quod primo, & per se inest animali, assignaretur vt vniuersale primum homini, nullo alio animali existente. Vnde notandum quod singulare hic large accipitur pro quolibet inferiori, sicut si species dicatur esse singulare sub genere contentum. Vel potest dici, quod non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species. Genus enim diuiditur in species per oppositas differentias. Oportet autem si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophum in 2. de Cœlo & mundo. Et ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna autem species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ. Contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam sub vno indiuiduo

Li. sing. ex. Non saluatur genus in vna tantum specie.

Tex. com. 18. Lect. 41. ex. sexta.

A comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduum sub vna specie. Vnde & signanter de singulari mentionem facit. Secundus modus est, quando quidem est accipere sub aliquo cõmuni multa inferiora, sed tamen illud est commune innominatum, quod inuenitur in differentibus specie. Sicut si animal non esset nomẽ impositum, & sensibile quod est proprium animalis assignetur vt vniuersale primum, his quæ sub animali continentur, vel diuisim, vel coniunctim. Tertius modus est quando id, de quo demonstratur aliquid, vt vniuersale primum se habet ad quod demonstratur de eo, sicut totum ad partem. Sicut si posse videre assignaretur animali vt vniuersale primum. Non enim omne animal potest videre. Inest autem his, quę sunt in parte, id est, quæ particulariter & non vniuersaliter alicui subiecto conueniunt, demonstratio, id est quod demonstrari possint, & erit demonstratio de omni, non tamen respectu eius quod demonstratur. Posse enim videre demonstratur quidem de aliquo vniuersaliter, non tamen de animali vniuersaliter, sicut de eo cui primo insit. Et exponit quid sit primum secundum quod demonstratio fertur, quod est vniuersale primum. Secundo ibi. 2. modus.

Si igitur quispiam ostenderit rectas duas lineas non C *concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, recta ex linea secante illas, oborti, huius ex eo demonstratio proprie videbitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verum non est, quippe cum id fiat, non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales, sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.* ARGY.

Si igitur aliquis demonstrabit quòd rectæ lineæ non intercidant, videbitur vtique huiusmodi esse demonstratio, propter id quod inest rectis. Non autem est, nisi quod quoniam sic æquales sint, fiat hoc, sed aut in quolibet æquales. ANTI. Vide in annot.

Subiungit exempla ad prędictos modos. Et primo ad tertium dicens, quod siquis demonstret de lineis rectis quod non intercidant, id D est, non concurrant, videbitur huiusmodi esse demonstratio scilicet vniuersalis primi, propter hoc quod non concurrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem ita quod hoc fiat nisi lineæ rectæ sint æquales, id est, æque distantes. Sed si lineę fuerint æquales, id est, ęque distantes, tunc non concurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est quod lineæ rectæ ęque distantes, etiãsi in infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

Et si nullus alius esset triangulus, quam hicce, qui duorum est æqualium laterum, huic, vt duorum est æqualium laterum, angulos æquales duobus rectis habere competere videtur. ARGY.

Et si triangulus non esset aliud quàm isocheles, se- E *cundum quòd est isocheles, videretur vtique esse.* ANTI.

Ponit exemplum ad primum modum, dicens, quod si non esset alius triangulus, quàm isocheles, qui vere est triangulus duorum æqualium laterum, quod est trianguli inquantum huiusmodi, videretur esse isocheles secundum quod est isocheles, nec tamen hoc esset verum. Tertio ibi. Tex. com. 13.

Et similitudo rationum mutato ordine, numeris, vt numeri sunt, lineis vt lineæ, solidis, vt solida, temporibus denique, vt tempora, videtur competere, quemadmodum seorsum olim ostendebatur. Quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest. ARGY.

Sed quia non sunt quippiam vnum hæc omnia nomine vocitatum, numeri inquam, longitudines, tempora, solidaque, atque differunt inter se specie, ideo sumebantur seorsum. Non autem vniuersaliter demonstratur. Non enim iisce competit, vt lineę sunt, vel vti numeri, sed vt hoc, quod quidem vniuersaliter ijs inesse cunctis supponitur.

ANTI. *Et proportionale, quod & commutabiliter est, secundum quod numeri sunt, & secundum quod lineæ & secundum quod firma, & secundum quod tempora sunt, quemadmodum & demonstratum est aliquando seorsum, contingens esse de omnibus vna demonstratione monstrari. Sed propter id, quod non est denominatum aliquid, in quo omnia hæc vnum sunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & specie differentias, seorsum adinuicem accepta sunt. Non autem vniuersale monstratur. Non enim secundum quod lineæ sunt aut secundum quod numeri, inerat, sed secundum quod hoc est quod vniuersale ponunt esse.*

Exemplicat de modo secundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diuturnius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secundo inducit quoddam corollarium ex dictis, ibi[Propter hæc nec si aliquis.] Tertio assignat rationem dictorum, ibi.[Quantum igitur non nouit.] Circa primum sciendum est quod proportio est habitudo quantitatis vnius ad alteram, sicut sex ad tria se habent in proportione dupla. Proportionalitas est collectio duarum proportionum. Quæ si sint disiunctæ habent quatuor terminos. Vt hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita sex ad tria. Si vero sint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut se habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo quod in proportione duo termini se habent vt antecedentia, duo vero vt consequentia. Vnde hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, sex & quatuor sunt antecedentia, duo vero, & tria sunt consequentia. Permutata ergo proportio est, qnando accidentia inuicem conferuntur & consequentia similiter. Vt si dicam. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, ergo sicut se habent quatuor ad sex, ita se habent duo ad tria. Dicit ergo quod esse proportionale commutabiliter conuenit lineis, & numeris, & firmis, id est, corporibus, & temporibus. Sicut autem de singulis determinatũ est aliquando seorsum, de numeris quidem in Arithmetica, de lineis, & firmis, in Geometria, de temporibus in Naturali Philosophia, vel Astrologia, ita contingens est, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonstratione demonstretur. Sed ideo commutatim proportionari de singulis horum seorsum demonstratur, quia non est nominatum illud commune, in quo omnia ista sunt vnum. Etsi enim quantitas omnibus his communis est, tamen sub se & alia præter hæc comprehendit, sicut orationem, & quædam, quæ sunt quantitates per accidens. Vel melius dicendum, quod commutatim proportionari quantitati non conuenit inquantum est quantitas, sed inquantum est compara alteri quantitati secundum proportionalitatem quandam. Et ideo dixerat etiam in principio proportionale esse quod commutabiliter est. Omnibus autem istis, inquantum sunt proportionalia, non est nomen commune positum. Cum autem demõstratur commutatim proportionari de singulis prædictorum diuisim, non demonstratur vniuersale. Non enim commutatim proportionari inest numeris, & lineis, secundum quod huiusmodi, sed secundum quoddam commune. Demonstrantes autem de lineis seorsum, vel de numeris, ponunt hoc, quod est commutabiliter proportionari esse quasi quoddã vniuersale prędicatum lineæ secundum quod linea est aut numero, secundum quod numerus. Deinde cum dicit.

Notandum Proportio. quid. Proportionalitas quid. Permuta. propor. Alia interpre.

Quocirca si quis vnumquemque triangulum, eum inquam qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eum, qui ex vniuersis inæqualibus constat, & item eum, qui duorum est æqualium laterum, aut vna, aut alia seorsum demonstratione, tres æquales duobus rectis ostenderit, nondum his profecto triangulum scit duobus rectis æquales habere nisi eo sciendi modo, quem ipsi suo more profitentur sophistæ. Neque de triangulo vniuersaliter id percipit, etsi nullos alius præter istos triangulus est. Non enim id istis, vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione forma, sed numeri inesse cognouit, tam & si nullus triangulus est, quem ipse & non scit ęquales duobus rectis habere. ARGY.

ANTI. *Propter hoc neque si aliquis monstret vnumquemque triangulum demonstratione, aut vna aut altera, quod duos rectos habet vnumquodque, isopleuros, id est isocheles seorsum, & scalenon, id est gradatum, non cognouit triangulum quod duos rectos habet, nisi sophistico modo: neque vniuersale trianguli, neque si nullus est præter hoc triangulus alter. Non enim secundum quod triangulus est cognouit, neque omnem triangulum sed secundum numerum. Secundum speciem autem non omnem, & si nullus est, quem non nouit.* Vide in itinere not.

Inducit quoddam corollarium ex dictis, & dicit quod eadem ratione, qua non demonstratur vniuersale, cum de singulis speciebus demonstratur aliquid, quod est vniuersale prædicatum communis innominati nec etiam demonstratur vniuersale prædicto modo, si sit commune nomen positum. Sicut si aliquis eadem demonstratione ostendat aut demonstret de vnaquaq; specie trianguli, quod habet tres angulos æquales duobus rectis aut diuersa seorsum scilicet de isochele, & seorsum de gradato id est, de triangulo trium laterum inæqualium, non tamen propter hoc cognouit quod triangulus tres angulos habeat æquales duobus rectis, nisi sophistico modo, id est, per accidens, quia non cognouit de triangulo secundũ quod est triangulus, sed secundum quod est æquilaterus aut duorum æqualium laterum, aut trium inæqualium. Neque etiam demonstrans cognouit vniuersale, id est, habet cognitionem de triangulo in illos, vniuersali, etiãsi nullus alius triangulus esset præter, eos de quibus cognouit. Et hoc ideo quia non de triãgulo cognouit secũdum quod est triangulus, sed sub ratione specierum eius. Vnde neque cognouit per se loquendo omnem triangulum, quia etsi secundum numerum cognouit omnem triangulum, si nullus est, quem non nouit, tamen secundum speciem non cognouit omnem. Tunc enim cognoscitur aliquid vniuersaliter secundum speciem, quando cognoscitur secundum rationem speciei. Secundum numerum autem, & non vniuersaliter, quando cognoscitur secundum multitudinem contentorum sub specie. Nec est differentia

differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua, vel genera ad species, Nam triangulus est genus æquilateri, & isochelis.

A

Deinde cum dicit.

ARG Y. *Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit manifestum est. Enimuero si eadem esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli cæterorumque triangulorum demonstratio, aut cuique, aut omnibus, æque sine vllo discrimine accommodantur, vt patet. Cum vero non sit eadem, sed diuersa, tresque anguli duobus rectis æquales hoc cuique competunt, quo quisque triangulus est, non scit hicce simpliciter, qui dicto modo demonstrat.*

B

ANTI. Tex.cō.14. *Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter; Manifestum est, quod si idem inerat triangulo esse, & isocheli, aut vnicuique, aut omnibus. Si vero non idem.*

Assignat rationem prædictorum, quærens quando aliquis cognoscit vniuersaliter & simpliciter ex quo prædicto modo cognoscens non cognouit vniuersaliter. Et respondet manifestum esse quod si esset eadem ratio trianguli in communi, & vniuscuiusque specierum eius seorsum acceptæ, aut vniuersaliter simul acceptarum tunc vniuersaliter sciret de triangulo & simpliciter, quando sciret de aliqua specie eius, vel de omnibus simul. Si vero non est eadem ratio, tunc non erit idem cognoscere triangulum in communi, & singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus, non cognoscitur, de triangulo, secundum quod est triangulus.

C

ARG Y. *Patet autem vtrum id illi competat, vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterum, & quando per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit, vt tale est, cui cæteris sublatis competit primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo competent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, vt non sit æneus, etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum. At non competent sublata figura, vel termino, sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato non competent; Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.*

D

ANTI. *Vtrum autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isocheles sit, & quando secundum hoc est primum, & vniuersale, cuius demonstratio est, manifestum est, quoniam quando remoto insit primum, vt isocheles, & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed non figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaque trianguli est, & secundum hoc inest & aliis, & huiusmodi vniuersaliter est demonstratio.*

E

Dat documentum quo proprie possit accipi vniuersale, quod est, vtrum aliquid sit trianguli secūdum quod est triangulus, aut isochelis secundū quod est isocheles, & quando id cuius est demonstratio est primum quod vniuersale secundum hoc, id est, aliquod subiectum positum. Manifestum est enim ex hoc quod dicam. Quandocunque enim remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat assignatum vniuersale, sciendum est quod non est primum vniuersale illius. Sicut remoto isochele vel æneo triangulo, remanet quod habeat tres angulos, scilicet duobus rectis æquales. Vnde patet quod habere tres angulos æquales duobus rectis non est vniuersale primum, neque isochelis neque ænei trianguli. Remota autem figura non remanet habere tres, nec etiam remoto termino, qui est superius ad figuram, cum figura sit, quæ termino, vel terminis clauditur, sed tamen non primo conuenit neque figuræ neque termino, quia non conuenit eis vniuersaliter. Cuius ergo erit primo? Manifestum est quod triangulo, quia secundum triangulum inest aliis tam superioribus, quam inferioribus. Non enim competit figuræ habere tres, nisi quia triangulus est quædam figura, & similiter isocheli, quia triangulus est, & de triangulo habere tres demonstratur. Vnde est ei vniuersale primum.

Prima pars docu. quo cog. vniuersale.

2. pars documenti.

LECTIO XIII.

Demonstrationem esse ex necessariis, conclusionem item demonstrationis necessariam etsi ex non necessariis sciri possit, syllogizari nihilominus posse ostendit.

Si igitur demonstratiua scientia, ex principiis est necessariis. Quod enim quispiam scit, id fieri nequit vt aliter sese habeat. ARG Y.

SI *igitur est demonstratiua scientia ex necessariis est principiis. Quod enim scitur, non potest se habere aliter.* ANTI. Vide in annot. Tex.cō. 25.

Postquam determinauit Philosophus de omni, & per se, & vniuersali quibus vtimur in demonstratione, hic iam incipit ostendere ex quibus demonstratio procedit. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit ex quibus procedit demonstratio propter quid, in secunda ex quibus est demonstratio quia, ibi [Sed quia differt & propter quid.] Prima in duas. In prima ostendit qualia sint ex quibus demonstratio procedit, in secunda docet, quæ sunt demonstrationis principia, ibi [Quid quidem igitur prima significent.] Prima in tres. In primo ostendit, quod demonstratio est ex necessariis, in secunda quod est ex his, quæ sunt per se, ibi [Accidentium autem,] Tertio quod procedat ex principiis propriis, ibi [Non ergo est ex alio genere.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod demonstratio procedat ex necessariis. Secundo probat sic quædam quæ posuerat, ibi [Quod autem oporteat ex necessariis.] Circa primum tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. Secundo probat propositum, ibi [Quæ autem sunt per se,] Tertio infert quandam conclusionem ex dictis, ibi [Manifestum autem ex his,] Dicit ergo primo ex prædictis inferens, quod si sit demonstratiua scientia, id est, si scientia per demonstrationem acquiratur, oportet quod sit ex principiis necessariis. Cuius illationis necessitas apparet, quia quod scitur, impossibile est aliter se habere, vt habitum est in diffinitione eius quod est scire. Deinde cum dicit.

Lectio 25. Lectio 18. tex.cx.3. Lect.14. Lectio 15. Lec.5. tex. cx.2.

Ea vero quæ per se rebus insunt, necessario competunt. Nam quædam insunt in eorum, quibus competit, ratione, quædam in sua res eas habent de quibus dicuntur, quorum alterum oppositorum inesse necesse est. Patet ex talibus quibusdam ratiocinationem constare. Omne namque quod inest, aut hoc pacto, aut ARG Y.

per accidens competit. Accidentia vero non sunt necessaria.

ANTI. *Quæ autem per se sunt, necessaria insunt rebus. Hæc quidem sunt in eo, quod quid est, quibusdam autem alia insunt in eo quod quid est prædicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse. Manifestum est, quod ex huiusmodi quibusdam vtique sit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est, aut secundum accidens. Accidentia autem non necessaria sunt.*

Ostendit quod demonstratio sit ex necessariis. Et primo per rationem. Secundo per signum, ibi. (Signum autem est.) Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est. Ea quæ per se prædicantur, necessario insunt. Et hoc manifestat in duobus modis per se. In primo quidem, B quia ea, quæ prædicantur per se, insunt in eo quod quid est, id est, in diffinitione subiecti. Quod autem ponitur in diffinitione alicuius necessario prædicatur de eo. In secundo vero, quia quædam sunt subiecta, quæ ponuntur in quod quid est prædicantibus de ipsis, id est, in diffinitione suorum prædicatorum. Quæ quidem si sint opposita, necesse est quod alterum eorum subiecto insit, sicut par vel impar numero, vt superius ostensum est. Sed manifestum est quod ex quibusdam principiis huiusmodi, scilicet per se, fit syllogismus demonstratiuus. Quod probat per hoc quod omne quod prædicatur, prædicatur per accidens, & ea quæ prædicantur per accidens non sunt necessaria, ex his autem, quæ sunt per accidens, non fit demonstratio, sed magis sophisticus syllogismus. Vnde relinquitur, quod demonstratio fit ex necessariis. Sciendum autem est quod cum in demonstratione probatur passio de subiecto per medium, quod est diffinitio, oportet quod prima propositio, cuius prædicatum est passio, & subiectum diffinitio, cuius prædicatum est passio, & subiectum est diffinitio, quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo. Secunda autem cuius subiectum est ipsum subiectum, & prædicatum ipsa diffinitio, in primo modo. Conclusio vero in qua prædicatur passio de subiecto per se, in secundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Prima rat. demon. ex se necess. 1.

Lect.15.tex. cx.4.

ARGY. *Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium supponatur, demonstrationem necessariam esse. Et si demonstratum sit quippiam fieri non posse, vt illud sese habeat secus. Ex necessariis ergo constare demonstratiuam ratiocinationem oportet. Etenim fit, vt & demonstrans ratiocinetur ex veris, at non fit vt ex necessariis quisquam, nisi demonstrans ratiocinationem conficiat. Id enim ipsum iam demonstrationis proprium est.*

ANTI. Tex.cõ.16. *Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonstratio circa necessarium sit, et si demonstratum non potest aliter se habere, ex necessariis ergo oportet esse syllogismum. Ex veris quidem est non demonstrantem syllogizare, ex necessariis autem non est, sed quidem demonstrantem. Hoc autem proprium demonstrationis est.*

Secunda rat. Quæ est talis. (Demonstratio circa necessarium est, & demonstratum) id est, demonstrationis conclusio non potest aliter se habere. Et hoc accipiendum est tanquam principium ad ostendendum propositum, scilicet quod demonstratio ex necessariis procedit. Cuius quidem principij veritas apparet, vt iam dictum est. Ex hoc autem principio sic argumentatur. Conclusio necessaria non potest sciri nisi ex principiis neces- A sariis, sed demonstratio facit scire conclusionem necessariam, ergo oportet quod sit ex principiis necessariis. In quo differt demonstratio ab aliis syllogismis. Sufficit enim in aliis syllogismis quòd syllogizetur ex veris. Nec est aliquod aliud genus syllogismi, in quo oporteat procedere ex necessitate, sed in demonstratione oportet hoc obseruare. Et hoc est proprium demonstrationis ex necessariis procedere. Deinde cum dicit.

Ra. in forma.

ARGY. *Signo etiam illo patet demonstrationem è necessariis esse. Nam inficiationes aduersus eos, qui demonstrare putant, negatione necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse, quo res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes.*

ANTI. *Signum autem est quòd demonstratio ex necessariis sit, quoniam instantiam ita fecimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis causa.*

Probat idem per signum hoc modo. Contra rationem aliquam non infertur instantia, nisi per hoc quod deficit aliquid eorum, quæ in illa ratione obseruanda sunt, sed contra eum, qui opinatur sic demonstrare, fecimus instantiam quod non sit necesse ea, ex quibus procedit esse vera, siue opinemur ea contingere aliter se habere, siue talem instantiam fecimus, rationis, id est, disputationis causâ, ergo demonstratio debet procedere ex necessariis. Deinde cum dicit.

Signum ad idem cum ex.t.

ARGY. C *Ex quibus etiam patet stultos eos esse profecto, qui principia bene sumere putant si propositio probabilis sit atque vera, vti sophistæ, scire esse dicentes scientiam habere. Non enim ideo propositio principium est, quia probabilis aut non probabilis est, sed quia primum est ipsius generis, circa quod fit demonstratio, & verum, non omne proprium est.*

ANTI. Vide in annotatione. *Manifestum autem ex his est, & quoniam stulti sunt accipere opinati bene principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ, quoniam & scire scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum omne principium est, sed primum in genere circa quod demonstrant & verum, non omne, sed proprium.*

D Infert conclusioneem ex dictis, dicens, quod (manifestum est ex hoc) quòd oportet demonstrationem ex necessariis concludere (quod stulti sunt illi, qui opinati sunt bene se principia demonstrationis accipere, si solum propositio accepta sit probabilis, vel vera, vt sophistæ faciunt.) id est, qui apparent scientes, & non sunt, (Nam scire non est nisi per hoc quod scientia habetur.) scilicet ex demonstratione. Ex hoc autem quod aliquid est probabile vel improbabile non habetur quod sit primum vel non primum, sed tamen oportet illud circa quod fit demonstratio, esse primum in genere aliquo & esse verum. Non tamen omne primum accipit demonstrator, sed primum illi generi circa quod demonstrat, sicut arithmeticus non accipit primum, E quod est circa magnitudinem, sed circa numerum. Attendendum autem est quod sophistæ non sumuntur hîc sicut in libro Elenchorum, qui procedunt ex his quæ videntur probabilia & non sunt, aut videntur, syllogizare, non tamen syllogizant. Sicut enim tales sophistæ dicuntur, id est, apparentes & non existentes, inquantum deficiunt à dialectica argumentatione, ita dialecticæ argumentationes si appareant demonstratiuè probare, & non probant, sophisticæ

sophisticæ sunt, inquantum videntur sua argumentatione scientes, & non sunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque demonstratiuam ratiocinationem ex necessariis esse oportere, ex hisce patet. Nam si non est iste sciens, qui non habet eius rationem propter quid est cuius est demonstratio, atque fieri potest vt A quidem ipsi C necessario competat, medium autem B per quod illud est demonstratum non sit necessario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, non scit propter quid est, quippe cum non sciat illud ob ipsum medium. Nam ipsum quidem fieri potest vt non sit, conclusio autem est necessaria.*

ANTI. Tex.com. 17. *Quod autem ex necessariis esse oportet syllogismum, manifestum & ex his est. Si enim non est habens rationem propter quid existente demonstratione, non est sciens. Sit autem vtique & quod A de C ex necessitate esse, B autem medium per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid. Non est enim hoc propter medium. Hoc enim quidem contingit non esse, conclusionem autem necessarium.*

B

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod conclusio necessaria non potest sciri ex principiis non necessariis. Secundo quod licet non possit sciri necessarium ex non necessariis, tamen syllogizari potest, ibi [Cum quidem igitur conclusio.] Primum ostendit duabus rationibus, quarum vna talis est. Si quis non habeat rationem propter quid ostendentem, non efficitur sciens, etiam demonstratione habita, quid scire est causam rei cognoscere, vt supradictum est. Sed ratio quæ infert conclusionem necessariam ex non necessariis principiis, non ostendit propter quid. Quod exemplificat in terminis communibus. Ponatur enim quod hæc conclusio sit necessaria. Omne C est A, & demonstretur per hoc medium B quod non sit necessarium medium, sed contingens, puta quod hæc propositio sit contingens, quod omne B est A vel quod omne C est B aut vtraque, constat quod per hoc medium contingens, quod est B non potest sciri de conclusione necessaria, quæ est omne B est A propter quid. Quod sic probatur. Remota causa propter quam est aliquid, oportet quod remoueatur effectus, sed hoc medium cum sit contingens contingit remoueri, conclusionem autem remoueri, non contingit cum sit necessaria, relinquitur, ergo quod non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. 4. tex.ex 2.

ARGY. *Præterea si quis nunc nescit, rationem habens, & saluus est, re salua, neque oblitus, is neque prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri vero potest vt corrumpatur, id quod accidit erit possibile, atque contingens, sed vt is sciat, qui sic se habet fieri minime potest.*

ANTI. *Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rationem, & saluatus est, saluare, nec oblitus, neque prius sciuit. Corrumpere autem vtique medium, nisi sit necessarium. Quare habebit quidem rationem, nescit autem. Neque ergo prius sciuit. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtique erit possibile, & contingens. Sed est impossibile sic se habentem scire.*

Quæ talis est. Si aliquis nunc non scit cum tamen habeat eandem rationem, quam prius habuit [& saluatus est] id est, non desiit esse [saluare.] id est, rescita & non corrupta, iterum ipse [non est oblitus] manifestum est quod etiam

A ipse [non prius sciuit.) In hoc autem Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiam, quam prius habuit. Vnus modus est quando excidit à mente eius ratio, per quam prius sciebat. Alius modus est per corruptionem ipsius scientis. Alius per corruptionem ipsius rei scitæ, sicut si scientia scit te sedente dum sedes, te non sedente periit. Quartus per obliuionem. Vnde nullo istorum modorum existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet conclusionem necessariam per medium contingens, corrupto medio contingenti nescit medio non existente, & tamen eandem rationem habet, & salua est res, & non est oblitus, ergo non prius sciuit, quando medium non erat corruptum. Quod autem medium, quon est contingens corrumpatur, probat, Quia id quod non est necessarium, oportet, quod aliquando corrumpatur. Si dicatur quod medium nondum est corruptum, quia tamen non necessarium, manifestum est quod contingit ipsum corrumpi. Posito autem contingenti, illud quod accidit non est impossibile, sed possibile & contingens. Quod autem sequebatur, erit impossibile, scilicet quod aliquis scientiam haberet alicuius, quod postea nesciret manentibus conditionibus supra positis, quod tamen sequitur ex hoc, quod est medium contingens esse corruptum, quod etsi non sit verum, est tamen contingens, vt dictum est. Deinde cum dicit.

Quatuor modi quibus potest amitti scientia.

C

ARGY. *Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri namque potest, vt necessarium ex non necessariis etiam concludatur, etiam perinde atque fit, vt verum concludatur ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoque necessaria est, quemadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera. Nam tam A ipsi B quam B ipsi C necessario competit. Igitur & A necesse est ipsi competere C. Verum fieri nequit, vt cum conclusio non est necessaria medium necessarij subeat rationem. Insit enim A non necessario ipsi C. Si igitur A ipsi B, B ipsi C competere necessario dixeris, & A profecto ipsi C competere necessario concedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

D

ANTI. *Cum quidem igitur conclusio ex necessitate, est nihil prohibet medium non necessarium esse propter quod demonstratum est. Est enim necessarium non ex necessariis syllogizare, sicut & verum non ex veris. Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio ex necessitate, sicut ex veris verum semper. Sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necesse ergo est & A de necessitate inesse, sed cum non necessaria sit conclusio, neque medium necessarium esse possibile est. Sit enim A in C non ex necessitate esse, in B autem A ex necessitate, & hoc igitur in C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate erit. Sed non concessum est.*

E

Ostendit quod licet per medium contingens non possit sciri conclusio necessaria, concluditur tamen conclusio necessaria ex medio non necessario. Dicit ergo quod nihil prohibet conclusionem necessariam esse per medium non necessarium, per hoc quod ostenditur syllogizatum syllogismo dialectico non demonstratiuo, qui facit scire. Contingit enim necessarium syllogizari ex non necessariis, sicut contingit syllogizari verum ex non vero, non tamen contingit è conuerso. Quia cum medium est necessarium, & conclusio necessaria erit. Sicuti ex veris præmissis, semper concluditur verum,

Quod autem ex necessariis semper concludatur necessarium, sic probat. [Sit enim a de omni necessaria.] id est, sit hæc propositio necessaria, Omne b est a. Et hoc de c, id est, sit hæc etiam necessaria, Omne c est b, ex his enim duobus necessariis, sequitur tertium necessarium, scilicet conclusio quòd omne c est a. Ostensum est enim in libro Priorum quod ex duabus propositionibus de necessitate. Ostendit etiam consequenter quod si conclusio non esset necessaria, nec medium posset esse necessarium. Ponatur enim quòd hæc conclusio. Omne c est a sit non necessaria, præmissæ autem duæ sint necessariæ, secundum id quod primo positum est, sequitur quod conclusio sit necessaria, cum tamen contrarium sit positum, scilicet quòd conclusio non sit necessaria.

Li.1.cõ.8. 9.&.10.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiam scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoque necessarium demonstrationem eius illum habere oportere, vel nesciet illud profectò, aut propter quid est necessario, aut esse, sed aut arbitrabitur se scire nesciens, si putauerit vt necessarium, id quod non est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue propter quid est, & per media vacantia sciuerit.*

ANTI. Tex.cõ. 18. *Quoniam igitur, si scit demonstratiue, oportet habere demonstrationem, aut non sciet, neque propter quid, neque quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si accipiat tanquam necessarium, non necessarium, aut neque opinabitur similiter, siue quia sciet per media, siue propter quid & per immediata.*

Infert ex præmissis, quod oportet demonstrationem haberi per medium necessarium, alioquin nesciretur, quod conclusio sit necessaria, neque propter quid, neque quia, cùm necessarium, non possit sciri per non necessarium, vt ostensum est. Sed si quis habeat rationem per medium non necessarium, dupliciter potest esse dispositus. Aut enim cum ipse scit non sciens, opinabitur tamen se scire si accipiat in opinione sua medium non necessarium, tanquam necessarium, aut etiam non opinabitur se scire, si scilicet credat non se habere medium necessarium. Et hoc vniuersaliter intelligendum est tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata, quàm de scientia propter quid, qua scitur aliquid per immediata. Horum autem differentia posterius ostendetur.

Ra. per me. non necess.

Lectio 25. 24.25.

LECTIO XIV.

Demonstrationis conclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet, quomodo item contingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se sit, monstratur.

ARGV. *Accidentium autem non per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se competunt, non est demonstratiua scientia. Non enim fit vt necessario conclusio demonstretur. Fit enim vt accidens ipsum non insit. De tali namque accidente loquor.*

ANTI. Vide in antiq. *Accidentium autem non per se, quomodo determinatum est, per se quidem esse, non est scientia demonstratiua. Non enim ex necessitate est demonstrare conclusionem. Accidens enim contingit non esse. De tali enim dico accidente.*

Postquam ostendit Philosophus quod demonstratio est ex necessariis, consequenter ostendit quòd est de his, quæ sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod demonstratio est de his, quæ sunt per se, id est, quod conclusiones demonstrationes sunt per se. Secundo mouet dubitationem, & soluit, ibi [Et tamen opponet.] Tertio ostendit, quod demonstratio ex his, quæ insunt per se, id est, quòd principia demonstrationis oportet per se esse, ibi [Quoniam autem ex necessitate.] Dicit igitur primo, quòd demonstratiua scientia non potest esse accidentium, quæ non sunt per se, sicut demonstratum est de per se superius, scilicet quòd accidens per se est, in cuius diffinitione ponitur subiectum, sicut par & impar sunt per se accidens numeri. Album autem animalis non est per se accidens, quia animal non ponitur in diffinitione eius. Quod autem de huiusmodi accidentibus, quæ non sunt per se, non possit esse demonstratio, sic probat. Accidens quod non inest per se, contingit non inesse, de hoc enim accidente loquimur: si ergo demonstratio fieret de accidente, quod non est per se, sequeretur quòd conclusio demonstrationis non esset necessaria, cuius contrarium est supra ostensum. Quod autem accidens quod non est per se, non insit necessario, ex hoc potest haberi. Si enim aliquod accidens, ex necessitate & semper insit subiecto, oportet quòd causam habeat in subiecto, qua posita non possit accidens non inesse. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, quando ex principiis speciei causatur, & tale accidens dicitur per se passio vel proprium. Alio modo, quando accidens causatur ex principiis indiuidui, & hoc est accidens inseparabile. Omne autem accidens quod causatur ex principiis subiecti, si debeat diffiniri, oportet quòd subiectum ponatur in sua diffinitione. Nam vnumquodque diffinitur ex propriis, & sic oportet etiam accidens, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens per se. Illa ergo, quæ non sunt per se, non ex necessitate insunt. Videtur autem quòd Aristote. vtatur demonstratione circulari, quam supra improbauit. Ostenderat enim supra quòd demonstratio necessariorum est ex hoc, quòd est eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum. Sed dicendum, quod supra ostendit Aristoteles demonstrationem non solum esse necessariorum propter hoc quòd est eorum quæ sunt per se, sed ex diffinitione eius quod est scire, & hic fuit verus demonstrationis modus. Quod autem ostendit demonstrationem necessariam esse propter hoc, quòd est eorum quæ sunt per se, non est vera demonstratio, sed est ostensio ad hominem apud quem notum est, quòd demonstratio sit eorum, quæ sunt per se. Deinde cum dicit.

Lec.10. tex. expo. pri.

Accid. causa ex princ. sub diff.

Dubium.

Lect. præcedent.

Solu.

Quanquam fortasse quispiam dubitauit, cuiusnam gratia de ijs, hæc interrogare oportet, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim refert si quispiam quæuis interrogans, dicat deinde conclusionem. ARGY.

Et tamen opponet fortassis aliquis, cuius causa hic oportet interrogare de ijs, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem. ANTI.

Mouet dubitationem quandam. Et circa hoc duo facit. P[...] [...]nit dubitationem, & dicit, quòd

quod potest aliquis forte opponere, si conclusio, A quæ sequitur ex contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, non est necessaria, quare de contingentibus fiat interrogatio, siue de his, quæ sunt per accidens, vt ex datis procedatur ad conclusionem? cum tamen in syllogismo requiratur, quod conclusio ex necessitate accidat. Et quod interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, manifestum per hoc quod subdit [Nam enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicit conclusionem] Quasi dicat. Ita potest inferri conclusio ex contingentibus interrogatis & concessis, sicut ex necessariis. Vtriusque etiam eadem forma syllogizandi est. Secunda ibi.

ARGY. B *At enim interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur, sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & vera dicere, si competant vera.*

ANTI. *Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium esse propter interrogata: sed quod dicere necesse est illa dicenti, & vera dicenti, si vera sunt, quæ sunt.*

Soluit dicens, quod non ita interrogatur de præmissis contingentibus quasi conclusio sit necessaria absolute propter interrogata, id est, propter præmissa contingentia, sed quia necesse est dicenti præmissa, conclusionem dicere, & dicere vera in conclusione, si vera sunt, quæ præmissa sunt, quasi dicat, quod licet ex præmissis contingentibus non sequatur conclusio necessaria necessitate absoluta, sequitur tantum secundum C quod est ibi necessitas consequentiæ secundum quod conclusio sequitur ex præmissis. Deinde cum dicit.

Necess. conclusio sequ. ex præmiss. contingent.

ARGY. *Cum igitur ea, quæ per se insunt, necessario circa vnumquodque competant genus, & vt tale est quodque patet demonstrationes ipsas scientiarum effectrices, de ijs esse, quæ per se competunt: & ex talibus extrui, atque constare. Accidentia namque non sunt necessaria. Quare non fit, vt necessario sciatur conclusio propter quid est, neque si sit semper, non autem sit per se. Quod ita esse declarant hæratiocinationum quæ per signa conficiuntur. Id enim quod est per se, non per se quisquam sciet: neque propter quid est. Scire autē propter quid est, nihil aliud est quam per causam scire. Per se ergo tertio medium, & medio primum inesse oportet.*

D

ANTI. Tex.cō.29. *Quoniam autem ex necessitate sunt circa vnumquodque genus quæcunque per se sunt, & secundum quod vnumquodque est, manifestum est, quoniam de his, quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus sunt. Accidentia enim non necessaria sunt. Quare non est necessarium conclusionem scire propter quid sit neque si semper sit: non per se autem, vt sunt per signa syllogismi. Hoc enim per se, non per se scit neque propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire. Propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.*

Ostendit quod demonstratio sit ex his, quæ sunt per se, tali ratione. Demonstratio est ex necessariis, & de necessariis. Et hoc ideo, quia est scientifica, id est, faciens scire. Ea autem quæ non sunt per se, non sunt necessaria, sunt enim per accidens, & huiusmodi non sunt necessaria, vt dictum est. Sed illa sunt ex necessitate circa vnumquodque genus, quæcunque sunt per se, & conueniunt vnicuique secundum quod vnumquodque est. Relinquitur ergo, quod demonstratio non possit esse nisi ex his, quæ sunt per se, & de talibus. Vlterius autem ostendit, quod etiamsi præmissa essent semper, & necessaria & vera, & non per se, nō tamen sciretur de conclusione propter quid, vt patet de syllogismis, qui fiunt per signa, in quibus conclusionem, quæ est per se, non scit aliquis per se, neque propter quid. Sicut si aliquis probaret, quod omne elementum est corruptibile; propter hoc quod videtur ipsum, antiquari, esset quidem probatio per signum non autem per se, neque propter quid, quia propter quid scire, est per causam scire. Oportet ergo medium esse causam eius, quod in demonstratione concluditur. Et hoc manifestum est ex prædictis, quia oportet & medium inesse tertio propter ipsum, id est, per se, & similiter primum medio. Primum autem & tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium causam esse extremorum eius, quod in demonstratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonstrationem non esse ex Extraneis ostendit.

ARGY. *Non igitur fieri potest: vt ex alio genere quisquam in aliud transiens, quicquam demonstret veluti conclusionem geometricam, arithmeticam demonstrationem.*

ANTI. Tex.cō.20. *NOn ergo est ex alio genere descendentem demonstrare: vt geometricum in arithmeticam.*

Postquam ostendit Philosophus quod demonstratio est ex his quæ sunt per se, hic concludit quod demonstratio est ex principiis propriis non extraneis, neque ex communibus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quod demonstratio procedit ex propriis principiis. In 2. determinat quæ sunt principia propria, & quæ communia. ibi [Difficile autem.] Prima in duas. In prima ostendit, quod demonstratio non procedit ex principiis extraneis. In secunda ostendit, quod non procedit ex principiis communibus, ibi [Quoniam autem manifestum est.] Prima in duas. In prima enim ex præmissis, ostendit quod demonstratio non est ex principiis extraneis. In 2. etiam ex præmissis ostendit, quod demonstrationes non sunt de rebus corruptibilibus, sed de sempiternis, ibi [Manifestum autem etsi sint propositiones.] Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo propositum, ibi [Tria enim sunt.] Tertio concluditur intentum, ibi [Propter hoc enim geometriæ.] Dicit ergo primo, quon ex quo demonstratio est ex his, quæ sunt per se manifestum est, quod non contingit demonstrare descendentem vel procedentem ex vno genere in aliud genus, sicut non contingit quod geometria ex propriis principiis demonstret ad aliquid descendentes tamen arihmetica. Deinde cum dicit.

Lectio 18. Lect.19. Lectio 16.

E

ARGY. *Tria namque sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnum id, quod demonstratur inesse. Hoc autem est id, quod alicui per se generi competit. Aliud dignitates. Dignitates autem ea sunt ex quibus fit demonstratio. Tertium est genus ipsum subiectum, cuius affectus, accidentiaque per se demonstratio patefacit.*

ANTI. *Tria enim sunt in demonstrationibus. Vnum quidem quo demonstratur conclusio. Hoc autem est quod inest alicui generi per se. Vnum autem dignitates.*

Dignitates aut sunt, ex quibus demonstratio est. Tertium autem genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio.

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quæ sunt necessaria ad demonstrationem. Dicit enim quod. [Tria sunt necessaria in demonstrationibus. Vnum est quod demonstratur] scilicet conclusio, quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demonstrationem enim concluditur propria passio de proprio subiecto. Aliud autem sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias passiones, & per se accidentia demonstratio ostendit.

Secundo ibi.

ARGY. *Fieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, e quibus sit demonstratio. At quarum genus diuersum est, vt arithmetica geometriaque, in hisce fieri nequit, vt ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accommodetur arithmetica demonstratio, nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autem vt in quibusdam fieri potest, posteris explicabitur. Arithmetica vero demonstratio semper in se genus inhabet, circa quod ipsa versatur, ceteráque similiter.*

ANTI. *Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut arithmetica, & geometria, non est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinis accidentia, nisi magnitudines numeri sunt. Hoc autem quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus, circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter.*

Ostendit quid prædictorum trium possit esse commune diuersis scientiis, & quid non, dicens, quod horum trium vnum, scilicet dignitates, ex quibus demonstratio procedit, contingit esse idem in diuersis demonstrationibus, & etiam in diuersis scientiis, sed in illis scientiis, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quæ est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus non contingit, quod demonstratio, quæ procedit ex principiis vnius scientiæ, puta arithmeticæ, descendat ad subiecta alterius scientiæ, sicut ad magnitudines, quæ sunt geometriæ, nisi forte subiectum vnius scientiæ contineatur sub subiecto alterius, sicut si magnitudines contineantur sub numeris. Quod quidem qualiter contingat, scilicet contineri subiectum vnius scientiæ sub subiecto alterius, posterius dicetur.

Lect. 15. tex. ex. 1. Magnitudines enim sub numeris non continetur, nisi forte secundum quod magnitudines numeratæ sunt. Subiecta etiam diuersarum demonstrationum siue scientiarum diuersa sunt. Arithmetica enim demonstratio semper habet genus proprium, circa quod demonstrat, & aliæ scientiæ similiter. Tertio ibi.

ARGY. *Quare si transire, mirarique debeat, demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte, necesse est esse. Aliter vero patet fieri non posse.*

ANTI. *Quare aut simpliciter necesse est genus idem esse, aut sic si debet demonstratio descendere. Aliter autem impossibile esse manifestum est.*

Probat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propositum per modum conclusionis, eo quod ex præmissis haberi potest, dicens. Quare manifestum est, quod necesse est aut esse simpliciter idem genus, circa quod sumuntur principia & conclusiones, & sic non est descensus, neque transitus de genere in genus, aut si demonstratio debet descendere ab vno genere in aliud, oportet esse vnum genus & sic, id est, quodammodo. Aliter enim impossibile est, quod demonstretur aliqua conclusio ex aliquibus principiis, cum non sit idem genus vel simpliciter vel secundum quid. Sciendum est autem, quod simpliciter, idem genus accipiatur, quando ex parte subiecti non sumitur aliqua differentia determinans, quæ sit extranea à natura illius generis. Vt si quis per principia verificata de triangulo procedat ad demonstrandum aliquid circa isochelem, vel aliquam subiectam speciem trianguli. Secundum quid autem est vnum genus quando assumitur circa subiectum aliqua differentia extranea à natura illius generis, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus à genere numeri. Numerus ergo simpliciter qui est genus subiectum arithmeticæ, & numerus sonorus, qui est genus subiectum musicæ, non sunt vnum genus simpliciter. Similiter autem nec linea simpliciter quam considerat geometra, & linea visualis, quam considerat perspectiuus. Vnde patet, quod quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter applicantur ad lineam visualem, fit quodammodo descensus in aliud genus, non autem quando eo, quæ sunt trianguli, applicantur ad isochelem. Secundo ibi.

Quando est idem genus simpliciter & quando secundum quid.

ARGY. *Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse. Nam si non sint per se, accidentia erunt profecto.*

ANTI. *Ex eodem enim genere necesse est vltima, & media esse. Si namque non sunt per se, accidentia erunt.*

Ostendit propositum hoc modo. Oportet in demonstratione eiusdem generis esse media & extrema. Extrema autem in conclusione continentur. Nam maior extremitas in conclusione est prædicatum. Minor vero, subiectum. Medium vero in præmissis continetur, oportet igitur principia & conclusiones circa idem genus sumi. Cum autem superius dixerimus, quod diuersæ scientiæ sint circa diuersa genera subiecta ex necessitate, sequitur quod ex vnius scientiæ principiis non concludatur aliquid in alia scientia, quæ non sit sub ea posita. Quod autem in demonstratione oporteat media & extrema vnius generis esse, sic probat. Detur enim quod medium sit alterius generis ab extremis, sicut si extrema sint triangulus, & habere tres æquales duobus rectis. Manifestum est quod passio conclusa de triangulo, per se inest ei, non autem per se inest æneo. Etsi è contrario passio per se, id est, æneo, puta sonorum esse, vel huiusmodi aliquid palam est, quod per accidens inest triangulo. Vnde patet quod oportet omnino si subiectum conclusionis, & medium sint penitus alterius generis, quod passio, vel non per se insit medio, vel non per se insit subiecto, & ita oportet quod alteri eorum insit per accidens. Etsi quidem insit medio per accidens, erit per accidens in præmissis, si autem subiecto erit in conclusione, & hoc ex parte passionis. Sed vtroque modo oportebit per accidens esse in præmissis, quantum ad hoc, quod subiectum accipitur sub medio, sicut si triangulus accipiatur sub æneo, aut è conuerso. Ostensum est autem quod in demonstrationibus tam conclusio, quam præmissæ sunt, per se, & non per accidens. Oportet ergo & in demonstrationibus medium, & extrema eiusdem generis esse. Deinde cum dicit.

Vlt. cum deductione rationis.

Lect. præcedenti.

Quocirca

ARGY. *Quocirca fieri non potest, quo geometria contrariorum vnum scientiam esse, vel duos cubos cubum esse demonstret, aut alia quæuis scientia, id quod ad aliā pertinet, nisi in hisce, quæ sic inter sese habent, vt altera sub altera collocetur, quo pacto ad arithmeticam musica, ad geometriam perspectiua se habet.*

ANTI. Vide in annot. *Propter hoc geometriæ non est monstrare quòd contrariorum eadem est scientia, sed neque quod duo cubis cubus sit vnus, neque scientiæ alterius quod alterius est, sed aut quæcunque sic se habent adinuicem quod sit alterum sub altero, vt perspectiua ad geometriam, & vt consonantia ad arithmeticam.*

Prima con. ex præmiss. illata. Infert duas conclusiones ex præmissis. Quarum prima est, quod nulla scientia demonstrat aliquid de subiecto alterius scientiæ, siue sint scientiæ communiores, siue sint scientiæ disparatæ, sicut geometria non demonstrat quod contrariorum eadem est scientia. Contraria enim pertinet ad scientiam communem scilicet ad philosophiam primam, vel dialecticam. Et similiter geometria non demonstrat, quod duo cubi sint vnus cubus, id est, quod ex ductu vnius numeri cubi in alium numerum, surgat numerus cubus. Cubus numerus. Dicitur autem cubus numerus, qui surgit ex ductu vnius numeri in seipsum bis, sicut octonarius est numerus cubus, surgit enim ex ductu binarii in seipsum bis. Bis enim duo bis sunt octo. Et eadem ratione viginti est numerus cubicus, & radix eius est tria, quia ter tria ter faciunt viginti septem. Si ergo ducantur octo in viginti septem, consurgit numerus cubicus, id est, ducenta & sexdecim, cuius radix est sex, quia sexies sex sexies, sunt ccxvi. Hoc ergo habet probare arithmeticus, non geometra. Et similiter, quod est, vnius scientiæ non habet probare alia scientia, nisi forte vna scientia sit sub alia, sicut se habet perspectiua ad geometriam, & consonantia vel harmonica, id est, musica, ad arithmeticam. Secunda conclusio ponitur ibi.

ARGY. *Neque si quid lineis inest, non vt lineæ sunt propriorum quæ ratione principiorum, geometria demonstrat. Veluti si pulcherrima linearum sit linea recta, aut si sese habet ad circumferentiam contrario modo. Non enim hac ratione proprii generis ipsarum, sed cuiusdam communius competunt.*

ANTI. *Neque si aliquid inest lineis, non secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex principiis propriis sunt, vt si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario se habet circulari. Non enim secundum quod proprium genus est ipsorum, sed inquantum commune quoddam est.*

Et est quòd scientia de proprio subiecto non probat quodlibet accidens, sed accidens sui generis. Sicut si aliquid inest lineis, non secundum quòd sunt lineæ, neque secundum propria principia linearum, hoc non demonstrat geometra de lineis. Sicut quòd recta linea sit pulcherrima omnium linearum, aut si linea recta est contraria circulari, vel non. Hæc enim non sunt secundū proprium genus lineæ, sed secundum aliquid communis. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ transcendunt.

A

LECTIO XVI.

Demonstrationem non ex corruptibilibus esse, sed sempiternorum, quomodo item eorum, sit, quæ frequenter sunt docet.

Patet autem si propositiones sint vniuersales, ex quibus fit ratiocinatio, necessario conclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, demonstrationis omnino. Non est igitur eorum, quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens. ARGY.

B

Manifestum est autem, etsi sint propositiones vniuersales, ex quibus est syllogismus quòd necesse est conclusionem esse perpetuam huiusmodi demonstrationis, & simpliciter vt est dicere demonstrationis. Non est ergo demonstratio corruptibilium, nec scientia simpliciter, sed sic, sicut est secundum accidens. ANTI. Tex.com. 22.

Postquam ex superioribus philosophus concluserat, quòd demonstratio non concludit ex extraneis principiis, nunc iterum ex superioribus intendit concludere, quòd demonstratio non est ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, quòd sempiternorum, & non corruptibilium, est demonstratio. Secundo ostendit, qualiter sed eorum, quæ sunt vt frequenter, ibi [Eorum autem.] Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod demonstratio non sit corruptibilium, sed sempiternorum. Secundo ostendit idem de diffinitione, ibi] Similiter se habet.] Circa primum duo facit. Primo proponit conclusionem intentam. Secundo ponit rationem probantem ipsam, ibi. [Quod autem vniuersaliter.] Primo ergo ponit duas conclusiones, quarum vna sequitur ex altera. Prima est quod necesse est conclusionem demonstrationis huius de qua nunc agimus, & quam possumus simpliciter dicere demonstrationem esse perpetuam, quod quidem sequitur ex hoc quod supra habitum est scilicet quòd propositiones ex quibus fit syllogismus, debent esse vniuersales, quod significauit per dici de omni. Secunda conclusio est, quòd neque demonstratio, neque scientia est corruptibilium, loquendo simpliciter, sed solum secundum accidens. Deinde cum dicit. (C; Conclusi. 1.; Lect. 9. tex ex. 2.; D)

Quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore & quoddam etiam modo. Atque cum est, necesse est alteram propositionem non vniuersalem esse, atque caducam. Caducam, quoniam & ipsa conclusio talis cum illa est. Non vniuersali quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem. Quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum. ARGY.

E

Quod autem vniuersaliter ipsius non est, sed aliquando sic. Cum autem sit, necesse alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem quidem, quare & conclusionem cum sit, non vniuersalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est. Quare non est vniuersalem syllogizare, sed quoniam nunc est. ANTI. Vide in annotatione. Tex.co 20. Vide in annotatione.

Induci rationem ad probandum propositas conclusiones, quæ talis est. Conclusionis corruptibilis, & non sempiternæ non est in se continere quod est vniuersaliter sed aliquando sic. Dictum est enim supra, quod dici de omni, duo Lect. 8. Lectio. 9. ex. 3.

A continet scilicet quod non in quodam sic, & in quodam non & iterum, quod non aliquando sic, & aliquando non. In omnibus autem corruptibilibus inuenitur aliquando sic, aliquando non. Vnde patet quod in corruptibilibus non inuenitur dici de omni, siue quod est vniuersaliter. Sed vbi conclusio non est vniuersalis, debet aliqua præmissarum esse non vniuersalis. Conclusio ergo corruptibilis oportet quod sequitur de præmissis, quarum altera non sit vniuersalis. Cum ergo huic coniunxerimus quod demonstratio semper debet esse simpliciter ex vniuersalibus, sequitur, quod demonstratio non possit habere conclusionem corruptibilem, sed sempiternam. Deinde cum dicit.

Demon. nõ habere cõclusion. corruptib.

A R G Y. *Similiter res sese habet & in diffinitionibus ipsis, quippe cum diffinitio principium sit demonstrationis aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio.*

A N T I. *Similiter se habet, & de diffinitione, quoniam est quidem, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quędam demonstrationis.*

Vide in annot.

Ostendit quod etiam diffinitio non est corruptibilium, sed sempiternorum, tali ratione. Demonstratio quantum ad principia & conclusiones est sempiternorum, & non corruptibilium, sed diffinitio vel est principium, vel conclusio demonstrationis, vel demonstratio positione differens, ergo diffinitio non est corruptibilium, sed sempiternorũ. Ad intelligendum autem sensũ huius literæ, sciendũ est, quòd contingit dare diffinitiones diuersas eiusdẽ rei, sumptas ex diuersis causis. Causæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma enim sumitur ratio materiæ. Talem enim oportet esse materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formæ, quia enim agens agit simile sibi, oportet quòd secundum modum agentis, sit etiam modus formæ, quæ ex actione consequitur. Ex fine autem sumitur ratio efficientis, nam omne genus agit propter finem: oportet ergo quòd diffinitio quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex aliis causis: ponamus ergo duas diffinitiones domus, quarum vna sumitur à causa materiali, quæ est talis. Domus est cooperimentum, constitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia sumitur à causa finali, quæ talis est. Domus est operimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore. Potest ergo prima diffinitio demonstrari ex secunda, sic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuiis, & frigore, & calore, oportet quòd sit constitutum ex lignis, cemento & lapidibus, domus est huiusmodi, ergo, &c. Patet ergo quod diffinitio, quæ sumitur à fine, est principium demonstrationis. Illa autem, quæ sumitur à materia, est conclusio demonstrationis. Potest tamen vtraque coniungi, vt sit vna diffinitio, hoc modo. Domus est cooperimentum constitutum ex dictis, defendens à pluuia, frigore, & calore. Talis autem diffinitio continet totum, quod est in demonstratione scilicet, medium, & conclusionem. Et ideo talis diffinitio est demonstratio, positione differens, quia in hoc solo differt à demonstratione, quia non est ordinata in modo & figura. Sciendum est autem, quòd quia demonstratio non est corruptibilium, sed sempiternorum, neque diffinitio.

Eisdem diuer. diffin.

Dif. sumpta à fine proba. aliarum.

Quæ diffin. sit demõst. põne differens.

Plato fuit coactus ponere ideas. Cum enim ista sensibilia sint corruptibilia, videbatur quòd eorum non possit esse demonstratio, neque diffinitio. Et ideo videbatur, quòd oportet ponere quasdam substantias incorruptibiles, de quibus demonstrationes, & diffinitiones darentur. Et has sempiternas substantias, vocat species vel ideas. Sed huic opinioni occurrit. Arist. superius, dicens, quod demonstratio non est corruptibilium, nisi per accidens. Etsi enim ista sensibilia corruptibilia sunt in particulari, tamen in vniuersali quandam sempiternitatem habent. Cum ergo demonstratio detur de istis sensibilibus in vniuersali, non in particulari, sequitur, quod demonstratio, non sit corruptibilium nisi per accidens, sempiternorum per se. Deinde cum dicit.

Cur Plato ideas posuit.

Lect. præcedenti.

B

Est sempiter. per se & corruptibi. per accidi.

A R G Y. *Patet etiam demonstrationes, atque scientias eorum, quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiusmodi rerum, quo quidem sunt tales, hoc esse semper, quo vero non sunt semper, hoc esse particulares.*

A N T I. *Eorum autem, quæ sæpe fiunt, demonstrationes sunt & scientiæ, vt lunæ deffectus. Manifestum est quidem quòd secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt. Inquantum autem non semper, secundum partem sunt. Sicunt autem defectus, similiter est in aliis.*

C Ostendit quo modo eorum, quæ sunt, vt frequenter, possit esse demonstratio, dicens, quòd [eorum quæ sæpe fiunt, sunt etiam demonstrationes, & scientiæ, sicut de defectu lunę, qui tamen non semper est.] Non enim semper luna deficit, sed aliquando. Hæc autem, quæ sunt frequenter, secundum quòd huiusmodi sunt, id est, secundum quòd de eis demonstrationes dantur, sunt semper, sed secundum quòd non sunt semper, sunt particularia. De particularibus autem non potest esse demonstratio, vt ostensum est, sed solum de vniuersalibus. Vnde patet quòd huiusmodi secundum quod de eis est demonstratio, sunt semper. Et sicut est de defectu lunæ, ita de omnibus aliis similibus. Cõsideranda tamen est differentia inter ea. Quędam enim non sunt semper secundum tempus, sunt autem semper per comparationem ad causam, quia nunquam deficit, quin posita tali causa sequatur effectus, sicut de defectu lunæ. Nunquam enim deficit, quin semper sit lunæ eclypsis, quandocunque terra diametraliter interponitur iter solem & lunam. In quibusdam vero contingit, quòd non semper sunt, etiam per cõparationem ad causam, quia videlicet causæ impediri possunt. Non enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus habens, sed quandoque fit defectus, vt propter impedimentum causæ agentis vel materiæ. In vtrisque autem ordinandæ sunt sic demonstrationes, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ.

Lect. 11. tex.

D

Quædam sunt semper resp causę & nõ temporis.

Ordinandæ demon.

E

LECTIO

LECTIO XVII.

Demonstrationem non procedere ex communibus docet, qualis item sit illa scientia quę omnium scientiarum principia speculatur ostendit.

ARGY. *Cum autem pateat fieri non posse, vt demonstretur quodque, nisi ex cuiusque principiis, si id, quod demonstratur, rei competit, vt est illa, non sane quippiam scitur, si ex veris, & indemonstrabilibus, medioque vacantibus ostendatur.*

ANTI. Tex.com. 23. *Quoniam autem manifestum est quòd vnumquodque demonstrare non est, sed aut ex vno quoque principiorum, si id, quod demonstratur, sit secundum quod est illud, non est scire hoc quidem, si ex veris, & inde monstrabilibus monstretur, & immediatis.*

Ostenderat supra Philosophus quòd demonstratio, non est ex principiis extraneis, hic autem ostendit, quòd non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo inducit quandam conclusionem ex dictis, ibi [Si autem hoc est.] Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd quia manifestum est, quòd non contingit vnumquodque per vnumquodque demonstrare, sed oportet quòd demonstratio fiat ex vno quoque principiorum, hoc modo, quòd id, quod demonstratur sit secundum, quòd est illud, id est, oportet quòd principia demonstrationis insint per se ei, quod demonstratur. Si inquam ita est, non sufficit ad hoc quòd aliquid sciatur, quòd demonstretur ex veris, & immediatis, sed oportet quod vlterius demonstretur ex principiis propriis. Secundo ibi.

ARGY. *Fit enim, vt quippiam perinde ostendatur, atque Brisso quadrationem ostendit. Huiusmodi namque rationes per commune quoddam ostendunt, quod & alii competet. Quapropter, & ad alias res non propinquas ipsa rationes accommodantur. Igitur res, non vt illa est, sed per accidens scitur. Non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens scimus, cum per id cognitionem consequimur, per quod competit ex principiis illius, qua ratione est illud, veluti cum duobus rectis aequales habere, rerum ei scimus competere, cui per se, competit idipsum ex principiis huius. Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.*

A *Est enim sic monstrare, sicut Brisso tetragonismum. Secundum commune enim demonstratur rationes huiusmodi, & quod alteri inest, vnde & in aliis conueniunt hæ rationes, non tantum proximis. Non itaque secundum quod illud est scit, sed secundum accidens. Non enim conuenit demonstrare & in aliud genus. Vnumquodque autem secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus, secundum quod est ex principiis illius, inquantum illud est, vt duobus rectis aequales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principiis ipsius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse.* ANTI. Vide in annot.

B Probat propositum, scilicet quod non sufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonstrare, quia sic contingeret aliquid demonstrare, sicut Brisso monstrauit tetragonismum, id est, quadraturam circuli, ostendens aliquod quadratū esse circulo æquale per aliqua principia communia, hoc modo. In quocunque genere est inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem est inuenire & illi ęquale. In genere autem quadratorum est inuenire aliquod quadratum minus circulo, quod scilicet scribatur intra circulum, & aliquod maius circulo, intra quod circulus describitur, ergo est inuenire aliquod quadratum circulo æquale. Hæc quidem probatio est secundum commune, æquale enim & magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet quod huiusmodi rationes demonstrantur secundum aliquod commune, quia medium alteri inest, tanquam ei quo fit demonstratio. Et ideo huiusmodi rationes conueniunt alijs, & non conueniunt istis, de quibus dantur, tanquam proximis. Vnde patet quod qui scit per huiusmodi rationes, non scit secundum illud, quod est, id est, per se, sed per accidens tamen. Si enim esset secundum se, non conueniret demonstratio in aliud genus. Vnumquodque enim scimus secundum accidens, cum non cognoscimus illud secundum quod est ex principiis per se. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis inest triangulo per se, id est, secundum quod est ex principiis illius. Quare si per se inesset medium acceptum conclusioni, necesse esset in eadem proximate esse, id est, proximum esse secundum genus conclusionis. Tertio ibi. Rat. Brisso. C D

ARGY. *Quod si non sit ita, at perinde erit, atque cum musica per arithmeticam demonstratur. Atque talia demonstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse, ad aliam scientiam attinet. Subiectum enim genus diuersum est. Ipsum autem propter quid superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce fieri non posse, quod demonstretur quodque simpliciter, nisi ex principiis vniuscuiusque, sed horum principia habent commune.*

E ANTI. *Si vero non, sed sicut harmonica, per arithmeticam, huiusmodi demonstrantur quidem similiter, sed differunt. Ipsum enim, quia alterius quidem scientiæ est, subiectum enim alterum genus est, sed propter quid superioris est cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestum est, quod non sit demonstrare vnumquodque simpliciter, sed secundum quod ex vniuscuiusque principiis est. Sed horum principia habent commune.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonstrationis non esse in eodé genere cum demonstratione. Quod qualiter contingat, ostendit dicens. Si vero non Lect. 25. Lect. 5. 1.

sit medium in eadem proximate conclusioni, sed hoc modo sicut demonstratur aliquid in harmonica, id est, in musica per arithmeticam, verum quidem est, quod huiusmodi etiam similiter demonstratur. Et enim demonstratio in inferiori scientia per principia superioris scientiæ vt ostensum est, sicut & in scientia superiori per principia superioris. Sed in hoc differt, quod alterius scientiæ scilicet inferioris est tantum scire quia, genus enim subiectum inferioris scientię tiæ, est alterum à genere subiecto superioris scientiæ, ex qua sumuntur principia. Sed scire propter quid est superio ris scientiæ, cuius per se sunt illæ passiones. Cum enim passio insit subiecto propter medium, illa scientia considerabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per se est passio, quæ demonstratur. Si vero subiectum sit ad aliam scientiam pertinens illius scientiæ non erit propter quid, sed quia tantum. Nec tali subiecto per se conueniet passio demonstrata de ipso, sed per medium extraneum. Si vero medium & subiectum pertineat ad eandem scientiam, tunc illius scientię erit scire propter quid & quia. Remota autem dubitatione, vlterius conclusionem intentam principaliter inducit, dicens. quod ex prædictis patet quòd non est demonstrare vnumquodque simpliciter, id est, quocunque modo, sed secundum hoc, quod demonstratur ex propriis principiis vniuscuiusque. Sed & principia per propria singularum scientiarum habent aliquod commune prius eis. Deinde cum dicit.

Scire propter quid vel quia.

ARGY. *Quod si id constat, patet fieri non posse, quod quisquam propriorum principiorum exhibeat demonstrationem. Erunt enim illa omnium principia, & ipsorum scientia domina omnium erit.*

ANTI. *Si autem hoc, manifestum est quòd non est vniuscuiusque principia monstrare. Erunt enim illa omniũ principia, & scientia illorum propria omnibus.*

Vide in annot.

Inducit quandam conclusionem sequentem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit conclusionem dicens, quòd [si hoc verum est] scilicet quòd demonstrationes in singulis scientiis non sint ex cõmunibus principiis, & iterum quod principia scientiarũ habeãt aliquid prius se, quod est commune, manifestum est, quod non est vniuscuiusque scientiæ demonstrare principia sua propria. Illa enim priora principia per quæ possunt probari singularum scientiarũ propria principia, sunt communia principia omnium, & illa scientia, quæ considerauit huiusmodi principia communia, est propria omnibus, id est, ita se habet ad ea quæ sunt communia omnibus, sicut se habent aliæ scientiæ particulares ad ea, quæ sunt propria, sicut cùm subiectum arithmeticæ sit numerus, ideo arithmetica considerat ea, quæ sunt propria numeri. Similiter prima philosophia, quæ considerat omnia principia, habet pro subiecto ens, quod est commune ad omnia, & ideo considerat ea, quæ sunt propria entis, quæ sunt omnibus communia tanquam propria sibi. Secundo cum dicit.

Conside. prima philo.

ARGY. *Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit. Scit enim tum ex prioribus, cum ex causis scit, quæ non effectus subeunt rationem. Quare si magis scit, & maxime, & si est illo scientia, magis profecto, maximéque scientia est.*

ANTI. *Et namque sciuit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus enim sciuit, cum non ex causatis sciat causas. Quare si magis sciuit, & maxime, & scientia illa erit, & magis, & maxime.*

A Ostendit preæminentiam huiusmodi scientię, quæ consideret principia communia, scilicet primæ Philosophiæ ad alias. Semper enim oportet illud, per quod aliquid probatur, esse magis scitum vel notum. Qui enim scit aliquid ex superioribus causis, oportet quod sit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex superioribus simpliciter, cùm non sciat ex causatis causas. Quando enim aliquis scit ex causatis causas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quoad nos. Cum autẽ principia inferioris scientiæ probantur ex principis superioribus, non proceditur ex causatis in causas, sed è conuerso. Vnde oportet quod talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter. Oportet ergo magis esse scitum, quod est superioris scientiæ, ex quo probatur quod est inferioris & maxime esse scitum id, quo omnia alia probantur, & ipsum non probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis scientia, quàm inferior, & scientia illa scilicet philosophia, prima erit maxime scientia. Tertio ibi.

Scire causas ex causa.

B

ARGY. *Demonstratio vero non ad aliud genus accomodatur nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad prospectiuas geometricæ quam ad musicam arithmeticæ demonstrationes accommodantur, vt diximus.*

C

ANTI. *Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictum est geometrica in machanicas, vel machinatiuas aut speculatiuas, & arithmetica in harmonicas.*

Redit ad principalem conclusionem, & dicit quòd demonstratio non procedit in aliud genus nisi sicut dictum est, quòd demonstratio geometriæ procedit ad scientias inferiores, sicut sunt artes mæchanicæ, quæ vtuntur mensuris, aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quæ sunt de visu, vt perspectiuæ, quæ sunt de visuali. Similiter est arithmetica in comparationem ad harmonicam, id est, musicam.

D

LECTIO XVIII.

Tractandum de principiis esse, quomodo itẽ principia à non principijs & abinuicem distinguãtur docet, quo pacto etiam communibus & propriis principijs vtantur declarat.

ARGY. *At vero difficile admodum est sese percipere quempiam, si sciat nec-ne. Est enim difficile cognoscere si ex principijs vniuscuiusque scimus, nec-ne, quod quidem est scire. Putamus autem sępe numero scire, si ex veris quibusdam, primisue ratiocinationem habemus. Id vero non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.*

E

Difficile autem noscere est, si sciuit aut non. Difficile enim noscere est, si ex vniuscuiusque principijs, scimus, aut non quod vere est scire. Opinamur autem si habeamus ex veris aliquibus syllogismum, & primis scire. Sed hoc non est, sed proxima oportet esse primis. Tex.cõ.24.

Postquam ostendit, quòd demonstratio non procedit ex principiis communibus, sed ex propriis, hîc ad euidentiam præmissorum, determinat de principijs proprijs & communibus,

bus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit necessitatem huiusmodi determinationis, dicens, quod difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex proprijs principiis quod solum est vere scire, aut non ex proprijs. Opinantur enim multi se scire, si habeant syllogismum ex aliquibus veris & primis. Sed hoc non est verum, imo oportet quòd ad hoc quod nos sciamus, principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari, quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extrema. Oportet proxima esse primis principiis in demonstrabilibus. Secundo ibi.

ARGY. *Ea autem quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit, vt demonstrentur esse.*

B

ARGY. Vide in annotatione. *Dico autem principia in vnoquoque genere, quæ cum sint, non contingit demonstrare.*

Determinat de principijs proprijs & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo enim determinat de principiis proprijs, & cõmunibus. Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant huiusmodi demõstratiuę scientiæ, ibi [Non contingere autem.] Circa primum duo facit. Primo distinguit principia à non principiis. Secundo principia abinuicem, ibi [Sunt autem quibus.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sunt principia, & dicit, quòd principia in vnoquoque genere sunt illa, quæ cum sint vera, tamen non conuenit ea C demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia. Dicit autem cum sint vera, ad differentiam falsorum, quæ non demonstrantur, in aliqua scientia. Secundo ibi.

Falsa no demon.

ARGY. *Sumitur igitur quidnam ipsa prima, & quæ ex hisce proficiscuntur, significant. At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectum, aut triangulus sumere, esse vero vnitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonstrare.*

ANTI. *Quid quidem igitur prima significent, & quæ sunt ex his accipiendum est. Quod autem sint principia quidem necesse est accipere, alia vero demonstrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonstrare.*

D

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia, & non principia. Conueniunt enim principia cum non principijs in hoc, quod de vtrisque oportet accipere, quasi supponendo quid significent, & prima, id est, principia, & quæ sunt ex his, id est, quæ ex principiis sumuntur, quia quodquidquid est, proprie pertinet ad scientiam, quæ est de substantia, scilicet ad philosophiam primam, à qua omnes aliæ hoc accipiunt. Sed in hoc differunt principia, & quæ sunt ex principijs, quia de principiis, oportet accipere supponendo quod sunt. De aliis autem quæ sunt ex principiis, oportet demonstrare, quia sunt. Sicut in mathematicis accipitur supponendo, & quid est vnitas, quę est principium, & quid est rectum, & quid est triangulus, E quæ non sunt principia sed passiones. Sed quòd vnitas sit, aut quòd magnitudo sit, accipit mathematicus quasi principia, alia vero demonstrat scilicet quæ sunt ex principiis. Demonstrat enim triangulum ęquilaterum, & angulum rectum, & etiam hanc lineam rectam esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs, alia cuiusque scientiæ propria, alia communia sunt. Communia tamen similitudine rationis, quippe cum vsus eorum tantum sese extendat in quacunque scientia, quantum cuiusque subiecto generi congruit.*

ANTI. *Sunt autem quibus vtimur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero communia. Communia autem secundum analogiam, quoniam vtile est in eo, quod est sub scientię genere.*

Distinguit principia abinuicem. Et primo principia propria à communibus. Secundo cõmunia abinuicem, ibi. [Non est autem suppositio.] Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & communia. Secundo manifestat quoddam, quod poterat esse dubium, ibi [Quasdam tamen scientias.] Circa primum tria facit, Primo ponit diuisionem, dicens, quòd [principiorum, quibus vtimur in demonstratiuis scientis, alia sunt propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero communia.] Et quia posset videri contrarium ei, quod supra ostensum est, quia scientiæ demonstratiuæ non procedunt ex communibus, ideo subiungit quòd [principia communia accipiuntur in vnaquaque scientia demonstratiua secuudum analogiam], id est, secundum quòd sunt proportionata illi scientiæ. Et hoc est quod subdit exponens, quòd [vtile est accipere] huiusmodi principia in scientiis, inquantum pertinent ad genus subiecti, quod continetur sub illa scientia. Secundo, ibi.

Lect. seq. imme.

Lect. præcedenti.

ARGY. *Propria sunt, vt lineam esse talem, rectumue. Communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ restant, æqualia sunt.*

ANTI. *Propria principia quidem, vt lineam esse huiusmodi, & rectum, communia autem, vt ab æqualibus æqualia si auferas, æqualia quidem reliqua sunt.*

Exemplificat de vtrisque, dicens, quòd propria principia sunt vt lineam esse huiusmodi vel rectum. Tam enim subiecti, quàm passionis diffinitio, in scientiis, pro principio habetur. Communia vero principia sunt, vt si ab æqualibus æqualia demas, quę remanent sunt ęqualia, & aliæ communes animi conceptiones. Tertio, ibi.

Quæ diffinitiones in scientia haben. pro principio.

ARGY. *Atque horum vnumquodque cuique satis facit ad cuiusque genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, etsi non de omnibus ipsum accipiat geometra, sed de magnitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris solum.*

ANTI. *Sufficiens autem est vnumquodque istorum quantumcunque in genere est. Idem enim faciet Geometria, etsi non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus solum, Arithmetica autem in numeris.*

Ostendit quomodo præmissis principiis scientiæ demonstratiuæ vtantur. Et primo quidem de communibus dicit, quod [sufficiens est accipere vnumquodque istorum [communium, quantum pertinet ad genus subiectum de quo est scientia. [Idem enim faciet] geometria, si non accipiat pręmissum principium commune in sua communitate [sed solum in imagnitudinibus, & arithmetica solum in numeris.] Ita enim poterit concludere geometrā si dicat si ab æqualibus magnitudinibus ęquales auferas magnitudines, quæ remanent sunt æquales, sicut, si diceret, si ab æqualibus, æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. Et similiter dicendum est de numeris. Secundo.

ARGY. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ scientia considerat, ea, quæ per se illis insunt. Atque hæc & esse, & quid sunt scientiæ sumunt. Vt vnitates Arithmetica,*

A *puncta siue linea Geometrica. At horum per se affectum, quid quidem quisque significat sumunt, vt arithmetica quid par, quid impar, quid quadratum, quid quoque cubus. Geometra quid expers rationis quid frangi, quid concurrere, & huiusmodi cætera. Demonstrant autem ipsos esse, & per communia, & per ea, quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet, Omnis namque demonstratiua scientia circa tria versatur: Sunt enim ea, quæ ponit esse. Hæc autem sunt, genus, cuius per se effectuum est contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrat, & tertium affectus, quorum, quid quisque significat, sumit.*

ANTI. Vide in annot. Tex.cō.152.

B *Sunt autem propria quidem & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur, quæ sunt per se, vt Arithmetica vnitates, Geometria autem signa & lineas. Hæc enim recipiunt esse, & Hoc esse. Horum autem passiones per se, quid quidem significet vnaquaque, accipiunt, vt Arithmetica quidem quid aut impar, aut quadrangulus, aut cubus. Geometria vero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quod autem sint, demonstrant per communia, & ex his, quæ demonstrantur per communia. Et Astrologia similiter: Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunque esse ponuntur. Hæc sunt autem, genus* C *cuius per se passionum speculatiua est, & quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrant, & tertium passiones, quarum quid significet vnaquaque accipit.*

Ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ vtatur propriis principiis, & dicit quod propria principia sunt, quæ supponuntur esse in scientiis, scilicet subiecta, circa quæ scientia speculatur ea, quæ per se insunt eis. Sicut Arithmetica considerat vnitatem, & Geometra considerat signa, id est, puncta & lineas. Prædictæ enim supponunt esse, & hoc esse, id est, supponunt de eis, & quia sunt, & quid sunt. Sed de passionibus supponunt, quid significet vnaquæque. Sicut Arithmetica supponit, quid est par, & quid est impar, aut quid & numerus quadratus, aut cubus. D Et geometra supponit quid est rationale in lineis. Dicitur enim rationalis linea, de qua possumus ratiocinari per lineam datam. Huiusmodi autem est omnis linea commensurabilis lineæ datæ, quæ vero est incommensurabilis ei, vocatur irrationalis est surda. Similiter & Geometria supponit, quid est reflexum aut curuum. Sed prædictę scientiæ demonstrant de omnibus prædictis passionibus, quod sint, per principia communia, & hæc est illis principiis quæ demonstrantur ex principiis communibus. Et quod dictum est de geometria & Arithmetica, intelligendum est de Astrologia, [Omnis enim scientia demonstratiua est circa tria,] E quorum vnum est genus subiectum, cuius per se passiones scrutatur, Et aliud est communes dignitates ex quibus sicut ex primis demonstrat. Tertius autem passiones, de quibus vnaquæ scientia accipit quid significent. Deinde cum dicit.

Linea rationalis quid. Linea irrationalis quid.

ARGY. *Nihil tamen prohibet, scientiarum nonnullas, horum preterire nonnulla, veluti genus non supponere esse, si pateat esse. Non enim æque patet numerum esse, & frigidum, atque calidum. Et affectus non sumere quid significant, si sint clari sicut nec dignitates, vt quidquid significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum. Sed nihilominus hæc tria necessaria sunt, id inquam circa quod scientia demonstrat, & ea, quæ demonstrat, atque ea ex quibus demonstrat.*

ANTI. *Quasdam tamen scientias nihil prohibet quædam eorum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum quoniam est. Non enim similiter manifestum quod numerus sit, & quòd calidum & frigidum. Et passiones non est recipere quid significant, si sint manifesta sicut nec communia non recipit quid significent, quod est æqualia ab æqualibus demere, quoniā notum est. Sed nihil minus tria hęc necessaria sunt, circa quod demonstratur, & quæ demonstrantur, & ex quibus.*

Manifestat quoddam, de quo poterat esse dubium. Quia enim dixit, quod scientię supponunt de principiis, quia sunt, de passionibus, quid sunt, de subiectis autem vtrumque, posset aliquis credere, quòd oportet specialem fieri mentionem de omnibus istis. Vnde hoc remouet, dicens, quod nihil prohibet quasdam scientias despicere, quædam prędictorum, id est, non facere mentionem expressam de pręmissis, sicut quando non facit mentionem de hoc quod supponat genus subiectum esse, si sit manifestum quod sit, quia non est similiter manifestum de omnibus quod sint, sicut quòd sit numerus, & quod sit calidum & frigidum, quorum vnum est propinquum rationi, alterum sensui. Similiter & quędam scientiæ de passionibus non supponunt quid significent, expressam mentionem de eis faciendo. Sicut etiam non oportet, quod de communibus principiis semper scientię faciant mentionem, quia nota sunt. Nihilominus tamen tria prędicta naturaliter sunt in scientia qualibet supponenda.

LECTIO XIX.

Quomodo communia principia ab inuicem distinguantur, & quomodo definitio à suppositione separatur, quòd non item propter demonstrationem necesse sit ideas ponere, demonstrat.

ARGY. *Non est autem id suppositio, neque postulatio sane, quod necesse est esse per seipsum atque videri, Demonstratio namque non in oratione, quæ est extra, sed in oratione, quę est in mente consistit, quandoquidem, neque ratiocinatio videtur in illa consistere. Etenim fit vt semper aduersus externam orationem per inficiationem obsistetur. At non semper aduersus eam quæ est in mente.*

ANTI. Vide in annot.

NOn est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est propter seipsum esse, & videri necesse est. Non enim ad exterius rationem est, sed ad eam quæ est in anima, quoniam neque syllogismus. Semper enim est instare ad exterius rationem, sed ad interius rationem non semper.

Postquam diuisit Aristo. principia communia à proprijs, hic distinguit communia principia abinuicem. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit distinctionem principiorum communiū abinuicem. In secunda ostendit differentiam diffinitionis à quodam genere principiorum communium, ibi [Termini igitur non.] In tertia excludit quendam errorem, ibi [Species quidem igitur.] Circa primum duo facit. Primo distinguit communes animi conceptiones à petitionibus siue suppositionibus. Secundo petitiones & suppositiones abinuicem, ibi [Quæcunque quidem igitur.] Circa primum considerandum est, quod communes animi conceptiones

Communiū ani. cōcept. & aliorum prin. cōue. & differentia.

nes

ones habent aliquid commune cum aliis principiis demonstrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habent, quia necesse est, tam ista, quàm alia principia per se esse vera. Priorum autem est horum principiorum, quòd non solum necesse est ea per se vera esse, sed etiam necesse est videri, quòd sint per se vera. Nullus enim potest per se opinari contraria eorum. Dicit ergo quòd illud principium, quod necesse eũ non solum per seipsum esse, sed etiam vlterius necesse est, ipsum videri, scilicet communis animi conceptio vel dignitas, non est neque petitio, neque suppositio. Quod sic probat. Petitio, & suppositio exteriori ratione confirmari possunt, id est, argumentatione aliqua. Sed communis animi conceptio non est ad exterius rationem, quia non potest probari per aliquam argumentationem, sed est, ad eam rationem, quæ est in anima, quia lumine naturali intellectus statim fit nota. Et quòd non sit ad exterius rationem patet, quia non fit syllogismus per aliquid exterius ad probandas huiusmodi communes animi cõceptiones. Et quòd huiusmodi non sunt notæ per extriorem rationem, sed per interiorem, probat per hoc, quòd exteriori ratione potest instari, vel vere, vel apparenter, interiori autem ratione non est possibile semper instari. Et hoc ideo, quia nihil est adeo verum quin voce possit negari. Nam & hoc principium notissimum, quòd non contingat idem esse & non esse, quidam vere negauere. Quædam vero adeo vera sunt, quòd eorum opposita intellectu capi non possunt, & ideo in interiori ratione eis obuiari non potest, sed solum exteriori, quæ est per vocem. Et huiusmodi sunt communes animi conceptiones. Deinde cum dicit.

Quartus meta. tex. cõ. 9. le. 8. tex. expo. vltima.

ARGY.

Quod igitur demonstrari quidem possunt, non demonstratum autem à se, quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discenti videtur atque non absolute quidem, sed ad illum tantum, id est, suppositio, aut postulatio, si nulla prorsus discenti de hoc opinio, vel etiam contraria insit. Atque hoc interest inter suppositionẽ postulationemq̃ue. Etenim, id est postulatio, quod est contrarium opinioni discentis, vel quod est quidem demonstrabile, sumit autem quispiam illud atque vtitur non demonstrato.

ANTI. vide in annot.

Quæcunque igitur demonstrabilia accipit est ipse non demonstrans, hæc quidem probabilia si accipiat, discenti supponuntur, & non est simpliciter suppositio, sed ad illum solum, si vero neque vnius opinionis, aut contraria esse idem accipiat, idem petit. Et in hoc differunt suppositio, & quæstio. Est enim quæstio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod si aliquis demonstrabile cum sit, accipiat & vtatur non demonstrans.

Distinguit suppositiones abinuicem. Sciendum tamen est, quod aliquid commune habent, & etiam in aliquo differunt. Hoc quidem commune est eis quòd cum sint demonstrabilia, tamen demonstrator accipit ea non demonstrans, & præcipue, quia non sunt demonstrabilia per suam scientiam, sed per aliam, vt supra dictum est. Vnde & inter immediata principia computantur, quia demonstrator vtitur eis absque medio, eo quod medium non habeant in illa scientia. Differunt autem abinuicem, quia si quidem talis propositio sit probabilis addiscenti, cui fit demonstratio, dicitur suppositio. Et sic suppositio non dicitur simpliciter, sed ad aliquem. Si vero ille nec sit eiusdem opinionis, neque contrariæ, oportet, quod demonstrator hoc ab eo petat & tunc dicitur petitio. Si autem sint contrariæ opinionis, tunc erit quæstio, de qua oportet disputari inter eos. Hoc tamen omnibus commune est, vno quoque eorum vtitur demonstrator, non demonstrans, cum sit demonstrabile.

Lectio 1.

ARGY.

Diffinitiones igitur, cum affirmationes, aut negationes non sint, suppositiones non esse patet, quas quidem vt genus complectitur propositio. Diffinitiones præterea percipiantur solum oportet. At id non est suppositio, nisi quispiam, & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cum sint, hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio.

ANTI.

Termini igitur non sunt suppositiones, nihil enim esse, aut non esse dicunt. Sed in propositionibus sunt suppositiones. Termini autem non, sed solum intelligere oportet. Hæc autem non est suppositio, nisi & audire, suppositionem aliquis esse dicat. Sed quoruncunque existentium in eo quòd illa sunt fit conclusio.

Prima rat. quod diffini. non sit sup.

Distinguit diffinitionem à suppositionibus per duas rationes, quarum secunda incipit, ibi [Amplius petitio.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, quæ talis est. Omnis petitio, vel suppositio dicit alqiuid esse vel non esse; termini autem, id est, diffinitiones non dicunt aliquid esse vel non esse, termini ergo non sunt petitiones, neque suppositiones, per se sumpti. Sed in propositionibus assumpti, suppositiones sunt, vt cum dicitur, Homo est animal rationale mortale. Sed terminos per se sumptos oportet solum intelligere. Intelligere autem non est supponere, sicut nec audire. Sed illa supponuntur quorumcuque existentium, id est, ex quibuscunque existentibus fit conclusio, in eo quod illa sunt, id est, propter præmissas. Secundo ibi.

ARGY.

Neque geometra falsa supponit, quemadmodum nonnulli putarunt, qui quidem, inquiunt, demonstrãtem falsis vti suppositionibus non oportere, geometrã vero falsa supponere, designatam lineam, nunc pedalẽ, nunc rectam esse dicentem, quæ quidem non recta est non pedalis. Nam geometra, cum non sit ea linea, quam designauit, aut protulit ore, concludere solet; sed cum ea sint, quæ per illa significantur ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse.

ANTI.

Neque geometra falsa supponit, sicut quidã affirmãt, dicentes quod non oportet falso vti geometram, mentiri autem dicentem vnius pedis esse, non vnius pedis, aut rectam scriptam non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundum hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur.

Exclu. dub.

Excludit quandam dubitationem. Dicebant enim quidam quod geometra, falsa suppositione vtebatur, cum diceret, lineam esse vnius pedis, quę non est vnius pedis, aut lineam descriptam in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, quòd geometra nõ supponit falsum, propter hoc. Cum enim geometra nihil demonstrat de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ autem lineæ sint quædam particularia, manifestum est, quod de his lineis non demonstrat aliquid, neque etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vniuersalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demõstrat. Deinde cũ dicit

Lec. 16. tex. expo. 2.

ARGY.

Insuper omnis postulatio, suppositioque aut vniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorum diffinitionibus competit, quare diffinitiones, suppositiones, postulationesque non sunt.

ANTI.

Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totũ est, aut sicut in parte, termini autem neutri horum.

Ponit secundam rationem quæ talis est. Omnis suppositio, vel petitio est in toto, vel in parte Secunda rat.

id est, est propositio vniuersalis, sed particularis, sed diffinitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neque vniuersaliter, neque particulariter, ergo & cætera.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipsa multa non necesse est esse, si demonstratio est, verum est dicere necessario, vnum esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit, vniuersale sane non erit, at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum, quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemque de pluribus non solum communi nomine prædicandum.*

ANTI. *Species quidem igitur esse, aut vnum aliquid extra multa non necesse est, si demonstratio erit. Esse tamen* B *vnum de multis verum dicere necesse est. Non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio. Oportet itaque aliquid vnum & idem de pluribus esse non æquiuoce in demonstratione.*

Lect. 5. tex. expo. 2. Ostendit ex præmissis, quod non est necessarium ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est enim supra quod demonstrationes de vniuersalibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc quod demonstratio sit, species esse, id est, ideas, aut quodcunque vnum extra multa, sicut ponebant Platonici mathemat. separata cum ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis, sed necessarium est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse, C quia non erit vniuersale, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vniuersale, non erit medium demonstrationis, ergo nec demonstratio. Et quod oporteat medium demonstrationis esse vniuersale, patet per hoc, quod oportet medium demonstrationis esse vnum & idem, de pluribus prædicatum non æquiuoce, sed secundum rationem eandem quæ est ratio vniuersalis. Si autem æquiuoce esset, posset accidere vitium in arguendo.

Deinde cum dicit.

LECTIO XX.

Quomodo primis & communibus principiis scientiæ demonstratiuæ vtantur.

ARGY. *Nulla autem demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur, atque negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto conclusio demonstretur. Quod quidem fuerit si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse, atque non esse sumere, & tertiam pari modo. Nam si datum est id, de quo hominem dicere verum est, dabitur, & id ei, quo non hominem dicere verum est. Sed tantum hoc totum sumatur, hominem inquam animal, non autem non animal esse, erit etiam ve-* E *rum Calliam dicere, & non Calliam animal, non autem non animal. Causa autem, est quia primum non solum de medico, sed etiam de alio dicitur propterea quod ad plura sese extendit. Quare nihil ad conclusionem refert, etsi medium & ipsum est.*

ANTI. Vide in annot. *Non contingere autem simul affirmare & negare neque vna recipit demonstratio. Sed si indigeat monstrare conclusionem, sic ostenditur, quod accipientibus, primum de medio quod verum sit affirmare, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autem & tertium. Si enim* Tex. com. 26. *assignetur, de quo homine verum est dicere animal, quamuis non hominem verum sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem, non erit id verum dicere Cal-* A *liam & non Calliam, non animal autem non. Causa autem est quod, primum non solum de medio dicitur, sed de alio, propter quod d p'uribus. Quare si neque medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt.*

Postquam determinauit Philosophus de principiis propriis & communibus, hic ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ se habeant ad communia & propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostenditur qualiter se habeant demonstratiuæ scientiæ circa communia. In secunda ostendit qualiter se habeant circa propria, ibi (Si autem idem est interrogatio.] Circa primum duo facit. Lec. seq. imme. Primo ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ circa prima principia inter communia se habeant. Secundo quomodo se habeant communiter circa omnia principia communia, ibi [Communicant autem omnes scientiæ] Circa primum duo facit, quia primo ostendit qualiter se habeant demonstratiuæ scientiæ circa hoc principium, quod non contingit idem simul affirmare vel negare. Secundo quomodo se habeant circa istud principium de quolibet est affirmatio vel negatio vera, ibi [Omne autem affirmare.] Hæc enim duo principia omnium sunt prima, & probatur in 4. Metaph. Dicit ergo primo quod nulla demonstratio accipit hoc principium, quod non contingit simul affirmare & negare. Si enim aliqua demonstra- Tex. cō 9. Le. 6. tex. expo. 2. tio eo vteretur ad ostendendum aliquam conclusionem, oporteret quod sic eo vteretur, quod acciperet primum, id est, maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quasi si acciperet affirmationem & negationem ex parte medij, nihil differt vtrum sic vel sic esset, & eadem ratio est de tertio, id est, de minori extremitate per comparationem ad medium. Verbi gratia. Sit animal primum, Hoc medium, & Callias tertium. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oporteret sic arguere. Omnis homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est non animal, D Cum enim dicat omnis homo est animal, vel nihil differt, vtrum etiam hæc sit vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non, differt ex quo Callias est animal, vtrum non Callias sit animal vel non animal. Et huius causa est, quia primum non oportet dici etiam de aliquo quodam, quod est diuersum à medio quod significatur per negationem medii, propter hoc quod primum dicitur de pluribus quandoque quàm medium, sicut animal de pluribus quàm homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idem, & non idem, id est, si accipiatur medium affirmatiuum, & negatiuum, vt cum dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad conclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio, ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem præmissarum. Si enim homo esset animal, non esset verum, quod homo est animal, neque sequeretur, quod Callias esset animal. Nam nihil plus certificatur, cum dicitur homo est animal, & homo Notandum non est animal, quàm cum dicitur, solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrumque. Et sic manifestum est, quod demonstrationes non vtuntur hoc principio scilicet quod affirmatio & negatio non sint simul veræ neque ex parte prædicati, neque ex parte subiecti. Deinde cum dicit.

Hoc

ARGY. *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut negandum eſſe ea demonſtratio ſumit, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tamen ſemper vniuerſaliter, ſed quod ſatis eſt generi, circa quod genus demonſtrationes afferuntur, ſicut & prius eſt dictum.* A

ANTI. *Omne autem affirmare, aut negare, quæ eſt ad impoſſibile demonſtratio accipit, & hoc neque ſemper vniuerſale, ſed quantum ſufficiens eſt. Sufficiens autem eſt in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes ſunt, ſicut dictum eſt prius.*

Modus demon. ad impoſſibile. Oſtendit quomodo demonſtratiuæ ſcientiæ vtantur hoc principio, de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera. Et dicit quòd hoc principium accipit demonſtratio quæ eſt ad impoſſibile. In hac enim demonſtratione probatur aliquid eſſe verum, per hoc quòd eius oppoſitum eſt falſum. Quod nequaquam contingeret ſi poſſibile eſſet quod vtrumque oppoſitorum eſſet falſum. Non tamen ſemper vtitur prædicta demonſtratio hoc principio, quia quandoque illud oppoſitum quod oſtenditur eſſe falſum non eſt negatio, ſed contrarium immediatum. Sicut ſi oſtenderetur aliquem numerum eſſe parem, per hoc, quod eius oppoſitum falſum eſt ſcilicet ipſum eſſe imparem, ducendo ad impoſſibile. Neque vtitur etiam hoc principio vniuerſaliter, id eſt, in ſua vniuerſalitate, ſub his terminis, ens & non ens, ſed inquantum eſt ſufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus ſubiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod ſunt demonſtrationes. Sicut ſi in geometria accipiatur rectum & non rectum, vt cum oſtenditur aliqua linea eſſe recta, propter hoc quod eſt falſum eam eſſe non rectam deducendo ad impoſſibile. Deinde cum dicit. B

ARGY. *Conueniunt autem inter ſeſe ſcientiæ omnes in hiſce, quæ communia ſunt, non in hiſce, de quibus demonſtrant, nec in his etiam quæ demonſtrant. Communia autem ea dico, quibus ſic vtuntur, vt ex ipſis demonſtrant.* C

ANTI. Tex. cõ. 47. *Communicant autem ſcientiæ omnes ſecundum communia. Communia autem dico quibus vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus demonſtrant, neque quod demonſtrant.*

Oſtendit quomodo demonſtratiuæ ſcientiæ ſe habeant communiter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit quòd omnes ſcientiæ in principiis cõmunibus communicant hoc modo quòd omnes vtuntur eis ſicut ex quibus demonſtrant, quod eſt, vti eis vt principiis. Sed non vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonſtrant, vt de ſubiectis, neque ſicut quod demonſtrant, id eſt, concluſionibus. Secundo ibi. D

ARGY. *Differendi quoque facultas cum omnibus conuenit, & ſi qua vniuerſaliter ipſa communia oſtendere nitatur, velut omne quoduis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia ſunt ea, quæ reſtant, vel talium aliqua. Atque ipſa differendi facultas non eſt ſic diffinitiorum quorundam, neque generis cuiuſdam. Non enim interrogaret. Demonſtranti namq; non licet interrogare, propterea, quod ex oppoſitis non oſtenditur idem. Hoc autem demonſtratum eſt in hiſce, quæ de ratiocinatione ſunt perpetractata.* E

ANTI. Vide in annot. *Sed dialectica de omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare communia, vt quidem omne affirmare, aut negare, aut quod eſt æqualia ab æqualibus, aut talium qualibet. Sed dialectica non eſt ſic diffinitorum quorundam, neque generis alicui vnius. Non enim interrogaret. Non eſt enim interrogare demonſtrantem, propter id quod oppoſitorum eſſe non demonſtrat idem. Oſtenſum autem eſt hoc in his, quæ de ſyllogiſmo.* vide in annot.

A Oſtendit quod quædam ſcientiæ vtuntur principiis communibus alio modo, quàm dictum eſt. Dialectica enim eſt de communibus, & aliqua alia ſcientia eſt de communibus ſicut philoſophia prima, cuius ſubiectum eſt ens, & conſiderat quæ conſequuntur ens, vt proprias paſſiones entis. Sciendum tamen, quod alia ratione eſt de communibus Logica & philoſophia prima. Philoſophia enim prima eſt de communibus, quia eius conſideratio eſt circa ipſas res communes, ſcilicet circa ens & partes eius. Et quia circa omnia, quæ ſunt habet negotiari ratio, Logica autem eſt de operationibus rationis, Logica enim B erit de his, quæ communia ſunt omnibus, id eſt, de intentionibus rationis, quæ ad omnes res ſe habent. Non autem ita quod ipſa Logica ſit de ipſis rebus communibus. ſicut de ſubiectis. Conſiderat enim Logica ſicut ſubiectum ſyllogiſmum & enunciationem, & prædicatum, aut aliquid huiuſmodi. Pars autem Logica, quæ demonſtratiua eſt & ſic circa omnes intentiones verſetur, docendo quomodo fiunt demonſtratiuæ ſcientiæ, non tamen procedendo ex communibus intentionibus ad aliquid oſtendendum de rebus, quæ ſunt ſubiecta aliarum ſcientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex communibus intentionibus probat arguendo ad ea, quæ ſunt aliarum ſcientiarum, ſiue ſint propria, ſiue ſint communia, maxime tamen ad communia. Sicut argumentatur C quod odium eſt in concupiſcibili, in qua eſt amor, ex hoc, quod contraria ſunt circa idem. Eſt ergo Dialectica de communibus, non ſolum quia pertractat intentiones communes rationis, quod toti Logicæ eſt commune, ſed etiam quia circa communia rerum argumentatur. Quæcunque autem ſcientia argumentatur circa communia rerum, oportet quod argumentetur circa communia, quia veritas principiorum communium eſt manifeſta ex cognitione terminorum cõmunium, vt entis & non entis, totius & partis, & ſimilium. Dicit autem ſignanter [etſi aliqua ſcientia tenet,] quia Philoſophia prima non demonſtrat principia communia, ſunt enim indemonſtrabilia ſimpliciter, ſed aliqui errantes tentauerunt ea D demonſtrare, vt patet in 4. Meta. Vel etiam quia etſi non poſſunt demonſtrari ſimpliciter, tamen Philoſophus primus tentat monſtrare eo modo, quo eſt poſſibile, ſcilicet contradicendo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, quæ ſunt magis nota. Sciendum eſt etiam, quòd primus Philoſophus hoc modo non ſolum demonſtrat, ea, ſed etiã aliquid de eis monſtrat, ſicut de ſubiectis, ſicut quod impoſſibile eſt mente concipere oppoſita eorum, vt patet in 4. Meta. Cum ergo diſputet circa hæc principia & Philoſophus primus & dialecticus, tamen aliter & aliter. Dialecticus enim non procedit ex aliquibus principiis demonſtratiuis, neque aſſumit alteram E partem contradictionis tantum, ſed ſe habet ad vtrumque. Contingit enim vtramque quamque vel probabilem eſſe, vel ex probabilibus oſtendi, quæ accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat. Demonſtrator autem non interrogat, quia non ſe habet ad oppoſita. Et hæc eſt differentia vtriuſque, quæ poſita eſt in his, quæ de ſyllogiſmo ſunt, id eſt, in libro Priorum in principio. Philoſophia, ergo prima procedit circa communia per modum demonſtrationis, & non per modum dialecticæ diſputationis.

Dial. de quibus & prima philoſ.

Idem ſupra in prohe.

Dialect. de communibus dupliciter.

Tex. cõ. 8. l. 5. t expo. 6. & tex. cõ. 9. l. 6 t. ex 3.

Tex. com. 6. l. 6. t. ex. 6

LECTIO XXI.

In omnibus demonstratiuis scientiis proprias interrogationes, responsiones, & disputationes esse, quibus vt propriis principiis, vtantur, ostendit.

ARGY. *Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & propositio contradictionis (sunt autem in vnaquaque scientia propositiones, ex quibus vnicuiusque propria conficitur raticinatio) erunt porro quaedam interrogationes ad singulas scientias attinentes, ex quibus; at cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogationem geometricam esse, nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de caeteris.*

ANTI. *SI autem idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis (propositiones autem sunt secundum vnamquamque scientiam, ex quibus est syllogismus) secundum vnamquamque vtique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidem secundum vnamquamque scientiā proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quod non omnis interrogatio geometrica vtique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in aliis.*

Postquam ostendit Philosophus qualiter scientiae demonstratiuae se habeāt circa principia communia, hic ostendit qualiter se habeant circa propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quod in qualibet scientia sunt propriae interrogationes, responsiones, & disputationes. In secunda ostendit quomodo in qualibet scientia sunt propriae deceptiones, ibi [Quoniam autem sunt geometricae.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod in qualibet scientia sunt interrogationes propriae. In secunda, quod in qualibet sciētia sunt responsiones propriae, & disputationes, ibi [Neque omnem interrogationem vtique.] Lect. seq. imme. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod in qualibet scientia sunt interrogationes propriae. Secundo quae sunt istae, ibi [Sed ex quibus aut demonstratur.] Primum sic ostendit. Idem est secūdum substantiam interrogatio syllogistica, & propositio: Propositio autem accipit alteram partem contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc enim quod ad interrogationem respondetur, assumitur vt propositio in syllogismo aliquo. In vnaquaque autem scientia sunt propriae propositiones ex quibus fit syllogismus. Ostensum est enim quod quaelibet scientia ex principiis procedit. Ergo in qualibet scientia, sunt propriae interrogationes. Non ergo quaelibet interrogatio est geometrica, vel medicinalis, & sic de aliis scientiis. Interroga. qualiter in dem. & alia. Sciendū tamen est quod interrogatio aliter est in scientiis demonstratiuis, & aliter est in dialectica. In dialectica enim non solum interrogatur de conclusione sed etiam de praemissis. Demonstrator autem non interrogat de praemissis, sed sumit quasi per se notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat solum de conclusione. Et cum eam demonstrauerit, vtitur ea, sicut alia propositione, ad demonstrandum aliquam aliam conclusionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed aut ea, ex quibus aliquid ostenditur, de quibus est ipsa Geometria, aut ea, quae ex eisdem demonstrantur ex quibus Geometria demonstrat, qualia sunt perspectiua, Idem est & in caeteris intelligendum.*

ANTI. *Sed ex quibus, aut demonstratur aliquid eorum, de quibus Geometria est, aut ex eisdem demonstratur geometricè, sicut in speculatiua. Similiter autē & in aliis.*

Primo ostendit quae interrogationes propriae vnicuique scientiae. Et primo inquantum assumuntur vt propositiones, ex quibus demonstrator procedit. Secundo inquantum sumuntur, vt conclusiones, ibi [Et de his quidem.] Dicit ergo primo, quod interrogationes geometricae sunt ex quibus demonstratur aliquid circa illa, de quibus est Geometria, aut illa, quae demonstratur ex principiis Geometriae eiusdem. Sicut illa, ex quibus demonstratur aliquid in speculatiua scientia, id est, perspectiua, quae procedit ex principiis Geometriae. Et quod dictum est de Geometria, intelligendum est de aliis scientiis, quia scilicet propositio, vel interrogatio dicitur propriae alicuius scientiae, ex qua demonstratur in ipsa scientia, vel in scientia subalternata. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex geometricis principiis, conclusionibusue, sed de principiis non est reddenda ratio geometrae, vt est professor geometriae. Eadem sunt & in caeteris scientiis obseruāda.*

ANTI. *De his quidem rationem ponendam esse Geometricis principiis & conclusionibus, sed principiorum rationem non ponendam esse Geometriae secundum quod est geometria. Similiter autem & in aliis scientiis.*

Notificat geometricam interrogationem, prout est conclusio. Et dicit, quod de interrogationibus geometricis ponenda est ratio, demonstratio, scilicet veritatem ipsarum ex principiis geometricis, & conclusionibus, quae per ipsa principia demonstrantur. Non enim cuiuslibet demonstrationis geometricae ratio redditur ex primis geometriae principiis, sed interdum ex his, quae per prima principia sunt conclusa. Interrogationum autem, quae semper sunt conclusiones in demonstratiuis scientiis, ratio reddi potest in eisdem, sed principiorum ratio non potest reddi à geometra, secundum quod geometra est. Et similiter aliis scientiis est. Nulla enim scientia probat sua prima principia, secundum quod ostensum est supra. Lec.29.tex. ex.7. Et dicit secundum quod geometra est, quia contingit in aliqua scientia probari principia illius scientiae, inquantum scilicet illa scientia assumit principia alterius scientiae, sicut geometra probat sua principia secundum quod assumit formam Philosophi primi, id est, Metaphy. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nec igitur artificem quemquam quauis percontari, nec ad quamuis interrogationem de singulis respondere oportet, sed ea tantum, quae in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum geometra vt geometra est, sic disseruit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex iis ostenderit aliquid. Quod si non hoc disseruerit modo, non bene, sine dubio disceptabit. Patet etiam illum non redarguere geometram nisi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometriae de geometria disserendum non est, latebit enim is qui dixerit praue. In caeteris etiam scientiis res sese habet similiter.*

ANTI. *Neque omnem interrogationem vtique est vnumquemque scientem interrogare, neque secundum omne interrogatum respondere de vnoquoque, sed quae sunt secundum scientiam determinatam. Si autem disputat cum geometra, secundum quod est geometra, sic manifestum est quoniam bene, si ex iis aliquid demonstraret. Si vero non, non bene. Manifestum est autem quod non arguit geometram, sed aut secundum accidens. Quare non vtique erit in non geometricis de geometria disputandum, latebit enim praue disputantem. Similiter & in aliis se habet scientiis.*

Ostendit

Ostendit quod in qualibet scientia sunt propriæ responsiones & disputationes. Et primo quod sint propriæ responsiones. Secundo quod sint propriæ disputationes, ibi [Si autem disputat.] Dicit ergo, quod ex prædictis patet, quod [non contingit vnumquemque scientem de qualibet quæstione interrogare.] Vnde etiam patet, quod non contingit de quolibet interrogato respondere, sed solum de his, quæ sunt secundum propriam scientiam, eo quod ad eandem scientiam pertinet interrogatio & responsio. Et quia ex interrogatione & responsione fit disputatio, consequenter ostendit, quod in qualibet scientia est propria disputatio, dicens, quod si disputet geometra cum geometra, secundum quod geometra, id est, de his, quæ ad geometriam pertinent, manifestum est, quod bene procedit disputatio. Si tamen non solum fiat disputatio de eo, quod est geometriæ, sed etiam ex principiis geometricis procedatur. Si vero non sic fiat disputatio in geometria, non bene disputatur. Si vero aliquis disputet cum geometra non de geometricis, manifestum est quod non arguit, id est, quod non conuincit, nisi per accidens, puta si sit disputatio in musica, & contingat geometram per accidens esse musicum. Vnde manifestum est, quod non est in non geometricis de Geometria disputandum, quia non poterit iudicari per principia illius scientiæ, vtrum bene vel male disputetur. Et similiter se habet in aliis scientiis.

LECTIO XXII.

Etsi in demonstratiuis scientiis nonnunquam interrogationes fiant non propriæ, & falsæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogismus.

ARGY. *Cum autem interrogationes sint geometricæ, sunt-ne, & non geometricæ? Et interrogationum hæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio, geometricæ-ne sunt, & in quacunque facultatum similiter? Præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur, vtrum ea, quæ ex oppositis constat, an ea, quæ constructa est vitiosa?*

ANTI. Tex. cō 18. Vide in annotatione.

Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, nonne sunt & non geometricæ? Et secundum vnamquamque scientiam, quæ secundum ignorantiam quamlibet, geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus sit, quid est ex oppositis syllogismus, aut paralogismus?

Postquam ostendit Philosophus, quod in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes, hic ostendit quod in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quasdam quæstiones. In secunda soluit, ibi (Secundum geometriam vero.) Ponit ergo primo tres quæstiones, quarum prima est. Cum sint quædam interrogationes geometricæ, vt supra ostensum est, nonne sunt etiam quædam non geometricæ? Et quod de Geometria dicitur, potest etiam de qualibet scientia quæri. Secundam quæstionem ponit, ibi (Et secundum vnamquamque,) quæ talis est. Vtrum interrogationes quæ sunt secundum ignorantiam, quæ est in vnaquaque scientia possint dici geometricæ, & similiter aliquæ scientiæ alij propriæ? Dicuntur autem interrogationes secundum ignorantiam alicuius scientiæ, quando de his interrogatur, quæ sunt contra veritatem scientiæ illius. Tertiam quæstionem ponit, ibi (Et vtrum secundum ignorantiam) quæ talis est. In vnaquaque scientia contingit decipi per aliquem syllogismum, quem vocat secundum ignorantiam. Contingit autem per aliquem syllogismum deceptionem accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non seruando debitam formam syllogismi, & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falsis. Et est differentia inter hos modos duos, quia ille qui peccat in materia, syllogismus est, cum obseruentur omnia, quæ ad formam syllogismi pertinent. Ille autem, qui peccat in forma, syllogismus quidem non est, sed paralogismus, id est, apparens syllogismus. In dialecticis quidem vtroque modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in 1. Top. Arist. facit mentionem de litigioso, qui est syllogismus, & de peccante in forma, qui non est syllogismus, sed apparens. Est ergo quæstio, vtrum syllogismus ignorantiæ, quæ fit in scientiis demonstratiuis, sit syllogismus ex oppositis scientiæ, id est, ex falsis procedens, aut paralogismus, scilicet peccans in forma, qui non est syllogismus, sed apparens.

Quando prima. Le. præced. imme. Secunda

Tertia. Per syllogismum decipi dupliciter. Syllogismus peccās in materia.

Cap. 1.

Sensus vl. q

Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim in geometricæ interrogationes, aut ex Geometria sint aut ex alia facultate. Nam musica quidem interrogatio si de geometria fiat, in geometria est.*

ANTI. *Secundum Geometriam autem, aut quę ex alia arte, vt musica est interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæstiones. Et primo soluit primam. Secundo secundam, ibi [De geometria autem.) Tertio tertiam, ibi (In doctrinis autem.) Dicit ergo primo, quod (interrogatio omnino non geometrica, est illa, quæ omnino fit ex alia arte, sicut & Musica.) Vt si quæratur in geomitria, vtrum tonus possit diuidi in duos semitonos æquales, talis interrogatio est omnino non geometrica, quia est ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

Solu. 1. q.

ARGY. *At æquè distantes putātes concurrere, tū geometrica, tū in geometrica est. Duplex est enim ingeometricū, & perinde atque informe atq; alterum ex eo, quia nihil habet gemetriæ, vt informe, quod vocat forma, alterū ex eo, quia aliquid eius praue cōplectitur, vt informe, quod turpē habet formā fœdamq;. At hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principiis Geometriæ contraria est.*

ANTI. *De geometria autē paralellas subire opinari geometrica quodammodo est, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc est sicut arithmon, id est, quod est sine arithmo. Altera quidē non geometrica est in non habēdo sicut arithmon, altera vero praue habēdo. Et ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principiis cōtraria est.*

Soluit secundam quæstionem dicens, quod (est interrogatio de Geometria) id est, de his, quæ pertinent ad geometriam vt cum interrogatur de aliquo aliquis, quod est cōtra veritatem geometriæ. Sicut si fiat quæstio, de hoc quod est [parellelas subire] id est, lineas æque distantes cōcurrere [est quodammodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut enim arithmon, id est, quod est sine rithmo] vel sono dupliciter dicitur. Vno quidem modo, quod nullo modo habet sonū, vt lana, alio autem modo, quod non habet bene sonum, sicut campana non bene sonans, ita interrogatio nō geometrica dicitur dupliciter. Vno modo, quia est omnino non geometrica, quasi nihil habens

Solu. 2. qō.

geometriæ, ſicut quæſtio de Muſica propoſita. Alio modo, quia praue habet id quod eſt geometriæ, quia videlicet habet contrarium geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quæ eſt de concurſu linearum æquidiſtantium, non eſt non geometrica primo modo, cum de ſit rebus geometricis, ſed ſecundo modo, quia praue habet id, quod eſt geometriæ. Et ignorantia hæc, ſcilicet, quæ eſt in praue vtendo principiis geometriæ, eſt contra veritatem geometriæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *In mathematicis autem non ſimiliter fraus fit cum diſſeritur quia medium eſt ſemper duplex. Nam alter extremorum de hoc omni, & hoc rurſus, identidem de altero dicitur atque prædicatum non dicitur omne. Hæc autem licet quaſi cernere mentis perceptione, in diſſerendi vero facultatis diſceptionibus latent. Eſtne omnis circulus figura? ſi deſignauerit, patet. Sed quidnam vltra? Carmina ne ſunt circulus? Continuo patet non eſſe.*

ANTI. Tex.com. 23. vide in annot. *In doctrinis autem ſimiliter non eſt paralogiſmus, eo quòd medium ſit ſemper dupliciter, & de hoc enim omni, & hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prædicatur non dicitur omne. Hæc autem ſunt vt videre eſt intellectu. Sed in rationibus latet, vtrum omnis circulus figura ſit. Si autem ſcribatur manifeſtum eſt. Quòd autem ſunt carmina circulus, manifeſtum quoniam non eſt.*

Solu. 3. qõ. Soluit tertiam quæſtionem. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quod in demonſtratiuis ſcientiis non fit paralogiſmus in dictione. Secundo, quod non fit extra dictionem, ibi [Non oportet autem.] Cum autem ſecundum ſex locos ſophiſticos, fiat paralogiſmus in dictione, ex his accipit vnum paralogiſmum, qui fit ſecundum æquiuocationem, oſtendens, quòd talis paralogiſmus in ſcientiis demonſtratiuis eſſe non poteſt, de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, quòd [in doctrinis non fit paralogiſmus] ſcilicet ſyllogiſmus peccans in forma, ſicut in dialecticis. In demonſtratiuis enim oportet medium idem ſemper eſſe dupliciter, id eſt, ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuerſaliter prædicatur, & medium vniuerſaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, non dicitur omne, id eſt, ſignum vniuerſale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero æquiuocationis eſt quidem idem medium ſecundum vocem, non autem ſecundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed ſi ad ſenſum demonſtratur, non poteſt eſſe aliqua deceptio. Sicut hoc nomen, circulus, æquiuoce de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus, id eſt, in argumentationibus latet, id eſt, deceptio poteſt accidere, vt ſi dicatur. Omnis circulus, eſt figura, poema Homeri eſt circulus, ergo poema Homeri eſt figura. Si vero ſcribatur ad ſenſum circulus, nulla poteſt eſſe deceptio. Manifeſtum enim erit, quòd carmina non ſunt circulus. Sicut autem hæc deceptio excluditur per hoc, quod

Repetit ex 2. clarus. medium demonſtratur ad ſenſum, ita & in demonſtratiuis excluditur per hoc, quod medium demonſtratur ad intellectum. Cum enim aliquid diffinitur, ita ſe habet ad intellectum, ſicut id quod ſenſibiliter deſcribitur, ſe habet ad viſum. Et ideo dicit quod hæc, ſcilicet diffinita in de-

In dem. nõ eſſe fal. æqui. monſtratiuis ſcientiis, ſunt, quæ videntur in intellectu. In demonſtrationibus autem proceditur ſemper ex diffinitionibus. Vnde non poteſt ibi eſſe deceptio æquiuocationis & multo minus ſecundum alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque non oportet inficiationem ad ipſum afferre, ſi ſit propoſitio inductiua. Ve enim neque propoſitio eſt ea, quæ non ad plura ſeſe extendit, (non enim erit de omnibus) vniuerſalibus autem extruitur ratiocinatio, ſic patet nec eam inficiationem eſſe, quæ vniuerſalis non eſt. Etenim eadem ſunt propoſitiones, inficiationéſue. Nam quam affert quiſpiam inficiationem, ea vel diſſerendi, vel demonſtrandi propoſitio fieri poteſt.*

ANTI. *Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. Sicut enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex vniuerſalibus autem eſt ſyllogiſmus, manifeſtum eſt quòd neque inſtantia eſt. Eædem enim ſunt propoſitiones, & inſtantiæ. Quam enim fert inſtantiam, hæc fiet vtique propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.*

Oſtendit, quod non poteſt fieri paralogiſmus in demonſtratiuis ſecundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiuſmodi paralogiſmus frequenter obuiatur ferendo inſtantiam per quam, oſtenditur defectus in forma ſyllogizandi, ideo primo oſtendit, qualiter ferenda eſt inſtantia in demonſtratiuis. Secundo oſtendit, quod in eis non poteſt eſſe paralogiſmus ſecundum fallaciam extra dictionem, ibi [Contingit autem quoſdam,] Dicit ergo primo quod [non oportet in demonſtratiuis ferre inſtantiam in ipſum] id eſt, in aliquem paralogiſmum, ſumendo aliquam propoſitionem inductiuam, id eſt, particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, ſicut ſyllogiſmus ex vniuerſalibus. Et hoc ideo eſt, quia in demonſtratiuis non ſumitur propoſitio, niſi quæ eſt in pluribus. Niſi enim ſit in pluribus, non eſt in omnibus. Oportet autem ſyllogiſmum demonſtratiuum ex vniuerſalibus procedere. Vnde manifeſtum eſt, quòd neque inſtantia poteſt eſſe in demonſtratiuis, niſi vniuerſalis, quia eædem ſunt propoſitiones, & inſtantiæ. Tam enim in dialecticis quam in demonſtratiuis, illud quod ſumitur vt inſtantia, poſtea ſumitur vt propoſitio, ad ſyllogizandum contrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit autem vt quidem vitioſe concludant, propterea, quod eos medios ſumunt, qui terminos vtroſque ſequuntur. Quale quidem facit, & Ceneus, ignem gigni multiplicata ratione concludens, hoc pacto. Ignis, vt dicit, celerime gignitur. Hoc autem modo conſtare ratiocinatio nequit. Sed ſi celeberrimam generationem multiplicata ſequatur ratio, & ignem celeberrima generatio.*

ANTI. Vide in annot. *Contingit autem quoſdam non ſyllogiſticè dicere propter id, quod accipiunt vtriſque inhærentia, vt & Ceneus facit quod ignis in multiplicata analogia ſit. Namque ignis cito generatur, ſicut dicit, & hoc analogia.*

Lect. præcedent. Oſtendit, quod in demonſtratiuis non accidit deceptio per paralogiſmos extra dictionem. Et ſicut oſtenderat ſupra quòd non erat paralogiſmus in dictione in demonſtratiuis, oſtendendo de vno paralogiſmo, qui fit ſecundum fallaciam æquiuocationis, ita hic oſtendit, quòd in demonſtratiuis non eſt paralogiſmus extra dictionem, oſtendendo de vno, qui fit ſecundum fallaciam conſequentis. Patet enim quòd ſecundum alias fallacias extra dictionem non poteſt fieri parologiſmus in demonſtratiuis. Cur tantũ de falſa cõſequẽtis.

Nam

tiuis. Neque enim secundum accidens, cum demonstrationes procedant ex his quæ sunt per se. Neque secundum quid, & simpliciter, cum ea quæ in demonstrationibus sumuntur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo ostendit, qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, quòd ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis, ibi [Aliquando quidem.] Dicit ergo primo, quòd (quosdam non contingit syllogistice dicere], id est, non seruare formam syllogismi, propter hoc, quòd accipiunt vtramque inhærentiam, id est, quia accipiunt medium affirmatiue prædicatum de vtroque extremorum quod est syllogizare in secunda figura ex duabus propositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis. Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad ostendendum, quòd ignis sit in multiplicata analogia, id est, quòd in maiori quantitate generatur ignis quam fuerit corpus ex quo generatur, eo quòd ignis cum sit rarissimum corpus, per rarefactionem ex aliis corporibus generatur. Vnde oportet quòd materia prioris corporis sub maioribus dimensionibus extendatur, formam ignis assumens. Ad hoc autem probandum vtebatur tali syllogismo. Quod generatur ex multiplicata analogia cito generatur, sed ignis cito generatur, ergo ignis generatur ex multiplicata analogia. Deinde cum dicit.

Falla. consequentis quid facit.

ARGY. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex iis, quæ sumuntur, ratiocinatio construatur, interdum vero fieri potest, sed non cernitur.*

ANTI. *Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, sed non videtur.*

Ostendit quod per hunc modum syllogizandi non accidit deceptio in demõstratiuis scientijs. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat, quod ex hoc modo syllogizandi non semper accidit deceptio, dicens quòd aliquando secundum supra dictum modum arguendi non contingit syllogizare ex acceptis, quando scilicet termini non sunt conuertibiles. Non enim sequitur. Si omnis homo est animal, quòd quicquid est animal, sit homo. Aliquando vero contingit syllogizare scilicet in terminis conuertibilibus. Sicut enim sequitur. Si est homo, est animal rationale mortale. Ita etiam sequitur è conuerso. Si est animal rationale mortale, sequitur quòd sit homo. Sed tamen non videtur, quòd sequatur syllogistice, quando non seruatur debita forma syllogismi. Secundo ibi cum dicit.

ARGY. *Quod si fieri non posset, vt verum ostendatur ex falsis, facile esset resoluere. Conuersio namque necessario fieret. Si enim A verum, quod cum sit, hæc sunt, quæ quidem esse scio, veluti B. Ex his igitur illud esse ostendam.*

ANTI. *Si autem esset impossibile ex falsa verum monstrare, vtique facile esset resoluere. Conuerterentur enim ex necessitate. Sit enim A esse. Hoc autem cum sit, & ea vtique sunt, quæ noui, quoniam sunt, vt b, ex his demonstrabo quod illud est.*

Vide in annot.

Ostendit, quod in demonstratiuis scientijs contingit prædicto modo syllogizari sine deceptione. Et hoc ostendit tripliciter. Primo sic. Secundum prędictum modum syllogizandi accidit deceptio ex eo, quod non conuertitur cõsequentia, quam putat conuerti, in qua non accidet deceptio, si quemadmodum conclusio est vera, sic præmissæ sint veræ, tunc enim in conuertendo non accidet deceptio. Sicut si dicam de Socrate, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, nulla deceptio falsitatis sequitur. Sicut si è conuerso arguatur sic, Est animal, ergo est homo. Sed si præmissa est falsa, conclusione existente vera, tunc accidit deceptio in conuertendo. Sicut si dicam. Si asinus est homo, est animal, ergo si est animal, est homo. Si ergo ex falsis esset impossibile ostendere verum, & semper oporteret, verum ostendi ex veris, tunc facile esset resoluere conclusionem in principia absque deceptione, quia nulla falsitas esset, si ex cõclusione inferretur aliqua præmissarum. Tali enim suppositione facta, conuertetur de necessitate conclusio & præmissa, quantum ad veritatem. Sicut enim præmissa existente vera, conclusio est vera, ita & è conuerso. Si enim quod A sit & hoc posito, sequitur, eadem esse de quibus certum est nihil quod sunt vera sicut B. Vnde cum vtrumque sit verum, ex hoc etiam, scilicet ex B potero iterum inferre A. Sic ergo vna ratio est, quod deceptio non accidit in demonstratiuis scientiis per fallaciam consequentis, quia in demonstratiuis scientiis impossibile est syllogizari ex falsis, sicut ostensum est supra. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ra. in demon. syllogismis sine deceptione.

Cur in demon. non esse falla. consequentis.

Lect. 13, tex. expo. 8.

ARGY. *Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens, sed diffinitiones, accipiunt, atque hoc etiam ipso à differendi differunt facultate.*

ANTI. *Conuertuntur autem magis, quæ sunt in mathematicis, quoniam nullum accidens recipiunt, sed hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis, sed diffinitiones.*

In terminis enim conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam consequentis, eo quod in his consequentia conuertitur. Illa vero, quæ sunt in mathematicis, id est, in demonstratiuis scientiis, vtplurimum sunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, sed solum diffinitiones quæ sunt demonstrationis principia, vt ostensum est.] Et in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis], id est, in dialecticis syllogismis in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lect. 16, tex. expo.

ARGY. *Accrescit etiam ratiocinatio non per media sed assumendo nam à de B sumitur, & hoc c & hoc rursus de D Datque hoc in infinitum procedit. Versus quoque latus eius fit incrementum. A namque de C atque de E concluditur. Sit enim A quidem numerus absolute, B vero simpliciter numerus impar, &c. definitur numerus impar, A igitur de E concludetur. Altera rursus in parte. D quidem sit par numerus simpliciter sumptus, E vero definitus numerus par A igitur de E concludetur.*

ANTI. *Augentur autem non per media, sed in post assumẽdo, vt A de B; hoc autẽ de C iterũ hoc de D & hoc in infinitum. Et in latus, vt A de C & de E vt est numerus quantus finitus aut infinitus. Hoc autem in quo B numerus impar in quo sit impar numerus quantus in quo B, numerus impar in quo sit C. Est itaq; A de C & est par quantus numerus, in quo sit D par numerus in quo est C. Est ergo A de E.*

Vide in annot.

Quæ talis est. In demõstratiuis scientiis sunt determinata principia, ex quibus proceditur ad cõclusiones. Vnde ex cõclusionib. potest rediri in principia, sicut ex determinati determinatũ. Quod autem demonstrationes ex determinatis

principiis procedat, ex hoc ostēdit quia [demōstrationes nō augentur per media] id est, in demonstrationibus non assumuntur plura media ad vnam conclusionem demonstrandam. Quod intelligendum est in demonstrationibus propter quid de quibus loquitur. Vnius enim effectus non potest esse nisi vnica causa propria propter quam est. Sed licet non multiplicentur per media demonstrationes, multiplicantur tamē duobus modis. Vno modo, in post assumēdo, id est, in assumēdo medium sub medio. Sicut sub A sumitur B, & sub B sumitur C sub C D & sic in infinitum. Sicut cum habere tres angulos probatur de triangulo, per hoc, quòd est figura habens angulum extrinsecum ęqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, & de isochele per hoc, quòd est triangulus. Alio modo multiplicantur in latus, sicut cum A probatur de C de E. Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut est finitus. Et hoc ponatur in quo sit A scilicet esse finitum vel infinitum. Sed impar est numerus quantus. Et hic scil. numerus quantus ponatur in quo sit B sed numerus impar ponatur in quo sit C. Sequitur ergo, quòd A prædicetur de C, id est, quòd numerus impar sit numerus finitus vel infinitus. Et similiter potest iterum concludi de numero pari, & per idem medium. Potest autem & hęc pars, quæ incipit ibi [Augentur autem] Introductio alia primæ per. introduci aliter. Vt quia dixerat, quòd in demonstratiuis assumuntur diffinitiones pro mediis, vnius autem rei vnica est diffinitio, ex hoc sequitur, quòd demonstrationes non augeantur per media.

LECTIO XXIII.

Duplicem differentiam in eadem scientia demonstrationis quia & propter quid ostendens, quomodo demonstratio quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY. *Differt autem scire esse & propter quid est, primo quidem in eadem scientia. Atque in hoc dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non enim prima sumitur causa, scientia autem eius propter quid est per primam fit causam. Alio vero modo, si per ea quidem quæ vacant medio, non tamen per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur efficitur. Atque nihil prohibet vt eorum, quę de sese mutuo prędicantur, notius interdum sit id quod non est causa. Quare demonstratio per idipsum efficitur.*

ANTI. *Sed quia differt & propter quid scire. Primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per non medium fiat syllogismus. Non enim accipitur prima causa. Sed quæ est propter quid scientia secundum primā causam. Alio vero modo si per non per media quidem, sed non per media quidem, sed non per causam, sed per conuertentia & per notius. Prohibet enim nihil æquè prædicantium notius esse aliquando non causam. Quare per hanc erit demonstratio.*

Postquam Philosophus determinauit de demonstratione propter quid, hic ostendit differentiam inter demonstrationem quia, & demonstrationem propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differentiam vtriusque in eadem scientia. Secundo in diuersis, ibi [Alio Lect. 15.

A autem modo.] Circa primum duo facit. Primo ponit duplicem differentiam vtriusque demonstrationis in eadem scientia. Secundo manifestat per exempla, ibi [Vt quod prope sint planetæ.] Lect. 4. tex. ex 7. Dicit ergo primo. Superius dictum est quod demonstratio est syllogismus faciens scire & quod demonstratio ex causis rei procedit ex primis & immediatis. Quod intelligendum est de demonstratione propter quid. Sed tamen differt scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cum demonstratio sit syllogismus faciens scire, vt dictum est, oportet etiam, quod demonstratio quæ facit scire quia, differat a demonstratione quæ facit scire propter quid. Et hæc B quidem differentia consideranda est in eadem scientia, postea consideranda est in diuersis. In vna autem, dicitur dupliciter differre vtrumque prædictorum, secundum duo, quæ requirebantur ad demonstrationem simpliciter, quæ facit scire propter quid scilicet quod sit causis, & sic ex immediatis. Vno igitur modo differt scire quia, ab hoc quod est scire propter quid, quia scire quia est, si non fiat syllogismus demonstratiuus per non medium, id est, per immediatum, sed fiat per mediata. Sic enim non accipietur prima causa, cum tamen scientia, quæ est propter quid, fit secundum primam causam. Et ita non erit scientia propter quid. Alio modo differt scire quia est quando fit syllogismus non quidem per media, id est, per C media, sed per immediata, & non fit per causam, sed fit per conuertentia, id est, per effectus conuertibiles, & immediatos. Et ista talis demonstratio fit per notius, scilicet nobis, aliàs non faceret scire. Non enim peruenimus ad cognitionem ignoti nisi per aliquid magis notum. Nihil enim prohibet duorum æquale prædicantium, id est, conuertibilium, quorum vnum sit causa, & aliud effectus, notius esse aliquando non causam, sed effectum magis. Nam effectus aliquando est notior causa, quoad nos & secundum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secundum naturam, Et ita per effectum D notiorem causa, potest fieri demonstratio, non faciens scire propter quid, sed tantum quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant. Vagę stellę sunt C, non micare B, prope esse collocetur in A. Vera igitur B dicetur de C, vagæ namque stellę non micant. At verę etiā A de ipso dicetur B quod enim non micat, id est, propinquum. Hoc autem per inductionem vel sensum sumatur. A igitur necesse est ipsi competere C. Quare demonstratum est vagas esse propinquas. Hæc igitur raciocinatio non est ipsius propter quid est. Non enim quia non micant, vagantes stellę ideo sunt prope, sed quia sunt prope, ideo non micant.*

ANTI. *Vt quod prope sunt planetę per id, quod non scintillant. Sint in quo C planetæ, in quo B non scientillare, in quo A propriè esse. Verum igitur est B C dicere, planetę enim non scintillant. Sed & A de B. non scintillans enim prope est. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo A ipsi C inesse. Quare monstratum est quòd erraticæ prope sunt. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim ex eo quòd non scintillant, prope sunt, sed propter id quod prope sunt, non scintillant.* E

Manifestat prædictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifestum exemplum de demonstratione quia, quæ

est

Lect. imme. seq.

est per effectum. In secunda de demonstratione A quia, quæ est per causam mediatam, ibi [Amplius in quidem medium] Prima in duas. In prima ponit exemplum de syllogismo, qui fit per effectum conuertibilem. In secunda de syllogismo, qui fit per effectum non conuertibilem, ibi [In quibus autem media.] Prima diuiditur in duas partes, secundum duo exempla, quę ponit. Secunda pars incipit, ibi [Item sic lunam.] Circa primum duo facit. Primo ponit exemplum de demonstratione quia, quæ est per effectum. Secundo docet quomodo posset couerti in demonstrationem propter quid, ibi [Contingit autem.] Dicit ergo primo, quòd demonstratio B quia est per effectum. Vt si quis concludat, quod planetæ sunt prope, propter hoc, quòd non scintillant. Non enim non scintillare est causa, quòd planetæ sint prope, sed è conuerso. Propter hoc enim non scintillant planetæ, quia sunt prope. Stellæ enim fixæ scintillant, quia visus in comprehensione earum calligat propter earum distantiam. Formetur ergo syllogismus sic. Omne non scintillans est prope, planetæ sunt non scintillantes, ergo sunt prope. Sit in quo c planetæ, id est, accipiatur, planetæ, quasi minor extremitas. In quo autem B sit non scintillare, id est, non scintillare accipiatur medius terminus. In quo autem A sit prope esse, id est, C prope esse accipiatur vt maior extremitas. Vera igitur est hæc propositio. Omne c est B quia planetæ non scintillant. Et iterum verum est quòd B sit A quia omnis stella non scintillans prope est. Huiusmodi autẽ propositionis veritas oportet quòd accipiatur per inductionem, inductio autẽ per sensum, quia effectus hic est notior causa. Et sic sequitur conclusio, quòd omne c sit A. Et sic demonstratũ est, quòd planetæ non scintillantes siuę stellæ erraticę sunt prope. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim propter hoc, quòd scintillant planetæ, sunt prope, sed propter id, quòd prope sunt, non scintillant. Deinde cum dicit.

Cur stellæ fixæ scintillant.

ARGV. *Fieri etiam potest, vt per alterum, alterum ostendatur, atque tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stellæ vagantes quidem sint c prope autem esse in B & non micare collocetur in A Et B igitur competit ipsi c nam vagantes stellæ sunt prope, & A constat ipsi competere B ea namque non micant, quæ prope sunt. Quibus sit vt A quoque competat ipsi c. Atque hec est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ipsa causa prima.*

ANTI. *Contingit autem & per alterum, alterum monstrare, & erit per propter quid demonstrationẽ. Vt sit c erraticæ, in quo B prope esse, A non scintillare. Est igitur & B in c quare & in c A & in B A quod est non scintillare. Et erit propter quid syllogismus. Accepta est enim prima causa.*

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demonstrationem propter quid. Et dicit, quòd [contingit, per alterum demonstrare alterum.] Id est, propter hoc quòd est prope esse demonstrare quod non scintillant, & sic erit demonstratio propter quid. [Vt sit c erraticæ.] id est accipiatur stella erratica minor extremitas. [In quo B sit prope] id est, prope esse, accipiatur vt medius terminus, quod supra erat maior extremitas. [A sit non scintillare.] id est, accipiatur, non scintillare, maior extremitas, quod supra erat medius terminus. Est igitur & B in c quia omnis planeta prope est, & A est in B quia omnis planeta, qui prope est, non scintillat. Quare sequitur quòd & A sit in c scilicet, quòd omnis planeta non scintillet. Et sic est syllogismus propter quid, cum accepta sit, prima & immediata causa. Deinde cum dicit.

ARGV. *Rursus vt sic luna per accretiones, demonstretur esse rotunda, quemadmodum quidam demonstrant. Nam si rotundum est id omne, quod sic accrescit, luna autem sic accrescit, perspicuum est lunam esse rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium contra ponatur, extruetur ipsius propter quid est rationatio. Non enim ob excretiones tales, rotunda est luna, sed quia est figure rotundę, ideo talia suscipit incrementa. Atque sit in o luna, rotundum in B sit, accrescere ponatur in A.*

ANTI. Vide in annot. *Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis sit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus è conuerso, aut posito aut medio, ipsius propter quid fit. Non enim propter augmenta circularis est, sed quia circularis est accipit augmenta huiusmodi. Luna in quo c. in quo B augmentum sit, in quo A circularis.*

Ponit aliud exemplum dicens, quòd [sic] id est, demonstratione faciente scire quia, [demonstrant, quòd luna sit circularis per incrementa,] quibus, scilicet omni mense augetur, & minuitur, sic arguentes. Omne quod sic augetur, quasi circulariter, circulare est, augetur autem sic luna, ergo est circularis. [Sic igitur factus est syllogismus, demonstrans quia. Sed è conuerso, posito, medio ipsius, fit syllogismus propter quid] scilicet si ponatur circulare vt medius terminus, & augetur maior extremitas. [Non enim ideo est circularis luna,] quia sic augetur, (sed quia circularis est ideo talia augmenta recipit.] sit ergo [luna in quo c] id est, minor extremitas, [augmentum in quo B] id est, medius terminus, [Circulariter autem in quo A] id est, maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. E conuerso autem in syllogismo propter quid. Deinde cum dicit.

Vlti. Notandum

ARGV. D *In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius, quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.*

ANTI. *In quibus autem media non conuertuntur, sed transcendunt, & est notius quod non est causa, quia demonstratur quidem, sed propter quid non.*

Ostendit quod sit demonstratio quia, per effectum non conuertibilem, dicens, quòd illis etiã syllogismis [in quibus media non conuertuntur] cum extremis, & accipitur vt notius quoad nos, scilicet loco medii, [quod non est causa] sed magis effectus, [demonstratur quidem quia sed non propter quid.] Et quidem si tale mediũ conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifestũ est, quòd conueniens sit syllogismus. Sicut si probetur de venere, quòd sit prope, quia non scintillat. Si autem E è conuerso minor terminus esset in plus quàm medium, nõ esset conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi, quòd sit propè, propter hoc quòd non scintillat. In comparatione autem ad maiorem terminum, est è conuerso. Nam si medium sit in minus quàm maior terminus, conueniens sit sylligismus. Sicut si per hoc, quod est moueri motu progressiuo, probetur de aliquo quod habeat animam sensibilem. Si autem sit in plus, non fit conueniens syllogismus. Nam ab effectu

Syllogismũ per effec. non conuertibilem fieri & quomodo.

Ab effectu qui è plu. causa poce. potest.

qui à pluribus causis procedere potest, non potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi, quòd aliquis habeat febrem, ex excitatione pulsus.

LECTIO XXIV.

Naturam demonstrationis quia, quæ est per causam mediatam exponit.

A R G Y. *Præterea in his, quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsis est ipsius esse & non ipsius propter quid est demonstratio. Non enim dicit causam ipsam.*

A N T I. Vide in annot. *AMplius in quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsius quia, non propter quid, demonstratio est. Non enim dicitur causa.*

Postquam manifestauit Philosophus per exépla qualiter demonstratur quia per effectum, hic ostendit, qualiter demonstratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, qualiter in huiusmodi demonstrationibus media se habeant ad conclusiones, ibi [Comparantur autem huiusmodi &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla, ibi [Vt quia non respirat.] Tertio ordinat in forma syllogistica, ibi [Syllogismus autem.] Dicit ergo primo, quòd non solum in his, quę probantur per effectum [demonstratur quia, & non propter quid, sed etiam in quibus medium extraponitur. [Dicitur autem medium extraponi, quando est diuersum à maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi commune, & non conuertitur cum maiori termino.) Quod autem per tale medium non possit demóstrari propter quid, probat ex hoc, quod demonstratio propter quid, est per causam. Tale autem medium non est per causam propriè loquendo. Deinde cum dicit.

Medium extraponi.

Aliter.

A R G Y. *Veluti propter quid paries non respirat, quia non animal est. Nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi, vt si calidorum, ac frigidorum intempera io sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo si affirmatio essendi. Ad hac autem, hoc pacto assignata, non accommodatur id, quod est dictum. Non enim animal omne respirat.*

A N T I. *At quare non respirat paries? quia non est animal. Si enim hoc causa est non respirandi, oportet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est, & cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse, & negatio non esse. In his autem sic demonstratis, non contingit quod dictum est. Non enim omne respirat animal.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt si quis vellet probare, quod [non respirat paries quia non est animal.) non demonstrat propter quid, nec accipit causam. Quia (si non esse animal, esset causa non respirandi oportetet, quod esse animal, esset causa respirandi,) quod falsum est. Multa enim sunt animalia, quę non respirant, sicut pisces. Oportet enim si negatio est causa negationis quod affirmatio sit causa affirmationis, sicut non esse calidum & frigidum in mensura est causa, quod aliquis non sanetur, & esse calidum & frigidum & in mensura, est causa, quod aliquis sanetur, similiter autem è conuerso est, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis. In præmissis autem hoc non contingit, quia affirmatio non est causa affirmationis, quia (non omne quod est animal respirat.) Deinde cum dicit.

A R G Y. Vide in annot. *Atque ratiocinatio causæ talis in media fit figura A namque sit animal B respirare, paries C. Igitur ipsum A cuilibet quidem B competit, omne namque quod respirat, animal est, nulli autem inest C. Quare neque B cuipiam competit C. Paries igitur non respirat,*

A N T I. *Syllogismus autem fit huiusmodi causæ in media figura. Vt sit A animal, in quo B respirare, in quo C paries. In B quidem igitur omni est A, omne enim respirans animal est, in C autem nullo. Quare B in C nullo est. Non igitur respirat paries.*

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et dicit, quod syllogismum prædictũ oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura, non potest esse conclusio negatiua, ita quod maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medius terminus secundum affirmationem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medium, secundum negationem. Et sic oportet, quòd maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nunquam fit in prima figura, sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal A id est, medius terminus B respirare, id est maior extremitas, & paries C, id est, minor extremitas. [Sit ergo A in omni B.] quia omne respirans est animal. [In nullo autem C est A.] quia nullus paries est animal. Quare sequitur, quòd etiam B in nullo C sit, id est quod nullus paries respiret. Si autem acciperetur medium propinquum, esset demonstratio propter quid. Vt si ostenderetur, quod paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & è conuerso. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Tales vero causæ similes sunt hisce, quę per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam, cuius generis est. Anacharsidis illud, in Scythia modulatrices non sunt, nam neque vites.*

A N T I. Vide in annot. *Comparantur huiusmodi causæ secundum excellentiam dictis, hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud quod Anacharsis in Scythia, quod non sunt sibilatores, neque enim vites.*

Ostendit quomodo media se habeant ad conclusionem dicens, quod huiusmodi causæ remotæ comparantur dictis secundum excellentiam, quia excedunt communitatem conclusionis probandæ. Et huiusmodi medium contingit dicere, quod est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui probat, quod apud Scythas non sunt sibilatores, probat hoc quod non sunt ibi vites. Hoc enim est medium valde remotum. Propinquum enim esset, non habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum, ex quo sequitur lætitia cordis quæ mouet ad cantandum, vt sic sibilatio, pro

Propria proba. Anacharsi.

pro cantu intelligatur. Vel melius poteſt dici, quod ſibilus hic accipitur non pro quolibet cantu, ſed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum dicit.

ARGY. Vide in annotatione. *In eadem igitur ſcientia, & in mediorum poſitione, hæ ſunt differentiæ ratiocinationis ipſius eſſe, ad ipſius eſſe, ad ipſius propter quid eſt ratiocinationem.*

ANTI. *Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecundum eorundem poſitionem, hę differentiam ſunt ipſius quia, ad eum, qui eſt propter quid ſyllogiſmum.*

Epilogat quod dixerat, dicens, quod hæ ſunt differentiæ ſyllogiſmi quia, ad ſyllogiſmum, qui eſt propter quid in eadem ſcientia, [& ſecundum eorundem poſitionem,] id eſt, eorum qui habent eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod poſt dicet, quod vna ſcientia eſt ſub altera.

LECTIO XXV.

Vt oſtendat quomodo diuerſis in ſcientiis ipſum quia à propter quid ſe iungitur, quomodo ſcientię diuerſe ſumantur declarat, quo pacto item talibus demonſtrationibus vtuntur, exponit.

ARGY. *Alio vero modo differunt eſſe, & propter quid eſt, quòd per aliam, atque aliam vtrumque conſideratur.*

ANTI. *ALio autem modo differt propter quid ab ipſo quia, quod eſt per aliam ſcientiam, vtrumque ſpeculari.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus, qualiter demonſtratio quia differt ad demonſtratione propter quid, in eadem ſcientia, hic oſtendit quomodo differt in diuerſis ſcientiis. Et circa hoc duo facit. Primò proponit intentum, dicens, quòd alio modo à prędictis differt propter quid ab ipſo quia, propter hoc quod in diuerſis ſcientiis conſiderantur, id eſt, quod ad vnam ſcientiam pertinet propter quid, & ad aliam ſcientiam quia. Secundo cum dicit.

ARGY. *Tales autem ſunt hæ, quæ ita ſe habent vt altera ſub altera collocetur, vt ad Geometriam Perſpectiua, & ad ſolidorum ſcientiam, machinarum facultas extruendarũ, & ad Arithmeticam Muſica, & ad Aſtrologiam ſeſe habet eorum ſcientia, quæ apparent.*

ANTI. *Huiuſmodi autem ſunt quæcunque ſic ſe habent adinuicem, quòd alterum ſub altero eſt, vt ſpeculatiua ad Geometriam, & Machinatiua, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Aſtrologiam.*

Manifeſtat propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat propoſitum in ſcientiis, quarum vna eſt ſub altera. Secundo in ſcientiis, quarum vna eſt ſub altera, ibi [Multæ autem non ſibi.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit qualiter ſe habeant ſcientiæ adinuicem quarum vna eſt ſub altera, ad quarum vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo oſtendit, quomodo in prædictis ſcientiis ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliam propter quid, ibi [Hoc enim ipſum &c.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit, quomodo prędictæ ſcientiæ ſe habeant adinuicem ſecundum ordinem. Secundo oſtendit qualiter ſe habeant adinuicem ſecundum conuenientiam, ibi [Fere

A autem vniuoce.] Dicit ergo primo quod huiuſmodi ſcientiæ ſunt ſcilicet ad quarum vnã pertinet quia, ad aliam autem propter quid. Quæcunque ſic ſe habent adinuicem, quod altera eſt ſub altera. Hoc autem contingit dupliciter. Vno quidem modo quando ſubiectum vnius ſcientiæ eſt ſpecies ſubiecti ſuperioris ſcientiæ, ſicut animal eſt ſpecies corporis naturalis, & ideo ſcientia de animalibus eſt ſub ſcientia naturali. Alio autem modo quando ſubiectum inferioris ſcientiæ, non eſt ſpecies ſubiecti ſuperioris ſcientiæ, ſed ſubiectum inferioris ſcientiæ, cõparatur ad ſubiectum ſuperioris, ſicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnã ſcientiam eſſe ſub altera, ſicut ſpeculatiua, id eſt, perſpectiua ſe habet ad geometriam: Geometria enim eſt de linea & aliis magnitudinibus. Perſpectiua autem eſt circa lineam determinatam ad materiam, id eſt, circa lineam viſualem. Linea autem viſualis, non eſt ſpecies lineæ ſimpliciter, ſicut nec triangulus ligneus eſt ſpecies trianguli. Non enim ligneum eſt differentia trianguli. Et ſimiliter Machinatiua, id eſt, ſcientia de faciendis machinis ſe habeat ad ſtereometriam, id eſt, ad ſcientiam quę eſt de mẽſurationibus corporum. Et hęc ſcientia dicitur eſſe ſub ſcientia per applicationem formalis ad materiale. Nam menſuræ corporum ſimpliciter comparantur ad menſuras lignorum & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et ſimiliter ſe habet harmonica, id eſt, muſica, ad arithmeticam. Nam muſica applicat numerum formalem, quem cõſiderat arithmeticus ad materiam, id eſt, ad ſonos. Et ſimiliter ſe habet apparentia, id eſt, ſcientia naualis, quæ conſiderat apparentia ſerenitatis vel tempeſtatis, ad aſtrologiam, quę conſiderat motus & ſitus aſtrorum. Deinde cum dicit.

Vnam ſcien. eſſe ſub alte. dupliciter.

B (beside "tiam eſſe ſub altera")

Vnam ſcien. eſſe ſub alt. per appli. formalis ad materiale.

C (beside "terierum")

ARGY. *Atque harum nonnullæ ſcientiarum nomine ratione ue fere conueniunt, ceu aſtrologia eſt & ipſa mathematica, & nauigandi ſcientia, & muſica, ea eſt, quæ mathematica, & quę auditum oblectat.*

ANTI. Vide in annotatione. D *Fere autem vniuocæ ſunt harum quædam ſcientiæ, vt aſtrologia, mathematica, quę & naualis eſt, & harmonica, & arithmetica, quæ eſt ſecundum auditum.*

Oſtendit, qualiter ſe habent prędictę ſcientiæ adinuicem ſecundum conuenientiam. Et dicit, quòd fere huiuſmodi ſcientię ſunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem fere, quia communicant in nomine generis, & non in nomine ſpeciei. Dicuntur autem omnes ſcientiæ mathematicę, quædam quidem quia ſunt de ſubiecto abſtracto à materia, vt geometria & arithmetica, quę ſimpliciter mathematicæ ſunt, quædam autem per applicationem principiorum mathematicorum ad res materiales, ſicut aſtrologia dicitur mathematicæ & naturalis ſcientia, & ſimiliter harmonica, id eſt, muſica dicitur mathematica, & quę eſt ſecundum auditum, id eſt, prædicta muſica, quæ cognoſcit ex experientia auditus, ſonos. Vel poteſt dici, quod ſunt vniuocæ, quia etiam in nomine ſpeciei cõueniunt. Nam & naualis dicitur aſtrologia, & prædictæ muſicę dicitur muſica. Dicit autem fere, quia hoc non contingit in omnibus, ſed in pluribus.

Primo cur dixit fere.

E (beside "dicitur mathematicæ & naturalis ſcientia")

Cur dixit fere.

ARGY. *Hic enim ipsum quidem esse ad eos pertinet scire qui* A *sensu vtuntur, ipsum autem propter quid est ad mathematicos ipsos. Hi namque causarum demonstrationes habent. Et persæpe nesciunt ipsum esse: quemadmodum hi, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpe numero nesciunt. Hæ autem sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quædam substantia que diuersa. Mathematicæ namque scientiæ sunt, circa formas. De nullo enim subiecto dicuntur. Nam etsi geometrica ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, geometricæ considerationi subiiciuntur.*

ANTI. Vide in annot. *Hoc enim ipsum quia, sensibilium est scire, sed propter quid mathematicorum. Hi enim habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia. Sicut vniuersale considerantes multoties quædam singularium nesciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam sunt secundum substantiam, & vtuntur speciebus. Mathematicæ enim circa species sunt, non enim de subiecto aliquo. Si enim & de subiecto aliquo geometriæ, sed non secundum quòd de subiecto sunt.*

Manifestat, quomodo in prædictis scientiis ad vnam scientiam pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod scientiæ, quæ sub se continent alias, habent dicere propter quid. Secundo quomodo scientiæ, quæ sub eis continentur, C habent dicere propter quid, respectu aliarum scientiarum, ibi [Habet autem se.] Sciendum ergo est circa primū, quod in omnibus prænominatis scientiis, illæ quæ continentur sub aliis, applicant principia mathematicæ ad sensibilia. Quæ autem sub se continent alias, sunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philosophus quod scire quia, est sensibilium, id est, scientiarum inferiorum, quæ applicant ad sensibilia, sed scire propter quid, est mathematicorum, id est, scientiarum, quarum principia non applicantur ad sensibilia. Huiusmodi autem habent demonstrare ea, quæ sumuntur vt causæ in inferioribus scientiis. Et quia posset aliquis dicere, quod qui sciret propter quid, sciret & de necessitate quia, consequenter hoc remouet dicens, quod multotiens illi, qui sciunt propter quid, nesciunt quia. Et hoc manifestat per exemplum, scilicet cū cōsiderantes vniuersale, multoties nesciunt quædā singularia, propter hoc, quòd hoc non intendunt per considerationem. Sicut qui scit omnem mulam esse sterilem, nescit de ista, quam non considerat. Et similiter mathematicus qui demonstrat propter quid, nescit quandoque quia, quia non applicat principia superioris scientiæ ad ea, quæ demonstrantur in inferiori scientia. Et quia dixerat, quòd scire propter quid, est mathematicorum, vult ostendere cuiusmodi genus causæ à mathematicis sumatur. Vnde dicit, quod istæ scientiæ, quæ accipiunt propter quid à mathematicis, [sunt alterum quiddam,] id est, differunt ab eis secundum substantiam scilicet inquantum applicant ad materiam. Vnde huiusmodi scientiæ [vtuntur speciebus] id est, formalibus principiis, quæ accipiunt à mathematicis. Mathematicæ enim scientiæ sunt circa species. Non enim horum consideratio [est de subiecto,] id est, de materia quia, quāuis ea de quibus Geometria considerat, sint in materia, sicut linea, superficies, & huiusmodi, non tamen considerat de eis geometria, secundum

Notandum Aliquando scientes propter quid nesciunt quia.

Exemplificat de mathematico.

quod sunt in materia, sed secundum quòd sunt abstracta. Nam geometria, ea quæ sunt in materia secundum esse, abstrahit à materia secundum considerationem. Scientiæ autem subalternatæ è conuerso, accipiunt ea, quæ sunt considerata in abstractione à geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, quod geometra dicit propter quid in istis scientiis secundum causam formalem. Deinde cum dicit.

Vt autem perspectiua sese habet ad geometriam, sic alia sese habet ad perspectiuam, veluti de iride. Nam ipsum quidem esse ad naturalem pertinet scire, ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius, qui complectitur mathematicam. ARGY.

B *Habet autem se scientia de iride ad perspectiuam, sicut hæc ad geometriam, & alia ad istam, vt est id, quod est de iride. Ipsum quidem quia physici est scire, sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum doctrinam.* ANTI. Vide in an. not.

Ostendit etiam, quod scientia subalternata dicit propter quid non respectu subalternantis, sed respectu cuiusdā alterius. Perspectiua enim subalternatur geometriæ. Et si cōparemus perspectiuā ad geometriā perspectiua dicit quia, & geometria propter quid. Sed sicut perspectiua subalternatur geometriç, ita scietia de iride subalternatur perspectiuæ. Applicat enim principia, quę perspectiua tradit simpliciter, ad determinatā materiā. Vnde ipsius physici qui tractat de iride, est scire quia, sed perspectiui est scire propter quid. Dicit enim physicus conuersionem visus ad nubem aliquo modo dispositam ad solem esse causam iridis. Propter quid autem, sumit perspectiua. Deinde cum dicit.

Complures etiam scientiarum, quæ non sunt ita dispositæ, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent vt medicina atque geometria. Nam scire vlcerum, ea quæ orbis subeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum spectat, propter quid autem ad geometram. ARGY.

D *Multæ autem & non subinuicem scientiarum, habent sicut medicina ad geometriam. Quod enim vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, propter quid autem geometræ.* ANTI.

Ostendit, quomodo quia & propter quid, in diuersis scientiis non subalternis differunt. Et dicit quod [multæ scientiarum, quæ non sunt adinuicem, sic se habent adinuicem] scilicet quod ad vnam pertinet quia, & ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Non enim subiectum medicinę sumitur sub subiecto geometriæ, sicut subiectum perspectiuæ. Sed tamen ad aliquam conclusionem in medicina consideratam, applicabilia sunt principia geometriæ. Sicut quòd vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, qui hoc experitur, sed propter quid scire est geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quòd E circulus est figura sine angulo. Vnde partes circularis vulneris non appropinquant sibi, vt possint de facili coniungi. Sciendum autem est, quòd illa differentia quia, & propter quid, quæ est secundum diuersas scientias, continetur sub altero dictorum modorum, scilicet quando fit demonstratio per causam remotam. Notandum

LECTIO

LECTIO XXVI.

Figuram primam magis aptam ad demonstrationem esse probat, quomodo item negatiua propositio, mediatam, vel immediatam esse contingit, exponit.

ARGY. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiam ipsam accommodatur. Mathematicæ scientiæ namque vt Arithmetica, Geometria, & Perspectiua, per hanc vt patet, suas afferunt demonstrationes, atque etiam omnes fere, quę ipsis propter quid est faciunt considerationem. Aut enim omnino, aut persæpe, & in plurimis, hac in figura ipsius propter quid est extruitur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum maxime ad scientiam erit accommodata. Propriissimus enim, sciendi modus est contemplari ipsum propter quid est.*

ANTI. *Figurarum autem magis faciens scire maxime prima est. Mathematicę enim scientiarum per hanc primam figuram demonstrationes ferunt vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & fere dicere est quæcunque propter quid faciunt speculationem. Aut enim omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, per hanc figuram, qui est, propter quid, fit syllogismus. Quare & per hanc erit faciens scire, propter quid speculari.* Vide in annot.

Postquam Philosophus determinauit de materia syllogismi, hic determinat de forma ipsius, ostendens in qua figura præcipue fiat syllogismus demonstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quòd syllogismus demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura proceditur etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex immediatis procedere, ostendit in secunda parte, quomodo contingit propositionem negatiuam esse immediatam, ibi (Sicut autem esse a in b, &c.] Primum ostendit tribus rationibus. Quarum prima talis est. In quacunque figura maxime fit syllogismus propter quid, figura ista maxime est faciens scire & propter hoc est magis accommoda demonstrationibus, cum demonstratio sit syllogismus faciens scire. Sed in prima figura maxime fit syllogismus propter quid. Quod patet ex hoc quod mathematicæ scientiæ vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunque aliæ propter quid demonstrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire & maxime accommoda demonstrationibus. Causa autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nam in prima figura medius terminus subiicitur maiori extremitati, quæ est prædicatum conclusionis, & prædicatur de minori termino, qui est subiectum conclusionis. Oportet autem in demonstrationibus propter quid medium esse causam passionis, quæ prædicatur in conclusione de subiecto. Et vnus modus dicendi per se, est quando subiectum est causa prædicati, vt interfectus interiit, sicut supra dictum est: & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subiicitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundam rationem ponit ibi.

(Prima ratio cur demon. fit in prima figu.)

ARGY. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari scientiam possumus. In figura namque media nulla fit affirmatiua ratiocinatio, scientia vero ipsius quid est* A *affirmationis nimirum est. In vltima vero fit quidem, aut non est vniuersalis, vt patet: ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. Non enim aliqua ex parte homo est animal bipes.*

ANTI. *Postea ipsius quod quid est, scientiam, per solam hanc primam figuram venari possibile est. In media quidem enim figura non fit categoricus syllogismus, sed ipsius quod quid est, scientia affirmationis est. In vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter, sed quod quid est vniuersalium est. Non enim quodammodo est animal bipes homo.*

Quæ talis est. Quod quid est, potissimum locum in demonstratiuis scientiis habet, quia sicut B dictum est diffinitio aut est principium demonstrationis, aut conclusio, aut demonstratio positione differens. (Lect. 16. tex. ex. 5.) Ad inuestigandum autem diffinitionem sola prima figura conuenit. Nam in sola prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua, quæ sola competit ad scientiam quod quid est. Nam quod quid est, per affirmationem cognoscitur. Prædicatur enim diffinitio de diffinito affirmatiue, & vniuersaliter. Non enim quidam homo est animal bipes, sed omnis homo. Ergo prima figura maxime est faciens scire, & accommoda demonstrationibus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Insuper hæc figura cæterarum non indiget figurarum, & indigent huius illæ profecto. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vacant. Patet igitur primam figuram exactissimam, atque accommodatissimam ad scientiam esse.*

ANTI. *Amplius hæc quidem illis nihil indiget, illæ autem per hanc densantur & augmentantur, quousque vtique ad immediata veniunt. Manifestum igitur est quod maxime propria scientiæ prima figura.*

Quæ talis est. Aliæ figuræ in demonstrationibus indigent prima, prima autem non indiget aliis, ergo prima figura efficacius facit scire, quàm aliæ. Quod autem aliæ figuræ indigeant prima, ex hoc manifestum est, quòd oportet ad perfectam scientiam habendam, quod propositiones mediatæ, quæ sumuntur in demonstrationibus ad D immediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter scilicet densando media, & augmentando. Densando quidem, quando medium acceptum coniungitur mediate vtrique extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quasi quædam condensatio mediorum. Sicut si acciperetur primo sic. (Exẽ. de cõdensatio.) Omne e est c, omne c est a, & deinde inter c & e, sumatur medium d, & inter c & a medium b. Augmentando autem, quoniam medium est immediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc enim oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur. Omne e est d, omne d, est a, etiam postea supra d accipiantur alia media. E Hæc autem condensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam figuram, tum quia solum in prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua, tum quia solum in prima figurat medium sumitur inter extrema. (Exe. de Cõdensat. & aug. mediorum solum in prima figura.) In secunda autem medium accipitur extra extrema, quasi prædicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quemadmodum autem fit, vt a indiuiduè cõpetat ipsi b, sic etiam vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuiduè competere, vel non competere*

dico, cum inter ipsa nullum medium est. Sic enim non erit vlterius per aliud inesse, vel non inesse.

A N T I. Vide in an. not.

Sicut autem esse a in b contingit indiuidualiter, sic, & non esse conceditur. Dico autem indiuidualiter esse aut non esse, cum nihil est eorum medium.

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum dicens, quòd sicut [contingit omne a esse in b indiuidualiter) id est, immediatè, [sic & conceditur non esse] id est, ita potest concedi, quòd propositio significans a non esse in b sit immediata. Vnde exponit, quid est, indiuidualiter esse, vel non esse, scilicet quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur, Secundo ibi.

A R GY.

Cum itaque vel a vel b in toto quopiam est, vel etiam vtrumque, tum etiam fieri nequit vt a primo non competat ipsi b. Sit enim a ipsum in toto c, si igitur b non sit in aliquo toto c, fieri namque potest vt a, quidem in toto quopiam sit, c vero in hoc eodem non sit, tum ratiocinatio fiet, ac ipsum a non inesse b per c medium concludetur. Nam si c cuilibet quidem competat a, de nullo vero b prædicatur, a sane nulli competet b. Idem fiet & si b in toto quopiam sit, velut in d. Nam ipsum d cuililibet quidem competet b, de nullo vero dicitur a. Quare fit vt a per ratiocinationem nulli competat b. Eadem ostendentur, & si vtrumque tam a quam b in toto quopiam sit.

A N T I.

Cum igitur aut a quidem, aut b in toto quodam sint aut ambo non contingit a in b primo non esse. Sit enim a in toto c. igitur si b non est in toto c potest enim a esse quidem in quodam toto sed b non esse in hoc, syllogismus erit quòd non sit a in b. Si enim in a quidem omni est c in b autem nullo est c in nullo b est a. Similiter autem est & si b in toto quodam est vt in d. d autem in omni b est, a autem in nullo b erit per syllogismum. Eodem autem modo demonstrabitur, & si vtraque in quodam toto sunt.

Manifestat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo propositio negatiua sit mediata. Secundo quomodo immediata, ibi [Si vero neutrum, &c.) Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit quoddam quod supposuerat, ibi [Quod autem contingit b non esse, &c.] Dicit ergo primo, quod cum a, id est, maior terminus, aut b, id est, minor terminus sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso, non contingit a non esse in b primo, id est non contingit quod hæc propositio, nullum b est a, sit immediata. Et primo manifestat hoc quando a scilicet est in quodam toto, scilicet in c, b autem in nullo. Vtputa si a sit homo, c autem substantia, b quantitas, potest syllogismus fieri ad probandum, quod a nulli b insit per hoc quòd c omni a inest, b autem nulli c, vt si fiat syllogismus in secunda figura. Omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, ergo nulla quãtitas est homo. Et similiter est, si b, id est, terminus minor sit in quodam toto, vt in d, a autẽ non sit in aliquo toto, syllogizari poterit quod a sit in nullo b. Vt sit substantia b linea, d quantitas, & fiat syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est substantia, omnis linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demonstrari conclusio negatiua, si vnumquodque sit in quodam toto, vt si sit a linea c, quantitas, b albedo, & d quantitas, potest syllogizari in secunda figura, & in prima, in secunda figura sic, Omnis linea est quantitas, nulla albedo est quantitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic, Nulla qualitas est linea, omnis albedo est qualitas, ergo nulla albedo est linea.

Exẽ. in 2. fi. In prima.

Est autem intelligendum propositionem negatiuam esse mediatam, vtroque terminorum existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed in diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicut nullum rationale est irrationale, vel nullum bipes est quadrupes. Deinde cum dicit.

Prop. nega. mediata.

A R G Y.

At vero fieri posse vt b non sit in eo, in quo toto est ipsum a, aut rursus vt a non sit in eo in quo toto est ipsum b, patet ex dispositionibus rerum quæ inter se non miscentur. Nam si nihil eorum, quæ in a c d, serie collocantur, de vllo prædicatur eorum quæ est in b e f diuersa serie collocantur, a vero in toto est c quod quidem eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, vt b in ipso sit g. Alioquin conuenirent, ac miscerentur hæ series rerum. Idem fiet & si b ipsum in toto quopiam sit.

A N T I. Vide in an. not.

Quod autem contingit b non esse in quo toto est a, aut iterum a in quo est b, manifestum ex coordinationibus est, quæcunque non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorum quæ sunt in a c de coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in b e f, a autem in toto p sit in coordinatione præexistenti manifestum est quòd b non erit in p. Commutarentur enim coordinationes. Similiter autem est & si b in toto quodam est.

Exp. primę quod est in vno prædicamento non in altero.

Manifestat quod supposuerat, scilicet quod altero extremorum existente in aliquo toto alterum non sit in eodem, dicens, quod manifestum est ex coordinationibus prædicamentorum diuersorum, quæ non commutantur adinuicem, quia scilicet id quod est in vno prædicamento, non est in altero. Manifestum est, quod contingat b esse non in toto, in quo est a, aut è conuerso, quia videlicet contingit vnum terminorum accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit enim coordinatio vna prædicamenti a c d, puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit b e f, puta prædicamentum quantitas. Si ergo nihil eorum, quæ sunt in coordinatione a c d, de nullo prædicatur, eorum, quæ sunt in coordinatione b e f, a autem sit in p quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totius primæ coordinationis, manifestum est quod b, non est in p, quia sic coordinationes, id est, prædicamenta commutarentur. Similiter autem est si b sit in quodam toto vtputa in e, manifestum est, quòd a non est in e. Deinde cum dicit.

A R G Y.

Sed si a nulli b insit, & neutrum in toto sit vllo, necesse est a sine medio non competat ipsi b, Nam si quippiam inter ipsum medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur. At si in prima, b nimirum in toto quoppiam erit. Propositionem enim eam, quæ versus b collocabitur, affirmatiuam esse oportet. Si in secunda, vtrumuis in toto quopiam erit. Nam vtrumuis interuallum affirmatiuum esse potest atque nunc versus maius, nunc versus minus extremum, negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ vero propositiones si fuerint negatiuæ, ratiocinatio non constabit.

A N T I.

Si vero neutrum sit in aliquo toto a in b, necesse est indiuidualiter non esse. Si enim erit medium, necesse est

alterum

alterum ipsorum in quoddam toto esse. Aut enim in prima figura, aut in media, erit syllogismus. Si quidem igitur in prima figura b erit in toto quodam affirmatiuam enim oportet ad hanc fieri propositionem. Si vero in medio, quodcunque contingit. At vtraque enim posito priuatiuo fit syllogismus.

Ostendit quomodo propositio negatiua sit immediata dicens, quod [si neutrum sit in toto aliquo] scilicet neque a neque b & cum a non sit in b necesse est, quod hæc sit immediata, nullum b est a. Quia si acciperetur aliquod medium ad syllogizandum eam, oporteret, quod alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus fit in prima, oportet quod b, sit in quodam toto, quia b est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem propositionem esse affirmatiuam. Non enim fit syllogismus in prima figura ex maiori affirmatiua, & minori negatiua. Sed si syllogismus erit in media figura contingit quodcunque vel a vel b esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima quam secunda propositio. Nunquam tamen potest esse, neque in prima neque in secunda vtraque propositio negatiua. Et ideo oportet quod altera existente affirmatiua alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet, quod propositio negatiua immediata est, quando neutrum terminorum est in quodam toto. Non autem potest dici quod quamuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendum scilicet si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel diffinitio, quæ non est sine genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam cuipiam non insit, atque quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd contingit & aliud in alio non esse indiuidualiter, & quando contingit & quomodo diximus.*

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

LECTIO XXVII.

Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit.

ARGY. *Ignorantia autem ea quæ non negatione, sed dispositione, dicitur ignoratio, deceptio est quæ circa propositiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur.*

ANTI. Vide in annot. Tex.cō. 3. *IGnorantia autem non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Hæc autem in his quæ sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. Aut enim est, cum simpliciter accipiat, esse aut non esse, aut cum per syllogismum accipiat opinionem.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, per quem acquiritur scientia, hic determinat de syllogismo, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, qualis ignorantia per syllogismum induci possit. Secundo ostendit modum, quo talis syllogismus procedit, ibi [Simplicis quidem igitur opinionis, &c,] Distinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna est secundum negationem, & alia secundum dispositionem. Ignorantia quidem secundum negationem, est, quando homo omnino nihil scit de re. Et hæc est, ignorantia in attingendo, vt Philosophus dicit in 9. Metaphysi. Tex.com. 22. Lect. vlt. Sicut patet de rustico, qui omnino nihil scit tex.cō.ex 6. de triangulo an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia autem secundum dispositionem, est quando aliquis habet quidem aliquam dispositionem in cognoscendo, sed corruptam, dum scilicet existimat aliquem currere, sed falso. vel dum existimat esse, quod non est, vel non esse quod est. Et hæc ignorantia idem est, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per syllogismum sed secunda per syllogismum fieri potest. Lec.9.tex. ex.1. Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest contingere circa duo. Vno quidem modo circa ea, quæ sunt prima principia & immediata, Tex. cō. 9. 1.expo. 3. dum scilicet opinatur quis opposita principiis, quæ quidem etsi non possit opinari interius in mente, vt supra dictum est, quia non cadunt sub apprehensione, potest tamen eis contradicere secundum vocem, & secundum falsam imaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in 4. Metaphysi. Alio modo circa conclusiones, quæ non sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorantia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni scientiæ. Vtraque autem ignorantia dispositioni, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, potest homini prouenire dupliciter. Vno modo simpliciter quando scilicet absolute absque aliquo ductu rationis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, quando inducitur ad falsum existimandum, per aliquam rationem syllogisticam, sicut dicit Philosophus in 4. Metaphysi. Tex.com. 9.l.6.tex.ex.3.5. quod quidam principiis contradicunt, velut rationibus persuasi. Alii vero, non quasi ratione persuasi, sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volentes in omnibus quærere demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Simplicis igitur existimationis simplex est error. Eius autem, quæ per ratiocinationem efficitur plures, a namque sine medio nulli competit b. Si igitur quispiam concludat a competere ibi b sumpto medio c, deceptus erit sane per ratiocinationem,*

ANTI. *Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio, sed quæ est, per syllogismum, plures sunt. Non sit enim a in nullo b indiuidualiter. Igitur syllogizet esse a in b, medium accipiens c deceptus erit per syllogismum.*

Ostendit quomodo prædictæ ignorantiæ causantur. Et primo quomodo causatur ignorantia, quæ est per syllogismum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini sine syllogismo, ibi (Manifestum est autem, &c.) Lectio 28. Circa primum duo facit. Primo proponit, quo modo causetur ignorantia per syllogismum in primis, & immediatis. Secundo quo modo causatur in his, quæ non sunt prima immediata, ibi (In iis autem

A existentibus.) Circa primum, duo facit. Primo proponit, quo modo causatur ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundo quo modo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est, ibi [Quæ vero ipsius non esse.] Circa primum tria facit. Primo proponit modum, quo prædicta ignorantia communiter causetur. Secundo assignat diuersitates, circa hoc contingentes, ibi [Contingit quidem.] Tertio, respondet tacitæ quæstioni, ibi] ipsius quidē igitur esse, &c.] Dicit ergo primo quod falsæ opinionis, quam supra vocauit simplicem, est simplex deceptio, id est vno modo solo ad hoc peruenitur. Non enim causatur ex ratione, quæ diuersificare potest, sed B magis ex defectu rationis, qui non diuersificatur per diuersos modos sicut nec aliæ negationes secundum propriam rationem. Sed quia ratio falsa multipliciter variari potest, inde est, quod huiusmodi ignorantia, quæ fit per syllogismum, multipliciter accidere potest, secundum quod multipliciter falsus esse potest syllogismus. Ponit autem communem modum dicens, [Non sit enim a in nullo b indiuidualiter], id est, sit hæc propositio vera immediate. Nullum b est a. Prædicantur enim duæ negationes, loco vnius. Puta si dicamus. Nulla qualitas est substantia, secundum doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem C syllogismum, ostendens, scilicet omne b esse a accipiens pro medio c, erit deceptio per syllogismum. Deinde cum dicit.

Lectio 19.
Lect. imme. seq.
Cur ignor. sim. neg. fit vno modo alio vero mul. mo.
Lect. 26. tex. ex. 9.

ARGV. *Atque fieri potest vt ambæ propositiones, sint falsæ, & etiam altera tantum. Nam si neque a cuiquam c competat neque c cuiquam b, vtrumque autem interuallum è contra sit sumptum, ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram tantum. Si enim neque a in nullo c erit, neque c in nullo b, accepta autem sunt vtraque è contrario. vtræque erunt falsæ.*

Ostendit, quot modis potest hoc variati. Est D autem sciendum, quod falsa conclusio non concluditur nisi falso syllogismo. Syllogismus autem potest esse falsus dupliciter. Vno modo, quia deficit in forma syllogistica. Et hic non est syllogismus, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis propositionibus. Et hic quidem est syllogismus, propter syllogisticam formam, est autem falsus, propter falsas propositiones assumptas. In disputatione ergo dialectica, quæ fit circa probabilia, vsus est vtriusque falsi syllogismi, quia talis disputatio procedit ex communibus. Et ita in ea error attendi potest, & circa materiam quam sumit quæ est communis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria non est vsus, nisi E illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum paralogismus disciplinæ, procedit ex propriis disciplinæ, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplinæ, de quo nunc agitur, non peccat in forma, sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo huiusmodi syllogismus procedat ex duabus falsis. Secundo, quo modo procedat ex altera falsa, ibi [Sed altera contingit, &c.) Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex

Vide in an. Syllogismū esse falsum dupliciter.
Cap. I. circa finem.

A duabus falsis contrariis veris. Secundo quo modo accipitur contradictio, ibi (Potest autem sic se habere.) Dicit autem primo, quòd in prædicto syllogismo deceptionem causante, contingit quandoque vtrasque propositiones esse falsas, & quandoque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus contrarias vero. Habet enim se c ad a & ad b quòd nullum c sit a, & quod nullum b sit c. Si autem accipiantur contraria horum scilicet omne c est a, omne b est c, vtræque propositiones erunt falsæ totaliter. Puta si dicam. Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas, ergo omnis quantitas est substantia.
B Deinde cum dicit.

ARGV. *Fieri namque potest, vt c sic se habeat ad extremum vtrumque, vt neque subiiciatur a neque vniuersaliter competat ipsi b. Etenim b quidem fieri non potest, vt in toto quopiam sit. Nam a primo remouebatur ab ipso, a vero non necesse est vniuersaliter cunctis, quæ sunt, inesse. Quare fit vt ambæ propositiones sint falsæ.*

ANTI. *Potest autem sic se habere c ad a & ad b & quòd neque sub a sit, neque vniuersaliter c in b. B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum enim dictum est in ipso a non esse, a autem non necesse est in omnibus quæ sunt, inesse vniuersaliter. Quare vtraque falsa sunt.*

Ostendit quomodo possunt esse ambæ falsæ, & C non sunt contrariæ veris, sed contradictoriæ. Puta si (sic se habeat c ad a & ad b quòd nec contineatur totaliter, sub a neque vniuersaliter insit b.] Puta si accipiamus, perfectum vel ens in actu, & procedamus sic. Omne perfectum est substantia, omnis quantitas est perfecta, ergo, &c. Manifestum est, quod vtraque est falsa, sed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ, scilicet quoddam perfectum non est substantia, & quædam quantitas non est perfecta. Contrariæ autem falsæ, scilicet nullum perfectum est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quod autem c non vniuersaliter insit b, id est, quod ista D non sit vera, omnis quantitas est perfecta, quæ erat minor, vt omne b est c, probat per hoc, quod b non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vniuersaliter prædicetur. Er hoc ideo quia hæc propositio, nullum b est a, dicebatur esse immediadiata, quod est a non inesse b primo. Dictum est autem supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. Sed videtur hæc probatio non esse sufficiens, quia de eo etiam quod non est sub aliquo toto, sicut species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, quòd licet dicta probatio non sit E efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in primo Topicornm dicitur paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus disciplinæ. Vnde intendit vti talibus mediis, qualibus vtitur demonstrator. Demonstrationis autem medium est diffinitio, vt supra dictum est. Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit diffinitionē pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiā. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, continere id, in quo est subiectū sicut in toto. Quod autem a non insit vniuersaliter ipsi c, id est, quòd ista nō sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substātia, quæ erat maior, vt omne c est a, probatur per hoc, quod nō est

Exē. in terminis specialibus.
Lectio 26
Dubium.
Expo. I. circa fin.
Le. 16. tex. expo. 3.

est necesse de quocunque vniuersali, quod insit A vniuersaliter omnibus, quæ sunt, quia nullum prædicamentum, prædicatur de his, quæ continentur sub alio prædicamento, neque etiam vniuersaliter prædicatur de his, quæ communiter consequuntur ens, quæ sunt actus & potentia perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde cum dicit.

ARGY. *At fieri quoque potest, vt altera vera sumatur non tamen vtraque, sed a c. Nam propositio c b semper erit falsa, quia in nullo est ipsum b. Sed a c vera esse possunt, veluti si a fine medio competat quidem ipsi c, non competat autem ipsi b, cum enim idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrum erit in altero. Nihil autem* B *interest, etsi non sine medio competat.*

ANTI. Vide in annot. *Sed altera contingit veram accipere, non tamen quamlibet contingentem, sed quæ est a c. Nam b c propositio semper falsa erit, propter id quod c in nullo est b. Sed quæ est a c potest, vt si a in c & in b est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit.*

Ostendit quo modo prædictus syllogismus procedat ex altera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo [contingit accipere alteram veram,] scilicet maiorem, quæ est a c altera existente falsa, scilicet minore, quæ est b c. Et quod propositio minor, quæ est b c semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc, quod b in nullo est c, sicut, in toto, sed quod hæc propositio a c C possit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit enim ita quod a insit b & c indiuidualiter, id est, immediate, sicut genus propriis speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim secundum hoc, quod maior erit vera scilicet quod omne c est a, vtputa omnis albedo est color, & minor est falsa, scilicet omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prædicatur. Prima enim prædicatio generis est de oppositis speciebus. Est autem circa hoc dubitatio, quia his terminis positis, non sequitur conclusio falsa sed vera. Erit enim conclusio quod a insit b cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, quod hoc exemplum ponitur solum ed manifestandum, quo modo possit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplum non habet locum in propositione, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit. Possumus autem accipere tales terminos, quod a non insit b indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueatur. Nec est etiam necesse quod insit c indiuidualiter, quia non est necessarium quod demonstrator vtatur solum propositionibus immediatis sed etiam his, quæ per immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinentes. Vt si accipiamus pro medio substantiam intellectualem omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa, omnis quantitas est intelligentia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde cum dicit.

Dubium. Solu. Exē. in terminis in quibus concl. fal.

ARGY. *Deceptio igitur essendi per hec atque hoc modo fit solum. Non enim alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

ANTI. *Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit, & sic fit solum, non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.*

Respondet tacitæ quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, quod ostenderet diuersitatem huius syllogismi in aliis figuris. Sed ipse respondet, quod deceptio, quæ est ipsius esse, id est, per quam aliquis existimat propositionem affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figuram, quia in alia figura, scilicet in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura non pertinet ad propositum, quia non potest concludi vniuersalis, quæ principaliter intenditur in demonstratione, & in hoc syllogismo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatæ, tam in prima, quam in secunda figura.

ARGY. *Non essendi vero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quot modis, & quomodo sese habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura.*

ANTI. *QVæ vero est ipsius non esse, in prima, & media figura est. Primum igitur dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus.*

Postquam Philosophus ostendit, quomodo concludatur per syllogismum affirmatiua falsa, contraria negatiuæ immediatæ, hic ostendit, quo modo per syllogismum concludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatæ. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ibi [Sed in media figura.] Circa primum duo facit. Primo ostendit, de quo est intentio. Et dicit, quod cum negatiua vniuersalis concludi possit in prima & in secunda figura, primo dicendum est, quot modis syllogismus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habentibus propositionibus in veritate & falsitate. Secundo ibi.

ARGY. *Feri itaque potest, vt ambæ falsæ propositiones sumantur, veluti si ipsum a tam e quam bene sine medio competat. Nam si sumatur a quidem nulli inesse c, ipsum autem c cuilibet competere b, erit vtraque propositio falsa.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrisque falsis, vt si a & in c & in b sit indiuidualiter. Si enim accipiatur a quidem in c nullo, c autem in omni b, falsæ sunt propositiones.*

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syllogismus in prima figura ex duabus falsis. Secundo, quomodo fiat ex altera vera, & altera falsa, ibi [Contingit autem & altera.] Dicit ergo primo, quod prædictus syllogismus fieri potest ex vtrisque falsis. Quod patet, si a sit & in c & in b indiuidualiter, id est, immediate. Est autem immediate genus in proxi- E mis speciebus, in quos primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus enim per se prædicatur de specie, quia prima ponitur in eius diffinitione, & immediate prædicatur de specie proxima, quia immediate in eius diffinitione ponitur. Non autem ex hoc, quod ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis, sicut se habet genus remotum ad vltimam speciem. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur a quidem in nullo c esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color, c autem in omni b, vtputa si dicamus, omnis nigredo est

albedo, falsæ sunt ambæ propositiones, & falsa est A conclusio scilicet, nulla nigredo est color.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri quoque potest, vt altera propositionum, vtrauis, falsa sumatur. Nam esse potest a c quidem vera, c b vero falsa, a c quidem vera, quia a non omnibus inest quæ sunt, c b, vero falsa, tum quia fieri nequit, vt c cui ipsum a nulli competit, ipsi competat b, nam a c propositio non erit vera, tum quia si ambæ sint veræ, erit ipsa conclusio vera.*

ANTI. *Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque contingente. Potest enim quæ est a c vera esse, quæ vero b c falsa esse. Sed quæ a c, quidem vera, quoniam non omnibus, quæ sunt inest a, sed quæ est b c* B *falsa, quoniam impossibile est esse in b c in quo nullo est a. Non enim vera erit quæ est a c propositio. Similiter autem & si sint vtraque veræ, conclusio erit vera.*

Ostendit quomodo possit esse in prædicto syllogismo altera vera & altera falsa. Et primo ostendit, quomodo possit esse maior vera & altera falsa. Secundo, quomodo contingit è conuerso, ibi [Sed & eam quæ est.] Dicit ergo primo, quòd contingit syllogismum ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura, existente altera propositionū indifferenter falsa, quæcunq; sit illa. Potest enim contingere, quod hæc propositio a c, quæ est maior sit vera. Et propositio, quæ est b c, sit falsa, quæ est minor. Et quod propositio maior possit esse vera, probat per hoc, quod iste terminus a qui- C cunque sit ille, non est necesse quod insit omnibus, sicut calor non prædicatur de omnibus entibus. Quod autem minor sit falsa, probat per hoc, quia non potest accipi aliquis terminus, a quo vniuersaliter negetur a, qui quidem terminus, prædicetur de b. Supponimus enim quòd hæc sit vera & immediata, omne b est a, si ergo aliquid vniuersaliter prædicetur de b, ita quòd huiusmodi sit vera, omne b est c, non potest esse, quod de illo vniuersaliter negatur a. Et ita hæc propositio, nullum c est a, non erit vera, quæ erat maior. Si enim omne b est a, vt supponitur & omne b est c, vt assumitur, sequitur in tertia figura, quoddam c est a. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior, necesse D est, quòd hæc sit falsa, quæ est minor. Omne b est c. Secundo, probat quòd ex duabus veris non potest concludi falsa, vt supra probatum est. Datur autem hæc esse vera, nullum c est a, si ergo etiam hæc sit vera, omne b est c, sequitur quòd conclusio sit vera, nullum b est a, quod tamen est inconueniens in syllogismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamen supponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatæ propositioni, omne b est a. Deinde cum dicit.

ARGY. *At c b etiam vera esse potest, altera sumpta falsa ceu si b, & in a sit, & in c. Necesse est enim tunc alterum esse sub altero. Quare si sumatur a nulli competere* E *c erit hæc propositio falsa. Patet igitur, & ex altera tantum & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.*

ANTI. *Sed & eam, quæ est c b contingit veram esse, cum altera sit falsa, vt si b & in c & in a erit. Necesse est enim alterum sub altero esse. Quare si accipiatur a in nullo c esse, falsa erit propositio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit, & in vtrisque erit falsus syllogismus.*

Ostendit quomodo minor sit vera, maiori existente falsa. Et dicit quod propositio c b scilicet minor potest esse vera, cum maior sit falsa. Quia enim hæc propositio, omne b est a cuius contraria debet concludi, est immediata, necesse est, quod b sit in a sicut pars in toto, sicut albedo in colore. Potest autem accipi aliquid aliud, in quo etiam sit b sicut in toto, non tamen immediate, & illud sit qualitas, quæ sit c. Necesse est ergo, secundum prædicta, quod horum duorum scilicet a & b alterum sit sub altero, id est, color sub qualitate. Si ergo aliquis accipiat a in nullo c, esse, vt puta si dicat, nulla qualitas est color, falsa erit propositio. Minor autem erit vera, scilicet omnis albedo est qualitas. Conclusio autem erit falsa, & immediate contraria, scilicet nulla albedo est color. Sic ergo manifestum est, quod potest fieri syllogismus ignorantiæ negatiuus in prima figura, & altera propositione falsa, & vtrisque..

Sed in figura media; vt totæ quidem propositiones ambæ sint falsæ, fieri nequit. Nam cum a cuilibet insit ARGY. *b, nullum tum sumi medium potest, quod alteri cuilibet nulli competit. Oportet autem hoc pacto sumere propositiones, vt alteri quidem insit, alteri vero non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur sic sumantur, sunt falsæ, constat, si sumantur è contra veras vtrasque fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex parte esse falsam vtramque non obstare quicquam videtur, veluti si medium c tam a quam & cuidam insit. Tunc enim si c ipsum cuilibet quidem a nulli vero b dicatur inesse, falsæ quidem erunt ambæ propositiones, ac non simpliciter, sed aliqua ex parte, sicuti patet. Eadem erunt & si propositionem negatiuam versus extremum maius posueris.*

Sed in media figura vtrasque quidem propositio- ANTI. *nes totas falsas esse non contingit. Cum enim a in omni b sit, nihil erit accipere quod in altero quidem omni, in altero vero nullo. Oportet autem sic accipere propositiones, & quòd in hoc quidem sit, in hoc autem non sit, si vere erit syllogismus. Si igitur sic accipiantur falsæ, manifestum est quod contrariæ è conuerso se habebunt. Hoc autem impossibile est. In quodam autem vtranque nihil prohibet falsam esse, vt sic in a & in b quodam est. Si enim c quidem in omni accipiatur esse a, in b autem nullo, falsæ quidem vtræque propositiones, non tamen totæ, sed in quodam. E conuerso autem posito priuatiuo.*

Ostendit quomodo syllogismus ignorantiæ negatiuus fit in secunda figura. Et primo, quando vtraque est falsa. Secundo, quando altera tantum, ibi [Similiter autem & alteram esse falsam.) Dicit ergo primo, quòd non contingit in media figura vtrasque propositiones esse totas falsas. Et dicit totas illa falsas, quæ sunt contrariæ propositionibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falsam contrariam affirmatiuæ immediatæ, necesse est, accipere, quod hæc sit vera & immediata, omne b est a puta omnis albedo est color. Sic autem se habentibus terminis, non potest inueniri aliquis medius terminus, qui vniuersaliter prædicetur de vno termino, & vniuersaliter remoueatur ab altero. Detur enim quod ille terminus c vniuersaliter remoueatur, ab a, & vniuersaliter prædicetur de b, erit ergo hæc vera. Nullum a est c, quare & conuersa erit vera, nullum c est a, sed omne b est c, ergo nullum b est a, cuius contrarium fuit suppositum. Similiter etiam non potest esse, quod vniuersaliter remoueatur a b & vniuersaliter prædicetur de a, quia si hæc est vera, omne a est c, & conuersa erit vera, quoddam c est a. Si autem hæc est vera, nullum b est c, & conuersa erit vera nullum c est b. Sic ergo ex his duabus propositionibus, quoddam c est a nullum c est b, sequitur quoddam

dam B nō est A quæ est contradictoria eius, quæ supponebatur, omne A est B. Relinquitur ergo, quòd impossibile est inueniri aliquod medium, quod prædicto modo se habentibus A & B de vno prædicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen oportet, si debeat fieri syllogismus in secunda figura, quod medium de vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo si ambæ sunt falsæ totaliter, oportet quod earum contrariæ sint veræ, quod est impossibile, vt probatum est. Nihil enim prohibet, vtramque propositionem esse falsam particulariter. Puta si accipiamus quoddam medium, quod particulariter prædicetur de a & de b puta masculus, quod particulariter prędicatur de animali & de homine. Si vero accipiatur c esse in omni a, puta si accipiamus omne animal esse masculum, & accipiamus c in nullo b esse, puta si dicamus, nullus homo est masculus, vtraque propositio est falsa, non tamen non totaliter, sed particulariter. Et eadem ratio est, si è conuerso maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Vt si dicamus, nullum animal est masculum, omnis homo est masculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen potest, vt altera falsa, atque vtrauis propositionum sumatur. Quod enim inest cuilibet a, id b quoque cuilibet inest. Si igitur ipsum c tale sumptum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit vera, c b autem falsa. Rursus quod nulli b competit, id nec a cuilibet inerit. Nam si cuilibet ipsi competet, & ipsi quoque b cuilibet profecto competeret. At nulli inesse supponitur. Si igitur cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, c b quidem veram, alteram vero falsam efficies.*

ANTI. *Similiter autem alteram falsam, & quamlibet contingit. Quod enim est in a omni, & in b est. Si igitur accipiatur in a toto esse c, in b autem toto non esse, quæ quidem c a vera erit: sed quæ c b est falsa. Iterum quod in b nullo est, neque in a omni erit. Si enim in a est, & in b. Sed non erat, Si igitur accipiatur c in toto quidem a esse, in b autem nullo b c propositio, vera est, altera vero falsa.*

Ostendit quo modo contingit alteram esse falsam. Et primo in secundo modo secundæ figuræ. Secundo in primo, ibi [Similiter aut fit transposito, &c.] Dicit ergo primo, quod contingit in hac figura alteram propositionem esse falsam indefferenter, quæcunque sit illa. Quod patet ex hoc, quod supponatur a per se & immediate prædicari de b, quicquid est in omni a est in omni b, sicut omne, quod vniuersaliter prędicatur de animali, prædicatur vniuersaliter de homine. Si ergo accipiatur aliquod medium c quidquod vniuersaliter prædicetur de a, vt si dicamus, omne animal est viuum, & vniuersaliter remoueatur a b, si dicamus, nullus homo est viuus, patet quòd a c, quæ est maior propositio erit vera, sed b c quæ est minor, erit falsa. Et similiter probat, quod è conuerso contingit maiorē esse falsam. Non enim potest esse quod aliquid vniuersaliter remoueatur à b, & vniuersaliter prædicetur de a terminis sic se habentibus. Dictum est enim quòd si aliquid est in a vniuersaliter, sequitur quod sit in b. Si ergo aliquid remoueatur à b vniuersaliter, non potest esse, quod vniuersaliter prædicetur de a. Sicut, quòd vniuersaliter remoueatur ab homine, non potest vniuersaliter prædicari de animali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vniuersaliter remoueatur ab homine, puta rationale, & dicatur sic, omne animal est irrationale, nullus homo est irrationalis, sequitur quod minor propositio est vera, & maior falsa. Sed in his terminis, maior propositio non est totaliter falsa. Potest autem accipi terminus in quo sit totaliter falsa, puta si accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem vtique fiet, si versus maius extremum, propositionem negatiuam posueris. Quod enim nulli competit a, id etiam nulli competit b. Si igitur c nulli quidem a, cuilibet vero b competere dixeris, a c quidem propositio erit vera, altera vero falsa. Rursus si id quod b cuilibet inest, nulli competere dixeris a falsam tum efficiens propositionem. Necesse est enim si b cuilibet insit, & a cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum c nulli quidem a, cuilibet vero b dicatur competere, erit c b quidem vera, a c autem falsa. Patet igitur ex vtrisque falsis, & ex altera tantum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem fieri falsam esse.*

ANTI. *Similiter autem fit transpositio priuatio. Quod enim in nullo est a, neque in b vllo erit. Si igitur accipiatur c in toto quidem a non esse, in b autem toto esse, quę quidem est a c, propositio vera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni b est, in nullo accipere a non esse, falsum est. Necesse est enim si in omni b est, & in quodam a esse. Si igitur accipiatur in omni quidem b esse c, in a autem nullo, quę quidem est b c, vera erit, quæ autem est c a falsa. Manifestum igitur est quòd vtrisque falsis, & altera tantum, erit syllogismus deceptiuus in indiuiduis.*

Ostendit idem in primo modo secundæ figuræ, in quo maior est negatiua. Manifestum est enim quod prędictis terminis scilicet a & b sic se habentibus, vt dictum est, quod vniuersaliter remouetur ab a non poterit esse in nullo b. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuersaliter remoueatur ab a & vniuersaliter prædicetur de b, erit maior vera & minor falsa. Puta si sint isti termini, inanimatum, animal, homo. Et similiter ostendit, quòd potest esse minor vera & maior falsa. Manifestum est enim secundum prædicta, quòd id quod vniuersaliter prædicatur de b nō remouetur vniuersaliter ab omni a, quia quod vniuersaliter prædicatur de b ad minus oportet in quodam a esse. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuersaliter prædicetur de b, puta rationale vel viuum, & vniuersaliter negetur de a, minor propositio erit vera, scilicet omnis homo est rationale, vel viuum. Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte. Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogando concludit, quòd syllogismus deceptiuus potest fieri in immediatis, vtrisque propositionibus existentibus falsis, vel altera tantum.

LECTIO XXIX.

Quomodo in syllogismo ignorantiæ syllogizetur tam negatiua falsa mediata, quàm affirmatiua, tam per medium proprium quam non proprium & extraneum docet.

ARGY. *Sed cū propositiones affirmatiuę vel negatiuæ medio non vacantes falso per medium proprium concludantur, fieri non potest, vt propositiones ambæ falsæ sumantur, sed ea tantum sumitur falsa, quę versus extremum maius. Atque proprium id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsę. A*

namque per c medium competat ipsi b. Cum igitur c b propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo veram esse, non enim ipsam vertere licet, a c autem esse falsam.

ANTI. *IN his autem, quæ non indiuidua sunt, cum quidem per proprium medium fiat falsitatis syllogismus, non possibile est vtrasque falsas esse propositiones, sed solum quę est ante maius vltimum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus. Sit enim a in b per medium c. Quoniam igitur necesse est quæ est c b affirmatiuam accipi syllogismo facto, manifestum est quod semper hæc est vera, non enim conuertitur, sed quę est a c falsa. Hæc enim conuersa è contrario fiet syllogismus.*

Postquam Philosophus ostendit, quomodo syllogismus ignorantiæ fit in propositionibus immediatis, hic ostendit, quomodo fit in propositionibus mediatis. Et primo, quo modo concludatur propositio negatiua falsa, quæ opponitur affirmatiuæ veræ. Secundo quo modo concludatur affirmatiua falsa, quæ opponitur negatiuę veræ, ibi [Si vero sit a affirmatiuus.] Circa primum duo facit. Primo ostendit hoc in prima figura. Secundo in secunda, ibi [Sed per mediam figuram.] Circa primum tria facit. Primo ostendit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ in propositionibus mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per medium quidem non proprium, sed tamen simile habitudinem habens ad terminos, sicut medium proprium, ibi [Similiter autem est, & si ex alia ordinatione.] Tertio, ostendit quomodo fit prædictus syllogismus per medium extraneum, ibi [Si vero non per proprium medium.] Dicit ergo primo, quod quando syllogismus concludens falsum, fit in propositionibus, quæ non sunt indiuiduæ, id est, immediatæ, si accipiatur proprium medium, vnde fit syllogismus, non potest esse vtrasque propositiones esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit, quid nominet proprium medium. Ex quo enim propositio, cuius contraria syllogizatur est mediata, oportet, quod prædicatum syllogizetur de subiecto, per aliquod medium. Potest ergo illud idem medium accipi ad concludendum oppositum, puta, hęc est propositio mediata, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium autem per quod syllogizatur prædicatum de subiecto est figura habens triangulum extrinsecum, æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si vero volumus probare, quòd nullus triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis, per idem medium erit syllogismus falsitatis per proprium medium. Et ideo dicit, quòd medium proprium est, per quod fit syllogismus contradictionis, id est, ad oppositum, puta prædicto exemplo. Sit a triangulus habere tres b, medium c, sit figura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse affirmatiuam & ideo oportet, quòd illa, quæ erat minor in syllogismo vero, maneat non conuersa nec trāsmutata in suam oppositam, in syllogismo falsitatis. Vnde oportet, quòd semper sit vera. Sed maior propositio veri syllogismi conuertitur in negatiuam contrariam, & ideo oportet, quòd maior sit falsa. Puta si dicamus, nulla figura habens, &c. habet tres, &c. omnis trian- A gulus est figura, &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu d si in toto sit a & de omni b prædicetur. Etenim d b quidem intacta maneat propositio, altera vero vertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuo vera, hęc autem semper falsa sumatur. Atque talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur proprium, ac fere idem est.*

ANTI. *Similiter autem est, & si ex alia ordinatione accipiatur medium, vt d quamuis in toto a sit, & de b prædicetur omni. Necesse enim est quę quidem b d propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hęc quidem semper vera, illa vero semper falsa. Et fere huiusmodi deceptio eadem est ei quæ fit per proprium medium.*

B Ostendit quo modo fit prædictus syllogismus per medium extraneum & non proprium, sed simile proprio. Et dicit, quòd similiter syllogizabitur, si medium accipiatur ex alia ordinatione. Puta si a demonstretur de b per e, & accipiamus in syllogismo falsitatis medium non c sed d, ita tamen quod d etiam contineatur sub a vniuersaliter, & prædicetur vniuersaliter de b, puta si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiam necesse est minorem propositionem scilicet d b manere, sicut erat in syllogismo concludente verum, quamuis per proprium medium. Maiorem autem propositionem necesse est transmutari in contrariam, & ideo semper minor erit vera, & maior semper erit falsa. Et quantum ad modum arguendi, ista deceptio est similis ei, quæ fit per proprium medium. Deinde cum dicit.

C ARGY. *Si vero non per medium proprium extruitur ratiocinatio cum hoc tale est, vt ipsi quidem subiiciatur a, de nullo vero dicatur b, tum ambas propositiones falsas esse necesse est. E c enim modo contrario sunt sumendæ, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambę sane vertentur in falsas, veluti si a quidem cuilibet insit d: ipsum aut d nulli competat b, His enim versis ratiocinatio fiet, & ambæ propositiones erunt, vt diximus, falsæ. Cum vero medium, ceu d, non subijcitur ipsi a, tum a d quidem propositio erit vera, quia d non erat in a, d b vero falsa, quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera. At erat falsa.*

D ANTI. *Si vero non per proprium medium fiat syllogismus cum quidem sub a sit medium, in b autem nullo est, necesse est vtrasque falsas esse. Recipiendæ enim vtique è contrario sunt, quàm se habent, propositiones, si debet syllogismus fieri. Sic enim acceptis, vtræque fiunt falsæ, vt si a quidem in toto d, d autem in nullo b. conuersis enim his, syllogismus quidem erit, & vtraque propositiones falsæ. Cum vero non sit sub a medium, vt d, quæ quidem est a d vera erit, quæ vero est d b, falsa, quia si esset vera, & conclusio esset vera Sed erat falsa.*

E Ostendit quomodo fit syllogismus falsitatis per medium extraneum, & dissimile proprio. Potest autem hoc modo medium accipi, vt contineatur vniuersaliter sub a, & de nullo b prædicetur. Et in hoc casu oportebit vtrasque propositiones esse falsas, quia oportebit ad hoc quòd fiat syllogismus in prima figura, accipere propositiones contrario, vt scilicet accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus nullum d est a, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne b est d, & sic patet vtrasque esse falsas. Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri non potest

potest in conuertibilibus sicut in subiecto, & A passione, quę per aliquod medium de subiecto concluditur. Manifestum est enim quòd non potest accipi aliquid, de quo passio vniuersaliter prędicetur, quod a subiecto vniuersaliter remoueatur. Sed hæc habitudo potest inueniri, quando propositio est mediata, ex hoc quòd superius genus, vel passio superioris generis prędicatur de vltima specie, Puta si dicamus, omnis homo est viuus, Viuum enim potest concludi de homine per medium, quod est animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo viuum vniuersaliter prædicetur, sicut est oliua, quę vere remouetur ab homine vniuersaliter, erit habitudo termi- B norum, quam quęrimus. Hæc enim erit falsa, nulla oliua est viua, & minor erit similiter falsa, omnis homo est oliua, & similiter conclusio erit falsa, nullus homo est viuus, quod est contrarium propositioni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem esse veram, & minorem falsam. Puta si accipiamus, pro medio aliquid quod non contineatur sub a puta lapidē. Tunc enim maior, quæ est ab erit vera scilicet nullus lapis est viuens, quia lapis non continetur sub viuo, sed minor erit falsa scilicet omnis homo est lapis. Si enim esset hæc vera prima existente falsa, sequeretur, quòd conclusio esset vera cum tamen dictum sit, quòd sit falsa. Non C autem potest esse è conuerso, quòd minor sit vera si sit medium extraneum, quia medium extraneum non poterit vniuersaliter prædicari de b. Oportet autem semper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde cum dicit.

Minor in prima figura.

ARGY. *Cum autem per mediam figuram fit error, tum fieri nequit, vt ambæ propositiones totæ falsæ sumātur. Nam cum b subiicitur ipsi a fieri non potest, vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli competat, sicut & autem diximus. Altera tamen propositio falsa, & vtrauis etiam, sumi potest. Nam si c tam a quam b cuilibet inest, si idipsum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit vera altera vero falsa. Rursus si ipsum c nulli quidem a, cuilibet vero* D *b competere dixeris, c b quidem erit vera, a c autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio negatiua, dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit.*

ANTI. *Sed per mediam figuram facta deceptione, vtrasque quidem non contingit falsas esse propositiones totas. Cum enim sit b quidem sub a, nihil contingit in hoc omni quidem, in illo autem nullo esse, sicut dictum est prius. Altera vero falsa potest esse, & quæcunque contingit. Si enim c & in a & in b est, si accipiatur c in a quidem esse, in b vero non esse, quæ quidem est a c vera erit, altera autem falsa. Iterum autem si in b quidem accipiatur c esse, in a autem nullo quæ quidem est c b vera erit, altera autem falsa. Si quidem igitur sit priuatiuus deceptionis syllogismus, dictum est quando, & per quæ erit deceptio.*

E Ostendit quo modo fit syllogismus ignorantiæ negatiuus in secunda figura. Et dicit, quod non potest contingere in secunda figura, quòd vtraque propositio sit falsa totaliter. Si enim debeat concludi hęc falsa nullum b est a contraria veræ, oportet quod a vniuersaliter prædicetur de b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuersaliter prædicetur de vno, & vniuersaliter negetur de altero, sicut supra dictum est, cum agebatur de syllogismo ignorantiæ in immediatis. Potest tamen altera tantum esse totaliter falsa, quęcunque sit illa. Et manifestat primo, in secundo modo secundæ figuræ, in quo maior est affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium sic se habens ad extrema, vt vniuersaliter prędicetur de vtroque, sicut vniuersaliter viuum de animali prędicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal est viuum, & accipiatur minor negatiua, vt si dicatur, nullus homo est viuus, maior erit vera, & minor falsa, & conclusio falsa. Similiter etiam si accipiamus in primo modo secundę figuræ maiorem negatiuam, vt si dicamus, nullum animal est viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo est viuus, erit maior falsa, & minor vera, & conclusio falsa. Ex his dictis, epilogando concludit dictum esse, quando, & per quæ possit fieri deceptio, si syllogismus deceptiuus sit priuatiuus. Deinde cum dicit.

Lect. præcedenti.

Sed si affirmatiua sit, cum per medium quidem extruitur proprium, fieri non potest, vt ambæ propositiones sint falsæ. Necesse est enim intacta maneat ipsa c b, si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & antea diximus. Quare semper erit a c propositio falsa. Hæc est enim ea, quæ vertitur. ARGY.

Si vero sit affirmatiuus, tunc quidem per proprium medium impossibile vtrasque esse falsas. Necesse enim est, quæ est b c manere, siquidem erit syllogismus sicut dictum est prius. Quare a c semper erit falsa. Hæc enim est conuersa. ANTI.

Ostendit, quo modo fiat affirmatiuus syllogismus deceptionis in propositionibus mediatis. Et primo quando fit per proprium medium. Secundo, quando fit per medium simile proprio, ibi. [Similiter autem, & si ex alio &c.] Tertio, quando fit per medium extraneum, ibi [Cum vero fit per non proprium.] Dicit ergo primo quòd si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in propositionibus mediatis, si accipiatur proprium medium vt supra expositum est, impossibile est, quod vtraque sit falsa. Quia cum talis syllogismus non possit fieri nisi in prima figura, vtraque existente affirmatiua, necesse est, quòd minor propositio maneat hoc modo, sicut erat in vero syllogismo. Vnde oportebit maiorem propositionem esse mutatam scilicet de negatiua in affirmatiuam, & oportebit, quod sit falsa. Puta si velimus cōcludere, quòd omnis homo sit quantitas, quod est contrarium huic, nullus homo est quantitas, cuius proprium medium est substantia, accipiemus istam falsam, omnis substantia est quantitas, & hanc veram, omnis homo est substantia. Deinde cum dicit.

Idem efficietur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d b propositio maneat, a d vertatur necesse est. Atque hic error conuenit cum priore. ARGY.

Similiter autem & si ex alia ordinatione accipiatur medium, sicut dictum est & in priuatiua deceptione. Necesse est enim quæ quidem est d b manere, quæ vero est a d conuerti. Et hęc deceptio est eadem priori. ANTI.

Ostendit, quo modo fit syllogismus ignorantiæ, quando accipitur medium non proprium, quod non sit eiusdem ordinis, sed ex alia coordinatione. Puta si dicerem. Omne agens est quantitas, omnis homo est agens, ergo omnis homo est quantitas. Oportet enim minorem manere, maiorem autem mutari de negatiua in affirmatiuam. Vndæ & hæc deceptio similis est priori deceptioni, sicut dicebatur in syllogismo

priuatiuo. Deinde cum dicit.

ARGV. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si id quidem collocatur sub a, propositio quidem a d erit vera, d b autem falsa. Fieri namque potest, ut a cuidam insit, cuidam non insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sin vero d non subiicitur ipsi a, tum a d quidem semper est falsa, quippe cũ affirmatiuam eam esse oporteat, d b vero fieri potest ut nunc vera, nunc falsa sumatur. Nihil enim vetat, ut a quidem nulli d competat, d vero cuilibet insit b. Animal enim nulli scientiæ competit, a scientiæ musicæ cuilibet inest. Neque rursus prohibet quicquam, ut neque a cuiquam d, neque d cuiquam insit b. Patet igitur fieri posse, ut ambæ atque altera sit falsa, cum medium non collocatur sub a, Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones vacantes medio, & item eas, quæ demonstrari possunt.*

ANTI. vide in annot. *Cum vero sit non per proprium, si quidem sit d sub a hęc quidem erit vera, altera autem falsa. Potest enim a in pluribus esse, quæ non sunt subinuicem. Si vero non sit d sub a, b hæc quidem semper manifestum est quoniam erit falsa, affirmatiua enim accipitur. Quæ vero est d b contingit veram & falsam. Nihil enim prohibet a quidem in d nullo esse, d autem in omni b, ut animal, scientia, musica. Non autem iterum neque a in nullo d, neque d in nullo b. Manifestum igitur est, quoniam cum non sit medium sub a, & utræque possunt falsę esse, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllogismum deceptiones, & in his, quæ sunt sine medio, & in his, quæ sunt per demonstrationem, manifestum est.*

Ostendit quomodo fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit quòd si accipiatur tale medium extraneum, quod contineatur sub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falsa. Potest enim a quæ est maior extremitas, de pluribus vniuersaliter prædicari, quæ non sunt subinuicem, puta habitus de grammatica & virtute. Hæc enim est mediata, nulla grammatica est virtus. Possumus ergo concludere contrarium huius, scilicet omnis grammatica est virtus, per aliquod medium, quod contineatur sub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falsa. Puta si dicamus, omnis temperantia est virtus, omnis grammatica est temperantia, ergo omnis grammatica est virtus. Si vero accipiatur aliquod medium, quod non sit sub maiori extremo, maior semper erit falsa, quia accipiatur affirmatiua. Sed minorem cõtingit esse cum hac quandoque quidem falsam, & tunc ambæ erunt falsæ, puta si dicamus, omnis albedo est virtus, omnis grammatica est albedo, ergo &c. Quandoque autem potest esse vera. Nihil enim prohibet sic se habentibus terminis, quòd a remoueatur ab omni d, & d sit in omni b, Sicut est in terminis his, animal, scientia, musica. Animal enim quod est maior extremitas remouetur vniuersaliter ab omni scientia, vnde hęc, quæ sumitur vt maior in syllogismo ignorantię, omnis scientia est animal, est falsa. Minor vero, scilicet omnis musica est scientia, est vera, sed conclusio fiat contraria negatiuæ veræ mediatæ. Contingit etiam quòd a sit in nullo d, & d in nullo b vt dictum est. Sic igitur patet, quòd quando medium nõ continetur sub maiori extremitate possunt esse vtræque falsæ, & altera earum quæcunque contingit, quia maior, & minor potest esse falsa, maior autem non potest esse vera, sic se habentibus terminis, vt supra dictum est. Vltimo autem epilogando concludit manifestum esse ex prædictis quot modis, & per quas propositiones veras vel falsas possunt fieri deceptiones per syllogismum, tam in propositionibus immediatis, quàm in propositionibus mediatis, quæ demonstratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ simplicis negationis exponitur.

ARGV. *Manifestum est etiam si sensus quispiam desfuerit, necessario & scientiam aliquam deesse, quam quidem consequi non possumus.*

ANTI. Tex. cõ 33. *Manifestum autem est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & scientiã aliquam deficere, quam impossibile est accipere.*

Postquam Philosophus determinauit de ignorantia dispositionis, quæ fit per syllogismũ, hic determinauit de ignorantia simplicis negationis, quæ fit absque syllogismo. Et primo ostendit in quibus habeatur talis ignorantia ex necessitate. Secundo probat propositum ibi. [Siquidem addiscimus &c,] Dicit ergo primo quòd si alicui deficiat aliquis sensus, puta visus, aut auditus, necesse est, quòd deficiat ei scientia propriorum sensibilium illius sensus. Puta si cui deficit sensus visus, necesse est quòd deficiat ei scientia de coloribus. Et sic habebit ignorãtiam negationis de coloribus, omnino ignorans colorem. Sed hoc intelligendum est quando nunquam habuit sensum visus, sicut patet in cœco nato. Si quis enim amittat visum prius habitum, non oportet propter hoc quòd careat scientia colorum, quia ex his, quæ prius sensit remanet in eo colorum memoria. Contingit autem de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quæ tamen cognosci possunt per sensum, quem habemus, sicut si aliquis habens visum semper fuisset in tenebris, careret quidẽ scientia colorum, sed non ex necessitate, quia posset accipere sentiendo colores, quidquid non contingit in eo, qui caret sensu visus. Et ideo addit quòd impossibile est accipere, quia videlicet ille, qui caret potentia visiua, non potest etiam percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit. Cur dicit impossibile est accipere.

ARGV. *Siquidem discimus, vel inductione, vel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero non potest ut vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem, quoniam & ea, quę abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis nota voluerit facere, inesse, inquam, nonnulli generi cuique, & si non separabilia sunt, & vnumquodque est tale. Inductionem autem eum qui sensu caret, conficere vnum eorum esse constat, quæ nullo pacto fieri possunt. Ipsorum namque singularium est ipse sensus. Non enim fieri potest, ut ipsorum accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neque per inductionem sine vi sentiendi.*

ANTI. vide in annot. *Siquidem addiscimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile est autem vniuersalia*

speculari,

speculari, nisi per inductionem quoniam, & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quòd huiusmodi vnumquodque est. Inducere autem non habentes sensum impossibile est. Singularium sensus est enim. Non enim contingit accipere ipsorum scientiam. Neque enim ex vniuersalibus est sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Probat propositum per hoc quod duplex est modus requirendi scientiam. Vnus quidem per demóstrationem, alius autem per inductionem quod etiam in principio huius libri positum est. (Lect. præcedent.) Differunt autem hi duo modi, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demonstratio cognosci possent absque inductione, sequeretur quod homo posset accipere scientiam eorum quorum non habet sensum. Sed impossibile est, vniuersalia speculari absque inductione. Et hoc quidem in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experientiam quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vtilem, sicut manifestatur in 1. Met. (Lec. 1. tex. expo. 6) Sed maxime videtur hoc dubium in his, quę dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis. (Circa principium.) Cum enim experientia à sensu ortum habeat, vt dicitur in 1. Meta. videtur quod hoc locum non habeat in his, quæ sunt abstracta à materia sensibili. Et ideo ad hoc excludendum dicit quod etiam ea, quæ dicuntur secundum abstractionem, contingit nota facere per inductionem, quia in vnoquoque genere abstractorum sunt quædam particularia quę non sunt separabilia à materia sensibili, secundum quod vnumquodque eorum est hoc. Quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea communis, tamen hæc linea quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in eis procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, quæ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum quid est totum & pars & cognoscimus quòd omne totum est maius sua parte considerando hoc in pluribus. Sic igitur vniuersalia ex quibus demonstratio procedit, non sunt nobis nota, nisi per inductionem. Homines autem carentes sensu aliquo, nó possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet quod omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, quòd aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiã, quia neque ex vniuersalibus potest demonstrare sine inductione, per quam vniuersalia cognoscuntur, vt dictum est, neque per inductionem potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est autem considerandum, quòd per verba Philosophi, (Opi. Pl. fal.) quę hic inducuntur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio Platonis, quia ponebat quod nos habebamus scientiã de rebus per species participatas ab ideis. quod si esset verum, vniuersalia fierent nobis nota absque inductione, & ita possemus acquirre scientiam eo-

A rum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Arist. contra Plato. in fine. 1. Meta. (Lect. vlt. tex. com. 49) Secunda est posito dicentium quòd possumus in hac vita cognoscere substantias separatas, (Op. talia fal.) intelligendo quidditates earum, quæ tamen per sensibilia quę cognoscimus, quæ ab eis omnimode transcenduntur, cognosci non possunt. Vnde si ipsæ cognoscerentur secundum suas essentias, sequererur quòd aliqua cognoscerentur absque inductione & sensu, quòd Philosophus hic negat, etiam de abstractis.

LECTIO XXXI.

B Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione, maiori videlicet, minori, extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis an processus in infinitum sit, inquirit.

ARGV. *Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat. Atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest a competere ipsi c ex eo quia a competit ipsi b & b competit ipsi c, alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.*

ANTI. Tex com. 34. *Est autem omnis syllogismus per terminos. Et hoc quidem demonstrare possibile est, quoniam est a in c propter id quod est in b & hoc in c. Sed priuatiuus* C *est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio, alteram autem quoniam non est.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, ostendens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonstrationes fieri possunt, hic inquirit, vtrum demóstrationes possint in infinitum, procedere. Et primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi [Quod quidem igitur non contingit media &c.] (Lect. seq.) Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia, quæ sunt necessaria ad intellectum quæstionis. Secundo mouet quęstionem, ibi [Sic igitur c huiusmodi &c.] Circa primum duo facit. Primo præmittit D de forma syllogistica, quam oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demonstrationis materia, ibi [Manifestum igitur est quidquid principia.] Circa primum tria tangit. Quorum primum est commune omni syllogismo, scilicet quòd omnis syllogismus est per tres terminos, vt manifestum est in libro Priorum. Secundum autem pertinet ad syllogismum affirmatiuum, cuius forma talis est, quòd concludit a esse in c propter id quod a est in b, & b est in c, quòd hæc est forma syllogistica in prima figura, (Lib. 1. com. 3. Secundum.) in qua sola potest concludi affirmatiua vniuersalis, quæ maxime quæritur in demonstrationibus. Tertium est, quod E pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamen in prima figura, & in secunda, vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. (Primo Priorum. c. 25.) Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet igitur hęc esse principia, & ea quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare a per b medium, ipsi competere c. Et rursus a per medium aliud, ipsi inesse b. Et item b per aliud quippiam, ipsi competere c.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd principia, & dictę sup-*

positiones hę sunt. Accipientes enim hoc, sic necesse est demonstrare, vt quia a sit c per b. Iterum autem quia a sit in b per alind medium, & quòd b sit in c similiter.

Resumit quæ sit materia demonstrationum. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo ostendit differentiam huius materiæ ad materiam syllogismi dialectici, ibi [Secundum quidem igitur opinationem.] Tertio differentiam positam manifestat, ibi [Habet autem sic se.] Dicit ergo primo, quòd cum syllogismus habet tres terminos, ex quibus formantur duę propositiones concludentes tertiã, manifestum est, quod hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo secundum formam prædictam, sunt principia, & suppositiones, de quibus in pręcedentibus dictum est. Qui enim accipit huiusmodi principia sic demonstrat per ea, sicut expositum est in forma syllogistica, vt scilicet quia a sit in c probatur per b, & si propositio a b sit iterum mediata, quòd a sit in b demonstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor scilicet b c sit mediata. Deinde cum dicit.

Lectio 5.

ARGY. *Si igitur probabiliter, solumque disserendi modo ratiocinari volumus, id tantum, vt patet, considerandum est, si ratiocinatio, ex quàm maxime probabilibus, verisimilibusque conficitur. Atque si per a b propositionem, quæ quidem, tametsi vera non vacat medio, videtur tamen eodem vacare, ratiocinationem quispiam fecerit, is est, vt ad differentem pertinet ratiocinatus. Sin vero non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet, tum id considerandum est, vt ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur. Res autem ita se habet.*

ANTI. *Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus & solum dialecticè, manifestum est quòd hic solum intendendum sit, ex quibus contingit verisimilis fiat syllogismus, quare & si est aliquod in veritate eorum quæ sunt a b medium, videtur autem non per hoc syllogizans, syllogizatus est dialecticè. Ad veritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.*

Ostendit quantum ad prædicta differentiam inter syllogismum demonstratiuum, & syllogismum dialecticum, quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc solum est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, & hæc sunt ea, quæ videtur, vel pluribus vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quæ secundũ rei veritatem habeat medium per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium, sed propter sui probabilitatem videatur per se, nota, hoc sufficit dialectico, nec inquirit aliud medium, licet propositio sit mediata & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis, ideo ad demonstrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt secundum rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio, necesse est quòd probet eam per medium proprium, quousque deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur, atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album hominem esse non perinde dicentes, atque cum dicimus hominem esse album. Homo namque, qui non est aliud quicquam, est album. At album est homo, quia accidit homini, vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur.*

ANTI. Vide in annot. *Habet autem se sic. Quoniam autem est quod ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens. Dico autem secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus hominem esse, non similiter dicentes & hominem album. Quòd quidem enim cum non alterum aliquod sit, album est, album autem quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quædam huiusmodi, quæ secundum se prædicantur.*

Manifestat quod dixerat, dicens, quòd hoc dictum est, quòd demonstrator qui ad veritatẽ ex his, quæ sunt procedit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, non secundum accidens, & exponit per affirmatiuam, dicens, quid prędicetur secundum accidens. Dupliciter enim aliquid prædicatur secundum accidens. Vno modo quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album est homo. Alio modo dissimiliter quando accidens prædicatur de subiecto sicut cum dicitur homo est albus. Et differt hic modus a primo, quoniam hic, quando accidens prædicatur de subiecto, dicitur homo est albus, non quia aliquid alterum sit album, sed quia ipse homo est albus, & tamen est propositio per accidens, quia album non conuenit homini secundum propriam rationem. Neque enim ponitur in diffinitione eius, neque è conuerso. Sed quando dicitur, album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit albo, sed quia esse hominem inest subiecto albi cui scilicet accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus a prædicatione per se, quam primus. Sunt autem quædam quæ neutro istorum modorum per accidens prædicantur & ista dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi quæ per se prædicantur, non habet locum in syllogismis dialecticis, sed solum in syllogismo demonstratiuo. Deinde cum dicit.

Dupliciter aliquid prædicatur secundum accidens.

ARGY. *Sit itaque c tale, vt ipsum quidem nulli competat rei, b autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus d ipsi b, & e ipsi d, & f. identidem ipsi competat e. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare, an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur?*

ANTI. *Sit igitur c huiusmodi quod ipsum quidem non sit in alio, in hoc autem b sit primo, & non est aliud medium. Iterum f in e sit similiter, & hoc in b, nunquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitum ire?*

Mouet quęstiones intentas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones in quibus locum habent. Secundo ostendit in quibus locum non habent, ibi [Sed in conuertentibus, &c.] Circa primum duo facit. Primo mouet quæstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostẽdit quòd hæ quæstiones similiter locum habent in demonstrationibus negatiuis, ibi [Similiter autem dico & in priuatiuis.] Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæstiones. Secundo ostendit ad quid huiusmodi quæstiones pertineant, ibi [Est autem hoc intendere.] Circa primum mouet tres quæstiones secundum tres terminos syllogismi. Et primo mouet quæstionem maioris extremitatis, vtrum sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quęstione supponitur vltimum subiectum quod non prædicatur

Mouet q 3. prima q.

dicatur de alio. & alia prædicantur de ipso. Sit ergo hoc c, & in c primo & immediate sit b, & in b sit e quasi de eo vniuersaliter prædicatum, & iterum f sit in e similiter de eo vniuersaliter prædicatum. Est ergo quæstio vtrum iste ascensus alicubi stet, ita quod sit deuenire ad aliquid quod prædicetur de aliis vniuersaliter, & nihil aliud prædicetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo ibi.

ARGY. *Rursus sit a quo de nihil per se prædicatur. Atque hoc ipsi primo competat b & nulli priori medio competat. Et h identidem ipsi g, & c ipsi f, & f ipsi competat e. Quærimus igitur vtrum & huiusce profectionis sit necessario status, an sine modo sit semper abitio? Atque hoc tantum ab alio differt, quod illud quidem est, fieri ne potest, vt quispiam si a talia incipiat vt ipsum quidem non insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur versus supera pergendo, sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est, fieri ne potest, vt quispiam si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur patetque in inferiora semper hoc pacto proficiscatur, nullusque ei modus occurrat?*

ANTI. *Et iterum si de a quidem nihil prædicatur per se, a autem in c est primo medium autem in nullo priori, & item c sit in i, & hoc in b, nunquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori quoniam hoc quidem est nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, in deorsum intendere, si contingit in infinitum ire?*

Secunda q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini, vtrum scilicet sit ire in infinitum descendendo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prædicatum vniuersale quod de aliis prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur, sicut totum vniuersale de parte, a vero de c prædicetur, & primo & immediate, & c de i & i de b. Est ergo quæstio vtrum necesse sit hoc in c descendendo stare, aut contingat in infinitum ire? Et ostendit consequenter differentiam harum duarum quæstionum, quia in prima quæstione, quærebatur, si aliquis incipiat a particularissimo subiecto, quod nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitum ascendendo? **Sensus 2. q.** Secunda vero quæstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de aliis, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum. Tertio ibi.

ARGY. *Præterea quærendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita veluti si a competat ipsi c, & inter ipsa sit medium b, ac inter a & b medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio, an idipsum fieri nequeat?*

ANTI. *Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, vt si a in c sit, medium autem ipsorum sit b, ab ipso autem b ad a alterum, sed horum alia nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?*

Tertia q. Mouet tertiam quæstionem ex parte medii termini. Et in hac quæstione supponuntur duo extrema scilicet vniuersalissimum prædicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cum hoc: vtrum possunt esse infinita media, puta si a sit vniuersalissimum prædicatum & c sit particularissimum subiectum, & inter a & c sit medium b, & inter a & b iterum sit aliquod, & similiter inter & b c, & horum etiam mediorum sunt alia media, inter ipsa scilicet & extrema, tam ascendendo, quam descendendo. Est ergo quæstio vtrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. **Sensus. q.** Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem est autem hoc considerare & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtramque partem finis occurrat.*

ANTI. (Vide in annotatione.) *Est autem hoc intendere idem esse, & si demonstrationes in infinitum veniunt, & si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem concludantur.*

Ostendit ad quid tendant huiusmodi quæstiones, in quo declaratur quod huiusmodi quæstiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur scilicet ad demonstrationes. Dicit ergo quod intendere acquisitionem veritatis in istis quæstionibus, idem est ac si quæratur, vtrum demonstrationes procedant in infinitum vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidem ita quod quælibet propositio ex qua demonstratio procedit sit demonstrabilis per aliam priorem demonstrationem, & hoc est quod subiungit. (& si demonstratio omnis] id est, cuiuslibet propositionis. Quod quidem existimantes, circa principia errauerunt, sicut dicitur in 4. Metaphysi. **Tex. cō. 7. Lect. 6. ex. a** Descendendo autem si ex aliqua propositione demonstrata contingat iterum ad aliam demonstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrum dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendendo. Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminantur, ita scilicet quod vna demonstratio confirmetur per aliam ascendendo, & ex vna demonstratione procedat, alia descendendo, & hoc vsque aliquem terminum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendum, veluti si a nulli b competat, aut illi primo non inest, aut est aliquod medium cui priori non inest, atque si sit c quod quidem cuilibet competit b. Rursus a aut ipsi c primo, aut alij priori non inest quod quidem cuilibet competit c, & in his enim, aut infinita sunt ea quibus non inest, prioribus ipsum a finita, modusque tandem occurrit.*

ANTI. *Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis, & propositionibus, vt si a non inest nulli b primo, aut aliquid infra cui priori non inest a vt ipsi, id est, quod est in omni b. Et iterum hoc etiam in priori vt si c est quod sit in omni i. Et namque in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur.*

Ostendit quod prædictæ dubitationes habent locum etiam in demonstrationibus negatiuis, quia demonstratio negatiua oportet quod vtatur propositione affirmatiua, in qua subiectum conclusionis contineatur, sub medio, & à quo prædicatum conclusionis remoueatur, secundum ergo quod est ascensus & descensus in affirmatiuis, oportet quod sit ascensus & descensus in negatiuis syllogismis, & propositionibus, vtputa si conclusio demonstratiui syllogismi sit nullum c est a & accipiatur sicut medium b, a quo à remoueatur. Est ergo primo considerandum vtrum a remoueatur a b primo siue immediate, aut sit aliud

medium accipere a quo primo remoueatur a quam a b, puta si prius remoueatur a b, id est, quod oportet vniuersaliter prædicari de b & iterum erit considerandum vtrum a remoueatur ab aliquo per prius quàm a b, id est, scilicet a c, quod prædicatur vniuersaliter de ad: Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, vt semper sit accipere a quo per prius remoueatur, vel oportet alicubi stare. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ conuertuntur, res non se habet similiter. Non est enim in hisce, quæ mutatam suscipiunt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia namque similiter hoc pacto se habent ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicantur de ipsa, siue vtraque dubitata sint infinita, præter id ipsum quod non sit vt similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura.* B

ANTI. Vide in annot. *Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non enim est in æquè prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, vtique sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat conuerti, sed hoc quidem sicut accidens, illud vero sicut prædicamentum.*

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locum non habeant, quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur, & conuertuntur adinuicem, non est accipere aliquod prius, & posterius, secundum illum modum, quo prius est a quo non conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt propria, quia siue sint infinita prædicata, ita scilicet, quòd procedatur in infinitum in prædicando, siue sint infinita ex vtraque parte, id est, tam ex parte prædicati quam ex parte subiecti, omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorum poterit prædicari de quolibet, & subiici cuilibet conuertibilium, nisi solum quòd potest esse talis differentia, quòd vnum eorum prædicatur vt accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentum, id est, formale prædicatum. Et hæc est differentia proprii & diffinitionis, quorum vtrumque est conuertibile, & tamen diffinitio est prædicatum essentiale, & propter hoc est prius naturaliter proprio, quod est prædicatum accidentale. Et inde est, quòd in demonstrationibus vtuntur diffinitione quasi medio ad demonstrandum propriam passionem de subiecto. C D

Differentia inter propri. & diffi.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum est status in affirmatiuis demonstrationibus, ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum quam extremorum.

ARGY. *His hoc pacto dispositis, patet fieri non posse, vt media sint infinita si prædicationes versus superius, inferiusue proficiscantur ad statum. Atque versus quidem superius prædicationem eam dico quæ pergit ad id, quod est magis vniuersale, versus autem inferius, eam quæ ad particulare descendit.* E

ANTI. *Quod quidem igitur non contingit media infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in vniuersale magis est, deorsum autem quod in particulare.*

Postquam Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare, & diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit quòd quarundam dubitationum solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se & principaliter difficultas consistit, [Quod autem in illis si logicè, &c.] Circa primum duo facit. Primo enim ostendit quod dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea soluta soluitur. Secundo ostendit quòd dubitatio, quæ est circa negatiuas demonstrationes, reducitur ad dubitationẽ, quæ est de affirmatiuis, ibi [Manifestum est autem in priuatiuis, &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propositum, ibi [Si enim à prædicante, &c.) Tertio excludit quandam obuiationem, ibi [Nec si aliquis dicat.] Dicit ergo primo, quòd manifestum est, si quis rationem sequentem consideret, quòd non contingit esse media infinita, si prædicationes tam in sursum, quàm in deorsum, stent in aliquibus terminis, scilicet in summo prædicato, & in infinito subiecto. Et exponit quid sit procedere prædicationes sursum & deorsum, & dicit quòd sursum ascenditur, quando proceditur ad magis vniuersale de cuius ratione est quod prædicetur, deorsum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius ratione est quod subiiciatur. Deinde cum dicit.

Nam si cum a in c prædicatur, infinita sunt media, ceu b patet fieri posse vt ab a versus inferius in infinitum aliud de alio prædicetur. Nam antea quàm accedatur ad c infinita media sunt, & a c versus superius infinita similiter sunt antea quam ascendatur ad a. Quare si hæc fieri nequeunt, fieri profecto non potest, vt inter a & c media sint infinita. ARGY.

Si enim a prædicante de c infinita sunt media in quibus est b, manifestum est quod contingit vtique, Quare ab a in deorsum alterum de altero prædicari contingit in infinitum. Antequam enim in c veniat infinita sunt media, & a c in sursum infinita, antequam in a veniat. Quare si hæc impossibilia sunt & ipsius a & c impossibile est infinita esse media. ANTI.

Ostendit propositum per hunc modum. Sit ita quod a sit summum prædicatum, & c sit infimum subiectum, & sint infinita media quorum quodlibet vocetur b, quia igitur a erat primum prædicatum, prædicabitur de aliquo medio inferiori, & cum media sint infinita, sequitur quòd in infinitum procedit prædicatio in descendendo, quod est contra positum. Ponit enim quòd non descendebat prædicatio in infinitum. Similiter si accipiamus ac quod est infinitum subiectum, procedetur ascendendo in infinitum antequam perueniatur ad a quod etiam est contrarium posito. Si ergo hæc sint impossibilia, scilicet quod procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequitur quod impossibile sit media esse infinita. Et ita patet, quod quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit.

Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a b c inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa. Alia vero non posse talia sumi. Quouis namque medio b sumpto, ab hoc autem ad a aut ad c infinita vel infinita media erunt. Nihil igitur interest a quonam primo sint infinita siue statim, siue non statim. Nam ea, quæ sunt post hæc infinita esse ponuntur. ANTI.

Neque enim si aliquis dicat quòd hæc quidem quæ sunt a b c, habita sunt adinuicem, quare necesse est media ANTI. Vide in annot.

media hac, illa vero non esse, accipere nihil differt. Quod, enim vtique accipio eorum qua sunt b erit ad a aut ad c, aut infinita media aut non, a quo iam sunt primum infinita, siue statim siue non statim, nil differt. Que enim sunt post hac, infinita sunt.

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis obuiare, dicens, quod prædicta probatio procedat, ac si a b c, id est, medium & extrema ita se haberent, quod essent habita adinuicem, ita scilicet quod inter ea non esset aliquod medium: sic enim diffinitur habitus in quinto Physicorum quod scilicet consequenter se habet, cum non cadat medium. Hoc enim videbatur in prædicta probatione supponi, scilicet quod a prædicetur de aliquo medio quasi habito, id est, immediatè sequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet quòd non contingit accipere. Dicit enim quòd inter quoscunque terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit quod nihil differt, siue sic accipiantur infinita media quod sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate, domus domui est habita, & in numeris vnitas vnitati, siue non possit inueniri in mediis aliquid habitum, sed semper inter duo media sit aliquod medium accipere, sicut accipit in continuis, in quibus inter quælibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod medium accipere. Et quod hoc nihil differat ad propositum, siue vno modo, siue alio, sic manifestat subdens, quia supposito quod sint infinita media inter a & c quorum quodlibet vocatur b, quodcunque horum accipio, necesse est, quòd inter illud, & a & c sint infinita media, vel non sint infinita respectu alterius eorum, verbi gratia, ponamus quod media sint habita adinuicem, sicut accidit in discretis, & accipiamus aliquod medium quod sit habitum ad ipsum a, necesse erit quod inter illud medium & c sint adhuc infinita media. Et similiter si ponantur quædam finita media inter a & illud medium acceptum. Et eadem ratio est si ponatur medium acceptum immediatè coniungi ipsi vel per finita media ab eo distare. Ex quo igitur semper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterum extremorum, non differt vtrum statim coniungatur alii extremorum, id est, sine medio, vel non statim, id est, per aliqua media, quia etiamsi coniungatur vni extremo sine medio necesse est quod postea inueniantur infinita media respectu alterius, & ita semper oportebit si est infinitum in mediis, quod veniatur in infinitum in prædicationibus vel ascendendo, vel descendendo, sicut prædicta probatio procedebat. Deinde cum dicit.

Tex.com. 26. Lect. 5. expo. 4.

ARGY. *At qui patet & in negatiua demonstratione finem esse processionis, si in affirmatiua versus vtrumque fatetur: Supponatur enim fieri non posse, vt prædicatio aut ab vltimo versus supera, aut a primo versus vltimum in infinitum proficiscatur. Atque in vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantummodo subit, sitque id c. Primum autem, id quod non subiicitur cuiquam sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit profectionis negationis etiam status.*

ANTI. *Manifestum est autem & in priuatiua demonstratione quoniam statur, siquidem in prædicatiua statur in vtrisque sic. Ab vltimo enim non contingens est, neque in sursum ab eo, in quo statur in infinitum ire. Dico autem in quo statur quòd ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud, vt 3. Neque à primo in id, quod statur in vltimum. Dico autem primum quòd ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem stabitur.*

Ostendit, quod quia in affirmatiuis demonstrationibus non proceditur in infinitum, neque in negatiuis in infinitum proceditur, & si quæstio de demonstrationibus negatiuis reducitur ad quæstionem de affirmatiuis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi [Tripliciter enim demonstratur.] Tertio excludit quandam obuiationem, ibi [Manifestum est autem.] Dicit ergo primo quod manifestum erit ex sequentibus quod si in prædicatiua, id est, in affirmatione statur vtrisque, id est, in sursum, & deorsum, necesse erit quòd stetur in negatiua demonstratione. Et ad exponendum hoc quod propositum est, dicit. Si ita quod non contingat ab vltimo, id est, ab infimo subiecto ire in sursum in infinitum versus prædicata vniuersalia. Et exponit quid est vltimum scilicet illud quod non inest alicui tanquam minori particulari, sed aliud sit in illo & sit illud. 3. Et si etiam quòd in accipiendo à primo versus vltimum non procedatur in infinitum. Et exponitur quid sit primum illud scilicet quod prædicatur de aliis, & nihil aliud prædicatur de eo, & quasi eo vniuersali, vt sic primum intelligatur vniuersalissimum, vltimum autem particularissimum. Si igitur ex vtraque parte stetur in demonstrationibus affirmatiuis, dicit consequens esse quòd etiam stetur in demonstrationibus negatiuis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Tripliciter enim ostendi negatiua conclusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum b cuilibet c, & a nulli b competere sumitur. B c igitur propositio, ac interuallum omnino minus, si medio non vacet, in ea necessario reducetur, qua medio vacant quippe cum id sit (vt patet) affirmatiuum. Alterum autem interuallum (si medio non vacet) ad id redigi poterit quod medio vacat. Nam si a non sine medio non competat ipsi b, tum aliquid erit à quo plus ipsum, quàm à b remouetur, quod quidem cuilibet competere b oportet atque illud sit d. Rursus si interuallum a d non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum à quàm a d remouetur. Atque illud sit e quod quidem necesse est cuilibet competere d. Cum igitur eius via, qua superiora petunt, finis sit atque status, stabitur & hic tandem, eritque aliquid sane primo, cui non competit ipsum a.*

ANTI. *Tripliciter enim demonstratur non esse. Aut in quo quidem est c b inest omni, sed in quo b nulli inest a ipsius quidem igitur c b quod semper alterius spatij, necesse est ire in immediata, prædicatiua enim hæc est distantia. Sed alterum manifestum est, quòd si in alio non est priori, vt in d hoc indigebit in omni b esse, & si alterum in alio ipso d priore non fuerit, illud indigebit in omni d esse. Quare quoniam deorsum statur, & quæ est in sursum stabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propositum. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ibi [Iterum sit b quidem.] Tertio in tertia, ibi [Tertius est.] In tribus enim figuris contingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo quòd tripliciter potest demonstrari propositio negatiua per quam significatur aliquid non esse. Vno quidem modo in prima figura, & secundum hunc modum, quòd b insit c vniuersaliter in minori existenti vniuersali

affirmatiua a vero inſit nulli b, hoc eſt maiori exiſtenti vniuerſali negatiua. Quia igitur ſupponitur quod in affirmatiuis ſtetur, & in ſurſum, & in deorſum, neceſſe eſt quòd iſta propoſitio, quæ eſt b c quæ eſt affirmatiua, ſi non ſit immediata, & quodcunque aliud ſpatium accipitur exiſtente aliquo medio inter b & c neceſſe erit reducere in immediata, quia iſta diſtantia, quæ attenditur ſecundum habitudinem medii ad minorem extremitatem affirmatiua eſt, in qua ſupponitur eſſe ſtátus. Si autem accipiamus alterum ſpatium, quod eſt inter b & a, manifeſtum eſt quidem quòd ſi hæc propoſitio, nullum b eſt a non eſt immediata, neceſſe eſt quòd a remoueatur ab aliquo per prius quam a b & ſit illud d quod ſi accipiatur vt medium inter a & b neceſſe eſt quòd prædicetur vniuerſaliter de b quia oportet minorem eſſe affirmatiuam. Et iterum ſi hæc non ſit immediata, nullum d eſt a, oportet quòd a negetur ab aliquo alio per prius quàm a d, puta ſi illud c quod eadem ratione oportebit vniuerſaliter prædicari de d. Quia ergo aſcendendo ſtatur in affirmatiuis, vt ſupponitur, ſequitur per cōſequens quòd ſit deuenire ad aliquid, de quo primo & immediate negetur ipſum a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis ſicut ex prædictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Secundo autem hoc oſtenditur modo, cum b cuilibet quidem a, nulli vero c competere ſumitur, & hoc enim pacto a nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet oſtēdere aut per modum ſuperius dictum, aut per hunc, (vt patet) aut per tertium oſtendetur. At prius eſt dictus. Per ſecundum autem hoc oſtendetur pacto, ſi quis d cuilibet quidem b, nulli vero c competere ſumpſerit modo competat aliquid ipſi b. Quod ſi d ſine medio ſegregatur a c bene eſt. Sin vero medium cadit, neceſſe eſt illud d quidem cuilibet ineſſe, nulli vero competere c. Cum igitur in affirmationibus, cum ſuperiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic ſe offert tandem.*

ANTI. Vide in annot. *Iterum ſi b quidem in omnia, in c autem nullo, a in c nullo erit. Iterum ſi hęc oportet demonſtrare, manifeſtum eſt, quoniam aut per ſuperiorem modum demonſtrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus eſt. Secundus autem demonſtrabitur. Sic autem vtique demonſtratur, vt d in b omni eſt, in c autem nullo (ſi neceſſe eſt aliquid eſſe in b.) Iterum ſi hoc in c non erit, aliud vero in d eſt quod in c non eſt. Igitur quoniam eſſe ſemper in ſurſum ſtat, ſtabit, & non eſſe.*

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in ſecunda figura. Sit enim ita quod b, quod eſt medium, prædicetur vniuerſaliter de a & negetur vniuerſaliter de c & ex his concluditur quòd nullum c ſit a. Si autem iterum negatiuam demonſtrari oporteat propter hoc quòd eſt mediata, neceſſe eſt vel quod demonſtretur in prima figura, de quo modo demonſtrationis iam oſtenſum eſt quod habet ſtatum, ſi in affirmatiuis ſit ſtatus, aut oportet quod demonſtretur per hunc modum, id eſt, per ſecundam figuram. Aut per tertium, id eſt, per tertiam figuram. Dictum eſt autem in prima figura, quod habet ſtatum in negatiuis, ſi ſit ſtatus in affirmatiuis. Sed hoc quidem demonſtrabitur nunc quantum ad ſecundam figuram. Demonſtretur ergo hæc propoſitio. Nullum c eſt b ſic, quòd d vniuerſaliter prædicetur de b maiori exiſtente vniuerſali affirmatiua, & negetur vniuerſaliter de c minori exiſtente vniuerſali negatiua. Si vero hæc propoſitio nullum c eſt d, eſt

Lect. præſent.

A mediata, neceſſe erit accipere aliquod aliud medium quod quidem prædicetur de d vniuerſaliter, & vniuerſaliter remoueatur à c. Et ita ſicut proceditur in negatiuis demonſtrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis, ſcilicet quod b prædicabitur de a & d b & aliquid aliud de d & ſic proceditur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo ſupponitur quod in affimatiuis ſtetur in ſurſum, neceſſe eſt etiam quòd ſtetur in negatiuis, ſecundum iſtum modum, quo negatiua demonſtratur in ſecunda figura. Deinde cum dicit.

ARGY. *Tertio hoc oſtendetur pacto, ſi* A *quidem* B *cuilibet competit ? c vero nulli eidem ineſt, tunc enim concluditur* C *non cuilibet competere* A. *Ex hoc igi-*
B *tur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium oſtendetur. At per illos (vt oſtendemus) ſtatur, per hunc autem oſtendetur, ſi* B *quidem ſumetur cuilibet competere* D, *ipſum vero* C *nulli eidem ineſſe, atque* D *rurſus cuilibet ineſſe* E, *ipſum vero* C *nulli eidem competere. Cum igitur ſuppoſitum ſit, verſus etiam infera prædicationis affirmatiua ſtatum, ac vltimum eſſe, patet ipſius etiam* C *prædicationem negatiuam ſtare tandem, & non in infinitum procedere.*

ANTI. Vide in annotatione. *Tertius autem eſt. Si* A *in* B *omni inſit,* C *vero in nullo ſit non in omni ſit* C *in quo eſt* A. *Iterum autem hoc aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter demonſtrabitur. Illo autem modo ſtatur. Si vero ſic eſt, iterum accipietur* B *in* E *eſſe, in quo* C *non in omni. Et hoc iterum ſimiliter. Quoniam autem conceſſum eſt ſtare*
C *& in deorſum, manifeſtum eſt quòd ſtabit & in* C *quod non eſt.*

Oſtendit idem in tertia figura. Sic ergo medium vt b, de quo a vniuerſaliter prædicetur, c vero ab eo remoueatur, ſequitur particularis negatiua, ſcilicet quòd a negetur a quodam c. Et quod quidem in præmiſſa affirmatiua, quæ omne b eſt a ſtetur, habetur ex ſuppoſitione. Quòd autem neceſſe ſit, ſtare etiam in hac negatiua, nullum b eſt c quæ eſt minor patet, quia ſi hoc debeat demonſtrari, neceſſe eſt quod demonſtretur per ſuperius dicta, id eſt, per primam & ſecundam figuram vel demonſtrabitur, ſimiliter ſicut concludebet concluſio, ſcilicet per tertiam figuram, ita tamen quod hæc minor non affirmatur vt vniuer-
D ſalis, ſed vt particularis. [Illo autem modo ſtatur,] ſcilicet ſi procedatur in prima & in ſecunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam b non eſſe c accipiatur medium e de quo quidem b vniuerſaliter affirmetur, c vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterum ſimiliter contingit quod ſecundum hoc procedetur in demonſtratione negatiua ſemper ſecundum augmentum prædicationis affirmatiuæ in inferius, quia b quod erat primum medium prædicabitur de e & e de quodam alio, & ſic in infinitum. Quia igitur ſupponitur ſtatum eſſe in affirmatiuis in deorſum, manifeſtum eſt quod ſtabitur in negatiuis ex parte ipſius c. Deinde cum dicit.

E ARGY. *Perſpicuum autem eſt, etſi non vna via, ſed vniuerſis oſtenditur, nunc per primam, nunc per ſecundam, nunc per tertiam figuram vt patuit, hoc etiam pacto ſtare, ac finem ipſius eſſe. Hæc namque finit. Ea vero, quę ſunt finita finities, neceſſe eſt vniuerſa eſſe finita, Patet igitur in negatione ſtatum ac finem eſſe, ſi in affirmationibus ſtatur.*

Manifeſtum autem eſt, quoniam etſi non vna via demonſtraretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando vero ex ſecunda, aut tertia, quoniam & ſic ſtabitur. Finitæ enim ſunt viæ.

Finita

A *Finita autem finitè multoties sumpta necesse est finiri omnia. Quod quidem igitur in priuatione, siquidem & inesse statur, manifestum est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere quod necesse est stare in prositionibus negatiuis statu existente in affirmatiuis, si semper syllogizetur secundum eandem figuram, sed potest in infinitum procedi, si nunc demonstratur per vnam figuram, & nunc per aliam. Et dicit manifestum est quod si non procedatur in demonstrationibus vna via, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex secunda, vel tertia, sic oportebit statum esse in negatiuis, statu existente in affirmatiuis. Huiusmodi enim viæ diuersæ demonstrandi sunt finitæ, & (Lectio præsenti.) quælibet earum multiplicabitur non in infinitum, B sed finite ascendendo, vel descendendo, vt ostensum est. Si autem finita finities accipiantur, necesse est totum esse finitum. Vnde relinquitur quod quibus omnibus modis necesse sit in demonstrationibus negatiuis esse statum, sic sit status in affirmatiuis.

LECTIO XXXIII.

Quædam de prædicatis diffinitiones siue suppositiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non esse processum in infinitum probare intendit.

ARGY. *At id ipsum, & illis ita esse patebit, si primum differendi modo, deinde resolutiuè, id contemplabimur, In* C *his itaque verum id esse patet, quæ de diffiniendis rebus dicuntur, earundemque diffinitionem ingrediuntur.*

ANTI. *Quod autem in illis si (logicè quidem speculemur,) hic manifestum fit. In his quidem igitur,* (Tex.cō. 35. Vide in annotatione.) *quæ quod quid est prædicantur, patens est. Si enim est diffinire, aut si notum est quòd quid erat esse, infinita autem non est transire, necesse est finiri in eo quod quid est prædicantia.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd si sit status in extremis, necesse est esse statum in mediis, & si sit status in affirmatiuis, necesse est esse statum in negatiuis, hîc intendit ostendere quod sit status in affirmatiuis in sursum & deorsum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit propositum logicè, id est, per rationes communes omni syllogismo, quæ accipiuntur secundum prædicata communiter sumpta. In secunda ostendit idem analyticè, id est, per rationes proprias demonstrationi, quæ accipiuntur secundum prædicata per se, quæ sunt demonstrationi propria, (Lect. 35.) ibi [Analyticè autem manifestum.) Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima ostendit quod non sit procedere infinitum in prædicatis, quæ prædicantur in eo quod quid. In secunda ostendit quod non sit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis, ibi (Vniuersaliter autem sic dicimus.) Dicit ergo primo quod cum ostensum sit quod in priuatiuis non est in infinitum ire, si stetur in affirmatiuis, hîc iam ostendendum erit quomodo aliquis speculatur in illis affirmatiuis esse statum per logicas rationes. Et dicuntur logicæ rationes, quæ procedunt ex quibusdam communibus, quæ pertinent ad considerationem logicæ. Hæc autem veritas manifesta est in his quæ prædicantur in eo quod quid est, id est, prædicatis, ex quibus quod quid est, id est, diffinitio construitur. Si enim huiusmodi prædicata dentur esse infinita sequitur quod non contingat diffinire aliquid. Et si diffinitur aliquid, eius diffinitio non possit esse nota. Et hoc ideo quia in infinitum non est pertransire. (In prædicatis per se nō est processus in infinitum.) Non autem conuenit diffiniri, neque diffinitionem cognosci, nisi descendendo perueniatur vsque ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel si contingat diffinitionem alicuius esse notam, ex vtroque antecedenti sequetur hoc consequens quòd in prædictis non fit procedere in infinitum, sed in eis contingat stare.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Vniuersaliter autem dicamus hoc pacto. Fit enim vt verè dicatur id album ambulare, & magnum illud dicitur esse lignum, & rursus lignum magnum esse, ac hominem ambulare. At differt hoc, & illo dicere modo. Nam cum album dico esse lignum, tum lignum id esse dico, cui accidit vt sit album, sed non album esse subiectum ipsius ligni. Non enim aut album simpliciter erat, aut aliquod album deinde factum est lignum. Quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidens. Cum autem lignum album esse, tunc non dico aliquid aliud album esse, atque illi, vt sit lignum accidere, veluti cum dico musicum album esse, tunc enim hominem eum album esse dico, cui accidit vt musicus sit, sed lignum esse subiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quam aut absolute lignum aut aliquod lignum, deinde factum est album. Quod si oporteat nomina ponere. hoc quidem dicere pacto sit prædicare, illo autem pacto, aut nullo pacto prædicare, aut non absolute, sed per accidens prædicare dicatur. Est autem id quidem, quod prædicatur, vt album, id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur absolute, semper de eo, de quo dicitur, sed non per accidens prædicari. Hoc enim pacto demonstrationes demonstrant.*

ANTI. *Vniuersaliter autem sic dicimus. Est enim verè dicere album ambulare, & magnum illud lignum esse, & iterum lignum magnum esse, & hominem ambulare. Alterum igitur est sic dicere, aut illo modo. Cum enim quidem album esse dico lignum, tunc dico quòd cui accidit album esse, lignum est, sed non quòd subiectū ligno album sit. Et namque neque quod album est, neque quod verè album aliquid factum est lignum. Quare non est hoc secundum se, sed aut secundum accidens.* D *Cum vero huiusmodi lignum album esse dico, non quòd alterum aliquod sit album, illi autem accidit lignum esse, vt cum musicum esse album dico, tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit musicum esse, dico. Sed lignum est subiectum, quod verè factum est albū, non quod alterum aliquod sit, quam quod verè lignū est, aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere sic dicere prædicari, sed illo modo aut nequaquam est prædicari, aut prædicari quidem non simpliciter, sed secundum accidens prædicari. Est autem tanquam album quidem, quod prædicatur, sed sicut lignum est, de quo prædicatur. Subiiciatur igitur prædicatum prædicari semper, de quo prædicatur simpliciter, sed non* E *secundum accidens. Sic enim demonstrationes demonstrant.*

Ostendit vniuersaliter quòd in prædicatis affirmatiuis non sit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit. (Lec. seq. imme.) Primo, quædam præmittit, quæ sunt necessaria ad propositum ostendendum. Secundo ostendit propositum, ibi [Amplius si non est.] Circa primum duo facit. Primo distinguit prædicata per accidens à prædicatis per se. Secundo distinguit prædicata per se abinuicè, ibi (Quare autem in eo quod quid est.] Dicit ergo primo (Trip. modus veræ prædicationis per accidens. Secundæ.)

quod cum ostensum sit in quibusdam prædicatis A quod in eis non est procedere in infinitum, scilicet in his, quæ prædicantur in quod quid est est, ostendendum est hoc vniuersaliter in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit suam considerationem à prædicatis per accidens, in quibus est triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus est, quando accidens prædicatur de accidente, puta cum dicimus, album ambulat. Secundus modus est quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus, hoc magnum est lignum. Tertius modus est quando accidens prædicatur de subiecto, puta cum dicimus, lignum est album, vel cum dicimus, homo ambulat. Isti modi prædicandi sunt alteri & diuersi adinuicem, quia B cum subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicitur, album est lignum, hoc significo, quod illud vniuersale prædicatum, quod est lignum, prædicatur de subiecto cui accidit esse lignum, scilicet de hoc particulari ligno, in quo est albedo. Idem enim est sensus cum dico, album est lignum, ac si dicerem, hoc lignum cui accidit esse album, est lignum, non autem est sensus quod album sit subiectum ligni. Et hoc probat, quia subiectum fit hoc, quod prædicatur de ipso sicut de subiecto, vel secundum totum, vel secundum partem, sicut homo fit albus, sed neque album, neque aliqua pars albi, quæ verè sit album, id est, quæ sit de substantia ipsius albedinis fit lignum, non enim C accidens est subiectum transmutationis, qua de non ligno fit lignum. Omne autem quod incipit esse hoc, fit hoc, si igitur non fit hoc, hoc non est hoc nisi detur quod hoc semper fuerit, non autem semper fuit verum dicere album est lignum, quia aliquando non simul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non sit verum dicere quod album fiat lignum, manifestum est quod album non est lignum propriè & per se loquendo. Sed si hoc concedatur, album est lignum, intelligitur per accidens, quia scilicet illud particulare subiectum, cui accidit album, est lignum. Iste ergo est sensus huiusmodi prædicationis, in qua subiectum prædicatur de accidente. Sed cum dico lignum est al- D bum prædicando accidens de subiecto, non significo sicut in prædicto modo prædicationis quod alterum aliquid sit substantialiter album, cui accidit lignum esse, quod quidem significatur tam in prædicto modo, quo subiectum prædicatur de accidente, quam etiam in alio modo quo accidens prædicatur de accidente, vt cum dico. Musicum est album, prædicando accidens, hîc enim nihil aliud significo, nisi quod ille homo particularis, puta Socrates, cui accidit esse musicum, est albus. Sed quando dico, lignum est album, significo, quod ipsum lignum verè factum est subiectum albi, non quod aliquid aliud à ligno, vel à E parte ligni, quæ est lignum aliquod, sit factum album. Est ergo differentia in tribus modis prædictis, quia cum prædicatur accidens de subiecto, non prædicatur per aliquod aliud subiectum, cum autem prædicatur subiectum de accidente, vel accidens de accidente, fit prædicatio ratione eius quod subiicitur termino posito in subiecto, de quo quidem prædicatur aliud accidens accidentaliter, ipsa vero species subiecti essentialiter. Et quia in quolibet prædictorum modorum vtimur nomine prædicationis, & sicut possumus nomina ponere, ita possumus ea restringere, imponamus etiam sic nomina in probatione sequenti, vt prædicari solum dicamus illud, quod dicitur modo scilicet non ratione alterius subiecti, velut cum subiectum prædicatur de accidente, vel accidens de accidente, non dicitur prædicari, vel si dicitur prædicari, non dicitur prædicari simpliciter, sed secundum accidens. Et accipiamus semper illud, quod se habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod se habet per modum ligni accipiatur ex parte subiecti. Hoc ergo supponamus prædicari semper in probatione sequenti, quod prædicatur de eo, de quo prædicatur simpliciter, & non secundum accidens. Et ratio quare debemus sic vti vocabulo prædicationis hæc est, quia loquimur de materia demonstratiua, demonstrationes autem non vtuntur talibus prædicationibus.

Deinde cum dicit.

Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut subit rationem eorum, quæ diffiniendo subiecto competunt, aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens aut patiens, aut vbi, aut quando. A R G Y.

Quare autem in quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de quo prædicabitur, A N T I.

Ostendit differentiam prædicatorum per se abinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit prædicata abinuicem secundum diuersa genera. Secundo ostendit differentiam prædicatorum, ibi [Amplius substantiam quidem, &c.] Dicit ergo primo, quod quia nos prædicari dicimus solum illud, quod prædicatur non secundum aliquod subiectum, hoc autem diuersificatur secundum decem prædicamenta, sequitur quod omne quod prædicatur, sic prædicetur, [aut in quod quid est,) id est, per modum substantialis prædicati, aut per modum qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorum de quibus actum est in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prædicetur, quia si prædicatum non sit vnum sed multa, non poterit prædicatum simpliciter dici quid, vel quale, sed forte dicetur simul quale quid, puta, si dicam, homo est animal album. Fuit autem necessaria hæc additio, quia si multa prædicentur de vno, ita quod accipiantur in ratione vnius prædicati, poterunt in infinitum prædicationes multiplicari secundum modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cum quæritur status in his, quæ prædicantur, necesse est accipere vnum de vno prædicari. Deinde cum dicit.

Præterea omne, quod substantiam significat id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat, de quo prædicatur. Quod vero non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidem nec est idipsum, quod illud est quoddam, id omne accidens est. A R G Y.

Amplius substantiam quidem significantia, quod verè illud est, aut quod verè illud aliquid est significant, de quo prædicantur. Quæcunque vero non substantiam significant, sed de aliquo subiecto dicuntur, quod neque verè illud est, neque quod verè illud aliquid est, accidentia sunt. A N T I. vide in annot.

Ostendit differentiam prædictorum prædicatorum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differentiam. Secundo manifestat per exempla, ibi (Vt de homine & albo, &c. [Tertio excludit quandam obuiationem, ibi [Species enim gaudeant, &c.] Dicit ergo primo quod illa quæ substantiam significant, oportet quod significent respectu eius de quo prædicantur, [quod verè illud aliquid.] quod potest dupliciter intelligi: vno modo vt ostendatur distinctio ex parte prædicati,

quod,

quod. Vel significat totam essentiam subiecti sicut diffinitio. Et hoc significat, cum dicit, Quod verè illud, &c.] vel significat partem essentiæ, sicut genus, vel differentiam. Et hoc significat, cum dicit, [Aut quòd verè illud aliquid.] Alio modo, & melius, vt ostendatur distinctio ex parte subiecti, quod quandoque est cõuertibile cum prædicato essentiali, sicut diffinitum cum diffinitione. Et hoc significat cum dicit [quod verè illud est.] Quandoque vero est pars subiectiua prædicati, sicut homo animalis. Et hoc significat, cum dicit, [Aut quòd verè illud aliquid.] Homo enim aliquod animal est. Sed illa quæ non significant substantiam, sed dicuntur de aliquo subiecto, quod quidem subiectum nec verè, id est, essentialiter est illud prædicatum, neque aliquid eius, omnia huiusmodi prędicata sunt accidentalia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vt cum album de homine prædicatur. Homo namque, neque, id est, quod album, neque id quod album est quoddam, sed animal fortasse. Est enim homo id, quod animal est. Atque ea omnia, quæ non substantiam significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & non esse quicquam album, quod quidem sit album, non aliud quicquam.*

ANTI. Vide in annot. *Vt de homine est album. Non enim est homo, neque quod verè album est. neque quod verè album aliquid est, sed animal forsitan. Quod verè enim animal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de quodam subiecto prædicari, & non esse aliquod album, quod non, cum aliquid alterum sit, album est.*

Manifestat pręmissarum differentiam per exépla, & dicit quod cum dicimus homo est albus, prædicatum illud est accidentale, quia homo nõ est quod verè album, est, id est, esse album non est essentiale hominis, neque quod verè album aliquid, vt supra expositum est. Sed cum dicitur homo est animal [forsan homo est, quod verè est animal.] Animal enim significat essentiam hominis, quia illud ipsum quod est homo, est essentialiter animal. Et quamuis illa, quæ non significant substantiam sint accidentia, non tamen per accidens prędicatur. Prædicantur enim de quodam subiecto non propter aliquod aliud subiectum, puta cum dico, homo est albus, prędicatur albus de homine, non ea ratione, quod aliquod aliud subiectum sit album, ratione cuius homo dicatur albus, sicut supra dictum est in his, quæ prædicantur per accidens. Deinde cum dicit.

Per accidés quo accip.

Lect. præcedenti.

ARGY. *Formę namque valeant. Fidium enim sunt attrectationes. Et si sint, nihil prorsus ad præsentem sermonem pertinent. Ipsæ namque præmonstrationes de rebus talibus sunt.*

ANTI. vide in annot. *Species enim gaudeant, monstra enim sunt. Et si sint, nihil ad rationem sunt, præmonstrationes enim de huiusmodi sunt.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere quod prædicata, quę significant substantiam non sunt verè & essentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neque accidentia, quæ sunt in indiuiduis, sicut in subiectis conueniunt huiusmodi communibus prędicatis essentialibus, quia huiusmodi vniuersalia prędicata significant quasdam essentias semper separatas per se subsistentes, sicut Platonici dicebant. Sed ipse respondet, quia si supponantur species, id est, ideæ esse, debent gaudere, quia secundum Platonicos habent aliquod nobilius

A esse quàm res nobis notę materiales. Huiusmodi enim res sunt particulares & materiales, illæ autem sunt vniuersales & immateriales. Sunt enim quędam præmonstrationes respectu naturalium, id est, quædam exemplaria horum, vt accipiantur hîc monstra vel præmonstrationes, sicut supra præmonstratur aliquid ad aliquid probandum. Quia ergo sunt præmonstrationes vel exemplaria rerum naturaliũ necesse est quod in istis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum speciem, quæ pertinent ad essentiam harum rerum naturalium. Et ideo si sint huiusmodi species separatæ sicut Platonici dixerunt siue posuerunt, nihil pertinent ad B rationem præsentem. Nos enim intendimus de huiusmodi rebus de quibus in nobis scientia per demonstrationem acquiritur. Et huiusmodi sunt res in materia existentes nobis notę, de quibus demonstrationes fiunt. Et ideo si detur quoddam separatum, quasi præmonstratio existens animalium naturalium, tunc cum dico, homo est animal, secundum quod hac propositione vtimur in demonstrando, ly animal significat essentiã rei naturalis, de qua fit demonstratio. Deinde cum dicit.

C

LECTIO XXXIV.

In prædicatis quocunque modo neque in sursum, neque in deorsum esse processum in infinitum dialecticè probat.

ARGY. *Prętereà ea si non illius est qualitas, & illud huius, neque qualitatis est qualitas.*

ANTI. Vide in annot. *Amplius si non est hoc huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, neque qualitatis qualitas est.*

D Præmissis his, quæ necessaria sunt ad propositum demonstrandum de distinctione prædicatorum adinuicem, hic accedit ad propositum ostendendum, scilicet quod non procedatur in prædicatis in infinitum. Et diuiditur hæc pars in partes duas secundum duos modos, quibus ostendit propositum. Secunda pars incipit, ibi [Adhuc autem alius, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod non est procedere in infinitum in prædicatis per modum circulationis. Secundo quod non procedatur in infinitum in eis secundum rectitudinem in sursum, neque in deorsum, ibi [Sed vtique quod neque in sursum.] Circa primum tria facit. Primo præmissis suppositis addit quædam necessaria ad propositum ostendendum. Secundo ex his & E aliis præmissis concludit propositum, ibi [Impossibile est æque prædicari.] Tertio probat, ibi [Aut enim sicut substantia.] Primo ergo proponit duo, quorum vnum est, quia cum prædicatum quod significet accidens, significet aliquod genus accidentis, puta qualitatem, non potest esse quod duo se habeant hoc modo adinuicem quod primum sit qualitas secundi, & 2. sit qualitas primi. Alia est enim ratio qualitatis, & eius, cui qualitas inest. Secundum est quod vniuersaliter non est possibile quod qualitas habeat quancumque aliam qualitatem sibi inhærentem, quia nullum accidens est subiectum alterius accidentis per se loquendo. Soli enim substantiæ conuenit proprie ratio subiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri profectò nequit, vt hoc pacto mutuo prædicentur, sed quid idem vt verum dicas, at non fit, vt è contra prædices verè.*

ANTI. Vide in an. not. *Impossibile est æque prædicari adinuicem sic, sed verè quidem contingit dicere, æque autem prædicari verè non contingit.*

Proponit quasi ex præmissis concludens quòd intendit probare & dicit. Si ista sunt vera, quæ præmissa sunt, [impossibile est quod fiat neutra prædicatio adinuicem sic] id est, secundum aliquem prędictorum modorum. Non autem hoc dicitur, quin contingat verè prædicari vnum de alio, & è conuerso. Dicimus enim verè quòd homo est album, & album est homo. Sed hoc B non fit æque, id est, secundum æqualem rationem prædicandi. Et similiter est in prædicatis essentialibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam aut accidens, aut vt substantia prædicabitur, veluti si sit genus, vel differentia prædicati.*

ANTI. Vide in an. not. *Aut enim sicut substantia prædicabitur, vt est aut cum genus sit, aut differentia.*

Ostendit propositum. Et primo in prædicatis essentialibus. Secundo in accidentalibus, ibi [Verum etiam ipsius qualis.] Circa primum tria facit. Primo ponit quandam diuisionem essentialium prædicatorum. Secundo resumit quoddam, quod supra probatum est, ibi [Hæc autem ostensa.] Tertio probat propositum, ibi C [Siquidem igitur genera.] Dicit ergo primo quod ad ostendendum quod non sit adinuicem æque prædicari, primo oportet hoc considerare in essentialibus prędicatis. Aut enim quod prædicatur æque prædicabitur sicut substantia, aut alio modo. Et si sicut substantia, aut sicut genus, aut sicut differentia. Hæc enim duæ sunt partes diffinitionis, quæ significant essentiam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem demonstratum est, neque ad superá, neque ad infera infinita esse, Neque enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud, neque rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est prædicatur. Omnem enim talem substantiam diffinire possumus. At fieri nequit vt infinita quisquam intel-* D *ligendo pertranseat. Quare neque ad supera, neque ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, vt ea sub substantia, de qua infinita dicuntur, diffiniatur.*

ANTI. *Hæc autem ostensa sunt quoniam non erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est, & animal de homine, hic autem de Callia, hic autem de alio in eo quod quid est. Substantiam quidem omnem esse diffinire huiusmodi, infinita autem non est transire intelligentem. Quare neque in sursum neque in deo sum infinita sunt. Illam enim non est diffinire, de qua infinita prædicantur.*

Resumit quod supra probauerat in principio præcedentis lectionis scilicet huiusmodi prędicata non esse infinita, quia si in infinitum pro- E cederent, nō haberet in eis locum reciprocatio, siue circulatio. Dicit ergo quòd sicut supra de his ostensum est, in huiusmodi non contingit procedere in infinitum neque in sursum, neque in deorsum, sicut si prędicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterum, non est hoc procedere in infinitum in sursum, neque in deorsum, vt si animal dicatur de homine in eo quod quid est & homo de Callia, & hoc de quodam alio, supposito quod ita esset genus continens sub se multas species, quarum vna esset Callias, non posset sic procedi in infinitum. Et resumit rationem ad ostendendum quod supra posuit, quia omnem huiusmodi substantiam, quę scilicet habet aliquid vniuersalius, quod de ipsa prædicetur, & quæ potest de alio inferiori prædicari, contingit diffinire, genera vero generalissima, de quibus alia vniuarsaliora non prædicantur, & singularia, quę non prædicantur de aliquibus inferioribus, non contingit diffinire. Solum autem substantiam mediam diffinire contingit. Illam vero substantiam non contingit diffinire, de qua infinita prædicantur, quia oportet diffinitionem intelligendo pertransire omnia illa, quæ substantialiter prædicantur de diffinito, cum omnia cadant in diffinitione, vel sicut genus, vel sicut differentia. Infinita autem non contingit pertransire. Ergo oportet omnem vniuersalem substantiam, quæ non est supremum genus, neque infimum subiectum, non habere infinita, quæ de ipsa substantialiter prædicantur. Sic ergo non est procedere in infinitū, neque in sursum, neque in deorsum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vt genera igitur mutuo non prædicabuntur. Erit enim ipsum, id quod ipsum est quoddam.*

ANTI. *Siquidem igitur genera adinuicem æqualiter prædicantur, erit enim ipsum quod verè ipsum aliquid est.*

Ostendit quod in substantialibus prædicatis non possit esse processus in infinitum per modū circulationis. Et dicit quod si aliqua prædicata substantialia prædicantur de aliquo vt genera non prędicantur adinuicem æqualiter, id est, conuertibiliter, id est, quod vnum genus sit alterius, & è conuerso. Et ad hoc probandum subdit. [Erit enim ipsum quod verè aliquid] quasi diceret. Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prædicatur, est aliquid quod verè est ipsum, id est, aliquid particulariter quod substantialiter recipit prædicationem ipsius. Si ergo hoc prędicetur de illo vt genus, sequeretur quod particulariter conueniebat alicui, è conuerso particulariter recipiat prædicationem illius, quod est idem respectu eiusdem esse partem & totum, quod est impossibile. Et eadem ratio est de differentiis. Vnde & in primo Topicorum dicitur quod problema de differentia reducitur ad problema de genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque de qualitate, aut de cæteris quicquam, nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantiis prædicantur.*

ANTI. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullum, nisi secundum accidens prædicabitur. Omnia hæc accidunt, & de subiectis prædicari.*

Ostendit quod non potest iri in infinitum per modum circulationis in prędicationibus in quibus prædicatur accidens de subiecto, & dicit quod neque etiam ipsius qualis potest esse conuersio cum suo subiecto, aut aliorum nullum potest habere huiusmodi prædicationem, quæ accidentaliter prædicantur, nisi fiat prędicatio per accidens, secundum quòd dictum est quod accidentia non prędicantur de subiectis nisi per accidens. Qualitas enim & omnia alia huiusmodi accidunt substantiæ, vnde & prædicantur de subiectis sicut accidens de subiecto. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed neque versus supera infinita erunt. De vnoquoque namque prædicatur, id, quod significat, aut quale quid aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea, quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita, & genera prædicamentorum finita sunt. Est enim aut quale, aut quantum,*

quantum, & cætera, quæ i n dudum enumerauimus. Atque supponuntur vnum prædicari de vno, & item ipsa non prædicari de ipsis, nisi ratione ipsius quid est prædicentur. Et enim accidentia sunt vniuersa. Sed quædam per se, quædam alio modo. Atque hęc omnia de subiecto quodam dicimus prędicari, & accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est, quod dicitur, non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse, & alia quædam de alio dicimus prædicari.

ANTI. *Sed vtique neque in sursum infinita erunt. Vnumquodque enim quod prædicatur significat, aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiusmodi, aut quæ sunt in substantia. Hæc autem finita sunt. Et genera prędicamentorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, quando. Concessum autem est vnum de vno prædicari. Ipsa autem de ipsis quæcunque non aliquid sunt, non prædicari dicimus. Accidentia enim sunt hęc omnia, sed hæc quidem secundum seipsa, illa vero secundum alterum modum. Hæc autem de quodam subiecto omnia prædicari dicimus secundum accidens autem non esse subiectum aliquod. Nihil enim talium ponimus esse subiectum, quod alterum aliquod esse dicatur quod dicitur, sed ipsum in alijs, & alia quędam de alio.*

Vide in annot.

Ostendit vniuersaliter quod in nullo genere prędicationis sit procedere in infinitum in sursum aut deorsum. Et dicit quod non solum non est procedere in prædicationibus in infinitum secundum circulationem, sed neque procedendo in sursum infinita erunt prædicata, & similiter nec deorsum. Et ad hoc probandum. Primo resumit quædam supra posita. Secundo ex his probat intentum, ibi [Neque in sursum, ergo, &c.] Circa primum resumit quod de vnoquoque possunt aliqua prędicari quicquid significent, siue sit quale, siue quantum, vel quodcunque aliud genus accidentis, vel etiam quæ intrant substantiam rei, quę sunt essentialia prædicata. Secundo resumit quod hic scilicet prædicata substantialia, sint finita. Tertio resumit quod genera prædicamentorum sunt finita scilicet quale, & quantum, &c. Si enim aliquis dicat quod quantitas prædicetur de substantia, & qualitas de quantitate, & sic in infinitum, hoc excludit per hoc quod genera prædicamentorum sunt finita. Quarto resumit quod sicut supra expositum est, vnum de vno prædicatur simplici prædicatione. Et hoc ideo inducit, quia posset aliquis dicere, quod primo prædicabitur vnum de vno, puta de homine animal, & ista prædicatio multiplicabitur quousque poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine prædicetur, quibus finitis prædicabuntur duo de vno, puta, dicetur quod homo est animal album, & sic multo plura prædicata inuenirentur secundum diuersas combinationes prædicatorum. Rursus prędicabuntur tria de vno, puta, dicetur quod homo est animal album magnum, & sic semper addendo ad numerum magis multiplicabuntur prædicata, & erit procedere in infinitum in prædicatis, sicut etiam in additione numerorum. Sed hoc excludit per prædicationem vnius de vno. Quinto resumit vt non dicamus aliqua simpliciter prædicari de ipsis, quæ non aliquid sunt, id est, de accidentibus, quorũ nullum est aliquid subsistens. De accidente enim neque subiectum, neque accidens proprie prædicatur, vt supra dictum est. Omnia enim huius-

A modi, quæ non sunt aliquid substantiale, sunt accidentia, & de his nihil prædicatur simpliciter loquendo, sed hęc prædicantur quidem per se scilicet de subiectis, vel substantialia prædicata vel accidentia. Illa vero secundum alium modum, id est, per accidens scilicet cum prędicantur de accidentibus, aut subiecta, aut accidentia. Hæc enim omnia scilicet accidentia habent de sui ratione quod dicantur de subiecto, illud autem quod est accidens, non est subiectũ aliquod, vnde nihil propriè loquendo potest de eo prædicari, quia nihil talium scilicet accidentium ponimus esse tale, quod dicatur id, B quod dicitur, id est, quod suscipiat prædicationem eius, quod de eo prędicatur, non quasi aliquid alterum existens, sicut accidit in substantiis. Homo enim non dicitur animal, vel album, quia aliquid aliud sit animal vel album, sed quia ipsummet quod est homo, est animal, vel albũ, sed album ideo dicitur homo, vel musicum, quia aliquid alterum scilicet subiectum albi est homo, vel musicum. Sed ipsum accidens inest aliis, & alia, quæ prædicantur de accidente, prædicantur de altero, id est, de subiecto accidentis, & propter hoc prædicantur de accidente, vt dictum est. Hoc autem introduxit, quia si accidens prædicetur de subiecto, & è conuerso, & C omnia, quę accidunt subiecto, prædicentur de se inuicem, sequetur quòd prædicatio procedat in infinitum, quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit.

Prędic.' procedere in infinitum.

ARGY. *Neque igitur ad superiora, neque ad inferiora, vnum de vno infinitum dicetur. De quibus enim accidentia dicuntur, quæcunque in vniuscuiusque substantia sunt, ea non sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraque etiam accidentia, sunt infinita. Necesse est igitur aliquid esse, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitum esse, vt id sit, quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prædicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum.*

ANTI. D *Neque in sursum ergo vnum de vno, neque in deorsum dicere. De quibus quidem enim dicuntur accidentia, sunt quæcunque in substantia vniuscuiusque sunt. Hęc autem non sunt infinita. Sed in sursum ipsaque, & accidentia, vtraque, non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primum prædicetur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de aliquo priori, neque de illo aliud prius prędicetur. Vnus quidem igitur modus dicitur demonstrationis huiusmodi.*

Ostendit propositum ex pręmissis scilicet quod prædicatione, qua prædicatur vnum de vno, nõ proceditur in infinitum neque in sursum neque in deorsum, quia omnia accidentia prædicantur de his, quæ pertinent ad substantiã rei quod erat quinta suppositio. Substantialia autem prædicata non sunt infinita, quod erat secunda sup- E positio, & ita ex parte subiectorum non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita scilicet neque substantialia prædicata, neque accidentalia, quia & genera accidentium sunt finita, & in vno quoque generum non est procedere in infinitũ, neque in sursum neque in deorsum, sicut neque in substantialibus prædicatis, quia in quolibet prædicamento genus prædicatur de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vniuersaliter

quod necesse est esse aliquod primum subiectũ, A de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum, & de hoc aliquid prædicatur, & hoc habebit statum in sursum, & erit inuenire aliquid quod non amplius prædicabitur de alio, neque sicut posterius prædicatur de priori per accidens, neque sicut prius prædicatur de posteriori per se. Hic igitur est vnus modus logicè demonstrandi propositum, qui sumitur secundum diuersos modos prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alius autem est hic, Patet enim horum demonstrationem esse de quibus priora aliqua prædicantur. Et item fieri non posse, vt aut melius simus, ad ea dispositi, quorum est demonstratio, quàm si sciamus, aut ea* B *sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa vero nescimus, neque ad illa melius sumus affecti, quàm si scientiam haberemus, nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur fit, vt simpliciter quippiam per demonstrationem, & non ex quibusdam nec ex suppositione sciamus, necesse est prædicationes medias stare. Nam si non stent sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, vt infinita quisquam pertranseat, ea profecto quorum est demonstratio, nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neque melius ad ipsa sumus affecti, quàm si sciremus nihil tum per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur, quæ de differendi diximus modo, id de quo loquimur, ita esse quispiam credet.*

ANTI. *Adhuc autem alius, si de quibus priora quędam, prædicantur, erit horum demonstratio, quorum demõstratio est, neque potius habere possunt ad ipsa quàm scire, neque scire esse sine demonstratione. Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa quàm scire, neque per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neque ex suppositione, manifestum est stare prædicamenta media. Si* D *enim non steterint sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si non contingit percurrere infinita, hæc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neque melius habemus ad ipsa, quàm scire, non erit nil scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicè quidem igitur ex his, vtique aliquis credet de eo, quod dictum est.*

Ponit 2. modum probationis, & dicit quòd quando est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt per prius prædicari de illo subiecto, talis propositio, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substantia, quia de animali per prius prędicatur substantia quam de homine. Si autem aliqua propositio est demonstrabilis, non E possumus melius cognoscere quam sciendo, sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus quam sciendo, quia cognoscimus ea, vt per se nota. Et iterum huiusmodi demonstrabilia non possumus scire nisi per demonstrationẽ, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est quòd si aliqua propositio est nota per aliam, si illam per quam nota est nescimus, neque cognoscimus eam meliori modo, quam sciendo, consequens est quod non sciamus illam propositionem, quæ per eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & non ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est quod sit status in prædicatis, quæ accipiuntur vt media. Dicit autem simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendum demonstrationes ducentes ad impossibile, in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis. Dicit autem neque ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientiis subalternis, quæ supponunt conclusiones superiorum scientiarum, vt supra habitum est. Est ergo similiter per demonstrationem scire, quando quælibet propositionum præmissarum, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem, & si non est demonstrabilis, intelligitur per seipsam. Et hoc supposito necesse est quod sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper potest accipi aliquid superius, sequitur quod omnium sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua conclusio demonstratur, oportet quod quęlibet præmissarum sit demonstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo possumus melius nos habere, quàm sciendo eam per demonstrationem, ergo oportebit eam demonstrare per aliquas alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitum, quia igitur infinita nõ C est transire, non poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neque melius eam cognoscere possumus, cum omnia sint demonstrabilia: ergo sequeretur quòd nihil contingit scire per demonstrationem simpliciter, sed solum ex suppositione. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum.

Processus demon. ad impo.

Demon. in scien. subal. Lect. 15.

LECTIO XXXV.

In quibuscunque per se prædicatis, quibus demonstratiuæ scientiæ vtuntur, non esse processum in infinitum demonstratiuè probat.

Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, vt versus superius, aut inferius, infinita sint prædicata in demonstratiuis scientiis, de quibus est hæc præsens consideratio. ARGY.

Analytice autem manifestum est per hoc velocius quòd neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicantia contingat esse in demonstratiuis scientiis, de quibus intentio est. ANTE.

Postquam Philosophus ostendit logicè quòd non sit procedere in infinitum in prędicatis sursum aut deorsum, hîc ostendit idem analyticè. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostẽdit principale propositum. In secunda infert quædam corollaria ex dictis, ibi [Monstratis autem his manifestum, &c.] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi [Demonstratio quidem enim, &c.] Dicit ergo primo quòd hoc non contingit in demonstratiuis scientiis, de quibus intendimus, prædicationes in infinitum procedere neque in sursum, neque in deorsum, breuius & citius poterit manifestari analyticè, quã manifestatum sit logicè. Vbi considerandum est quòd analytica, id est, demonstratiua sciẽtia quæ resoluendo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicæ quæ etiam dialecticam sub se continet. Ad logicã autem communiter pertinet considerare prædicationem vniuersaliter, secundum quòd continet sub se prædicationem,

Lect. seq.

Notandum

dicationem vniuersaliter, secundum quòd continet sub se prædicationem, quę est per se, & quæ non est per se. Sed demonstratiuæ scientię propria est prædicatio per se. Et ideo supra logicè probauit propositum, quia ostendit vniuersaliter in omni genere prædicationis non esse processum in infinitum. Hîc autem intendit ostendere analyticè, quia probat solum in his, quæ prædicantur per se. Et huiusmodi est via expeditior, & ideo sufficit ad propositum, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Demonstratio enim est de hisce, quæ rebus insunt per se,*

ANTI. *Demonstratio quidem enim est, quæcunque ipsa insunt secundum seipsa rebus.*

Ostendit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prædicatione analytica id est, demonstratiua scientia vtatur, quia prædicatione per se. Secundo resumit quot sunt modi talis prædicationis, ibi [Per seipsa vero, &c.] Tertio ostendit quòd in nullo modo prædicationis per se possit procedi in infinitum, ibi [Horum autem neutra contingunt.] Dicit ergo primo quod [demonstratio est solum circa illa, quæ per se insunt rebus] Tales enim sunt eius conclusiones, & ex talibus demonstrat vt supra habitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quædam enim in eadem rerum sunt diffinitione, quibus inesse dicuntur, vt multitudo, vel diuisibile. Hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt diffinitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus competunt, vt impar. Hoc enim numero competit, & in diffinitione sua numerum suscipit.*

ANTI. *Secundum seipsa autem dupliciter. Quæcunque enim illis insunt in eo quod quid est, & in quibus ipsa in eo quod quid est insunt ipsis, vt numero impar, quod inest quidem numero. Est autem ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile in ratione numeri est.*

Ponit duos modos prædicandi per se. Nam primo quidem prædicantur per se quęcunque insunt subiectis in eo quod quid est scilicet cum prædicata ponuntur in diffinitione subiecti. Secundo quando ipsa subiecta insunt prædicatis in eo quod quid est, id est, quando subiecta ponuntur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroque modo. Nam impar prædicatur de numero per se secundo modo, quia numerus ponitur in diffinitione ipsius imparis. Est enim impar numerus medio carens. Multitudo autem vel diuisibile prædicatur de numero & ponitur in diffinitione eius. Vnde huiusmodi prædicantur per se de numero primo modo. Alii autem modi, quos supra posuit reducuntur ad istos. Deinde cum dicit.

Notandum Lectio 10.

ARGY. *At fieri nequit, vt aut hæc, aut illa, sint infinita. Nec enim ea, quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in diffinitione cuius est ipsum, hoc si sit primum, numerus ipse, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipsorum. Si igitur fieri nequit, vt insit vni alia infinita, nec infinita versus superius erunt.*

ANTI. *Horum autem neutra contingit esse infinita, nec vt imperfectum numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in vno, neque in sursum erunt infinita.*

Vide in annot.

Ostendit quod in vtroque modo prædicationis per se necesse est esse statum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod necessarium est esse statum in vtroque modo prædicationis per se, tam in sursum quam in deorsum. Secundo concludit quod non possit infinitum esse in mediis, ibi [Si autem sic est, &c.] Tertio concludit quod non potest procedi in infinitum demonstrationibus, ibi [Si vero hoc, &c] Circa primum duo facit. Primo proponit propositum in secundo modo dicendi per se, scilicet quando subiectum ponitur in diffinitione prædicati. Secundo in primo modo, quando prædicatum ponitur in diffinitione subiecti, ibi [Si etiam quæcunque.] Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam sic procedit. Primo quidem præmittit propositum, scilicet quod in neutro modo dicendi per se contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in secundo modo, puta cum impar prædicatur de numero. Si enim procedatur vlterius, quòd aliquid aliud prædicetur per se de impari secundum istum modum dicendi per se, sequitur quòd impar insit in diffinitione imparis, vnde sequeretur quòd etiam numerus ponatur in diffinitione illius tertii quod per se inest impari. Sed hic non contingit abire in infinitum, vt scilicet infinita insint in diffinitione alicuius, sicut supra probatum est. Relinquitur ergo quòd in talibus per se prædicationibus non contingit procedere in infinitum in sursum, id est, ex parte prædicati. Secundam rationem ponit ibi.

B

C

ARGY. *At vero necesse est ipsi primo competant vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit. Quare conuertuntur, & non superabunt.*

ANTI. *At vero necesse est omnia inesse primo, vt numero, & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt, sed non excedentia.*

D

Et dicit quod quantumcunque procedatur in huiusmodi per se prædicationibus. 2. modi, oportebit quod omnia prædicata per ordinem accepta insint primo subiecto, puta numero quasi prædicata de eo, quia si impar per se prædicatur de numero, oportet quod quicquid prędicatur de impari, etiam per se prędicetur de numero. Et iterum oportet quod numerus omnibus illis insit, quia si numerus ponitur in diffinitione imparis oportet quod ponatur in diffinitione omnium eorum quę diffiniuntur per impar. Et ita sequitur quod mutuo sibi inuicem insint. Ergo erunt conuertibilia & non se inuicem excedentia, sic enim propriæ passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiam sint infinita per se prædicata secundum hunc modum, non erit ad propositum, quo aliquis intendit ponere infinita in prædicatis esse in sursum vel in deorsum. Deinde cum dicit.

E

ARGY. *Nec item ea, quæ diffinitiones eorum, quibus insunt ingrediuntur. Non enim assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autem infinita non sunt, stant omnia plane versus supera. Quare stant & ad infera.*

ANTI. *Si etiam quæcunque sunt in eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset diffinire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt, stabunt vtique in sursum. Quare & in deorsum.*

Probat propositum in primo modo dicendi per se, & dicit quòd illa, quę prędicantur in eo

quod quid est, id est, quasi posita in diffinitione subiecti, non possunt esse infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt supra probatum est. Ex hoc ergo concludit quòd si omnia, quæ ponuntur in demonstrationibus, per se ponuntur, & in prædicatis per se non est procedere in infinitum in sursum, necesse est quod prædicata in demõstrationibus stent in sursum. Et ex hoc etiã sequitur quòd stent in deorsum, quia ex quacunque parte ponatur infinitum tollitur scientia, & diffinito, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si ita sit, erunt & ea sane finita, quę inter duos terminos collocantur.*

ANTI. *Si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita.*

Concludit ex præmissis quòd si est status in sursum, & deorsum, quòd media non contingit esse infinita. Supra enim ostendit quòd extremis existentibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem non omnium esse, quod quidem nonnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neque demonstrabilia sunt omnia, neque in infinitum fieri potest abitio. Nam alterum istorum vtrumuis esse nil aliud est, quam nullum interuallum esse medio vacans, atque indiuisibile, sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, vt hoc pacto procedatur in infinitum, fieri quoque potest vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versus superius, quam versus inferius prædicationum sit finis. Esse vero prædicationum hoc pacto finem, antea disserendi modo, nunc resolutione satis ostendimus.*

ANTI. *Si vero hoc est, manifestum iam est, & demonstrationum quod necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationem quod vere diximus quosdam dicere iuxta principium. Si enim sunt principia, non omnia sunt demonstrabilia, neque in infinitum possunt ire. Esse enim horum quodlibet nihil aliud est, quam esse nullum spatium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immittendo terminum, sed non assumendo demonstratur id, quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, continget vtique duorum terminorum infinita esse interius media. Sed hoc impossibile est, si prædicamenta steterint superius & inferius. Quod autem stent demonstratum logicè prius, analyticè vero nunc.*

Concludit vlterius quod in demonstrationibus non proceditur in infinitum, & dicit quod si prædicta sint vera, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ non demonstrantur, & sic non omnium erit demonstratio secundum quod quidam dicunt, vt in principio huius libri dictum est. Et quod hoc sequitur ostendit. Posito enim quòd sint aliqua principia demonstrationum, est necesse esse quod illa sint indemonstrabilia, quia cum omnis demonstratio sit ex prioribus, vt supra habitum est, si principia demonstrantur, sequetur quòd aliquid esset prius principiis, quod est contra rationem principii. Et ita si non sunt omnia demonstrabilia, sequeretur quod non procedant demonstrationes in infinitum. Omnia autem huiusmodi prædicta consequuntur ex hoc, quod ostensum est quod non proceditur in infinitum in mediis, quia nihil est aliud ponere verum esse

A se quodcunque prædictorum scilicet vel quod demonstrationes procedant in infinitum, vel quod omnia sunt demõstrabilia, vel quod nulla sint demonstrationem principia, quàm ponere nullum spatium esse immediatum & indiuisibile, id est, ponere duos terminos sibiinuicem cohærere in aliqua propositione affirmatiua vel negatiua, nisi per medium. Si enim aliqua prosiositio sit immediata, sequitur quod sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immitendo, id est, quod sit infra prædicatum & subiectum, de quo scilicet per prius prædicetur prædicatum, quam de subiecto vel à quo prius remoueatur. Non Medi.in de.

B autem in demonstrationibus accipitur medium assumendo extrinsecus, hoc enim esset assumere extraneum medium, & non proprium quod contingit in litigiosis & dialecticis syllogismis. Si ergo demonstrationes contingit in infinitum procedere, sequitur quòd sint media infinita inter duos terminos. Sed hoc est impossibile si prædicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra probatum est. Et quod stent prædicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logicè, & postea analyticè, vt expositum est. Per hanc igitur couclusionem vltimo inductam manifestat intentionem totius capituli, & quarè quęlibet propositio sit inducta.

C

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, seu pluribus prædicantur esse aliquod primum ostendit, quomodo item in omnibus figuris primis pro positionibus sit vtendum docet.

Demonstratis autem his patet, si quippiam idem, vt a duobus insit quibusdam, vt c atque d quorum alterum de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur, non semper illud per commune aliquid ipsis competere. ARGY.

MOnstratis autem his manifestum est, quòd si aliquod idem duobus insit, vt a & in c & in d non prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni non semper secundum commune aliquid inerit. ANTI. Tex com. 37.

D

Postquam Philosophus ostendit quod non contingit procedere in infinitum in demonstrationibus, hîc inducit quædam corrollaria ex prędictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod necesse est accipere aliquas primas propositiones. Secundo quomodo illis primis sit vtendum in demonstrationibus, ibi [Cum autem oportet demonstrare.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod necesse est deuenire ad aliquod primum quando vnum de pluribus prædicatur. Secundo quando vnum

E prædicatur de vno, ibi [Manifestum autem est.] Circa primum quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat propositum, ibi [vt scalenon, &c.] Tertio probat, ibi [Sit autem b, &c.] Quarto excludit quandam obiectionem, ibi [In eodem quidem genere, &c.] Dicit ergo primo quòd demonstratis præmissis, scilicet quod non sit procedere in infinitum in prædicationibus & demonstrationibus, manifestum est quod si aliquid prædicatur de duobus, puta a de c & d, ita scilicet quod vnũ eorum non

non prædicetur de altero, aut nullo modo, ficut animal prædicatur de homine & boue, quorum vnum nullo modo de alio prædicatur, aut non de omni, puta animal prædicatur de homine & masculo quorum neutrum de altero vniuersaliter prædicatur, sic, inquam, se habentibus terminis, manifestum est quod non oportet quod id prædicatum, quod de vtroque prædicatur, quod de vtroque prædicatur, insit vtrique secundum aliquod commune, & hoc in infinitum procedendo.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Triangulo namque duorum æqualium, & omnium inæqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, per commune competit quoddam. Competit enim vt vterque est quædam figura, & non vt aliud quicquam. At non semper id ita se habet.*

ANTI. Vide in annot. *Vt scalenon, & isocheli duobus rectis æquales habere, secundum commune aliquid inest. Secundum enim quòd figura quædam est, & non secundum alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet.*

Manifestat propositum per exemplum. Sunt enim duæ species trianguli, quarum vna vocatur scalenon, vel triangulus gradatus, cuius sunt tria latera inæqualia, alius est isocheles, cuius sunt duo latera æqualia, vnum autem horum non prædicatur de altero, vtrique autem inest hæc passio habere tres angulos æquales duobus rectis. Inest autem hoc eis secundum aliquid commune, scilicet quod vterque horum est figura quædam scilicet triangulus. Hoc autem non sic semper se habet, scilicet secundum quòd in infinitum conueniat secundum aliquid aliud, puta quod habere tres conueniat triangulis iterum secundum aliquid aliud, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sit autem B per quod A tam ipsi C quam D competere dicitur. Patet igitur ipsum B per aliud commune quippiam ipsis competere, & illud item per aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse, siquidem sint interualla, quæ medio vacant.*

ANTI. *Sit autem B secundum quòd est A in C D, Manifestum igitur est B in C D secundum commune est, & illud secundum alterum. Quare duorum terminorum in mediis infiniti vtique incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur commune aliquid esse non necesse est semper idem in pluribus, quoniam vere erunt immediata spatia.*

Probat propositum, & dicit. Sit ita quod b prædicetur de c & de d secundum hoc commune quod est a, manifestum est ergo quod b erit in c & in d secundum illud commune quod est a, & si iterum insit a secundum aliquod commune, & iterum illi communi secundum aliquid aliud, procedetur in infinitum in mediis, sequitur igitur quod inter duo extrema quæ sunt c & b cadant infiniti termini medii. Hoc autem est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, quod semper in infinitum insit eis secundum aliquid commune, quia necesse est quod perueniatur ad aliqua spacia immediata, id est, ad aliquas immediatas prædicationes quas appellat spatia, vt supra dictum est. Quantum igitur videtur ex hac probatione Arist. non est eius intellectus, quod hoc non sit verum, quod quando aliquid prædicatur de pluribus, quæ de se inuicem non prædicantur, illud non insit illis secundum aliquid commune. Hoc enim verum est in omni quod prædicatur sicut passio, oportet enim si inest pluribus, quod insit ei secundum aliquid commune, licet (Lec. præce. sensus Ari.)

A forte id sit innominatum, sicut supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. Sed in illo communi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta à Philosopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid commune, quod insit pluribus, sicut genus speciebus, non semper oportebit aliquid prius accipere secundum quod insit. Puta si viuum insit homini, & asino secundum aliquod prius, scilicet secundum animal, animali autem & plantæ non inest secundum aliquod prius, quia hæc sunt primæ species corporis viui siue animati. Deinde cum dicit. (Lect. 12. tex. cx. 4.)

ARGY. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex* B *eisdem necesse est esse, siquidem ipsum commune rationem eorum, quæ per se competunt, subit. Fieri namque non potest, vt ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, vti diximus.*

ANTI Tex. cõ. 38. *In eodem quidem genere, & ex eisdem atomis necesse est terminos esse, siquidem his quæ per se sunt erit commune. Non enim erit ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere quod semper accipitur secundum aliquid commune, puta potest accipi commune alterius generis, puta si dicamus quod esse seipsum mouens inest homini & asino secundum hoc commune quod est animal, & secundum aliud commune quod est habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiusmodi, quæ pos- C sunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendum dicit quod necesse est esse terminos medios qui accipiuntur ex eodem genere (& eisdem atomis) id est, indiuisibilibus. Et appellat atomos ipsos terminos extremos, inter quos oportet accipi medium si id commune quod accipitur vt medius terminus sit de numero eorum, quæ prædicantur per se. Quare autem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit per hoc, quod sicut supra habitum est, contingit demonstrationem transire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit. (Quid per atomos. — Lect. 1. 5.)

ARGY. D *Patet etiam cum A competit ipsi B atque est aliquod medium, tum A posse ostendi ipsi competere B. Atque huius hæc erunt, & totidem elementa, quot media sunt. Propositiones enim hæ, quæ medio vacant, elementa sunt, aut omnes, aut hæ quæ vniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, non est vlterius demonstratio, sed hæc est ea via qua acceditur ad principia.*

ANTI. Vide in annot. *Manifestum autem est, & cum A in B sit, siquidem est aliquod medium, est demonstrare quòd A in B sit, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot media sunt. Immediatæ enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si vero non est medium, non amplius erit demonstratio, sed in principia via hæc est.*

E Ostendit quod necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi [Similiter autem & si a, &c.] Dicit ergo primo manifestum esse quod cum a prædicatur de b, si horum sit aliquod medium, quod illo medio vti possumus ad demonstrandum quod a sit in b, & hæc sunt principia huiusmodi conclusionis. Et quæcunque accipiuntur vt media, sunt principia conclusionum mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim aliud sunt elementa, siue principia demonstra-

tionum, quam propositiones immediatæ. Et hoc dico [vel omnes, vel vniuersales,] quod quidem potest dupliciter intelligi. Vno modo vt propositio vniuersalis accipiatur secundum quod diuiditur contra singularem. Nam species specialissima non prædicatur de singulari per aliquod medium. Vnde propositio hæc est immediata, Socrates est homo, non tamen est principium demonstrationis, quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum non sit scientia, & ita non omnis immediata est demonstrationis principium, sed solum vniuersalis. Alio modo potest intelligi secundum quod propositiones vniuersales dicuntur propositiones communes in omnibus propositionibus alicuius scientiæ, sicut omne totum est maius sua parte, vnde huiusmodi sunt simpliciter demonstrationum principia & in omnibus per se nota. Hæc autem propositio, homo est animal, vel isocheles est triangulus, non est principium demonstrationis in tota scientia, sed solum aliquarum particularium demonstrationum, neque huiusmodi etiam propositiones sunt omnibus per se notæ. Sic igitur si sit aliquod medium propositionis datæ, erit demonstrare per aliquod medium quousque deueniatur ad aliquod immediatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ, non poterit demonstrari. Sed hæc est via ad inueniendum prima principia demonstrationum, id est, procedere à mediatis ad immediata resoluendo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter fit, & si A non competit ipsi B. Nam si est medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum A est sine dubio demonstratio. Si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elementa principiáue. Propositiones enim quæ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quædam principia sunt demonstrabilia hoc pacto, hoc est illud & illud inest huic, sic & hoc modo hoc non est illud, & illud non inest huic. Quare quædam essendi quippiam, quædam non essendi, principia erunt.*

ANTI. *Similiter autem erit, & si A in B non sit. Siquidem enim aut erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio, si vero non, non est, sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini, & horum propositiones principia demonstrationis sunt. Et sicut quædam principia sunt indemonstrabilia quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo, sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.*

Ostendit quod sit accipere primum in negatiuis, & dicit quod si a negetur de b, si sit accipere aliquod medium, à quo scilicet per prius remoueatur a quam a b, tunc hæc propositio, b nō est a, erit demonstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principium demonstrationis. Et tot erunt elementa, id est, principia demonstrationis, quot erunt termini ad quos scilicet statur, vt vltra non sit inuenire medium. Propositiones enim quæ fiunt ex huiusmodi terminis, sunt principia demonstrationis. Pau†ra sic immediate prædicetur de b & a immediate remouetur a b, aut prædicetur de eo immediate b est terminus ad quem vltimo peruenitur in mediis sumendis, vnde vtraque propositio erit immediata, & demonstrationis principium. Et patet ex præmissis quod sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando quod hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prædicatur de proprio & immediato subiecto, ita etiam sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatum, vel etiam propriam passionem. Ex quo patet quod quædam sunt principia demonstrationis ad demonstrandum conclusionem affirmatiuam, quam oportet concludere ex omnibus affirmatiuis, & quædam sunt principia demonstrationis, ad probandum conclusionem negatiuam, ad cuius illationem oportet assumere aliquam negatiuam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem ostendendum quidpiam est, sumendum est quippiam, quod primum de ipso B prædicatur, sitque id C de quo similiter ipsum dicitur A. Atque hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusque terminus affirmandus, extra ipsum A sumuntur in probando, sed medium semper densatur, quousque indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem tunc vnum, cum fuerit vacans medio interuallum, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat.*

ANTI. *Cum autem oportet demonstrare aliquid, accipiendum est quod de B primum prædicetur, & sit C, & de hoc similiter A & sic semper vadens, nequaquam extra propositio cadet. Neque extra esse ipsius A accipiatur vt demonstretur, sed semper medium condenset quousque indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem vnum, cum immediatum fiat, & vna propositio simplex & immediata.*

Ostendit quomodo vtendum sit primis propositionibus in demonstrando. Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi [In priuatiuis autem, &c.] Circa primum tria facit. Primo ostendit qualiter oporteat sumere propositiones immediatas in demonstrationibus. Secundo ostendit, quomodo huiusmodi propositiones se habeant ad demonstrationes, ibi (Et quemadmonum in aliis.] Tertio epilogat, ibi [In ostensiuis quidem igitur.] Dicit ergo primo quod quando oportet demonstrare aliquam conclusionem affirmatiuam, puta omne b est a, necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de b quàm a, de quo a etiam prædicetur, & sit illud c, & si iterum aliquid sit de quo a per prius prædicetur quàm de c, sic semper procedendo, sic nec propositio nec terminus significans aliquod ens, accipietur in demonstrando extra ipsum a, quia oportebit quod a prædicetur de eo per se, & ita quod contineatur sub eo & non sit ab eo extrinsecum sed oportebit semper condensare media. Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse condensati sedentes in aliqua sede, quando inter sedentes nullus potest intercedere medius, ita & media in demonstratione dicuntur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium, Et hoc est quod dicit [quod medium densatur quousque] perueniat ad hoc quod spatia [fiant indiuisibilia] id est distantiæ inter duos terminos sunt tales quod non possunt diuidi in plures huiusmodi distantias, sed sit vnum spatium tantum. Et hoc contingit, quando propositio est immediata. Tunc enim vere est vna propositio nō solùm actu, sed etiam potentia, quando est immediata. Si .n. sit mediata, quamuis sit vna in actu, quia vnū prædicatur de vno, tamē est

est multa in potentia, quia accepto medio formantur duæ propositionis, Sicut etiam linea quæ est vna in actu in quantum est continua, est multa in potentia inquantum diuisibilis per punctum medium. Et ideo dicit quod propositio immediata est vna sicut simplex in diuisibilis. Deinde cū dicit.

A

ARGY.

Atque vt cæteris in rebus principium simplex est, idque non est idem vbique sed in pondere quidem est mina, in modulatione vero primus sensibilis sonus, & in aliis aliud; sic in ratiocinatione quidem est vnum, vacans medio propositio, in demonstratione autem, & scientia intellectus.

ANTI. Vide in an. not.

Et quemadmodum in aliis est principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus in membris autem diuisio, aliud autem in alio, sic est in syllogismo vno propositio immediata, in demonstratione autem & scientia, intellectus.

B

Ostendit quomodo se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi considerandum est quod sicut habetur in x. Metaphy. in quolibet genere oportet esse vnum primum, quod est simplicissimum in genere illo, & mensura omnium quæ sunt illius generis. Et quia mensura est homogenea mensuratio, secundum diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. Vnde hoc non est idem in omnibus, sed in grauitate ponderum accipitur vt vnum indiuisibile vncia, id est, quoddam minimum pondus, quod tamen non est simplex omnino, quia quodlibet pondus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per suppositionem. In melodiis autem accipitur vt vnum principium tonus qui consistit in sesquioctaua propositione, vel diesis quæ est differentia toni, & semitoni, & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autem principia sunt propositiones, vnde oportet quod proppsitio simplicissima, quæ est immediata sit vnum, quod est mensura syllogismorum. Demonstratio autem addit supra syllogismum quod facit scientiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum à principiis ad conclusiones, intellectus autem est absoluta & simplex acceptio principii per se noti. Vnde intellectus respondet immediate propositioni, scientia autem conclusioni quæ est propositio mediata. Sic igitur demonstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientiæ quam causat, vnum eius est intellectus.

Tex. cō 1 Lectio 2.

C

D

Deinde cum dicit.

ARGY.

In affirmationis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atque competit, cadit.

ANTI.

In demonstratiuis quidem igitur syllogismis eius qnod est, nihil cadit extra.

E

Epilogando concludit quod supra ostensum est, scilicet quod in affirmatiuis syllogismis medium non cadit extra extrema. Deinde cumdicit.

ARGY.

In negatiuis autem, vbi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit, veluti si A per B non competit B. Nam si C quidem cuilibet insit B, ipsum autem A nulli competat C, atque sit rursus A nulli competere C demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atque boc modo semper proficiscendum.

ANTI.

In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse nihil extra hoc cadat, vt si A non est in B per C. Si enim in B omni quidem est C in nullo C autem est A item si indigeat quod in C A nullo sit medium accipiendum est ipsius A, & C & sic semper procedet.

A

Ostendit quomodo vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ibi [Si vero oporteat monstrare.) Tertio in tertia, ibi (In tertio autem modo.] Dicit ergo quod in negatiuis syllogismis nihil mediorum acceptorum procedendo immediatè cadet extra genus terminorum affirmatiuæ propositionis in prima figura, puta si demonstrandum sit quod nullum b est a, & accipitur medium c tali existente syllogismo, nullum c, est c, ergo nullum b est a. Si ergo oporteat iterum probare quod in nullo c sit a, oportet accipere medium ipsius c, & a quod scilicet prædicetur de c, & per consequens de b, & sic perueniet ad genus terminorum affirmatiuæ propositionis, & ita semper procedetur quod media accepta non cadent extra affirmatiuam propositionem, cadent tamen extra genus prædicati negatiui, puta extra genus a. Deinde cum dicit.

B

ARGY.

Quod si sit ipsum D nulli E competere demonstrandum, hoc pacto, vt C cuilibet quidem D, nulli vero vel non cuilibet insit E, nullus extra ipsum E terminus vnquam cadet. Hoc autem est id, cui non inesse oportet.

ANTI. vide in an. not.

Si vero oporteat demonstrare quò D in E non sit, in eo quod est C in D quidem omni, in E autem nullo, aut non in omni vnquam extra E cadet. Hoc autem est, cui oporteat non inesse.

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit quod si oporteat demonstrare quod nullum e sit d in secunda figura accipiendo medium c, aut quoddam e est c, ergo nullum vel non omne est d nunquam medius terminus acceptus cadet extra e, quia si oportebit iterum demonstrare quòd nullum e est c, oportebit iterum accipere aliquod medium inter e, & c, quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura media accepta semper acccipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ, ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY.

At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, seiungeréque oportet, terminus sumendus vnquam egreditur.

ANTI.

In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuare, nequaquam extra ibit.

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit quòd in tertia figura media accepta non erunt extra prædicatum, quod negatur, neque extra subiectum à quo negantur. Et hoc ideo, quia medium subiicitur affirmatiuæ vel negatiuæ vtrique, vnde si oportet accipere aliquod medium, oportet iterum id medium subiici affirmando vel negando, & sic media accepta nunquam acciperentur neque extra prædicatum negatum, nec extra subiectum de quo negantur.

LECTIO XXXVII.

Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebatur.

ARGY. *Cum autem demonstrationum alia sit vniuersalis, alia particularis & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur vtra sit præstabilior. Et eodem modo de ea, quæ recte dicitur demonstrare, & de ea, quæ deducit ad id quod fieri nequit.*

ANTI. Tex.com. 39. *CVm autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia vero vniuersalis, & hæc quidem categorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & deducenti ad impossibile demonstratione.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, hîc agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuiditur hæc pars (Lect. 4.) in duas partes. In prima agit de comparatione demonstrationis. In secunda de comparatione scientiæ, ibi [Certior autem scientia est. &c.] Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem de comparatione demonstrationum. Secundo dicit quo ordine sit procedendum, ibi [Primo quidem igitur.) Tertio prosequitur dubitationes motas, ibi [Videbitur quidem igitur, &c.] Dicit ergo primo quod demonstratio tripliciter diuiditur. Vno enim modo diuiditur in vniuersalem & particularem. Alio autem modo in categoricam & priuatiuam, id est, affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eam, quæ demonstrat ostensiue, & in eam, quæ ducit ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis potior sit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hoc de vniuersali primo particulariue, deinde de affirmatiua, negatiuaque & postea de recta, deducenteque ad impossibile demonstratione determinabimus.*

ANTI. *Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstrare dicitur, & quæ est impossibile dicemus.*

Ostendit quo ordine sit agendum, & dicit quod primo agendum est de comparatione vniuersalis & particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quæ demonstrat aliquid affirmatiuè, & de ea, quæ demonstrat ad impossibile, vtrum scilicet affirmatiua sit potior, & vtrum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forsitan itaque cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior vniuersali videtur. Nam si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior, hæc enim sane demonstrationis est virtus, atque magis vnumquodque tum scimus, cum ipsum per se, quàm cum per aliud scimus, seu musicum Coriscum tum scimus magis cum percipiamus Coriscum esse musicum quàm eum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter, vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est æqualium laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam, vt ip-*

A *sum est ostendente, si igitur ea demonstratio præstabilior est, quæ per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demonstratio particularis magis nimirum demonstratio, ac præstabilior, quàm vniuersalis esse videbitur.*

ANTI. *Videbitur quidem igitur fortassis vtique quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si enim secundum quam maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio, hæc enim virtus demonstrationis est, magis autem scimus vnum cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundum aliud, vt musicum Coriscum quando Coriscus musicus est,*
B *quàm cum homo musicus sit, similiter autem & in aliis, sed vniuersalis quoniam aliud, non quoniam ipsum contingit demonstrat, vt quoniam æquitibiarum est, non quia æquitibiarum, sed quoniam triangulus, sed particularis, quoniam ipsum est; si igitur potior quidem est quæ est secundum ipsum, huiusmodi autem est particularis, vniuersali magis & potior vtique secundum partem demonstratio erit.*

Prosequitur dubitationes propopositas. Et primo de comparatione demonstrationis particularis & vniuersalis. Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ, ibi [Quod autem affirmatiua (Lect. 39.) &c.] Tertio de comparatione ostensiuæ & ducentis ad impossibile, ibi [Quoniam autem categori- (Lect. 40.) ca, &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit
C rationes ad ostendendum quod particularis demonstratio sit potior quàm vniuersalis. Secundo (Lec. 37. 11. expo. 5.) soluit eas, ibi [Aut primum quidem, &c.] Ter- (Lec. 38.) tio ponit rationes in contrarium ibi, [Amplius si demonstratio, &c.] Circa primum ponit tres rationes dicens, quod quibusdam forte videbitur per has rationes immediate ponendas, quod particularis demonstratio sit potior, vel dignior quàm vniuersalis. Et prima ratio talis est. Illa demonstratio est potior per quam maxime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus, domonstrationis est scire. Di- (Virtus rei cuiusque.) citur enim virtus vniuscuiusque id quod vltimum potest, sicut hominis qui potest ferre. C. libras, virtus non est quod ferat. x. sed quod ferat. C.
D quod est vltimum suæ potentiæ, vt dicitur in 1. de (Tex.cõ. 116) Cœlo & mundo. Hoc autem maximum est quod (Lec. 25. 1.) potest facere demonstratio, scilicet quod faciat (ex. 3.) scire. Vnde hæc est virtus demonstrationis. Vnũquodque autẽ tanto perfectius est, quanto magis (Tex. co. 18.) attingit ad propriam virtutem, vt patet in 7. Phy- (Lectio 6. 1.) si. Vnde manifeste patet hæc propositio quod (expo. 1.) quanto magis demonstratio facit scire, tanto est potior. Assumit autem quod magis vnumquodque cum cognoscimus ipsum secundum se, quàm quãdo cognoscimus ipsum secundum aliud, vtputa de Corisco, quod Coriscus est musicus magis hoc scimus, quàm si sciamus solum quod homo est musicus. Et ista propositio simpliciter vera est, quia semper id, quod est per se prius, est eo, quod
E est per aliud, & causa eius, vt dicitur in 8. Physico. Ex his itaq; subintelligitur cõclusio, quod potior (Tex. cõ. 91.) est demonstratio quæ facit scire aliquid secundũ (Lect. 9. 1.) se, quàm quæ facit scire secundum aliud. Demon- (expo. vlt.) stratio autem vniuersalis demonstrat aliquid & facit scire non secundum ipsum, sed secundum aliud, scilicet secundum vniuersale, sicut quod triangulus duorum æqualium laterum qui est isocheles habet tres, non quia est isocheles, sed quia est triangulus. Particularis autem demonstratio demonstrat de aliqua re particulari secundum seipsam. Vnde sequitur

secundum

secundum præmissa quod particularis demonstratio sit potior quam vniuersalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, si vniuersale quidem non sit præter res singulas quicquam, demonstratio autem opinionem efficit esse quid id, de quo demonstrat, vt quadam in ratione rerum talem esse naturam, ceu trianguli præter singulos figuræ præter singulas numeri denique præter singulos, atque ea demonstratio, quæ circa id versatur, quod est in ratione rerum, ea est demonstratione præstantior, quæ circa id versatur, quod rationem eorum, quæ sunt egreditur, eaque rursus, per quam non efficitur, vniuersalis autem talis est demonstratio, quod quidem intueri licet cum rationum similitudo mutato ordine demonstratur, nam id, inquiunt, quod est quid tale, similitudinem mutato ordine rationum subibit quod quidem neque linea, neque numerus est, neque solidum neque planum, sed præter hæc aliud quiddam, si igitur hæc demonstratio vniuersalis est magis, & est de eo, quod minus esse videtur, quam id, de quo particularis demonstrat, atque opinionem efficit falsam, vniuersalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.*

ANTI. *Amplius si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc, secundum quòd demonstrat, & quandam naturam esse hanc in his quæ sunt, vt trianguli præter quosdam, figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem est quæ est de esse, quam de non esse & propter quam non errabitur, quam propter quam errabitur, est autem vniuersalis huiusmodi, procedentes enim demonstrat quod est analogum, quod neque linea, neque numerus, neque solidum, neque planum est, sed præter hoc aliquid, si igitur vniuersalis quidem magis hoc est, de eo autem quod est, minus, quam particularis, & facit opinionem falsam, indignior vtique erit vniuersalis particulari.*

Vide in annot.

Quæ talis est. Vniuersale non est aliquid præter singularia, vt probatur in 4. Metaphysi. Demonstratio autem vniuersalis facit opinionem ex ipso modo suæ demonstrationis quod sit aliquid & quædam natura in entibus, Puta cum demonstrat aliquid de triangulo præter particulares triangulos, & de numero præter particulares numeros. Præmissis autem duabus propositionibus addit alias duas. Nam primæ propositioni, quæ dicebat quod vniuersale non est aliquid præter singularia, addit hanc propositionem, quod potior est demonstratio, quæ est de ente, quam quæ est de non ente. Secundæ autem propositioni, quæ dicebat quod demonstratio vniuersalis facit opinionem quod vniuersale aliquid sit in rerum natura, addit aliam propositionem, scilicet quod demonstratio, quæ non facit errare est potior quàm ea per quam erratur. Et ostendit quod propter demonstrationẽ vniuersalem, demonstrat de aliquo vniuersali sicut de quodam analogo, id est, sicut de quodam communi quod proportionaliter se habet ad multa, quasi sit aliquid commune quod neque est linea, neque numerus, neque solidum, id est, corpus, neque planum, id est, superficies, sed aliquid præter hoc, id est, ipsa quãtitas vniuersalis, vel aliquid præter hoc, id est, quod necesse est ponere ad hoc quod ista habeant rationem quantitatis. Sic igitur secundum duo media quasi duplici ratione concludit vnam conclusionem dicens, quod si vniuersalis demonstratio, ita se habet, quod minus de ente habet quam particularis, & magis facit opinionem falsam quàm particularis, sequitur ex his duobus mediis, quod vniuersalis sit indignior quàm particularis. Deinde cum dicit.

Tex.cõ 28. Lec.7.per to.

ARGY. *An horum altera ratio non magis est de vniuersali, quam de particulari. Nam si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterum, quo est talis sed quo triangulus est, is, qui scit illud ipsi competere quo duorum est æqualiũ laterum, minus profecto scit cuinam & ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est. Atque omnino si illud non eo triangulo competit, quo triangulus est, deinde quispiam id ipsum ostendit, non erit ipsius vtique demonstratio. Sin vero triangulo competit, vt triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo, quo triangulus est, percipit competere. Eadem est & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratióque est eadem, & non solo communis est nomine, atque cuius insunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non sane triangulus, vt duorum est æqualium laterum, sed è contra qui duorum est æqualium laterum, vt triangulus est, tales angulos habet. Quare qui scit vniuersaliter, is magis, scit vt quodque cuique competit, quam is, qui particulariter scit. Vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est demonstratione particulari.*

ANTI. *Aut primum quidem nihil magis, in vniuersali, quàm in particulari ratio est. Si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quòd est isocheles, sed secundum quòd triangulus est, cognoscens, quoniam ipsum, minus cognouit inquantum ipsum est, quam cognoscens, quoniam triangulus est, & omnino si non sit quidem secundum quòd est triangulus, postea demonstrat, non vtique erit demonstratio. Si vero sit cognoscens vnũquodque secundũ quod vnumquodq; est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum æquiuocationem, triangulus est, & inest omni triangulo, quod est duobus rectis habens æquales, non vtique & triangulus inquantum æquitibiarum, sed æquitibiarum secundum quòd est triangulus, habet huiusmodi angulos. Quare vniuersaliter sciens, magis cognouit secundum quòd est, quam secundum partem. Potior itaque est vniuersalis, quam particularis.*

Soluit prædictas rationes per ordinem. Et primo primam dicens, quod primum quidem, id est, secundum quod procedebat prima ratio non habet aliam rationem in vniuersali quàm in particulari, quia vtrobique inuenitur secundum se & secundum aliud. Et manifestat quod in vniuersali inueniatur secundum se. Habere enim tres angulos æquales duobus rectis, non conuenit isocheli secundum se, id est, secundum quod isocheles est, sed secundum quod est triangulus, & ideo qui cocognoscit quendam triangulum habere tres, scilicet isochelem, minus habet cognitionem de eo, quod est per se quàm si cognoscat quod triangulus habeat tres. Et est vniuersaliter dicendum, quod si sit aliquid, quod non insit triangulo secundum quod triangulus, & demonstretur de eo, quicquid sit illud, non erit vera demonstratio. Si autem insit & secundum quod est triangulus, cognoscens in vniuersali, de triangulo secundum quod huiusmodi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit conditionalem in cuius antecedenti ponuntur tria. Quorum vnum est quod triangulus sit in plus quàm isocheles. Secundum est quod triangulus prædicetur de isochele & aliis secundum eandem rationem & non æqui-

uoce. Tertium est quod habere tres angulos æquales duobus rectis insit omni triangulo. Et his tribus suppositis, consequens est quod habere tres non conueniat ad triangulum inquantum est isocheles, sed è conuerso. Apposuit autem prima duo in antecedente, quia si triangulus non esset in plus, vel si æquiuoce prædicaretur de pluribus, non comparatur ad isochelem sicut vniuersale ad particulare. Tertium autem addit, quia si habere tres non conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquantum triangulus, sed inquantum aliquis triangulus. Sicut hoc ipsum quod est habere tres, quia non conuenit omni figuræ inquantum est figura, sed inquantum est figura quædã, quæ triangulus est. Ex his concludit oppositum eius, quod obiectio supponebat scilicet quod ille qui scit in vniuersali, magis cognoscit rem per se & inquantum huiusmodi, quam ille, qui cognoscit in particulari. Et ex hoc concludit principale propositum scilicet quod potior sit demonstratio vniuersalis, quam particularis. Secundam rationem soluit ibi.

ARGY. *Præterea si vniuersale vna quadam sit ratio, & non solo communi nomine, non minus erit, quàm res nonnullæ particulares, quin etiam magis erit, ac tanto, quanto in illis sunt ea, quæ non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANTI. *Amplius si quidem sit quædam ratio vna, & non æquiuocatio, vniuersale erit vtique, nihilominus quibusdam secundum partem, sed magis est quanto incorruptibilia in illis sunt. Quæ vero secundum partem sunt, corruptibilia sunt magis.*

Et dicit, quod si vniuersale prædicatur de pluribus secundum vnam rationem, & non æquiuoce, vniuersale quantum ad id, quod rationis est, id est, quantum ad scientiam & demonstrationem, non erit minus ens, quam particulare, sed magis. Quia quod incorruptibile est, magis est quam corruptibile, modo autem vniuersale est incorruptibile, particularia autem sunt corruptibilia, quibus accidit corruptio secundum principia indiuidualia, non secundum rationẽ speciei, quæ communis est omnibus, & conseruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id, quod rationis est, vniuersalia magis sunt entia quam particularia. Quantum vero ad naturalem subsistentiã particularia sunt magis entia, quæ dicuntur primæ & principales substantiæ. Tertiam rationem soluit.

ARGY. *Præterea nulla prorsus necessitas cogit. Ideo præter hæc aliquid hoc esse putatur, quia vnum significat, Non enim id in ipso magis, quàm in aliis compelleret, quæcunque non substantiam, sed quantum, aut quale, cæteraque significant talia. Quod si putatur, non demõstratio sane, sed is, qui audit huius est causa.*

ANTI. *Amplius neque vna necessitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc, quoniam vnum ostendit nihil magis, quàm in alijs, quæcunque non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonstratio est causa, sed male audiens.*

Et dicit, quod quamuis in propositionibus, vel demonstrationibus vniuersalibus significetur aliquid vnum secundum se, puta triangulus, nulla tamen necessitas est, quod propter hoc aliquis opinetur quod triangulus sit quoddam vnũ præter multa, sicut in his, quæ non significant substantiam, sed aliquod genus accidentis, cum ea absolute significamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatem, non propter hoc cognoscimus aliquem opinari quod huiusmodi sunt præter substantiam. Intellectus enim potest intelligere aliquid eorum, quæ sunt coniuncta secundũ rẽ, sine hoc quod actu intelligat aliud, nec tamen intellectus est falsus. Sicut si album sit musicum, possum intelligere album, & aliquid attribuere ei, & demonstrare de ipso, puta quod sit disgregatiuum visus, nulla consideratione facta de musico. Si tamen aliquis intelligeret album non esse musicum, tunc intellectus esset falsus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus quod albedo est color, nulla mentione facta de subiecto, verum dicimus. Esset autem falsum si diceremus, albedo, quæ est color, non est in subiecto. Et similiter cum dicimus, omnis homo est animal, verè loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Esset tamen falsum si diceremus, homo est animal existẽs separatus à particularibus hominibus. Si autem hoc est, ergo sequitur quod demonstratio non sit causa falsę opinionis, qua quis opinatur vniuersale esse extra singularia, sed audiens, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vniuersali demonstrationi.

Intellectus per prima obe quid potest.

LECTIO XXXVIII.

Septem rationibus probat vniuersalem demonstrationem potiorem esse particulari.

ARGY. *Præterea, si demonstratio quidem est ratiocinatio causam ostendens, & propter quid est, vniuersale autem magis est causa, nam cui per se quippiam inest, id sibiipsi est causa, atque vniuersale primum est sane, ergo est causa, demonstratio nimirum vniuersalis præstabilior est demonstratione particulari. Est enim magis causa, & ipsius propter quid est.*

ANTI. *Amplius si demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ, & propter quid, vniuersale autem magis est causa, cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsum causa est, vniuersale autem primo est, cui inest per se, causa ergo vniuersale est. Quare & demonstratio dignior est. Magis enim causa est, & quod propter quid est.*

Postquam Philosophus soluit rationes quæ erant, vel stant ad partem falsam, hic inducit rationes ad partem veram scilicet ad ostendendum quod demonstratio vniuersalis sit potior. Et circa hoc ponit septem rationes, annectens eas præmissis solutionibus, ex quibus etiam propositum concludi potest, vt supra patuit. Prima ergo ratio talis est. Demonstratio est syllogismus ostendens causam & propter quid, sic enim contingit scire sicut habitum est. Sed vniuersale magis est tale, quam particulare. Iam enim ostẽsum est in prima solutione, quod vniuersali magis inest per se aliquid, quam particulari. Illud autem cui inest aliquid per se, est causa eius. Subiectum enim est causa propriæ passionis, quæ ei per se inest. Vniuersale autem est primum cui propria passio inest, vt ex supra dictis patet, quod proprie causa est id, quod est vniuersale. Ex quo concludit propositum scilicet quod demonstratio vniuersalis sit dignior, vtpote magis declarans causam, & propter quid. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ratio ad part. 5. Lect. 4. Lectio præsenti. ex 5.

Lect. 12. ex vlti. tex. 2. vltim.

Præterea

ARGY. *Praeterea vsque ad hoc propter quid quaerimus & tunc arbitramur scire, cum non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut fit quippiam, aut est. Sic enim ipsum extremum iam finis, ac vltimum est. Veluti gratia cuius accessit? vt argentum accipiat, & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet, & hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quaeritur, in ijs autem, quae sic sunt causae, vt harum gratia caetera sint, & fiant hoc scimus maxime pacto, & in caeteris tum maxime scimus, cum non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis aequales habere, quia duorum est aequalium laterum, restat quaerere, propter quid hoc eos angulos habet. Atque cognitio quia triangulus est, restat item quaerere, propter quid hoc eos triangulus habet. Quod si percipiamus, quia est figura quae rectis ex lineis constat, cui quidem non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti, tum profecto maxime scimus, ac etiam tum vniuersaliter scimus, Demonstratio igitur vniuersalis praestabilior est longe particulari.*

ANTI. *Amplius vsque ad hoc quaerimus propter quid, & tunc opinamur scire, cum non sit aliquod aliud, quàm hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis enim & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argentum; hoc autem est, quatenus reddat cui debuit, hoc autem est, vt non iniuste agat. Et sic procedentes, cum non amplius propter aliud, neque alterius causa, propter hoc sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tunc cognoscere magis propter quid venit. Si igitur se habet similiter in alijs causis & quae sunt propter quid, in ijs autem, quaecunque causa sic sunt, sicut quae est cuius causa, sic scimus maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem quòd quatuor, qui sunt extra, aequales sunt, quoniam isocheles, adhuc deest propter quid, quia triangulus, & hoc quia est figura rectilinea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime scimus, & vniuersale autem tunc. Vniuersalis itaque potior est.*

Et sumitur hęc ratio à causis finalibus. Vbi considerandum est quod aliquid est finis alterius, & quantum ad fieri & quantum ad esse. Quantum ad fieri quidem, sicut genus est propter formam. Quantum ad esse, sicut domus est propter habitationem. Dicit ergo vsque ad illum terminum quaerimus propter quid fiat aliquid, quousque non sit aliquid aliud assignare quam hoc, ad quod peruentum est propter quid fiat, vel sit id de quo quaeritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est vltimum, vt non sit aliquid aliud vlterius quaerendum est id, quod est verè finis & terminus, qui quęritur, cum quaerimus propter quid. Et ponit exemplum, puta si quaeramus cuius causa aliquis venit, & respondeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt scilicet non iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam non erit amplius aliquod aliud, propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finem, quae est beatitudo, dicemus quod propter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in omnibus aliis, quae sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igitur ita se habet in aliis causis, sicut in finalibus, quod tunc maxime scimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tunc in aliis maxime scimus, quando peruenimus ad hoc quod hoc inest huic, non amplius propter aliquid aliud. Et hoc, contingit quando peruenerimus ad vniuersale. Et hoc manifestat in tali exemplo. Si enim quaeramus de isto triangulo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt aequales quatuor rectis? Respondebitur quod hoc contingit huic triangulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus autem est talis, quia est figura rectilinea talis. Si amplius non possit procedi, tunc maxime scimus. Hoc autem est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

Finis alterius dupliciter.

Praeterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex ac ipsum vltimum pergit. At res quae sunt infinitę, eo nequeunt sciri. Quae vero sunt finitę, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res quae sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadant, quàm hae sane, quae sunt particulares. Vniuersalia igitur sunt demonstrabilia magis. At eorum magis est demonstratio, quae sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quae referuntur simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio pręstabilior est longe particulari, cum sit & magis, vt probatum est, demonstratio. ARGY.

ANTI. *Amplius quantocunque aliquid secũdum partes est, in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finem est. Secundum quòd sunt infinita, non sunt scibilia, sed secundum quod sunt finita scibilia sunt. Secundum itaque quòd vniuersalia sunt, magis sunt scibilia, quàm quę sunt secundum partem. Demonstrabilia ergo magis sunt vniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio, similiter enim magis ad aliud sunt. Dignior ergo vniuersalis est, quàm particularis, & magis demonstratio est.*

Et dicit, quod quanto magis proceditur versus particularia, tanto magis itur versus infinitium, quia vt dicitur in 3. Physic. infinitum cõgruit materiae quae est indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tanto magis itur ad aliquid simpliciter & in ipsum finem, quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formae quae est simplex, & habet rationem finis inquantum terminat infinitatem materiae. Manifestum est autem quod infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed inquantum aliqua sunt finita, intantum sunt scibilia, quia materia non est principium cognoscendi rem, sed magis forma. Manifestum est ergo, quod vniuersalia sunt magis scibilia quàm particularia. Ergo etiam sunt magis demonstrabilia, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul enim intenduntur ea, quę dicuntur ad inuicem. Demonstratio autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia sunt magis demonstrabilia, demonstratio vniuersalis erit potior. Quartam rationem ponit ibi.

Praeterea, si ea demonstratio magis est expetenda, per quam hoc & aliud scitur, quàm ea, per quam hoc solum percipitur, isque qui habet vniuersale, scit & particulare, & non e contra, patet vniuersalem demonstrationem expetendam esse magis, & praestabi-

liorem hoc quoque pacto, quàm demonstrationem particularem.

ANTI. *Amplius si magis praeponenda est secundum quam habet hoc & aliud, quàm secundum hoc solum cognouit vniuersale autem habens cognouit & particulare, hoc autem vniuersale non sciuit quare & sic vtique magis praeponenda erit.*

Quae talis est. Cum demonstrationis finis sit scientia, quanto demonstratio plura facit scire, tanto potior est. Et hoc est quod dicit, quod magis praeferenda est demonstratio, secundum quam homo cognoscit hoc & aliud, quàm ista secundum quam homo cognoscit vnum solum. Sed ille qui habet cognitionem de vniuersali, cognoscit etiam particulare, dummodo sciat quod sub vniuersali contineatur particulare, sicut qui cognoscit omnem mulam esse sterilem cognoscit hanc esse sterilem, sed ille qui cognoscit particulare, non propter hoc vniuersale cognoscit. Non enim si cognosco hanc mulam esse sterilem, propter hoc cognosco omnem mulam esse sterilem. Relinquitur ergo quod demonstratio vniuersalis, per quam cognoscitur vniuersale, sit potior quàm particularis, per quam cognoscitur particulare. Quintam rationem ponit.

ARGY. *Insuper vniuersaliter magis demonstrare nil aliud est quam per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem, id est, quod vacat medio, at hoc est principium. Si igitur demonstratio, quę conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea, quae non ex principio, vel ex minus principio proficiscitur, atque talis est ea, quae magis vniuersalis est demonstratio, vniuersalis profecto demonstratio praestabilior est demonstratione particulari. Veluti si demonstrare oporteat a competere d, mediaque sint b atque c, & b sit superius ipso c; ea sane demonstratio, quae per b medium conficitur magis erit vniuersalis, quàm ea, quae per medium c extruetur. At enim harum rationum nonnullae differendi subeunt modum.*

ANTI. *Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis demonstrare est quod est per medium demonstrare cum propinquius sit in principio, proximum autem est immediatum, hoc autem est principium. Si igitur quae ex principio est, ea, quae nō est ex principio & quę magis, etiam ex principio, ea, quae minus est certior est demonstratio, est autem huiusmodi vniuersalis magis, dignior vtique erit vniuersalis magis. Vt si oporteat demonstrare a de d, media sunt in quibus est b c, magis autem sursum sit b, quare si per b vniuersale magis est. Sed eorum quae dicta sunt, quaedam logica sunt.*

Quae talis est. Quanto medium demonstrationis est propinquius primo principio, tanto demonstratio est potior. Hoc probat, quia si illa demonstratio quae procedit ex principio immediato, est certior ea quae non procedit ex principio immediato, sed ex mediato, necesse est, quod quanto aliqua demonstratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tanto sit potior. Sed vniuersalis procedit ex medio propinquiori principio, quod est propositio immediata. Et hoc manifestat in terminis. Si enim oporteat demonstrare a, quod est vniuersalissimum, de d, quod est particularissimum, puta substantiam de homine, & accipiantur b, & c, puta animal & viuum, ita quod b sit superius quam c, sicut viuum quā animal, manifestum est quod b quod est vniuersalius, erit mediatum ipsi a & per hoc magis co-

A gnoscitur, quam per c quod est minus vniuersale. Vnde relinquitur, quod demonstratio vniuersalis potior sit, quàm particularis. Addit autem quasdam praedictarum rationum logicas esse, quia scilicet procedunt ex communibus principiis, quae non sunt demonstrationi propria, sicut praecipue tertia & quarta quae accipiunt pro medio id, quod est commune omni cognitioni. Aliae vero tres praedictarum rationum scilicet prima, secunda, & quinta, magis videntur esse analyticae, vt pote procedentes ex propriis principiis demonstrationis. Sextam rationem ponit ibi.

Maxime autem inde patet vniuersalem magis praestabilem esse. Nam eam propositionem priorem habemus, posteriorem quoque tum quodammodo scimus, potentiaque habemus, veluti si quispiam omnē triangulum scit duobus rectis aequales habere, eum quoque qui duorum est aequalium laterum scit quodammodo, potentiaque duobus rectis aequales habere, & si nescit ipsum triangulum esse. Sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, neque potentia, neque actu. ARGY. B

Maxime autem manifestum est quòd vniuersalis magis propria sit, quoniam propositionum, hanc quidem priorem habentes, scimus quodammodo & posteriorem, & habemus potentia. Vt si aliquis cognouit quòd omnis triangulus habet angulos tres ęquales duobus rectis, sciuit quodammodo quòd isocheles duobus rectis potentia sit, etsi non cognouit quidem quòd triangulus sit. Hanc autem habens propositionem, vniuersale nullo modo cognouit, neque potentia, neque actu. ANTI. C

Et dicit, quod maxime euidens est vniuersalem demonstrationem principaliorem esse ex ipsis propositionibus, ex quibus vtraque demōstratio procedit. Nam vniuersalis demonstratio procedit ex vniuersalibus propositionibus. Particularis autem demonstratio procedit ex aliqua particulari propositione. Propositionum autem vniuersalis & particularis talis est comparatio, quod ille qui habet cognitionem de priori scilicet de vniuersali, cognoscit quodammodo posteriorem scilicet in potentia. Nam in vniuersali sunt in potentia particularia, sicut in toto sunt potentiā partes. Puta si aliquis cognoscit D quod omnis triāgulus habet tres angulos ęquales duobus rectis, iam in potentia cognoscit hoc de isochele. Sed ille qui cognoscit aliquid de particulari, non propter hoc cognoscit in vniuersali, neque in potentia neque in actu. Non vniuersalis propositio continetur in particulari, neque in actu, neque in potentia. Si igitur demonstratio est potior, quae ex potioribus propositionibus procedit, sequitur quod demonstratio vniuersalis sit potior. Est autem attendendum, quod haec non differt à quarta supraposita, nisi quod ibi fiebat comparatio conclusionum, quae cognoscuntur per demonstrationem, hîc autem fit comparatio propositionum, ex quibus demonstratio procedit. Septimam rationem ponit ibi. E

Deduci conclu. intenta. Haec ratio diff. a. 4. suprapo-sita.

Praeterea vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autem ad ipsum sensum vtique terminatur. Sed vniuersalem quidem demonstrationem praestabiliorem esse particulari, satis iam per ea, quae dicta sunt demonstrauimus. ARGY.

Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensu perficitur. Quòd vniuersalis igitur dignior sit particulari, tot nobis dicta sunt. ANTI. T ex.cō.42.

Quae

Quæ talis est. Vniuersalis demonstratio intelligibilis est, id est, in ipso intellectu terminatur, quia finitur ad vniuersale quod solo intellectu cognoscitur. Sed demonstratio particularis in intellectu incipiens terminatur ad sensum, quia concludit particulare, quod directe per sensum cognoscitur, & per quandam applicationem seu reflexionem, vero non demonstrans, vsque ad particulare producitur. Cum igitur intellectus sit potior sensu, sequitur quod demonstratio vniuersalis potior sit, quam particularis. Vltimo epilogando concludit hoc esse manifestum per omnia supradicta.

Cum minori subintellecta.

LECTIO XXXIX.

Quinque rationibus ostenditur affirmatiuam demonstrationem potiorem esse negatiua.

ARGY. *Affirmatiuam autem negatiua demonstrationi præstare hinc sane patebit. Sit enim ea præstabilior demonstratio, cætera modo sint eadem, quæ ex minoribus postulationibus, aut suppositionibus aut propositionibus constat. Nam si sint similiter notæ, citius per hasce cognitio comparabitur. Quod quidem magis est expetendum. Huius autem propositionis præstabiliorem, in quam esse vniuersaliter quæ ex paucioribus constat. Hæc autem est ratio. Nam si similiter sunt ipsa media nota, priora vero sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, qua b c d medijs a demonstratur ipsi competere e, alia vero, qua rursus a per b, c media ipsi d competere demonstratur. Hæ igitur a d, inquam, & a e, simili modo sese habent, sed a d prior est, atque notior a e. per illam enim hęc demonstratur, atque id magis creditur per quod ostenditur aliud. Demonstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat, modo sint cætera paria, pręstabilior est, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propositionesue duas, demonstrant. Verum altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & non esse sumit. Ex pluribus ergo constat, quare inferior est, vt constat, affirmatiua.*

ANTI. *QVod autem affirmatiua priuatiua, hinc manifestum sit. Sit enim demonstratio dignior, alijs eisdem existentibus, aut quæ ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sint similiter, velocius cognoscere per hæc est. Hoc autem appetibilius est. Ratio autem huius propositionis, quòd melior sit ex minoribus, vniuersalis sic est. Si enim similiter erit cognita esse media, priora autem notiora. Sit igitur per demonstrationem eorum quę sunt b c d, quòd a in e sit, altera vero per b c quòd a in d sit. Simiter igitur habet hoc quòd a in d sit & quòd a in e sit. Sed quòd a in d sit prius est, & cognoscibilius, quàm quòd a in e, secundum enim hoc illud demonstratur. Credibilius autem est illud quod est propter quod aliquid. Et quę vtique per minima demonstratio, melior est, aliis eisdem existentibus. Vtręque quidem igitur per tres terminos & propositiones duas demonstrantur. Sed & hęc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid. Per plura itaque. Quare indignior est.*

Vide in annotatione.

Postquam Philosophus ostendit quod demonstratio vniuersalis est potior quam particularis, hîc ostendit quod demonstratio affirmatiua sit potior negatiua. Et circa hoc ponit quinque rationes. In quarum prima hoc præsupponit, quod cæteris paribus illa est dignior demonstratio, quæ procedit ex paucioribus & suppositionibus

A aut propositionibus. Quæ quidem qualiter differant ex supra dictis patet. Nam propositiones possunt dici illæ, quæ sunt per se notæ, quæ neque suppositiones neque petitiones sunt, vt supra dictum est. Suppositio autem à petitione differt. Nam suppositio est propositio non per se nota, sed accipitur sicut à discente opinata. Positio autem est propositio, quæ non est opinata à discente, siue habeat contrarias opiniones, siue non. Quòd autem demonstratio sit dignior, quæ paucioribus vtitur, cęteris paribus, ostendit dupliciter. Primo quidem, quia si detur quod vtræque propositiones ex quibus proceditur B sint æquè notæ, sequitur quod velocius esset cognoscere per pauciores propositiones quàm per plures, quia citius determinatur discursus qui est per pauciores propositiones, quam qui est per plures. Hoc enim est eligibilius seu appetibilius quod homo citius addiscat. Vnde relinquitur quòd demonstratio quę ex paucioribus propositionibus procedit, dummodo sint æque notæ, sit melior. Secundo probat eandē propositionem vniuersaliter absque prædicta suppositione scilicet quod oēs propositiones assumptæ sint æqualiter notæ. Et ad hoc probandum, assumit hanc suppositionem, quod media, quæ sunt priora sunt notiora. Hoc enim oportet esse vniuersaliter verum. Hoc igitur supposito, sit vna C demonstratio in qua demonstretur quod a sit in e per tria media, quæ sunt e c d, quæ quidem cōcludit ex quatuor propositionibus, quæ sunt omne b est a, omne c est b, omne d est c, omne e est d. Alia vero demonstratio sit, quæ concludat eam conclusionē scilicet a esse in e per duo media, quę sunt 3. b vel tres propositiones. His itaque suppositis manifestum est, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora sunt notiora vt dictum est, necesse est quod ęqualiter sit nota hęc propositio, omne d est a, etiam in demonstratione prima, & omne e est a in secunda, quia vtrobique inueniuntur duo media. Sed manifestum est quod in prima D demonstratione hæc propositio, omne d est a, prior & notior est quàm hæc propositio, omne e est a. Et quia hæc secūda demōstratur ex priori in prima demonstratione, & ex his, quæ supra dicta sunt, apparet quod id per quod demōstratur aliquid, est credibilius & notius eo, quod per ipsum demonstratur, relinquitur quod hæc propositio, omne e est a, secundū quod concluditur per secundam demonstrationem, sit notior quam eadem propositio secundum quod concluditur per priorem demonstrationē, quæ vtebatur pluribus mediis. Relinquitur igitur, quod demonstratio quæ ex paucioribus procedit, est potior ea quę procedit ex pluribus. E Maiore igitur propositione probata, Aristo. assumit quod affirmatiua demonstratio ex paucioribus procedit quam negatiua, non quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propositionibus secundum materiam, quia vtraque demonstratio tam affirmatiua quam negatiua demonstrat per tres terminos & duas propositiones, sed demonstratio dicitur ex pluribus procedere secundum propositionum qualitatē. Nam demonstratio affirmatiua solum accipiens, id est, procedit ex solis propositionibus affirmatiuis, demonstratio vero negatiua accipit esse, & non esse, id est, assumit affirmatiuam & negatiuam simul. Ergo dignior est affirma-

Lect. 19.

tiua negatiua. Secundam rationem ponit ibi. A

ARGY. *Præterea id ita eſſe patet cum demonſtratum ſit ratiocinationem eſſe non poſſe, ſi ambæ propoſitiones ſint negatiuæ, ſed alteram talem, alteram affirmatiuam eſſe oportere.*

ANTI. *Amplius quoniam oſtenſum eſt impoſſibile eſſe per vtramque priuatiuarum propoſitionum fieri ſyllogiſmum, ſed vnam quidem oportet huiuſmodi eſſe, alteram vero quoniam eſt.*

Et inducitur hæc ſecunda ratio ad confirmationem primæ, quæ poterat videri deficiens, ex hoc quod non aſſumebatur ſub maiori propoſitione eo modo quo probatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc ſecundam B rationem ad confirmationem primæ. Oſtenſum enim eſt in libro Priorum, quod ex duabus propoſitionibus negatiuis non poteſt fieri ſyllogiſmus, ſed oportet ad minus vnam quidem propoſitionem eſſe affirmatiuam & alteram negatiuam, ex quo aperte apparet quod propoſitiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad ſyllogizandum, quam negatiuæ. Vnde ſequitur quod demonſtratio affirmatiua, quæ procedit ex ſolis affirmatiuis, eſt potior quàm demonſtratio negatiua, quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi. C

ARGY. *Præterea inſuper hoc ſumere oportet. Nam cum demonſtratio accreſcit, affirmatiuas quidem propoſitiones neceſſe eſt fieri plures, ſed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna ſint negatiuæ. a namque cõpetat b, & b cuilibet inſit e. Si igitur ambæ propoſitiones ſunt augendæ, media ſunt interponenda, atque inter a b ſit d. inter b e ſit e. Patet igitur e quidem affirmatiue tam ſubiici quàm etiam dici, d vero dici quidem affirmatiue, ſubiici autem negatiue. Nam ipſum quidem de quolibet b prædicetur, a vero nulli ipſi inſit, oportet. Fit igitur vna propoſitio negatiua, ipſa, inquam, a d. Idem eſt & cæteris in ratiocinationibus modus. Et enim neceſſe eſt medium quidem id, quod inter affirmatiuæ propoſitionis terminos cadit, interuallum vtrumque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna ſit hæc propoſitio talis, cæteræ omnes ſunt, vt* D *patet, affirmatiuæ. Si igitur id, per quod quippiam demonſtratur, notius eſt, magiſque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuam demonſtratur, vt patuit, affirmatiua vero per negatiuam non demonſtratur, hæc ipſa ſane, cum prior ſit, & notior, & magis credatur, præſtabilior erit ſine dubio negatiua.*

ANTI. Vide in annotatione. *Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, Prædicatiuas quidem augmentata demonſtratione neceſſe eſt fieri plures, priuatiuas autem impoſſibile eſt plures vna in omni ſyllogiſmo eſſe. Sit enim in nullo eſſe a in quibus eſt b, in c autem omni ſit b. Si igitur opus eſt iterum augere vtraſque propoſitiones, medium inueniendum eſt. Huiuſmodi quidem a b ſit d, ſed b c. ſit e. Equidem igitur* E *manifeſtum eſt prædicatiuum eſſe, ſed d b prædicatiuum quidem, a d autem tanquam priuatiuum ponitur. d quidem enim de omni b ſed a in nullo oportet d eſſe. Fit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt a d. Idem autem modus eſt in aliis ſyllogiſmis. Semper enim medium quidem prædicatiuorum terminorum prædicatiuum in vtraque eſt, ſed priuatiuis alterum tantum priuatiuum neceſſe eſt eſſe. Quare hæc vna ſit huiuſmodi propoſitio, alio vero prædicatiua. Si igitur notius eſt illud, per quod demonſtratur & credibilius, demonſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, priuatiua autem per illam non demonſtratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum ſit, melior vtique erit.*

Et dicit quod ſecundum conſequentiam præmiſſarum rationum poſſumus hoc accipere, quod quando demonſtratio augmentatur, ſcilicet per reſolutionem propoſitionum in ſua principia, neceſſe eſt eſſe plures propoſitiones affirmatiuas, ſed negatiuas impoſſibile eſt eſſe plures, quam vnam. Sit enim talis demonſtratio negatiua. Nullum b eſt a, omne c eſt b, ergo nullum c eſt a. Augeatur ergo demonſtratio quantum ad vtramque propoſitionem, ſi vtraque ſit mediata, accipiendo medium vtrinſque, & medium quidem maioris propoſitionis, ſcilicet nullum b eſt a ſit d, medium autem minoris propoſitionis, ſcilicet omne c eſt b, ſit e. Et quia hæc propoſitio omne c eſt b affirmatiua, ad quam concludendam non concurrit aliqua negatiua, neceſſe eſt, quod eius medium quod eſt e ſit affirmatiuum ad vtramque extremitatem, & ſic ſumuntur duæ propoſitiones affirmatiuæ, ſcil. omne e eſt b, omne c eſt e. Sed maior propoſitio eſt negatiua, ſcil. nullũ b eſt a, negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, ſed in prima figura per quam maxime ſit demonſtratio ſecundum præmiſſa, maiorem oportet eſſe negatiuam & minorem affirmatiuam, vnde oportebit quod hoc medium d ſit affirmatiuum per comparationem ad b, ſit autem negatiuum per comparationem ad a tali demonſtratione facta. Nullum d eſt a, omne b eſt d, ergo nullum b eſt a. Sic igitur augmentata demonſtratione negatiua per reſolutionem propoſitionum in ſua principia, erunt quatuor propoſitiones, quarum vna ſola eſt negatiua, ſcilicet nullum d eſt a, tres aliæ erunt affirmatiuæ, ſcilicet omne c eſt e. Et idem eſt in omnibus aliis ſyllogiſmis, quia ſemper neceſſe eſt medium per quod affirmatiuæ propoſitiones probantur, eſſe affirmatum ad ambo extrema. Medium autem per quod probatur negatiua propoſitio, neceſſe eſt eſſe ſolum negatiuum ad vnam extremitatem, & ita ſequetur quod vna ſola propoſitio eſt negatiua, aliæ omnes affirmatiuę. Ex quo patet, quod propoſitio negatiua maxime demonſtratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demonſtratur eſt notius, & credibilius, eo quod per ipſum demonſtratur, cum negatiua propoſitio maxime demonſtretur per affirmatiuas, non autem è conuerſo, ſequeretur quod affirmatiua propoſitio ſit prior & notior & credibilior quam negatiua, vnde demonſtratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea ſi vniuerſalis ea propoſitio, quę vacat medio ratiocinationis, eſt, vt patet, principium, atque in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua, vero eſt negatiua, conſtat autem affirmatiuam negatiuam priorem eſſe, notioremue, negatio namque per affirmationem innoteſcere ſolet, præceditque negationem affirmatio, perinde ad eſſe præcedit non eſſe, affirmatiua profecto demonſtratio probabilior eſt negatiua, quippe cum principium ipſius, negatiuæ ſit principio præſtabilius, eamque præſtabiliorem eſſe oporteat, quæ præſtabilioribus principiis vtitur. ARGY.

Amplius ſi principium ſyllogiſmi propoſitio vniuerſalis immediata eſt, eſt autem in demonſtratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua vniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota eſt, & prior affirmatiua eſt, ſicut prius eſt eſſe, quàm non eſſe: quare potius eſt principium demonſtratiuæ quàm priuatiuæ. Digni oribus autem principiis vtitur dignior. ANTI.

Et

Et dicit quod principium demonstratiui syllogismi est propositio vniuersalis immediata, ita tamen quod affirmatiui syllogismi est principium proprium affirmatiua propositio, negatiui autem syllogismi proprium principium negatiua propositio vniuersalis. Sed nobilioris principii nobilior est effectus. Ergo secundum proportionem propositionis affirmatiuæ ad negatiuam est proportio demonstrationis affirmatiuæ ad negatiuam. Sed affirmatiua propositio est potior quàm negatiua. quod probat dupliciter. Primo quidem, quia affirmatiua est prior & notior cum per affirmatiuam probetur negatiua & non è conuerso. Secundo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem, sicut esse prius est, quàm non esse, quamuis in vno & eodem quod de non esse in esse procedit, non esse sit prius tempore, esse tantum est prius natura, & simpliciter prius etiam tempore, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet quod affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest.*

ANTI. *Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua non est priuatiua.*

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affimatiua, quia non potest esse negatiua demonstratio sine affirmatiua propositione, quę non probatur nisi per affirmatiuam demonstrationem. Ergo demonstratio affirmatiua est principalior quam negatiua.

LECTIO XL.

Ex natura demonstrationis ostensiuæ, & deducentis ad impossibile, ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad impossibile ostenditur.

ARGY. *Cum autem affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex com. 41. *QVoniam autem categorica priuatiua dignior sit, manifestum est & ad impossibile ducente.*

Postquàm Philosophus ostendit quod demõstratio vniuersalis dignior est particulari, & affirmatiua negatiua, hic ostendit tertio quod ostẽsiua potior est, quæ ducit ad impossibile. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo præmittit quædam necessaria ad propositum ostendendum, ibi [Oportet autem scire.] Tertio probat propositum, ibi [Natura autem prior &c.] Dicit ergo primo, quod quia ostensum est, quod affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua, ex hoc vlterius sequitur, quod affirmatiua demonstratio ostensiua est potior ea, quæ ducit ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque primo scire differentiam ipsarum oportet. Igitur a quidem nulli b competat, b vero cuilibet insit c. Atque hoc pacto negatiua recta fit demonstratio, qua quidem a processione recta nulli c competere demonstratur.*

ANTI. *Oportet autem scire quæ differentia sit ipsarum. Si igitur a in nullo b insit, c autem omni b, necesse est in nullo c esse a. Sic igitur acceptis demonstratiua priuatiua erit* A *demonstratio, quoniam a in c non erit.*

Præmittit quędam quę sunt necessaria ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quæ sit demonstratio negatiua. Secundo ostendit quę sit demonstratio, quę ducit ad impossibile, ibi [Quæ vero ad impossibile.] Tertio concludit comparationem vnius ad alterum, ibi [Termini igitur.] Dicit ergo primo, quod ad propositum ostendendum, oportet cõsiderare differentiam ipsorum scilicet demonstrationis negatiuæ & ducentis ad impossibile. Si ergo accipiatur quod a in nullo b sit, & b sit in omni c & concludatur a esse in nullo c, erit demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

B ARGY. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic se habet. Nam si demonstrandum est a nulli competere b sumendum est è contra, cuilibet eidem ipsum competere. At b etiam cuilibet c. Quare fit vt a cuilibet competat c. Sit autem notum atque concessum hoc minime fieri posse. Non ergo fieri potest vt a competat ipsi b, quod si b conceditur ipsi competere c, fieri profecto nequit, vt a competat ipsi b.*

ANTI. Vide in annot. *Quæ vero est ad impossibile, sic se habet. Si opus est demonstrare quòd a in b non sit, accipiendum est affirmatiuè a esse in b & b in c. Quare accidit a in c esse. Hoc autem sit notum & certum quod impossibile est esse.*

Manifestat quæ sit demonstratio ducens ad impossibile. Et dicit, quod demonstratio ducens ab impossibile, hoc modo se habet. Sit ita C quod oporteat demonstrare quod a non insit b. accipiamus oppositum eius quod probare volumus, scilicet omne b est a, & accipiamus quod b sit in c per hanc propositionem, omne c est b, ex quibus sequitur conclusio, omne c est a, & sit ita quod notum sit & concessum apud omnes quod est impossibile. Et ex hoc concludimus primam esse falsam, scilicet omne b est a, & ita oportebit vel quod nullum b sit a, vel saltè quod quoddam b non sit a. Sed hoc tamen intelligendum est quod sequitur a non esse in b quando manifestum est b esse in c, quia si manifestum esset hanc esse falsam, omne c est a, & si non esset manifestum hanc esse veram, omne c est b, non esset per consequens manifestum hanc esse falsam, omne b est a, quia falsitas conclusionis poterat procedere ex alterutra præmissarum, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit. Ad demon. ad impossibile sequi. D

ARGY. *Termini igitur ordine simili disponuntur, verum differentia consistit in propositionum negatiuarum cognitione, vtra, inquam, istarum sit notior, vtrum hæc, a nulli competit b, an ista a nulli competit c. Cum igitur conclusio notior est, tum ea sane fit demonstratio, qua deducitur in id, quod haudquaquam fieri potest. Sed cum ea propositio quæ in ratiocinatione sumitur notior est, tum recta nimirum efficitur demonstratio.*

ANTI. *Termini quidem similiter ordinantur. Differt autem in quo & qualis sit notior priuatiua propositio, vtrum igitur quæ est a b non in sit, aut a c non insit. Cum igitur conclusio notior, quoniam non est a in b, ad impossibile fit demonstratio. Cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est.* E

Concludit comparationem vtriusque demonstrationis præmanifestatæ. Et primo ostendit in quo conueniunt, quia in simili ordinatione terminorum. Nam sicut in demonstratione negatiua accipitur b medium inter a & c, ita in ea, quæ ducit ad impossibile. Secundo autem ostẽdit differentiam, quia differt in vtraque demõstratione quæ negatiua propositio sit notior, vtrum scilicet ista propositio, nullum b est a,

vel ista, nullum c est a, quia in demonstratione ducēte ad impossibile accipitur ista propositio, c non est a, vt notior, quia ex hoc quod est a nō in c esse, ostenditur a non esse in b, vnde hæc, c non est a, sumitur vt notior. Sed quando illa, quæ ponitur vt præmissa in syllogismo accipitur vt notior, tunc est demonstratiua, id est ostensiua demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat propositionem hanc, a nulli competit b, priorem hac esse natura, a nulli competit c. Ea namque sunt conclusione priora, ex quibus emergit ipsa conclusio. Atque patet hanc quidem, a nulli c competit, conclusionem esse, illam autem a nulli c competit, id esse, ex quo emergit ipsa conclusio.*

ANTI. *Natura autem prior est, quæ est quòd a in b non sit, quam a non in c. Priora enim & notiora natura conclusione sunt, ex quibus est conclusio. Est autem quæ est a quidem in c non esse conclusio, a autem non in b ex quibus est conclusio.*

Ostendit propositum hoc modo. Ista propositio, b non est a, est naturaliter prior quàm ista propositio, c non est a. Et hoc probat per hoc, quod præmissæ, ex quibus infertur conclusio, sunt naturaliter priora conclusione. Sed in ordine syllogismi, c non est a, ponitur vt conclusio, sed, b non est a, ponitur vt id, ex quo conclusio infertur, ergo, b non est a, est naturaliter prior. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Non enim si fit vt quippiam tollatur, hoc quidem est conclusio, illa vero ex quibus, sed id quidem, ex quo fit ratiocinatio, sic se habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem. At a c & a b propositiones, non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demonstratio, quæ ex notioribus, prioribusque conficitur, semper est præstabilior, vtraque vero demonstratio dicta ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex posteriore, negatiua demonstratio recta præstabilior est ea simpliciter demonstratione, quæ deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuam quoque demonstrationem rectam, quę quidem negatiuæ præstat, vt patuit, præstabiliorem esse eadem.*

ANTI. *Non enim si contingit remoueri aliquid, hęc conclusio est, illa autem sunt ex quibus. Sed hoc quidem ex quo syllogismus est, quod vtique sic se habet, quoniam aut vt totum ad partem, aut vt pars ad totum se habet. Sed quę sunt a in c & a b propositiones non sic se habent adinuicem. Si igitur ex notioribus sit & credibilioribus dignior est. Sunt autem vtraque ex non esse credibiles. Sed hæc quidem ex priori, illa autem ex posteriori, potior simpliciter vtique erit ea, quæ est ad impossibile, priuatiua demonstratio quare & cum hac dignior prędicatiua, manifestum est quòd & ea, quę est ad impossibile, potior est.*

Remouet quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quod etiam ista negatiua, c non est a, est id ex quo concluditur in demonstratione ad impossibile quod, b non est a. Sed hoc excludit dicens, quod per hoc quòd conclusio interimitur & ex eius interēptione interimitur aliquod præmissorū, non efficitur quod id quod prius erat conclusio fit principium, & è conuerso simpliciter & secundum naturam, sed solum quoad aliquid. Nam ista est habitudo cōclusionis & principiorum, quod interempta conclusione interimitur principium. Sed illud quidem est sicut principium ex quo syllogismus procedit, quod se habet ad conclusionem vt totum ad partem, & conclusio se habet ad principium vt pars ad totum. Nam subiectum conclusionis negatiuæ sumitur sub subiecto primę

A propositionis. Non autem ita se habent a c & a b propositiones quod a c comparetur ad b vt totum ad partem. Non enim b a accipit sub c a, sed potius è conuerso. Vnde relinquitur quod licet interempto c a concludatur interemptio eius, quod est b a, naturaliter tamen c a est conclusio, & b a est principium, & per consequens, b non est a, est naturaliter notior, quàm, c nō est a. Et ex hoc sic argumentatur. Illa demonstratio est dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demonstratio negatiua procedit ex notiori & priori quam demonstratio ducens ad impossibile. Vtraque enim facit scire per aliquā
B negatiuam propositionem, sed demonstratio negatiua procedit ad faciendam fidem ex hac propositione negatiua, b non est a, quæ est naturaliter prior. Demonstratio autem ducens ad impossibile procedit ad faciendum fidem ex hac propositione negatiua, c nō est a, quæ est posterior naturaliter. Relinquitur ergo, quod demonstratio negatiua sit potior eâ, quæ ducit ad impossibile. Sed affirmatiua est potior negatiua, vt supra ostensum est, ergo demonstratio affirmatiua ostensiua est multo potior eâ, quæ ducit ad impossibile.

LECTIO XLI.

C Modos tres exponit, quibus comparantur scientiæ in certitudine, hinc de vnitate & diuersitate scientiarum tractat, quomodo item vna conclusio ex pluribus principiis possit probari docet.

ARGY. *Scientia autem est exactior, atque prior ea quæ est eadem ipsius esse, atque propter quid est, sed non ea, quæ est ipsius esse, siue ea, quę est ipsius propter quid est. Et ea, quæ non est de subiecto, vt arithmetica ipsa musica. Et item ea, quæ est ex paucioribus, ea, quę est ex additione, vt arithmetica ipsa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas est substantia vacans positione, punctum vero est cum positione substantia. Hoc igitur ex additione esse dico.*

D ANTI. *Certior autem scientia est & prior quęcunque ipsius quia & propter quid eadem est, sed non est ipsius quia, extra eam, quæ est propter quid. Et quæ non est de subiecto, illa quæ est de subiecto, vt arithmetica harmonica. Et quæ est ex minoribus, ea, quæ ex appositione. Dico autem ex minoribus, eam quę non est ex additione, vt vnitas substantia est sine positione, punctum autem substantia posita. Hoc autem est ex appositione.*

Postquam Philosophus comparauit demonstrationes adinuicem, hîc agit de comparatione scientiæ, quæ est demonstrationis effectus. Et
E diuiditur in duas partes. In prima parte comparat scientiam ad scientiam. In secunda comparat scientiam ad alios modos cognoscendi, ibi [Scibile autem & scientia differunt.] Circa primum duo facit. Primo comparat scientiam ad scientiam secundum certitudinem. Secundo secundum vnitatem & pluralitatem, ibi [Vna scientia autem &c. Circa primum ponit tres modos, quibus vna scientia est certior Lect. 44.
aliâ. Primum modum ponit dicens, quod illa scientia est prior & certior quam alia, quæ scilicet eadem facit cognoscere, & quia, & propter quid. Non autem est illa certior, quæ cognoscit

Lect. 2. 5 te. expo. 4.

scit propter quid. Hæc enim est dispositio scientiæ subalternantis ad subalternatam, vt supra dictum est. Nam scientia subalterna separatim scit quia, nesciens propter quid. Sicut chirurgus scit quod vulnera circularia tardius curantur, non autem scit propter quid. Sed huiusmodi cognitio pertinet ad geometram, qui considerat rationem circuli, secundum quam partes eius non appropinquant sibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit quod vulnera triangularia citius sanantur. Secundum modum ponit dicens, quod illa scientia, quæ non est de subiecto, est certior illa, quæ est de subiecto. Et accipitur hic subiectũ pro materia sensibili, quia vt Philosophus docet in 2. Physic. quædam sunt scientiæ pure mathematicæ, quæ omnino abstrahunt secũdũ rationẽ à materia sensibili, vt geometria & arithmetica, quædam autem scientiæ sunt mediæ, quæ scilicet principia mathematica applicãt ad materiã sensibilẽ, sicut perspectiua applicat principia geometriæ ad lineam visualem, & harmonica, id est, musica applicat principia arithmeticæ ad sonos sensibiles. Vnde hic dicit quod arithmetica est certior quàm musica & prior. Prior quidem, quia musica vtitur principiis eius ad aliud. Certior autem, quia certitudo causatur per transmutationem materiæ sensibilis, vnde quanto magis acceditur ad eam, tanto scientia est minus certa. Tertium modum ponit dicens, quæ est ex paucioribus, est prior & certior ea, quæ est ex appositione, id est, quàm illa, quæ se habet additione. Et ponit exemplum, sicut geometria est posterior & minus certa quàm arithmetica. Habent enim se ea, de quibus est geometria, ex additione ad ea de quibus est arithmetica. Et hoc quidem planum est secundum positiones Platonicas, secundum quas hic Arist. exponit, vtens eis ad propositum ostendendum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum Philosophorum ad propositum manifestandum per modum exempli. Posuit autem Plato, quod vnum est substantia cuiuslibet rei, quia non distinguebat inter vnum quod conuertitur cũ ente, quod significat substantiam rei, & quod est principiorum numeri, quod considerat arithmeticus. Hoc ergo vnum, secundum quod recipit additionem positionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, quod vnum est substantia non habens positionem. Punctum autem est substantia habens positionem, & sic punctum supra vnitatem addit positionem. Et sicut ex vno causantur omnes numeri non habentes positionem, ita ex puncto secundum Platonẽ causantur omnes quantitates continuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit superficiem, superficies mota facit corpus. Et secundum hoc quantitates continuæ, de quibus est geometria, se habent ex appositione ad numeros, de quibus est arithmetica. Vnde Platonici posuerunt numeros esse formas magnitudinum, dicentes formam puncti esse vnitatem, formam autem lineæ esse binarium, propter duo extrema, formam autem superficiei esse ternarium, propter primam superficiem triangularem, scilicet quæ tribus angulis terminatur, formam autem corporis ponebat quaternarium, propter hoc quod prima figura corporea est pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidem scilicet in conum & tres in basim. Et secundum hoc patet quod comparatio certitudinis scientiarum accipitur hic secundum duo. Nam primus modus accipitur secun-

A

B

C

D

E

Te. c. 19. le. 3. tex. ex. 4. tex. com. 10. expo. vlti.

Positio Pla.

dum quod causa est prior & certior suo effectu. Alii autem duo modi accipiuntur, secundum quod forma est certior materia, vtpote quia forma est principium cognoscendi materiam. Est autem duplex materia, vt dicitur in 7. Meta. vna quidem sensibilis, secundum quam accipitur secundus modus. Alia vero intelligibilis, scilicet ipsa continuitas, & secundum hanc accipitur tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expositus sit secundum opinionem Platonis, tamen etiam secundum opinionem Arist. punctus se habet ex additione ad vnitatem. Nam punctum est quoddam vnum indiuisibile in continuo, abstrahens secundum rationem à materia sensibili. Vnum autem abstrahit & à materia sensibili & ab intelligibili. Deinde cum dicit.

Tex. com. 35. lect. expo. 3.

ARGY. *Vna autem est scientia, quæ vnius est generis.*

ANTI. *Vna autem scientia est, quæ est vnius generis.*

Tex com. 41.

Comparat scientias adinuicem secundum vnitatem & diuersitatem. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit vnitatem & diuersitatem esse in scientiis & secundum subiectum & principium. Secundo prosequitur & de subiectis & de principiis, ibi [Eius autem quod est à fortuna.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatem & diuersitatem scientiæ. Secundo ostẽdit quoddam necessarium, ad cognoscendum quid faciat ad pluralitatem scientiarum, ibi [Plures autem demonstrationes.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatem scientiæ. Secundo quid faciat ad scientiarum diuersitatem, ibi [Altera autem scientia.] Circa primum duo facit. Primo enim ponit, quod vnitas scientiæ consideratur ex vnitate generis subiecti. Secundo ostendit quale sit genus, quod ponit esse subiectum scientiæ, ibi [Quæcunque ex primis.] Dicit ergo primo, quod scientia dicitur vna, ex hoc quod est vnius generis subiecti. Cuius ratio est, quia processus scientiæ cuiuslibet est quasi quidam motus rationis. Cuiuslibet autem motus vnitas ex termino principaliter consideratur, vt patet in 5. Physicorum, & ideo oportet quod vnitas scientiæ consideretur ex fine siue ex termino scientiæ. Est autem cuiuslibet scientiæ finis, siue terminus, genus, circa quod est scientia, quia in speculatiuis scientiis nihil aliud quæritur quam cognitio generis subiecti. In practicis autem scientiis intenditur quasi finis constructio ipsius subiecti. Sicut in geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quæ est subiectum geometriæ. In scientia autem ædificatiua intenditur quasi finis constructio domus, quæ est huiusmodi artis subiectum. Vnde relinquitur quod cuiuslibet scientiæ vnitas secundum vnitatem subiecti est attendenda. Sed sicut vnius generis subiecti vnitas est communior, quam alterius, vtpote entis siue substãtiæ quàm corporis mobilis, ita vna sciẽtia est cõmunior quàm alia. Sicut Metaphy. quæ est de ente siue de substãtia est cõmunior, quàm Physica, quæ est de corpore mobili. Deinde cũ dicit.

Lect. seq. immed.

Scientia vna vnitate subiecti
Te. c. 35. le. 6 expo. 4. & te. com. 40 le 7. expo. 1.

Communitas scientiæ vnde.

ARGY. *Quæ componuntur ex primis, & sunt partes aut affectus horum per se.*

ANTI. *Quæcunque ex primis componuntur, & partes, aut passiones eorum sunt per se.*

Ostendit qualia sunt illa genera, de quibus possunt esse scientiæ, & ponit duas conditiones siue rationes. Quarum vnam ponit dicens. Quęcunque ex primis cõponuntur.] Ista scilicet sunt quorum vnius generis vna scientia est. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod sicut iam dictum

est, progressus scientiæ consistit in quodam motu A rationis discurrentis ab vno in aliud, omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur, vnde oportet quod in progressu scientiæ ratio procedat ex aliquibus principiis primis. Siqua ergo res est, quæ non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, secundum quod scientia hic accipitur prout est demonstrationis effectus. Vnde scientiæ speculatiuæ non sunt de ipsis essentiis substantiarum separatarum. Non enim per scientias demonstratiuas possumus scire quodquid est in eis, quia ipsæ essentiæ harum substantiarum sunt intelligibiles per B seipsas ab intellectu ad hoc proportionato. Non autem congregatur earum notitia, qua cognoscitur, quod quid est ipsarum, per aliqua priora. Sed per scientias speculatiuas potest sciri de eis an sint & qui non sunt, & aliquid secundum similitudinem in rebus inferioribus inuentam. Et tunc vtimur posterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia, quæ sunt posteriora secundum naturam, sunt priora & notiora quo ad nos. Et sic patet, quod illa, de quibus habetur scientia per ea quæ sunt priora simpliciter, sunt composita secundum se ex aliquibus prioribus. Quæcunque vero cognoscuntur per posteriora, quæ sunt prima quoad nos, & si in seipsis sint simplicia, secundum tamen quod à nostra cognitione accipiuntur, C componuntur ex aliquibus primis quoad nos. Secundam conditionem ponit cum dicit. [Et partes aut passiones eorum sunt per se.) Vbi considerandum est, quod subiectum alicuius scientiæ duplices partes habere potest, scilicet partes ex quibus componitur sicut ex primis, vt dictum est, id est, ipsa principia subiecti, & partes subiectiuas. Et quamuis de vtrisque partibus possit intelligi quod hic dicitur, tamen magis videtur esse intelligendum de primo genere partium. In qualibet enim scientia sunt quædam principia subiecti, de quibus est prima consideratio, sicut in scientia naturali de materia & forma, & in grammatica de D literis. Est etiam in qualibet scientia aliquid vltimum, ad quod terminatur consideratio scientiæ, vt scilicet passiones subiecti manifestentur. Sed vtrumque horum scilicet & proprietates, & passiones possunt alicui attribui & per se, & non per se. Nam ea quæ sunt per se principia & passiones trianguli, non sunt per se principia, & passiones isochelis, inquantum isocheles est, sed inquantum triangulus. Nec etiam sunt per se principia & passiones æris & albi, quamuis contingat aliquod æs triangulum esse, vel aliquod album. Vnde si qua scientia esset quæ ex principiis trianguli manifestaret passiones trianguli, huiusmodi scientiæ subiectum non esset isocheles, neque album aut E æs, sed triangulus, cuius etiam per se subiectiuæ partes sunt isocheles, æquilaterus & gradatus. Sed pro tanto dixi de his partibus hic ad præsens non ita conuenienter accipi, quia magis accipere possumus documentum qualiter scientia se habeat ad huiusmodi partes subiectiuas, ex eo quod se habet aliqualiter ad totum genus. quàm è conuerso. Deinde cum dicit.

Prima cōditio generis scibilis à nobis.

Quid potest sciri per scientiam spe. de substantiis separatis.

2. Conditio De quo genere partium intelligitur.

Nota.

ARGY. *Diuersæ vero scientiæ sunt, quarum principia non sunt ex eisdem, nec ex vnius principiis principia proficiscuntur alterius.*

ANT I. *Altera autem scientia est ab altera, quorumcunque principia, neque ex eisdem, neque ex alterutris sunt.*

Ostendit rationem diuersitatis scientiarum. Et primo ponit hanc rationem. Secundo manifestat ibi [Huiusmodi autem signum.] Est ergo considerandum circa primum, quod cum rationem vnitatis scientiæ acceperit ex vnitate generis subiecti, rationem diuersitatis scientiarum non accipit ex diuersitate subiecti, sed ex diuersitate principiorum. Dicit enim quod vna scientia est altera ab alia, quarum principia sunt diuersa, ita quod nec ambarum scientiarum principia procedant ex aliquibus principiis prioribus, nec principiis alterius, quia siue procedant ex eisdem principiis, siue alia ex alterius, non esset diuersa scientia. Ad huiusmodi ergo euidentiam sciendum est, quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed solum formalis. Cum ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ, non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium, sed secundum diuersitatem eorum formalis ratio visibilis sumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur secundum principia ex quibus aliquid scitur. Et ideo quantumcunque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, pertinent ad vnam scientiam: quia non erunt iam diuersa inquantum sunt scibilia. Sunt enim per sua principia scibilia. Sicut patet quod voces humanæ multum differunt secundum suam naturam à sonis inanimatorum corporum, sed quia secundum eadem principia attenditur consonantia in vocibus humanis, & sonis inanimatorum corporum, eadem est scientia musicæ, quæ de vtrisque considerat.

Si vero aliqua sint eadem secundum naturam, & tamen per diuersa principia considerentur, manifestum est, quod ad diuersas scientias pertinent, sicut corpus mathematicum non est separatum subiecto à corpore naturali. Quia tamen corpus mathematicum cognoscitur per principia quantitatis, corpus autem naturale per principia motus, non est eadem scientia geometriæ, & naturalis. Patet ergo, quod ad diuersificandū scientias sufficit diuersitas generis scibilis. Ad hoc autem quod sit vna scientia simpliciter vtrumque requiritur, & vnitas subiecti, & principiorum. Et ideo de vnitate subiecti supra fecit mentionem, cum dixit [quæ est generis vnius] de principiis autem cum dixit [Quæcunque ex primis &c.] Sed vlterius considerandum est, quod secunda principia virtutem sortiuntur à primis. Vnde requiritur diuersitas primorum principiorum ad diuersitatem scientiarum. Quod quidem non esset, si vel diuersorum principia ex eisdem principiis fluant, sicut principia trianguli & quadrati deriuantur ex principiis figuræ vel principia vnius deriuantur ex principiis alterius, sicut principia isochelis dependent à principiis trianguli. Nec tamen intelligendum est, quod sufficiat ad vnitatem scientiæ vnitas principiorum primorum simpliciter, sed vnitas, principiorum primorum in aliquo genere scibili. Distinguuntur autem genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi. Sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ diffiniuntur cum materia, & ea quæ sine materia. Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum. Vnde sunt diuersa principia prima vtriusque generis, & per consequens diuersæ scientiæ. Et vtrumque horum generum distinguitur in diuersas species scibilium secundum diuersos modos & rationes cognoscibilitatis.

cognoscibilitatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem est signum, cum ad ea, quæ non demonstrantur, fuerit ventum. Oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea, quæ sunt demonstrata. Est autem & huius signum, cum ea, quæ demonstrantur per ipsa, eodem in genere sunt, atque propinqua.*

ANTI. *Huiusmodi autem signum est cum in demonstrabilia veniant. Oportet enim ipsa in eodem genere esse his, quæ demonstrantur. Signum autem huius est, quando demonstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & congenea.*

Manifestat positam rationem. Et dicit, quod signum huiusmodi est, quod scientiæ sint alteræ B secundum principia, cum perueniatur resoluendo in prima principia, quæ sunt indemonstrabilia, quæ oportet esse eiusdem generis cum his, quæ demonstrantur, quia sicut supra ostensum est, non contingit ex alio genere procedentem demonstrare. Ad hoc autem quod principia indemonstrabilia sint vnius generis, accipitur vt signum, cum ea, quæ demonstrantur per ipsa, sint in eodem genere, & congenea, id est, connaturalia vel proxima secundum genus sibiipsis, huiusmodi enim habent eadem principia. Et sic patet, quod vnitas generis scibilis, inquantum est scibile, ex quo accipiebatur vnitas scientiæ & vnitas principiorum, secundum quæ accipiebatur scientiæ diuersitas, sibi mutuo correspondent. Deinde cum dicit. [Lec.5.exp.5]

ARGY. *Atque fieri potest, vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solum si ex eadem serie medium non cohærens accipiatur, vt si inter A B nunc C, nunc D, nunc E medium accipiatur, sed etiam si ex diuerso sumatur. Sit enim A, mutatur C, mouetur C, mouetur, B voluptate afficitur. Verum, igitur sit C de B & A de C prædicaueris. Qui namque voluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur, mutatur. Rursus inter eosdem terminos medium D ponatur, in quo sit, quietem consequitur. Verum igitur identidem dices, si A de D & D de B prædicaueris. Qui namque afficitur voluptate, is quietem consequitur, & qui quietē consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media non ex eadem serie sumpta conficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuersa vt neutrum dicatur de altero. Necesse est enim ambo cuipiam eidem inesse. Considerandum autem est, quot modis per ceteras quoque figuras eiusdem ratiocinatio fieri potest.*

ANTI. *Plures autem demonstrationes esse eiusdem possibile, & non solum ex eodem ordine accipientis, sed sumendo non continuum medium, vt eorum quæ sunt A B C & D, sed ex altero, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, sed B lætari, & iterum E quiescere. Verum igitur est & D de B & A de D prædicari. Lætans enim mouetur, & quod mouetur transmutatur. Iterum A de E & E de B verum est prædicari. Omnis enim lætans quiescit, & quiescens transmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine syllogismus est. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorum. Necesse est enim eidem alicui vtraque inesse. Intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.*

Ostendit quomodo vna conclusio per plura principia demonstrari potest. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonstratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demonstratione accipitur aliud ad eandem conclusionem, & sic oportet quod A accipiatur medium non continuum, vt si sunt duo extrema a b vtputa habere tres & isocheles, & sint eorum duo media coordinata, scilicet d c, vtputa triangulus & figura talis. Posset ergo demonstrari a de b duabus demonstrationibus, in quarum vna accipietur pro medio c, & in alia d in neutra accipientur medium continuum vni extremo, & discontinuum ab altero, & in alia vero è conuerso. Alio modo hoc contingit, quando accipiuntur diuersa media ex diuersa coordinatione, vtputa si a quod est maior extremitas, sit transmutari, & b quod est minor extremitas sit delectari, & accipiantur diuersa media non existentia subinuicem, scilicet e, quod est quiescere & d quod est moueri secundum hoc eadem conclusio potest concludi per diuersa media non vnius ordinis, & erit demonstratio vna talis. Omne quod quiescit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & quiescere, & omne quod delectatur quiescit, quia quies in bono desiderato causat delectationem, ergo omne quod delectatur trāsmutatur. Alia demōstratio esset. Omne quod mouetur transmutatur, omne quod delectatur mouetur, quia delectatio est quidā motus appetitiuæ potētiæ, ergo omne quod delectatur transmutatur. Vel quod dicit. Omne quod delectatur mouetur, est secundum opinionem Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus, quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod delectatur quiescit, est verum secundum opinionem Arist. vt patet in 7. & 10. C Ethicorum. Et hoc præcipue verificatur in delectationibus intelligibilibus. Deinde, dicit quod sicut hoc ostensum est in prima figura, ita etiam potest in aliis figuris de facili considerari, quod eadem conclusio diuersis mediis potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus ad ostendendum quod diuersum medium demonstrationis quandoque pertinet ad eandem scientiam, puta cum est ex eadem coordinatione, quandoque autem ad diuersas scientias, puta quando est ex alia coordinatione. Sicut terram esse rotundam per aliud medium demonstrat astrologus, scilicet per eclipsim solis & lunæ, & per aliud naturalis, scilicet per motum grauium tendentium ad centrum, vt D dicitur in 2. Physicorum. [5. 6. 7. 8. Patent ex prima expo.] [Lect.12. Lect.10. Cap. 8.] [Tex.cō. 20. lc.8.expo. vlti. Lec. seq. imme.]

LECTIO XLII.

Eorum quæ sunt à fortuna, vel per sensum cognoscuntur, non esse scientiam docet, quam distingui necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem habeat.

ARGY. *Eius autem, quod proficiscitur à fortuna, non est per demonstrationem scientia. Quod enim fortuito fit, nec est vt necessarium, nec vt plerumque: sed est id quod fit præter ista. Demonstratio vero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio, quæ fit, per propositiones, aut necessarias, aut eas quæ sunt plerumque, conficitur. Atque si necessariæ quidem sint, conclusio quoque talis E efficitur. Quare si id, quod proficiscitur à fortuna, neque plerumque, neque necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

ANTI. *EIus autem, quod est à fortuna, non est scientia per demonstrationem. Neque enim sicut necessarium est, neque sicut frequenter, quod est à fortuna, sed quod extra hoc fit. Sed demonstratio alterius horum est. Omnis enim syllogismus, est aut per necessarias, aut per eas, quæ sunt tanquam frequenter propositiones,*

Et si quidem propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est. Si vero sint vt frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id, quod est à fortuna neque est sicut frequenter, neque sicut necessarium, neque vtique ipsius erit demonstratio. A

Postquam Philosophus assignauit rationem vnitatis, & diuersitatis scientiarum ex parte generis subiecti, & ex parte principiorum, hîc de vtrisque prosequitur. Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secundo de principiis, ibi (Eadem autem principia, &c.) Circa primum considerandum est, quod supra duas conditiones posuit generis quod est subiectum scientiæ, quarum vna est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & passiones sint eius per se Quarum conditionum vna deest in his, quæ sunt à fortuna, quia non eueniunt per se, sed per accidens, & præter intentionem, vt probatur in 2. Physi. Alia vero conditio deest in his, quæ per sensum cognoscuntur, quæ sunt prima in nostra cognitione. Et ideo ostendit, quod scientia non est eorum, quæ sunt à fortuna. Secundo ostendit quod non est eorum, quæ cognoscuntur per sensum, ibi [Neque per sensum est scire.] Dicit ergo primo, quod demonstratiua scientia non potest esse de eo, quod est à fortuna, quod est per accidens eueniens. Et hoc probat sic. Omnis syllogismus demonstratiuus, aut procedit ex propositionibus necessariis, aut ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter. Ex propositionibus autem necessariis sequitur conclusio necessaria, vt supra probatum est. Et similiter ex propositionibus, quæ sunt veræ sicut frequenter, sequitur conclusio quæ est vera vt frequenter, vel forte etiam necessaria secundum quod ex contingenti potest sequi necessarium, vt ex falso verum. Nunquam autem ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter, sequetur propositio quæ est vera vt in paucioribus, quia sequeretur quod aliquando propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo quod conclusio syllogismi demonstratiui, vel sit necessaria, vel sit vera frequenter. Sed id quod est à fortuna non est necessarium, neque quod verum vt frequenter, sed accidit in paucioribus, vt in 2. Physi. probatur. Ergo demonstratiua scientia non potest esse de eo, quod est à fortuna. Est autem considerandum quod de his quidem, quæ sunt sicut frequenter contingit esse demonstrationem, inquantum in eis est aliquid necessitatis. Necessarium autem vt dicitur in 2. Physi. aliter est in naturalibus quæ sunt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in disciplinis, id est, in mathematicis, quæ sunt semper vera. Nam in disciplinis est necessitas à priori, in naturalibus à posteriori, quod tamen est prius secundum naturam, scilicet à fine & forma. Vnde sic docet Arist. ostendere propter quid, vt si hoc debeat esse, puta quod oliua generetur, necesse hoc præexistere scilicet semen oliuæ, non autem ex semine oliuæ generatur ex necessitate oliua, quia potest impediri per aliquam corruptionem generatio. Vnde si fiat demonstratio ex eo quod est prius in generatione, non concludit ex necessitate, nisi forte accipiamus hoc ipsum esse necessarium, semen oliuæ vt frequenter esse generatiuum oliuæ proprie, quia hoc facit secundum proprietatem suæ naturæ nisi impediatur.

Tex.50.le. 8.tex. ex.4. — B

Lec.13. tex. exp.1.2.3.4. — C

Lectio 16.

Tex.cõ.51. le.8 ex.5. — D

Demon. de his, quę frequen. sunt.

Tex.cõ. 88. 89.98 lect. vlt.expo.4. — E

Deinde cum dicit.

A R G Y.

At vero neque fit, vt per sensum sciamus. Nam si sensus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse est hoc aliquid, & aliquo in loco, & nunc. Vniuersale vero, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur, quippe cum non sit hoc, neque nunc. Non enim esset vniuersale. Quod enim semper est, & vbique id vniuersale dicimus esse. Cum igitur demõstrationes quidem sint vniuersales, vniuersalia vero sentiri nequeant, perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus.

A N T I. vide in annot.

Neque per sensum est scire. Si enim & est sensus talis quidem huiusmodi, & non huiusmodi alicuius, sed tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi & nunc. Vniuersale autem & in omnibus impossibile est sentire. Non enim est hic neque nunc. Non enim vtique esset vniuersale. Quod enim semper est, & vbique est, vniuersale esse dicimus, Quoniam igitur demonstrationes vniuersales sunt, has autem non est sentire, manifestum est quòd neque scire per sensum.

Dicit quod scientia non est eorum, quæ cognoscuntur secundum sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quod scientia non consistit in sensu. Secundo ostendit quomodo sensus ordinatur ad scientiam, ibi [Sunt tamen quædam reducta.] Circa primum duo facit. Primo ostendit scientiam non esse per sensum. Secundo præfert scientiam sensui. vbi [Vniuersale autem honorabile, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. Secundo excludit errorem quorundam, ibi [Sed manifestum est, &c.] Dicit ergo primo, quod sicut scientia non est eorum, quæ sunt à fortuna, ita etiam scienria non consistit in cognitione, quæ est per sensum. Et hoc probat sic. Manifestum est enim quod sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non enim obiectum per se sensus est substantia, & quod quid est, sed aliqua sensibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrum, & alia huiusmodi. Huiusmodi autem qualitates efficiunt, singulares quasdam substantias in determinato loco & tempore existentes, vnde necesse est, quod hoc, quod sentitur, sit hoc aliquid, scilicet singularis substantia, & sit alicubi, & nunc, id est, in determinato tempore & loco. Ex quo patet, quod id, quod est, vniuersale non potest cadere sub sensu. Non enim quod est vniuersale determinatur ad hîc & nunc, quia iam non esset vniuersale. Illud enim vniuersale dicimus, quod est semper & vbique. Quod quidem non est secundum viam affirmationis intelligendum, quod hoc sit de ratione vniuersalis, aut eius quod est vniuersale, quod sit semper, & vbique, puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret quod quodlibet singulare hominis, & animal esset semper & vbique, quia ratio hominis & animalis in quolibet singularium inuenitur. Si vero esset de ratione ipsius vniuersalis, sicut de ratione generis est, quod contineat sub se species, sequeretur, quod nihil esset vniuersale, quod non esset, & semper, & vbique inueniretur, & secundum hoc oliua non esset, vel non haberet esse vniuersale, quia non in omni terra potest inueniri. Est Ergo hoc intelligendum per modum negationis seu abstractionis, quia scilicet vniuersale abstrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quantum est de se, sicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, sic natum est in omnibus inueniri, Sic igitur patet, quod vniuersale non cadit sub sensu. Quia igitur demonstrationes sunt vniuersales præcipuæ, vt ostensum est supra, manifestum est, quod scientia per demonstrationem acquisita, non consistit in cognitione sensus.

Obiectum sensus.

Quomodo intelligendum sit vniuersales esse vbique & semper.

Le.2.te.[illegible].ex.

Deinde cum dicit.

Quin

ARGY. *Quin vt patet si fieri posset, vt sensu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quæreremus vtique demonstrationem. Et non, vt, inquiunt, quidam, sciremus. Sentire namque necesse est singulare, at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in luna etiam essemus, terramque videremus obiicientem se lunæ, non profecto causam ipsam defectionis sciremus. Sentiremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus. Non enim ipsius vniuersalis est sensus. Attamen cum ex ea, quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venari possemus, demonstrationem vtique haberemus. Ex singularibus enim pluribus, vniuersale ipsum patefieri solet.*

B

ANTI. *Sed manifestum est quoniam, & si esset sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæremus vtique demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire quidem enim necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscendo vniuersale. Vnde & si in luna essemus, & videremus obiectam terram, non vtique sciremus causam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficeret nunc, sed non propter quid omnino. Non enim esset vniuersalis sensus. Sed ex considerare hoc multoties accidere vniuersale venantes, demonstrationem habemus. Ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est.*

C

Excludit errorem quorundam, qui credebant in ipsa perceptione sensus consistere scientiam. Et videtur hæc ratio pertinere ad illos, qui nō ponebant intellectum differre à sensu, & per consequens nullam aliam cognitionem esse nisi sensitiuam, vt habetur in 3. de Anima, & in 4. Metaphysic. Et ad hoc excludēdum dicit, quod si etiam per sensum percipere possemus quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oporteret demonstrationem ad habendum scientiam, neque per sensum perceptionem sciremus, quia sensus est singularium, scientia autem consistit in hoc, quod vniuersale cognoscimus, vt ostensum est. Et quia posuerat exemplum de his, quæ sensu percipi non possunt, ad maiorem euidentiam ponit exemplum in his, quæ sensibilia sunt, videlicet in eclipsi lunæ, quæ contingit ex oppositione terræ, quæ interponitur inter solem & lunam, vt claritas solis non possit pertingere ad lunam propter vmbram terræ quam dum luna subintrat eclipsatur. Ponamus ergo, quod aliquis esset in ipsa luna, & sensu perciperet interpositionem terræ per vmbram ipsius, sensu quidem perciperet, quod luna tunc deficeret ex vmbra terræ, sed non propter hoc sciret totaliter causam eclipsis, quod causat vniuersaliter eclipsim. Vniuersale autem non cognoscitur sensu, sed ex pluribus singularibus visis in quibus multoties considerātis inuenitur idem accidere, accipimus vniuersalem cognitionem. Et sic per causam vniuersalem demonstramus aliquid in vniuersali, de quo est scientia. Deinde cum dicit.

Tex.c 1.50. & 51.l.4. te. ex.3.per 1.3 Tex.cō. 21. lec.2 te. ex. primæ. Le. 10. tex. ex 1.2, & 3.

ARGY. *Ipsum autem vniuersale præstabile nimirum est, propterea quod ipsum causam indicat. Quare de talibus notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuum, & intellectione eorum quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquam sentiendo quicquam vnquam eorum sciat, quæ demonstrabilia sunt, nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam, inquam, per demonstrationem habere.*

ANTI. *Vniuersale autem honorabilius est, quoniam ostendit causam. Quare de huiusmodi vniuersali scientia*

A *honorabilior est sensibus, & cognitione quorumcunque causa est. Sed de primis alia ratio est. Manifestum est igitur quòd impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum, nisi iam aliquis sentire, hoc dicat scientiam habere per demonstrationem.*

Ostendit quod scientia est potior quàm sensus. Manifestum est enim quod cognitio, quæ est per causam, nobilior est, causa autem per se est vniuersalis causa, vt iam dictum est: & ideo cognitio per vniuersalem causam, qualis est scientia, est honorabilis. Et quia huiusmodi vniuersalem causam impossibile est apprehendere per sensum, ideo consequens est, quod scientia, quæ ostendit causam vniuersalem, non solum fit honorabilior omni sensitiua cognitione, sed etiam omni alia intellectiua cognitione, dummodo sit de rebus, quæ habent causam, quia scire aliquid per causam vniuersalem, est nobilius quàm intelligere qualitercunque id quod habet causam sine cognitione suæ causæ. Sed de primis, quæ non habent causam est alia ratio. Illa enim per se intelliguntur, & talis eorum cognitio est certior omni scientia, quia ex tali intelligentiâ, scientia certitudinem habet. Vltimo autem concludit principale propositum, quod scilicet impossibile sit per sensum cognoscere aliquid demonstrabile, nisi forte æquiuoce aliquis vtatur nomine sensus, vocans demonstratiuam scientiam sensum, propter hoc quod scientia demonstratiua est determinatè vnius secundum certitudinem, sicut & sensus. Propter quod & certæ existimationes scientiæ vocantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sunt tamen inter ea, quę proponuntur, nonnulla quæ quidem ad sensus reducuntur defectionem. Nonnulla namque non quæreremus, si illa visu perciperemus, non propterea quod scimus videndo, sed quod ex eo, quia videmus, habemus tandem ipsum vniuersale, veluti si vitrum perforatum esse, lumenque penetrare per meatus visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post vitrum lumen efficitur, ex eo plane, quia videremus quidem seorsum id ipsum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.*

D

ANTI. *Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis. Quædam enim si videremus, non vtique quæreremus, non tanquam scientes in videndo, sed tanquam habentes vniuersale ex eo, quod videmus. Vt si vitrum perforatum videremus, & lumen pertransiens, manifestum vtique erit & propter quid. Et propter id quod, videmus quidem seorsum in vnoquoque, intelligere autem simul est, quoniam in omnibus sic est.*

Ostendit quomodo sensus ordinatur ad scientiam. Quædam enim problematicæ dubitationes reducuntur sicut in causa ad defectum sensus. Quædam etiam sunt de quibus non quæreremus dubitando, si ea vidissemus, non quidem eo quod scientia consistit in videndo, sed inquantum ex rebus visis per viam experimenti accipitur vniuersale, de quo est scientia. Puta si videremus vitrum perforatum, & quomodo lumen pertransit per foramina vitri, sciremus propter quid vitrum est transparens. Et vtitur hoc exemplo secundum opinionem eorum, qui ponebant lumen esse corpus, & quædam corpora esse transparentia propter subtilia quædam foramina, quæ pori dicuntur, quos quia visu discernere non possumus propter paruitatē, dubitamus quare vitrū sit trāsparens. Et potest simile exemplum poni de quibuscunque rebus quæ habent causam sensibilem latentem. Et

E

quia dixerat, quod ſcientia huiuſmodi rei non eſt A in videndo, manifeſtat hoc eſſe verum. Nam in videndo cognoſcimus ſeorſum vnumquodque ſingularium, ſed in ſciendo, oportet omnia intelligere ſimul in vniuerſali, vt ſcilicet intelligamus ita ſe habere in omnibus. Videmus enim ſigillatim de diuerſis vitris, ſed ſcientiam accipimus de omni vitro quod ſit tale.

LECTIO XLIII.

Non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum tam propriis quàm communibus rationibus oſtendit. B

ARGY. *Atqui fieri non poteſt, vt omnium ratiocinationum eadem principia ſint. Quod quidem prius diſſerendi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum alia vera ſunt, alia falſa.*

ANTI. *Eadem autem principia eſſe omnium ſyllogiſmorum impoſſibile eſt, primum quidem logicè ſpeculantibus. Hi quidem enim veri ſunt ſyllogiſmi, alij autem falſi.*

Poſtquàm Philoſophus proſecutus eſt de illis, quorum eſt ſcientia, hîc proſequitur de principiis ſcientiarum oſtendens non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum. Primo oſtendit hoc logicè, id eſt, per rationes communes omnibus ſyllogiſmis. Secundo hoc oſtendit analyticè, ſcilicet per rationes proprias demonſtrationis, ibi [Si vero aliter, &c.] Circa primum tria facit. C Primo oſtendit propoſitum per differentiam ſyllogiſmorum falſorum à veris. Secundò per differentiam falſorum abinuicem, ibi [Poſtea neque falſæ, &c.) Tertio per differentiam ſyllogiſmorum verorum abinuicem, ibi [Neque verorum] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo excludit quandam obuiationem, ibi [Etſi namque ſit verum.] Dicit ergo primo, quod primo logicè ſpeculando manifeſtum eſt, D quod non poſſunt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum, propter hoc quod quidam ſyllogiſmi ſunt falſi, id eſt, concludentes falſum, & quidam veri, id eſt, concludentes verum. Syllogiſmorum autem falſorum & verorum ſunt diuerſa principia. Nam ſyllogiſmorum verorũ ſunt principia vera, ſyllogiſmorum autem falſorũ ſunt principia falſa. Non ergo omnium ſyllogiſmorum ſunt eadem principia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam enim fieri poteſt, vt verum concludatur ex falſis, tamen id ſemel efficitur, veluti ſi A quidem verè de C prædicetur, medium autem B falſum ſumatur. Tũ enim neq; A competit ipſi B, neq; B cõpetit ipſi C. Sed ſi inter has propoſitiones ſumantur media, E falſa erunt, ex eo, quia concluſio omnis falſa, ex propoſitionibus proficiſcitur falſis. Ex veris autem vera concluſiones emergunt. At patet à falſis vera differre, ac eſſe diuerſa.*

ANTI. *Etſi namque ſit verum ex falſis ſollogizare, ſed ſemel hoc fit, vt ſi A de C verum ſit, medium autem B falſum. Neque enim A in B eſt, neque B in C. Sed ſi harum media accipiantur propoſitionum, falſa erunt, ex eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris. Altera autem ſunt vera & falſa.*

Excludit quandã obuiationẽ: poſſet enim aliquis dicere, quod etiam ſyllogiſmorum verorum ſunt principia falſa, quia contingit ex falſis ſyllogizare verũ. Sed hoc excludit dicens, quod quamuis cõtingat ſyllogizare verum ex falſis, tamen hoc ſolũ contingit in primo ſyllogiſmo quo ex falſis concluditur verum. Sed ſi oporteat aliquos ſyllogiſmos inducere ad probandum præmiſſas propoſitiones, neceſſe eſſet quod illi ſyllogiſmi procedant ex falſis, quia ex veris non concluditur falſum, & ita in ſola prima ſyllogizatione ex falſis concluditur verum. Et hoc manifeſtat per exemplum. Sit enim hæc propoſitio vera, Omne c eſt a, accipiatur autem ad vtramque extremitatem medium falſum, quod eſt b, ita ſcilicet quod neque a inſit b neque b inſit c. Si accipiantur aliqua media ad probandum præmiſſas propoſitiones falſorum ſyllogiſmorum, erunt falſæ, quia omnis concluſio falſa concluditur ex falſis, concluſio autem vera poteſt concludi ex omnibus veris. Vnde quando propoſitiones præmiſſæ ſunt veræ, ex quibus concluditur verum, non oportebit deuenire ad aliquod falſum. Sic ergo, cum aliæ ſint propoſitiones veræ, aliæ falſæ, ſequitur quod alia ſunt principia verorum ſyllogiſmorum, & alia falſorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde neque ipſa falſa ex eiſdem proficiſcuntur. Sunt enim & talia falſa, vt inter ſe ſint contraria, & ſimul eſſe non poteſt, vt iuſtitiam, & iniuſtitiam, vel fortitudinem eſſe, & hominem, equum, vel bouem, aut æquale maius, vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANTI. *Poſtea neque falſæ ex eiſdem ſunt. Eſt enim falſas adinuicem & contrarias & impoſſibile ſimul eſſe vt iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut timorem, aut hominem, equum & bouem, aut æquale maius & minus. Ex poſitis autem ſic eſt.* vide in annot.

Oſtendit quod neque falſorum ſyllogiſmorum ſunt eadem principia, contingit enim concluſiones falſas eſſe contrarias adinuicem, & impoſſibiles ſibi. Sicut hæc concluſio, Iuſtitia eſt iniuſtitia, eſt incompoſſibilis huic concluſioni, Iuſtitia eſt timor, cum vtraque ſit falſa. Timor enim ſicut differt genere à iuſtitia, ita etiam ab iniuſtitia. Similiter etiam hæ duæ concluſiones falſæ ſunt contrariæ & incompoſſibiles, Homo eſt equus, & homo eſt bos. Et ſimiliter hæ duæ propoſitiones ſunt incompoſſibiles, Aequale eſt maius, & æquale eſt minus. Oportet enim concludere ſic eſſe ex aliquibus, quibus poſitis iſta ſequentur, vnde oportet quod cùm iſta ſint contraria & impoſſibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque enim ratiocinationem verarum omnium eadem principia ſunt. Complurium namque principia diuerſa ſunt genere, neque quibuſuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illa namque poſitione vacant, his eadem competit. Neceſſe eſt autem vt ad media accommodari, aut ſupera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere.*

ANTI. *Neque etiam verorum eadem principia omnium ſunt. Alia enim multorum genere principia ſunt, neque conueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hæ quidem enim non habent poſitionem, illa autem habent. Neceſſe autem eſt in media conuenire, aut adſurſum, aut ad deorſum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.*

Oſtendit quod nec ſyllogiſmorum verorum ſunt eadem principia, quatuor rationibus, quarum vna ſumitur ex differentia principiorum propriorum

propriorum. Vnde dicit quòd [neque etiam A verorum syllogismorum sunt eadem principia.] Diuersorum enim generum diuersa principia sunt, sicut patet quòd magnitudinum principia sunt puncta, numerorum autem vnitates, quia non conueniunt adinuicem, quia vnitates non habent positionem, puncta vero habent. Si autem omnia principia syllogismorum conuenirent adinuicem, necesse esset quòd vel conuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem, quia in syllogismo necesse est quod termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem quando multiplicantur syllogismi B ad probandum propositiones inductas. Tunc enim necesse est quòd accipiantur media quæ sunt inter prędicata propositionum & subiecta, vtputa si sit talis syllogismus, Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, si oporteat probari, omne b est a, oportet assumere aliquod medium inter b & a, puta d. Et similiter si debeat probari minor, oportet accipere aliquod medium inter c & b, puta e: & sic semper termini assumpti interius habentur. Exterius autem assumuntur, quando vel maior extremitas accipitur vt medium ascendendo, vel minor descendendo, puta si a concludatur de c per b & iterum c C concludatur de b per a. Et sic similiter etiam proceditur descendendo, si b concludatur de e per c, necesse est ergo in syllogismis communicantibus in principiis, vel quòd accipiatur medium vnius syllogismi supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius syllogismi. Sed hoc non potest esse in rebus quarum sunt principia diuersa, quia puncta non possunt accipi neque vt media, neque vt extrema in syllogismus in quibus concluditur aliquid de numero, neque vnitates in syllogismis in quibus concluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, quod non possunt esse eadem principia D omnium syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGY. *At neque fieri potest, vt principiorum communium vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera enim eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa, atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce, quæ rationem subeunt qualitatis, cum quibus per communia demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. *Sed neque communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico autem communia, vt omne affirmare & negare, genera enim eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solis, cum quibus demonstra-* E *tur per communia.*

Quæ sumitur ex principiis communibus, & dicit, quod non possunt esse aliqua principia cómunia ex quibus solum omnia syllogizantur, sicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidem communiter est verum in omni genere, non tamen est possibile quod ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari, quia genera entium sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quæ sunt solum quantitatum principia ab his, quæ solum sunt principia qualitatũ, quæ oportet coassumere principiis communibus ad concludendum in qualibet materia. Puta si in quantitatibus oporteat ex dicto principio communi syllogizare, oportet accipere, quod cum hæc sit falsa, punctus est linea. oportet hanc esse veram punctus non est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, quòd impossibile sit esse eadem principia omnium syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea principia non multo sunt pauciora conclusionibus. Principia enim ipsæ sunt propositiones. Propositiones autem sunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti. ARGY.

Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus, Principia quidem enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt, termini autem finiti. ANTI. Vide in annotatione.

Quæ sumitur ex comparatione præmissarum ad conclusiones, & dicit quòd principia non sunt multò pauciora conclusionibus. Sunt quidem pauciora, quia quamuis ad vnam conclusionem inferendam duo principia, id est, duæ propositiones requirantur, quia vna conclusio non concluditur immediate nisi ex duabus, tamen vna propositione potest quis vti ad inferendum plurimas conclusiones, secundũ quòd sub subiecto aut sub prædicato multa accipi possunt. Non tamen sunt multo plura principia quàm conclusiones, quia plurima eorum quæ principiis coassumuntur ad conclusiones alias inducendas, sunt etiam conclusiones. Principia enim propositiones hîc appellantur, propositiones autẽ aut assumpti termini, aut immissi sunt, id est, propositiones in syllogismis multiplicantur, aut assumendo terminos extrinsecus, vel supra maiorem extremitatem & infra minorem, vt supra dictum est, aut accipiendo terminos qui sunt in medio. Et ad hoc addendum est, quòd conclusiones sunt infinitę. Potest enim quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiue. Et ne videretur hoc esse contrarium ei quod supra ostenderat, prædicationes non procedere in infinitum, subiungit quòd termini sunt finiti, & ad hoc pertinet quod supra ostensum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitæ conclusiones fieri secundum diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter conclusiones tam quæ sunt per se, quàm quæ sunt per accidens. Loquimur enim nunc communiter de syllogismis. Si ergo conclusiones sunt infinitæ, principia autem non sunt multo pauciora conclusionibus, sequitur quòd etiam principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorum. Quartam rationem ponit ibi.

Lectio præsenti. Lect. 34. & 35. Deductio rationis.

Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro videtur, vt eadem sint principia, aut finita, si conclusiones sint infinitæ. ARGY.

Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impossibile est eadem esse principia, aut finita, cum infinitæ sint conclusiones. ANTI. Vide in annotatione.

Quæ sumitur ex differentia necessarii & contingentis & dicit quòd principiorum quibus vtimur in syllogismo, quædam sunt contingentia, & quædam necessaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessariis & cótingentibus. Non autem eadem sunt necessaria & contingentia, ergo non sunt eadem principia

omnium syllogismorum. Et hoc est quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod secundum considerationem præmissorum cum infinitę sint conclusiones, impossibile est esse eadem principia omnium syllogismorum, aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem geometriæ, hæc autem arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quam scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibiipsis eadem sunt, ridiculum est. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANTI. Vide in annot. *Si vero aliter quodam modo dicat aliquis, quòd hæc quidem geometriæ, alia vero syllogismorum, alia autem medicinæ, quid vtique erit aliud, quod dicitur, nisi quòd sunt principia scientiarum? Sed eadem dicere derisio est, quoniam eadem eisdē eadem essent. Omnia enim sic fiunt eadem.*

Ostendit idem analyticè scilicet per rationes proprias principiis quibus scientiæ demonstrāt. Et ponit tres rationes. Circa quarum primam dicit quod si aliquis non dicat omnium syllogismorum esse eadem principia, sed aliquo modo dicat aliter, scilicet quod quædam sunt principia geometriæ, & quędam logicæ, quæ dicuntur principia syllogismorum vel ratiocinationum, & quædam sunt principia medicinæ, & sic accipiendo principia omnium scientiarum, ista sic accepta eadem sunt principia omnium demonstrationum, hoc non facit ad propositū, quo quis vult sustinere eadem esse principia, quia propter hoc dictum, nihil dicitur, nisi quod quælibet scientia habet sua principia, & non sint principia vnius scientiæ quæ sunt alterius, quod oporteret si eadem essent principia omnium syllogismorum scientialium. Sed istud est impossibile & derisibile, quia secundum hoc sequeretur, quod quæ sunt in scientiis essent eadem, & ita omnes scientiæ essent vna scientia. Quæ enim eisdem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem. Sed principia cuiuslibet scientiæ sunt quodammodo eadem conclusionibus, quia sunt vnius generis. Non enim est ex vno in aliud genus demonstrare, vt supra dictum est. Si ergo (Lect. 15.) principia sunt eadem, sequeretur, quod omnia quæ sunt in scientiis essent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero neque hoc est, ex omnibus, inquam, quiduis demonstrari, quærere omnium eadem principia esse. Est enim insignis stultitia sane. Nam neque in manifestis hoc fit scientiis, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt, atque diuersa plane conclusio fit assumpta vacante medio propositione.*

ANTI. Vide in annot. *At vero neque quod est ex omnibus demonstrare quodlibet horum est. Nam hoc quære omniū eadem esse principia. Multum enim insipiens est. Neque enim in manifestis mathematicis, neque in resolutione possibile est. Immediatæ enim propositiones principia sunt. Altera autem conclusio fit, accepta propositione immediata.*

Quæ talis est. Si aliquis quærens esse omnium eadem principia, hoc intendebat dicere, quodlibet demonstratur ex quolibet, hoc est stultum dicere, quia hoc neque est possibile in manifestis mathematicis, nec in resolutione. Et vocat manifesta mathematica, id est, considarationes vel disciplinas, quando ex aliquibus propositionibus manifestis statim infertur conclusio. Vocat autem resolutionem, quando propositiones assumptæ non sunt manifestæ, sed oportet eas resoluere in alias manifestiores. Et quod hoc sit impossibile probat, quia vtroque modo principia demonstratiuorum syllogismorū sunt immediatæ propositiones, quæ vel statim assumuntur in manifestis mathematicis siue doctrinis, vel ad eas deuenitur per resolutionem. Videmus autem quod demonstratur alia conclusio, coassumpta immediata propositione alia. Et ideo non potest esse quod ex quolibet demōstretur quodlibet. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse dicat, principia statis vnum in vnoquoque, genere esse.*

ANTI. Vide in annot. *Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiones esse principia, vnum in vnoquoque genere est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quòd duplex est genus immediatarum propositionum, quædam enim sunt immediatæ propositiones primæ, & quædam 2. ita quod accipiatur ordo immediatarum propositionum, secundum ordinem terminorum. Nam illæ propositiones quæ consistunt in terminis primis & communibus, sicut est ens & non ens, æquale & inæquale, totum & pars, sunt primæ, & immediatę propositiones, vt non cōtingit idē esse & nō esse, & quæ vni & eidem sunt ęqualia sibinuicem sunt æqualia, & similia. Immediatæ autem propositiones, quæ sunt circa posteriores terminos & minus communes, sunt 2. respectu primarum, sicut quòd triangulus est figura, vel quod homo est animal. Potest ergo aliquis dicere, quòd 2. propositiones coassumuntur ad diuersas conclusiones demonstrandas, sed primę propositiones immediata sunt eædem in omnibus demonstrationibus. Et ideo ad hoc excludendum dicit quòd si aliquis dicat primas immediatas propositiones has esse, illa principia ex quibus omnia demonstrantur, considerare oportet, quòd nihilominus in vnoquoque genere oportet esse vnum principium vel vnam propositionem immediatam, primam illo genere, non primam omnino simpliciter. Et quòd ex illa quę est prima simpliciter coassumpto isto principio huiusmodi generis oportebat in hoc genere demonstrari. Et ita non ex solis communibus principiis possunt omnia demonstrari, sed oportet accipere propria quæ sunt diuersorum generum. Consequenter cum dicit. (Exp. te quo excluditur ob.)

ARGY. *Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonstrari, neque sunt adeo diuersa, vt vniuscuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc, & ex his hæc demonstrentur.*

ANTI. *Si vero neque ex omnibus, vt opus est demonstrari quodlibet, neque sic ex altera. Quare erunt vniuscuiusque scientiæ altera. Relinquitur igitur si proxima sunt principia omnium, sed ex ijs quidem hæc, ex illis autem illa.*

Excluso stulto intellectu propositionis contra quam disputatur, concludit propositum, & dicit quòd si non dicatur quod quodlibet demonstretur ex quolibet, sicut opus est dicere propter præmissa, sequitur quod nec sic ex principio, ex quo concluditur hæc conclusio concludatur altera, alioquin ex quolibet. Vnde necesse est, quod diuersarum scientiarum sint diuersa principia. Sed hæc oportet quod omnium scientiarum sint principia vnius generis his, quæ ex his demonstrantur, sed oportebit quòd ex his demonstrentur hę conclusiones, & ex illis illę, ex diuersis

diuersis scilicet principiis demonstratione facta in diuersis scientiis, quæ sunt de diuersis generibus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At patet & hoc esse non posse, & Demonstratum est enim scientiarum, quæ genere differunt, principia diuersa genere esse. Principia namque duplicia sunt, ex quibus, & circa quod. Principia igitur ex quibus, communia sunt, principia vero circa, quod, propria, vt vnitas, magnitudo.*

ANTI. *Manifestum autem hoc est quoniam non contingit. Monstratum est enim quod altera principia genere, sunt differentium genere: principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quæ, ex quibus quidem igitur communia sunt, quæ autem sunt circa quæ, propria sunt, vt numerus, magnitudo.*

B Et dicit quod manifestum est etiam alio modo, quod non contingit hoc scilicet quod eadem sunt principia omnium scientiarum, quia ostensum est supra, quod diuersorum generum diuersa sunt principia genere. Vnde cum diuersæ scientiæ sint de diuersis generibus, sequitur quod diuersa principia sint diuersarum scientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia sunt quibus omnes scientiæ vtuntur, ideo consequenter distinguit de principiis, & dicit quod duo sunt principia. Quædam prima, ex quibus demonstratur, sicut primæ dignitates, vt quod non sint idem esse & non esse. Et iterum sunt quædam, circa quæ sunt scientiæ scilicet subiecta scientiarum, quia diffinitionibus subiecti vtimur, vt principiis in demonstrationibus. Illa ergo prima ex quibus demonstratur, sunt communia omnibus scientiis, sed principia circa quæ sunt scientiæ sunt propria cuiuslibet scientię, sicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometriæ. Principia autem communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc quod demonstretur. Et quia non ex solis communibus principiis demonstratur, non potest dici eadem esse principia omnium syllogismorum demonstratiuorum, quod intendit probare. (Lect. 41. tex. 4. & 5.)

LECTIO XLIIII.

Quomodo scientia ad opinionem cæterosque intellectuales habitus comparetur.

ARGY. *Interest autem inter id, quod sub scientia, & id, quod sub opinione cadit, & inter scientiam, & opinionem.*

ANTI. Tex com. 44. *Scibile autem, & scientia differant ab opinabili, & opinione.*

Postquam Philosophus ostendit comparationem scientiarum adinuicem & secundum certitudinem & secundum vnitatem & diuersitatem, hîc ostendit comparationem scientiæ ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima agit de comparatione scientiæ ad opinionem, quæ est verorum & falsorum. In 2. de comparatione scientiæ ad aliquos habitus cognoscitiuos, qui sunt semper verorum, ibi [Reliqua autem quomodo oportet, &c.] Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatem. In 2. excludit dubitationem, ibi [Qualiter ergo est idē, &c.] Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam esse inter scientiam, & opinionem. Secundo ostendit quid pertineat ad

A scientiam, ibi [Quoniam quidem scientia, &c.] Tertio quid pertineat ad opinionem, ibi [Sunt autem quædam vera, &c.] Dicit ergo primo, quod scientia differt ab opinione, & similiter scibile, quod est obiectum scientiæ differt ab opinabili, quod est obiectum opinionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur, necessarium autem aliter se habere non potest.*

ANTI. *Quoniam scientia vniuersalis, & per necessaria est. Necessarium autem non contingit aliter se habere.*

Ostendit quid pertineat ad scientiam, & ponit duo ad eam pertinere, quorum vnum est quod sit vniuersalis. Non enim est scientia de singularibus & sub sensu cadentibus & hoc supra manifestatum. Et aliud est quod scientia est per necessaria. Et exponit quid sit necessarium scilicet illud quod non contingit aliter se habere. Et hoc etiam est supra manifestatum, quod demonstratio procedat ex necessariis. Deinde cum dicit. (Lectio 42. ex. secundæ. Lec. 13 ex. 2. 3. 4.)

ARGY. *At sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea, quæ sunt, tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur circa hæc non esse scientiam. Nam ea non possent aliter se habere, quæ aliter se habere possunt. At vero neque intellectum. Intellectum enim principium C scientię dico, neque sine demonstratione scientiam. Quæ quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare restat opinionem esse circa id, quod verum quidem est, aut falsum aliter autem se habere potest. Hæc autem est existimatio vacantis medio, & non necessariæ propositionis.*

ANTI. Vide in annot. *Sunt autem quædam vera contingentia aliter se habere. Manifestum igitur est quod circa hæc scientia non est, esset enim vtique impossibile aliter se habere, possibile aliter se habere. At vero neque intellectus, Dico enim intellectum principium scientiæ: Neque enim scientia est indemonstrabilis. Hæc autem opinio est immediatę propositionis. Verus est enim intellectus & scientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem esse circa verum quidem, aut fal-D sum sed contingens est & aliter se habere. Hæc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.* (Vide in annot.)

Ostendit quid pertineat ad opinionem, id est, quod sit circa contingentia aliter se habere, siue in vniuersali siue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modum diuisionis quod præter vera necessaria quæ nō contingunt aliter se hebere, sunt quædam contingentia vera, quæ contingunt aliter se habere. Manifestum est autem hoc ex prædictis quod circa huiusmodi non est scientia, quia sequeretur quod contingentia non possent aliter se habere. Circa talia enim est scientia, vt iam dictum est. Similiter etiam non potest dici, quod eorum sit intellectus, & accipimus hîc intellectum non E secundum quod intellectus dicitur quædam potentia animæ, sed secundum quod est principiū scientiæ, id est, secundum quod est habitus quidam primorum principiorum ex quibus procedit demonstratio ad causandā scientiam. Et ideo ad exponendum quid sit iste intellectus, qui est principium, subdit [neque scientia indemonstrabilis est] scilicet eorum, quæ contingunt aliter se habere, ac si dicat quod intellectus nihil aliud sit, quàm quædam scientia indemonstrabilis. Sicut enim scientia importat certitudinem cognitionis per demonstrationem ac- (Lect. 13.)

quisitam ita intellectus importat certitudinem A cognitionis absque demonstratione, non propter defectum demonstrationis, sed quia id, de quo certitudo habetur, est indemonstrabile, & per se notum. Et ideo ad hoc exponendum subdit, quod scientia demonstratiua nihil aliud est, quàm certa existimatio immediatæ propositionis. Quod autem intellectus sit scientia indemonstrabilis, patet ex hoc ipso, quod dicit, quod est principium scientiæ. Cum enim scientia sit necessariorum, & necessaria non concludantur nisi ex necessariis, vt supra probatum est, necesse est, quod intellectus qui est principium scientiæ non sit contingentium. Ostenso ergo, quod B neque scientia neque intellectus sunt contingentium, ponit quandam diuisionem. Et dicit, quòd contingit verum esse, & intellectum, & scientiam, & opinionem, & quod per hoc dicitur, id est, quod enuntiatur voce per intellectum, & scientiam, & opinionem veram. Est enim verum & in compositione & diuisione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum significant interiorem veritatem opinionis, scientiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuslibet veri vel est intellectus, vel scientia, vel opinio, & sunt quædam vera contingentia, quorum non C est neque scietia neque intellectus, relinquitur quod circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dummodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, quod opinio est acceptio, id est, existimatio quædam immediatæ propositionis & non necessariæ. quod potest duobus modis intelligi. Vno modo sic, quia propositio immediata in se quidem sit, necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingens. Dicitur enim immediata propositio, quęcunque per aliquod medium probari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. Ostensum est enim supra, quod non proceditur in infinitum in prędicationibus, neque D quantum ad media, neque quantum ad extrema, & hoc non solum analyticè in demonstrationibus, sed etiam logicè communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingens mediata, oportet quod reducatur ad aliquas immediatas necessarias, quia necessaria non sunt principia contingentium, neque ex necessariis potest concludi contingens. Vnde relinquitur, quod sit aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata, potest enim probari per hoc medium. Homo non mouetur, quæ etiam est contingens, sed immediata. Existimatio ergo talium propositionum contingentium immediatarum est opinio, E sed per hoc non excluditur quinetiam acceptio propositionis contingentis mediatæ sit opinio. Sic enim se habet circa cótingentia, sicut scientia, & intellectus, circa necessaria. Secundo ibi.

Lect. 13.

Primo Peri Her. le. 3. 6. meth. le. vl. 3. de Anima lec. 11.

ARGY. *Atque hoc consentaneum est etiam ijs, quæ apparent. Tam enim opinatio, quàm talis natura incertum est sane.*

ANTI. *Et confessum autem est sic apparentibus. Opinio enim incertum est, & natura huiusmodi est.*

Probat idem per id, quod communiter apparet. Et dicit quòd id, quod dictum est, scilicet opinionem esse contingentium, est quoddam confessum, id est, consentaneum his, quæ apparent. Opinio enim videtur sonare aliquid debile & incertum, & videtur esse aliqua talis natura quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARGY. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Sed cum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est: necessariæ vero scientia.*

ANTI. *Adhuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impossibile aliter se habere: sed scire. Sed aliquando quidem esse sic, sed tamen nihil aliter prohibet, tunc probare, tanquam huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam.*

Probat idem per experimentum. Nullus enim quando opinatur quod impossibile sit aliter se habere, reputat se opinari, sed tunc reputat se scire. Quando autem opinatur quod sic est, & quod nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis, id est, contingentis, scientia autem necessarii. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quo igitur fit, vt idem vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur, quod scit? Proficiscetur enim & ipse qui scit, & ipse qui opinatur per media, quousque perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur, scit. Fieri enim potest vt quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quid est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse.*

ANTI. *Qualiter igitur est idem opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & si quis posuerit esse aut nihil contingere opinari, consequetur quòd hoc quidem sciens, ille vero opinans per media quousque ad immediata veniat. Quare si quidem ille sciuit, & opinans sciuit. Sicut enim & quia est opinari, & propter quid. Hoc autem medium est.*

Vide in annotatione.

Mouet dubitationem circa præmissa. Et primo mouet dubitationes. Secundo soluit, ibi [Aut si quidem sit, &c.] Circa primum mouet duas dubitationes, quarum vna est de opinabili, & scibili. Si opinio est contingentis, scientia vero necessarii, non est idem necessarium & cótingens. Ergo remanet dubium qualiter possit homo aliquid idem opinari & scire. Secunda dubitatio est de scientia & opinione, quare scilicet opinio non sit scientia. Si tamen aliquis ponat quod de omni cognito possit esse opinio. De quolibet enim cognito potest homo opinari quod possit aliter se habere, nisi forte de primis principiis per se notis, quorum contraria non cadunt in existimatione, de quibus tamen non est scientia. Sed circa omnia mediata quorum est demonstratio, & scientia, potest aliquis existimare quod possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Non enim opinio est solum de his, quę sunt contingentia in sui natura, quia secundum hoc non omne quod quis nouit contingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur vt contingentia aliter se habere, siue sint talia, siue non. Hoc ergo supposito, videtur quod sit idem scientia & opinio quia tam sciens, quàm opinans consequuntur scientiã & opinionem per aliqua media quousque perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliquis sit procedens per media ad immediata habet scientiam. Quod autem opinio per media veniat ad immediata, manifestat per hoc, quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc autem quod dico

Dubium de opinabili & scibili.

propter

propter quid, significat medium. Vnde patet, quod opinio potest procedere per medium ad immediata, siue opinio sit eorum, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorum, quæ accipiuntur vt contingentia. Deinde cum dicit.

ARGY. *An si existimauerit quidem ea, quæ aliter se habere nequeunt, perinde atque habent diffinitiones habere, per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur, sciet, non opinabitur. Sin autem vera quidem esse crediderit, nō tamen hęc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formę, opinabitur, si vere sciet. Atque si per ea quidem, quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur. Sin vero non per ea, quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.*

ANTI. *Aut si quidē sic arbitratur non contingentia aliter se habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demōstrationes, non opinabitur, sed sciet. Si autem vera quidem esse, non tamen hoc ipsis inesse secundum substantiam, & speciem, opinabitur, & non sciet vere, & quia, & propter quid, siquidem per immediata opinabitur. Si vero non per immediata, solum ipsum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secundam, quæ est de identitate scientiæ & opinionis. Secundo primam, quæ est de identitate sciri & opinari, ibi [Eiusdem autem, &c.] Dicit ergo primo, quod si aliquis procedat per media ad immediata, ita quod illa media non arbitretur vt contingentia aliter se habere, sed arbitretur ea sic habere sicut diffinitiones, quæ sunt per media, per quæ demonstrationes procedunt, neque erit opinio, sed scientia. Si autem aliquis procedat vsque ad immediata per aliqua media vera, quæ tamē vel non insint illis, de quibus dicuntur per se, sicut diffinitiones, quæ prædicantur substantialiter & significant speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt, tunc habebit opinionem & non sciet vere, quia & propter quid simul, si tamen procedat vsque ad immediata, tunc enim per immediata opinabitur, & non sciet. Si vero non procedat per immediata, sed per mediata, tunc non opinabitur propter quid, sed opinabitur solum quia. Nam & scientia, quæ non est propter quid & immediata, non est scientia propter quid, sed quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Opinatio namque scientiaque non omnino eiusdem est. Sed vt est, & falsa, modo quodam eiusdem opinio, sic & scientia, & opinio est eiusdem. Et enim quemadmodum quidem opinionem verā, ac falsam (inquiunt quidam) eiusdem esse accidunt, aliaque absurda, & non opinari quempiam quod opinatur falso. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari verè diametrum commensurabilem esse, absurdum est sane, sed sic est eiusdem, quia diameter, circa quem sunt ipsæ opiniones est idem. Vtriusque tamen ratio non eadem est. Pari modo scientia eiusdem esse, atque opinio potest. Illa namque sic erit animalis existimatio, vt fieri non possit, veluti si illa quidem existimatio sit homini substantię ratione competere. Hæc autem homini quidem, sed non illo competere modo. Idem est enim id circa quod vtraque fit. Est enim homo, sed modus non est idem, vt patet. Ex his autem emergit fieri non posse, vt simul idem opinetur quisquam ac sciat. Nam simul existimationem haberet, & aliter & non aliter idem sese habere. Quod quidem fieri nequit. Et enim fieri quidem potest, vt in alio atque alio sit eiusdem vtrumque, sicuti diximus, sed in eodem si hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse Quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse.*

ANTI. *Eiusdem autem opinio & scientia non penitus est. Et sicut falsa, & vera eiusdem quodammodo est, sic & scientia & opinio eiusdem. Opinionem enim veram, & falsam, sicut dicunt quidam, eiusdem esse inconuenientia accidit appetere alia, & non opinari quod opinatur falso. Quoniam autem idem multipliciter dicitur, est sicut contingit, est autem sicut non. Commensuratum enim esse diametrum costæ vere opinari inconueniens est, sed quòd diametros, circa quam sunt opiniones, idem, sic eiusdem est. Sed quòd aliquid erat esse vnicuique secundum rationem non idem est. similiter autem & scientia, & opinio eisdem est. Hoc quidem enim sic animal est, quòd non est contingere non esse animal, sed illa quidem quod est contingere. Vt si hoc quidem, quod vere hominis, illa vero hominis est quidem, non autem veri hominis. Idem enim est quia homo, hoc autem non sic idem. Manifestum autem ex his est, quod neque opinari simul idem & scire contingit. Simul enim vtique haberet opinionem aliter habendi & non aliter idem esse, quod vere non contingit. In alio enim vnumquodque esse contingit eiusdem, sicut dictum est, sed in eodem nihil sic possunt esse. Haberet enim opinionem simul, vt quòd homo esset quòd vere est animal, hoc enim sic contingere.*

Vide in annotatione.

Soluit primam dubitationem, quę est de identitate sciti & opinati. Vbi considerandum est, quod non est inconueniens, id quod est scitum ab vno, esse opinatum ab alio, quia quod vnus accipit, vt impossibile aliter se habere quasi scitum, aliter accipit vt contingens aliter se habere quasi opinatum. Sed quod idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiam, non est verum omnino, sed aliquo modo. Sicut enim falsa opinio & vera opinio possunt esse de eodem quodammodo, sed non simpliciter, sic etiā est de opinione & scientia. Si quis enim diceret, quod opinio vera & falsa essent penitùs de eodem, sicut aliqui dicebant, puta illi qui dicebant quod omne alicui videtur est verum, vt dicitur in 4. Metaphysi. ille qui sic diceret, vellet consequi aliqua inconuenientia, & multa quidem alia quæ posita sunt in 4. Metaphy. quæ consequuntur ex hoc, quod aliquis dicit idem esse verum & falsum, & specialiter hoc inconueniens consequeretur ei, quod nulla opinio esset falsa, & quod ille qui opinatur falsa, non opinaretur. Non ergo potest dici quod vera opinio & falsa sint eiusdem simpliciter. Sed quia idem videtur multipliciter, contingit quodammodo opinionem veram & falsam esse eiusdem, & quodammodo non. Si enim accipiatur idem subiectum secundum rem, de quo sunt opiniones, sic de eodem potest esse opinio vera & falsa. Si autem accipiatur idem esse ipsum enunciabile opinatum, sic hoc est impossibile. Puta diametrum esse commensurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falsa opinione, & inconueniens est dicere, quod hoc enunciabile aliquis opinetur vera opinione. Sed secundum quod accipimus ipsum subiectum enunciabile diametrum, sic eiusdem potest esse opinio vera & falsa. Nam circa diametrum, vnus vere opinatur quod sit vere incommensurabilis, alius falsæ, quod sit commensurabilis. Et sic manifestum est, quod id, de quo est opinio & scientia, etsi sit idem subiecto, non tamen est idem se-

cundum rationẽ. Eſt enim idem ſubiecto diametrũ commenſurari, & diametrum non cõmenſurari, quia ſubiectũ vtriuſque enunciabilis eſt idem, tamen manifeſtum eſt, quod ratione differt diameter, ſecundum quod accipitur vt cõmenſurabilis, & ſecundum quod accipitur incommenſurabilis. Et ſic opinio vera & falſa poſſunt eſſe eiuſdem ſubiecti, non autem eiuſdem ſecundum rationem. Similiter eſt etiã de ſcientia & opinione. Nam ſcientia quidem eſt de hoc quod aliquis ſit animal, ita tamen quod non contingat id non eſſe animal, ſed opinio eſt de hoc quod aliquis ſit animal, ita tamen quod contingat illud non eſſe animal. Puta ſi ſcientia ſit quod homo vere ſit id quod eſt animal, & ſic impoſſibile ſit ſe habere, opinio vero ſit de hoc quod homo non vere ſit id quod eſt animal, & per hoc contingat aliter ſe habere. Manifeſtum eſt enim quod idem eſt ſubiectum, & ſcitum, & opinatum quod eſt homo, ſed non eſt vtidem ratione. Sic ergo ex dictis manifeſtum eſt, quod non contingit omnino ſimul idem ſcire & opinari, quia ſimul homo haberet exiſtimationem quod poſſet aliter ſe habere, & quod non poſſet aliter ſe habere. Sed in alio homine hoc contingit, quod de eodem vnus habet ſcientiam, & alius opinionem, ſicut dictum eſt. In eodem vero homine non contingit ratione iam dicta. Deinde cum dicit.

ARGY. *De reliquis autem, quonam pacto diſtribuenda ſint, de mene, inquam, de intellectu, de ſcientia, de arte, de prudentia, de ſapientia, alijs in locis pertractabitur. Quędam enim ipſorum ad Naturalem, quędam* ANTI. *ad morum magis pertinent contemplationem.*

Reliqua autem, quomodo oportet diſtribuere in rationem, & intellectum, & ſcientiam, & artem, & prudentiam, & ſapientiam, hæc quidem phyſica, illa vero ethicæ ſpeculationis magis ſunt.

Comparat ſcientiam ad aliquos habitus qui ſe habent ad verum. Et primo ad illos habitus, qui ſunt de concluſionibus. Secundo ad habitum qui ſpecialiter reſpicit medium, ibi [Solertia autem, &c.] Dicit ergo primo, quod reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia, quomodo diſtinguantur in rationem & intellectum, & ſcientiam, & artem, & prudentiam, & ſapientiam, quantũ ad aliquid, pertinent ad cõſiderationẽ Philoſophiæ, id eſt, vel etiã Philophiæ naturalis, quantũ autem ad aliquid ad conſiderationem Philoſophiæ moralis, quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod Ariſt. in 6. Ethi. ponit quinque, quæ ſe habent ſemper ad verum ſcilicet artem, ſcientiam, ſapientiam, prudentiam, & intellectum, ſubiungens duo, que ſe habent ad verum & falſum ſcilicet ſuſpitionem & opinionem. Prima autem quinque ſe habent ſolum ad verum, quia important rectitudinem rationis. Sed tria eorum, ſcilicet ſapientia, ſcientia, & intellectus important rectitudinem cognitionis circa neceſſaria. Scientia quidem circa concluſiones, intellectus autem circa principia, ſapientia autem circa altiſſimas cauſas, quæ ſunt cauſæ diuinæ. Alia vero, ſcilicet ars & prudentia important rectitudinem rationis circa contingentia. Prudentia quidem circa agibilia, id eſt, circa actus, qui ſunt in operante, puta amare, odiſſe, eligere & huiuſmodi quæ

A pertinent ad actus morales, quorum etiam eſt directiua prudentia. Ars autem importat rectitudinem rationis circa factibilia, id eſt, circa ea, quæ aguntur in exteriorem materiam, ſicut eſt ſecare & alia huiuſmodi opera, in quibus dirigit ars. Hîc autem addit rationem, quę pertinet ad deductionem principiorum in concluſiones. Determinare quidem de ſapientia quid ſit, & quomodo ſe habeat & de ſcientia, & intellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philoſophiam primam. Prudentia vero pertinet ad conſiderationem moralem, intellectus, & ratio, ſecundum quòd ſignificant potentias quaſdam, B pertinent ad conſiderationem naturalem, vt patet in lib. de Anima. Deinde cum dicit.

Solertia vero bona quædam eſt coniectatio medij in tempore admodum breui, veluti ſi quiſpiam hoc viſo lunam eam partem, quæ eſt verſus ſolem, lucidam ſemper habere, cito perceperit propterea id ipſum effici, quod lumen ex ſole ſuſcipiat luna, aut ſi viſo paupere diuitem adeunte, hoc illum propterea facere, quòd mutuo argentum accipit, intellexerit, aut ſi cognouerit cur hi ſunt amici quia ſunt eiuſdem hominis inimici. Omnes enim medias cauſas qui vidit, extrema cognouit. Lucidam partem verſus ſolem habere ſit a. ſolis lucere lumine ſit b, luna ſit e. Igitur ipſum b, id eſt ſolis lucere lumine competit c, ipſi, inquam, lunæ: C at ipſum a lucidam, inquam, ſemper verſus ſolem habere partem ipſi b ineſt, quare ſit vt a per b medium ipſi competat c. ARGY.

Solertia autem eſt ſubtilitas quædam in non perſpecto tempore medii inueniendi, vt ſi aliquis videns quòd ſplendorem ſemper habet à ſole luna, ſtatim intellexit propter quid hoc ſit, quia propter id, quod illuſtratur à ſole, aut diſputantem cum diuite, cognouit quoniam accommodatus eſt, aut propter id quod amici ſunt, quia inimici eiuſdem ſunt. Omnes enim cauſas medias videns cognouit & vltimas. Splendidum eſſe à ſole ſit in quo a, lucere à ſole b, luna c. Ineſt autem lunę quidem c ipſi b quod eſt lucere à ſole, ipſi autem b a, quod eſt hoc eſſe ſplendidum à quo ſplendor quare & ipſi c a per b. ANTI.

D Facit mentionem de habitu, qui ſpecialiter reſpicit medium. Et dicit, quod ſolertia eſt quędam ſubtilis & facilis coniecturatio medii, propter quod aliquid euenit, & hoc quando non habet maximum tempus ad perſpiciendum vel deliberandum, ſicut ſi aliquis videns quod ſemper luna quando conuertitur oppoſita ad ſolem, ſplendorem habet per totum, ſtatim intellexit propter quid hoc ſit ſcilicet quia illuſtratur à ſole. Et ſimiliter in actibus humanis. Si aliquis videat aliquem pauperem altercantem cum aliquo diuite, cognoſcit, quod ille diues accommodauit ei aliquid, & altercatur de redditione. Vel ſi aliquis videns aliquos, qui prius fuerant inimici, eos eſſe factos amicos, cognouit & propter quid hoc ſit, quia ſcilicet ſunt inimici eiuſdem. Et quod cognoſcere medium ſit cognoſcere propter quid manifeſtat. 2. Primo quidem per rationem, quia talis ſolers videns omnes cauſas medias, cognouit & vltimas, in quas ſit vltima reſolutio, per quas cognoſcitur propter quid. Secundo manifeſtat per exemplum ordinatum in ſyllogiſmo. Vt ponamus lunam eſſe c, id eſt, minorem extremitatem, ſed eſſe ſplendidum propter oppoſitionem ad ſolem ſit a maior extremitas, ſed illuminari à ſole ſit b, id eſt, medium c. enim b. id eſt, luna habet lumen à ſole, & a ineſt ipſi b, quia quod habet lumen à ſole

sole splendet conuersum ad solem, & sic probatur quod a insit ipsi c per b. Vnde patet quod solertia est quædam perspicacitas velociter apprehendendi medium, quod contingit ex naturali aptitudine, & etiam ex exercitio. Posuit autem diuersa exempla solertiæ, vt ostendat quod in omnibus prædictis habitibus scilicet prudentia, & sapientia, &c. possit esse solertia.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

POSTERIORVM ANALYTICORVM *LIBER SECVNDVS.*

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Expositione.

LECTIO PRIMA.

C Quatuor eorum, quæ scimus, quæstiones esse, quas omnes ipsius medij esse ostenditur.

ARGY. *EA, quę quæruntur, tot sane profecto, quot sunt ea, quę scimus. Quærimus autem quatuor, esse, propter quid est, si est, atque quid est.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex.com.1.

QVAESTIONES Sunt æquales numero his, quæcunque vere scimus. Quærimus autem quatuor, quia propter quid, si est, quid est.

POstquam Philosophus in primo lib. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principiis eius. Est autem duplex principium demonstratiui syllogismi scilicet medium eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demonstrationibus. In 2. de cognitione primarum propositionum, ibi [De principiis autem qualiter fiunt cognita, &c.] Quia enim in primo libro habitum est, quod omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus autem cognitio conclusionis accipitur E per aliquod medium, & per primas propositiones indemonstrabiles, residuum erat inuestigare qualiter ista cognoscantur. Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima inuestigat quid sit medium in demonstrationibus. In 2. parte inquirit, quomodo illud medium nobis innotescat, ibi [Quomodo autem quod quid est ostenditur.] Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescendum, de quo poterat esse dubitatio vel quæstio, ideo circa primum duo facit. Primo enim ponit numerum quæstionum. Secundo, ex ipsis quæstionibus inuestigat propositum, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationum, ibi [Quærimus autem, cum quæramus.] Circa primum tria fa-

Lectio. 1. Lectio.2.

A cit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones, ibi (Cum quidem enim vtrum hoc.] Tertio simplices, ibi (Quædam autem alio modo.] Dicit ergo primo, quod æqualis est numerus quæstionum, & eorum, quæ sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia est cognitio per demonstrationem acquisita. Eorum autem oportet per demonstrationem cognitionem acquirere, quæ ante fuerint ignota, & de his quæstiones facimus, quæ ignoramus. Vnde sequitur quod ea, quæ quæruntur, sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur scilicet quia, B propter quid, si est, & quid est, ad quæ quatuor reduci potest quicquid est quæribile, vel scibile. Diuidit autem in 1. Topicorum quæstiones siue problemata aliter in quatuor, quæ omnia comprehenduntur sub vna harum quæstionum, quæ dicitur quæstio quia. Non enim intendit ibi nisi de quæstionibus ad quas dialectice disputatur. Deinde cum dicit.

Capi.6. Responsio. ta. ob.

ARGY. *Nam cum quærimus vtrum hoc, an hoc sit plura complectentes hoc pacto, vtrum sol deficiat, an non deficiat, esse tum quærimus. Cuius id indicium est. Hoc enim inuento, solem inquam ipsum deficere, statim cessamus. Atque si à principio solem deficere scimus, non quærimus vtrum deficiat sol.*

ANTI. *Cum quidem enim verum hoc, aut hoc sit quærimus in numerum ponentes, vt vtrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est. Inuenientes enim quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.*

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod cum scientia non sit nisi veri, verum autem significatur solum per enunciationem, oportet solam enunciationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut autem in 2. D Peri hermenias dicitur, enunciatio dupliciter formatur. Vno quidem modo ex nomine & verbo absque aliquo opposito, vt cum dicitur homo est. Alio modo quando aliquid tertium adiacet, vt cum dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad secundum modum, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enunciationis duplex quæstio formari potest. Vna quidem an hoc sit verum quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicens, quod cum de aliqua re quærimus, vtrum illa res sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerum accipiendo scilicet duo, quorum vnum est prædicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærimus vtrum sol sit defficiens per eclypsim, vel non, & vtrum homo sit animal, vel non, tunc dicimur quærere quia, non ita quod hoc quod dico quia, sit nota, vel signum interrogationis, sed quia ad hoc quærimus, vt sciamus quia ita est. Cuius signum est, quia cum inueniremus per demonstrationem, quiescimus à quærendo, & si in principio hoc sciuissemus, non quæreremus vtrum ita sit. Inquisitio autem non cessat, nisi habito eo, quod quærebatur. Et ideo cum quæstio, qua quærimus vtrum hoc sit hoc, cesset habito quod ita est, mani-

Lectio.c.2.

Q

festum est, quid huiusmodi quæstio quærit.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consueuimus, deficere namque solem, terramque moueri scientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atque hoc pacto.*

ANTI. *Cum autem scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit luna, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus. Hoc quidem igitur sic.*

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit quod cum scimus quia ita est, quærimus propter quid ita sit, puta cum scimus quia sol est deficiens per eclypsim, & quod terra est mota in terræmotu quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes, scilicet in numerum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quædam alio quærimus modo. Quærimus enim si sit, an non sit centaurus, aut Deus, si sit autem nec ne simpliciter dico, sed non si albus sit, aut non albus. Hoc præcepto, & Deum, inquam esse, vel hominem, quid est postea quærimus, vt quid est Deus, quid homo. Hæc igitur, & tot sunt, quæ quærere consueuimus, & quæ iam scimus inuenta.*

ANTI. *Quædam autem alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico, sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt quid est quærimus, vt quid est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc, & tot sunt.*

Manifestat alias duas quæstiones, quæ non ponunt in numero, sed sunt simplices. Et dicit quod quædam quærimus alio modo à prædictis quæstionibus scilicet non ponentes in numerum. Vtpote si quæramus an sit centaurus, vel non, hîc simpliciter quærimus de centauro an sit, non autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, quærebamus propter quid, ita etiam scientes de aliquo, quia est simpliciter, quærimus quid sit illud, puta quid est Deus, aut quid est homo. Hæc igitur & tot sunt illa, quæ quærimus, quæ cum inuenerimus, dicimur scire. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit, nec ipsius medium quærimus. Atque cognitio vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est, quod quidem simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est quærimus, quid nam sit tunc ipsum medium quærimus.*

ANTI. *Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est, tunc quærimus quid sit medium.*

Ostendit qualiter prædictæ quæstiones se habeant ad medium. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat, ibi [Dico autem quia.] Tertio probat propositum, ibi [Contingit autem itaque in omnibus quæstionibus, &c.] Circa primum sciendum est, quod prædictarum quatuor quæstionum, quarum duæ ponunt in numerum & duæ non ponunt, primam vtrarumque in vnam coordinat, scilicet quæstionem quia & quæstionem an est. Et dicit, quod cum quærimus, quia hoc est hoc, aut cum quærimus de aliquo simpliciter si

A est, nihil aliud quærimus, quàm vtrum aliquod medium ipsius, quod quærimus, sit inuenire, vel non. Quod non dicitur secundum ipsam formam quæstionis. Nō enim cū quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quæstionis quæro an sit aliquod medium, quo possit demōstrari solē eclypsari vel hominem esse, sed si sol eclypsatur, vel homo est, consquens est, quod sit aliquod medium inuenire ad demonstrandum ista quæ quæruntur. Non enim fit quæstio de immediatis, quæ etsi vera sunt, non tamen habent medium, quia huiusmodi cum sint manifesta, sub quæstione non cadunt. Sic ergo qui quærit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex ex consequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur enim in B quæstione si est, vel quia est, an sit id quod est medium, quia id quod est medium est ratio eius, de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter vt infra dicetur. Non tamen quæritur sub ratione medii. Cōtingit autem inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorum alterum est cognoscere esse simpliciter, alterum esse in parte, sicut cum cognoscimus quod homo est albus, quia esse album non significat totaliter esse hominis sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cum homo fit, albus non dicitur esse simpliciter, sed esse secundum quid. Sed cum dicit homo est, significatur ipsum esse simpliciter, & cum homo fit ens, dicitur generari C simpliciter. Cum ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus quid est, tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendum non secundum formam quæstionis, sed secundum inconcomitantiam. Non enim qui quærit causam propter quam sol eclypsatur, quærit ipsam vt medium demonstrans, sed quærit id quod est medium: quia consequens est, vt hoc habito possit demonstrare. Et eadem ratio est de quæstione quid est.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque modum tum aliqua ex parte rei quæstionem complecti dico, cum hoc dicitur pacto. Deficitne luna, aut accrescit? tum enim, vt patet, si quippiam* D *competat, insitque cuipiam, quæritur. Simplicem hanc quæstionem appello, estne luna, vel nox, vel dies?*

ANTI. *Dico autem quia aut si est in parte, aut simpliciter. In parte quidem igitur, vtrum deficit luna, aut augetur? Si enim est aliquid, aut non est aliquid in huiusmodi inquirimus. Simpliciter autem est, si est aut non est luna, aut nox?*

Manifestat quod dixerat, quod quia est, & si est, differunt sicut in parte & simpliciter. Cum enim quærimus vtrum luna deficit, aut vtrum augetur, est quæstio in parte. In huiusmodi enim quæstione quærimus si luna est aliquid, puta si deficiens, aut aucta, vel non. Sed cum quærimus an luna sit, siue an nox sit, est quæstio de esse simpli- E citer. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit igitur, vt omnibus in quæstionibus quæratur aut si sit medium, aut quidnam medium ipsum sit. Causa enim est ipsum medium, atque vniuersis hæc quæritur, deficitne luna? est ne huius aliqua causa? Postea cognito hoc, causam, inquam, esse, quidnam sit illa causa quærimus. Causa enim tam essendi simpliciter, quàm essendi quippiam eorum quæ vel per se, vel per accidens competunt, ipsum medium est. Atque simpliciter esse dico subiectum ipsum, vt lunam,*

lunam, aut ſolem, aut terram, aut triangulum quippiam eſſe, vt defectionem ſi in medio vniuerſi conſiſtat, an non in eo conſiſtat, æqualitatem, inæqualitatem, & huiuſcemodi. In his enim omnibus patet idem eſſe quid eſt, atque propter quid eſt. Quid eſt lunæ defectio? priuatio lucis ob interpoſitionem terræ, propter quid eſt defectio lunæ? aut cur deficit luna? quia lux eius deficit, obiiciente ſe terra. Quid eſt concentus? ratio numerorum inter acutum, & graue, cur inter ſeſe graue, atque acutum conſona ſunt? quia numerorum inter ſ ſe ſuſcipiunt rationem acutum ipſum & graue. Eſtne inter acutum & graue concentus? conſimilisne ratio ipſorum in numeris? Quod ſimul atque percepimus, quænam ſit illa ratio quærimus.

A N T I. Vide in annot.

Contingit itaque in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium. Cauſa quidem enim medium eſt. In omnibus autem hoc quæritur, vt vtrum luna deficiat, vtrum ſit aliquod medium aut non. Poſt hoc ſcientes quia eſt, quid igitur hoc ſit quærimus. Cauſa enim ipſius eſſe non hoc, aut hoc, ſed ſimpliciter ſecundum ſubſtantiam, aut non ſimpliciter, ſed aliquid horum, quæ ſunt per ſe, aut ſecundum accidens, medium eſt. Dico autem ſimpliciter quidem ſubſtantiam, vt lunam, aut terram aut triangulum, quid autem eſt defectum, æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio terra ſit, aut non. In omnibus enim his manifeſtum eſt quod idem ſit, quod quid eſt, & propter quid eſt. Amplius quid eſt defectus, priuatio luminis à luna ex terræ obiectu. Propter quid eſt defectus, aut propter quod deficit luna? propter defectum luminis oppoſita terra. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto & graui. Propter quid reſonat acutum graui? propter id, quod rationem habet numeralem acutum & graue, vtrum ſit in numeris ratio ipſorum. Accipientes autem quia eſt quid igitur eſt ratio.

Probat propoſitum ſcilicet quod prædictæ quæſtiones pertineant ad medium. Et primo probat per rationem. Secundo probat per ſignum, ibi [Quòd autem ſit medij.] Concludit ergo primo ex præmiſſa manifeſtatione, quod in omnibus prædictis quæſtionibus, vel quæritur an ſit medium ſcilicet in quæſtione ſi eſt, vel quæritur quid eſt D medium, ſcilicet in quæſtione propter quid quærat quid ſit medium. Manifeſtum eſt enim quod cauſa eſt medium in demõſtratione quæ facit ſcire, quia ſcire eſt cauſam rei cognoſcere. Cauſa autem eſt quod quæritur in omnibus prædictis quæſtionibus, quia. Cum enim quæritur vtrum luna deficiat, quæritur ſecundum modum ſupra expoſitum, vtrum aliquid ſit cauſa defectus lunæ, vel non eſt. Et conſequenter hoc manifeſtat in quæſtione propter quid. Cum enim ſcimus, quia eſt aliquid cauſa defectus lunæ, quæritur quid ſit cauſa, & hoc eſt quærere propter quid. Et eadem ratio eſt in aliis duabus quæſtionibus vt per ſequentia manifeſtat. Dicit enim quod ſiue accipiamus aliqua rem eſſe non hoc aut hoc, puta E cum dico, homo eſt albus aut grammaticus, ſed accipiamus ipſam ſubſtantiam ſimpliciter eſſe, ſiue etiam non accipiamus rem aliquam eſſe, & ſimpliciter, ſed rem aliquam eſſe aliquid ponendo in numerum, ſiue id aliquid ſit de numero eorum, quæ prædicantur per ſe, ſiue de numero eorum, quæ prædicantur per accidens, ſiue hoc modo, ſiue illo accipiamus rem eſſe, cauſa eius eſt medium ad demonſtrandum ipſum: exponit autem conſequenter quod dixit, ſimpliciter ſubſtantiam eſſe, cum quærimus de luna, aut de terA ra, aut de triangulo, aut de quolibet ſubiecto an ſit, & ad hoc demonſtrandum accipitur aliquod medium. Dico autem rem eſſe aliquid, cum quærimus eclypſim de luna, aut æqualitatem, aut inæqualitatem de triangulo, aut de terra vtrum ſit in medio mundi aut non. Et oſtendit quod non differt quantum ad propoſitum vtrolibet modo accipiatur rem eſſe, quia in omnibus prædictis idem eſt quid eſt, & propter quid. Et hoc manifeſtat primo in defectu lunæ. Si enim quæratur quid eſt defectus lunæ? reſpondetur, quod eſt priuatio luminis à luna propter terram, quæ obiicitur inter ipſam & ſolem. Et hoc idem reſpondeB mus ſi quæratur propter quid luna deficit. Dicit enim quod luna deficit propter defectum luminis ex oppoſitione terræ. Et idem manifeſtat in alio exemplo. Si enim quæratur quid eſt conſonantia? reſpondetur quod eſt ratio, id eſt, proportio numerorum ſecundum acutum & graue, Et rurſum, ſi quæratur propter quid acutum conſonat graui? reſpondetur propter id, quod habetur numeralem proportionem acutum & graue. Sic ergo quid eſt, & quæſtio propter quid, redeunt in idem ſubiectum, quamuis differant ratione. Vnde quia cum quærimus propter quid, quæritur quid ſit medium, vt oſtenſum eſt, relinquitur quod cum quæritur quid eſt, ſimiliter quæratur medium. Et idem oſtendit in quæſtione, quia. Vt enim dictum eſt, conſonantia eſt ratio in numeris C acuti & grauis, cum ergo quæritur vtrum acutum & graue conſonent, quæritur vtrum ſit aliqua ratio numeralis acuti & grauis, & hoc eſt medium ad demonſtrandum quod acutum & graue conſonant. Relinquitur ergo quod in quæſtione, quia, quæritur an ſit medium. Cum autem acceperimus quia eſt aliqua ratio numeralis acuti & grauis, quæremus quæ ſit ratio illa. Et hoc eſt quærere quid vel propter quid. Videtur hîc Ariſt. dicere quod diffinitio paſſionis ſit medium in demonſtratione. Sed conſiderandum eſt, quod diffinitio paſſionis perfici non poteſt ſine diffinitione ſubiecti. Manifeſtum eſt enim quod principia, quæ continet diffinitio ſubiecti ſunt principia, paſſionis. Non ergo demonſtratio reſoluet in D primam cauſam, niſi accipiatur vt medium demonſtrationis diffinitio ſubiecti. Sit ergo paſſionem concludere de ſubiecto per diffinitionem paſſionis, & vlterius diffinitionem paſſionis concludere de ſubiecto per diffinitionem ſubiecti. Vnde etiam in principio dictum eſt, quod oportet præcognoſcere quid eſt, non ſolum de paſſione, ſed etiam de ſubiecto, quod non oporteret niſi diffinitio paſſionis concluderetur de ſubiecto per diffinitionem ſubiecti. Et hoc patet per exemplum. Si velimus de triangulo demonſtrare, quod habet tres angulos æquales duobus rectis, accipiamus primo pro medio quod eſt figura habens angulum extrinſecum æqualem duobus rectis intrinſecis ſibi oppoſitis, quod eſt quaſi diffinitio paſſioE nis. Quod iterum demonſtrare oportet per diffinitionem ſubiecti vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulum exteriorem æqualem duobus interioribus ſibi oppoſitis, ſed triangulus eſt huiuſmodi, ergo, &c. Et idem patet ſi velimus demonſtrare quod vox acuta & grauis conſonent, accipiamus diffinitionem paſſionis vt hîc dicitur, ſcilicet quod habent proportionem numeralẽ, ſed rurſus ad hoc demonſtrandũ oportet accipere diffinitionẽ grauis acuti Nam grauis vox eſt, quæ in multo tempore

Quæſtio quid, & propter quid redeunt in idem ſubiectum.

Medium in demonſt.

Lib. primo Lec. 2. tex. exp. 1.

Nota.

A nata est mouere sensum, acuta autem quæ in modico tempore, modici autem ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet enim in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatem pertinens, & sic necesse erit concludere in eis proportionem numeralem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Indicat etiam circa ea, quorum medium sensu percipi non potest, nos ipsum medium quærere. Nam non sentientes lunæ defectionem, estne, an non est, defectionem quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neque si sit, neque cur sit defectio, vtique quæreremus, sed simul vtrumque se nobis vltro offerret, atque pateferet. Esse enim ex sensu perceptione, & ipsum vniuersale notum nobis fuisset. Sensu namque terram nunc sese obiicere lunæ cognosceremus.* B *Pateret enim visu nunc deficere lunam, atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus idem est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter & non aliquid eorum quæ insunt, aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti, duo recti, aut maius, vel minus, & huiuscemodi. Patet igitur omnia, quę quæruntur, medij quæstionem esse.*

ANTI. *Quòd autem medij sit quæstio, ostenditur quandocunque medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes, vt defectum, si est. Si vero essemus super lunam, non vtique quæreremus, neque si sit, neque propter quid, sed simul manifestum esset vtique, ex eo enim quòd sentimus, & vniuersale nobis factum est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obiicitur, &* C *manifestum enim est quòd nunc deficit, ex his autem vniuersale vtique factum est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quæ insunt, vt quoniam duo recti sunt, aut quoniam maius, aut quoniam minus est. Quod quidem igitur omnia, quæ quærunt, medij quæstio sit, manifestum est.*

Ostendit propositum per signum sensibile. Et dicit quod ea, in quibus medium est sensibile, manifeste ostendunt quod omnis quæstio sit quæstio medii, quia scilicet bene medium sensibile per sensum innotescit, nullus relinquitur quæstioni locus. Tunc enim quærimus in rebus sensibilibus secundum aliquam prædictarum quæstionum, quando medium non sentimus, sicut quærimus an sit defectus lunæ, vel non, quia sentimus medium D quod est causa faciens deficere lunam. Sed si essemus in loco, qui est super lunam, videremus quomodo luna subintrando vmbram terræ deficeret, ideo circa hoc nihil quæreremus, nec si est, nec propter quid est, sed simul vtrumque nobis fieret manifestum. Et quia posset aliquis obuiando dicere, quod sensus est singularium, ea vero, quæ quæruntur sunt vniuersalia, sicut & ea, quæ sciuntur, & ita per sensum non videtur quod possit nobis innotescere id, de quo est quæstio: Ideo quasi obuiationi respondens subiungit, quod ex hoc E ipso quod sentiremus particulare, scilicet quod hoc corpus lunæ nunc subintrat hanc vmbram terræ, statim accideret nobis quod sciremus vniuersale. Sensus enim noster esset de hoc quod nunc lumen solis obstruitur per oppositionem terræ, & per hoc manifestum esset nobis quod luna non deficit. Et quia non coniiceremus quòd semper hoc modo accideret lunæ defectus, statim in nostra scientia sensus rei singularis fieret vniuersale. Et ex hoc exemplo concludit quod idem est scire quod quid est, & propter quid. Nam ex hoc quod videmus terram interpositam inter solem & lunam, sciemus & quid est defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum scilicet scire quid est, refertur ad scientiam, qua scimus de aliquo quod simpliciter sit, non autem quod aliquid insit alicui, sed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quæ insunt, sicut cum dicimus quod tres anguli sunt æquales duobus rectis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum, scilicet manifestum ex prædictis, in omnibus, quæ quæruntur esse medii quæstionem.

LECTIO II.

Vtrum omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio, & è conuerso, & vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio.

ARGY. *His itaque determinatis dicendum esse videtur, quonam pacto ostenditur ipsum quid est, quis reductionis est modus, quid est denique & quorum est diffinitio. Atque antea dubitandum esse videtur.*

ANTI. *Quomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicemus, opponentes primum de ipsis.*

Postquam Philosophus ostendit quod omnis quæstio est quodammodo quæstio medii, quod quidem est quod quid est, & propter quid, hic incipit manifestare qualiter medium nobis innotescat, & diuiditur in partes duas. In prima parte ostendit quomodo & quid est, & propter quid se habent ad demonstrationem. In secunda parte ostendit quomodo oporteat inuestigare quod quid est, & propter quid: ibi [Quomodo autem oportet venari.) Lect. 23. Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly quid est. In secunda manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly propter quid, quod significat causam: ibi [Quoniam autem scire opinamur, cum sciamus causam.] Lect. 7. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur propositum: ibi [Principium autem futurorum.) Dicit ergo primo, quod quia omnis quæstio ad cuius determinationem demonstratio inducitur, est quæstio medii, quod est quid, & propter quid, oportet primo dicere per quem modum hoc ipsum quod quid est nobis ostendatur, vtrum scilicet per demonstrationem vel per diuisionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis sit modus reducendi ea, quæ apparent de re ad quod quid est, oportet etiam scire quid sit diffinitio, & quæ sint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Idque initium faciendum, quod maxime dicendis erit accommodatum. Dubitauerit itaque quispiam, vtrum fieri possit, vt idem rationeque eiusdem, diffinitione, demonstrationeque, sciatur, an idipsum fieri nequeat.*

ANTI. *Principium autem sit futurorum, quod vere sit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum sit idem, & secundum idem diffinitione scire, & demonstratione, aut impossibile.*

Exequitur

Lectio 7.

Exequitur proposita ordine prædicto. Vnde primo procedit circa præmissa disputatiue opponendo. Secundo veritatem determinando, ibi [Iterum autem speculandum si non dicitur bene.] Circa primum duo facit. Primo procedit disputando de ipsa diffinitione, quæ significat quod quid est. Secundo de ipso quid est per diffinitionem significato, ibi [Ipsius autem quid est, vtrum syllogismus.] *Lec. seq. imme.* Circa primum tria facit. Primo inquirit disputatiue, vtrum omnium quorum est demonstratio, sit diffinito. Secundo vtrum è conuerso omnium quorum est diffinitio, sit demonstratio: ibi (Quid autem cuius est diffinitio.) Tertio vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: ibi [Sed vtrum si non omnis.] Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi [Dubitauit enim vtique aliquis.] Dicit ergo primo, quod inter ea, quæ in futurum dicenda sunt, principium oportet sumere ab eo, quod est conuenientissimum habitarum, id est, consequentium rationum. Quod quidem est de hoc quod posset aliquis dubitare, vtrum contingat idem & secundum idem scire per diffinitionem, & demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Etenim diffinitio ipsius quid est esse videtur. Omne autem quid est, vniuersale est, atque affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet. Vniuersæ namque ratiocinationes secundæ figuræ sunt negatiuæ. Tertiæ autem vniuersales non sunt.*

ANTI. *Diffinitio quidem enim quod quid est scire videtur, quod autem quid est omne vniuersale, & prædicatiuum est. Syllogismi autem sunt alij quidem priuatiui, aut non vniuersales. Sicut in secunda quidem figura priuatiui omnes sunt, in tertia vero non vniuersales.*

Probat quod non omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidem, quia diffinitio est indicatiua eius quod quid est, omne autem quod pertinet ad quod quid est, prædicatur & affirmatiue & vniuersaliter: ergo diffinitio est solum eorum contentiua, siue significatiua quæ prædicantur affirmatiue & vniuersaliter. Sod non omnes syllogismi sunt demonstratiui conclusionum affirmatiuarum vniuersalium, sed quidam sunt negatiui, puta omnes qui fiunt in secunda figura, quidam vero particulares: puta omnes qui sunt in tertia figura. Non ergo omnium est diffinitio, quorum est demonstratio. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde nec eorum omnium est diffinitio, quæ per primam affirmatiuè demonstrantur figuram, quale est hoc, omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliáque similia. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est, quàm demonstrationem eius habere. Quare si est talium demonstratio, patet eorundem & diffinitionem non esse. Nam si esset, per diffinitionem etiam quispiam sciret demonstrationem non habens. Nihil enim vetat, vt non simul demonstratio, atque diffinitio habeatur.*

ANTI. *Postea neque eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est diffinitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationem habere. Quare si in talibus demonstratio est, manifestum est quòd non non erit ipsorum diffinitio. Scit enim vtique aliquis & secundum diffinitionem non habens demonstrationem. Nihil enim prohibet non simul habere.* *Vide in annotatione.*

Ostendit idem dicens, quod neque diffinitio etiam potest esse omnium eorum, quæ concluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura, sicut demonstratiue syllogizatur, quod taiangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Huiusmodi autem quod dictum est, scilicet quod non omnium, quæ syllogizantur possit esse diffinitio, ratio est, quia scire aliquid demonstratiue nihil aliud est, quàm demonstrationem habere. Ex quo patet quod si omnium horum scientia solum per demonstrationem habetur, non est eorum diffinitio. Ea enim quorum est diffinitio, cognoscuntur per diffinitionem. Sequeretur ergo, quod aliquis non habens eorum demonstrationem sciret ea, eo quod nihil prohibet aliquod habentem diffinitionem non simul habere demonstrationem, quamuis diffinitio sit demonstrationis principium. Non enim quicunque cognoscit principia, scit conclusionem inducere demonstrando. Tertio ibi.

Inductione etiam idem satis ostendi, credique potest. Nihil enim vnquam eorum, quæ vel per se, vel per accidens insunt diffinientes cognouimus. ARGY.

Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquando diffinientes cognoscent, neque eorum quæ per se insunt, neque quæ insunt secundum accidens, ANTI.

Ostendit idem per inductionem ex qua potest fieri præmissæ conclusionis sufficiens fides, quia demonstratio est eorum, quæ per se insunt, vt patet de his, quæ in primo habita sunt. Nullus autem vnquam cognouit per diffinitionem, neque aliquid eorum, quæ per se insunt, neque etiam aliquid eorum quæ per accidens insunt, quoniam *Lect. 4 & seq.* accidentium quæ per se vel per accidens insunt, non possunt esse aliquæ diffinitiones, vt habetur 7. Metaphy. Quare eius quod est inesse per se vel per accidens, quod syllogismus concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi.

Præterea si diffinitio substantiam explicat, atque declarat, patet talia non substantias esse. Perspicuum igitur est non omnis eius diffinitionem esse, cuius est demonstratio. ARGY.

Amplius si diffinitio substantiæ quædam est notificatio, huiusmodi manifestum est quòd non sint substantiæ. Quod quidem igitur non est diffinitio omnis, cuius est & demonstratio, manifestum est. ANTI.

Ostendit idem per rationem, quia diffinitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principaliter diffinitur, accidens autem per posterius diffinitione, quæ est per additamentum, vt habetur in 7. Metaph. *Tex. co. 4.* tum etiam, quia accidens non diffinitur, nisi quatenus significatur per modum substantiæ per aliquod nomen. Hæc autem, de quibus sunt demonstrationes, non sunt substantiæ, nec per modum substantiæ significantur, sed per modum accidentium, scilicet secundum inesse aliquid alicui. Vnde concludit non esse possibile, quòd diffinitio sit omnis eius cuius est demonstratio. Deinde cum dicit.

At est ne eius omnis demonstratio, cuius est diffinitio? At videtur non esse, vna namque & eadem de hoc etiam est ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est, scientiam vnam esse. Quare si id scire, quod demonstrari potest, nil aliud est, quàm demonstrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui diffinitionem habet, sine demonstratione profectò. ARGY.

Quid autem, cuius est diffinitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac eadem est. Vnius enim, inquantum vnum, ANTI.

vna est scientia. Quare si vere scire demonstrabile est scientiam habere, accidet quoddam impossibile. Diffinitionem enim habens sine demonstratione sciret.

Inquirit an è conuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est diffinitio. Et ostendit quod non, duplici ratione: prima supra tacta est. Vnius enim inquantum est vnum, videtur esse vna scientia, id est, vnus modus cognoscendi. Vnde si id, quod est demonstrabile, vere scitur per hoc, quod habetur demonstratio de eo, sequitur quoddam impossibile si per diffinitionem sciri possit, quia habens diffinitionem sciret aliquid demonstrabile absque hoc quod haberet demonstrationem, quod videtur inconueniens. Et hæc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. præsenti.

ARGY. *Præterea demonstrationum principia sunt diffinitiones, quorum non esse demonstrationes antea demonstrauimus. Alioquin in infinitum esset processio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia modusque nullus vnquam occurrit, aut in primis stetur necesse est, quæ quidem & diffinitiones sunt, & demonstrari non possunt.*

ANTI. *Amplius principia demonstrationum diffinitiones sunt quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorum principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonstrabiles.*

Diffinitiones enim sunt principia demonstrationum, vt in primo habitum est, sed principia non sunt demonstrabilia, quia sic sequeretur, quod principiorum essent principia, & quod demonstrationes in infinitum procederent, quod est impossibile, vt in primo ostensum est. Vnde sequitur, quod diffinitiones sint indemonstrabiles, tanquam quædam principia prima indemonstrationibus. Et sic non omnium quorum est diffinitio, est demonstratio. Deinde cum dicit.

ARGY. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem diffinitio ac demonstratio, an neque hoc esse potest? Non enim eius est demonstratio, cuius est diffinitio. Etenim diffinitio est ipsius quod quid est substantiæq; declarat, demonstrationes autem idipsum subiicere, sumereque videntur. Mathematicæ namque quid est vnitas, quid par quid impar, accipiunt, cæteraque demonstrationes similiter.*

ANTI. *Sed vtrum si non omnis eiusdem, sed cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio, aut impossibile sit? Non est demonstratio cuius est diffinitio. Diffinitio quidem ipsius quid est, & substantiæ est, sed demonstrationes videntur omnes supponere esse, & accipientes quod quid est, vt Mathematicæ quid vnitas & quid impar, & alia similiter.*

Inquirit vtrum sit possibile quòd alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio, & si non omnis eius. Et ostendit quòd non, tribus rationibus. Quarum prima est, quia diffinitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantiæ, id est, essentiæ cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demonstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiam in aliis demonstrationibus. Ergo non est eiusdem demonstratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

A

ARGY. *Præterea omnis demonstratio aliquid demonstrat de aliquo, vt esse, aut non esse. At in diffinitione nihil de alio prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neque figura planum.*

ANTI. *Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo demonstrat, vt quia est, aut non est, in diffinitione autem nil alterum de altero prædicatur, vt quod animal de bipede, neque hoc de animali, neque de plano figura. Neque enim planum est figura, neque figura planum.*

B

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur, prædicatur aliquid de aliquo vel affirmatiuè vel negatiuè, sed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo sicut in hac diffinitione. Homo est animal bipes, neque prædicatur animal de bipede, neque bipes de animali. Et similiter in hac diffinitione; Circulus aut triangulus est figura plana, nec planum prædicatur de figura, neque è conuerso. Si enim partes diffinitionis adiungerentur sibiinuicem, oporteret quod prædicatio intelligeretur per modum conuenientem diffinitioni, scilicet in eo quod quid est, hoc autem non videmus. Nec enim genus prædicatur in eo quod quid est de differentia, neque è conuerso. Non ergo eiusdem est diffinitio & demonstratio. Tertiam rationem ponit ibi.

C

ARGY. *Præterea differt quid est, & esse ostendere. At diffinitio quidem quid est patefacit, demonstratio vero quippiam inesse cuipiam, vel non inesse, demonstrat. Diuersorum autem diuersa est demonstratio, nisi quid totius sit pars. Quod quidem propterea dictum est, quod si demonstratum est triangulum omnem duobus rectis angulos tres æquales habere, demonstratum est etiam triangulum duorum æqualium laterum tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste namque partis, ille totius rationem habere videtur. At quid est, & esse, non ita se habere videntur, quippe cum neutrum ad alterum partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demonstrationem esse cuius est diffinitio, nec eius omnis diffinitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, vt omnino cuiusquam eiusdem vtrumque haberi non possit. Quare perspicuum est, neque idem esse diffinitionem demonstrationemque, neque alterum in altero esse. Nam ea, quę subiiciuntur similiter profectò se haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitando.*

D

ANTI. *Amplius alterum est quod quid est, & quia est demonstrare. Diffinitio quidem igitur quid est ostendit, sed demonstratio, quia si est hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam quædam pars totius. Hoc autem dico quoniam ostensum est quòd isosceles duobus rectis habet æquales tres si omnis ostensus est triangulus, pars enim est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, & quia est, & quid est. Non enim alterum est alterius pars. Manifestum itaque est, quòd neque cuius est diffinitio, omnis sit demonstratio neque cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit diffinitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere vtrumque. Manifestum igitur est quòd neque diffinitio est demonstratio, neque idem erunt, neque alterum in altero. Et namque subiecta similiter se haberent. Hæc quidem igitur vsque ad hoc opposita.*

E

Et dicit quòd alterum est manifestare quod quid est, & quia est vt patet in differentia quæstionum suprapósita, sed diffinitio ostendit de aliquo quid est, demonstratio autẽ ostendit affirmatiuè vel negatiuè aliquid esse de aliquo vel nõ esse.

Videmus

Videmus autem quòd alterius rei alia est demõstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadem esset demonstratio de vtroque. Sicut demonstratio quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, similiter etiam ostensum est de isochele, qui se habet ad triangulum sicut pars ad totum, sed non ita est in his duobus, quia est & quid est, neutrum enim est pars alterius. Ostensum est igitur, quod nec omnis, cuius est diffinitio sit demonstratio, neque è conuerso. Et ex hoc vlterius concludi potest, quod nullius eiusdem sint, & quod diffinitio & demonstratio, neque sunt idem, neque vnum sit in alio, sicut pars subiectiua in suo toto, quia oporteret quod etiam ea, quorum sunt, se haberent per modum totius & partis, ita scilicet quòd omne diffinibile esset demonstrabile, aut è conuerso, quod supra improbatum est. Vltimo epilogando concludit vsque ad hoc processum esse opponendo. (Lect. præsenti.)

LECTIO III.

Quod quid est, seu significatum diffinitionis demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Nunc inuestigemus oportet, vtrum ipsius quid est, ratiocinatio sit, demonstratioque, an non sit, vt nunc sermo noster supponit.*

ANTI. Tex. cõ. 3. *Ipsius autem quid est, vtrum syllogismus sit, an demonstratio est, aut non, sicut ratio supponit.*

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit, vtrum diffinitio significans quod quid est, possit demonstrari, hic procedit vlterius ad inquirendum disputatiue, vtrum ipsum quod quid est, quod est diffinitionis significatum possit demõstratiue probari. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur propositum, ibi [Syllogismus quidem enim] (Expo tex. & sen.) Mouet ergo primo quæstionem, vtrum possit esse syllogismus aut demonstratio eius, quod quid est, ita scilicet quod concludatur hoc esse quod quid est, D huius aut hoc nõ sit possibile, sicut supposuit ratio immediate præmissa. Fuit autẽ necessaria hæc dubitatio post præmissa, quia in diffinitione attenditur non solum vt illud, quod significatur, sit quod quid est, sed etiam vt tali modo tradatur, qui competat ad manifestandum quod quid est, ita scilicet quòd sit ex prioribus & notioribus, & alia huiusmodi habeat quæ in diffinitione sunt obseruanda. Signanter autem dicit, vtrum sit syllogismus aut demonstratio, nam rationum subsequentium quædam concludunt quòd eius quod quid est, non sit demonstratio, quædam vero quod eius omnino non sit syllogismus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet enim ratiocinationem quidem aliquem per medium de aliquo semper ostendere, ipsum autem quid est proprium esse, & hoc ipso quid est prædicari. Hæc autem conuerti necesse est.*

ANTI. *Syllogismus quidem aliquid de aliquo demonstrat per medium. Sed quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. Hoc autem necesse est conuerti.*

Procedit disputatiue, ad ostendendũ quod nõ sit syllogismus vel demonstratio eius quod quid est. Et primo excludit quosdam speciales modos, quibus posset videri quod posset demonstrari quod quid est. Secundo ponit rationes cõmunes ad hoc, ibi [Amplius scimus quomodo demonstrabit.] (Lectio. 6.) Circa primum tria facit. Primo ostendit, quòd non potest demonstrari quod quid est, per acceptionem conuertibilium terminorum. Secundo quod non potest demonstrari per diuisionem, ibi [At vero neque per diuisionẽ.] (Lectio. 4.) Tertio quòd non potest demonstrari accipiendo id, quod requiritur ad quod quid est, ibi [Sed vtrum sit demonstrare.] (Lectio. 5.) Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad propositum ostendendum. Secundo inducit rationem, ibi [Si enim ipsius c a proprium est. Tertio manifestat inconueniens quod sequitur, ibi [Oportet autem in duabus propositionibus.] Circa primum præsupponit duo, quorum primum pertinet ad ipsum syllogismum; syllogismus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex superioribus patet. Aliud autem pertinet ad ipsum quod quid est, quod est per syllogismum probandum, ad quod requiruntur duæ conditiones, quarum vna est, quòd quod quid est sit proprium. Quælibet enim res habet propriam essentiam siue quidditatem. Et quia non omne quod est proprium alicui, pertinet ad essentiam eius, sicut risibile homini, ideo requiritur secunda conditio, quòd prædicetur in quid. Et has duas conditiones necesse est sequi tertiam, scilicet quod quid est sit conuertibile cum eo cuius est, Deinde cum dicit.

Nam si a sit proprium ipsius c, patet b quoque ipsius c & a rursus ipsius b proprium esse. Quo fit vt omnia conuertantur, mutuamque prædicationem suscipiant. ARGY.

Si enim a ipsi c est proprium, manifestum est quod & a ipsi b & hoc ipsi c. Quare omnia sunt adinuicem. ANTI.

Ponit rationem ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualẽ oporteat esse syllogismum, quando concludit quod quid est, si hoc sit possibile. Secundo concludit inconueniens, quod ex hoc sequitur, ibi [Si ergo quod quid est. Tertio exemplicat in terminis, ibi [Et omnino si est monstrare.] Circa primum tria facit. Primo enim ostendit quid requiratur ad syllogismum concludentem quod quid est, ex eo quod est proprium. Secundo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid, ibi [At vero & si a.] Tertio ostendit, quod sine his, talis syllogismus esse non possit, ibi [Si vero aliquis] Dicit ergo primo, quòd si a quod est probandum de c tanquam quod quid est eius, est proprium ipsi c quod requiritur ad quod quid est, vt dictum est, oportebit quòd primum, scilicet a sit proprium medii quod est b. Nam si a excedit b quod vniuersaliter prędicatur d c, sequitur quòd a multo magis excedat c. Et similiter manifestum est, quòd oportebit b esse proprium ipsius c. Nam si b excedat c, sequitur quòd a quod vniuersaliter prędicatur de b excedat c; & sic non erit proprium eius, vt supponebatur. Relinquitur ergo, quòd si aliquis syllogismus sit qui concludit quod quid est, oportet esse talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde cum dicit.

At vero si tam a competit ipsi b vt quid est ipsius, quam b competat identidem ipsi c, necesse est tum a de c prædicetur vt quid est ipsius. ARGY.

At vero & si a in eo quod quid est in omni b & vniuersaliter b de omni c in eo quod quid est dicitur, necesse est & a in eo quod quid est prædicari de c. ANTI.

Ostendit quid debet habere syllogismus prædictus ex eo, quod concludit id, quod prædicatur in eo quod quid est. Et dicit, quod oportet hoc modo syllogismum procedere, vt maior extremitas, quæ est a prædicetur in eo quod quid de medio, quod est b, & b similiter prædicetur in eo quod quid de minori extremitate, quę est c, & sic concluditur quod a prædicetur de c in eo quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si non hoc pacto bis illud quispiam sumpserit, nulla sane necessitas omnino compellat, vt a de c vt quid est ipsius dicatur. Vt si a quidem vt quid est ipsius b competere dixeris, b vero non eodem modo de quolibet c prædicaueris. Quare non solum a de b dicatur oportet, vt quid est ipsius, sed b quoque de c modo eodem prædicetur necesse est.*

ANTI. *Si vero aliquis non accepit sic reduplicans, non necesse est a in eo quod quid est de c prædicari. Si autem a quidem de b in eo quod quid est non de quibuscunque b in eo quod quid est, ipsum autem quod quid vtrumque hoc habebit, erit itaque & b de c in eo quod quid est.*

Ostendit quod prædictus modus syllogizandi requiratur. Et dicit quod [si aliquis non ita accipiat terminos duplicans] id est, obseruās duas conditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid est ex duabus partibus, non sequitur ex necessitate, quod a prædicetur de c in eo quod quid est. Sed etsi ex vna tantum parte prędictæ conditiones obseruentur, non sufficit ad propositum. Etsi enim detur quod a prædicetur de b in eo quod quid est, non propter hoc sequitur quod prædicetur in eo quod quid de quibuscunque prædicatur b & qualitercunque. Et sic sequitur quod ex vtraque parte oporteat accipere quod quid est, ita scilicet quòd non solū a sit quod quid est ipsius b, sed etiam ipsum b sit quod quid est ipsius c conuertibiliter & in eo quod quid prædicatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim ita sint. Si in vtroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quidditasque sumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ARGY. *Si igitur quod quid est, & quod quid erat esse, vtraque habent, in medio erit prius quod quid erat esse.*

Ducit ad inconueniens, quia si, sicut ostensum est, ex vtraque parte inuenitur non solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prædicatur de specie, sed etiam quod ex vtraque parte sit quod quid erat esse, quod significat diffinitio, sequitur quod quid erat esse prius fuisse in medio termino, id est, quòd medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis, & ita supponitur quod oportebat probare scilicet quidditatem ipsius c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque omnino si fieri potest, vt ostendatur quid nam sit homo, sit c quidem homo, a vero quid est ipsius, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio fit, necesse est a de quolibet b prædicetur. Hoc autem erit alia media inter a & c ratio, quæ quidem etiam quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profecto quod demonstrare oportet. b namque diffinitio ipsius hominis est.*

ANTI. Vide in annotatione. *Et omnino si est monstrare quid est homo, sit c homo, a vero quod quid est siue animal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de b a omni prædicari, & huiusmodi autem erit alia media ratio. Quare & hoc quod quid est homo.*

Manifestat quidquid dixerat in terminis, puta [si volumus monstrare quid est homo, sit c] id est minor extremitas [homo a vero] id est, maior extremitas sit quod quid est hominis, puta [animal bipes, vel aliquid aliud huiusmodi] Si ergo hoc oporteat per syllogismum probari, necesse est quod diffiniatur aliquod medium scilicet b de quo omni, a prædicetur, & ad hoc medium pertinebit quædam alia media diffinitio, quæ scilicet erat diffinitio minoris extremitatis. Vnde sequetur, quod hoc etiam medium sit quod quid est hominis. Et ita qui sic syllogizat, accipit supponendo id, quidquid oportebit ostendere scilicet quod b sit quod quid erat esse hominis. Deinde cum dicit.

Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioque vacantibus terminis, considerent oportet. Maxime autem id, quod dictum est, elucescit. ARGY.

Oportet autem in duobus propositionibus primis & immediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic. ANTI.

Manifestat quomodo hoc inconueniens sequitur ex præmissis. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit modum quomodo hoc conuenienter manifestetur. Et dicit quòd id, quod dictum est oportet considerare in duabus propositionibus, quæ sint primæ, & habeant terminos immediate sibi inhærentes. Possibile enim esset per plures propositiones hoc ostendere, ex quibus plures syllogismi constarent, vel etiam esse possibile duas solas propositiones accipiendo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semper deducere ad duas primas immediatas, ideo vt breuior & expeditior sit consideratio, assumamus à principio tales propositiones, & sic maxime poterit manifestari propositum. Secundo ibi.

Qui igitur per ea conuertuntur, quid sit anima, quid homo, vel quoduis aliud conantur ostendere, hi petunt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstrareque nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, quod est sibi viuendi causa, atque hoc numerum esse seipsum mouentem. Is enim necesse est postulet adeò animam numerum esse seipsum motu cientem, vt idem sit anima, numerusque seipsum mouens. ARGY.

Qui quidem itaque per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quodlibet eorum, quæ sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis diffiniat animam esse eandem eidem causam viuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur quòd vere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem. ANTI.

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex præmissis, quod illi qui volunt demonstrare per terminos conuertibiles quod quid est alicuius rei, puta [quid est anima, vel quid est homo, vel quodcunque aliud huiusmodi] necesse est quòd incidant in hoc quòd petant principium. Et inducit exemplum de diffinitione animæ secundum Platonem. Quia enim anima viuit, & est corpori causa viuendi, sequitur quòd differat à corpore per hoc quòd corpus viuit propter aliam causam, anima vero viuit per seipsam. Ponebat autem Plato quòd numerus est substantia omnium rerum, eo quòd non distinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod significat substantiam eius, de quo dicitur, & vnum quod est principium numeri, & ita sequebatur quòd anima substantialiter sit numerus, sicut & quælibet alia res multa in se continens. Item ponebat Plato quòd viuere sit quoddam moueri. Duobus enim distinguitur viuum à non viuente, id est, sensu & motu, vt dicitur

in

Tex.cõ. 19. Lect.3.tex. in 1. de Anima, & ipsum sentire siue cognoscere dicebat esse quoddam moueri. Sic ergo dicebat animam esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam animam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit probare quid est anima, quia scilicet, est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, quod anima est numerus seipsum mouens, necesse est hoc petere scilicet quod anima sit numerus seipsum mouens, ita scilicet quod hoc sit idem ipsi animæ, tanquam quod quid est eius. Alioquin non sequeretur quòd si aliquid est quod quid est ipsius numeri mouentis se ipsum quod sit quod quid est ipsius animæ. Tertio ibi.

ARGY. *Non enim si a quidem ipsum b, b vero c ipsum sequatur a diffinitio erit ipsius c, sed de ipso tantum vere dicetur, vt patet. Neque si rursus a ratione substantiæ competit & de omni b prædicatur a continuò diffinitio erit ipsius c. Quanquam enim animalis esse, de hominis esse dicitur, omne enim animal rationis particeps substantia vere est animalis particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam non hoc pacto terminos sumpserit, nunquam a sane quidditatem ipsius c substantiamque esse concluserit. Si autem hoc acceperit modo, tum antea profecto b ipsius c diffinitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit. Sumit enim id quod initio quærebatur.*

ANTI. *Non enim si consequitur a ipsi b & hoc ipsi c erit ipsi c a quod quid erat esse, sed verum erat dicere quòd erit solum, neque si est a quod quid est & de b prædicatur omni. Nam animalis esse prædicatur de hominis esse, sicut & dicimus omnem hominem esse animal, sed non sic sicut vnum est esse. Siquidem igitur non sic accipiat, non syllogizatur quod a sit in c in eo quod quid erat in substantia. Si vero sic accipiat, tunc prius erat accipiens quòd in c est in eo quod quid erat esse b. Quare neque demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit.*

Probat propositum scilicet quod talis probatio contineat petitioné principii, & dicit quod non sequitur quod maior extremitas quæ est a, sit quod quid est minoris extremitatis quod est c, ex hoc quod a sequitur ad b & b sequitur ad c, sed sequitur simpliciter quod a solum insit c. Et si vlterius detur quod ipsum a sit quod quid est alicuius, & prędicetur vniuersaliter de b, nõ adhuc sequitur quod a sit quod quid est ipsius c, id est, quod quid est animalis, prædicari de hoc quod est homini esse, id est, de eo quod est quod quid est hominis. Sicut enim verum est, quod animal vniuersaliter prædicatur de homine, ita verum est quod diffinitio animalis vniuersaliter prædicetur de diffinitione hominis, non tamen vt sit omnino vnum & idem. Sic ergo patet, quod si aliquis non sic accipiat terminos, vt primum sit omnino vnum & idem medio, & medium vltimo, non poterit, syllogizari quod a quod est primum, sit quod quid est ipsi c quod est vltimum ex essentia eius. Si vero accipiantur termini modo prædicto, sequitur quod priusquam concludatur, accipiatur in præmissis quod quid est ipsius c scilicet ipsum b, ex quo sequitur quod non sit demonstratio, sed petitio vel acceptio principii.

LECTIO IV.

Diffinitionem ipsam non posse per viam diuisionis demonstrari, ostenditur.

ARGY. *Atqui neque per diuisionis viam fit ratiocinatio, vt in Priorum resolutiuorum diximus libro. Nunquã enim in diuisione fit, vt cum hæc sint, necessario illa sequantur, sed fit perinde atque cum quispiam inducit. Non enim demonstrat. Nam non interrogare conclusionem oportet, nec quia data est, ideo ipsam esse oportet, sed necesse est ipsam esse cum illa sint, & si hisce, qui respondet non dicit, nec assentitur. Etenim si quispiam hoc interrogat pacto, homo animalne, an inanimatum est? deinde accipit animal, nullam prorsus ratiocinationem facit vt patet. Rursus si omne animal gressibile esse, aut aquatitum dixerit, deinde gressibile ceperit, nullam ratiocinationem fecit profecto, nec hominem hoc esse totum animal, inquam, gressibile necessario ex dictis emergit, sed hoc quoque perinde vt illa sumit. Atque nihil omnino refert siue in multis, siue in paucis hoc pacto fiat, est enim idem. Fit igitur vt hisce, qui hoc modo, inutilis sit hic vsus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio potest.*

ANTI. Tex com.4 *At vero neque per diuisionis viam est syllogizare, sicut in Resolutione circa figuras dictum est. Nequaquam enim necesse est illam rem esse cum hæc sint. sed sicut, neque inducens demonstrat. Non enim oportet conclusionem interrogare, neque in concedendo esse, sed necesse est esse cum sint illa, & si non dicat respondens, vt homo animal est, aut inanimatum, postea accipit animal, non syllogizatum est. Item omne animal aut gressibile, aut aquatile, & si accepit gressibile, & hominem totum animal gressibile, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc. Differt autem nihil in multis, aut in paucis sic dicere, idem enim est. Non syllogisticus, quidem igitur vsus fit sic procedentibus, & de conuenientibus syllogizari.*

Postquam Philosophus ostendit quod non potest demonstrari quod quid est per terminos conuertibiles, hîc ostendit quod non potest demonstrari per viam diuisionis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo excludit quandam solutionem, ibi [Contingit soluere autem.] Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem communem omnibus, quæ syllogizari possunt. Secundo ostendit propositum quantum ad ea, quæ sunt propria ei quod quid est, ibi [Quid enim prohibet, &c.] Dicit ergo primo, quod sicut non potest demonstrari quod quid est per terminos conuertibiles, ita etiam non potest demonstrari per viam diuisionis per quam etiam nihil syllogistice probatur, sicut dictum est in Resolutione circa figuras, id est, 1. Priorum analyt. Sicut enim in Posterioribus analyticis docetur resolutio vsque ad principia prima, ita etiam in Prioribus analyticis fit resolutio ad prima quædam simplicia pertinentia ad dispositionem syllogismi in modo & figura. Cap. 18. Quòd autem per viã diuisionis non possit aliquid syllogizari probat per hoc, quod via diuisionis non ex necessitate sequitur conclusio existentibus præmissis, quod requiritur ad rationem syllogismi. Sed ita se habet in via diuisionis, sicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per singularia ad vniuersale, nec demonstrat, neque syllogizat ex ne-

cessitate. Cum enim aliquid syllogistice probatur, non est necessarium vlterius quod vel interroget de conclusione, nec quod respondens ei det conclusionem, sed necesse est quod cõclusio sit vera præmissis existentibus veris. Hoc autem non accidit in via diuisionis sicut manifestat per exempla. Proceditur enim via diuisionis, cum accepto aliquo communi, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta sentium aliud est animal, & aliud est inanimatum, habito quod homo non sit inanimatum concluditur quod sit animal, sed ista conclusio non sequitur, nisi respondens det quod homo vel sit animal vel inanimatum. Et est attendendum, quod satis conuenienter comparauit diuisionem inductioni. Vtrobique enim oportet supponere, quod accepta sint omnia, quæ continentur sub aliquo communi, alioquin nec inducens poterit ex singularibus acceptis concludere vniuersale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliam. Patet ergo quod inducens facta inductione quod Socrates currat, & Plato, & Cicero, non potest ex necessitate concludere, quòd omnis homo currat, nisi detur sibi à respondente quod nihil aliud contineatur sub homine, quàm ista quæ inducta sunt. Similiter etiam nec diuidens, si probauerit quod hoc coloratum non sit albũ, nec pallidum, non potest ex necessitate concludere quod sit nigrum, nisi detur sibi à respondente, quòd nihil aliud contineatur sub colorato, nisi ea, quę assumpta sunt in diuisione. Et quia inuestigantibus quid est homo, oportet accipere non solum genus quod est animal, sed differentiam, vlterius in suo exemplo procedit quòd si ome animal, aut gressibile est, aut aquaticum, & accipiat quod homo qui non est animal quod est aquaticum sit totum hoc quod est animal gressibile, non ex necessitate sequitur ex dictis, sed oportet quòd hoc etiam supponat datum sibi à respondente scilicet quod animal sufficienter diuidatur per gressibile & aquaticum. Et quia quandoque per plures diuisiones proceditur ad accipiendum quod quid est alicuius rei, ideo pręmissis duabus diuisionibus in suo exemplo, subdit quòd nihil differt quòd sic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem enim est ratio in omnibus. Et sic vlterius concludit quòd procedentes per viam diuisionis, etiam circa ea, quæ contingit syllogizari, non vtuntur probatione syllogistica. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quid vero prohibet, vt illud totum vere quidem dicatur de homine, non tamen quid est, neque quidditatem declararet?*

ANTI. *Quid enim prohibet hoc verum quidem omne esse de homine, non tamen quod quid est, neque quod quid erat esse ostendens?*

Inducit duas rationes proprias ei quod quid est. Quarum prima est, quia non omne, quod vere prædicatur de aliquo, prædicatur in eo quod quid est est, nec significat essentiã eius. Si igitur detur quòd per viam diuisionis sufficienter probetur, quòd totum hoc scilicet animal gressibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum quod prædicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse, id est, quod demonstrat essentiam rei. Secundam rationem ponit ibi.

A *Quid insuper obstat, vt aut addatur substantia quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?* ARGY.

Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hac igitur dimittuntur quidem. ANTI. vide in annot.

Quæ talis est. Essentia enim cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil autem prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quæ sufficiunt ad ostẽdendum quod quid est, aut auferat aliquid eorum quæ ad hoc sunt necessaria, aut etiam quod supergrediatur vel excedat essentiam rei, vt pote si sit communius quàm ipsa res, quod fit dum B subtrahuntur differentiæ vltimæ quibus ea quæ sunt communia contrahuntur. Vnde per diuisionem non probatur sufficienter quod quid est. Et hoc est quod concludit, quod in via diuisionis pręter mittuntur, prædictæ conditiones, vt scilicet id, quod concluditur prædicetur in eo quod quid est, & quod nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hęc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) vniuersa ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primi diuisionem alteriusue postulationem, ipsius rursus postulare distributionem deinceps faciam. Atque adeo, vt nihil prætermittatur* C *quod quidem est necessarium, si omne cadit in diuisione, & nihil deest. Id vero est necessarium. Indiuiduum enim iam esse oportet.*

ANTI. *Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequenter per diuisionem facere quæ fiunt prius, & nihil relinquere Hoc autem necessarium est. Indiuiduum enim specie oportet esse.*

Excludit qnandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam, ibi [Sed syllogismus tamen, &c.] Dicit ergo primo, quod contingit soluere ea, quæ obiecta sunt ex eo quod aliquis dicat quod diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequentiam ad diuisionẽ faciat id quod primo intendit, vt scilicet constituat diffinitionem significantem quod quid est, & nihil re- D linquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniendum. Et si hæc duo faciat scilicet quod omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod quid, & omnia huiusmodi cadant in diuisione, ita quod nihil desit, necessarium est id, quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quæ prædicantur in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est, oportet esse quoddam indiuiduum scilicet indiuiduam rationem talis rei, ita scilicet quod non indigeat vlteriori diuisione ad hoc quod approprietur huic rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *At quanquam id fieri potest, nulla tamen hoc pacto vnquam efficitur ratiocinatio. Sed si ne sciere diuisio fa-* E *cit, alio quodam id facit modo. Atque hoc quidem non est absurdum. Neque enim is, qui vtitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid, facit ratiocinationem autem non dicit, qui diffinitionem ex diuisione dicit. Nam vt in conclusionibus, quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cum ista sint, fit vt interrogetur propter quid, sic & in diffinitionibus cum per diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hęc conficitur diffinitio hominis, animal mortale pedes habens bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaque partim additione nimirum interrogatio fieri potest. Dicet enim atque ostendet per diuisionem, vt pu-*

tat omne animal, aut immortale esse, aut mortale. Talis autem oratio tota non per ratiocinationem esse ostenditur. Quare etiamsi diffinitio per diuisionem demonstraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.

ANTI. *Sed syllogismus tamen non inest, & si vere alio modo cognoscere facit, & hoc quidem non est inconueniens. Neque enim inducens fortasse demonstrat, sed tamen manifestat aliquid; syllogismum autem non dicit, ex diuisione dicens diffinitionem. Sicut enim in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniam his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, sic & in diuisionis terminis, quid est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pennis, propter quid secundum vnamquamq; appositionem. Dicet enim & monstrabit diuisionem sicut opinatur, quòd omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est diffinitio. Quare quamuis diuisione demonstrauerit, sed diffinitio non syllogismus sit.* Vide in annotatione. B

Excludit prædictam solutionem, & dicit quod quamuis necesse sit prædictis existentibus aliquid indiuiduum fieri, sicut expositum est, tamẽ prædicta via non est syllogistica, quamuis cognoscere faciat quod quid est per alium modũ, & hoc non est inconueniens scilicet quod aliquid alio modo manifestetur quàm per syllogismum. Ille enim qui vtitur inductione non probat syllogistice, sed tamen aliquid manifestat. C Quòd autem ille qui per diuisionem ad diffinitionem peruenit non faciat syllogismum, ostendit per quoddam simile. Si enim inducatur conclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, quod necesse est sequi ex præmissis, poterit interrogare respondens, propter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argumentandi non est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis non fit syllogismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis quod homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pennis, ad quamlibet oppositionem prædictorum poterit conuenienter quæri propter quid sit necesse. Ille enim qui ad manifestandum quod quid est conatur, non solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, secundum quod ipse opinatur quod omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quamuis detur quod per hanc diuisionem possit demonstrare propositum, tamen non est necesse quod ratio sic conclusa sit diffinitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio talis, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam diffiniti. Sed etsi contingat, quod talis ratio sit diffinitio, non tamen per syllogismum probatur quod diffinitio sit, vt ex supra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ex his quæ ad quod quid est exiguntur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Sed ne fieri potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, vt accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quę hoc ipso quid est prædicantur, diffinitionem esse, hęc autem sola dictio prædicari modo, totumque quod ex hisce constat proprium esse. Id est* A *enim illius nimirum ratio.*

Sed vtrum sit demonstrare quod quid est secundũ substantiam ex conditione accipiente quod quid erat esse, quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est proprijs? Hæc autem in quod quid est sola, & propriũ omne. Hoc enim est esse illi. ANTI. Tex cõ. 5. vide in annot.

Postquam Philosophus ostendit, quòd non potest demonstrari quod quid est, nec conuertibiles terminos, nec per viam diuisionis, hîc ostendit vlterius quod non potest quod quid est demonstrari, accipiendo id quod requiritur ad quod quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo concludit ex omnibus prædictis, quod nullo modo quod quid est demonstrari possit, ibi [Qualiter igitur diffiniens, &c.] Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propositum. Secundo inducit quandam rationem communem ad id, quod nunc dicitur, & ad id quod supra dictum est, ibi [Ad vtrosque autem, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod non potest demonstrari quod quid est per hoc quod accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quod quid est. Secundo ostendit, quod non potest demonstrari quod quid est huiusmodi rei, ex hoc quod quid est alterius rei, ibi [Ex suppositione autem, &c.] Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo argumentatur ad propositum, ibi [Aut iterum accipit, &c.] Quæritur ergo primo, vtrum contingat demonstrare quid sit aliquid secundum suam substantiam, ex tali suppositione, per quam accipiatur quod quid erat esse alicuius rei, ex illis conditionibus quę sunt proprię ei quod quid est. Puta si aliquis probet, quod animal gressibile bipes sit quod quid est hominis, accipiens pro medio quod hęc ratio conuertatur cum homine, & constat ex genere & differentia. Hæc autem sola requiruntur ad quod quid est, totum hoc quod dictum est, est proprium ei quod quid D est, quia est esse illi scilicet ei quod quid est, quasi dicat, quod hoc quod est esse rationem conuertibilem ex genere & differentiis constantem est omnino idem ei quod quid est. Deinde cum dicit.

An & hic rursus sumitur diffinitio? Necesse est enim per medium ipsum ostendere. ARGY.

An iterum accipit quod quid erat esse, & in hoc? Necesse est enim per medium monstrare. ANTI.

Obiicit ad prædictam quæstionem duabus rationibus, ostendẽs quod non potest quod quid est prædicto modo demonstrari. Quarum prima est, quia sicut præmissi modi demonstrandi E deficiunt in hoc quod accipiunt id quod quæritur, ita est in proposito. Accipitur enim & in modo probationis quod quid erat esse, puta dum accipitur quod omnis ratio conuertibilis constans ex genere & differẽtiis significat quod quid est: & ita inconueniens est probatio. Necesse est enim id, ad quod demonstratio inducitur non supponere quasi medium, sed potius per aliud medium demonstrare. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari, semper enim tota, vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat, sic neque diffinitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum à propositionibus esse. Atque vt si quis ambi- ARGY.

gat, si ratiocinatio sit confecta nec ne, obuiandum est asserendo ratiocinationem esse extructam, id enim ratiocinatio, sic & ad eum, qui dicit non diffinitionem esse conclusam, asserendum est diffinitionem esse conclusam. Id enim nobis supponebatur esse ratio diffinitione. Quare necesse est, & sine ratiocinationis, & sine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem conclusum esse.

ANTI. *Amplius sicut in syllogismo, neque accipit quod quid est syllogizare, semper enim totum, aut pars est ex quibus est syllogismus, sic neque quod quid erat esse oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc appositis esse, & ad dubitantem syllogizatum est, aut non, est hoc contradicere, quoniam hic erat syllogismus, & adhuc quod neque quid erat esse syllogizatum est, quoniam vtique est, hoc enim positum est nobis quod quid erat esse. Quare necesse est sine eo quod quid est syllogismus, aut quod quid erat esse syllogizare aliquid,*

Quæ sumitur ex similitudine syllogismi. Cum enim aliquis syllogizat, non oportet quod accipiat diffinitionem syllogismi ad syllogizandum, quia ea ex quibus procedit syllogismus hoc modo se habent, quod semper quodlibet eorum est aut tota propositio, id est, vniuersalis, seu maior, aut est pars, id est, particularis, seu minor, quæ sumitur sub maiori. Et ita diffinitio syllogismi non est aliquid eorum, ex quibus procedit syllogismus. Et similiter si aliquis velit syllogizare quod quid erat esse alicuius rei, non oportet quod accipiat quid sit quod quid erat esse, sed oportet hoc seorsum haberi in mente, præter ea, quæ ponuntur in diffinitione vel syllogismo. Huiusmodi enim rationes syllogismi & diffinitiones se habent in diffiniendo & syllogizando, sicut regulæ artis, ad quas debet aspicere Artifex in operando. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operando regulam, secundum quam operatur, sed secundum regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene sit factus. Et ita etiam ille qui syllogizat non accipit rationem syllogismi in syllogizando, sed examinat syllogismum factum, an sit bonus. Vnde si aliquis dubitet de syllogismo facto an sit syllogizatum vel non, poterit syllogizans obuiare, ostendendo quod syllogismus sit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit syllogizare quod quid erat esse, vt si aliquis dicat quod non est syllogizatum quod quid erat esse, ipse dicat quod immo, quia tale aliquid ponitur quod quid erat esse. Sic ergo patet, quod syllogizans quod quid erat esse, non debet sumere quid est syllogismus, neque quid est quod quid erat esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim neque sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiam ipsum ostendat hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse, quibus autem est contrarium, eorum, & ratio contraria est rationi contrarij, atque bonum est malo contrarium, & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse.*

ANTI. Te. com. 6. Vide in annot. *Et si ex suppositione alia demonstret, vt si malo insit diuisibile esse, in contrario autem contrarij esse, in quibus est contrarium, bonum autem contrario malo, & indiuisibile diuisibili, est itaque bonum esse indiuisibile.*

Ostendit quod non potest demonstrari quod quid est vnius rei ex eo quod quid est alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi (Etenim hic accipiens, &c.] Dicit ergo primo, quod etiam non probatur quod quid est, si aliquis velit hoc probare ex suppositione quod quid est alterius rei. Puta si aliquis sic procedat accipiens quod idem sit esse diuisibili & malo, id est, quod diuisio sit quod quid est mali, & vlterius argumentetur sic. In omnibus quæ habent contrarium, contrarii est contrarium quod quid est, sed bono est contrarium malum, & indiuisibile est contrarium diuisibili, sequitur ergo quod indiuisibile sit quod quid est ipsius boni. Et sumuntur ista exempla secundum Platonem, qui posuit quod eadem est ratio vnius & boni. Videmus enim quod vnumquodque appetit vnitatem sicut proprium bonum, vnum autem est idem quod indiuisibile, & sic per oppositum sequitur quod malum sit idem, quod diuisibile. Vnum enim refugit diuisionem sui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit. Pla. positio de ratione vnius & boni.

ARGY. *Et hic enim accipiens, diffinitionem ostendit.*

ANTI. *Etenim hoc accipiens, quod quid erat esse demonstrat.*

Probat propositum, scilicet quod non possit demonstrari quod quid est. Et hoc duabus rationibus, quarum prima est, quia etiam in hoc modo probationis demonstrat aliquis, accipiendo quod quid erat esse, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sumit autem diffinitionem ad ostendendum diffinitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim aliquid de alio dici sumitur. Non tamen ipsum, neque id cuius est eadem ratio, atque conuertitur.*

ANTI. *Accipere autem ad demonstrationem quod quid erat esse alterum tantum fit. Et in demonstrationibus est, quoniam est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem ipsa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit quod non solum est inconueniens quod accipiatur quod quid erat esse ad demonstrandum, sed & alterū incōueniens fit quod accipitur quod quid erat ad demōstrandū quod quid erat esse, quia etiā in demonstrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta passio de subiecto, accipitur pro medio quod quid erat esse, non tamen quod quid erat esse quod accipitur, est ipsum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & conuertatur. Eandem autem rationem habet quod bonum sit indiuisibile, & malum diuisibile, & hæc duo conuertuntur, quia posito vno ponitur alterum, & è conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad vtrosque autem, quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, sed non animal seorsum, & bipes erit seorsum. Nulla namque necessitas cogit, vt ex iis, quæ sumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, sed erit forsitan perinde, atque idem homo, & musicus est, & grammaticus.*

ANTI. *Ad vtrosque autem & secundum diuisionem demonstrantem & ad sic syllogismum, est eadem oppositio, propter quid est homo animal & bipes gressibile, sed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neque vna necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed vtique idem erit homo, & grammaticus, & musicus.*

Inducit rationem communem contra eum, qui demonstrat ex suppositione & diuisione, & dicit quod eadem oppositio habet locum contra vtrosque scilicet contra eū, qui vult demonstrare quod quid est per diuisionem, & contra eum qui vtitur suppositione

ſuppoſitione quod quid eſt in ſyllogiſmo. Manifeſtum eſt enim quod diffinitio ſignificat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad ſignificandum vnitatem debent poni abſque copula, vt dicatur quod homo eſt animal greſſibile bipes, non autem debet dici quod homo ſit animal & bipes. Vnde ſi aliquis vult probare quod quid eſt, oportet quod probet quæ aſſumuntur fieri vnum. Sed non eſt neceſſarium ſecundum prædictas vias diuiſionis & ſuppoſitionis, quod ex his, quæ accipiuntur ad diffiniendum fiat vnum prædicatum, ſed poterit eſſe quod ſint multa, puta ſi dicatur quod eſt grammaticus & muſicus. Videtur ergo, quod ſecundum vias prædictas, non probetur quod quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc cum ita ſint, quonam pacto is, qui diffinit ſubſtantiam, & ipſum quid eſt oſtendet rei differendæ? Neque enim vt is, qui demonſtrat, ex hiſce, quæ conceduntur, notum faciet ipſum, vt cum illa ſint, neceſſario aliquid aliud ſit, hæc enim eſt demonſtratio, neque etiam vt is, qui per ſingula nota inducit vniuerſa ex eo ſic ſe habere, quia nihil ſingulorum ſeſe aliter habet. Non enim quid eſt, ſed eſſe, aut non eſſe oſtendit. Quis igitur alius modus reſtat? Non enim ſenſu vel digito demonſtrabitur.*

ANTI. *Qualiter igitur diffiniens demonſtrabit ſubſtantiam, aut quod quid eſt? Neque enim ſicut demonſtrans ex certis eſſe, manifeſtum faciet quod neceſſe eſt, cum ſint illa, alterum eſſe aliquod, demonſtratio enim hæc eſt neque demonſtrabit ſicut inducens per ſingularia cum manifeſta ſint, quoniam omne ſic, cui nihil aliter eſt. Non enim quid eſt demonſtrat, ſed quoniam eſt, aut non eſt. Quis igitur eſt modus relictus? Non enim monſtrabit ſenſu, aut digito.*

Concludit ex præmiſſis quod nullo modo poteſt probari, quod quid eſt, & dicit. Si igitur neque per terminos conuertibiles, neque per diuiſionem, neque per ſuppoſitionem demonſtratur quod quid eſt, quo modo igitur diffiniens poterit demonſtrare ſubſtantiam rei, vel quod quid eſt? Iam enim ex præmiſſis patet quod non probat, ſicut manifeſtum faciens ex his, quæ ſunt per ſe nota, quod neceſſe ſit alterum aliquid ſequi per ea, quæ dicta ſunt, quod requiritur ad demonſtrationem. Relinquitur autem præter tres modos quartus modus, qui eſt per inductionem. Sed nec contingit probare quod quid eſt per ſingularia manifeſta, ſcilicet quod aliquid prædicetur de omnibus, & non ſit aliquid eorum quod aliter ſe habeat, quia ſic inducendo non demonſtrabit quod quid eſt, ſed demonſtrabit aliquid eſſe vel non eſſe, puta quod omnis homo eſt animal, vel nullus homo eſt lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonſtrandum quod quid eſt, niſi forte modus demonſtrationis qui eſt ad ſenſum, ſicut cum demonſtratur digito. Manifeſtum eſt autem quod hic modus non poteſt competere in propoſito, quia quod quid eſt non eſt obiectum ſenſus, ſed intellectus, vt dicitur in 3. de Anima. Relinquitur ergo quod nullo modo poſſit demonſtrari quod quid eſt.

Tex cō 9. Lec. 8. tex. expo 2.

Poſt. Analy. S. Tho.

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod ſupra ratiocinatur, diffinitionem item eſſe nominis quidditatem tribus oſtendit.

ARGY. *Præterea, quonam pacto ipſum quid eſt oſtendet? Neceſſe eſt enim eum, qui ſcit quid eſt homo aliud quoduis, & eſſe etiam ſcire. Id enim quod non eſt in ratione, nemo ſcit vnquam quid eſt, ſed quidnam oratio vel nomen ſignificat, vt cum dico hippocentaurus, bene percipimus, fieri vero nequit, vt ſciamus quid hippocentaurus eſt.*

ANTI. Tex. cō. 7. *Amplius autem quo modo monſtrabit quod quid eſt? Neceſſe eſt enim quod quid eſt homo, aut aliquod quomodolibet, ſcire quia eſt. Quod enim non eſt nullus ſcit quid eſt, ſed quid ſignificat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem eſt tragelaphus impoſſibile eſt ſcire.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quod non contingit demonſtrare quod quid eſt, inducendo per ſingulos modos, quibus aliquid demonſtrari poteſt, hic oſtendit propoſitum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad propoſitum oſtendendum. Secundo oſtendit propoſitum, ibi [At vero ſi demonſtrabit quod quid eſt.] Tertio epilogat quæ dicta ſunt, ibi [Ex his igitur neque diffinitio, &c.] Dicit ergo primo, quod non videtur eſſe poſſibilis aliquis modus, quo aliquis demonſtret quod quid eſt eſſe hominis, & hoc ideo, quia neceſſe eſt, quod quicunque ſcit quod quid eſt eſſe hominis vel cuiuſcunque rei, quod ſciat rem illam eſſe. Quia enim non entis non eſt aliqua quidditas vel eſſentia, de eo, quod non eſt nullus poteſt ſcire quod quid eſt, ſed poteſt ſcire ſignificationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus compoſitam, ſicut poteſt aliquis ſcire quid ſignificat hoc nomen tragelaphus vel hircoceruus, quod idem eſt, quia ſignificat quoddam animal compoſitum ex hirco & ceruo, ſed impoſſibile eſt ſciri quod quid eſt hircocerui, quia nihil eſt tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero ſi quid eſt oſtenderit, & eſſe quoque oſtendet. Et quonam modo ratione eadem oſtendet. Nam vnum quiddam diffinitio ipſa declarat, & demonſtratio etiam vnum. Quid autem eſt homo, & hominem eſſe, diuerſa ſane, non eadem ſunt.*

ANTI. *At vero ſi demonſtrabit quid eſt, & quia eſt. Et qualiter eadem ratione monſtrabit. Diffinitio enim quoque vnum aliquid manifeſtat, & demonſtratio. Id autem quod quid eſt homo, & eſſe hominem aliud eſt.*

Ex eo, quod præmiſſum eſt procedit ad propoſitum oſtendendum. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit quod non poteſt oſtendi, quod quid eſt demonſtratione. Secundo quod non poteſt oſtendi diffinitione, ibi [Si ergo & diffiniēs demōſtrat.] Circa primum ponit tres rationes quarum prima talis eſt. Sicut diffinitio inducitur ad manifeſtandum aliquid vnum, inquantum ſcilicet ex partibus diffinitionis fit vnum per ſe, & non per accidens; ita etiam oportet quod demonſtratio, quæ vtitur diffinitione tanquam medio, vnum aliquid demonſtret. Oportet enim cōcluſionem eſſe medio proportionatam. Et ita patet, quod per vnā &

eandem demonstrationem non possunt diuersa A demonstrari [sed aliud est quod quid est homo, & esse hominem.] In solo enim primo essendi principio quod est essentialiter ens, ipsum esse & quidditas eius est vnum & idem, in omnibus autem aliis, quæ sunt entia per participationem, oportet quod sit aliud esse & quidditas entis. Non est ergo possibile quod eadem demonstratione demonstret aliquis quid est & quia est. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, nisi sit substantia, necessario per demonstrationem esse ostendi. Esse vero rei nullius est, vt patet, substantia. Id enim* B *quod est, non est genus. Demonstratio igitur, id est, quippiam ostenditur esse, quod quidem etiam nunc ipsæ scientiæ faciunt. Geometra namque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quo modo igitur ostendet ipse diffiniens quid est triangulus? Sciens ergo quispiam diffinitione quippiam quid est, si sit illud nesciet. At nunquam fieri potest.*

ANTI. *Postea & per demonstrationem dico necessarium esse omne demonstrare quia est, nisi substantia sit, esse autem nulla substantia est. Non enim est genus quod est. Demonstratio vtique erit quod est, quod vere & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulus, accipit geometra: quod autem est, demonstrat. Quid igitur monstrabit diffiniens. Quid est, non* C *quia est, vt triangulum. Sciens itaque aliquis diffinitione quod quid est, si est non sciet. Sed impossibile est.*

Quæ talis est. Secundum commune sapientum dictum, necessarium est quod omne, id est, primum totum, quod per demonstrationem demonstratur, sit ipsum quia est, nisi forte aliquis dicat quod hoc ipsum quia est sit substantia alicuius rei. Hoc autem est impossibile.

Hoc enim ipsum quod est esse, non est substantia, vel essentia alicuius rei in genere existentis. Alioquin oporteret quod hoc, quod dico ens, esset genus quia genus est quod prædica- D tur de aliquo in eo quod quid. Ens autem non est genus, vt probatur in 3. Meta. Et propter hoc etiam, Deus qui est suum esse non est in genere.

Tex.cō.10. Lect.2.tex. expo. 10. Si autem quia est esset substantia alicuius rei, simul cum aliquis ostenderet quia est, & ita non totum quod demonstratio demonstrat, esset quia est. Illud autem est falsum. Ergo patet quod demonstratio solum demonstrat quia est. Demonstrat enim enunciationem aliquam quæ significat esse & non esse. Et hoc etiam apparet in processu scientiarum. Geometra enim accipit quid significat hoc nomen triangulus, & demonstrat, quod sit, puta cum demonstrat, super lineam rectam datam contingit triangulum æquilaterum E constituere. Si igitur aliquis demonstraret solum quid est triangulus, præter morem demonstrationum, quibus vtuntur scientiæ, non demonstraret hoc totum quod est triangulum esse, sed demonstraret solum hoc quod dico triangulum. Sicut enim propter hoc quod esse non est substantia rei, ille qui demonstrat esse, hoc solum demonstrat; ita si aliquis demonstraret quid est, hoc solum demonstraret. Sequeretur igitur quod aliquis sciens per diffinitionem quid est, nesciret an est, quod est impossibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

Patet autem per ipsos etiam diffinitionum, quæ nunc assignantur, modos, eos, qui diffiniunt, non ostendere esse. Nam etsi est medio quid æquale, tamen cur est ipsum diffinitum, & propter hoc circulus est quæretur. Poterit enim illud dicere quispiam diffinitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse posse quod dicitur, ipsæ diffinitiones insuper faciunt manifestum. Neque illud, & non aliud esse, cuius, inquiunt, diffinitionem esse, sed propter quid semper dicere licet. ARGY.

Manifestum autem est secundum nunc modos terminorum, quòd non demonstrant diffinientes quia est. Si enim est ex medio aliquod æquale, sed propter quid est quod diffinitur, & propter quid est circulus. Esset enim vtique & montis ænei dicere ipsam. Neque enim quòd possibile sit esse quod dicitur, cum assignantur termini, neque quòd illud est, cuius dicunt esse diffinitionem, sed semper licet dicere propter quid. ANTI. Vide in annot.

Per exempla consuetarum diffinitionum manifestat idem, quod in præcedenti ratione est conclusum, scilicet quod monstrans quid est, non monstrat, quia est. Vnde dicit, manifestū esse non solum secundum prædicta, sed etiam secundum modos terminorum, id est, diffinitionum, quæ nūc sunt in vsu, quod illi qui diffiniunt, non manifestāt quia est, puta qui diffinit circulum, dicens, quod est aliquid ex cuius medio lineæ ad circunferentiā ductæ sunt æquales, adhuc restat quæstio propter quid oporteat poni esse id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni quod sit circulus qui prædicto modo diffinitur. Conuenit enim aliquā similem rationem dicere montis ænei, puta quod est corpus æneum in altum & vsquequaque diffusum, & tamen adhuc restat quærere an sit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini, id est, rationes diffinitiuæ non declarant quod illud, de quo assignantur, aut sit, aut possibile sit esse, sed semper assignata tali ratione, licet quærere si oporteat tale aliquid esse. Sic igitur patet quod impossibile est quod simul demonstretur quid est, & quia est. Deinde cum dicit.

Si igitur is, qui diffinit, aut quid est ostendit, aut quid ipsum nomen significat. Si diffinitio nullo pacto est ipsius quid est erit, ipsa profecto ratio idem, quod nomen significans. ARGY.

Si ergo diffinies demonstrat, aut quid est aut quid significet nomē, sed nō est vllo modo eius quod quid est, erit vtique diffinitio, & ratio nominis idē significans. ANTI.

Ostendit quod non potest ostendi quod quid est diffinitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo primo proponit, secundo ostendit quid ex hoc sequatur, ibi [Sed inconueniens, &c.] Dicit ergo quod cum ille, qui diffinit, possit ostēdere vel quid est, vel tantū quid significat nomen, non propter hoc oportebit quod diffinitio sit manifestatiua ipsius quod quid est, quod proprie pertinet ad diffinitionem: alioquin sequetur quod diffinitio significans quod quid est nihil sit aliud quàm ratio significans idem quod nomen, nec enim super talem rationem addit aliquid diffinitio, nisi quia significat essentiam alicuius rei: vnde si nō sit aliqua res, cuius essentiam diffinitio significet, nihil differt diffinitio à ratione exponere significationem alicuius nominis. Deinde cum dicit.

At hoc absurdum est sane. Primo namque & non substantiarum, & eorum, quæ non sunt in ratione rerum, erit vtique diffinitio. Nam & ea, quæ non sunt significare nomine licet. ARGY.

Sed inconueniens est. Primum quidem & non substantia vtique esset, & eorum quæ non sunt. Significare enim est etiam quæ non sunt. ANTI.

Ostendit

Ostendit inconueniens esse quod diffinitio nihil aliud sit quam ratio exponens nominis significationem. Et hoc tribus rationibus. Quarum prima est, quod contingit etiam ea, quæ nec sunt substantia, nec sunt vniuersaliter entia aliquo nomine significare. Quodlibet autem nomen per aliquam interpretationem exponi potest. Si ergo nihil aliud esset diffinitio, quam ratio interpretatiua nominis, sequeretur quod diffinitio esset non substantiarum & totaliter non entium, quod patet esse falsum. Ostensum est enim in 7. Meta. quod diffinitio principaliter quidem est substantiæ, aliorum autem inquantum se habent ad substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erunt sine discrimine vllo. Fieri namque potest, & cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus differemus omnes atque loquemur. Et ilias ipsa diffinitio erit.*

ANTI. *Amplius diffinitiones omnes rationes essent. Esset enim vtique nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtique disputaremus, & ilias diffinitio sit.*

Quæ talis est. Cuilibet rationi, id est, orationi aliquid significanti est imponere aliquod nomen quod est ei correspondens, quod per illam rationem manifestatur. Si ergo nihil aliud est diffinitio, quam ratio interpretatiua nominis, sequetur quod omnes rationes essent diffinitiones, & ita sequetur, cum disputamus, vel colloquitur adinuicem quod ipsæ disputationes vel collocutiones nostræ sint quædam diffinitiones, & similiter sequetur quod ilias, id est, poema Homeri de bello Troiano sit quædam diffinitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare, ergo nec diffinitiones idipsum indicant.*

ANTI. *Amplius neque vna scientia demonstrat vtique quòd hoc nomen eius quod quid est significat, neque diffinitiones igitur huius assignant.*

Quæ talis est. Nulla scientia demonstrat quod tale nomen significet talem rem. Nomina enim significant ad placitum, vnde oportet hoc supponere secundum voluntatem instituentis. Manifestum est ergo, quod diffinitiones non significant hoc, scilicet solam nominis interpretationem.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem esse diffinitionem ratiocinationémque videtur. Et insuper neque diffinitionem demonstrare quidnam sit quicquam, fieríque non posse, vt ipsum quid est demonstratione diffinitioneue vnquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANTI. *Ex his igitur neque diffinitio, neque syllogismus idem existens, neque eiusdem syllogismus & diffinitio est. Adhuc autem quòd neque diffinitio nihil demonstrat, neque monstratur. Neque quod quid est neque diffinitione, neque demonstratione cognoscere est.*

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, quod ex præmissis videtur sequi, quod diffinitio & syllogismus non sunt idem, neque de eodem, & quòd diffinitio nihil demonstret, quia non est de eodem de quo est demonstratio. Et similiter videtur esse ostensum, quod non est possibile cognoscere quod quid est, neque per diffinitionem, neque per demonstrationem, quia diffinitio solum ostendit quid & demonstratio ostendit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictum est.

LECTIO VII.

Nonnunquam ipsum quod quid est demonstratione ostendi posse demonstrat.

Verum considerandum est rursus quid istorum bene, & quid non bene, rectéque dicitur, & quid est diffinitio, & vtrum aliquo modo sit ipsius quid est demonstratio, diffinitioue, an nullo sit modo. ARGY.

ITerum autem speculandum est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid sit diffinitio, & eius quod quid est, numquid quodammodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo. ANTI. Te. com. 8.

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur diffinitio & quod quid est, hîc determinat vtramque veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi [Quoniam autem sicut diximus.] Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi (Manifestum est igitur ex dictis, &c.] Dicit ergo primo, quod iterum post disputatiuum processum considerandum est veritatem, determinando quid prædictorum dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipsam diffinitionem, vt cõsideremus quid sit ipsa diffinitio, quàm etiam circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrum aliqualiter possit manifestari demonstratione, vel diffinitione, vel nullo modo. Deinde cum dicit. Lect. imme. seq. tex. ex po. vlt.

Cum itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est idem sit, vti diximus, fieri potest, vt quid est ostendatur. Cuius quidem hæc ratio est. Est enim quædam causa. Et hæc aut est eadem, aut alia. Et si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstraríque potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur, necesse est id quod ostenditur vniuersale esse, & affirmatiuum, vt patet. Vnius igitur is est modus, quem nunc inquisiuimus, per aliud, inquam, ipsum quid est ostendere. Nam medium ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem proprium. Quare diffinitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hicce modus non est demonstratio ipsius quid est, (vt antea diximus) sed ratiocinatio ad disserendi modum accommodata. ARGY.

Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadem, aut alia est. Et si vtique alia est, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuum est, quod demonstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid est monstrare, & horum enim quod quid est necesse est medium esse quod quid est, & propriorum proprium. Quare hoc quidem medium monstrabit, illud vero non monstrabit eorum, quæ quod quid erant esse eiusdem rei. Hic quidem igitur modus quòd non sit demonstratio dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est. ANTI. vide in annot.

Exequitur propositum. Et primo quantum ad ipsum quod quid est. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ est ratio significatiua eius, ibi [Diffinitio autem quoniam dicitur ratio, &c.] Circa primum ponit duos modos manifestandi quod quid est. Et primo ponit modum logice pro- Lect. imm. seq. tex. expo. 2.

bationis. Secundo modum demonſtratiuæ probationis, ibi (Quo autem modo contingat, &c.] Lib.2.lex. Circa primum reſumitur primo id, quod ſupra manifeſtatum eſt, ſcilicet quod idem eſt ſcire quid eſt & ſcire cauſam quæſtionis, an eſt, ſicut idem eſt ſcire propter quid, & cauſam ſcire quæſtionis quia eſt. Ratio autem huiuſmodi] ſcilicet quod idem eſt ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt ita, eſt, quia oportet quod eius quod eſt rem eſſe ſit aliqua cauſa. Propter hoc enim dicitur aliquid cauſatum, quod habet cauſam ſui eſſe. Hæc autem cauſa eſſendi, aut eſt eadem ſcilicet cum eſſentia ipſius rei, aut alia. Eadem quidem ſicut forma & materia, quæ ſunt partes eſſentiæ. alia vero, ſicut efficiens & finis, quæ quidem duæ cauſæ ſunt quodammodo cauſæ formæ & materiæ. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et ſi accipiamus cauſam, quæ eſt alia ab eſſentia rei, quãdoque quidem eſt talis, per quã poſſit fieri demonſtratio, quandoq; autẽ non. Nõ enim ex omni cauſa agẽte ſequitur ex neceſſitate effectus. Ex ſuppoſitione autem finis ſequitur quod ſit id, quod eſt ad finem, vt probatur in 2. Phyſico. Supponamus ergo quod ſit aliquis effectus, cuius eſt cauſa ſit non ſolum ipſa eſſentia rei ſed habeat etiam aliam cauſam, & ſit talis per quem poſſit demonſtrari, puta ſi dicamus, quod ſi homo pertingit ad beatitudinem, neceſſe eſt præexiſtere virtutem. Accipiamus autem, quod eſſentia virtutis ſit habitus operans ſecundum rationem rectam. Poteſt ergo demonſtrari eſſe aliquem habitum ſecundum rectam rationem operantem, ſi ſit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa cauſa alia, quæ eſt demonſtratiua, & formetur ſyllogiſmus in prima figura, quod neceſſe eſt fieri, quia oportet quod quid eſt vniuerſaliter & affirmatiue prædicari de re cuius eſt. Syllogizabatur ergo ſi. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, eſt habitus ſecundum rectam rationem operans, ſed virtus eſt huiuſmodi, ergo, &c. Concludit ergo quod iſte modus qui eſt nunc inquiſitus eſt vnus modus oſtendendi quod quid eſt per aliud, quod eſt cauſa. Et quòd ille modus ſit conueniens patet, quia neceſſe eſt, ſicut ſupra dictum eſt, quòd medium ad probandum quod quid eſt accipiatur ipſum quid eſt, & ſimiliter medium ad probandum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Eſt autem conſiderandum quòd cum quid eſt ſit cauſa ipſius rei, ſecundum diuerſas cauſas eiuſdem rei poteſt multipliciter quod quid eſt eiuſdem rei aſſignari. Puta quid eſt domus poteſt accipi per comparationem ad cauſam materialem, vt dicamus quòd eſt aliquid compoſitum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationem ad cauſam finalem, vt dicamus quòd eſt artificium præparatum ad habitandum. Sic ergo continget quòd ſint multa quod quid eſt eiuſdem rei, aliquod illorum monſtrabitur, & aliquod non monſtrabitur, ſed ſupponetur. Vnde non ſequitur quod ſit petitio principii, quia aliud quod quid eſt ſupponitur, & aliud probatur. Nec tamen eſt modus probandi quod quid eſt demonſtratiue, ſed logicè ſyllogizandi, quia non ſufficienter per hoc probatur, quod id, quod concluditur ſit quod quid eſt illius rei, de qua concluditur, ſed ſolum quod inſit. Deinde cum dicit.

Eiuſdem rei quod quid eſt multipliciter aſſignari.

A *Quo autem modo fieri poteſt, vt quid eſt eliciatur ex demonſtratione, deinceps dicamus oportet, hinc rurſus initio ſumpto. Nam vt quærimus propter quid eſt, prius habentes eſſe, interdum vero & ſimul nota nobis hæc fiunt, ſed nunquam fieri poteſt, vt antea cognoſcamus cur eſt, quàm percipiamus eſſe, ſic pari ratione neque quid eſt quærere, atque cognoſcere poſſumus ſine perceptione ipſius eſſe. Fieri enim nequit, vt quid eſt vnquam ſciamus, ſi ignoremus ſi eſt.* ARGY.

Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quærimus habentes quia, aliquando autem & ſimul manifeſta fiunt, ſed neque prius propter quid poſſibile eſt cognoſcere quam quia, manifeſtum eſt quòd ſimiliter & quod quid erat eſſe non ſine quia eſt. Impoſſibile enim eſt ſcire quid eſt, ignorantes ſi eſt. ARGY.

B

Oſtendit quomodo per demonſtrationem poteſt accipi quod eſt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quomodo manifeſtatur quod quid eſt per demonſtrationem in aliquibus. Secundo oſtenditur quòd non eſt ita in omnibus, ibi [Eſt autem quorundam, &c.] Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo manifeſtat propoſitum, ibi [Quorum igitur habemus, &c.] Tertio epilogat, ibi (Quomodo quidem igitur, &c.] Circa primum præmittit tria, quorum primum eſt comparatio quædam ipſius quod quid eſt ad propter quid. Dicit ergo quòd ad oſtendendum quomodo contingat accipere quod quid eſt per demonſtrationem, oportet iterum à principio reſumere. Vbi conſiderandum occurrit quòd dupliciter ſe habet aliquid ad cognoſcendum propter quid. Quandoque enim habemus quia in noſtra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoque autem ſimul manifeſtata ſunt nobis vtraque. Tertium autem impoſſibile eſt, vt ſcilicet prius cognoſcat aliquis de aliqua re propter quid quam quia. Et ſimiliter eſt de eo quod quid erat eſſe, quia aliquando ſcimus rem eſſe, nec tamen perfecte ſcimus quid ſit, aliquando autem ſimul ſcimus vtrumque. Sed tertium eſt impoſſibile vt ſcilicet ſciamus quid eſt, ignorantes ſi eſt. Secundum ponit ibi. Lec. seq. imme.

C

D

Habemus autem ſi eſt nonnunquam per accidens, nonnunquam aliquid habentes ipſius rei, veluti tonitruum eſſe ſcimus, habentes ſonum quendam nubium eſſe, & defectionem lucis eſſe quandam priuationem, hominem item quoddam animal eſſe, & animam etiam id eſſe, quod ipſum ſe motu ciet. ARGY.

Hoc autem ſi eſt aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando vero habentes quod quid eſt ipſius rei, vt tonitruum, quoniam ſonus quidam nebularum eſt, & defectum, quoniam priuatio quadam luminis, eſt, & hominem, quoniam animal quoddam eſt, & animam, quoniam ſeipſum mouens. ANTI.

E

Et dicit quòd rem aliquam eſſe poſſumus ſcire abſque eo quòd ſciamus perfecte quid eſt dupliciter. Vno modo, ſecundum quòd cognoſcimus aliquod accidens eius, puta ſi velocitatem motu exiſtimemus leporẽ eſſe. Alio modo, per hoc quòd cognoſcimus aliquid de eſſentia eius, quod quidem eſt poſſibile in ſubſtantiis compoſitis, vtputa ſi comprehendamus hominem eſſe per hoc quòd eſt rationale nondum cognitis aliis quæ complent eſſentiam hominis. In ſubſtantiis vero ſimplicibus hoc nõ contingit, quia non poteſt cognoſci aliquid de ſubſtãtia ſimplis rei, niſi tota cognoſcatur

gnoſcatur

gnoscatur, vt patet in 9. Metaph. Oportet autem quòd qui cognoscit aliquid esse, per aliquid rei illud cognoscat, & hoc vel est aliquid præter essentiam rei, vel aliquid de essentia ipsius. Et de hoc ponit exemplum, puta si cognoscamus Tex.cõ. 22. tonitruum esse propter hoc, quod quidem perti- Lec.11.tex. net ad essentiam tonitrui, non tamen est tonitrui essentia, quia non omnis sonus nubium est tonitruum. Et similiter si cognoscamus defectum, id est, eclypsim solis, vel lunæ esse propter hoc, quòd est quædam priuatio luminis, cum tamen non omnis priuatio luminis sit eclypsis. Et eadem ratio est, si aliquis percipiat hominem esse propter hoc, quòd est quoddam animal, vel si percipiat hominem esse propter hoc, quòd est aliquid seipsum mouens. Tertiam ponit ibi.

ARGY. *Quæ igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorum percipiendum quid est nullo modo nos quicquam habere. Neque enim illa esse scimus. Atque quærere quid est non habentes esse, perinde atque est si nihil prorsus quæratur. Quorum autem habemus aliquid, eorum quid est facilius percipere possumus. Quapropter vt habemus ipsum est, sic & ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi.*

ANTI. *Sed quæcunque quidem secundum accidens scimus quia sunt, necesse nullo modo habere se ad quid est. Neque enim scimus quia sunt. Quærere autem quid est non habentes quia est, nihil quærere est. Sed cum habemus quia est, quid est facile est quærere. Quare quemadmodum habemus quia est, sic habemus ad id, quod quid est.*

Et dicit quod illa de quibus scimus quia sunt per aliquod accidens ipsorum, nullo modo per hoc se habent ad hoc quod cognoscamus de ipsis quid est, quia nec etiam per huiusmodi accidens vere scimus ea esse. Scimus quidem esse eorum accidentia, sed quia accidentia non sunt ipsæ res, non propter hoc vere scimus ipsas res esse. Vanum autem est quærere quid est, si aliquis nesciat quia est, sed illa, de quibus scimus ea esse per aliquid ipsorum facilius possunt cognosci à nobis quid sunt. Vnde manifestum est quod sicut nos habemus ad cognoscendum quia est aliquis, ita nos habemus ad cognoscendum quid est.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quarum igitur rerum aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipsum est A, luna in eo quo ipsum est C, interpositio vel obiectio terræ, in quo est ipsum positum B. Quærere igitur vtrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud est, quàm ipsum B quærere si sit, necne. At idipsum nil ab hac quæstione differre videtur, sitne ratio eius, Quod si sit, & illud dicimus esse. Vel quæratur vtrius partium contradictionis sit ratio, vtrum habendi duobus rectis æquales, an non habendi. Quod cum inuenêrimus, & esse simul, & propter quid scimus, (si modo sit medium.) Quod si non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. Atque idipsum hoc exemplo patefieri potest. Sit namque C luna, A defectio B non posse, cum est tota referta lumine, vmbram efficere intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur B quidem ipsi C insit, A vero competat ipsi B, lunam quidem deficere notum sit nobis, cur autem deficit nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. Atque cum A quidem ipsi inesse C patet, quæritur autem propter quid inest, nil aliud tum quæritur, quàm quid. Nam sit ipsum B vtrum obiectio terræ, an è conuerso lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio est, vt hoc in exemplo ipsius A. Est enim* A *defectus obiectio terræ. Præterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube: propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes sit C, tonitruum A, ignis extinctio, B. Igitur ipsi C, nubi, inquam, B ipsum inest, extinguitur enim ignis in nube. At huic A ipsum inest, tonitruum scilicet sonus. Atque B ratio ipsius est A primi, inquam, extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit, id ex hisce rationibus erit, quæ restant.*

ANTI. *Quorum igitur habemus aliquid ipsius quod quid est, primum quidem sit defectus in quo A, luna in quo C, oppositio terræ in quo B. Vtrum quidem igitur deficit, aut non B, quærere est vtrum est, aut non. Hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ip-* B *sius, & sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis contradictionis est ratio? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autem inueniamus simul quid & propter quid est, scimus si per media sit. Si vero non, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna C, defectus A lunam plenam, vmbram non posse facere, nullo nostrum medio existente manifesto in quo B. Si igitur in C est B, quod est lunam non posse facere vmbram, cum nullus nostrum medius sit, in hoc autem A quod est deficere, quia deficit quidem manifestum est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autem est, quia A in C sit, sed propter quid est quærere B est quærere quid est, vtrum sit obiectio, aut conuersio lunæ, aut extinctio. Hæc autem est ratio alterius termini, vt in his, quæ* C *sunt ipsius A, est enim defectus obiecto. Quid est tonitruum? ignis extinctio nube. Sit nubes E, tonitruum A, extinctio ignis B. In C igitur nube est B, extinguitur enim in ipsa ignis, hoc autem est sonus, & est B ratio ipsius A primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.*

Manifestat propositum secundum præmissa, & dicit quod in his, quæ scimus esse per hoc quod cognoscimus aliquid essentiæ eius accipiamus primo tale exemplum. Sit defectus, id est, eclypsis in quo a, quæ est maior extremitas, luna in quo c, quæ est minor extremitas, oppositio terræ directa inter lunam & solem in quo b, quod est medium. Idem igitur est quærere vtrum deficiat lu- D na vel non, & quærere autem vtrum b sit vel non, nihil differt, quàm quærere si est aliqua ratio ipsius defectus. Nam b, id est, oppositio terræ est ratio defectus lunæ, & si sit oppositio terræ, etiam tunc dicimus esse, scilicet defectum lunæ, aut non. Similiter si quæramus qualis sit ratio contradictionis, vtrum scilicet in habendo duos rectos vel non habendo sit contradictio. Cum autem inueniamus esse id quod quærimus, puta esse defectũ, simul sciemus quia & propter quid, si inueniatur propositum per medium debitum quod est causa. Si vero non, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed non propter quid, puta si sit luna c & defectus a accipiamus pro medio quod est b, hoc est quod luna non potest facere vmbram aliquo no- E strum medio non existente cum sit plenilunium. Luna enim quandocunque non deficit, facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est non posse facere vmbram nisi aliquis nostrum existat in medio, non est causa defectus, sed potius effectus. Si ergo b prædicetur de c, quia scilicet luna potest in plenilunio facere vmbrã aliquo nostrum medio existente, & iterum si in hoc medio sit a, id est, si accipiatur quod quando hoc accidit luna deficit, manifestũ erit lunam deficere, sed propter quid luna deficiat, nondũ erit manifestũ, &

similiter sciemus quia est defectus, sed nescimus quid est defectus. Quando autem manifestum est quod a est in c, id est, quod luna deficit sicut in prædicto exemplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est, tunc quærere propter quid est, nihil enim aliud est quam quærere quid est, puta si quæramus quare deficit luna, vtrum deficiat propter hoc quod obiicitur terra in medio inter solem & lunam vel hoc fiat per conuersionem lunæ, vt tunc vertatur versus nos superficies lunæ quæ est tenebrosa vt quidã dixerunt, vel etiam lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquam harum causarum fiat defectus lunæ, nihil est aliud quam quærere vtrum defectus lunæ sit obiectio terræ, aut conuersio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc medium est ratio alterius extremitatis sicut in præmissis exemplis est ratio ipsius a quidquid est maior extremitas, quia defectus lunæ nihil est aliud, quam obiectio facta lunari lumini à terra. Ponit etiam aliud exemplum, vt si quæramus quid est tonitruum? & dicamus secundum opinionem Anaxagoræ, & Empedoclis, quod est extinctio ignis in nube. Secundum vero opinionem eius in 2. Meteororum tonitruum fit ex percussura exhalationis siccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur autem multoties in exemplis opinionibus aliorum. Si ergo secundum prædictam opinionem quæratur propter quid tonat? respondetur, propter hoc quod extinguitur ignis in nube. Sit igitur nubes c quod est minor extremitas, tonitruum autem a quod est maior extremitas, extinctio ignis sit b, quidquid est medium. Syllogizetur ergo sic. In c est b, id est, in nube est extinctio ignis, sed omnis extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet quod accipiendo propter quid, per demonstrationem, accipimus quid est, quia ipsum medium ostendens propter quid est ratio diffinitiua primi termini, id est, maioris extremitatis. Sed si oporteat accipere aliquod aliud medium ad hoc demonstrandum, hoc assumetur ex reliquis rationibus, id est, ex diffinitione minoris extremitatis, & aliarum causarum extrinsecarum. Cum enim subiectum sit causa passionis, necesse est quod diffinitio passionis demonstretur per diffinitionem subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito Quia enim luna est corpus natum sic moueri, ideo necesse est quòd obiiciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde cum dicit.

Medium ostendens propter quid.

ARGY. *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & fit notum, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipsius quid est, demonstratioque non fit, per ratiocinationem tamen innotescit & demonstrationem. Quocirca neque sine demonstratione fieri potest, vt cognoscatur ipsum quid est cuius est alia causa, neque rursus ipsius est demonstratio, vt in dubitationibus etiam diximus.*

ANTI. *Quomodo quidem igitur accipitur quid est, & fit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamen est per syllogismum & demonstrationem. Quare neque sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa aliqua, neque est demonstratio ipsius, sicut & in oppositioribus diximus.*

Epilogat quod dictum est, & dicit. Dictum est [quomodo accipiatur & innotescat quod quid est] scilicet per hoc quod accipitur propter quid. Dictum est etiam quod non est syllogismus, neque demonstratio ipsius quid est vt

A scilicet proprie syllogizetur vel demonstretur quod quid est per syllogismum & per demonstrationem, inquantum scilicet medium demonstrationis propter quid est quod quid est. Vnde manifestum est quod neque sine demonstratione potest cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demonstratio ipsius quod quid est sicut probatur in obiiciendo. Et secundum hoc obiectiones inductę sunt veræ.

Obiectiones inductæ.

LECTIO VIII.

B Non in omnibus posse quod quid est demonstratione ostendi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifestat.

ARGY. *Est autem quorundam quidem alia quædam causa, quorundam autem non est. Quare patet vt ipsorum quid est quædam vacare medio principiaque esse. Quidem & esse, & quid sunt supponere, vel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autem, quæ medium habent, & quorum est aliqua causa, alia à substantia sit, vt per demonstrationem ipsum quid est (vt diximus) declaretur, non demonstretur.*

ANTI. *Est autem quorundam quidem quædam altera causa, quorundam autem non est. Diffinitiones quidem secundum species factæ nullum habent medium, quo demonstrentur, sed diffinitiones secundum materiã factæ possunt habere medium. Quare manifestum est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio modo manifesta facere, quod vere arithmeticus facit, & namque quid est vnitas supponit, & quia est, sed habentium medium, quorum est quædam altera causa substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere, non quod quid est demonstrantes.*

No litera hęc diffinitiones vsque ad quare non esse ex. tex. sed glo. Tex.cõ.5.

D Postquam Philosophus ostendit quod in quibusdam per demonstrationem accipitur quod quid est, hîc ostendit quod hoc non est possibile in omnibus. Et ad hoc ostendendum præsupponit quod quorundam est quædam altera causa, quorundam autem non. Quia igitur quod quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est quod sunt quædam, quorum quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principium, ita quod oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo quàm per demonstrationem, puta per effectum, vel per simile, vel aliquo tali modo. Est considerandum quod hoc quod dicit [quorundam non esse aliam causam,] potest intelligi tripliciter. Vno modo quod simpliciter & absolute causam non habet sui esse. Et hoc competit soli primo principio quod est causa esse & veritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eorum, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessitatis, vt patet in 5. Metaph. Et ideo cum hic Philosophus pluraliter loquatur, non sic est intelligendum quod hic dicitur, quod aliqua sint quæ nullam habent causam sui esse. Alio modo potest intelligi secundum ordinem causarum eiusdem rei. Manifestum est enim in rebus habentibus quatuor causas, quod vna est quodammodo

Pri. modus soli primo princip. cõueniens. Tex.cõ.6. Lect.5. to. ex. vlt. & 8. Phy. Tex.cõ.6. lec.3 ex.vlt. 2. modus.

Vnam causam esse causam alterius. modo causa alterius. Quia enim materia est propter formam & non è conuerso, vt probatur in 2. Physi. diffinitio quæ sumitur ex causa formali est causa diffinitionis, quæ sumitur ex causa materiali eiusdem rei. Et quia generatum consequitur formam per actionem generantis, consequens est quod agens sit quodammodo causa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem, vnde diffinitio, quæ à fine sumitur, est quodam modo causa diffinitionis, quę sumitur à causa agente. Vlterius autem non est procedere in generibus causarum, vnde dicitur quod finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarum generibus fieri demóstratio à posterioribus ad priora, sed diffinitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et secundum hunc sensum in quibusdam libris interponitur quod diffinitiones secundum speciem factæ nullnm habent medium, quo demonstrentur, diffinitiones autem secundum materiā factæ possunt habere medium, quia scilicet diffinitiones quæ dantur secundum causam meram materialem potest demonstrari per diffinitiones quæ dantur secundum causam formalem. Diffinitio autem quę datur secundum causam formalem non possunt vlterius demonstrari per aliquod principium intrinsecum rei quod proprie pertinet ad quod quid est, vtpote intrans essentiam rei. Sed & si demonstretur per causam efficientem & finalem, dicendum erit quod semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prædicta tamen verba non habentur in libris Græcis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorem scriptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam in genere subiecto alicuius scientiæ, sicut in genere numeri, de quo est arithmetica est deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non est accipere aliud principium. Et hic sensus concordat exemplo, quod Philosophus subiungit dicens, quod arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorum non est alia causa, ita etiam illa, quæ possunt habere medium, & quorum est altera causa potest manifestari quod quid est, ita tamen quod non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis quod quid est accipiatur. Deinde cum dicit.

Te.c.23.le.5.&c.expo.5

No. circa literam diff. est.

Quæ verba non habētur in Græco.

3. modus.

ARGY. *Cum autem diffinitio dicatur esse ratio ipsius quod est, patet quandam diffinitionem rationem esse, quæ id explicat, quod nomen significat, vel quæ nominis interpretationem complectitur, veluti quid significat triangulus nomine, quem habentes esse, quærimus, deinde propter quid est. Difficile autem est hoc pacto sumere ea, quæ nescimus esse causamque difficultatis antea diximus. Nam neque si sint, an non sint scimus nisi per accidens. At enim oratio est vna dupliciter. Alia namque coniunctione est vna, vt ilias, alia quia vnum de vno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc est diffinitio diffinitionis, quam diximus.*

Tex.cō.10.

ANTI. *Diffinitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniam aliqua ratio ipsius quod quid est significat nomen, aut erit ratio altera nomina ponens, vt quidem significans quid est secundum quod triangulus est, quod vero habentes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem est sic accipere quæ non scimus quia sunt. Causa autem prius dicta est difficultatis, quia neque si est, neque si non, scimus sed aut secundum accidens. Ratio autem vna est duplex, hæc quidem coniunctio est, vt est ilias, alia vero vnum de vno ostendens non secundum accidens. Ratio, autem vna quidem igitur terminis est termini, quæ dicta est.*

Ostenso qualiter se habeat quod quid est ad demonstrationem, ostendit quomodo se habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter diffinitio se habeat ad demonstrationem. Secundo manifestat quod dixerat per exemplum, ibi [Differt enim dicere propter quid.] Circa primum tria facit. Primo proponit vnum modum diffinitionis quid est. Secundo proponit alium modum diffinitionis significantis propter quid, ibi [Alia vero terminus. Tertio ostendit qualiter se habeat vtraque diffinitio ad demonstrationem, ibi] Quare prima quidem. Circa primum supponit primo quod diffinitio sit ratio significatiua illius quod quid est Si autem non posset haberi aliqua ratio rei quàm diffinitio, impossibile esset quod sciremus aliquam rem esse, quin sciremus de ea quid est, quia impossibile est quod sciamus aliquam rem esse nisi per aliquam illius rei rationem. De eo enim quod est nobis penitus ignotum non possumus scire si est, aut non. Inuenitur autem aliqua alia ratio præter diffinitionem, quæ quidē vel est ratio expositiua significationis nominis, vel est ratio ipsius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione, quia non significat quid est sicut diffinitio, sed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua ratio, quæ exponit quid significat hoc nomen triangulus, & per huiusmodi rationem habentes quia est, adhuc quærimus propter quidquid est, vt sic accipiamus quod quid est. Sed sicut supra dictum est, hoc est difficile accipere in illis, in quibus nescimus an sit. Et huiusmodi difficultatis causa superius est assignata, quia scilicet quando nescimus rem esse per aliquid rei, non absolute scimus si est vel non sed solum secundum accidens, vt supra expositum est. Ad distinguendum autem rationem significantem quid est ab aliis, subiungit quod dupliciter aliqua ratio potest dici vna. Quædam enim est vna sola coniunctione, per quem modum etiam habet vnitatem ilias, id est, poema de historia Troiana. Et per hunc etiam modum dicitur esse vna ratio, quę est expositiua nominis, vel manifestatiua ipsius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt si dicatur quod homo est animal risibile susceptibile disciplinæ. Alia vero ratio est vna, inquantum simpliciter significat vnum de vna re, cuius ratio est hoc non secundum accidens. Et talis ratio est diffinitio significans quid est, quia essentia cuiuslibet rei est vna. Sic ergo concludit quod illa, quæ dicta est, est vna diffinitio diffinitionis, scilicet quod diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Duplex ratio inuenitur præter diffi.

L. ct. præced.

Deinde cum dicit.

Alia autem est diffinitio, ratio, quæ declarat propter quid est. ARGY.

Alia vero terminus est demonstrans propter quid est. ANTI.

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit quod alia diffinitio diffinitionis est, vt sit ratio manifestans propter quid. Deinde cum dicit.

Quare prior significat quidem, sed non ostendit, posteriorem autem patet quasi demonstrationem esse ipsius quid est, positione differentem à demonstratione. ARGY.

ANTI. *Quare prima quidem significat quod quid est, demonstrat autem non. Quæ vero posterius est, manifestum est quoniam erit vt demonstratio eius quod quid est, positione differens à demonstratione.*

Ostendit quomodo vtraque diffinitio se habeat ad demonstrationem concludens ex præmissis quod prima diffinitio solum significat quod quid est, sed non demonstrat ipsum. Secunda vero diffinitio est quasi demonstratio quædam ipsius quod quid est, & non differt à demonstratione nisi sola positione, id est, ordine terminorum & propositionum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Interest enim cum propter quid tonat, atque quid est tonitruum dicitur, quippe cum ad primum hęc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur, ad secundum hæc competat, sonus cum extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo. Et illo quidem modo continua est demonstratio, hoc autem est diffinitio. Præterea est tonitrui diffinitio, sonus in nubibus, atque hoc est demonstrationis ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est conclusio.*

ANTI. *Differt enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum. Dicet enim si quidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, quid autem tonitruum est? sonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et sic quidem demonstratio continua, sic autem diffinitio. Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus. Hoc autem est, quæ est ipsius quid est demonstrationis conclusio.*

Manifestat quidquid dixerat per exempla. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat per exempla, quæ dicta sunt. Secundo colligit ex præmissis diuersitatem diffinitionum, ibi [Immediatorum autem diffinitio.] Dicit ergo primo quod differt dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum, quia secundum opinionem illorum, qui dicunt quod extinctio ignis in nube est causa tonitrui, dicit aliquis propter quid, cum dicit tonitruum esse propter hoc, quod ignis extinguitur in nube. Ille autem dicit quid est tonitruum, qui dicit quod sonus ignis extincti in nubibus. Vtrum autem horum significat eandē rationem, sed per alium modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc quod extinguitur ignis in nube, significatur per modum demonstrationis continuæ, id est, non distinctæ per diuersas propositiones, accipiuntur tamen continuè omnes termini demonstrationis. Cum autem dicitur quod tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus, significatur per modum diffinitionis. Sed si dicamus quod tonitruum est sonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis, erit diffintio significans quid est, & erit solum demonstrationis conclusio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem diffinitio, quæ mediis vacant, indemonstrabilis, est ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est indemonstrabilis, alia vero ratiocinatio ipsius quid est à demonstratione differens casu, & tertia demonstrationis ipsius quid est conclusio.*

ANTI. *Immediatorum autem diffinitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens à demonstratione. Tertius autem est, quæ est ipsius quid est conclusio.*

A Colligit ex præmissis quot sunt modi diffinitionum per respectum ad demonstrationem. Et primo resumit quoddam quod supra dixerat, quod eorum quæ non habent causam, diffinitiones sunt accipiendæ, sicut quædam immediata principia. Et ideo dicit hic, quod diffinitio immediatorum, id est, rerum non habentium causas, est sicut quædam indemonstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit quod triplex est genus diffinitionis per comparationem ad demonstrationem. Quædam enim est diffinitio, quæ est indemonstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quam dixerat

B esse immediatorum. Alia autem diffinitio est, quæ est quasi quidam syllogismus demonstratiuus eius quod quid est, & non differt à demonstratione nisi casu, id est, secundum diuersam acceptionem & positionem dictionum, vt cum dicitur, tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia autem diffinitio est quæ solum est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde cum dicit.

Patet igitur ex hisce, quæ diximus, quo pacto est, quo pacto non est ipsius quid est demonstratio, & quorum est, & quorum non est. Quotque modis præterea dicitur diffinitio, quóque pacto ipsum quid est ARGY.

C *ostenditur, & quo pacto etiam non ostenditur atque quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quóque modo fieri potest, & quomodo fieri nequit, vt eiusdem sit diffinitio demonstratione.*

Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quomodo non est. ANTI. *Et quorum est, & quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur, & quomodo non, & quorum est, &* Tex. c. 11. *quorum non est. Adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingere, quomodo non.*

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prędictis per quem modum est demon-

D stratio ipsius quod quid est, & per quem modum non, quia scilicet quod quid est potest accipi ex ipsa demonstratione, non autem potest demonstrari. Dictum est etiam in quibus possit esse demonstratio eius quod quid est secundum modum prædictum, quia in habentibus causam, & in quibus non, quia in non habentibus causam. Dictum est etiam quot modis dicitur diffinitio, quia scilicet quædam significat quod quid est, quædam autem etiam manifestat propter quid. Dictum est etiam quomodo quid est demonstratur, inquantum scilicet significatur per diffinitionem significantem

E solum quod quid est & quomodo non demonstratur, inquantum scilicet per diffinitionem accipitur non solum quid, sed etiam propter quid. Dictum est etiam quomodo diffinitio se habeat diuersimode ad demonstrationem, & quomodo contingat quod eiusdem sit demonstratio & diffinitio, & quomodo hoc non contingat.

LECTIO

LECTIO IX.

Quo nam modo demonstrari contingat ex quatuor generibus causarum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur scire, cum cognoscimus causam, quatuor vero causæ sunt, vna quidem quidditas, alia autem, qua cum sit, hoc esse necesse est, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiunt, omnes hæ per demonstrationis medium ostenduntur.*

ANTI. *Quoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causæ autem quatuor sunt, vna quidem quod quid erat esse, vna vero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, causa cuius omnes hæ per medium monstrantur.*

Postquam Philosophus ostēdit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationem, hic ostendit quomodo ad demonstrationem, se habeat propter quid, quod significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo causæ assumantur in demonstratione 2. quomodo diuersimode in diuersis rebus, ibi [Eadem autem causa est.] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit 2. manifestat propositum, ibi [Et hoc enim existente.] Dicit ergo primo, quod quia scire opinamur, cum sciamus causam, vt in primo habitum est, demonstratio autem est syllogismus faciens scire, ita consequens est quod medium demonstrationis sit causa. Sunt autem quatuor genera causarum, vt in 2. Physi. & in 5. Meta. plenius manifestatur, quarum vna est quod quid erat esse, id est, causa formalis, quæ est completiua essentiæ rei: Alia autem est causa, qua posita necesse est causatum poni, & hæc est causa materialis, quia ea, quæ sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, vt habetur in 2. Physi. Tertia autem causa, est quæ est principium motus, id est, causa efficiens: Quarta causa est, cuius gratia fit aliquid scilicet causa finalis. Et ita patet quod per medium demonstrationis omnes hæ causæ manifestantur, quia quælibet harum causarum potest accipi vt medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

(Lect. imme. seq. Lectio. 4. tex. 2. 4. genera causarum. Physic. tex com. 28. 29. & 30. lect. 5. Meta tex. c. 2. lect. 2. — Tex. com. 87. le. 15. & 88.)

ARGY. *Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, non est vna propositione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est cum vnum medium habent. Hoc igitur vno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANTI. *Et hoc enim quod cum sit hoc necesse est esse, vna quidem propositione, accepta non est, duabus autem ad minus. Hoc autem est cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.*

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo diuersæ causæ sumuntur vt medium demonstrationis in diuersis rebus. 2. ostendit quomodo vnius & eiusdem rei possunt esse diuersæ causæ, ibi [Contingit autem ibidem.] Circa primum quatuor facit. Primo manifestat quomodo causa materialis accipiatur in demonstratione. 2. manifestat propositum in causa formali, ibi [At vero ipsius.] Tertio ostendit idem de causa efficienti, ibi [Propter quid aut mediorum.] quarto autem in causa finali, ibi [Quorumcunque autem.] Circa primum duo facit. Primo proponit modum, quo causa, materialis assumitur in demonstratione, qui etiam competit in alijs causis. Secundo ponit exemplum, ibi [Manifestum est autem.] Dicit ergo primo, quod illud, quo existente necesse est aliud esse scilicet causa materialis, non contingit accipi sic, vt ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur vna sola propositio, sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habentes, quod communicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus propositionibus vnum medium quod est causa materialis, ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus, omne compositum ex contrariis est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solum propter exigentiam formæ syllogisticæ, sed etiam quia non omnia, quæ sunt ex materia, habent ex materia necessitatem, vt probatur in 2. Physi. Et ideo præter propositionem in qua sumitur hoc habere talem materiam oportet quod sumatur alia propositio quę declaret quod ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde cum dicit.

(Non omnia quæ ex materia habent ex materia necess. — Tex. com. 88 lec. 15. tex. expo. 3.)

ARGY. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est, qui in semicirculo designatur, quid cum sit, rectus est ille? Sit itaque rectus a, dimidium duorum rectorum b, angulus denique qui est in semicirculo designatus c. Vt igitur a id est, rectus competat ipsi c, id est, angulo, qui est in semicirculo designatus, causa est ipsum b. Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale est ipsi a. ipsum autem c æquale est ipsi b. Angulus enim in semicirculo designatus duorum rectorum dimidium est. Cum igitur b duorum rectorum dimidium sit a competit ipsi c quod quidem est rectum eum angulum esse, qui est in semicirculo designatus. Quidditas autem est idem quod hoc, & eo sane quia hoc significat ipsa ratio.*

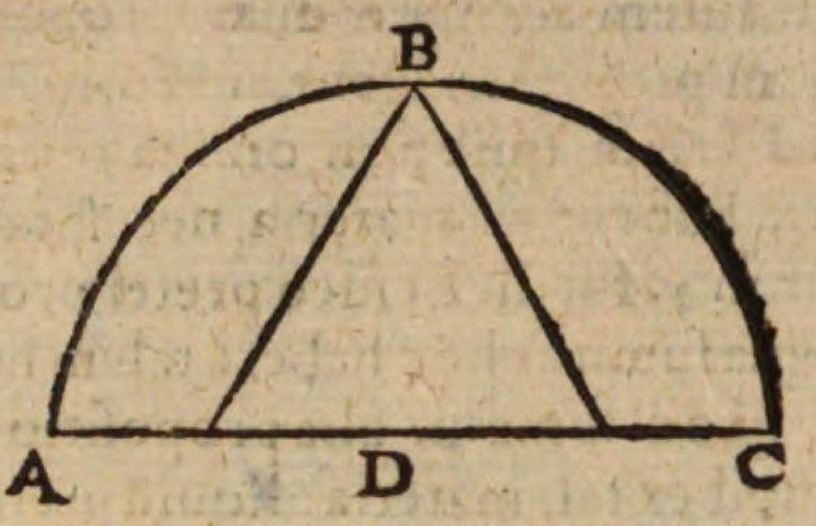
ANTI. *Manifestum autem est, & sic propter quid recta in medio circulo, quo existente recta est? Sit igitur recta in quo a, duorum rectorum in quo b, quæ est in medio circulo in quo c. a igitur rectam esse in c, quæ est in medio circulo causam, b est, hoc enim ipsi, a æquale est, quod vero est c ipsi b, duorum enim rectorum medium est. Existente igitur b medio duorum rectorum a, in c est, hoc autem erat in semicirculo rectam esse. Huic autem idem est quod quid erat esse, cum hoc significet ratione.*

(Vide in annotatione.)

Proponit exemplum in mathematicis. Nec est contra id, quod dicitur in 3. Metaphy. quod mathematicæ scientiæ non demonstrāt per causam materialem. Mathematica enim abstrahit quidem à materia sensibili, non autem à materia intelligibili, vt dicitur in 6. Met. quæ quidem materia intelligibilis consideratur secundū quod aliquid diuisibile recipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocunque in mathematicis aliquid demonstratur de toto per partes, videtur esse demonstratio per causam materialem, partes enim se habent ad totum secundum rationem materię, vt habetur in secundo Phy. Et quia materia magis proprie dicitur in sensibilibus, propter hoc noluit eam nominare causam materialem, sed causam necessitatis. Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, sciendum est quod omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus, vt probatur in 3. Euclidis. Est autem probatio talis. Sit semicirculus a b c, corda autem eius, quæ est diameter circuli, diuidatur in puncto d quod est centrum circuli. Erigatur ergo super punctum d, linea perpendicularis, quę attingat circunferentia circuli in puncto b a quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta a & c, dico ergo, quod

(Tex com. 3. Lect. 4. — Tex. cō. 2. Lectio. 1. — Tex. co. 31. lect. 5.)

angulus a b c, cadens in semicirculo, est rectus. Probatio. Triangulus b d c habet tres angulos æquales duobus rectis sed angulus eius b d c est rectus, quia linea b d est perpendicularis, ergo duo alii anguli, scil. d b c & b c sunt æquales vni recto. Sed hi duo anguli sunt æquales, eo quod duæ lineæ d b & d c sunt æquales, quia cõtrahũtur à centro ad circumferentiam, relinquitur ergo quod angulus d b c sit media pars recti anguli. Pari quoque modo probatur quod angulus a b d sit media pars recti. Ergo totus angulus a b c d est rectus.

Hac ergo probatione vtitur hic Philosophus dicens, quod manifestum est per hunc modum, quod est recta quæ in semicirculo, id est, rectus angulus, qui cadit in semicirculo, dum accipit illud, quo existente sequitur quod sit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo a quod est maior extremitas, medietas duorum angulorum sit medium in quo angulus cadens in semicirculo sit extremitas in quo est c. Hoc ergo, quod est a esse in c. id est, angulus in semicirculo sit rectus, causa est scilicet quod angulus semicirculi est medium duorum rectorum. Hoc enim medium est æquale per conuersionẽ ipsi a & ipsum c est simili modo æquale ipsi b. Nam b est esse medietatem duorum angulorum rectorum. Hoc ergo existente necesse est quod a sit in c, quod nihil aliud est quam anguli semicirculi esse rectum. Subiungit autem hic quod modus demonstrationis potest etiam ad formalem causam pertinere, quam nominauerat quod quid erat esse, eo quod esse medium rectorum potest accipi, vt ratio significans quod quid est recti anguli. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero quidditatem etiam causam esse mediam, antea demonstrauimus.*

ANTI. *At vero & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media.*

Remittit ad præmissa, & dicit quod in superioribus monstratum est quomodo causa formalis, quæ est, quid erat esse, pertineat ad medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem fit, cum quæritur, propter quid aduersus Athenienses Persicum bellum exarsit? quæ causa fuit, vt Athenienses bello vexentur? quia contra Sardos ipsi cum Eritriensibus irruerunt. Hoc enim primum mouit. Sit itaque bellum a: priores irruisse b: athenienses c. b igitur, priores inquam irruisse ipsi c, id est, Athenienses, a quoque b ipsi competit, Medi namque lacessiti, bellum aduersus eos agunt, qui priores iniuriam intulerunt, a. igitur, id est, bellum, vexarique bello b ipsi inest, id est, hi qui priores bellum gessere: b vero ipsi c, id est, Atheniensibus inest. Hi namque tractare bellum cœpere. Medosque lacessiuere. Medium igitur & hoc in loco causa est, atque ea, quæ primum mouit.*

ANTI. Vide in annot. *Propter quid aut Medorum bellum factum est Athenis? quæ causa est præliari Athenienses? quoniam in Sardos commiserunt. Propter hoc enim motum est primum. Sic bellum in quo a: prius committit b. Athenienses c. Est igitur b in c prius est committere, Atheniensibus, a autem in b debellari enim prius iniustos. Et itaque in b a debellari prius incipientes, b autem prius in Atheniensibus, prius enim inceperunt. Medium itaque hic causa est primum mouens.*

Ponit exemplum de causa mouente tangens quandam græcam historiam, videlicet, quod Atheniẽses quondam adiunctis sibi quibusdam aliis Græcis inuaserunt Sardensẽs, qui erant subiecti regi Medorum, & ideo Medi inuaserunt Athenienses. Dicit ergo primo quod quæri potest propter quid bellum Medorum factum est cum Atheniensibus, & hoc propter quid est causa quare Athenienses impugnati sunt à Medis, quia scilicet ipsi simul cum quibusdam aliis scilicet Eritriis fecerunt insultum in Sardenses. Hoc enim est quod fuit motiuum belli. Sit ergo bellum in quod a; quod est maior extremitas: quod priores insultum fecerunt sit b, id est, medium, sed Athenienses sit c, id est, minor extremitas. Ergo b est in c, inquantum scilicet Atheniensibus conuenit quod priores fecerunt insultum. A autem est in b, quia scilicet illi, qui prius aliis iniustitiam intulerunt sunt debellati. Sic ergo a est in b inquantum debellantur illi, qui prius incœperunt. Hoc autem scilicet b quod est medium pertinet ad Athenienses, qui prius bellum incœperunt. Et sic patet quod hic accipitur quasi medium causa, quæ primo mouit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero quorum causa est id, quod alicuius est gratia, eundem subeunt modum, ceu propter quid deambulat, vt valeat: cur domus est? vt conseruetur supellex. Nempe valitudinis deambulatio, supellectilis conseruandæ domus est gratia. Atque inter hæc propter quid post cœnam ambulare oportet, & cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. Sit itaque deambulatio post cœnam c; non natare cibum, cum occupet locum, in quo est b: valere sit a. Competit igitur deambulationi post cœnam id efficere, cibum, inquam, sumptum in ore ventris non supernatare, atque idipsum sanitatem conseruet. Sic enim videtur. b igitur, cibum, inquam, haud natare c ipsi inest, id est, deambulationi post cœnam. At a, valitudinem, inquam, conseruare b ipsi competit. Quæ igitur est causa, vt a gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat c? Nempe b ipsum est; non supernatare, inquam, cibum. Atque hoc est tanquam ipsius ratio. Nam a hoc assignabitur pacto. Cur autem b competit ipsi c? Quia sanum esse id nimirum est sic inquam sese habere. Verum mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.*

ANTI. Vide in annotatione. *Quorumcunque autem causa est propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, & propter quid facta est domus? vt saluet vasa. Hoc ergo vt sanet, illud vero propter id quod saluet, propter quod post cœnam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cœnam in quo c. non eminere cibos in quo b: sanari in quo a. Sit igitur in eo quod post cœnam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanum.* (vide in annot.) *Videtur enim inesse ipsi ambulare quod est c b, quod est non eminere cibos, in hoc autem a quod sanatiuum est. Quæ igitur causa est in c quod a sit propter quid, est b non eminere cibos. Hoc autem est sicut illius ratio. a enim sic demonstrabitur. Propter quid a in c est? quoniam hoc est sanari. Oportet autem commutare rationes, & sic magis vnaquaque apparebit.* (Vide in annot.)

Manifestari idem in causa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in causa finali. Secundo ostendit differentiam inter causam finalem, & causam, quæ est principium motus,

tus, ibi [Generationes autem è contrario.] Dicit ergo primo, quod similiter se habet cum prædictis in quibuscunque accipitur, q. causa finis cuius causa fit aliquid. Puta si dicamus propter quid aliquis ambulat post cœnam? vt scilicet fiat sanus, & iterum propter quid est domus? ad hoc vt scilicet vasa, id est, supellectilia hominis saluentur, id est, conseruentur. Sic ergo hoc scilicet ambulatio post cœnam fit gratia sanandi supellectilia. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet post cœnam ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sic ergo ambulare post cœnam in quo c minor extremitas, sed non eminere cibos in ore stomachi sit medium in quo est b: sanari vero sit maior extremitas in quo est a. Sit ergo b in c, quia ambulatio post cœnam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & propter hoc prouenit sanitas quod est a esse in b. Videtur enim quod ipsi ambulare quod est c insit b, quod est nō eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc autem sequitur c quod est esse sanatiuum. Sic ergo patet quod b, scilicet non eminere cibos in ore stomachi est causa quare c est a, id est, quare ambulare post cœnam sit sanatiuum, & hoc, scilicet non eminere cibos in ore stomachi, est ratio eius quod est esse sanatiuum. A enim, id est, esse sanatiuum sic assignabitur & notificabitur. Quod autem a sit in c est b propter quid, quia scilicet sic se habere vt non emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc quod singula fiant magis manifesta, oportet transumere rationes, vt scilicet accipiatur medium quasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo autem generationis, ac ortus verso modo sese habet in his, & in mouentibus causis: in illis enim primo medium fiat oportet, in his autem c ipsum extremum primo, deinde id vltimum, gratia cuius cætera fiunt.*

ANTI. *Generationes autem è contrario hic, & in causis secundum motum. Ibi quidem enim medium oportet primum fieri, hic autem ipsum c vltimum. Vltimum autem est propter quid est.*

Ostendit quomodo diuersimode se habet, & in causa, quæ est principium motus. Contrario enim modo se habent in via generationis causa finalis, & causa quæ est principium motus. Nam scilicet in demonstratione, quæ sumitur per causam, quæ est principium motus, oportet medium principium fieri, id est, esse principium in via generationis, sicut prius fuit quod Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, quàm quod impugnarentur à Medis. Sed hic in demonstratione, quæ fit per causam finalem, accipitur sicut in via generationis ipsum c, quod est minor extremitas, & vltimum causatum causæ finalis. Vltimum etiam in via generationis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem quod primo aliquis ambulat post cœnam, ex hoc sequitur quod cibi non emineant in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis quæ est principalis finis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri autem potest, vt idem gratia sit alicuius, & ex necessitate, veluti propter quid per laternam penetrat lumen. Etenim id quod minores habet partes, subtilioresue, necessario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen fit, quia transit. Et cuiusnam gratia, vt non deuiemus pedesque etiam offendamus. At vt est in hisce quæ sunt, sicut* A *etiam est in hisce, quæ fiunt? vt si cum ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusque fiat. Et vt Pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertimeant hi, qui in tartaro degunt.*

ANTI. Tex. cō. 16. Vide in annot. *Contingit autem idem, & vnum, & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, vt per lucernæ pellem lumen. Et namque ex necessitate digreditur, quod in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo, & propter aliquid, vt non offendamus. Itaque si esse contingit, & fieri contingit, sicut sonat extracto igne, necesse est sceptire & sonare, & si est quemadmodum Pythagorici dicunt minarum causa his, qui sunt in Tartaro, quatenus timeant.*

B Ostendit quomodo ad eundem effectum possunt accipi plures prædictarum causarum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdem. 2. ostendit in quibus habeat locum quod dictum est, ibi [Plurima autem huiusmodi sunt.] Dicit ergo primo quod contingit vnum & eundem effectum esse propter aliquem finem siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causæ, sicut ex quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate prouenit. Necesse est enim quod corpus minorum partium transeat per poros largiores. Dicitur autem hoc secundum opinionem ponentium quod lumen sit corpus quoddam subtile, & quod apparentia luminis per diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorundam foraminum. C Corpus autem subtile videtur esse paruarum partium. Et quia hoc non est secundum suam opinionem subiungit quod ex tali necessitate hoc prouenit, si tantum lumen appareat disgrediendo, id est, per egressum partium eius per poros diaphani. Hoc autem, quod est apparere lumen per pellem lucernæ, est propter aliquem finem, vt scilicet ambulantes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno modo à causa præexistente, vt dicamus si esse contingit hoc, & hoc erit, puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur quod diffundatur per poros pellis: alio modo à causa posteriori, quæ est posterior in fieri, & secundum hoc argumentabimur, quod si fieri contingit finem vltimum D oportet præcedere ea per quæ perueniatur ad finem. Sicut patet in tonitruo, quod si est ignis extinctus necesse est sceptire, id est, fulminare, & facere fremitum quemdam ignis extincti, & sonum quendam. Et si opinio Pythagoricorum est vera quod tonitruum fiat ad comminandum his qui sunt in tartaro, oportet dicere quod tonitruum fiat ad hoc quod homines qui sunt in tartaro timeant. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque plurima talia sunt, præsertim in hisce, quæ natura talia fiunt, & constant. Altera namque natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas autem est duplex. Alia enim est secundum naturam, &* E *appetitionem, alia violenta, quæ quidem est præter appetitionem. Hæ necessitates extant, cum lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis vtroque motu cietur, non eadem tamen necessitate.*

ANTI. *Plurima autem huiusmodi sunt, & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia vero ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim secundum naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum defertur, sed non propter eandem necessitatem.*

Ostendit in quibus contingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quomodo hoc se habeat in his, quæ sunt à natura. 2. quomodo se habeat in his, quæ sunt à proposito, ibi [In his autem sunt.] 3. infert quoddam corollarium, ibi [Quare finis bonus.] Dicit ergo primo quod plurima huiusmodi, quæ scilicet sunt ex necessitate & sunt propter finem, maxime inueniuntur in his quæ subsistunt à natura, & in his, quę sunt per naturam constructa. Natura enim quædam facit propter finem, quędam vero facit ex necessitate priorum causarum quæ quidem est duplex. Vna secundum naturam, quę est secundum conditionem materiæ, alia secundum causam mouentem, sicut lapis mouetur quidem ex necessitate quandoque sursum, quandoque deorsum, sed non propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur propter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis, id est, proiicientis. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ proficisci solent à mente, quædam nunquam sunt à casu, vt domus vel statua, neque necessitate, sed alicuius gratia. Quædam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus, maxime vero in quibus fit, vt sic, & aliter se habeant, cum generatio non est à fortuna.*

ANTI. *In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, vt domus, aut effigies, neque ex necessitate sunt; sed propter hoc vero sunt à fortuna, vt sanitas, & salus. Maxime autem in quibuscunque contingit, sic & aliter, cum non à fortuna generatio sit.*

Ostendit quomodo se habeat in his, quæ sunt à proposito, & dicit quod in illis, quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis, quædam talia sunt quod nunquam fiunt à casu, sicut domus, & statua, nec etiam possunt vnquam fieri ex necessitate naturæ, sed semper fiunt propter finem, quia semper fiunt à ratione, quæ non operatur nisi intendēs finem. Quædam vero quæ possunt quidem fieri à ratione artis, tamen possunt etiā quandoque fieri à fortuna, sicut patet de sanitate, quæ quandoque fit per artem medicinæ, sed tamen quia potest prouenire ex aliqua causa naturali, potest contingere quod aliquis sanetur pręter intentionem, sicut si leprosus sanetur ex esu serpentis, quem comedit, vt moreretur. Et similiter contingit de salute, cum scilicet aliquis intrans domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærentium ipsum. Et hoc maxime contingit in omnibus rebus, in quibus contingit quod aliquid fit & sic & aliter, cum non à fortuna fit, id est, contingit eundem effectum non fortuito ex diuersis causis prouenire. Puta potest aliquis intrare domum non à fortuna vt saluetur à manu hostium, vel vt comedat, vel vt quiescat. Vnde si intendo vnum eorum eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus & statúa non fiunt nisi propter easdem causas, & ideo talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare si finis sit bonus ea, quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiunt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna vero nihil cuiusquam fieri gratia solet.*

ANTI. *Quare finis bonus propter aliquid fit, & aut natura, aut arte. A fortuna autem nihil propter aliquid fit.*

Concludit ex præmissis quod peruenire ad bonum est aut à natura, aut ab arte. Ars enim & A natura similiter operantur propter finem, vt habetur in 2. Phy. Sed à fortuna non fit aliquid gratia huiusmodi. Quod ideo dicitur, quia etsi fortuna contingat in his, quę fiunt propter aliquid, vt dicitur in 2. Physi. illud tamen, quod dicitur à fortuna fieri, non est intentum tanquam finis, sed pręter intentionem accidit. Tex.cō.37. lect.13.tex. Tex.cō.25. lect.8.tex.

LECTIO X.

Quomodo demonstrari contingat aliquid ex causis quæ simul sunt & non sunt cum suis effectibus, exponit, quomodo item à priori ipsum B posterius non syllogizetur docet.

Eadem autem causa est in his, quæ sunt, & in his, quæ fiunt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraque sunt. Medium enim ipsum causam esse constat. Verum differentia quædam esse videtur. Eorum enim quę sunt, est, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum denique quæ fient erit. ARGY.

Eadem autem causa est in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ vero est his, quæ sunt. Medium enim causa est in his, quæ sunt, quæ est ipsis autem, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris, futura. ANTI.

C

Postquam Philosophus ostendit quomodo quatuor genera causarum in demonstratione pro medijs assumuntur, hîc ostendit quomodo in diuersis demonstratur aliquid per causam. Est autem circa hoc duplex differentia consideranda. Prima quidem secundum quod causa simul est cum effectu vel non simul. 2. prout causa producit effectum semper, aut sicut frequenter. Et de hac agit, ibi [Sunt autem quidem quædam quę fiunt vniuersaliter.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo aliquid demonstretur per causam, quæ est simul cum eo, cuius est causa. 2. quo modo demonstratur aliquid per causam, quæ non est simul cum eo, cuius est causa, ibi [In his autem quæ non simul.] Circa D primum considerandum quod quia in motu necesse est considerare prius & posterius, in causis motus est accipere causam, & causatum se habere secundum prius & posterius. Sicut patet quod causa agens naturalis mouendo perducit ad suū effectum. Et sicut per totum motum perducit mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad 2. & sic deinceps. Vnde sicut motus est causa quietis consequentis, ita pars prima motus est causa subsequentis, & sic deinceps. Et hoc indifferenter siue hoc consideretur in vno mobili, quod mouetur continue à principio vsque ad finem, siue in diuersis mobilibus quorum primum mouet. 2. & 2. 3. Le.12.tex.

Licet simul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tamen primum remanet mouens postquam desiit moueri, quo mouente simul mouetur. 2. mobile. Et ita successiue mouentur mobilia quorum vnum est causa motus alterius, sicut de his quæ proiiciuntur manifestat Philosophus in 8. Phy. Per hunc ergo modum contingit quod causa non est simul cum eo, cuius est causa, inquantum scilicet prima pars motus est causa. 2. vel primum motum mouet. 2. quamuis autem motus in suis partibus successionem habeat, tamen simul est cum causa mouente. Simul enim dum mouens mouet, mobile E Tex.cō.28. lect.21.tex.

bile mouetur, eo quod motus nihil est aliud quàm actus mobilis à mouente, secundum quem mouens dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quæ sunt extra motum oportet causam simul esse cum suo causato, siue accipiatur aliquid, vt terminus motus sicut illuminatio aeris simul est cum solis exortu, siue aliquid accipiatur in his, quæ sunt penitus immobilia & causis essentialibus, quæ sunt causæ ipsius esse. Circa primum ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifestat propositum per exempla, ibi [Vt propter quod factus defectus.] Dicit ergo primo quod quando causa est simul cum suo effectu, oportet eandem causam accipere quãtum ad hoc, quod est fieri, vel factum esse, & futurum esse, quæ accipitur quantum ad hoc quod est esse, quia si causa simul cum suo causato, sicut necesse est quod quando est causa, est effectus, ita necesse est quod quando fit causa, fiat effectus, & quando est facta quod sit factus effectus, & quando est futura, sit futurus effectus. Nec est instantia quod dum fit ædificator addiscendo artem ædificatiuam nondum fit ædificium, cuius ipse est causa per artem ædificatiuam, quia ædificator non nominat causam ædificii in actu, sed causam in potentia, vel in habitu. Sed ædificans nominat causam in actu, quam oportet simul esse cum eo, cuius est causa, vt dicitur in 2. Physi. Est autem identitas quantum ad hoc, quod in omnibus medium est causa. Sed hoc accipiendum est secundum debitam proportionem, vt scilicet ipsum esse causæ, proportionetur ipsi esse effectus, & fieri causæ fieri causati, & factum esse causæ facto esse causati, & futurum esse causæ futuro esse causati. *(Tex.cõ 37. Je. 6. tex.)*

Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam vt hæ patefiant exemplo, cum interrogamur cur fuit vel fit, vel erit, vel est, defectio lunæ, quia fuit, vel fit vel erit, vel est terra inter solem, & lunam, accommodatissime respondemus. Quid est glacies, & accipiatur aquam congelatam ipsam esse. Atque sit aqua quidem c, congelata autem a causa deinde collocetur in medio quod ipsum occupat b absentia penitus caloris. b igitur ipsi c inest, a quoque b ipsi competit. Atque sit glacies, cum ipsum b fit, & fuit, cum fuit, eritque cum erit. Ea igitur, quæ hoc pacto est causa fit, & est, & fuit, & erit vna cum eo, cuius esse causa dicitur.*

ANTI. *Vt propter quid factus est defectus? propter id quod in medio facta est terra, fit autem propter id, quod fit, erit autem & propter id, quod erit in medio, & est propter id quod est similiter. Et quid est crystallus? Accipiatur igitur quoniam aqua densata est. Aqua c, densata in quo a, causa media in quo b defectus caloris penitus. Est igitur in c quidem b, in hoc autem densatum esse quod est in quo a fit autem crystallus cum fiat b factum est a facto b erit autem futuro b. Siquidem causa & cuius est causa simul fiunt cum fiant, & sunt, cum sint, & in eo quod factum est, & in futuro similiter est.*

Manifestat quod dixerat per duo exempla, quorum primum est de eclypsi lunæ. Dicimus enim quod heri factus est defectus lunæ propter hoc quod heri facta est interpositio terræ inter solem & lunam, & quod nunc fit defectus lunæ propter hoc, quod non fit talis interpositio terræ, & quod cras fiet defectus lunæ propter id, quod terra ponetur in medio, & quod nunc est defectus lunæ propter id quod nunc est interpositio terræ. Secundum autem exemplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiatur hoc pro eius diffinitione, quod sit aqua condensata vehementer. Sit ergo aqua c, id est, minor extremitas, & densatum esse sit a, id est, maior extremitas, & accipiatur pro medio b, id est, quod penitus caret calore. Exhalante enim calido inspissatur humidum. Vnde quando intense exhalat calidum, consequens est quod intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticam dicemus quod b est in c quia scilicet crystallus habet perfectam exhalationem calidi, in b autem est a, quia illud quod perfecte caret calido densatum est. Sicut igitur huiusmodi quod est crystallum esse plenum aqua densata est causa quod habeat defectum caloris, ita etiam causa quod fiat crystallus, causa est quod fiat b. Et eadem ratio est in factum esse, & in futurum esse. Et sic concludit, quod si sic accipiatur causa & causatum, oportet quod similiter sint simul in fieri & in esse, & in factum esse, & in futurum esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in hisce, quæ non sunt simul, fitne vt in continuo tempore?*

ANTI. *In his autem, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore?* *(Tex. commen. 15.)*

Ostendit quomodo causa, quæ non est simul cũ causato accipiatur medium demonstrationis. Et primo in his quæ fiunt in directum 2. in his quæ fiunt circulariter, ibi [Quoniam autem videmus.] Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem 2. interponit quoddam quod est necessarium cognoscere ad solutionem quæstionis, ibi [Est igitur à posterius facto.] 3. soluit quæstionem, ibi [Speculandum est igitur quid est contingens.] Circa primum duo facit. Primo proponit quæstionem 2. manifestat eam, ibi [Sicut videtur nobis.] Mouet ergo primo quæstionem vtrum in causis, quæ non simul fiunt cum causatis, sit dicere quod causatum secundum tempus continuum consequatur ad causam vel non? *(Lect. 12. 1. — Lect. imme. seq.)*

ARGY. *Quemadmodum nobis videtur alia aliorum sint causæ, ceu factum facti, fiens fientis futurumque futuri.*

ANTI. *Sicut videtur nobis alias aliorum causas esse, hoc est facti esse, altera facta, & futura, futuri, eius autem quod fit, si aliquid antea factum est.*

Manifestat quæstionem. Videmus enim quod aliæ sunt causæ aliorum simul cum eis existentes, sicut eius quod factum esse, est alia causa præcedens quod est fieri, & ipsius fore, id est, quod aliquid sit futurum causa est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius fieri causa est aliquid quod prius factum est. Est igitur quæstio vtrum istæ causæ se consequentes sint in tempore continuo, vel non? Hoc enim necessarium est scire demonstratori, quia si non sit continuatio in huiusmodi causis, non erit accipere immediatum, quia semper inter duo non continuata est accipere aliquod medium. Et ideo si illud nunc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc, in quo est causa, erit in medio aliquid accipere quod sit causa media, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat in his, ab eo ratiocinationem extruendam esse, quod postea fuit, principia autem & eorum ea sunt, quæ prius fuerunt. Quapropter idem & in hisce, quæ fiunt, seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio, vt quoniam hoc*

fuit, hoc quod est posterius ortum est, similiter & in futuro.

ANTI. *Est igitur à posterius facto syllogismus principium, igitur & horum est, quæ facta sunt. Vnde & in his quæ fiunt similiter est. A priori autem non est, vt quoniam hoc factum est, quare hoc posterius factum est, & in futuro similiter.*

Manifestat quoddam quod est necessarium ad solutionem præmissæ quæstionis. Et primo proponit quod intendit 2. probat propositum, ibi [Neque enim determinati. Circa primum considerandum est, quod sicut linea est quoddam continuum, punctus quoddam indiuisibile, quod terminat & diuidit lineam, ita etiam ipsum fieri vel moueri est quoddam continuum, ipsum autem quod est motum esse vel factum esse est quoddam indiuisibile, quod potest accipi, vel vt terminans totum motum, vel vt diuidens motum tanquam finis primæ partis motus, & principium secundæ, sicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipsum factum esse est causa præcedens ipsum fieri, cuius est principium, & est effectus consequens illud fieri cuius est terminus. Si ergo debeamus demonstrare, oportet fieri syllogismum demonstratiuum à posteriori factum esse ad fieri præcedens, vt si dicamus hoc factum esse est principium fieri, siue quæ facta sunt eorum quæ fiunt, vt scilicet à posteriori fieri syllogizetur ad prius factum, puta si dicamus sol mouetur ad punctum medii cœli, ergo prius motus est ad punctum orientis. Sed à priori non potest fieri syllogismus ad posterius, vt puta si dicamus quod quia hoc prius factum est, ideo sequitur quod illud quod est posterius fiat, aut factum sit. Et quæ ratio est de fieri & de factum esse, eademratio est de forte, & futurum fieri. Deinde cum dicit.

ARGY. *Siue namque determinatum, siue indeterminatum fuerit tempus, non erit vnquam, vt cum hoc fuisse verè dicatur, posterius, inquam, ipsum. In medio enim tempore falsum erit profecto hoc ortum fuisse dicere, altero iam orto. Eadem est & in futuro penitus ratio, neque quoniam hoc fuit, hoc erit.*

ANTI. *Neque enim determinati aut non determinati erit temporis. Quare neque quoniam hoc verum est dicere factum esse, hoc verum est dicere factum esse posterius. In medio enim falsum esset dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio est & in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ratione accepta ex parte temporis absolute considerati 2. ex parte temporis, quod conuenit esse medium inter causam priorem & effectum posteriorem, ibi (Amplius enim neque indeterminatum.) Dicit ergo primo, quod ideo à priori non potest syllogizari ad posterius, quia posito priori non oportet quod sequatur posterius, neque secundum aliquod determinatum tempus, neque simpliciter non determinati. Et hoc primo manifestat quantum ad determinatum tempus, puta si dicamus, bibit infirmus potionem, ergo tali die sanabitur. Si enim à priori facto syllogizari possit posterius secundum determinatum tempus, poterit concludi, quod quia verum est dicere hoc factum esse, puta infirmum bibisse potionem, etiam verum sit dicere hoc factum esse quod posterius est, puta eum esse sanatum. Sed hoc non sequitur, quia potest dari aliquod tempus in quo verum est eum potionem bibisse, & tamen nondum verum est eum sanatum esse, sicut in intermedio tempore inter

A sumptionem medicinæ & sanitatem adeptam. Et hoc est quod dicit, quod ideo prædicta conclusio non sequitur, quia in medio tempore falsum erit quod hoc sit factum, scilicet hunc esse sanatum, quamuis alterum iam sit factum, scilicet eum medicinam bibisse. Et eadem ratio est etiam respectu futuri. Non enim possumus concludere, iste nunc medicinam bibit, ergo erit sanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verum in quolibet tempore determinato futuro scilicet in tempore medio. Secundo ibi.

ARGY. *Medium enim simul habeat ortum, oportet, vt sit factum factorum, futurorumque futurum, & cæterorum similiter. At id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, vt ortum habeant simul.* B

ANTI. *Neque quoniam hoc factum est, hoc erit. Medium enim homogeneum oportet esse, factorum factum, futurorum vero futurum, cum his quæ fiunt fieri, cum his, quæ sunt esse. Sed futurum esse & esse non contingit esse homogeneum.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatum, puta si dicamus, iste medicinam bibit, ergo sanabitur. Non enim sequitur, quod quia hoc factum est scilicet quod iste medicinam bibit, hoc erit scilicet sanabitur. Iam enim supra dictum est, quod causa quæ ex necessitate infert effectum, est simul cum effectu. Et accipitur quasi medium homogeneum, id est, vnius generis, sicut ad probandum aliqua esse facta in præterito accipitur pro medio & causa aliquid quod est in præterito & similiter futurorum, id quod est futurum, & eorum, quæ sunt in fieri id quod est in fieri, & eorum scilicet quæ existunt id quod existit. Sed quando sic syllogizatur, hoc factum est, ergo hoc erit, non accipitur medium vnius generis, sed vnum est prius & aliud posterius. Vnde posito priori non sequitur ex necessitate posterius in illis in quibus effectus causarum impediri possunt. lib. 2. lc. 16. C

Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea fieri non potest, vt aut indeterminatum, aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit in medio illud dicere tempore.*

ANTI. *Amplius enim neque indeterminatum contingit esse tempus medium, neque determinatum. Falsum enim erit dicere in medio.* D

Ponit aliam rationem, quæ sumitur ex parte temporis medii, & dicit, quod sicut ex parte temporis absolute considerati manifestum est quod non potest syllogizari à priori ad posterius, nec secundum tempus determinatum, neque secundum tempus indeterminatum, ita etiam nec ex parte medii temporis contingit accipi aliquod determinatum, aut indeterminatum, in quo scilicet potest concludi posterius à priori. Iam enim dictum est, quod in toto tempore intermedio falsum est dicere, id quod est posterius esse, quamuis id quod est prius iam præcessit.

LECTIO XI.

E

Factum esse non continuum esse ipsi fieri, nec alio facto esse ostendit, quanquam etiam in vno fieri infinita facta esse intelligantur, sumendum tamen esse in his medium aliquod docet.

ARGY. *Considerandum est autem quidnam sit quod continet, vt in rebus post factum esse sit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiam hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam vt puncta puncto non hæret, sic neque facto factum. Ambo namque sunt*

sunt indiuisibilia. Nec igitur ob idipsum facto fiens hærere potest. Fiens enim diuisibile, factum indiuisibile constat esse. Vt igitur linea se habet ad punctum, sic fiens ad factum. Nam in eo, quod fit, infinita sunt facta. Magis autem de hisce clarius est dicendum in vniuersalibus libris de Motu.

ANTI. Tex.cō.14. *Speculandum igitur quid est contingens, vt post, id quod factum est, sit fieri in rebus. Aut manifestum est quòd non est habitum cum facto esse quod fit. Neque enim factum cum post facto esse, termini enim sunt & atomi, sicut neque puncta adinuicem sunt habita, neque quæ facta sunt. Vtraque enim indiuisibilia sunt. Neque igitur quod fit cum eo, quod factum est propter id. Quod quidem enim fit, diuisibile est, quod autem factum est, indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctum se habet, sic id, quod fit, ad quod factum est. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifestum in vniuersalibus de Motu oportet dicere de his.*

Postquam Philosophus quæsiuit vtrum in his quæ non simul fiunt, posterius secundum continuitatem temporis sequatur ad prius, & interposuit quoddam necessarium scilicet quod à priori ad posterius non syllogizatur, hîc accedit ad determinandum quæstionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo se habeant fieri & factum esse secundum temporis continuitatem 2. ostendit propositum, ibi [De hoc quidem igitur, &c.] Dicit ergo primo, quod ad ostendendum propositum oportet speculari quid est coniungens, vel continuans factum esse ei, quod est fieri, vt post vnum continue sequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum esse quod fieri cum eo, quod est factum esse, non est habitum, id est, consequenter se habens. Dicuntur autem consequenter se habentia, quorum nihil est medium eiusdem generis, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum autem supra id, quod est consequenter, addit contactum, sicut dicitur in 5. Pyhsi. Sic ergo dicit quod fieri non potest esse consequenter se habens & contiguum cum hoc, quod est factum esse. Et hoc probat, quia neque etiam factum esse est contiguum scilicet vt consequenter se habens cum alio factum esse, eo quod duo facta esse hoc modo se habent, vt quædam vltima & indiuisibila in tempore, sicut duo puncta in linea. Vnde sicut duo puncta non sunt consequenter se habentia adinuicem, ita etiam neque duo facta esse, quia tam puncta quàm facta esse sunt sicut indiuisibilia, & talia non se habent consequenter in continuis, vt probatur in 6. Physi. Et quia duo facta esse non sunt consequenter se habentia, propter hoc etiam manifestum est quod fieri & factum esse non consequenter se habent. Fieri enim est diuisibile sicut & moueri, sed factum esse est indiuisibile sicut & punctus. Sicut igitur se habet linea ad punctum, sic se habet fieri ad factum esse. Sunt enim infinita facta esse in eo, quod est fieri, sicut & infinita puncta potentialiter sunt in linea. Et hæc est causa quare in linea non possunt esse duo puncta consequēter se habentia, quia inter quælibet duo pūcta est accipere aliud punctū, & similiter inter quælibet duo facta esse est accipere aliud. Vnde duo facta esse non se habent consequenter. Et quia factū esse est terminus eius quod est fieri, sequitur consequenter quod nec fieri se habeat consequenter cum eo quod est factum esse, quia tunc duo facta esse se haberent consequenter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factum esse, sicut linea ad punctum. [De his autem oportet. &c.] id est, de his patebit magis in vniuersalibus de motu. i. in libro Physi. Tractatur enim de hoc in sexto illius. Deinde cum dicit.

Tex.cō.15. & 24. Lec. 5. tex. expo. 4.

Tex.cō.2. le 1. te. exp.

Tex.cō.2. & inde. Lect.1. tex. Expo.4.

ARGY. *De eo igitur ipso quomodo sese habet medium cum deinceps sit generatio, hæc eo vsque sumantur. Nam & in his ipsis medium & primum necesse est medio vacare, velut A fuit cum sit factum. C. Antea autem fuit A. Atque C principium est ex eo, quia propinquius est ei puncto, quod est principium temporis. Item C fuit, quoniam D fuit. Orto igitur D necesse est C fuisse, C vero orto, necesse est A prius ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio vacat.*

ANTI. Vide in annot. *De hoc quidem igitur quòd quomodo cum eo, quod consequenter se habeat, media causa, in tantum acceptum sit. Necesse enim & in iis mediam, & primam & sine medio esse, vt A factum est, quoniam C factum est, ante autem est A. Principium igitur est C propter id quod proximum est, ipsi nunc, quod est principium temporis, sed C factum est, quoniam D factum est; D igitur cum fiat A necesse est factum esse. Causa autem est C. D enim facto necesse est C factum esse, C autem facto necesse est A prius fuisse. Sic autem accipiens aliquod medium, stabit alicubi immediatum.*

Ostendit secundum prædicta quomodo accipi possit immediate, vel mediate effectus causæ in his, quæ non simul sunt. Et primo ostendit propositum 2. manifestat per exempla, ibi [Habet autem sic se in operibus, &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in præteritis 2. in futuris, ibi [Similiter autem in eo, quod erit, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum 2. excludit quandam obuiationem, ibi [Aut semper intercidet.] Dicit ergo primo, quod ex præmissis accipi potest, quomodo causa, quæ accipitur vt medium in demonstratione, se habeat consequenter ei, scilicet quod est in fieri vel generari, quia etiam in his demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in fieri, necesse est accipere esse aliquod medium, & primum quod sit sine medio, sicut si concludamus quod a factum est propter hoc quod c, factū est, ita scilicet quod posterius factum sit c, & prius a. Puta si dicamus, iste sanatus est, ergo bibit medicinā, a priori enim non consequeretur syllogismus, vt supra dictum est, sed ipsum c accipitur vt id quod est magis proximum ipsi nunc præsenti quàm a. Præsens autem nunc est principium temporis, quia secundum ipsum distinguitur præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc accipere vt principium notificandi temporis successionem. In præteritis enim tantò aliquid est posterius in fieri, quantò proximius est in præsenti nunc: in futuris autē è conuerso. Sicut igitur accipitur vt principiū syllogizandi quod est posterius in fieri quàm a, & propinquius præsenti nunc, ita & accipiamus d propinquius præsenti nunc quàm c, & concludimus quod si factū est d, prius factū est c. Puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, prius sanus est. Possumus ergo cōcludere quod si factū est d, necesse est quod prius factū sit a, & accipitur pro causa id quod erat in medio, scil. c. Facto .n. necesse est quod prius factū fuerit a, ergo & facto d necesse est quod prius factum fuerit a, puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, sequitur quod prius sit sanatus, & si est sanatus, necesse est quod prius biberit medicinā. Sic igitur sēper accipiendo mediū, Lec. præce.

puta aliquid aliud inter c & a, sicut acceptum est A medium inter d & a, stabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *An semper ob infinitionem medium cadet? Non enim factum facto haeret, vt diximus. Attamen à medio incipiendum est, & ab eo, quod nunc est primum.*

ANTI. vide in annot. *An semper intercidet propter infinitum? Non enim contiguum factum cum facto, quemadmodum dictum est. Sed incipere tantum necesse est à medio, & ab ipso nunc primo.*

Lect. praeced. t. ex. expo. 1. Lect. praec. tex. expo. 5.

Ponit quandam obuiationem. Potest enim aliquis dicere quod nunquam veniatur ad immediatum, sed semper erit accipere aliquod medium inter B duo facta esse, propter hoc quod in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo quod factum esse non consequenter se habet ad aliud factum esse, vt dictum est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quamuis sint infinita facta esse in vno fieri, tamen necesse est incipere ab aliquo medio, scilicet ab ipso nunc tanquam à primo. Dictum est enim quod id quod est posterius, est principium syllogizandi. Respectu autem omnium in praeterito factorum, postremum est ipsum praesens nunc, vnde necesse est ipsum praesens nunc accipere vt primum & immediatum principium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur vt principium mediatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem & in futuris seruandum est. Nam si verum* C *est D fore, verum sit prius oportet A fore. Huius autem causa est ipsum C. Etenim si erit D prius C ipsum erit. Et si C rursus erit, A prius erit. Similiter autem & in iis ipsis infinitio diuisionis existit. Futurum namque futuro non haeret. Atque principium & in iis est sumendum, quod medium.*

ANTI. *Similiter autem est & in eo quod erit. Si enim verum est dicere quoniam erit D, necesse est prius verum dicere, quoniam A erit. Huius autem causa est C. Siquidem enim D erit, prius C erit, si vero C erit, prius A erit. Similiter autem est decisio infinita & in iis. Non enim sunt talia quae erunt contigua adinuicem. Principium autem & in iis immediatum, sine medio* D *accipiendum est.*

Manifestat idem & in futuris, & dicit quod sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo, quod factum erit, quia si verum est quod erit d, necesse est quod prius verificetur quod sit a & huiusmodi causa accipietur c quae cadit medium inter d & a. Quia si erit d, necesse est quod prius erit c, & fieri c necesse est quod prius sit futurum a. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, vel motus in momenta, quia sicut in praeteritis, ita & in futuris non conseqeenter se habent indiuisibilia, & tamen etiam hic accipiendum est aliquid

Lect. praec.

sicut immediatum principium, sicut dictum est in E his quae facta sunt in praeterito. Licet enim non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia, neque in praeterito, neque in futuro, potest tamen accipi aliquid vltimum vtrobique, & hoc accipietur vt principium immediatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Haec autem in ipsis operibus ita se habent, vt diximus. Nam si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quamobrem? quia necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si vero fundamenta iacta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione lapides prius erunt. Quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim antea fundamenta.*

ANTI. *Habet autem sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid? quoniam necesse est fundamentum factum esse, si domus facta est. Si vero fundamentum est, prius lapides esse sectos necesse est. Iterum si erit domus, similiter prius erunt lapides. Demonstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.*

Manifestat quod dixerat per exempla, & dicit quod praedictus modus argumentandi potest considerari circa opera humana. Accipiamus enim factum esse domus tanquam quoddam postremum, ex quo concluditur sicut quoddam primum quod necesse est lapides prius fuisse deciso, & accipiemus pro medio constructionem fundamenti, quia si domus facta est, necesse est quod prius sit fundamentum factum, & si factum est fundamentum, necesse est quod prius sint lapides decisi. Et quod dictum est in praeterito accipiendum est in futuro, puta si erit domus, necesse est quod prius futura sit decisio lapidum; & hoc demonstretur per medium quod est constructio fundamenti.

LECTIO XII.

Quomodo in his, quae circulariter & vt frequenter fiunt propter quid & medium sumendum sit docet, praemissa eorum quae fiunt diuisione.

ARGY. *Sed quoniam in hisce, quae fiunt, generationem quandam modo circuli conuerti videmus, fieri potest, vt idipsum sit, si medium, & termini mutuo se sequantur. In iis enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostendimus, conuerti, inquam, ipsas conclusiones, hoc est enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANTI. vide in annot. Tex. co. 15.

Quoniam autem videmus in his, quae fiunt, circulo quandam generationem esse & contingit hoc esse. Si enim consequatur adinuicem medium, & termini. Iis enim conuerti est. Ostensum est autem hoc in prioribus, quo conuertantur conclusiones, circulo autem esse hoc est.

Postquam Philosophus ostendit quomodo accipiendum sit medium quod est causa in his quae fiunt in rectum, hic ostendit quomodo debeant accipi in his, quae fiunt secundum generationem circularem. Et primo ostendit propositum. Secundo manifestat per exempla, ibi [in operibus autem videtur sic.] Circa primum considerandum est, quod quia motus coeli circularis causa est generationis in istis inferioribus, ideo dicitur in secundo de Generatione quod quaedam circulatio in generationibus inuenitur, puta quod ex aqua generatur terra, & ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandam generationem in his, quae circulo generantur, in his etiam contingit obseruari hoc quod supra dictum est, quod scilicet syllogizetur à posteriori, si hoc modo accipiantur termini demonstrationis, quod medium & extremi termini se inuicem consequuntur, quia in his, quae sic generantur est quaedam conuersio circularis, dum scilicet à primo generato deuenitur ad vltimum, & ab vltimo reditur ad primum, non idem numero, sed idem ipse specie, vt patet in 2. de Generatione. Et ita non sequitur quod idem numero sit prius & posterius, effectus, & causa. Et hoc ipsu cõpetit processui

Tex. cõ. 60. lect. vlt. tex. exp. vlt. Tex. cõ. 70. le. vlt. tex. exp. vlt.

cessui demonstrationum, eo quod vt in præcedentibus dictum est, quandoque conclusiones conuertuntur, vt ex eis, scilicet syllogizentur aliquæ præmissarum, hoc enim est circulo demonstrare. Quod quamuis non competat, si omnino sit vnum & idem quod prius fuit conclusio, & postea est principium, respectu eiusdem numero, ne sit idem notius & minus & notum, si tamen non sit omnino idem sicut accidit in his, quæ circulo generantur, nullum inconueniens est. Deinde cũ dicit. Demon. circularis.

ARGY. *In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur. Quo quidem orto, nubem constare necesse est. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc autem id erat, quod initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. Quicquid enim ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem, cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud item est. Quod rursus cum sit, primum emergit.*

ANTI. *In operibus autem videtur sic. Compluta enim terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac vero facta, necesse est terram complutam esse. Hoc autem erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum enim vnum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud est, alterum, & cum hoc primum.*

Manifestat quod dixerat per exempla, & dicit quod in ipsis operibus naturæ videtur sic euenire, quod sit quidam circularis processus, quia si terra sit compluta, necesse est quod per actionem solis vapor ex ea resoluatur, quo resoluto, & sursum eleuato necesse est quod generetur nubes, & hac generata necesse est quod cadat, cadens super terram compluat eam. Et hoc est quod accipimus quasi primum, non tamen est eadem complutio terræ ad quam vltimo peruenitur, & à qua primo incipiebatur. Et sic manifestum est quod factus est quidam circuitus, inquantum vno eorum existente sit aliud, & illo existente fit aliquod aliud, quo existente reditur ad primum, non idem numero, sed idem specie. Iste tamen causarum circuitus inueniri non potest secundum ordinem, qui inuenitur in causis per se. Sic enim necesse est peruenire ad vnum primum in quolibet genere causarum, vt probatur in secundo Metaph. Quod autem aqua generetur ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed per accidens. Non enim ens per se generatur vt ex ente in actu, sed ex ente in potentia, vt dicitur in 1. Physi. Procedendo ergo in causis per se non erit circulatio. Natura complutionis terræ causam agentem accipiemus calorem aeris, qui causatur ex sole, & non è conuerso. Causam vero materialem aquam, cuius materia non est vapor, sed materia communis elementorum. Deinde cum dicit.

Tex.cõ 5. le.2.tex.ex. vlt & te.c.6 le 3.tex. ex. primæ tex cõ 77 lect. 14.te.ex.2.

ARGY. *Sunt autem rerum nonnulla quæ fiunt vniuersaliter, semper enim & omnes, aut eodem modo se habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnulla sunt rursus, quæ semper quidem non fiunt eodem modo, fiunt tamen plerumque. Nam non omnis quidem mas homo barbam emittit; fit autem plerumque vt homo mas barbam emittat, talium igitur & medium esse plerumque necesse est.*

ANTI. Tex.cõ.16. *Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuersaliter semper quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt semper. Alia vero semper quidem non, sed sicut frequenter sunt, vt non semper omnis homo masculus barbatus, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse.*

Ostendit qualiter diuersimode demonstretur per causam in his, quæ sunt semper, & in his quæ sunt vt frequenter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit 2. probat propositum, ibi [Si enim a de b.] Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi [Quomodo quidem igitur, &c.] Dicit ergo primo, quod quædam sunt quæ vniuersaliter fiunt, & quantum ad tempus, quia semper, & quantum ad subiectum, quia in omnibus [aut se habent,] sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, (aut fiunt) sicut mobilia quæ semper eodem modo se habent, vt patet in motibus cœlestibus. Quædam vero non fiunt sicut semper sed sicut frequenter. Et ponit de his exemplum. Sicut quod omnis homo masculus efficitur quandoque barbatus non accidit semper, sed sicut frequenter. Sicut igitur eorum, quæ sunt semper oportet accipere medium semper, ita & talium, quæ sunt sicut frequenter, oportet accipere medium sicut frequenter. Deinde cum dicit.

Nam si tam A de B, quàm B de C vniuersaliter prædicetur, & A de C necesse est, & semper, & de quolibet prædicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni, semperque dici. At supponebatur A plerumque de C prædicari. Necesse est ergo medium etiam ipsum B conditionem eandem subire, ac esse plerumque. Erunt igitur & eorum, quæ sunt plerumque, ea principia vacantia mediis, quæ plerumque sic sunt, vel fiunt. ARGY.

Si enim A de B prædicatur vniuersaliter, & B de C vniuersaliter, necesse est & A de C semper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuersaliter, & de omni, & semper. Sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse ergo est medium sicut frequenter esse, quod est in quo est B. Erunt igitur & eorum, quæ sunt frequenter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt. ANTI.

Probat quod ad concludendum id quod est sicut frequenter, necesse sit accipere medium quod sit sicut frequenter. Detur enim oppositum, quod accipiatur medium quod sit vniuersaliter, & semper, puta si a, quæ est maior extremitas, prædicetur vniuersaliter de b, quod est medium, & b de c, quod est minor extremitas, ex necessitate sequitur quod a prædicetur de c vniuersaliter, & quantum ad tempus, & quantum ad subiectum, quod est semper & de omni prædicari. Vnde idem nunc dicimus vniuersaliter prædicari, quod prædicari de omni, & semper. Sed suppositum erat quod a prædicaretur de c, sicut frequenter. Necesse est ergo, quod medium quod est b accipiatur sicut frequenter existens. Sic ergo, patet quod possunt accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter. Huiusmodi tamen demonstrationes non faciunt simpliciter scire verum esse quod concluditur, sed secundum quid, scilicet quod sit verum vt in pluribus, & sic etiam principia, quæ assumuntur, veritatem habent. Vnde huiusmodi scientiæ demonstrant à scientiis, quæ sunt de necessariis absolute quantum ad certitudinem demonstrationis. Deinde cum dicit. Vide 8. in primo de c. 16.te.ex. vl.

At enim quonam pacto ipsum quid est ad ratiocinationis terminos accommodatur, & quo modo, vel est ipsius, vel non est demonstratio diffinitione, satis antea pertractauimus. ARGY.

Quomodo quidem igitur quod quid est inter terminos assignatum est, & qualiter demonstratio, aut diffinitio sit ipsius aut non, dictum est prius. ANTI. Tex.cõ.17.

Notandum epilo. Epilogat quæ dicta sunt, & dicit quod iam supra dictum est quomodo quod quid est, quod est aliqualiter idem ei, quod propter quid, assignatur inter terminos syllogisticos, dum ostensum est qualiter singula causarum genera & in singulis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationum. Dictum est etiam qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, vel diffinitio.

LECTIO XIII.

Diffinitionem substantialem ex his quæ semper insunt constare, quorum quodlibet in plus est, non tamen extra genus, & tot quousque omnia non sint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum esse videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quæ hoc ipso quid est prædicantur.*

ANTI. *QVomodo autem oportet venari in eo quod quid est venientia, nunc dicamus.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationem, hîc ostendit quomodo possint inuestigari. Et primo quomodo inuestigetur quod quid est. Secundo quomodo inuestigetur propter quid, ibi [Ad habendum autem, &c.] Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi [Eorum autem igitur, quæ insunt semper, &c.] Dicit ergo primo quod postquam dictum est qualiter quod quid est cognoscatur, & qualiter quod quid est vel propter quid accipiatur vt medium in demonstratione, dicendum est quomodo oporteat inuestigare ea, quæ ponuntur in eo quod quid est. Deinde cum dicit.

Lectio.17.

Expo.tex.

ARGY. *Eorum itaque, quæ semper cuique competunt, quædam extendunt se quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur, Atque ea se ad plura extendere dico, quæ quanquam vniuersaliter cuique competunt, non tamen soli, sed etiam alij insunt. Est enim quoddam, quod omni competit trinitati. Id enim quod est, trinitati, & etiamnum numero competit. At impar in est & ipsum quidem trinitati, & alijs etiam pluribus. Quinario namque competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus est. & nihil est extra numerum impar.*

ANTI. *Eorum igitur, quæ insunt vnicuique, quædam extenduntur in plus non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus esse quæcunque insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at vero, sed & alij, vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati. Sicut quod est, inest trinitati, sed & non numero. Sed impar in est omni trinitati, & est in plus. Et namque ipsis quinque inest, sed non extra genus. Quinque enim numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.*

Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quæ accipiuntur ad ostendundum quod quid est. Secundo quomodo sunt inquirenda, ibi [Congruum autem est cum totum aliquod &c.] Circa primum tria facit. Primo præmittit quandam diuisionem. Secundo proponit qualia oportet esse quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est, ibi [Huiusmodi accipienda sunt, &c.) Tertio probat, ibi (Quoniam autem ostensum est, &c.] Circa primum considerandum est, quod ea, quæ ponuntur in eo quod quid est, oportet quod semper & vniuersaliter prædicentur,

Lect.imme. seq.

Lectio. 1. ex. exp.3.

A vt supra habitum est, & ideo accipiens ea, quæ prædicantur, de vnoquoque vt semper, dicit quod inter ea, quædam inueniuntur, quæ extenduntur in plus quàm id, cui insunt, non tamen ita quod inueniantur extra genus illud. Et exponit quid sit esse in plus, & dicit quod in plus esse dicuntur quæcunque vniuersaliter insunt alicui, non tamen ei soli, sed etiam alii. Datur autem per hoc intelligi aliud membrum oppositum, quia scilicet est aliquid quod extenditur in plus, & est extra genus. Et de hoc primo, ponit exemplum dicens, quod est aliquid quod inest omni ternario, sicut patet de ipso ente quod quidem vniuersaliter inest, non tantum trinitati, sed etiam aliis, & non

B solum in genere numeri, sed etiam in his, quæ sunt extra genus numeri, impar vero inest omni ternario, & est in plus, quia etiam inest ipsi quinario, non tamen inuenitur extra genus ternarii, quod est numerus, quia etiam quinarius in genere numeri inuenitur, nihil autem quod sit extra genus numeri potest dici impar. Deinde cum dicit.

ARGY. *Talia igitur eousque sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodque quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul non ad plura sese extendant. Hanc enim necesse est substantiam rei diffinienda.*

ANTI. *Huiusmodi autem accipienda sunt vsque ad hoc quousque tot accipiantur, quorum vnumquodque quidem in plus sit, omnia autem non sint in plus. Hanc enim necesse est substantiam rei esse.*

C Ostendit qualia debent esse, quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est. Et primo proponit quod intendit 2. manifestat per exemplum, ibi [Vt trinitati omni, &c.] Dicit ergo primo, quod ad manifestandum quod quid est, accipienda sunt talia, quæ quidem sunt semper & in plus, non tamen non extra genus, vsque ad talem terminum, vt primo quidem vnumquodque quod accipitur sit in plus, omnia autem non sint in plus, sed conuertantur cum re, cuius quæritur quod quid est. Eius enim rationem necesse est significare quod quid est rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *Velut omni trinitati competit numerus impar primum vtroque modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iam ipsa trinitas est, numerus, inquam, impar primus, atque hoc pacto primus. Horum enim prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam competit. At vniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt.*

D

ANTI. *Vt trinitati omni inest numerus impar primus vtrobique, & sicut quod non est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris. Hoc itaque iam trinitas est, impar numerus primus, & sic primo. Horum enim vnumquodque, aliud quidem in imparibus omnibus inest, vltimum autem dualitati, omnia autem nulli.*

E Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus enim ista quatuor, numerus, impar primus vtroque modo. Dupliciter enim dicitur aliquis numerus primus, vno modo, quia non mensuratur aliquo alio numero, sicut per oppositum patet, quod quaternarius non est numerus primus, quia mensuratur dualitate, ternarius autem est numerus primus, quia non mensuratur aliquo numero, sed sola vnitate. Alio modo, dicitur aliquis numerus primus, quia non componitur ex pluribus numeris, sicut patet per oppositum, de septenario, qui primo modo est primus, non enim 2. modus.

mensuratur

mensuratur nisi vnitate, non autem est primus secundo modo, componitur enim ex ternario & quaternario, sed ternarius non componitur ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet, quod quodlibet prædictorum quatuor conuenit vniuersaliter trinitati, quodlibet autem eorum conuenit etiam aliis in genere numeri. Nam hoc quod dicitur numerus & impar conuenit omnibus numeris imparibus, vltimum autem scilicet quod sit primus vtroque modo conuenit etiam dualitati, quæ nec mensuratur alio numero, nec componitur ex numeris, sed ex solis vnitatibus, vnde

Dubium.

omnia illa simul iuncta significant quod quid est ternarius. Sed videtur quod non requiratur ad diffinitionem quod quælibet particula sit in plus, quàm diffinitum. Dicit enim Philosophus in 7. Metaph. quod quando peruenitur ad vltimas differentias, erunt æquales differentiæ speciebus, non ergo oportet quod differentia sit in plus quàm species. Quod etiam ratione videtur. Dicit enim Philosophus in 8. Metaph. quod ratio quæ est ex differentiis videtur esse speciei & actus, id est, formæ, quia sicut ibidem dicitur, differentia respondet formæ, cuiuslibet autem speciei est propria forma quę nulli alii conuenit. Videtur igitur quod differentia vltima non excedat speciem. Dicit etiam Philosophus in 7. Meta. quod nihil est aliud in diffinitione quàm genus & differentiæ, quod possibile est diffinitionem ex duobus constitui, quorum vnū sit genus, aliud differentia. Differentia autem non inuenitur extra proprium genus, alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, videtur ergo quod differentia non excedat speciem.

Tex.com. 43. Lectio. 11. tex.expo.6. Tex cō.6. Lect. 2.t.ex 8. Tex.com. 42.lc 12.t. ex.5.

Solu.

Sed dicendum est quod si accipi posset differentia, quæ notificaret ipsam formā substantialem speciei, nullo modo differentia vltima esset in plus quàm species, vt rationes probant. Sed quia formæ essentiales non sunt nobis per se notæ, oportet quod manifestentur per aliqua accidentia quæ sunt signa illius formæ, vt patet in 8. Metaph. non autem oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per diffinitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & secundum hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidem substantiales, inquantum inducuntur ad declarandum formam essentialem, sunt autem communiores specie, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera.

Tex.com. 43. Lec.12. tex.

Deinde cum dicit.

ARGY.

Cum autem necessaria quidem sint ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalii namque necessaria sunt, trinitati vero, vel cuius alii sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc modo necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit.

ANTI. Vide in annot.

Quoniam autem ostensum est à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia, vniuersalia autem necessaria sunt, in trinitate autem, & in vnoquoque alio, sic accipiuntur in eo quod quid est accepta, sic autem erit ex necessitate quidem trinitas hoc.

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, quod oporteat prædicta vniuersaliter & ex necessitate prędicari de ternario. 2. quod ex prædictis constituatur ipsa essentia ipsius ternarii, ibi [Quòd autem substantia ex his, &c.] Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est quod ea, quæ prædicantur in eo quod quid est necessitate insunt, quæcunque autem ex necessitate insunt vniuersaliter prędicantur, necesse est quòd siue de ternario siue de quocunque alio accipiantur prædicto modo ea, quæ prædicantur in eo quod quid, quòd ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde cum dicit.

ARGY.

Substantiam autem hæc eius esse rationemue, ex hisce patere potest. Nam si id, quod assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nomine vocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, sed præter ipsam aliis etiam competet. Genus enim huiuscemodi ponatur esse naturæ, vt insit potentia pluribus, atque ad plura sese extendat. Quod si istud præter indiuiduas alii nulli competit rei, id erit profecto ipsa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusque substantiam esse, quod vltimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis aliis inerit cuiusque ratio, quod hoc ostenditur modo.

ANTI.

Quod autem substantia sit ex his, manifestum est. Necesse autem est nisi hoc esset trinitati esse, vt genus aliquod esse. Hoc autem nominatum, aut non nominatum erit. Igitur in plus quàm trinitati inesse. Concessum est enim huius esse genus, quod est secundum potentiam in plus. Si itaque nulli inerunt alii, quàm atomis trinitatis, hoc vtique erit trinitatis esse. Supponatur enim hæc substantia vniuscuiusque esse, quæ est in illis atomis vltimum prædicamentum. Quare similiter & alii cuilibet sic demonstratiuorum eidem esse inerit.

Ostendit quod ex his quæ prædicto modo accipiuntur, constituatur essentia ternarii vel cuiuscunque alterius, quia necesse est si hoc, quod supra positum est, non esset ipsa substantia ternarii, cum prędicetur in eo quod quid est, quod esset quoddam genus, vel nominatum, vel innominatum. Non enim cuilibet rationi est nomen impositum. Et inde est quod multa sunt innominata, tam in generibus, quàm in speciebus. Ideo autem oportet quod prædicta ratio sit genus ternarii si non significet essentiam eius, quia omne quod prędicatur in quid, aut est genus, aut diffinitio significans essentiam. Non est autem possibile quod sit genus, quia sequeretur quod esset in plus quàm ternarius, hoc enim supponimus esse genus, cuius potentia sub se continet plures species. Habitum est autē quod prædicta ratio non conuenit nisi atomis, id est, indiuiduis sub ternario continentis. Relinquitur ergo quod prædicta ratio sit diffinitio significans essentiam ternarii. Hæc enim supponitur esse essentiam vniuscuiusque quæ inuenitur in indiuiduis illius speciei. Similiter secundum prædictum modum prædicationis, sicut dictum est de ternario, ita etiam est intelligendum de quibuscunque aliis, quibus demonstretur aliquid esse idem per modum prædictum.

LECTIO XIV.

Modus venandi quod quid est ponens, cur diuisiuo vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atque indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem, trinitatemue, deinde illorum eniti diffinitiones accipere, vt recta linea, circuli, atque anguli recti.*

ANTI. Tex. commen. 18. *Congruum autem est, cum totum aliquod aliquis negocietur, departiri genus in atoma specie prima, vt est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum diffinitiones accipere tentare, vt recta linea, & circuli, & anguli.*

Postquam Philosophus ostendit qualia oportet esse ea, quæ constituunt diffinitionem significantem essentiam rei, hîc ostendit qualiter debeant inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime conuenientem ad inuestigandum ea, quæ sunt in diffinitione ponenda scilicet per diuisionem generis. 2. ponit quendam alium modum per similia & differentia, ibi [Quærere autem oportet, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod oportet vti diuisione generis ad inuestigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari, ibi [Ad consequendum autem termini, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. 2. excludit errorem, ibi [Nihil autem oportet diuidentem, &c.] Circa primum tria facit. Primo ostendit qualiter per diuisionem generis inuestigentur diffinitionis particulæ. Secundo quomodo processus diffinitionis sit vtilis ad propositum, ibi [Diuisiones autem quæ sunt, &c.] Tertio quomodo sunt cauenda ea, quæ circa hunc processum defectum inducere possunt, ibi [Differt autem, &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quod oportet vti diuisione generis ad diffiniendum. Secundo quomodo oportet accipere differentias, ibi [Post autem accepto, &c.] Dicit ergo primo quòd cum aliquis vult negotiari ad diffiniendum aliquod totum, id est, vniuersale, congruum est vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ sunt indiuisibiles secundum speciem, puta quòd diuidat numerum in binarium & ternarium, & hac diuisione præmissa, per quam cognoscitur genus, tentet postea accipere diffinitionem singularum specierum, sicut etiam fit in aliis, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia enim hæc congrue diffiniuntur præmissa diuisione generis. Deinde cum dicit.

Lect. 16.

Lect. imm. seq. tex. expo. 6. Vbi supra tex. primæ.

E

ARGY. *Post hoc sumpto quid nam sit genus, vtrum quantitas, an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. Nam ea, quæ iis accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex diffinitionibus innotescent, propterea quòd diffinitio simplex, quæ principium est omniū & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa vero cæteris competunt.*

ANTI. Vide in annot. *Post hæc autem accipiendum quid genus sit, vtrum quantitatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per communia prima. Cōpositis enim ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta, propter*

A *quod principium est omnium diffinitionum quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, aliis autem secundum illa.*

Ostendit qualiter sint accipiendæ, & dicit quod postquam acceperimus per diuisionem generis in species quid sit genus, puta vtrum sit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inuestigandum differentias considerare proprias passiones, quæ sicut dictum est, sunt signa manifestantia formas proprias specierum. Et hoc oportet primum facere per aliqua communia. Si enim nos congregemus accidentia ex generibus communioribus, quæ hîc dicuntur indiuisibilia, quia non resoluuntur in aliqua priora, statim ex diffinitionibus eorum erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet enim omnium diffinitionum esse principium id quod simplex est, id est, genus commune, huiusmodi simplicibus solum per se insunt accidentia, quæ communiter inueniuntur in multis, omnibus autem aliis conueniunt secundum illa. Sicut album & nigrum per se quidem conueniunt corpori terminato, & secundum hoc commune conueniunt & homini, & equo, & quibuscunque aliis. Vnde si oportet accipere diffinitionem alicuius cui vniuersaliter conueniret album, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, quod est corpus terminatum, & ex eo inuestigare causam albedinis, & secundum hoc ostenderetur nobis quare nix vniuersaliter sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis, puta inspissatio huiusmodi quæ facit humidum terminari cum conseruatione lucis. Deinde cum dicit.

Lect. præc. expo. 4.

B

C

ARGY. *At qui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, vtiles sunt ad diffinitiones hoc pacto inuestigandas. Ipsas tamen non ostendere dictum est antea. Vtiles autem erunt hoc pacto solum ad ratiocinandum ipsum quid est. Atque videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim accipere perinde atque si eadem ab initio sine diuisione, quispiam sumeret.*

ANTI. Tex commen 19. *Diuisiones autem quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt in his, vt sic adeamus. Sicut tamen demonstrant, dictum est in prioribus. Vtiles autem sunt vtique sic solum ad colligendum quod quid est, & etiam videtur vtique nil vtile, sed mox videntur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione.*

D

Ostendit quomodo prædictus processus conferat ad diffinitiones, & dicit quod ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad diffiniendum, id est, diuidendo genus in species, vtile est quod homo accipiat diuisionem generis per differentias. Sed tamen quo modo per hoc manifestetur quod quid est, dictum est in præcedentibus. Sunt quidem vtiles prædictæ diuisiones ad accipiendum quod quid est solum, sicut dictum est, sed ad syllogizandum quod quid est, nihil videntur facere, vt prius dictum est. Sed vniuersaliter quod diuidentes statim accipiant omnia syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, antequam diuideret. Deinde cum dicit.

Lect. præce. Item supra lect. 4.

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & posterius prædicari, veluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim si ex duobus omnis diffinitio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursus ex hoc, & differentia fiat vnum, homo, inquam, vel quicquid tandem id sit, quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

Differt.

ANTI. *Differt autem aliquod prius, & posterius prædicamentorum prædicari, vt est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetum est, & iterum ex hoc & differentia est homo aut quodlibet esse vnum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.*

Vide in annot.

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prædictum processum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationem. 2. quod oporteat cauere diminutionem, ibi [Amplius autem ad nil relinquendum, &c.] Dicit ergo primo, quod multum differt quid prius, & quid posterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Potest enim vno modo sic dici quod homo est animal mansuetum bipes. Alio modo potest ordinari, vt dicatur quod homo est bipes animal mansuetum. Et quòd hoc differat ad diffiniendum patet per hoc, quia oportet quod omne quod diffinitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetum accipitur vt differentia animalis oportet quod animal mansuetum sit aliquid vnum quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituitur homo. Et eadem ratio est de quocunque alio quod fit vnum ex pluribus per se, & non per accidens. Sicut igitur differt quod accipiatur hoc vel illud pro genere vel differētia, aut quod accipiatur aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdem, ita differt ad diffiniendum quod sic vel aliter partes diffinitionis ordinentur. Si enim dicam quod homo est animal mansuetum bipes, accipietur animal vt genus, mansuetum autem vt differentia constitutiua eius, bipes autem vt differentia diuisiua ipsius. E conuerso autem erit si dicatur quod homo est animal bipes mansuetum. Quia igitur differentia ordinis facit differentia in quod quid est, consequens est quod ille, qui diuidit non solum supponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniendum, sed etiam petat ordinem eorundem. Et sic manifestum est quod diffinitio nō syllogizat quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea hoc pacto duntaxat fieri potest, vt nihil eorum prætermittatur, quæ sunt in diffinitione ponenda. Sumpto namque genere primo, si accipiatur aliqua diuisionum inferiorum, non omne cadet in illam, ceu non omne animal, aut continuarum, aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne. Huius est enim hæc differentia. Prima autem animalis ea est differentia, in quam omne animal cadit, & cuiusque cæterorum similiter generum, & eorum, quæ sunt extra animal, & eorum quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differentia prima, in quam omnis volucris cadit, & piscis itidem ea, in quam omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire.*

ANTI. *Amplius autem ad nil relinquendum in eo quid est, sic solummodo contingit. Cum enim primum accipitur genus, si quidem inferiorum aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totalum est, aut diuisum pennis, sed pennatum animal est omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem est differentia animalis, in quam omne animal incidit. Similiter autem est in vnoquoque aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter relinquere est necesse, & non scire.*

Docet cauere diminutionem ostendens quomodo fieri possit vt nihil prætermitatur eorum, quæ requiruntur ad quod quid est, & dicit, quod hoc contingit fieri solum isto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiam considerandum est quod omnes differentiæ superiorum generū pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nam inferius genus constituitur per differentiam diuisiuam superioris generis. Ad vitandum ergo diminutionem, oportet quod nulla huiusmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur autem si aliquis accepto supremo genere, accipiat consequenter aliquam differentiam diuisiuam, non quidē ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognosci potest, quia cum animal accipiatur aliquod supremum genus, si postea aliquis accipiat diuisionem alicuius de inferioribus generibus, non totum quod continetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exemplum, sicut non omne animal est vel totalum, vel diuisum pennis. Dicitur autem animal totalum quod habet totas alias integras, & continuas, sicut vespertilio. Diuisum pennis autem dicitur animal, cuius alæ distinguuntur per diuersas pennas, sicut accipitris vel corui. Animali autem non habenti alas neutrum horum conuenit, sed omne animal volatile continetur sub altera harum differentiarum, quia secundū prædictas differentias diuiditur hoc genus, quod est animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attenditur ex hoc quòd omne animal cadit sub diuisione. Et ita est etiam de omnibus aliis generibus, siue accipiamus genera quæ sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quæ sub animali continentur, sicut auis, piscis. Prima tamen differentia auis attenditur secundum differentiam, in quam incidit omnis auis, & eadem ratio est de pisce. Concludit ergo quod si aliquis sic procedat in diuidendo scilicet quod totum diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere quod nil est relictum de his, quæ sunt necessaria ad diffiniendum. Si autem aliter procedatur, necesse est quod aliqua relinquantur, & quod homo non cognoscat se integraliter diffinisse.

Animal totalum vel diuisum pennis.

LECTIO XV.

Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia scire ostenditur, quæ item obseruari oporteat diffinientem docet.

ARGY. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia scire, quæ sunt.*

ANTI. *Nihil autem oportet diffinientem omnia scire, quę sunt.*

Postquam Philosophus ostendit veritatem circa diuisionem generis, quæ sumitur ad diffiniendum, hic excludit duos errores. Secundum, ibi [Omne autem incidere.] Circa primum tria facit. Primo proponit exclusionem erroris, & dicit quod non est necessarium quod ille, qui diuidendo diffinit sciat omnia quæ sunt in mūdo. Secundo ibi.

ARGY. *Quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentia ad vnumquodque cuiusque sciat, nisi scierit vnumquodque. Sine vero differentiis nunquam fieri posse, vt quicquam sciatur. A quoque namque non differt quispiam, idem quod illud inquiunt esse, à quo vero differt, ab eo diuersum esse.*

ANTI. *Et tamen impossibile quidam dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad vnumquodque, non cognoscentem vnumquodque. Sine autem differentiis non esse vnumquodque scire. A quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errantium. Dicebant enim quidam quod non potest agnosci differentia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscantur, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere non possumus, nisi vtrumque cognoscamus. Addebant autē quod non est possibile quod aliquid sciatur quid est, nisi cognoscatur differentia eius ad omnia alia. Id enim à quo aliquid non differt est idem ei, illud autem à quo differt est alterum ab ipso. Non autem possumus scire quid vnumquodque nisi sciamus quid sit idem ei, & quid alterum ab eo. Et secundum hoc concludebant quod non potest aliquid cognosci nisi omnia cognoscantur. Tertio ibi.

ARGY. *Primo igitur hoc est falsum. Non enim quæuis differentia res sunt diuersæ. Complures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se.*

ANTI. *Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omnem differentiam alterum est. Multæ enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, neque per se.*

Improbat quod dictum est dupliciter. Et primo quidem interimit hoc quod dictum est, quod illud à quo aliquid differt est alterum. Loquimur enim nunc de eodem & altero secundum essentiam, quam significat diffinitio. Manifestum est autem quod etiam in eadem specie sunt differentiæ multę accidentales, quæ non diuersificant substantiam speciei, quam significat diffinitio, nec per se insunt. Vnde consequens est quod non omnis differentia facit talem alteritatem, quam necessarium sit cognoscere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quispiam acceperit ea, quæ opponuntur, & differentiam & omne, aut in hanc partem, aut in illam cadere, sumpseritque in altera parte rem eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat, nec ne, de quibus aliæ differentiæ prædicantur. Patet enim eum habiturum esse rationem substantię, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum non est vlterius differentia.*

ANTI. *Postea cum accipiat opposita & secundum differentiam, & cum omne incidat hinc, aut inde, & accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunque prædicantur de aliis differentię. Manifestum enim quoniam si sic vadens veniat in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.*

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cū enim ille qui vult diffinire diuidēdo accipiat oppositas differētias hoc modo quod omne quod continetur sub diuiso cadat sub hoc mēbro diuisionis vel sub illo, & accipiat sub altero membro rē id, cuius diffinitio quæritur, si hoc quod intendit diffinire, cognoscat sub illo membro diuisionis contineri, non differt ad propositum, vtrum sciat, vel nesciat quod de quibusdam

A aliis rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidam animal per rationale & irrationale, & accipiam propositum sic hominem contineri sub rationali, non requiritur quod scientia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa abinuicem differant. Manifestum enim est quòd si aliquis sic procedat scilicet diuidendo genus per primas differentias eius, & accipiendo propositum sub altero membro diuisionis quousque perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi non possunt essentialibus differentiis, sic procedens habebit diffinitionem substantiæ, quam quærebat. Decipiebantur ergo prædicti B homines ex eo quod non distinguebant inter cognoscere aliquid in communi & in speciali. Oportet enim quod quicunque scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in communi, non autem in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet quod sciat hominem per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quę non sunt animalia, & per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quæ non sunt rationalia Non enim oportet quod illa cognoscat nisi secundum hoc commune, quod est animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

C

ARGY. *Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, non est postulatio. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia.*

ANTI. *Omne autem incidere in diuisionem, si sunt opposita, quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse enim est omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia est.*

Excludit secundum errorem. Posset enim aliquis credere quod quicunque vtitur diuisione ad diffiniendum, indigeat petere quod totum diuisim contineatur sub membris diuisionis, sed ipse dicit quod hoc non est necessarium si opposita, per quæ fit diuisio sint immediata, quia se- D cundum hoc necessarium est, quod totum diuisum sub altero oppositorum contineatur, dum tamen accipiantur primæ differentiæ alicuius generis. Differentiæ enim quæ sunt immediatæ si comparentur ad genus inferius, non sunt immediatæ, si comparentur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si comparentur ad numerum, cuius sunt propriæ differentiæ, non autem si comparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad extruendam autem, probandamue per diuisiones diffinitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primum vt ea sumantur, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Secundum vt hæc adeo disponatur, vt primum in primo, secundum in secundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia sint.*

E

ANTI. *Ad construendum autem terminum per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundum, & hæc omnia sunt.* Tex. com. 21.

Postquam exclusit ea, quæ non requiruntur ad diuisiones diffiniti, hîc ostendit quæ secundum rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositum, ibi [Est autem horum vnum.] Dicit ergo primo quod ad hoc quòd aliquis constituat terminum id est, diffinitionem per viam diuisionis, tria oportet considerare, quorum primum est, vt ea, quæ primo accipiuntur, prædicentur in eo quod quid est, secundo vt ordinetur quid sit primum

ARGY. *Atque primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum, inquam, competere, & per genus probare.*

ANTI. *Est autem horum vnum primum per id, quod possumus sicut ad accidens colligere, quoniam est, & per genus probare.*

Manifestat propositum. Et primo ostendit quomodo tria prædicta possunt obseruari. Secundo ostendit quod prædicta tria obseruata sufficiant, ibi [Manifestum est autem.] Circa primum tria facit. Primo ostendit quomodo obseruatur primum & dicit quod vnum horum quòd scilicet accipiantur ea, quæ prædicantur in eo quod quid est obseruatur, primo quidem B per hoc quod homo potest inducere syllogismos quòd id, quod assumitur insit, sicut cum disputatur ad problemata de accidente. Secundo, vt ostendatur quod prædicatur in eo quod quid per ea, quibus disputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

ARGY. *Secundum fiet si ipsum primum sumpserimus. Hoc autem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia sequatur, omnia autem ipsum non econtra sequantur. Necesse est enim aliquid esse tale, quo sumpto idem iam erit, & in inferioribus modus. Id enim secundum quod cæterorum est primum. Et id etiam tertium, quod est hærentium primum. Supero namque sublato, id, quod hæret cæterorum erit primum, vt patet. Et in cæteris eodem modo.*

ANTI. *Ordinare autem sicut oportet, si primum accipiat. Hoc autem erit, si primum accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autem non omnia. Necesse est enim aliquod esse huiusmodi. Accepto autem hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primum erit & tertium habitorum. Remoto enim quod est sursum habitum, aliorum primum erit. Similiter autem est & in aliis.*

Manifestat quomodo obseruetur secundum, scilicet debita ordinatio partium, & dicit quod tunc ordinantur partes diffinitionis sicut oportet, si aliquis primo accipiat id, quod est primũ, & hoc erit si aliquis homo primo accipiat id, quod consequitur alia posterius accepta, & non è conuerso. Hoc enim est communius & prius. Necesse est autem aliquid huiusmodi accipi in diffinitionem tanquam genus, puta cum dicitur homo est animal gressibile bipes. Si enim est gressibile bipes, est animal, sed non è conuerso. Cum ergo iam acceperimus animal tanquam primum, idem modus obseruandus est in ordinatione inferiorum. Accipietur enim quasi secundum in diffinitione illud, quod secundũ rationem præmissam erit primum inter omnia sequentia, & similiter accipietur tertium id, quod est primum respectu habitorum, id est, consequentium. Semper enim remoto superiori, illud quod est habitum, id est, immediate consequens, erit primum omnium aliorum. Et ita est etiam in omnibus aliis, puta in quarto, & in quinto si tot oporteat partes diffinitionis esse. Tertio ibi.

ARGY. *Patebit autem hæc omnia esse, quod erat tertium, si sumpserimus primum ipsum per diuisionem omne, aut hoc, autem hoc animal esse. Esse autem hoc, & rursus totius differentiam huius extremi vero non vlterius differentiam esse, vel etiam statim cum vltima differentia ab ipso toto, non differre id specie.*

ANTI. *Quod autem hæc omnia sint manifestum est ex hoc, quod recipimus primum quidem secundum diuisionem quoniam omne est aut hoc, aut illud. Est autem hoc, &* A *iterum totius differentia, à toto nil differre specie amplius hoc.*

Manifestat qualiter possit tertium obseruari, & dicit quod manifestum erit omnia, quæ pertinent ad quod quid est accipi in diffinitione secundum supra dictum ex hoc quod diuidendo aliquod genus accipimus primas differentias sub quibus diuisum vniuersaliter continetur, sicut omne animal est hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intendimus diffinire esse hoc, puta rationale. Et iterum accipiemus hoc totum scilicet animal rationale, & diuidemus ipsum per differentias proprias, sed quando iam deuenimus ad vltimã differentiam, iam non erit diuidere per alias differentias specificas, sed statim vltima differentia addita, hoc, cuius diffinitio quæritur, in nullo differret specie à suo toto, id est, ratione congregata ab omnibus partibus acceptis, sicut homo non differt specie ab aliquo eorum, de quibus prædicatur animal rationale mortale. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet enim neque plus oportet quicquam additum esse. Omnia namque sumpto hoc ipso quid est prædicantur, neque quicquam deesse. Nam aut genus, aut differentia esset. At genus est ipsum primum, & hoc cum differentiis simul est sumptum. Differentiæ etiam vniuersæ sunt sumptæ, nulla enim prorsus posterior est. Specie namque differet ipsum extremum. At hoc dictum est non differre.*

ANTI. D *Manifestum enim est, quoniam neque plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quod quid est accipiuntur horum neque deficere nihil. Aut enim genus, aut differentia vtique esse. Genus quidem igitur est, primum, & cum differentiis prius acceptum est, differentiæ autem omnes continentur. Non enim amplius sunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem est dictum non differre.*

Ostendit quod tria prædicta obseruata sufficiant ad diffiniendum, quod diffinitio neque superfluum neque diminutum habebit. Quòd autem non apponatur aliquid plus quàm debeat manifestum est per primum trium prædictorũ, C quia scilicet accepta sunt solum ea, quæ prædicantur in eo quod quid, & talia necesse erat accipere. Similiter etiam manifestum est quod nihil deficit. Aut enim deficeret genus, aut differentia. Sed quod genus non deficiat, patet ex 2. trium dictorum. Acceptum est enim primum id, sine quo non sunt alia, & potest esse sine aliis, & hoc est genus, & cum genere postea acceptæ sunt differentiæ. Sed quod differentiæ omnes sunt acceptæ patet per tertium prædictorum trium, quia non amplius potest accipi posterior differentia post illam cuius diximus non esse etiam differentiam, quia iam sequeretur quod vltimum acceptum adhuc differret differentia essentiali, cum tamen dictum sit, quod non differat. E Similiter etiam ex præmissis patet quod non intermittatur aliqua differentia in medio, per hoc scilicet quod semper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur quod sufficiant tria prædicta ad diffiniendum obseruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quod quid est modus exponitut, diffinitionem item vti metaphorâ nequaquam conuenire ostenditur.

ARGY. *Quærere autem oportet inspiciendo, primum ad ea, quæ sunt similia, & nullam inter se differentiam habent, quidnam idem habeant vniuersa. Deinde ad alia, quæ sub eodem cum illis genere collocantur, & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem specie sunt diuersa. Atque si in iis accipiatur aliquid penitus idem, & in aliis simili modo. Rursus considerandum est si in iis, quæ sunt sumpta, sit aliquid idem, quousque ad vnam rationem fiat accessio. Hac enim erit ipsius diffinitio rei. Quod si non ad vnam rationem, sed ad duas, vel plures itur, patet id quod quæritur, non vnum quid esse, sed plura.*

ANTI. Tex. cō. 21. *QVærere autem oportet intendentem in similia & in differentia. Primum quidem omnia idem habeant, postea iterum in alteris, quæ in eodem quidem genere sunt cum illis, sunt autem ipsis quidem idem specie, illorum autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeant omnia idem, & in aliis similiter, in acceptis iterum similiter intendendum, si idem sit, quousque in vnam conueniunt rationem. Hac autem erit diffinitio. Si vero non vadit in vnam, sed in duas, aut plures, manifestum est quòd vtique non est vnum aliquod, quod quæritur, sed plura.*

Postquã Philosophus docuit inuestigare quod quid est secundum modũ maxime congruum, qui est per diuisionem generis, hîc docet inuestigare quod quid est alio modo. Et circa hoc tria facit. Primò docet prædictum modum inuestigandi. 2. manifestat per exemplum, ibi [Vtputa dico,] Tertio probat hunc modũ esse conuenientem, ibi [Semper autem est omnis diffinitio.] Dicit ergo primo quòd si aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet quod attendat ad ea, quæ sunt similia illi, & etiam ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdens, quod primo oportet circa similia considerare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idem inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes conueniunt in hoc, quod est esse rationale. Postea considerandum est iterum in aliis, quæ conueniunt cum primis in eodem genere, & sunt sibi inuicem idem specie, sunt autem altera specie ab illis, quæ primo accipiebantur, sicut equi ab hominibus, oportet etiam accipere quid sit idem in his, scilicet equis, puta hinnibile. Cum ergo accipiatur quid sit idem in omnibus his, scilicet hominibus, quia rationale, & quid sit idem similiter in omnibus, scilicet equis hinnibile, iterum considerandum est si aliquid est idem in istis duobus acceptis, scilicet in rationali, & quia hinnibili. Et ita est considerandum, quousque perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc enim erit diffinitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnam rationem communem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut etiam in plures, manifestum erit, quod id, cuius diffinitio quæritur, non erit vnum secundum essentiam, sed plura: & ita non poterit habere vnam diffinitionem.

Deinde cum dicit.

A *Veluti si quæratur, quidnam sit magnitudo animi, considerandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quidnam habeant vnum omnes quo pacto tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habebant? Atqui, id est, eos affectos contumeliis non perferre. Nam primus intulit bellum, secundus iratus se à sociis defendẽdis seiunxit, tertius sibi mortẽ consciuit. Rursus in aliis considerandum est, vt Lysandro ac Socrate, quidnam & istis inerat vnum? Atqui, id est, æqualiter sese habere in secundis atque aduersis rebus fortunæ. His sumptis considero quidnam idem habeant hæc, æquabilitas, inquam, in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idem, duæ profecto magnanimitatis species erunt.* ARGY.

B *Vtputa si quid est magnanimitas quærimus, intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus quòd habeant vnum omnes inquantum sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcibiades est, aut Achilles, aut Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille vero insanauit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in olteris, vt in Lysandro, & Socrate, si iam differentes prosperitati & improsperitati, hęc duo accipiens intendendo quid idem commune habent? aut impossibilitas quæ est circa fortunas, aut non tolerantiam iniuriarum. Si vero nullum sit, duæ species vtique erunt magnanimitatis.* ANTI. Vide in annot.

Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, quod si quæramus quid est magnanimitas? debemus attendere ad quosdam magnanimos, vt sciamus quid vnum habent in seipsis,
C inquantum magnanimi sunt. Sicut Alcides, id est, Hercules dictus est magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod est non sustinere iniurias. Cuius signum est, quia Alcides non sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniam versus est propter iram, Aiax autem interfecit seipsum. Iterum debemus considerare in aliis, qui dicuntur magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent enim hoc commune quod non mutabantur propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferenter se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc
D duo, scilicet impossibilitatem à fortuitis casibus, & non tolerare iniurias, & consideremus si est aliquis commune eis. In hoc enim consistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus quod vtrumque contingit propter hoc, quod aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc enim contingit quod homo non patitur iniurias, & ex hoc contingit quod & contemnit mutationem exteriorum bonorum tanquam minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, non esset vna species magnanimitatis, sed duæ. Vnde non posset dari vna communis
E diffinitio. Deinde cum dicit.

Omnis autem diffinitio vniuersalis est semper. Medicus enim non diffinit salubre cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato. ARGY.

Semper enim omnis diffinitio vniuersalis. Non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans. ANTI.

Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit hunc modum conuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare, ibi [Si autem neque disputare.]

re.] Circa primum duo facit. Primo ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad terminum, prout, scilicet, peruenitur ad aliquid commune. 2. quantum ad processum, prout, scilicet, proceditur in prædicto modo à particularibus, ibi [Faciliusque est singulare.] Dicit ergo primo quod conuenienter dictum est, quod oportet inquirentes quod quid est peruenire ad aliquod commune, quia omnis diffinitio datur de aliquo secundum quòd consideratur in vniuersali, non autem secundum quòd consideratur in hoc singulari, vel in illo. Non enim medicus diffinit quid sit sanum in hoc oculo huius hominis, sed vel in vniuersali simpliciter quantum ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species, puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit. A B

ARGY. *Atque facilius est singulare diffinire, quàm vniuersale. Quapropter, à singularibus ad vniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in iis, quæ non differunt.*

ANTI. *Facilius enim est singulare diffinire quàm vniuersale. Vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Namque æquiuocationes latent magis in vniuersalibus, quàm in differentibus.*

Ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad processum quo, scilicet, proceditur à minus communibus ad maius commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Proceditur enim disciplina à facilioribus. C Facilius autem est diffinire singulare, id est, aliquod minus cōmune, quàm vniuersale quod est magis cōmune inquantum, scilicet, in vniuersalibus quæ sunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quàm in illis quæ sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. Et ideo oportet à singularibus diffiniendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

ARGY. *Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in diffinitionibus diluciditas insit oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id diffiniat quispiam, quod in pluribus generibus est, per ea, quæ in vnoquoq; dicuntur, veluti simile non omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, & acutum similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat.* D

ANTI. Vide in an. not. *Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si ea, per quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere diffinire separatim, vt simile non omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce est. Et sic necesse ire tumentem, ne æquiuocatio contingat.*

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut enim, in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliquid, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis, id est, in diffinitionibus. E Non enim, potest aliquis deuenire in cogitationē alicuius ignoti nisi per aliquod notum, siue aliquis intendat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per diffinitionē. Hoc autem contingit, vt, scilicet, præexistat aliquod euidens si fit, id est, contingat separatim diffinitionem diffiniri per ea, quæ singulariter dicuntur, id est, quæ propriè conueniunt, distinctè huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non considerabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdam similibus, puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur enim simile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur autē simile in figuris ex eo quod anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in aliis si velit diffinire acutum non respiciet ad omne quod dici potest acutum, sed respiciet ad acutum secundum quod dicitur in voce. Et per hunc modum patet quòd aliquis diffinire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse conuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantum, scilicet, in specialibus specialia diffinire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si neque differere translationibus oportet, patet neque diffinire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas vt translationibus differatur.*

ANTI. *Si autem neque disputare in metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris. Disputare enim esse erit in metaphoris.*

Excludit modum procedēdi in diffinitionibus. Et dicit quòd sicut non oportet disputare per metaphoras, ita etiam non oportet diffinire per metaphoras, vtpote si dicamus quod homo est arbor inuersa, nec oportet diffinitionibus assumere quæcunq; metaphorice dicuntur. Cum enim, diffinitiones sint principia & efficacissima media in disputationibus, si diffinitiones darentur per metaphoras, sequeretur quod oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipitur secundum aliquid simile, non autē oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quomodo inuestigari oporteat ipsum propter quid, tribus quasi regulis docet.

ARGY. *Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonstranda, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quę animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones, atq; sic peruestigare oportet supposito genere cōmuni omniū, ceu si animalia sint ea, quæ considerantur, quænam omni competunt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quæ, nam cæterorū primo cuilibet insunt, veluti si id sit auis, quænam omnem autem sequutur. Et sic semper quænam propinquissimo competunt. Patet enim nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quæ competunt hisce, quæ sub ipso communi sunt collocata, vt propter quid homini competunt, aut equo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponantur ea, quæ animal omne sequuntur, his autem in locis, in quibus CDE, literæ designantur, animalia singula collocentur. Patet itaque propter quid A competit ipsi C propter B nanque competit. Et similiter cæteris.*

ANTI *AD habendum autem problemata, eligere oportet decisiones, & diuisiones. Sic autem eligere subiectum genus commune omnium consimilium, vt si animalia sunt, quæ considerantur, qualia omni animali sunt. Acceptis autem his reliquorum omni qualia inhærent, vt si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestum enim, & quoniam habebimus tam dicere propter quid insunt inhærentia iis quæ sunt sub communi: vt propter quid homini, aut equo insunt. Si autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali in quibus autem sunt CDE sint quædam animalia. Manifestum igitur est propter quid est B in D: propter A enim, similiter & in aliis, & semper in aliis deorsum eadem ratio est.*

Postquam ostendit Philosophus quomodo oportet inuestigare quod quid est, hîc ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo oporteat inuestigari propter quid. 2. mouet quasdam quæstiones circa ipsum propter quid: ibi [De causa, autem & cuius est causa.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. 2. ostendit quomodo diuersæ quæstiones communicant in propter quid: ibi [Eadem autem problemata.] Circa primum duo facit. Primo docet accipere propter quid accipiendo commune vniuocum. 2. accipiendo commune analogum: ibi [Amplius autem alius modus.] Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare propter quid accipiendo commune vniuocum, quod est genus nominatum 2. accipiendo quodlibet aliud commune: ibi [Nunc quidem igitur, &c.) Dicit ergo primo quod ad hoc quod habeamus propter quid circa singula problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & sic ad singula procedere disputando supposito communi genere. Vt si aliquis velit considerare propter quid aliquid conueniat aliquibus animalibus, oportet accipere qualia sunt quæ conueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet iteratò accipere secundum diuisionem qualia sunt, quæ consequuntur primo ad aliquod commune, quæ sub animali continentur, puta qualia consequuntur ad omnem auem, & sic semper debemus procedere accipiendo id quod est primum, in quod scilicet fit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus proceditur ad inuestigandum quod quid est. Sic ergo procedendo manifestum est quod semper poterimus dicere propter quid aliqua insunt his, quæ continentur sub aliquo communi, vt si velimus scire propter quid aliqua insunt homini & æquo: puta somnus & vigilia. Sit ergo animal in quo est a, quod est medium: b autem, id est, maior extremitas accipiatur pro his quæ inhærent omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam autem animalium species, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas scilicet c d e. Sic ergo manifestum est propter quid b, id est, somnus, vel vigilia sit in d, puta in homine, quia propter a, id est, propter hoc quòd homo est animal. Et similiter est faciendum in aliis, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documenti ratio est, quia subiectum est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis propter quam insit quibusdam rebus inferioribus, oportet accipere commune quod est proprium subiectum, per cuius diffinitionem accipitur causa illius passionis. Deinde cum dicit.

Lect. imme. seq.

Lect. 14.

ARGY. *Eadem autem est semper, & in aliis ratio, atque nunc sic, dicimus per tradita nobis nomina communia rebus, Oportet autem non solum in iis ipsis dicto modo considerare, sed etiam si aliquid aliud videatur commune competens, & idipsum accipere, deinde sumere & ea, quæ ipsum sequuntur, & ea, quæ hoc sequuntur, veluti cornigeris competit sericium habere, superioribusque vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipienda sunt ea, quibus competit, sequiturque gerere cornua. Patet enim propter quid illis competunt ea, quę diximus. Nam ob idipsum illis inerunt, quia cornua gerunt.*

A ANTI. Tex. commen. 23. *Nunc quidem igitur secundum ea, quæ assignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non solum sic considerare, sed & si aliud aliquid accipitur commune, accipientes si aliquibus hoc inhæreat, & qualia hoc sequantur. Vt cornua habentia hoc habere ventres, non vtrobique dentes esse. Iterum cornua habere quædam sequuntur. Manifestum est enim propter quid est in illis quod dicitur, propter id sunt quod cornua habent.*

Vide in annot.

Ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid est, reducendo in aliquod commune, quod non sit genus nominatum, & dicit quod ea, quæ B supra dicta sunt, dicuntur secundum illa communia, quibus nomina sunt assignata, sed oportet non solum sic in talibus considerare, sed & si quid aliud appareat commune quod insit aliquibus etiamsi non sit genus, vel si non sit nominatum. Deinde oportet considerare ad quæ hoc commune consequatur, & quæ sunt quæ consequantur ad hoc commune innominatum acceptum. Sicut habere cornua est quoddam commune, cui non est nomen impositum, & quod non est genus. Ad hoc autem commune sequuntur, duo quorum vnum est, quod omne animal habens cornua habet multos ventres propter necessitatem ruminationis, quorum vnum vocatur echinus in interioribus exi- C stens, asper & capedinem habens, vt dicitur in libro de Historiis animalium. Aliud autem quod consequitur ad animalia habētia cornua est quod non habeant dentes in vtraque mandibula, sed solum in inferiori, quia materia dentium conuertitur in cornua. Item considerandum est ad quæ animalia consequantur habere cornua, puta bouem, & ceruum. Sic enim manifestum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia, scilicet habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Est insuper alius modus peruestigandi per similitudinem rationis. Non enim potest vnum quippiam idem sumi, quod quidem sepium, & spina, & os appellare oportet. Inerunt autem & iis, atque sequenter aliqua, quasi talis sit vna quadam natura.*

D ANTI. *Amplius autem alius modus est secundum analogum Eligere enim vnum idem non est accipere quod oportet vocare sepion, & spinam, & os. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiusmodi existente.*

Ostendit inuestigare propter quid reducendo ad aliquod commune analogum, & dicit quod alius modus inuestigandi propter quid est eligere commune secundum analogum, id est, proportionem. Contingit enim vnum accipere analogum quod est idem secundum speciem, vel genus, sicut os sepiarum quod vocatur sepion, & spina piscium, & ossa animalium terrestrium. Omnia enim ista conueniunt secundum proportionem, quia eodem modo se habent spinæ ad pisces, sicut ossa ad terrestria animalia. Ad hoc autem commune ana- E logum, quædam consequuntur propter vnitatem proportionis, sicut si communicarent in vna natura generis vel speciei, sicut esse coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eadem autem sunt nonnulla eorum, quæ proponuntur multipliciter. Quædam enim ex eo sunt ea, quia medium idem habent, veluti quia sunt omnia antiperistasis. Atque horum nonnulla sunt eadem genere, quæcunque differentias habent, ex eo, quia sunt diuersorum, vel alio modo, vt propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris existit. Vniuersa enim hæc idem sunt propositum genere, omnia*

omnia namque sunt plane reflexo, sed specie sunt diuersa. A

ANTI. Vide in annot. *Eadem autem problemata sunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius vt quoniam omnia antiperistasis, horum autem quædam genere sunt eadem, quæcunque habent differentias, ex quo aliorum, aut aliter sunt, vt propter quid echo, aut propter quid forma apparet, & propter quid iris. Omnia enim hæc vnum problema sunt genere, omnia enim repercussio sunt, sed specie altera.*

Ostendit quomodo multa problemata conueniunt in eo quod est propter quid. Et primo, quantum ad vnitatem medii 2. quantum ad ordinem mediorum, ibi [Alia autem.] Dicit ergo primo, B quod quædam problemata sunt eadem, inquantum, id est, conueniunt in eo quod est propter quid, propter hoc quod habent idem medium. Sicut per hoc medium quod est antiperistasis, id est, contra resistentia, vel repercussio multa demonstrantur. Sunt autem quædam eadem non simpliciter, sed genere, quæ quibusdam differentiis diuersificantur, quæ sumuntur vel ex diuersitate substantiarum, vel ex diuersitate modi fiendi. Sicut si quæratur propter quid fit echo, aut propter quid apparet scilicet aliquid in speculo, vel propter quid generatur iris. Omnia enim ista sunt idem problema quantum ad medium propter quid, quod est idem genere. Omnia enim causantur ex repercussione. Sed repercussiones differunt C specie. Nam echo fit per repercussionem aeris moti à corpore sonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio autem rei in speculo fit propter hoc quod in mutatione medii repercutitur ad speculum. Iris autem fit propter hoc quòd radii solares repercutiuntur ad vapores humidos.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium est sub alio medio, veluti propter quid Nilus, decrescente mense, magis affluat aquis? quia mensis decrescens similis magis hyemis est. Propter quid mensis decrescens, similis magis hyemis est? quia luna decrescit. Hæc enim sic inter sese habent, vt patet.*

ANTI. Vide in annot. *Alia autem ex eo quòd medium, quod sub altero medio est differunt problemata. Vt propter quid Nilus finiente mense, magis fluit? propter id, quòd vernior est finis mensis. Propter quid autem est vernior finis mensis? propter id, quòd luna deficit. Hæc quidem enim se habent adinuicem.*

Ostendit quomodo problemata conueniunt in propter quid secundum ordinationem mediorum, & dicit, quod quædam alia problemata sunt, quæ differunt abinuicem eo quod habent diuersa media, quorum vnum est sub altero, & ponit exemplum. Vtpote si quæratur propter quid Nilus in fine mensis scilicet lunaris magis inundat. Huiusmodi enim ratio est, quia finis mensis magis est pluuialis. Quare autem hoc fit accipitur per aliud medium, propter hoc, scilicet quod tunc deficit E luna, quæ habet dominium super humores, & ideo deficiente lumine eius magis commouentur vapores in aere, ex quo causatur pluuia. Et sic patet quod ista duo media sic se habent adinuicem, quod vnum eorum est sub altero.

LECTIO XVIII.

An Causa & effectus simul sint, & non sint inquirit.

ARGY. *Ambiget autem quispiam de causa, & de eo, cuius est causa, est ne tum causa, cum est id, cuius est causa, veluti, cum frondes decidunt: estne tum ipsa causa defluendi frondes, latitudo, inquam, foliorum, si id ipsum illius, sit causa. Vel cum deficit luna: estne tum interpositio terræ?*

ANTI. Tex. cō. 35. *De causa autem, & cuius est causa dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & causa est. Vt si folia fluunt, aut deficit luna & causa deficiendi, etiam folia cadendi erunt. Vt si huius est lata habere folia, deficiendi autem terram esse in medio.*

Postquam Philosophus ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid, hîc mouet duas quæstiones circa ipsum propter quid, quarum prima est de existentia causæ ad causatum, secunda pertinet ad vnitatem causæ, ibi [Vtrum autem contingat.] Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem. Secundo obiicit: ibi (Si enim non est.) Tertio soluit: ibi [Aut contingit vnius.] Lect. imm. seq. Dicit ergo primo, quod de causa, & causato potest aliquis dubitare, vtrum quando est vnum eorum, sit & aliud. Quæ quidem quæstio non est intelligenda quantum ad simultatem temporis, sed quantum ad simultatem consecutionis, vtpote si posito vno consequatur aliud simul tempore vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorum vno causa præcedit causatum. Nam lata folia habere est causa quod fluant folia alicuius arboris, non autem habere lata folia & folia fluere sunt simul tempore. In alio autem exemplo causa, & causatum sunt simul tempore, sicut interpositio terræ simul tempore, est cum defectu lunæ. Est ergo quæstio vtrum ad vnum istorum consequatur aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam si non est, aliqua alia erit, ipsorum causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna, aut si latitudo est foliorum, defluunt frondes,*

ANTI. Vide in annotatione. *Si enim non aliqua alia erit causa ipsorum. Si vero* D *causa fit, simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, fluit. Si igitur non sit simul itaque erunt.*

Obiicit ad propositam quæstionem, ostendens quod causa & causatum semper simul sunt secundum consequentiam, & ponit ad hoc duas rationes, quorũ prima sumitur ex ratione causæ & causati, & dicit quòd omne causatum oportet quod habeat aliquam causam. Vnde si posito isto causato, non simul ponitur quod ista eius causa sit, sequitur quod sit eius aliqua alia causa, & hoc ideo, quia necesse est quod causatum simul sit cum aliqua causa. Sicut ad hoc, quod est terram esse in medio, sequitur quod luna deficiat, & ad hoc quod est arborem habere lata folia, sequitur quod folia eius fluant. Si igitur non est dare aliam causam, sequitur quod simul sit cum hac causa. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Tum mutuò profectò demonstrabuntur. Sit enim A frondes deponit, B planta, cuius sunt folia lata, C vitis. Si igitur A cuilibet competit B. Omnis enim planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit, B vero C ipsi competit. Latas enim frondes qualibet vitis habet A etiam ipsi C competit. Omnisque vitis frondes suas deponit. Atque causa B medium est, vt patet. At licet etiam per foliorum defluxum lata vitem habere folia demonstrare. Sit enim D lata habere folia: abiicere frõdes E, vitis autẽ F. E igitur cuilibet inest F. Oĩs enim*

vitis abiicit suas frondes, D *vero cuilibet competit* E, *omnis namque planta, quę frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atque causa est foliorum defluxus.*

Et sic demonstrentur per altera. Sit enim folium
ANTI. *fluere in quo* A, *latum autem folium in quo* B, *vitis vero in quo* C. *Si autem in* B *est* A *omne enim latum folium folio fluit, in* C *autem* B, *omnis enim vitis est habens latum folium, in* C *igitur* A *omnis enim vitis folio fluit. Causa autem est* B *medium. Sed quoniam latis foliis vitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit enim* D *quidem latum folium,* E *autem folio fluere, vitis vero in quo* Z. *In* Z *igitur est* E *folio enim fluit omnis vitis, in* E *autem* D *omne enim fluens folio latum est folium, omnis itaque vitis latum est folium, Causa autem est folio fluere.*

Quæ quidem sumitur ex hoc, quod causa, & causatum per inuicem demonstrantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationem. Secundo remouet errorem, qui posset consequi, ibi [Si autem non contingit, &c.] Tertio probat quoddam quod supposuerat, ibi (Quod autem non deficere.) Circa primum dicit, quod etiam manifestum est, quod causa & causatum simul se consequuntur, si hoc verum est quod per inuicem demonstrentur, quia ad medium demonstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quod autem per inuicem demonstrentur probat in prædicto exemplo. Sit enim folium fluere in quo a, quæ est maior extremitas, latum folium habere in quo b, C quod est medium, vites verò accipiantur in quo c quod est minor extremitas. Sic igitur in b est a: quia omne, quod habet latum folium, folio fluit, in c autem est b quia omnis vitis habet folia lata, & sic concluditur quod a est in c, id est, quod omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc processu causa accipitur pro medio, & sic causatum per causam demonstratur. Contingit autem è conuerso demonstrare causam per causatum, scilicet quod vitis habet lata folia per hoc quod fluit. Accipiatur enim lata folia habere quasi maior extremitas, quæ est d fluere folia quasi medium, quod est e, vitis vero minor extremitas, quæ est z. Sic igitur e est in z, quia omnis vitis fluit folio, d autem est in e quia scilicet omne quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur quod omnis vitis sit D lati folii, & accipitur pro causa in consequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si fieri nequit, vt sint sibi mutuo causa, causa namque prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse, huius autem non est, causa deficere lunam. Atque demonstratio, quæ fit per causam, est propter quid, demonstratio vero, quæ non per causam fit, est ea, qua quippiam tantum esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem in ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit,*

ANTI. *Si autem non contingit causas esse adinuicem, causa enim prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere.* E *Si igitur quidem per causam est demonstratio, propter quia est, si vero non per causam, ipsius quia, quoniam in medio est cognouit, propter quid autem non.*

Excludit quendam errorem qui posset sequi ex præmissis, vt scilicet eadem ratione vnum prædictorum demonstretur ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, quod si non contingit quod aliqua duo sint sibi inuicem causæ scilicet in eodem genere, eo quod causa est prior eo, cuius est causa, non autem contingit idem esse prius & posterius, eodem mo- A do cum causa defectus lunæ sit terram esse in medio, non est possibile quod defectus lunæ sit causa eius quod terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quæ est per causam, est demonstratio propter quid, quæ autem nõ est per causam est ipsius quia, vt in primo habitum est sequitur quod ille, qui per defectus lunæ demonstrat quod terra sit in medio, cognoscit quidem quia non propter quid. Deinde cum dicit. Lectio. 24. & 23.

ARGY. *Atque deficere lunam non esse causam vt sit in medio terra, sed è contra causam esse, vt deficiat luna, inde perspici potest. In ratione namque deficiendi inest, in medio terra esse. Quare patet per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere,*

ANTI. B *Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi causa manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod est in medio. Quare manifestum est quod per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud.*

Probat quod supposuerat scilicet quod interpositio terræ sit causa defectus, & non è conuerso, & dicit manifestum esse quod lunam deficere non est causa eius, quod est terram esse in medio, sed è conuerso, quia in ratione eclypsis ponitur quod terra sit in medio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & propter quid sint idem, manifestum est quod defectus cognoscitur per interpositionem terræ, sicut per medium propter quid, & non è conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *An fieri potest, vt vnius plures sint causæ? Et enim si sit, vt idem primo de pluribus prædicetur, sit* A *quod quidem tam* B *quàm* C *competat primo: quorum alterum insit* D, *alterum si competat* E. *Inerit igitur ipsum* A *illis vtrisque,* E *inquam &* D. *Atque vt insit quidem ipsi* D *causa est ipsum* B, *vt competat autem ipsi* E *causa est ipsum* C. *Quare si causa est, necesse est & rem esse. Si vero res est, non est necesse inesse, quod est causa, sed causam quidem esse, non tamen omnem.*

ANTI. *Aut contingit vnius plures causas esse? Et namque si est idem de pluribus primum prædicari, sit* A *in* B *primo esse, & in* C *alio primo, & hoc sit in* D, *& illud in* E. *Erit itaque* A *in* D *&* E *vtraque. Causa autem est in* D *quidē* B, *in* E *autē* C. *Quare cum causa sit, necesse est rē esse, sed res cum sit, non necesse est quidē quod sit causa. Causam quidem necesse est esse, non tamen omnem.*

Soluit primam quæstionem ostendens in quibus verum sit quod causa, & causatum se sequantur, & in quibus non. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit in quibus non sit verum. Secundo in quibus sit verum, ibi [Aut si semper.) Dicit ergo primo, quod contingit vnum cõmune habere plures causas secundum quod conuenit diuersis, sicut esse vituperabile conuenit audaci propter excessum, timido autem propter defectum. Accipiatur ergo quod aliquod vnũ prædicetur de pluribus primo, & immediate, vt prædicetur a de b primo, & similiter de c sicut esse vituperabile de superabundantia & defectu, & ista duo, scilicet c, & b prædicentur de d & e, sicut superabundantia conuenit audaci, defectus autem timido. Prædicabitur itaque a de d & e, quia tam audax, quàm timidus est vituperabilis. Causa autem quod a sit in d est ipsum b. Est enim audax vituperabilis propter superabundantiam. Quod autem a insit ipsi e causa est ipsum c. Timidus enim vituperabilis est propter defectum. Patet ergo quod cum causa sit necesse est rem esse, quia siue a sit superabundantia siue defectus, necesse est aliquid esse vituperabile. Sed existente re, necesse est quidē quod aliqua causarũ sit, non tamen necesse est quālibet causā esse. Sicut posito quod aliquid sit vituperabile, non

non est necesse quod sit in superabundantia, sed A necesse est quod sit vel in superabundantia vel in defectu. Deinde cum dicit.

ARGY. *Aut si semper id, quod proponitur, vniuersale est, causa quoque tota quadam est, & id, cuius est causa, vniuersale etiam est. Veluti foliis spoliari, toti cuidam inest determinato, & si species sunt illius & his vniuersaliter, aut plantis, aut huiusce modi plantis competit. Quare & medium in his, & id, cuius est causa, æqua sint oportet, & conuertantur, veluti propter quid arbores foliis spoliantur? Quid si id ipsum ob congelationem esse oportet? & si congelatio non cuiuis inest, sed arbori: foliis arborem spoliari oportet.*

ANTI. *Aut si semper est vniuersale propositum, & causa* B *quoddam totum est, & cuius est causa vniuersaliter, vt folio fluere in toto quodam determinatum est, & si species ipsius sint multæ, & vniuersaliter igitur, aut plantis, aut huiusmodi plantis. Quare medium æquale oportet esse in iis, & cuius est causa, & conuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter densitatem huiusmodi folio fluit arbor, oportet esse densitatem, si densitas est, non in qualibet, sed in arbore, folio fluit.*

Ostendit in quibus necesse sit simul se consequi causam & causatum, & dicit quod si aliquid quæratur in vniuersali, accipiatur tam causa quam id, cuius causa, & quæritur in vniuersali, tunc oportet quod ad causam semper sequatur effectus, & C ad effectum causa. Sicut hoc quod est fluere folio non conuenit primo pluribus, vt erat in præmisso exemplo, sed determinatè vni primo communi, quamuis illius communis sint multæ species, quibus vniuersaliter conuenit, quod fluunt folio, puta si accipiamus plantas, vel plantas tales scilicet lata folia habentes. Vnde in omnibus istis oportet accipere æquale medium, ita quod conuertatur causa, & id cuius est causa. Sicut si quæramus quare arbores fluant folio? si accipiatur causa huiusmodi esse propter hoc quod humidum est condensatum & sic facilius desiccabile, sequetur quod si causatum sit, quod etiam causa sit, puta si fluit arbor, quod sit condensatio humoris. Et è conuerso oportet quod posita causa in tali subiecto ponatur effectus, vtputa si condensatio humoris est non in quacunque re, sed in arbore, sequitur quod folia fluant.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem causæ vnitas effectus sequatur, & è conuerso.

ARGY. *At quæret quispiam rursus, si fieri possit, vt non eadem eiusdem sit vniuersis causa, sed diuersa, necne?*

ANTI. *Vtrum autem contingat non eandem causam eiusdem in omnibus, sed alteram, aut non?*

Postquam Philosophus determinauit quæstionem motam vtrum ad existentiam effectus sequatur existentia causæ, & è conuerso, hîc inquirit vtrum ad vnitatem causæ sequatur vnitas effectus, & è conuerso. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo ad vnitatem effectus sequatur vnitas causæ. Secundo ex hoc manifestat consecutionem causæ, & effectus, ibi [Habet autem sic consequi. [Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem quæ est vtrum contingat quod eiusdem effectus non sit eadem causa in omnibus, sed alia & alia, vel non. Videbatur enim in solutione præmissæ quæstionis supponi quod contingat vnius effectus in diuersis rebus esse diuersas causas. Secundo.

ARGY. *Aut si per se quidem est demonstratum, & non per signum aut per accidens, id fieri nequit, quippe cum ipsum medium extremi sit ratio. Si vero non hoc pacto est demonstratum, fieri potest.*

ANTI. Vide in annot. *Aut si quidem per se demonstretur, & non secundum signum, aut accidens, non potest autem esse. Ratio enim vltimi medium. Si vero non sic est, contingit.*

Soluit quæstionem distinguendo. Contingit enim aliquid assignari pro causa alicuius effectus tripliciter. Vno modo accipiendo causam per se, & sic demonstratiue concludendo effectum. Alio modo accipiendo signum. Tertio modo accipiendo aliquod accidens. Si ergo accipiatur pro causa id, quod per se est medium demonstrationis, non potest esse nisi vna causa vnius effectus in omnibus. Et hoc probat, quia hoc medium per se in demonstrationibus est ratio vltimi, id est, diffinitio maioris extremitatis. Quæ tamen si demonstrari Lib. 2. lc. 7. indigeat de subiecto, demonstrabitur per diffini- ex 6. in 8. tionem subiecti, vt supra habitum est. Manifestū est autē, quod vnius vna est diffinitio. Vnde oportet quod vnius effectus nō accipiatur nisi vna causa, quæ est mediū demonstrationis. Si vero non accipiatur quasi causa inferens id, quod est per se medium demonstrationis, sed accipiatur pro medio aliquod signum vel aliquod accidens, tunc contingit vnius effectus accipi quasi plures causas in diuersis, sicut patet in exemplo superius posito. Per se enim causa quod aliquid sit vituperabile est præter rectam rationem. Sed quod aliquid sit superabundans, vel deficiens est signum eius quod est præter rectam rationem. Tertio ibi.

ARGY. *Fit autem id, cuius, & id, cui est causa, per accidens considerentur. Non tamen ex numero eorum esse videtur, quæ proponuntur. Quod si ita non est similiter habebunt & medium. Si enim æquiuoca sint, medium habebunt similiter, veluti propter quid etiam mutuo ordine similitudinem subeunt rationum. Est enim alia causa in lineis, & in numeris Atque eadem alia quidē est, vt linearum rationem subit. Eadem autem vt tale habet incrementum, & eodem in omnibus modo. Vt color autem colori, figuraque figuræ sit similis, alia erit a-* D *lij causa. Simile namque in his est æquiuocum. In figuris enim in similitudine forsitan rationū, consistit, quæ inter latera sunt, & angulorū æqualitate. In coloribus autem in vnitatem ipsius sensus, aut aliquo tali, ea vero, quæ similitudine rationum eadem sunt, medium identidem similitudine rationum idem habebunt.*

ANTI. Vide in annot. *Est autē & causam, & cuius causa, in quo cōsiderare secundū accidens, immo videntur problemata esse. Si autem non, similiter se habebit medium. Siquidē æquiuocū, & æquiuocū mediū est, si vero sicut in genere sit, similiter se habebit, vt propter quid vicissim analogū. Alia enim est causa in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantū autē linea est non eadē est, inquantū autē habens augmēta huius eadē sicut in omnibus. Simile autē* E *esse colorem colori & figurā figuræ, aliā causam esse, æquiuocum enim est simile in omnibus. Hoc quidē est fortassis secundum analogiā habere latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus autē vnū sensum esse, aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum autem analogiā eadem sunt & medium se habet secundum analogiam.*

Manifestat positam solutionem ostendens membra diuisionis positæ esse possibilia, & dicit quod contingit & id, quod est causa, & id, cuius est causa considerare secundum accidēs, sicut musicus per accidens est causa domus, cuius per se est causa ædificator, qui tamen est causa receptaculi

latronum per accidens, si hoc contingat in domo fieri, quinimmo etiã ipsa problemata videntur esse per accidens. Si vero non accipiatur per accidens causa & causatum, oportet quod medium quod accipitur pro causa similiter se habeat cum effectu, cuius demonstratio quæritur, vtpote si aliqua sunt æquiuoca, & medium commune quod accipitur erit æquiuocum. Si autem non sint æquiuoca, sed conueniant quasi in genere, & medium erit commune sicut genus, sicut vicissim analogum, id est, commutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris & lineis, in quibus habet quodammodo aliam causam, & quodammodo eandem. Aliam quidem secundum speciem, inquantum scilicet alij sunt numeri, & alij lineæ, sed est genere eadem, inquantum scilicet tam lineę, quàm numeri conueniunt in hoc quod habent tale augmentum, ex quo in eis commutata proportio demonstratur. Aliud autem exemplum subiungit in æquiuocis, & dicit quod eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, quia æquiuoce dicitur vtrobique. In figuris enim nihil est aliud esse simile, quàm quod latera habeant analogiam, id est, quod sint adinuicem proportionabilia, & quod anguli sint æquales. Sed in coloribus esse simile est quod faciant eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud huiusmodi. Tertio autem dicit de his, quæ conueniunt secundum analogiam, quoniam in his oportet esse medium vnum secundum analogiam, sicut supradictum est, quia tam iris quàm echo est quædam repercussio.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Causa autem, & id cuius est causa, atque id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum, Nam si hoc sumas, per singula, id, cuius est causa, ad plura se extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulum atque quadratum. Quod si omnia sumas, æquatur. Sunt enim quæcunque quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est autem ipsum medium extremi ratio primi. Quo circa scientiæ omnes per diffinitionem fiunt, veluti spoliari frondibus simul sequitur vitem, atque excedit. Et ficum item atque excedit, sed non omnis superat, se æquatur. Si igitur primum medium sumpseris, ratio illud erit abiiciendi folia. Erit enim primum quidem medium versus extremum alterum, tales, inquam, vniuersis esse, deinde medium huius succum congelari, vel aliquid aliud tale. At si quispiam interrogauerit quid est defluere folia? congelari respondebimus eius succum, qui in seminis coniunctione consistit.*

ANTI. Vide in annot. *Habet autem sic consequi causam adinuicem, & cuius est causa, & in quo est causa. Vnumquodque quidem accipienti, & cuius est causa, & causa in plus est, vt in quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt, quàm in triangulis, aut quadrangulis, in omnibus autem & in æque. Quæcunque enim quatuor rectis æquales quæ sunt extra, & medium similiter est. autem medium ratio primi termini. Ex quo omnes scientiæ sunt per diffinitiones, vt folia fluere similiter sequitur vitem, & excellit ficum, & non omnia, sed æqualium est. Si vero accipiat aliquis primum medium, ratio fluendi folium est. Erit enim primum quidem quod in altera medium, quoniam huius sunt omnia, Sit huiusmodi medium quoniam succus densatur, aut aliquid huiusmodi, quid autem est folia fluere? densari in contractu seminis succum.*

A Ostẽdit secundũ præmissa qualiter sibiinuicẽ causæ consequantur. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit consecutio causæ & effectus. Secundo ordinat huiusmodi consequentiam in figura syllogistica, ibi [in figuris autem.] Tertio mouet quandam dubitationem ex præmissis, ibi [Si autem in atomum.] Dicit ergo primo quod talis modus consequentiæ inuenitur inter causam, & causatum & subiectum cui inest illud causatum, quod si aliquis accipiat secundum vnum aliquid particulare id, cuius causa quæritur, erit in plusquam causa vel subiectum, sicut habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis conuenit triangulo eadem ratione, quia tres anguli eius extrinseci simul cum tribus intrinsecis sunt æquales sex rectis. Cum igitur tres intrinseci sint æquales duobus rectis, sequitur quod tres extrinseci sint æquales quatuor rectis. Etiam quadrangulus habet quatuor angulos æquales quatuor rectis, sed alia ratione. Anguli enim eius intrinseci & extrinseci sunt æquales octo rectis, sed anguli intrinseci quadranguli sunt æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. Sic igitur habere angulos exteriores æquales quatuor rectis est in plusquam triangulus, aut quadrangulus, sed si simul accipiantur, æqualiter se habebunt. Quæcunque enim figuræ communicant in hoc quod habeant angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet quod similiter communicent in medio, quod est causa æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc probat sicut & prius, per hoc quod medium est diffinitio maioris extremitatis. Et inde est quod omnes scientiæ fiunt per diffinitionem. Probat autem hoc per exemplum in rebus naturalibus. Hoc enim quod est folia fluere, consequitur ad vitem, & pera ex pluribus consequitur etiam ad ficum excedit ipsam, tamen est excessiuum omnium quibus conuenit, sed est eorum sicut æqualium. Si ergo aliquis velit accipere id, quod est primum medium respectu omnium, erit hæc diffinitio eius, quod est folia fluere quæ quidem diffinitio erit primum medium ad alia, eo quod omnia talia sunt. Et iterum huius accipietur aliquod aliud medium, puta quod succus densatur per desiccationem, vel aliquid aliud huiusmodi. Vnde si quæratur quid est folia fluere dicemus, quod nihil aliud est quàm condensari succum seminis in contactu, scilicet folij ad ramum. Deinde cum dicit.

In figuris autem hoc pacto quispiam assignabit, quærentibus quonam pacto se sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur A cuilibet inesse B, ipsum autem B cuique competat eorum quæ sunt D. A igitur vniuersale hisce fuerit, quæ sunt D. Etenim id vniuersale dico quod non conuertitur. Id autem vniuersale voco primum, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, vniuersa autem conuertuntur atque æquantur. B igitur causa est, vt A cunctis hisce competat, quæ sunt D. Oportet ergo ipsum A ad plura sese extendere, quàm ipsum B. Quod si ita non est, cur magis hoc erit illus causa? Quod si B non omnibus competit, E erunt vniuersa illa vnum quid aliud ab ipso B. Alioquin quonam pacto dicere licebit, A quidem ipsum omni competere E, ipsum autem E non omni competere A? Cum vero non erit aliqua causa, nam ipsum A cunctis competit D, at ipsis etiam E, & ipsa igitur vnum quid erunt, atque id considerare oportet, & sit C. Fieri igitur potest, vt eiusdem, sed non eisdem ARGY.

dem specie plures sint causæ, veluti vt longæ sint vitæ quadrupedes quidem causa est ipsas bili vacare, volucres autem ipsas esse siccas, aut aliquid aliud.

ANTI. Vide in annot. *In figuris autem sic assignabit quærentibus consecutionem causæ & cuius est causa, sit enim A quidem, in B omni, B autem in vnoquoque eorum quæ sunt D B quidem vniuersaliter vtique in ipsis erit D. Hoc autem dico vniuersale, quod non conuertitur, omnia autem conuertuntur & exceduntur. In ipsis igitur esse causa ipsius, A B est. Oportet itaque in plus quam B extendi. Si vero non, quid magis erit causa hoc illius? Si ergo in omnibus, E est A, erit aliquod vnum illa omnia aliud A B. Si enim non quomodo erit dicere, quoniam in quo est E sit A omni, in quo autem A non omni sit E? Propter quod enim erit aliqua causa, vt A sit in omnibus E. Si itaque quæ sunt E erunt, aliquod vnum considerare oportet, & sit C. Contingit igitur & plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie, vt longæ vitæ esse quadrupedia, causa est non habere choleram, volatilia autem sicca esse, aut aliqua alia.*

Ordinat modum prædictæ consecutionis in figura syllogistica, & dicit quod si quæratur consecutio causæ causati, sic poterit assignari secundum figuras syllogismorum. Si enim a in omnibus b, b autem in vnoquoque eorum, quæ sunt d, sed in plusquam d. Sic igitur b vniuersaliter erit in his quæ continentur sub d secundum quod vniuersaliter dicitur inesse, quod non conuertitur, sed primum vniuersale est, cui vnumquodque quidem contentorum sub eo non conuertitur. Omnia autem simul accepta conuertuntur cum primo vniuersali, sed excedunt quodlibet eorum, quæ sub eo continentur sub d causa est b. Oportet ergo quod a extendatur in plusquam d. Si autem non, sed se haberet ex æquo, quare magis b esse causa in inferendo quod a sit in d quàm è conuerso? Potest enim ex vtroque conuertibilium concludi aliud. Ponatur igitur vlterius quod à prædicetur de omnibus in quibus est e, sed non conuertitur, oportet enim dicere quod illa omnia, quę continentur sub b, sint aliquid vnum diuersum ab eo quod est b. Si enim non esset aliud e quàm b, quomodo esset verum dicere quod a inesset omni b, & non è conuerso, cum a non sit nisi in e & in b? ita sequeretur si e & b non essent aliud quàm a, non esset in plusquàm e. Supponatur ergo quod a sit in plusquam d, & quam e. Quare ergo non poterit inueniri aliqua causa propter quam insit omnibus quę sunt in d? Et hæc causa est b. Sed adhuc quærendum est vtrum & omnia quæ continentur sub e, habeant aliquam vnam causam, & sit talis causa c. Igitur concludit quod contingit eiusdem esse plures causas, sed non eiusdem secundum speciem. Sicut eius quod est a, causa est b & c, sed b est causa quod a insit his quæ continentur sub d, cautem est causa quod a insit his, quæ continentur sub e. Et ponit exemplum in his rebus naturalibus. Sit enim hoc, quod est esse longæ vitæ, quasi a, quadrupedia quasi d, sed non habere choleram scilicet superfluam, sit quasi b, quod est causa in quadrupedibus longæ vitæ, volatilia autem quasi e. siccum autem esse vel aliquid aliud huiusmodi quod est in eis causa longæ vitæ, aut aliquid aliud huiusmodi sit quasi c. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod si non statim accidunt ad indiuiduum, & si non solum vnum, sed plura sunt media, plures etiam & causæ sunt. Vtrum autem mediorum sit singulis causa, vtrum id, quod est versus vniuersale primum, an id, quod versus singula collocatur? Patet igitur ea esse, quæ propinquissima sunt vnicuique cui est causa. Nam vt primum sit sub vniuersali, hoc est causa, veluti vt A competat ipsi D causa est ipsum C. Vt igitur A competat ipsi C, causa est ipsum C, at vt huic insit, idipsum. At enim de ratiocinatione quidem demonstrationeue quidnam vtrumque sit, & quo sit modo satis iam patuit, & simul etiam demonstratiua scientia. Est enim idem.*

ANTI. Vide in annot. *Si autem in atomum non statim veniunt non solum vnum medium est, sed plura, & causæ plures sunt. Et qualis est causa mediorum, quæ ad vniuersale prima est, aut quæ ad singulare singularium? Manifestum igitur est quòd magis proxime vnicuique proxima est causa. Primum quidem sub vniuersali esse, hæc est causa, vt in D quod est C, ipsius B causa est. In D quidem igitur esse C, causa est ipsius A, in C autem A B, in hoc autem eadem est. De syllogismo & demonstratione quid vnumquodque sit, & quomodo sit, manifestum est. Similiter autem & de scientia demonstratiua. Idem enim est.* Tex. cō. 26.

Mouet quandam dubitationem ex præmissis. Dictum est supra quod non statim à principio venitur in aliquod atomum, id est, indiuisibile, in quo inueniatur illud, cuius causa quæritur, sed statim inueniuntur multa & indiuisa, in quibus illud vnum innenitur, & non est vnum medium per quod de omnibus illud vnum demonstretur, & causæ possibiles sunt. Est ergo dubitatio si illorum mediorum oporteat aliquam causam accipere, vtrum oporteat eam accipere ex parte vniuersalis primi, puta ex parte ipsius a, vel ex parte singularium, id est, eorum, quæ sunt minus communia? sicut supra accipiebatur e & d vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc respondens dicit quod oportet semper media accipere quæ sunt propinquiora subiecto, in quo quæritur causa illius communis causati: & sic oportet procedere quousque perueniatur ad id, quod est immediatum communi causato. Et huius rationem assignat, quia illud quod est ex parte eius quod continetur sub aliquo cōmuni, est ei causa quod sit sub illo cōmuni, sicut d est sub b, & sic c sit causa d, quod b insit ei. Et ex hoc sequitur vlterius quod c sit causa quod a insit d, & quod a insit c, b est causa; Ipsi autem b inest a, per seipsum & immediate. Vltimo autem epilogat ea, quæ dicta sunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit quod manifestum est ex præmissis tam in libro Priorum, quàm in libro Posteriorum de syllogismo, & demonstratione quid sit, & quomodo fiat vtrumque, & similiter manifestum est de scientia demonstratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc enim ad idem pertinet, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra in primo habitum est.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonstrationis principia à nobis cognoscantur, determinat.

ARGY. *De principijs autem quoniam pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoscit, hinc patefiet, si antea dubitabimus.*

ANTI. *DE principijs autem quomodo fiunt cognita principia, & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestum, dubitantibus quidem primum.*

Postquam Philosophus ostendit quomodo cognoscatur id, quod est principium demonstrationis sicut medium scilicet quid, & propter quid, hîc ostendit quomodo cognoscantur prima principia demonstrationis communia. Et primo dicit, de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi [Quod quidem igitur, &c.] Dicit ergo primo quod ex his, quæ sequentur manifestum erit de principiis primis indemonstrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoscantur. Hoc tamen ordine obseruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde cum dicit.

ARGY cā. 4. *Fieri itaque non posse, vt demonstratione quisquam scientiam consequatur, si non cognoscat prima principia vacantia medijs, prius est dictum, ac explicatum.*

ANTI. Tex.cō.17. *Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius.*

Exequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit, ibi [Necesse itaque est habere, &c.] Circa primum tria facit. Primo præmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones, ibi [Immediatorum autem, &c.] Tertio obiicit ad quæstionem, ibi [Siquidem, &c.] Dicit ergo primo quod dictum est quod non contingit aliquid scire per demonstrationem, nisi præcognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam quæ est demonstratione, vtile est vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit autem quispiam, vtrum cognitio eorum, quæ medijs vacant, sit eadem, an autem non eadem, & vtrum scientia sit vtriusque, an autem non sit, sed alterius quidem scientia, alterius autem aliquid aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur, an insint quidem, sed lateant.*

ANTI. *Immediatorum autem cognitio vtrum eadem est, aut non eadem dubitabit vtique aliquis, & vtrum scientia vtriusque: aut est, aut non est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit, & vtrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.*

Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionem principiorum, quarum prima est, vtrum omnium immediatorum principiorum sit eadem cognitio vel non. Secunda dubitatio, est vtrum omnium immediatorum sit scientia, vel nullorum, aut sit scientia quorundam, aliorum vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæstio est, vtrum habitus istorum principiorum fiat in nobis cum prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, sed tamen nos lateat.

A ARGY. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sane. Fit enim vt lateat nos habentes certiores demonstratione cognitiones has habere.*

ANTI. Vide in annot. *Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit enim & certissimas habitas cognitiones demonstrantem latere.*

Obijcit ad quæstionem vltimam, ad quam aliæ ordinantur. Et primo obijcit ad vnam partem, & dicit, quod est inconueniens dicere quod habeamus habitus horum principiorum, & lateat nos. Manifestum est enim quod illi, qui habent cognitionem principiorum, habent certiorem cognitionem cognitione, quæ est per demonstrationem. Non enim potest haberi ita quod lateat habentem. Dictum est enim in principio

B Lect. 4. tex. Expo. libri, quod ille, qui habet scientiam, scit quod impossibile est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse quod aliquis habeat cognitionē principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tamen inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi.

ARGY. *Si vero non habentes prius acquirimus, quonam pacto cognoscamus, atque discamus, ex non antecedenti cognitione? Id enim fieri nequit, vt de demonstratione etiam dicebamus.*

ANTI. *Si autem accipimus non habentes prius, itaque qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non præexistenti cognitione? Impossibile enim est sicut in demonstratione diximus.*

C Obijcit ad contrarium. Si enim aliquis dicat quod accipimus de nouo habitus principiorum, cum prius eos non habuerimus, relinquitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est enim aliquid addiscere nisi præexistenti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationem diximus. Immediata autē principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere non possumus, quia præexistens cognitio est certior, cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt. Nulla autem cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorum. Vnde non videtur, quòd possumus ea cognoscere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi. Lib. 1. lect. 1 tex. ex. 1. & lect. 6. t. ex. 2.

D ARGY. *Constat igitur fieri non posse, vt aut habeamus ipsos, non enim sane ignoraremus, aut ignorari, nullumque habentes habitum, consequamur.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quoniam neque habere possibile est ignorantibus, & neque non habitantibus habitum fieri.*

Concludit ex præmissis duabus rationibus qnod neque possibile est semper habere cognitionem horum principiorum, quæ nos lateant, neque etiam possibile est quod in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignorantia præcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit. Expo. t.

E ARGY. *Necesse est itaque vim quidem nos aliquam, potentiamque habere, non tamen talem, vt his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior.*

ANTI. *Necesse itaque est habere quandam quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, vt sit his honorabilior secundum certitudinem.*

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimam. Secūdo soluit duas primas, ibi [Quoniam autem eorum, quæ circa intellectum, &c.] Circa primum duo facit. Primo soluit dubitationem. Secundo manifestat solutionem positam,

tam, ibi [Quod autem dictum est olim, &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit quod oportet aliquid cognoscitiuum in nobis præexistere. Secundo ostendit quid sit illud, ibi [Vtimur autem, &c.] Tertio ostendit quomodo ex præexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorum cognitio, ibi [Ex sensu quidem, &c.] Dicit ergo primo quod necesse est à principio in nobis esse quandam potentiã cognoscitiuam, quæ scilicet præexistat cognitioni principiorum, non tamen talem quæ sit potior quantum ad certitudinem cognitione principiorum. Vnde non eodem modo principiorum cognitio fit in nobis ex præexistenti cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationem, quia cognitio eorum quæ cognoscuntur per demõstrationem, id est, cognitio conclusionum fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorum, id est, ex habitu, sed cognitio principiorum fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videtur autem idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent vim quandam insitam discernendi, quam quidem vniuersi sensum appellant.*

ANTI. *Videtur autem hoc inesse omnibus animalibus. Habent enim naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus sensum.*

Ostendit quid sit illud principium cognoscitiuum præexistens. Et quantum ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorum primus est hoc quod videtur inesse communiter omnibus animalibus, quod omnia habent quandam connaturalem potentiam ad iudicandum de sensibilibus, quæ vocatur sensus, quæ non acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi.

ARGY. *Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit formæ sensibilis mansio, in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, hisce, præter ipsum sentire, non est cognitio, aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit formæ mansio. In quibus autem fit, vt cum sentiunt vnum quid anima habeant.*

ANTI. *Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mansio est sensibilis, in aliis autem non fit. In quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, non est in his cognitio, vltra quam sentiunt. In quibuscunque autem sentientibus est habere vnum quoddam in anima.*

Et dicit quod cum sit sensus in omnibus animalibus, in quibusdam eorum remanet aliqua impressio sensibilis abeunte re sensibili, sicut cõtingit in omnibus animalibus perfectis. In quibusdam autem non contingit hoc, sicut in quibusdam animalibus imperfectis, sicut patet in his quæ non mouentur motu progressiuo. Et forte contingit quod circa aliqua animalia remanet aliqua impressio quantum ad aliqua sensibilia, quæ sunt vehementiora, non autem quantum ad aliqua quæ sunt debiliora. In quibuscunque igitur animalibus omnino nulla impressio remanet sensibilis, huiusmodi animalia nullam cognitionem habent, nisi dum sentiunt. Et similiter animalia, in quibus nata est remanere talis impressio, si circa aliqua sensibilia in eis non remanet, non possunt habere aliquam cognitionem nisi dum sentiunt. Sed animalia in quibus inest huiusmodi remansio impressionis contingit adhuc habere quandam cognitionẽ in anima præter sensum, & ista sunt, quæ habent

A memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

In his, cum multa talia fiunt, differentia quædam emergit, vt quibusdam ex talium mansione ratio fiat, quibusdam non fiat. ARGY.

Multis igitur factis huiusmodi, iam differentia quædam fit. Quare in his quandam est fieri rationem ex talium memoria, in aliis vero non. ANTI. Vide in anno.

Et dicit quòd cum multa sint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius est quædam differentia. Nam in quibusdam eorum fit ratiocinatio, de his, quæ remanent in memoria, sicut in hominibus, in quibusdam autem non, sicut in brutis. Deinde cum dicit.

B *Ex sensu igitur fit memoria quemadmodum dicimus, ex memoria vero sæpius eiusdem facta, experientia nascitur. Plures enim memoriæ numero vna experientia est. Experientia vero, aut ex omni vniuersali quietem iam in anima consecuto, quod est vnum præter multa, quodque in omnibus illis vnum inest, idemque principium artis atque scientiæ, pullulat. Artis, si sit circa generationem, scientiæ, si sit circa id, quod est. Neque igitur determinati habitus insunt, neque ab aliis ad cognoscendum magis aptis habitibus, sed à sensu fiunt (vt diximus) veluti in prælio facta fuga, sistente vnus, stetit, & alius, deinde alius, donec ad principium est peruentum. Anima autem est talis, vt possit id pati.* ARGY.

Ex sensu quidem igitur fit memoria sicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multæ enim memoriæ numero, experimentum est vnum. Ex experimento autem, aut ex omni quiescente vniuersali D *in anima vno præter multa, quod cum in omnibus vnũ sit & idem, illud est artis principium, & scientia. Siquidem circa generationem artis est, si vero circa esse scientiæ. Neque igitur determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt inuersione pugnæ. Vno enim stante alter stetit, postea alter, quousque in principium veniat. Anima autem cum huiusmodi, sit qualis possit pati hoc.* ANTI. Vide in anno.

Ostendit secundum prædicta quomodo in nobis fiat cognitio primorum principiorum, & cõcludit ex præmissis quod ex sensu fit memoria, in illis scilicet animalibus in quibus scilicet remanet impressio sensibilis, sicut supra dictum est. Ex memoria autem multoties facta circa eandem rem in diuersis tamen singularibus fit experimentum, quia experimentum nihil aliud videtur, quàm accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tamen experimentum indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quam confertur vnum ad aliud, quod est proprium rationis. Puta cum talis recordatur quod talis herba multoties sanauit multos à febre, dicitur experimentum quod talis sit sanatiua febris. Ratio autem non sistit in experimento particularium, sed ex multis particularibus in quibus expertus est, accipit vnum commune quod firmatur in anima & considerat illud absque consideratione alicuius singularium, & hoc accipit vt principium artis & scientię. Puta diu medicus considerauit hanc herbam sanasse Socratem febrientem, & Platonem, & multos alios singulares homines, cum autem sua consideratio ad hoc ascendit, quod talis species herbę sanat febrientem simpliciter, hoc accipitur vt quædam regula artis medicinæ. Hoc est ergo quod dicit quod sicut ex memoria fit experimentum, ita etiam ex experimento, aut etiam vlterius ex vniuersali quiescente in anima, quod scilicet accipitur ac si in omnibus ita sit sicut est experimentum in quibusdam. Quod quidem

Experimẽtum quid.

vniuerſale dicitur eſſe quieſcens in anima inquantum ſcilicet conſideratur præter ſingularia in quibus eſt motus. Quod etiam dicit eſſe vnum præter multa, non quidem ſecundum eſſe, ſed ſecundum conſiderationem intellectus, qui cōſiderat naturam aliquam puta hominis, non reſpiciendo ad Socratem, & Platonem. Quod etſi ſecundum conſiderationem intellectus ſit vnum præter multa, tamen ſecundum eſſe eſt in omnibus ſingularibus vnum & idem, non quidem numero, quaſi ſit eadem humanitas numero omnium hominum, ſed ſecundum rationem ſpeciei. Sicut enim hoc album eſt ſimile illi albo in albedine, non quaſi vna numero albedine exiſtente in vtroque, ita etiam Socrates eſt ſimilis Platoni in humanitate, non quaſi vna humanitate numero in vtroque exiſtente. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuerſali per experimentum accepto eſt in anima id, quod eſt principium artis & ſcientiæ. Et diſtinguit inter artem, & ſcientiam, ſicut etiam in 6. Ethic. vbi dicitur quod ars eſt recta ratio factibilium. Et

Lectio. 3. com. 4. ideo hic dicit, quod ſi experimento accipiatur aliquod vniuerſale circa generationem, id eſt, circa quæcunque factibilia, puta circa ſanationem, vel agriculturam, hoc pertinet ad artem. Scientia vero vt ibidem dicitur eſt circa neceſſaria, & ideo ſi vniuerſale conſideretur circa ea, quæ ſemper eodem modo ſunt, pertinent ad ſcientiam, puta circa numeros vel figuras. Et iſte modus, qui dictus eſt competit in principiis omnium ſcientiarum & artium. Vnde concludit quod neque præexiſtunt in nobis habitus principiorum quaſi determinati & completi, neque etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus præexiſtentibus, ſicut generatur in nobis habitus ſcientiæ ex præcognitione principiorū, ſed habitus principiorum ſunt in nobis à ſenſu præexiſtente. Et ponit exemplum in pugnis quę fiunt per reuerſionem exercitus deuicti fugati. Cum enim vnus eorum per fecerit ſtatum, id eſt, immobiliter cœperit ſtare & non fugere, alter ſtat adiungens ſe ei, & poſtea alter, quouſque tot congregentur, quod faciunt principium pugnæ, ſic etiam ex ſenſu & memoria vnius particularis, & iterum alterius, & alterius quandoque peruenitur ad id, quod eſt principium artis & ſcientiæ, vt dictum eſt. Poſſet autem aliquis credere quod ſolus ſenſus, vel memoria ſingularium ſufficiat ad cauſandum intelligibilem cognitionem principiorum, ſicut poſuerunt quidam antiqui non diſcernētes inter ſenſum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philoſophus ſubdit, quod cum ſenſu oportet præſupponere talem naturam animæ, quæ poſſet pati hoc, id eſt, ſit ſuſceptiua cognitionis vniuerſalis, quod quidem fit per intellectum poſſibilem, & iterum quòd poſſit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abſtractionem vniuerſalium à ſingularibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod autem dictum eſt antea, ſed non dilucide dictum eſt, id rurſus dicemus. Nam cum ſteterit vnum, quæ non differunt, primum vniuerſale tum in anima naſcitur. Et enim ſentit illud quidem ſingulare. Senſus autem eſt ipſius vniuerſalis, vt hominis, ſed non Calliæ hominis. Rurſus in his ipſis ſtat, quouſque ad ea ſtet, quæ partibus vacant, atque ad ipſa vniuerſalia, veluti tale animal, donec ſtet animal, & in hoc modo eodem. Ne-*

A *ceſſe eſt igitur nobis, vt ex hiſce patet, ipſa prima inductione cognoſcere. Sic enim & ſenſus efficit in nobis ipſum vniuerſale.*

Quod autem dictum eſt olim alibi, non autem plane dictum eſt, iterum dicamus. Stante enim vno indifferentium, primum quidem vniuerſale in anima eſt. Et namque ſentire quidem ſingulare eſt, ſenſus autem vniuerſale eſt, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his ſtatur, quouſque vtique impartibilia ſtent, & vniuerſalia, vt huius animalis, quouſque animal, & in hoc ſimiliter. Manifeſtum eſt, quoniam nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt. Et Namque ſic ſenſus vniuerſale facit.

Manifeſtat quod dictum eſt in præcedenti ſolutione, quantum ad hoc, quod experimento

B ſingularium accipitur vniuerſale, & dicit quod illud, quod ſupra dictum eſt, & non plane, quomodo ſcilicet experimento ſingularium fiat vniuerſale in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifeſtetur. Si enim accipiantur multa ſingularia, quæ ſunt indifferentia quantum ad aliquid vnum eis exiſtens, illud vnum ſecundū quod non differunt, in anima acceptum, eſt primum vniuerſale, quicquid ſit illud, ſiue ſcilicet pertineat ad eſſentiam ſingularium, ſiue non. Quia enim inuenimus Socratem, & Platonem, & multos alios eſſe indifferentes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum ſcilicet album q. vniuerſale, quod eſt accidens. Et ſimiliter quia inuenimus Socratem, & Platonem &

C alios eſſe indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differunt ſcilicet rationale accipimus quaſi vniuerſale, quod eſt differentia. Qualiter autem hoc vnum accipi poſſit, manifeſtat conſequenter. Manifeſtum eſt enim quod ſingulare ſentitur proprie & per ſe, ſed tamen ſenſus eſt quodammodo & ipſius vniuerſalis. Cognoſcit enim Calliam, non ſolum inquantum eſt Callias, ſed etiam inquantū eſt hic homo, & ſimiliter Socratem inquantum eſt hic homo. Et inde eſt quod tali acceptione ſenſu præexiſtente, anima intellectiua poteſt conſiderare hominem in vtroque. Si autem ita eſſet, quod ſenſus apprehenderet ſolum id, quod eſt particularitatis, & nullo modo cum hoc apprehenderet vniuerſale in particulari, nō

D eſſet poſſibile quod ex apprehēſione ſenſus cauſaretur in nobis cognitio vniuerſalis. Et hoc idē manifeſtat conſequenter in proceſſu, qui eſt à ſpeciebus ad genus, & ſubdit quod iterum in his ſcilicet in homine, & equo anima ſtat per conſiderationem, quouſque perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod eſt vniuerſale. Vtputa conſideramus tale, & tale animal, puta hominem & equum, quouſque perueniatur ad commune animal quod eſt genus ſuperius. Quia igitur vniuerſalium cognitionem accipimus ex ſingularibus, concludit manifeſtum eſſe, quod

E neceſſe eſt prima vniuerſalia principia cognoſcere per inductionem. Sic enim ſcilicet per viā inductionis ſenſus facit vniuerſale intus in anima, inquantum conſiderantur omnia ſingularia. Deinde cum dicit.

Cum autem mentis habituum, quibus verum perſpicimus quidam veri perpetuo ſint, vt intellectus, atque ſcientia, quidam interdum falſum ſuſcipiant, vt opinio, ſubducendæque rationis principium, nullumque aliud genus exactius ſit ſcientia, quam intellectus, atque principia notiora ſint demonſtrationibus, ſcientiaque cum ratione ſit omnis, hæc, inquam, cuncta ſint, ARGY.

ſcientia

A *ſcientia quidem principiorum non erit. Sed, cum fieri nequeat, vt aliud quicquam verius ſcientia ſit, quam intellectus ipſe, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoque perſpicuum fuerit, quia demonſtrationis principium non eſt demonſtratio. Quare neque ſcientia, ſi igitur præter ſcientiam nullum aliud genus verum habemus, quam intellectum, intellectus ſane ſcientiæ principium erit, atque principium quidem eſt ipſius principij. Scientia autem ad rem omnem ſeſe habet ſimiliter.*

ANT I. Vide in annot. *Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habituum, quibus verum dicimus, alii quidem ſemper veri ſunt, alij autem recipiunt falſitatem, vt opinio, & ratio, veri autem ſunt ſemper ſcientia, & intellectus,* B *& nihil eſt ſcientia certius aliud genus, quam intellectus, principia demonſtrationum ſunt notiora, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia non vtique erit. Quoniam autem nihil verius contingit eſſe ſcientiæ, quam intellectus, intellectus vtique erit principiorum, ex his conſiderantibus. Et quòd quidem demonſtrationis principium non ſit demonſtratio, quare neque ſcientia ſcientia eſt. Si igitur nil aliud ſecundum ſcientiam genus habemus verum, intellectus* Vide in annot. *vtique erit ſcientiæ principium, & principium principii. Hoc autem omne ſimiliter ſe habet ad omne genus rerum.*

C Soluit primas duas quæſtiones, vtrum ſcilicet primorum principiorum ſit ſcientia vel aliquis alius habitus. Circa quod ex præmiſſis accipitur quod principiorum cognitio pertinet ad intellectum, cuius est cognoſcere vniuerſale. Nam vniuerſale dicit eſſe principium ſcientiæ. Circa intellectum autem ſunt duo genera habituum habentium ſe aliqualiter ad verum. Quidam enim ſunt ſemper veri, alij vero interdum recipiunt falſitatem, vt patet de opinione, & ratiocinatióne, quæ poteſt eſſe veri & falſi. Sunt etiã, & quidam habitus erronei ſe habentes ad falſum. Quia vero principia ſunt maxime vera, manifeſtum eſt quod non pertinent ad habitus, qui ſemper ſunt falſi neque etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falſitatem, ſed ſolum ad habitus, qui ſemper ſunt veri. Huiuſmodi autem ſunt ſcientia, & intellectus. Additur autem in 6. Ethic. tertium ſcilicet ſapientia. Cap. 40. Sed quia ſapientia, vt ibidem dicitur, comprehendit in ſe ſcientiam, & intellectum, eſt enim quædam ſcientia, & caput ſcientiarum, hîc eam prætermittit. Hac ergo prætermiſſa nullum aliud genus cognitionis, quam intellectus eſt certius ſcientia. Manifeſtum eſt autem quod principia ſdemonſtrationum ſunt notiora concluſionibus demonſtratis, vt in principio habitum eſt. Non Lect. 6. autem poteſt eſſe ſcientia ipſorum principiorum quia omnis ſcientia fit ex aliqua ratiocinatione ſcilicet demonſtratiua, cuius ſunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil poteſt eſſe verius, quam ſcientia, & intellectus, nam ſapientia in his intelligitur, conſequens eſt ex conſideratione præmiſſorum quod principiorum propriè ſit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia ſcilicet demonſtratio non eſt ex neceſſitate demonſtrationis principium, alioquin procederetur in demõſtrationibus in infinitum, quod in primo improbatum eſt. Cum Lect. 8. igitur demonſtratio ſcientiam cauſet, ſequitur quòd neque ſcientia poſſit eſſe principiũ ſcientiæ, ita ſcilicet quod principia ſcientiarum per ſcientiam cognoſcantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter ſcientiam habemus, quod ſemper ſit verum, relinquitur quod intellectus erit principium ſcientiæ, quia ſcilicet per intellectum cognoſcuntur principia ſcientiarũ, ita ſcilicet quod hic intellectus qui eſt principium ſcientiæ, eſt cognoſcitiuus principij ex quo procedit ſcientia. Hoc autem ſcilicet ſcientia eſt omne, id eſt, totum, quod ſimiliter ſe habet ad omnẽ rem, id eſt, ad totam materiam, de qua eſt ſcientia, ſicut ſcilicet intellectus ad principium ſcientiæ.

SANCTI THOMÆ AQVINATIS

ORDINIS PRÆDICATORVM

SVMMA

TOTIVS LOGICÆ ARIST. EX OPVSCVLIS EXCERPTA.

Quodam doctrinæ ordine omnes Logicæ Libri ordinantur.

Opuscu. xlviii.

OMNES Homines natura ſcire deſiderant. Scire autem eſt effectus demonſtrationis, eſt enim demonſtratio ſyllogiſmus apodicticō, id eſt faciens ſcire. Ad hoc autem quod tale deſiderium naturale compleatur in homine, neceſſaria eſt demonſtratio, non enim poteſt eſſe effectus inquantum huius, ſine cauſa. Et quia, vt dictum eſt, demonſtratio eſt ſyllogiſmus, ad cognoſcendum eam neceſſe eſt præcognoſcere ſyllogiſmum. Syllogiſmus autem, cum ſit quoddam totum aggregatum ex partibus, cognoſci non poterit partibus ignoratis. Ad cognoſcendum ergo ſyllogiſmum oportet primo cognoſcere partes eius, partium autem ſyllogiſmi quędam ſunt propinquæ, vt propoſitiones, & concluſio, quæ omnes enunciationes dicuntur. Quædam vero ſunt remotæ, vt termini, qui ſunt partes enunciationis, ideo iſta oportet tractare ſcilicet de enunciatione & de terminis, antequam de ſyllogiſmo tractetur. Quilibet aut terminus, qui ſine complexione dicitur, ſignificat ſubſtantiam, aut quantitatem aut qualitatem, aut aliquid aliorum prædicamentorum: & ideo antequam de enunciatione tractetur, oportet determinare de prædicamentis. Et quia prædicamentum vt hîc ſumitur nihil aliud eſt quam ordinatio prædicabilium in ordine prædicamentali, ideo ad cognoſcendum prædicamenta oportet præcognoſcere prædicabilia. Ad hoc ergo vt perueniamus ad ipſum ſcire ab omnibus naturaliter deſideratum, iſte debet eſſe ordo, quem cum auxilio Dei tenebimus, vt primò tractetur de quinque prædicabilibus. Secundo de decem prędicamentis. Tertio de enunciatione. Quarto de ſyllogiſmo ſimpliciter. Quinto de ſyllogiſmo applicato ad materiam demonſtratiuam ſeu de demonſtratione. De ſyllogiſmo vero applicato ad materiam probabilem, qui pertinet ad partem Logicæ quæ dialectica dicitur, de quo tractatur in lib. Topic. & de ſyllogiſmo applicato ad materiam ſophiſticam, qui opponitur ſyllogiſmo dialectico, de quo tractatur in lib. Elenchorum, non intendo me ad præſens intromittere.

In fine huius, opus fallaciarum ab ipſo editum iã ſenio confecto, his addere placuit.

TRACTATVS DE VNIVERSALIBVS SEV PRÆDICABILIBVS.

Quid ſit vniuerſale, & quomodo originetur. Cap. I.

AD cognoſcendum quinque vniuerſalia, ſeu prædicabilia, quæ Porphyrius ponit, ſciendum eſt, quod quia intellectus noſter eſt ſeparatus à materia, non enim eſt potentia affixa organo corporali ſeu materiali, & omne quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis: ideo illud, quod obiectiue in actu recto intellectui repræſentatur, oportet eſſe denudatum à materia

ria & à conditionibus materiæ, quæ sunt hic A & nunc. Et dico hic, denudatum à materia, non simpliciter ab omni materia, sed à materia signata. Res enim naturales intelliguntur cum materia, & propter hoc dictum est, quod debet esse denudatum à conditionibus materiæ verbi gratia, in nostra phantasia est phantasia seu forma repræsentans hunc hominem secundum quod fuit in aliquo sensu exteriori, quæ forma virtute intellectus agentis agit in intellectum possibilem, sicut colores virtute luminis agunt in potentiam visiuam, & causatur nunc in intellectu possibili quædam forma, quę dicitur species intelligibilis, vel secundum alios B actus intelligendi, vel verbum, quæ forma repræsentat hominem, non tamen vt est hic & nunc, sed abstractum à talibus conditionibus, & hoc dicitur esse vniuersale. Vnde in homine sic intellecto est duo considerare, scilicet ipsam naturam humanam, seu habens eam, & ipsam vniuersalitatem seu abstractionem à dictis conditionibus materiæ: quantum ad primum homo dicit rem, quantum vero ad secundum dicit intentionem, non enim in re inuenitur homo, qui non sit hic & nunc, & ipsa natura, vt sic dicitur esse prima intentio. Sed, quia intellectus reflectitur supra seipsum, & supra ea, quæ in eo sunt siue subiectiue siue obiectiue, côderat iterum hominem sic à se intellectum sine C conditionibus materiæ, & videt, quod talis natura cum tali vniuersalitate seu abstractione intellecta potest attribui huic & illi indiuiduo, & quod realiter est in hoc & illo indiuiduo: ideo format secundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuersale, seu prædicabile, vel huiusmodi. Secundum ergo prædicta res, vt est intellecta, dicitur vniuersalis, secundum autem quod intellectus talem vniuersalitatem considerat, secundum hoc attribuit sibi aliquid scilicet esse in pluribus, vel dici de pluribus, & sic dicitur secunda intentio. De quibus D secundis intentionibus nunc dicemus scilicet de quinque vniuersalibus seu prædicabilibus, quæ vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus, prædicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Sunt autem hæc, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Quid sit genus, & vnde originem habeat.

Cap. II.

Vide Porphyrium cap. 2.

GEnus, vt hic sumitur, est quod prædica- E tur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. Ad videndum autem particulas huius descriptionis, sciendum est, quod genus dicitur prædicari de pluribus speciebus, seu diuiditur in plures species. Et, cum non sit vnum secundum se, sed solum secundum rationem, ideo non diuiditur secundum rem. Et, quia genus non est vnum re, ideo partes subiectiuæ, seu species, in quas diuiditur, sunt realiter diuersæ & distinctæ inter se, ideo oportet quòd aliquod reale habeant in se, per quod reale vna sit diuersa ab alia. Vbi nota,

quòd vna & eadem res per suam essentiam cum essentia alterius rei habet aliquam conformitatem seu conuenientiam, & aliquam difformitatem realem, quæ conformitas vel difformitas potest esse maior vel minor per comparationem ad diuersas res verbi gratia, Socrates per essentiam suam, quæ est ex hac anima quòd hoc corpore conformatur Platoni, & huic equo & huic plantæ. Socrates enim per suam essentiam est rationalis sensibilis, & viuus, in omnibus his tribus est conformis Platoni, huic autem equo est conformis in duobus s. in sensibili & in viuo: & in vno est difformis, quia in eo est realiter rationale, quod nô est in hoc equo. Huic vero plantæ conformis est in vno scilicet in viuo. Quia vero intellectus noster ea, quę in re sunt coniuncta, potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius, & cum rationale in se consideratum non sit de ratione sensibili, nec sensibile de ratione viui, ideo ea in Socrate separatim accipit, vt dictum est per respectum ad diuersa. Quando ergo intellectus considerat in re illud, in quo conuenit cum aliis rebus illi rei conceptæ attribuit intentionem vniuersalitatis. Et, quia in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est proprium illius rei inquantum est hæc res, sicut in Socrate est considerare aliquid, quod est ita proprium Socratis, inquantum est hic homo, quod nulli alii conuenit. Rei ergo sic conceptæ, attribuit intellectus intentionem singularitatis, & vocat illud singulare, vel indiuiduum & hę secundæ intentiones sunt scilicet vniuersalitas & singularitas. Vnde licet supradictum fuerit, quod intentiones fiunt ab intellectu, tamen oportet quod aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni singularitatis, respondet extra illud, quod est proprium Socratis, inquantum est hic homo. Intentioni vero vniuersalitatis respondet extra vt fundamentum, illud, in quo Socrates est conformis cum aliis rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio sunt difformia, dum modo talis difformitas sit secundum formam, & non secundum materiam signatam, vel secundum illud, quod est proprium huic indiuiduo inquantum huiusmodi, illi vni, in quo talia conueniunt, attribuit intellectus intentionê generis & vocat genus. Vbi nota secundum Auicennam quod duplex est forma. Quædam est, quæ est pars compositi, sicut anima est forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autem sequitur totum compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicitur quidditas, & est illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quidditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatem, vt est in hac materia signata scilicet in his carnibus, & in his ossibus & huiusmodi, tunc faciendo concretum, puta hunc hominem intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si vero dictam formam intelligit, non vt est determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma

de se plurificabilis est ad hanc & ad illam materiam habenti talem formam intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis. Vnde homo est vniuersale. Et si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solum sunt difformia per materiam signatam istius vel illius, in qua dicta forma determinata est in isto, vel in illo secundum modum, qui dicetur in tractatu de specie, illa dicuntur solum differre numero & concretum substantiuum huiusmodi formæ acceptæ, vt plurificari potest, puta homo, dicitur species specialissima. Si vero ea, quę conueniunt in aliqua forma plurificabili, vt dictum est, sunt inter se difformia non solum quantum ad materiam signatam, vt dictum est, sed quantum ad difformitatem specificam puta quod talis forma est animalitas, in qua conueniunt Socrates, & hic equus, qui inter se non solum sunt difformes quantum ad has carnes, & hęc ossa, sed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille equinitatis, talia dicuntur differre specie, & talis forma, in qua conueniunt in concreto sumpta, puta animal, est genus, & quia, vt dictum est, talis natura sumpta in concreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est quod tali naturæ intentio generis potest attribui. Ideo dicitur, quod genus prædicatur, id est, prædicabile est de pluribus differentibus specie, seu dicitur diuidi in plures species. Et hoc quod dictum est in concreto sumptum intelligitur solum in prædicamento substantiæ, in aliis vero prædicamentis & maxime in absolutis sumitur genus & species in abstracto. Dicitur autem genus prædicari in eo quod quid, id est, substantiue secundum grammaticos, vt animal, quod de homine & de equo prædicatur, est substantiuum, & non adiectiuum. Sensibile enim quod de animali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis, non tamen dicitur prædicari in quid, sed in quale & causa est quia est adiectiuum. Sciendum est autem, quod quia ea, quæ in quid prædicantur, sunt de essentia seu quidditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid non solum potest dicere modum significandi, vt dictum est sed etiam dicit quidditatem ipsius, de quo prædicatur, & patet quid sit genus.

Quid sit Species & vnde sumat originem.

Cap. III.

Vide Porphy. in ca. 3. Species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid: licet autem hic prædicta descriptio speciei ex dictis possit intelligi, tamen ad maiorem declarationem aliquorum, quæ supradicta sunt, sciendum est quod licet principium indiuiduationis proprium sit à materia signata, vt supra dictum est, non tamen est intelligendum quod aliqualiter non sit à forma. Vbi nota, quod aliquid distingui ab aliquo per formam dupliciter potest esse. Vno modo, quod talis

A distinctio fit per formam ratione formę secundum quod in formis diuersi gradus inueniuntur, & quæ sic distinguuntur necesse est vt differant specie, vt supra dictum est. Alio modo potest aliquid distingui ab aliquo per formã, non secundum absolutam rationem formæ, sed secundum quod est hęc forma, & sic differunt numero duæ quantitates separatæ, siue sint separatæ per intellectum, vt in mathematicis, siue sint separatæ à materia secundum rem virtute diuina, vt quantitas duarum hostiarum consecratarum, quantitas enim quædam forma est. Et sic etiam differunt animæ separatæ numero, non enim differunt per

B materiam quam non habent, nec ei coniunguntur, nec per relationem ad materiam cui coniungibiles sunt, cum relatio sit posterior ipso relato. Vbi nota, quod omnis forma sub se habens multa, id est, quę vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex autem potest esse latitudo in formis, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior & perfectior est altero, & hæc, vt dictum est, latitudo generis est, sub qua sunt diuersi gradus formales specifice differentes. Alia latitudo est secundum plurificationem numeralem in eodem gradu, & quia ista latitudo non est secundum absolutam rationem formæ, oportet quod forma,

C in qua est talis latitudo, importet in sua ratione aliquid, per quod conueniat sibi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formæ. Et si loquamur de illa forma, quæ est pars compositi, puta de anima rationali, illud propter quod sibi talis latitudo conuenit, est imperfectio quædam, secundum scilicet quod nata est habere rationem partis alicuius totius, non solum quod sit pars secundum rationem, quia etiam formæ specificæ sunt partes secundum rationem, sed quod sit pars secundum rem. Nam anima rationalis est pars realis hominis, & albedo est pars realis ho-

D minis albi. Vnde ad hoc quod tales formę multiplicentur sub specie, oportet quod habeant illam potentialitatem, quæ facit partes reales, & secundum hoc illa potentialitas per quam anima rationalis per essentiam suam, nata est esse pars compositi, dat ei quandam latitudinem plurificationis secundum eundem gradum, non obstante, quod sit separata & actu non informet materiam. Et, quia talis potentialitas non competit essentiæ angelorum, ideo, angeli non differunt inter se numero, sed quilibet angelus facit speciem per se. Non enim est apta nata natura, seu essentia angeli esse pars compositi, ex qua composi-

E tione consequatur species, sicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, scilicet vt iungatur materiæ facit sub ea multiplicari indiuidua, & sic debet intelligi quod supra dictum est, quod scilicet humanitas, quæ est forma sequens totum compositum, si consideretur, vt est determinata ad hanc materiam signatam, facit singulare. Humanitas enim vt dictum est, dicit animam & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam

mam dicit singulare. Et quia anima in eodem existens non posset diuidi in plura, vt dictum est, nisi propter potentialitatem, quam habet, vt vniatur materiæ signatæ, ideo dicendum est, quod materia signata est principium indiuiduationis, forma autem non nisi per materiam, ad quam habet naturalem potentiam, vt sibi vniatur, & sic patet quid est species. Secundum tamen est, quod licet forma specifica, vt dictum est, de se plurificabilis sit propter potentialitatem quam habet, vt materiæ vniatur, tamen aliquando talis plurificatio accidentaliter impeditur, puta, si omnes homines morerentur, & vnus solus remaneret, tunc humanitas non esset in pluribus materiis. Vel potest impediri propter conditionem materiæ, sicut modo est vnus tantum sol, non quod repugnet naturæ solari esse in pluribus secundum considerationem formæ, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ, vnde sol est species in vno indiuiduo.

De origine differentiæ, & quid ipsa sit secundum rem & intentionem.

Cap. IV.

DIfferentia, vt hic sumitur, dupliciter describitur. Primo sic. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale. Secundo sic, differentia est qua species abundat à genere. Ad videndum autem primam descriptionem, sciendum est, quod, vt supra dictum est, in aliquibus formis potest esse latitudo in eadem forma secundum gradus formales. Quorum vnus secundum se est nobilior & perfectior alio, & ab hac forma sumitur genus. Vbi nota, quod in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue sint gradus substantiales, siue accidentales, qui gradus, licet in aliquibus entibus sint dispersi, tamen aliquando inuenitur aliquod vnum plures gradus perfectionis substantiales vel accidentales comprehendens. Verbi gratia, vegetabile, sensibile, rationale sunt gradus entium substantiales. Planta enim substantialiter est vegetabilis, canis vero substantialiter est sensibilis, & homo substantialiter est rationalis, & isti gradus dispersi in multis aliquando inueniuntur in vno solo, puta in homine, homo namq; per suam formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones, nam est vegetabilis & est sensibilis & est rationalis. Vnde Socrates per vnam suam essentiam conformatur plantæ & cani & Platoni, vt supradictum est, hæc autem conformitas, quæ est Socratis ad plantam potest esse vna duorum, sicut enim similitudo duorum nigrorum est vna amborum quia vnius vt subiecti, & alterius vt termini, sic talis conformitas est Socratis, vt subiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, quod talis conformitas sit relatio secundum esse, sed est relatio secundum dici, vt fundamentum relationis secundum esse. Talis autem conformitas, quæ realiter vna est, vt dictum est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta viuum, à quo conceptu sumitur genus, vel aliquando species, vt ex supra dictis haberi potest. Vnde talis conformitas se habet ad genus vt fundamentum remotum, conceptus

A vero viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, se habet ad genus vt fundamentum propinquum, & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet fundari in vno secundum rem. Difformitas vero, quæ est inter Socratem & plantam est, quia Socrates sentit, non autem planta, à qua difformitate sumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod commune est homini & plantæ. Vnde per hanc differentia ostenditur, quod viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionem, quæ non est in planta. Et, quia in tali perfectione, puta sensibili, conuenit Socrates cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in concreto substantiue, ita quod tale concretum de suo significato dicat explicite & viuum & sensibile sumitur aliud genus, scilicet animal, si vero sumatur in concreto adiectiue, ita quod de suo significato dicat solam illam perfectionem explicite, scilicet, sensibile, sumitur differentia, puta inquantum dicatur sensibile, & sic de alijs vsque ad vltimam differentiam specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sed animal, quod est genus prædicatur de pluribus differentibus specie, similiter & sensibile quod est differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Notandum, quod forma substantialis habet duplex esse. Vnum est obiectiue in intellectu, & secundum hoc esse intellectus attribuit sibi nomen abstractum. Considerat enim eam intellectus non considerando materiam, in qua est, & propterea dat sibi nomen abstractum, vt humanitas. Aliud esse habet in materia, ad quam habet duplicem habitudinem, vna est, quia inhæret ei tanquam saluata in ipsa, & sic aliquo modo habet modum accidentis, & sic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuum, quale est nomen accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiam, vt complens & perficiens ipsam, vt sic non habet modum accidentis, sed modum substantiæ, & sic dat ei intellectus nomen concretum substantiuum, vt homo.

Notandum, quod animal differt à sensibili, quia animal dicitur ab anima sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatem se habet sicut potentia ad actum, ideo differentia magis est actualis quam id cuius est differentia, licet tantum ambiant ambo. Dicitur autē differentia prædicari in quale, id est, adiectiue; huius ratio est, vt enim dictum est differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quam non habent omnia quæ sunt sub genere, quæ perfectio comparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens vt formale, & quia adiectiua communiter à formis sumuntur, quæ formæ habent adiacere, ideo ad designandum, quod differentia sumitur à solo formali, & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modum adiectiuum in sui prædicatione. Ad videndum autem secundam diffinitionem differentiæ, sciendum, quod impossibile est partem de toto prædicari, sed quicquid de alio vere prædicatur, oportet quod dicat totum. Cum autem de Socrate prædicetur homo, & animal, & rationale, oportet quod homo dicat totum formale, quod est in Petro, & dico formale loquendo de forma, quæ sequi-

tur totum compositum Similiter oportet quod animal dicat totum formale, & similiter rationale dicat totum formale, sed diuersimode, nam rationale dicit totũ illud, quod dicit homo, non tamẽ explicite, sed implicite. Rationale enim dicit habẽs rationẽ, vnde de suo principali significato dicit solum rationem, sed, quia dicit habens rationem, in hoc quod dicit habens, intelligitur implicite homo quicunque sit ille, & sic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamen explicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & sensum. Vnde de suo principali significato solum dicit vitam & sensum, sed in hoc, quod dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totũ formale quod est in Socrate, nam dicit habens humanitatem, quæ humanitas dicit explicite motum & sensum, quod dicit animal, & rationem quam dicit rationale. Vnde homo de suo principali significato dicit animal rationale. Comparando enim significata istorum explicite, cum genus & differentia, vt dictum est, non significent quodlibet eorum nisi partem, species vero explicite significet illud, quod significat vtrumque: ergo significatum explicitum speciei excedit significatum explicitum generis in significato explicito differentiæ, similiter etiam excedit significatum differentiæ in significato generis. Bene ergo dicitur in prædicta descriptione, quod differentia est, qua species abundat à genere, quia species abundat, id est, excedit in suo significato etiam illud quod explicite significat differentia, & sic patet quid est differentia secundum sui rationem.

De genere Generalissimo, & Subalterno, & quòd ens non potest esse genus. Cap. V.

Diuiditur autem genus in genus generalissimum & illud, supra quod non est aliud superueniens genus. Quod sic debet intelligi, vt enim dictum est, genus sumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliquibus aliis perfectionibus formalibus sunt difformia, à quibus perfectionibus formalibus sumuntur differentiæ. Sicut animal est genus, quia dicit motum & sensum, in quibus homo & equus conformantur, qui tamen sunt difformes in aliquibus aliis perfectionibus, puta quia in homine est ratio, quæ non est in equo, à qua sumitur differentia scilicet rationale. Conformatur etiam homo cum planta in viuo, ex qua conformitate sumitur aliud genus scilicet animatum corpus, & hæc est maior conformitas quàm prima, & quia ad plura se extendit animatum corpus quàm animal, ideo hoc est superius genus. Cum lapide vero conformatur in corporeitate, à qua sumitur aliud genus superius scilicet corpus. Cum angelo vero conformatur in substantia, quæ adhuc est remotior conformitas, à qua sumitur aliud genus scilicet substantia. Si vero esset homo difformis rei in substantia nulla eis conformitas remanet, nisi entitas. Cum autem ens non possit esse genus vt dicetur, restat quod

A substantia sit genus generalissimum, reliqua vero genera, quæ substantia diximus scilicet corpus, & animal sunt genera subalterna, quę aliquando ponuntur esse genera, & aliquando species: quodlibet enim eorum est species respectu superioris generis, & est genus respectu inferioris speciei. Ex his potest patere, quomodo vna & eadem differentia est diuisiua & constitutiua, si enim animatum, quod est differentia, addatur corpori, cum illud, quod significat corpus, inueniatur in non habentibus hanc perfectionem, quæ est animatum, hæc differentia diuidit corpus, quod modo est genus, & constituit

B vnam speciem scilicet animatum corpus. Vnde hæc differentia, animatum modo est diuisiua generis, & constitutiua speciei, & sic est accipere in aliis generibus vsque ad species specialissimas, quarum non sunt differentiæ diuisiuæ. Quæ autem sint species specialissimæ, ex dictis haberi potest. Quod autem ens non possit esse genus sic patet. Vt enim dictum est, illud est genus, quod ita se habet ad suam differentiam diuisiuam, quod differentia significat aliquid explicite, quod non significat ipsum genus, licet implicite ambo totum dicant, vnde genus est extra intellectum differentiarum, & datur exemplum in rebus compositis ex materia & forma, *Ens nõ potest esse genus.*

C ignis enim & aqua côueniunt in materia prima; differunt autem in forma, quia alia est forma substantialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua sic conueniunt in materia, quod materia est pars essentialis eorum, forma vero ignis & aquæ conueniunt in materia, sicut in quodam diuerso ab essentia eorum, determinabili tamẽ per ipsas. Sic suo modo species aliter côueniunt in genere quàm differentiæ: nam species conueniunt in genere, sicut in eo, quod includitur in ratione ipsarum, & in earum principali significato, in ratione enim hominis & in eius principali significato includitur animal. Sed differentię conueniunt in genere, sicut in quodam determinabili secundum rationẽ per eas, quod

D est extra intellectum earum, sicut rationale & irrationale conueniunt in animali. Cum ergo nihil possit inueniri, extra cuius intellectum sit ens, nihil poterit esse differentia entis, nec per consequens ens poterit esse genus. Assignatur etiam alia ratio quare ens non sit genus, quia non potest esse vniuocum ad substantiam & accidens. Notandum, quod in prædicto exemplo aliter sumitur materia quam sumebatur in primo, quando dictum est, quod indiuidua distinguuntur per materiam, & quod materia est principium indiuiduationis. Est enim materia prima & materia signata, seu hæc, quę videlicet quantitate signatur, & aliis accidentibus indiuiduantibus. Dicitur autem materia prima

E illud, quod est in potentia ad omnes formas substantiales, quæ consideratur solum in sua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionem omnium formarum, inquantum consideratur vna quidem natura potentialis perfectibilis per formas absque hoc, quod actu perfecta sit, & de ista materia loquebamur in exemplo supra posito. Materia vero signata seu hæc dicitur, prout habet esse cum hac quantitate & hac qualitate & in aliis accidẽtibus, & sic cõsiderata non est vna omniũ, sed per quælibet indiuidua est

eſt diuiſa, ſicut diuiſa ſunt prædicta accidentia vniuſcuiuſque indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorum habet partem primæ materiæ conſiderando illam partem, non vt eſt ſignata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua conuenire in vna materia, vt in dicto exemplo dictum eſt. Patet ergo de tribus prędicabilibus eſſentialibus, quæ concurrunt ad ordinandum prædicamentum, ſcilicet de genere, ſpecie, & differentia, quę dicuntur eſſentialia, quia ſunt de eſſentia eorum, de quibus prædicantur &c.

De origine Proprij, & quomodo ineſt omni indiuiduo ſpeciei & ſemper. Cap. VI.

Vide Porphyrium, ca. 5.

NVnc dicendum eſt de duobus prædicabilibus acidentalibus ſcilicet de proprio & accidente. Dicuntur autem accidentalia, quia non ſunt de ſubſtantia, ſiue de eſſentia ſubiectorum, de quibus prædicantur. Notandum, quod ens reale diuiditur in ſubſtantiam & accidens, vnde ſic ſumendo accidens, prout diuiditur contra ſubſtantiam, proprium eſt accidens, & inter accidentia computatur, non enim eſt de ſubſtantia eius, cuius eſt proprium, nec poteſt eſſe in prædicamento ſubſtantiæ. Alio modo ſumitur accidens, non vt diuiditur contra ſubſtantiam, ſed vt eſt vnum de quinque prædicabilibus, & ſic proprium non eſt accidens, immo contra illud diuiditur. Deſcribitur autem proprium ſic, Proprium eſt quod ineſt vni ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diffinitionis, quia valde eſt nobis neceſſarium ſcire proprium quod quia Philoſophus propriam paſſionem proprium vocat, quia in demonſtratione nihil aliud concluditur niſi propria paſſio de ſubiecto, ſciendum quod aliquid de aliquo dici ſeu prædicari contingit dupliciter, ſcilicet per ſe & per accidens. Prædicatio per accidens poteſt fieri tripliciter. Vno modo quando accidens prædicatur de ſubiecto, vt homo eſt albus, Alio modo, quando ſubiectum prædicatur de accidente, vt album eſt homo. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt album eſt muſicum. Prædicatio vero per ſe fit multipliciter, vt patebit in tractatu de demonſtratione. Quorum ſecundus modus dicendi per ſe eſt, quando proprium prædicatur de eo, cuius eſt proprium, vt homo eſt riſibilis. Cum ergo proprium prædicatur de ſubiecto, quia non prædicatur per accidens, ſicut dictum eſt de aceidentibus reſpectu ſuorum ſubiectorum, ſed per ſe, aliam habitudinem habet ad ſubiectum ſuum quam habeant accidentia communia. Illa namque nullam habitudinem habent ad ſua ſubiecta, niſi vt ad cauſam materialem, ſumendo hic materiam pro ſubiecto quod eſt in potentia ad accidentia, ſicut ad quoſdam actus ſibi inhærentes. Vnde ſi proprium ſolam hanc habitudinem haberet ad ſubiectum, vt ſcilicet ſubiectũ ſolum modo eſſet paſſiuum & receptiuum eius, tunc, cum illud, quod eſt receptiuum tantum alicuius non imponat neceſſitatem eſſendi ei, reſpectu cuius eſt tale, ſequitur, quod proprium non de neceſſitate ſequatur ſubiectum, nec per

A conſequens per ſe poſſet prædicari, & tamen videmus oppoſitum. Nam in rebus naturalibus videmus quaſdam operationes, quæ cōueniunt ſemper omnibus, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut attrahere ferrum ſemper conuenit omni magneti. Vnde eportet quod tales operationes ſequantur aliquod principium intrinſecum permanens in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potentia, ſiue virtus, quia virtus eſt potentia, quæ fertur ad vltimum, quod fieri poteſt. Tale ergo principium neceſſitatem eſſendi habet à forma ſpecifica illius rei. Nec poteſt dici, quod tali virtuti ſubiectum non imponat neceſſitatem eſſendi, ſed generans, quia, ſi ſubiectum nullam habeat neceſſariam habitudinem ad tale proprium, quantumcunque generans ſemper generet ſubiectum cum tali paſſione, tamen talis propria paſſio per reſpectum ad ſubiectum eſſet per accidens, & non per ſe, & ſic non poſſet demonſtrari, cuius oppoſitum infra patebit. Reſtat ergo, quod ſubiectum habeat ad ſuum proprium habitudinem cauſæ efficientis, quod ſic poteſt patere: nam propriæ qualitates agunt, vt inſtrumenta formarum ſubſtantialium, agunt enim ad productionem formarum ſubſtantialium, ſicut calor ignis agit in ligna ad generandum ignem, quod non poſſet facere niſi eſſet inſtrumentum formæ ſubſtantialis huius agentis, hoc ergo eſt, quia recipiunt

D virtutem à formis ſubſtantialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis ſubſtantialibus aliquam virtutem differentem ab eis, nihil ergo aliud recipiunt niſi ſeipſas, formæ ergo ſubſtantiales ſubiectorum ſunt cauſa effectiua ſuorum priorum. Verum circa hoc videtur magnum dubium. Nam ſequitur quod idem ſubiectum ſit ſecundum idem agens & patiens, & quod idem ſit cauſa agendi & patiendi reſpectu eiuſdem, ad minus in ſubſtantiis ſeparatis, quæ non habent partem extra partem. Vnde eadem ſubſtantia angeli ſecundum idem, quia indiuiſibilis eſt, eſſet cauſa effectiua propriæ paſſionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad

C quod intelligendum ſciendum eſt, quod ſicut ſe habet res in patiendo, ſic ſuo modo ſe habet in agendo, in patiendo autem non ſolum dicitur paſſiue ſe habere illud quod recipit aliud, ſed etiam illud, quod diſponit ad hoc recipiendum, verbi gratia, Cera, quæ recipit figuram, dicitur paſſiue ſe habere ad figuram, & non ſolum ipſa cera paſſiue ſe habet reſpectu figuræ, ſed etiam mollities diſponens ceram ad talem receptionem paſſiue ſe habet reſpectu figurę, licet enim mollities non ſit in quo recipiatur figura ſicut in eo quod eſt ratio recipiendi, eſt tamen aliquo modo diſpoſitio ratio ſuſcipiendi. Sic etiam ſuo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam neceſſaria conne-

E xione mediante aliquo alio aliquid producit, etiam illud quod produeit reſpectu illius quod producitur ſe habet actiue. Sicut clauus infixus trabi, ſi ſemper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue eſſe ab homine mouente vtrumque ſcilicet trabem, & clauum, tamen clauus ad motum ſe haberet actiue reſpectu trabis. Sic ſuo modo ſe habet de ſubiecto reſpectu ſuæ propriæ paſſionis, nam ſubiectum eſt ſicut clauus, paſſio ſicut trabs, generans ſicut mouens vtrumque, & dans eſſe vtri-

que scilicet subiecto & passioni sicut motus in clauo & trabe causatur à mouente, & sic saluatur vtraque opinio, & omne dubium remouetur. Ex dictis ergo possunt patere duæ particulæ diffinitionis proprii scilicet quod propriũ inest omni & semper, si enim proprium necessariam, & naturalem connexionem habet ad formam specificam, vt dictum est, oportet quod inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, sed forma specifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, ergo proprium competit omni contento sub specie, & semper sibi conuenit quandiu formam illam specificam participabit, & sic patent duæ particulæ diffinitionis proprij &c.

Quod proprium insit soli speciei, & Conuersim de ipsa prædicatur. Cap. VII.

AD videndum autem aliam particulam diffinitionis proprii scilicet quomodo conuenit vni soli speciei, Sciendum, quod, vt supra dictum est, diuersi sunt gradus perfectionis in entibus, quos Philosophus. 8. Metaphycæ comparat numeris. Vnde dicit, quod species rerum sunt sicut numeri, & ideo sicut numeri respectu vnitatis diuersos habent gradus formales, sicut alius est gradus quaternarii, quam quinarij & sic de alijs, ita diuersi sunt gradus formales specierum rerum per respectum ad quodcunque primum principium incompositum. Nec est inuenire duas species in eodẽ gradu, sicut nec duos numeros specie differentes, in qualibet ergo specie est vna forma specifica nullo modo existens in gradu essendi vel operandi formæ specificæ alterius speciei. Cum autem, vt dictũ est, propriũ sequatur propria principia speciei, nec possit esse nisi in vna specie, propter hoc in diffinitione dicitur quod inest vni. Sciendum est autem, quod licet proprium stricto modo sumptũ solũ conueniat vni speciei specialissimæ, tamen largo modo nihil prohibet proprium etiam conuenire speciei subalternæ, quæ videlicet potest esse genus. Dicimus enim, quod proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamen triangulus multas continet sub se species. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, quod proprium prius cõuenit speciei, & posterius indiuiduis, quod oppositum autem est de accidente communi. Si enim proprium respecit indiuidua inquantum participant formam spicificam, per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, quàm de indiuiduis, & per consequens indiuiduis conuenit, quia conuenit speciei. Accidens autem, cum non respiciat subiectum nisi ratione inhærentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis quam secundis substantiis, vt infra dicetur, accidens ergo conuenit speciei ratione indiuidui. Deinde in diffinitione proprii ponitur ista particula, quod scilicet conuersim prędicatur de re. Vbi nota, quod vt infra dicetur, differt aliquo modo prædicari per se, & prædicari primo. Ea enim per se prædicantur, quæ necessariam habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prædicantur primo, quæ prædicantur dicto modo, &

A tantum ambit prædicatum quantum subiectum. Vnde licet risibile per se prædicetur de Socrate, non tamen primo, quia proprium, vt dictum est, per prius respicit speciem quam indiuidua, & cum tanti ambitus sit proprium quanti sunt species, ideo dicitur prædicari primo, seu conuersim de specie. Notandum, quod licet proprium vni speciei conueniat, tamen nihil prohibet, proprium vnius speciei participatione multis aliis speciebus conuenire, sicut proprium est igni quod sit calidus, & tamen multis aliis speciebus hoc conuenit inquantum hæc participant ab igne. Sciendum est etiam, quod propriũ

B alicuius speciei aliquando sumitur sub vno nomine & vno significato, vt risibile est proprium hominis; aliquando vero sub duobus oppositis cum disiunctione, vt proprium est numeri quod sit par vel impar, & sic patet de proprio &c.

De origine Accidentis & dictione ipsius Cap. VIII.

ACcidens vero est, quod contingit eidem inesse, & non inesse præter subiecti corruptionem. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod vnum potest dependere ab alio du-

C pliciter. Vno modo sicut ab eo, quod est prius eo ad minus natura, & isto modo vna res dependet ab alia quatuor modis, secundum quod quatuor sunt causæ. Dependet enim in homine corpus ab anima, sicut à forma, & anima à corpore sicut à materia, & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine sicut à causa finali. Alio modo potest esse dependentia alicuius rei ab alia sicut ab eo, quod se habet ad ipsam cõsecutiue. Sicut corpus dependet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Non enim potest inueniri corpus in quo non sit figura, vel linea, in qua non sit rectitudo, vel curuitas, & isto modo dependet omne subiectum à propria passione. Vnde quæcunque dependentia sit in rebus,

D siue causalis, siue consecutiua, & vna res ita dependet ab altera, quod esse suum nec actu nec aptitudine sine tali re possit conseruari, certum est, quod illa sine illa, à qua sic dependet non potest intelligi esse, non enim posset intelligi materia esse sine forma. Vbi nota, quod intelligere aliquam rem sine alia potest dupliciter contingere. Vno modo in prima operatione intellectus, in qua scilicet intellectus intelligit solum significatum termini. Alio modo in secunda operatione intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per esse vel per nõ esse, sicut cum intelligo Petrum esse, vel non es-

E se album. In prima autem intellectione possum intelligere corpus sine figura, & omne subiectum sine propria passione. Non enim figura est de essentia corporis, cum corpus sit in genere quantitatis, figura vero in genere qualitatis; & ideo intellectus potest intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen posset intelligere corpus isto modo non intellecto continuo, quia continuum est de essentia corporis. In secunda vero operatione intellectus, non possum intelligere corpus esse sine figura, quia corpus nunquam potest esse sine figura, nec subiectum sine propria passione, vt dictum est. Cum autem subiectum non habeat talem dependentiam ab accidente

accidente communi, non enim necessario sequitur subiectum, sicut figura sequitur principia essentialia corporis, nam, si corpus est, necessario habet positionem partium in toto, vt infra dicetur, quia positio est differentia quantitatis, ad hanc autem necessario sequitur figura, quod non contingit de accidente communi respectu sui subiecti, ergo subiectum potest intelligi non intellecto accidente communi, & potest intelligi esse non intellecto accidente communi. Sine accidente vero proprio non potest intelligi esse, cum sine accidente proprio esse non possit. Nam ablata figura non erit situatio partium, & per consequens non erit corpus, ergo non poterit intelligi esse sine eo. Potest ergo accidens B inesse & non inesse præter subiecti corruptioné, cum esse subiecti non dependeat aliquo modo ab esse suo, vt dictum est, & sic patet prædicta descriptio accidentis. Sciendum tamen est, quod aliquod accidens commune potest inueniri, quod respectu huius subiecti singularis ita se habet, quod causatur ex principiis essentialibus eius, puta nigredo corui, quæ causatur ab hac siue ex hac materia signata corui necessario: loquendo igitur de tali accidente dico, quod non posset intelligi hoc subiectum esse sine eo, & hoc dicitur accidens inseparabile, quod ita se habet ad principium singulare, sicut accidens proprium ad principium speciei. Et quia materia signata est extra intellectum speciei, de in- C tellectu enim hominis est habens humanitatem & non plus, vtrum autem tale habens sit hoc signatum, vel illud, non est de intellectu explicito hominis, sicut differentiæ sunt extra intellectum generis, vt supradictum est; ideo potest intelligi coruus siue species corui esse sine nigredine, vel etiam cum albedine, & propter hoc accidens inseparabile collocatur cum accidente communi, & non cum proprio, licet aliquo modo conueniat cum vtroque: vt dictum est. Sic ergo accidens quoddam est inseparabile & quoddam est separabile. Accidenti inseparabili conuenit prædicta diffinitio accidentis scilicet quod subiectum potest intelligi esse sine eo si sumatur subiectum pro specie, & non pro sin- D gulari. Sciendum est autem, quod licet subiectum possit separari ab alio accidente, vt dictũ est, non tamen accidens potest separari à subiecto actu vel aptitudine, & dico aptitudine, nam licet Deus possit aliquod accidens separare à subiecto, vt communiter tenetur de accidentibus hostiæ consecratæ, tamen quod illa accidentia non habeant aptitudinem ad subiectum, hoc est impossibile. Quod enim est de ratione propria alicuius ab eo separari non potest, sed inesse actu vel aptitudine subiecto est de ratione propria accidentis, quia accidentis esse, est inesse, ergo ab eo separari non potest. Hoc autem potest patere ex his, quæ supra dicta sunt de specie. Cum E enim accidentia & omnes formę substantiales non sint actus purus, qui de se plurificabilis non est, si ipsa plurificentur numero, hoc est propter potentialiter, quam habent essentialiter, vt scilicet sint pars realis alicuius compositi siue substantialis, siue accidentalis. Vnde sicut materia, & forma sunt partes rei substantiales ita accidentia sunt partes rei accidentales, sicut albedo, quæ est pars huius compositi, quod est homo albus. Cum autem omnia accidentia sint talia, ergo necessario oportet quod insint subie- A cto actu vel aptitudine, & sic patet de accidente, & de quinque prædicabilibus &c.

TRACTATVS PRIMVS DE PRÆDICAMENTO SVBSTANTIÆ.

In quatuor capita diuisus.

De diuersis modis prædicandi. Cap. Primum.

NVnc dicendum est de prædicamentis, & quia prædicamentum dicit quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali, videndum est quot modis fit prædicatio. Vbi nota, quod aliquid de aliquo dicitur prædicari tripliciter, id est vniuoce, æquiuocè, & denominatiue. Vniuoce dicuntur prædicari, quæ non solum conueniunt his, de quibus prædicatur quantum ad nomen, sed etiam quantum ad rationem essentialem; & Dico hic rationem, illud, quod per diffinitionem dicitur, seu significatur, vel per aliquid, quod sumatur loco diffinitionis. Sicut animal prædicatur de homine & de boue, vnde non solum hoc nomen animal conuenit homini & boui, sed etiam definitio eius essentialis, quæ est, corpus animatum sensibile. Non solum enim vere dicimus, quod homo est animal, sed etiam quod homo est corpus animatum sensibile, & similiter est de boue. Equiuocè vero dicuntur prædicari, quæ de pluribus prædicantur secundum idem nomen, non tamen secundum eandem rationem, & isto modo prædicatur canis de latrabili, & de marino. Licet enim secundum idem nomen canis de vtroque prædicetur, tamen alia ratione conuenit cani latrabili quàm marino. Ratio enim latrabilis est, quod est animal gressibile quadrupes, quæ non conuenit marino. Sciendum est autem, quod sub æquiuocis comprehenduntur analoga. Prædicantur enim analoga de pluribus inquantum dicuntur ad vnum, vt sanum dicitur de animali primo & propriè, est enim sanum, adæquatum in humoribus, quod non potest esse nisi in animali, dicitur tamen sanum de vrina & medicina. Nam dicimus, hæc vrina est sana, quia est signum sani, quod est in animali, & hæc medicina est sana, quia est causa sani, quod est in animali. Vnde licet hoc nomen sanum de animali & de vrina dicatur, tamen ratio sani non potest dici de vrina. Non enim vrina est adæquata in humoribus, sed est signum talis adæquationis, & sic prædicatio analoga aliquo modo conuenit cum æquiuoca, vt dictum est, & aliquo modo cum vniuoca. Licet enim sanum, quod de vrina dicitur, non dicat suam rationem, scilicet adæquationem humorum in vrina, non tamen dicit aliam rationem, sed eandem adæquationem humorum dicit, cuius vrina est signnm. Denominatiue vero dicuntur prædicari, quæ concreta sunt adiectiue, & ab aliquibus accidentibus abstractis denominantur, seu deriuantur, vt album de homine prædicatur, & de equo denominatiue, quia album deriuatur ab hoc abstracto, quod est albedo quæ est in homine, quæ sic in abstracto sumpta de homine prædicari non posset. Nulla enim pars, vt supra dictum est, potest de toto prædicari. Albedo enim est quædam pars acci-

dentalis hominis albi, & sic de eo prædicari non posset. Concernitur autem, & dicitur album, quod idem est quod habens albedinem, & tale potest de homine prædicari. Ad videndum prædicamenta sciendum, quod prædicamentum, seu genus generalissimum dupliciter potest accipi. Vno modo pro ipsa intentione prædicamentali, seu vniuersalitatis. Alio modo pro ipsa re, in qua talis intentio fundatur, vt dictum est. Primo modo prædicamentum est ens rationis. Secundo modo est ens reale. Ad maiorem autem notificationem horum sciendum est quod ens in sua maxima vniuersalitate diuiditur quinto Metaphysicæ in ens per accidens & in ens per se. Ens autem per accidens tot modis diuiditur quot modis aliquid prædicatur per accidens, de quibus supradictum est. Ens per se diuiditur, quia quoddam est in anima, & quoddam extra animam. Ad sciendum autem quid sit ens in anima, nota, quod tripliciter aliquid potest esse in anima. Vno modo effectiuè, sicut dicimus, quod arca est in mente artificis antequam fiat. Alio modo subiectiuè, sicut dicimus quod scientia est in anima, vel actus intelligendi, vel verbum, quæ sunt in anima, sicut accidens in subiecto. Tertio modo aliquid dicitur esse in anima obiectiuè, sicut lignum intellectum dicitur esse in anima obiectiuè. Duobus primis modis ens in anima est ens reale, & dico reale, non vt hoc nomen res dicitur à reor reris, sed vt dicitur à ratus rata ratum, id est, firmum. Tertio modo sumpto ente, scilicet vt est obiectiue in anima, in eo possumus duo considerare, scilicet id, quod est obiectiue in intellectu, puta lignum, & istud adhuc est res, vel illud, quod conuenit ligno solum, vt est obiectiue in intellectu, & non conuenit sibi secundum esse reale, scilicet esse abstractum ab hoc ligno, & ab illo, & hoc modo ens in anima non est res, sed intentio, cui rei nihil extra animam respondet, nisi pro fundamento remoto, & sic attribuitur esse non enti. Dicimus enim quod cæcitas est in oculo. Cum autem cæcitas sit non ens, quomodo ergo habet esse, quia dicimus cæcitas est, certe solum esse intentionis, quod nihil habet facere cum ente reali, sed ex opposito ab eo diuiditur. Et si quæratur de tali ente vbi sit subiectiue, dicitur quod est nusquam. Si enim esset in aliquo subiectiue, esset accidens, & per consequens ens reale, sed solum habet esse obiectiue. Ens autem reale diuiditur in decem predicamenta, quæ sunt decem genera rerum. Et, quia res est fundamentum intentionis remotum, tamen secundum istam duplicem diuisionem possunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad sciendum autem prædicamenta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, quod licet ens non possit esse genus, quia non inuenitur differentia contrahens illud, tamen contrahitur per modos essendi, modus autem essendi alicuius rei potest accipi dupliciter. Vno modo vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo, sicut dicimus de aliquo, iste habet bonum modum, quia est mansuetus, vel concors. Constat autem, quod mansuetudo & concordia quas diximus modos, res sunt differentes ab eo, cuius sunt. Secundo modo dicitur modus res concepta, vno modo respectu sui ipsius, vt est concepta alio modo, qui quidem diuersi modi considerandi non sumuntur ex diuersis in re existentibus, sed ex habitudine ad diuersa sub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia substantia, secundum quod est subiectum accidentium, significatur per modum substantiæ, quia substantia dicitur à substando: secundum autem quod à nullo priori dependet, cui innititur, significatur vt ens per se, & isti modi sunt idipsum quod substantia differentes sola ratione animæ concipientis ipsam secundum diuersas habitudines, quæ ratio non est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nam & substantia accidentibus, & nulli innititur, tamen istæ non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio inter ista solum est ex ratione. Vnde tales modi sunt ens reale, scilicet substantia, quæ & substat accidentibus, & nulli innititur: distinctio tamen eorum est à ratione. Contrahitur autem ens per modos, non quod modus sit aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali communiter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se diuersos modos essendi, quibus non respondet vna & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Primi autem modi quibus contrahitur ens, sunt esse per se, & esse in alio. Esse autem per se est modus prædicamenti substantiæ, esse vero in alio est modus aliorum nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc contrahitur ens per duos modos, quorum vnus est esse ad se, & iste modus comprehendit tria prædicamenta absoluta, scilicet substantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus est esse ad aliud, & iste modus comprehendit septem prædicamenta respectiua, scilicet relationem, actionem, passionem, quando, vbi, situs, & habere, quæ omnia qualiter inter se differant dicetur infra. Notandum est autem, quod diuisio entis in decem prædicamenta non est diuisio vniuoci, sed analogi. Ens enim analogice dicitur de eis, per prius enim dicitur de substantia, in qua maxime saluatur sua realitas, de aliis vero dicitur inquantum sunt aliquid ipsius substantiæ. Qualitas vero est eius affectio, id est, dispositio, & sic de aliis. Vnde de eis prædicatur ens, sicut sanum prædicatur de animali, vrina, & medicina. Diuiditur ergo ens in decem prædicamenta, quæ sunt substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, quando, vbi, situs & habere, seu habitus, de quibus sigillatim dicendum est, & primo de substantia.

Quid sit substantia secundum intentionem Logicam. Cap. II.

EST autem substantia ens per se existens. Ad videndum particulam huius discriptionis sciendum, quod licet de ente plura dicta sint, tamen ens est quod primo occurrit nostro intellectui. Nos enim rationales, id est, discursiui, quicquid enim intelligimus fere cum discursu intelligimus, occurrunt autem intellectui nostro primo magis confusa. De potentia enim reducimur ad actum per medium, scilicet per actum imperfectum, quo intellectus non intelligit determinatam rem, & discurrendo determinat se ad perfectionem sicut possibile est intelligi rem, vt ponit Philosophus, id est, Physi. exemplum in sensibilibus. Videndo enim in magna distantia aliquid, primo percipio quod sit corpus, deinde accedendo video quod sit homo, deinde quod sit Petrus, sic intelligendo discurrit intellectus noster. Primo enim de re concipit quod sit ens, deinde quod sit substantia, deinde quod sit corpus, & sic vsque ad speciem specialissimam. Confuse autem quod intelligi potest est ens. Ens ergo est illud quod primo occurrit

currit intellectui nostro. Et sic patet qualiter in prædicta notificatione substantiæ sumitur ens. Sed, quia dictum est, quod substantia est ens per se, notandum, quod per se diuiditur contra per accidens, sicut dicimus quod homo est animal per se, est autem albus per accidens, & hoc modo nunc sumitur hic per se. Nam quantitas, & qualitas non sunt entia per accidens, sed per se, vt dictum est, quia ens per se diuiditur in 10. prædicamenta. Alio modo esse per se diuiditur contra esse in alio. Secundo modo solum substantiæ conuenit esse per se, & iste est modus proprius eius. Vel potest dici, quod substantia est ens per se existens, eo quod sibi proprie conuenit existere. Aliis vero accidentibus conuenit existere per eam. Sicut ignis est per se calidus, quia omnia sunt calida per eum, est enim eius proprietas esse calidum. Sciendum tamen est, quod substantia diuiditur in materiam, formam, & compositum. Materia enim non dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi per formam. Similiter etiam forma non dicitur esse per se, cum non solum habeat esse in materia. Compositum autem proprie dicitur esse per se, & dico compositum, scilicet integratum ex suis partibus, licet enim partes integrales sint compositæ, non tamen dicuntur proprie esse per se. Compositum enim directe est in prædicamento, vt Boetius in commentario prædicamentorum dicit, licet etiam possit dici, quod forma & materia & partes integrales sint per se, quia non sunt in alio, sicut accidens in subiecto. Notandum, quod licet hic describatur substantia composita, tamen dupliciter potest esse substantia composita, scilicet natura, & suppositum. Dico autem hic naturam, vt est humanitas, suppositum autem non sumo hic pro singulari in genere substantiæ, sed pro concreto naturæ vt homo, humanitas enim licet forma dicatur, est tamen composita ex materia & forma, vt supra dictum est, dicit enim humanitas animam & corpus. Ita tamen humanitas siue quæcunque natura dicit formam substantialem, & materiam, quod de suo principali significato præscindit omne aliud à prædicta forma, & materia, non autem sic est de supposito, quod est homo. Homo enim de suo principali significato dicit habens humanitatem, seu habens talem formam & materiam, quam dicit humanitas, & quia habens humanitatem potest esse suppositum non humanum, vt patet de humanitate Christi, quæ suppositatur supposito diuino. Vel potest habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino præscindit, ideo in creaturis differunt suppositum, & natura, & quia natura, puta humanitas, est quid habitum existens in habente, licet sit composita, tamen sibi non proprie conuenit esse per se. Proprie ergo ens per se dicitur substantia composita, quæ est suppositum, & hæc est causa quare genera & species substantiæ sumuntur in concreto & non in abstracto, non autem aliorum prædicamentorum. Forma autem substantialis, quæ est pars compositi. de se non substat accidentibus, sed compositum, forma vero, quæ est natura, seu essentia, vt humanitas, quamuis sit composita ex materia, & forma, tamen in suo signatu præscindit substare accidentibus. Alia vero accidentia se habent, quod eorum genera & species sunt formæ, cum tamen ex eis cum subiecto non sit vnum per se. Dicitur autem postea quod est existens. Vbi nota, quod in creaturis esse essentiæ, & esse actualis existentiæ differunt realiter, vt duæ diuersæ res. Quod sic

A patet, illud enim quod est extra essentiam alicuius, differt realiter ab ea, esse autem actualis existentiæ est extra essentiam rei, nam diffinitio indicat totam essentiam rei, esse autem actualis existentiæ est extra diffinitionem, quia in diffinitione ponitur solum genus & differentia, & nulla fit mentio vtrum res diffinita existat, vel non existat. Apparet etiam hoc manifeste. Nam impossibile est posse intelligere aliquam rem non intelligendo ea, quæ sunt de essentia eius, tamen constat quod ego intelligo rosam, non intelligendo vtrum actu sit vel non, ergo actu esse, vel esse actualis existentiæ differt realiter ab essentia, vnde circa

B primum in quacunque substantia creata est compositio esse & essentiæ, quæ non est compositio materiæ & formæ, sed est compositio duorum principiorum suppositi. Quorum essentia est potentia & esse est actus. Vnde esse respectu essentiæ dicitur accidens, quia est extra essentiam rei, & dicitur substantia, quia est in genere substantiæ sicut principium suppositi, & est actus simpliciter, quia in genere substantiæ, licet non sit forma, quæ est actus materiæ, & est actus secundum quid, quia essentia, cui aduenit, non est pura potentia, sicut est pura materia. Sciendum tamen est quod esse essentiæ per prius conuenit speciebus, quia, vt supradictum est, sola species diffinitur, & diffinitio significat esse essentiæ, & poste-

C rius dicitur de indiuiduo, seu conuenit ei. Esse autem existentiæ per prius conuenit indiuiduis, ablato enim esse indiuiduorum, impossibile est aliquid aliud remanere, vt Philosophus dicit libro prædicamentorum: posterius autem conuenit ipsis speciebus. Vnde existere sic de genere & specie dicitur, sicut accidentia communia. Sic enim dicitur homo existit, quia Petrus existit sicut homo currit, quia Petrus currit.

De Prima & Secunda substantia quid sint, & de ordine substantiæ. Cap. III.

D

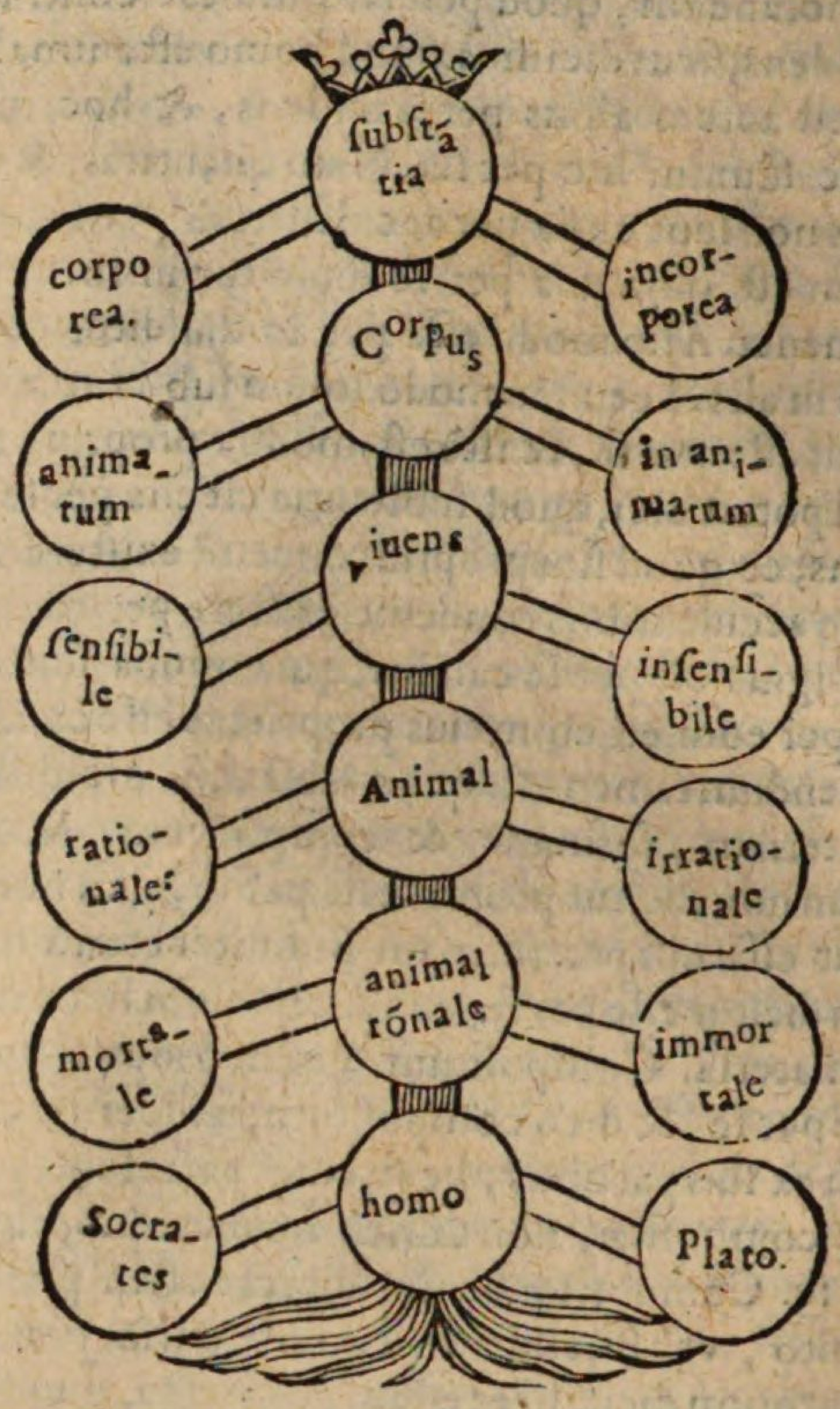
Diuiditur autem substantia in primam & secundam. Est autem prima substantia, quæ proprie principaliter & maxime dicitur substare, quæ nec in subiecto est, nec de subiecto dicitur. Ad videndum autem prædictam descriptionem, sciendum est, quod substare dicitur dupliciter, scilicet pro substare accidentibus, sicut dicimus, quod substantia substat accidentibus, & pro substare vniuersalibus, sicut dicimus, quod minus vniuersale substat magis vniuersali stat enim sub eo in ordine prædicamentali. Vnde maius vniuersale de minus vniuersali prædica-

E tur. Si substare sumatur primo modo, sic prima substantia proprie substat. Sicut enim supradictum est, illud inest alicui proprie quod inest per se ei, & non per aliud, sicut calor proprie inest igni, sic eodem modo inest primæ substantiæ substare accidentibus. Licet enim superficies substet colori, & linea curuitati, tale substare habent non per se, sed per aliud, scilicet per substantiam primam. Remota enim inhærentia superficiei & lineæ, quam habent ad primam substantiam, actu & aptitudine non erit superficies nec linea. Substant igitur accidentibus, quia substantia prima substat eis. Proprium ergo primæ substantiæ est substare accidentibus. Ex quo sequitur quod substare accidentibus insit princi-

paliter & primo substantia primæ. Illud enim A
primo conuenit alicui ,quod conuenit sibi &
non per aliud. Petro enim non conuenit primo
esse risible, quia sibi per aliud, scilicet per ho-
minem, vnde homini conuenit primo esse
risibile. Sic licet substare accidentibus con-
ueniat substantię primæ & secundæ, ta-
men secundis substantiis, scilicet generibus &
speciebus conuenit secundario, quia conuenit
eis per indiuidua, quæ sunt primæ substantiæ,
non enim homo currit, nisi quia Petrus vel So-
crates currit. Et sic patet qualiter prima substan-
tia substat proprie & principaliter. Secundo di-
citur quod substat maxime & sumitur substare
secundo modo scilicet pro esse sub alio, sicut B
minus vniuersale sub magis vniuersali. Cum au-
tem primæ substantiæ subiiciantur omnibus
speciebus & generibus, quæ sunt supra se, spe-
cies vero & genera non subsunt tot, ergo pri-
mæ substantiæ respectu secundarum, isto modo
maxime dicuntur substare. Dicitur postea, quod
non dicuntur de subiecto, quia non sunt præ-
dicabilia de aliis, sicut species & genera. Et non
sunt in subiecto quia non sunt accidentia, sola
enim accidentia sunt in subiecto, vt hic sumitur
esse in subiecto. Et sic patet descriptio primæ
substantiæ, seu indiuidui. Secundæ vero sub-
stantiæ dicuntur species & genera, quæ sunt
in prædicamento substantiæ. Differentiæ vero
quæ cadunt ex latere, non proprie dicuntur sub- C
stantiæ, quia non proprie dicuntur esse in præ-
dicamento nisi forte reductiue. Dicuntur au-
tem secundæ substantiæ, quia secundo, vt di-
ctum est, substant accidentibus. Inter secundas
autem substantias dicuntur magis substantiæ
species quam genera, non quod substantia sus-
cipiat magis & minus, vt infra dicetur, sed quia
vtroque modo substandi magis substant species
quam genera, vt ex dictis haberi potest. Spe-
cies vero specialissime dicuntur æqualiter sub-
stantiæ, quia æqualiter omnibus substant. Et
sic patet de primis & secundis substantiis. Qua-
liter autem prædicamentum substantiæ sit ordi-
natum, patet in arbore Porphyrii, quam gratia
exempli ponimus, licet non in toto reperiam D
eam veram: nam rationale animal non est ge-
nus, vt ipse ponit, nec dii sunt rationales, vt ip-
se dicit.

E

Porphyrij Arbor.

Quod substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem, Cap. IV.

RESTAT nunc dicere de communitatibus & proprietatibus substantiæ. Habet autem substantia duo communia cum aliquibus accidentibus scilicet quod non suscipit contrarietatem, & quod non suscipit magis & minus. Ad quæ intelligenda, sciendum est, quod quædam formæ habent in se latitudinem, quædam vero non, & quia quædam formæ habent prædictam latitudinem, ideo habent contrarietatem, licet non semper sit verum in omnibus. Ad sciendum autem prædictam latitudinem, nota, quod in rebus spiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali, dicitur autem in quantitate corporali aliquid magnum secundum quod ad debitam perfectionem quantitatis perducitur. Vnde aliqua quantitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicitur aliquid magnum ex hoc, quod est perfectum, perfectio autē formæ dupliciter potest considerari, vel secundū formā vel secūdū participationē subiecti primo modo dicitur ipsa forma parua vel magna, vt parua albedo, secūdo modo dicitur magis vel minus, vt magis vel minus, albū. Formæ ergo, quę de se indeterminatæ sunt, vt magis vel minus, seu perfectius & imperfectius sint in subiecto, illæ formæ dicuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intensionis & remissionis. Ad sciendum autē quæ sint illæ formæ, nota, quod in forma tria possumus considerare. Primo, si agens potest se diuersimode habere ad eam. Secundo si subiectum eam recipiens aliquando sit magis vel minus dispositum ad ipsam. Tertio qualiter ipsa forma participa-

tur

tur à subiecto. Vnde in illis formis in quibus agens non se habet diuersimode nec aliquando subiectum est magis, & aliquando minus dispositum, illæ formæ non habebunt prædictam latitudinem, sed in vltima perfectione suæ speciei semper recipiuntur in subiecto, verbi gratia. Si enim aer esset semper eodem modo dispositus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem modo semper se haberet, nunquam lumen in aere reciperetur magis nec minus, nec aer esset magis vel minus illuminatus, sed quia aliquod istorum variatur, ideo aliter se habet de lumine. Cum autem in formis substantialibus semper eodem modo se habeat agens, & subiectum, quod est materia prima, sit semper æque dispositum, forma ergo substantialis non habebit latitudinem prædictam. Quod ipsa materia prima sit semper æque disposita, non oportet probare, quia clarum est. De agente vero seu producente formam substantialem patet. Licet enim tale agens diuersimode se habeat abiiciendo disponens contrarias ab ipsa materia, & hoc faciat virtute formarum accidentalium, seu qualitatum, tamen formam substantialem introducit virtute suæ formæ substantialis quæ vniformiter se habet in omnibus generalibus eiusdem speciei. Et idem & eodem modo potest concludi de propriis passionibus, quæ simul cum subiecto producuntur & subiectum respectu earum aliquo modo se habet actiue, vt supra dictum est. Tales igitur formæ, tam substantiales quàm propriæ passiones, quia agens ad eas producendas non se habet diuersimode, & quia subiectum eas recipiens semper eodem modo dispositum ad formam, vel agens adhuc diuersimode se haberet, oportet considerare tertium quod dictum est, scilicet qualiter ipsa forma participatur à subiecto. Nam, si participatur secundum rationem indiuisibilitatis, talis forma non suscipiet magis nec minus, sicut patet de speciebus numeri, quæ consistunt in indiuisibili vnitate. Et de speciebus quantitatis continuæ, secundum numeros, vt bicubitum, tricubitum, & de aliquibus relationibus, vt duplum & dimidium, & de figuris, vt trigonum, & tetragonum, & quia omnes quantitates & figuræ sic recipiuntur in subiectis, ideo quantitas & figuræ & hæ relationes non suscipiunt magis nec minus. Non solum autem de quātitatibus sic consideratis, sed simpliciter loquendo de quantitate, vt linea, superficies, & corpus, verum est quod non suscipit magis nec minus. Cuius ratio est, quia perfectio & imperfectio quantitatis est secundum maiorem vel minorem extensionem, secundum quam aliquid dicitur maius aut minus, non autem maior vel minor extensio est causa sufficiens, quod aliquid dicatur magis vel minus, quia non dicitur esse secundum extensionem, vt patet in aliis formis, in quibus est extensio, & non intensio, sicut in formis inanimatorum & brutorum, quorum formæ sunt extensæ, & non dicuntur secundum magis & minus. Patet ergo quæ formæ suscipiunt magis & minus, & quæ non: quia videlicet habentes prædictam latitudinem suscipiunt magis & minus. Ex his scitur statim quæ formæ recipiunt contrarietatem, & quæ non, nulla enim forma, quæ non recipit magis & minus recipit contrarietatem. Vbi nota, quod formarum, quæ habent latitudinem prædictam, quædam habent eam solam seruando eandem speciem, quædam vero in

A genere & in specie. Nam tales gradus latitudinis sunt vsque ad vltimum, in quo saluatur species illa, quem gradum si transeat forma variabit speciem, & remanebit sibi idem genus, & in ista secunda specie habet etiam gradum, quandiu perueniat ad vltimum, quem si transcenderet, non esset in eadem specie, verbi gratia. Croceum habet gradus, & fit magis croceum quandiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo sit alia species quam croceitas, sunt tamen eiusdem generis. Conueniunt enim in hoc, quod est participare lucem incorporatam, & de rubeo venitur ad nigrum vsque ad vltimum gradum nigri, qui in eodem genere transcendi non potest. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & postea albedo, & istæ formæ istorum duorum graduum, scilicet

B albedo & nigredo sunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent quod duo gradus faciunt vnam contrarietatem, sicut albedo & rubedo. Albus & magis albus. Et apud ipsos duplex est contrarietas, scilicet completa & incompleta. Prima est inter extrema maxime distantia, scilicet inter albedinem summam, & nigredinem summam. Secunda est inter gradus medios, quia duo gradus distincti numero non compatiuntur se adinuicem & denominatiue in eadem parte subiecti, sicut gradus vt duo & gradus vt tria, & sic de singulis. Vnde talis latitudo, sc. perfectius & imperfectius participari à subiecto sequitur formas aut ratione formæ, aut ratione subiecti. Ratione formæ, vt pa-

C tet in coloribus, nā lux incorporata magis vel minus participata causat species contrarias. Nā species, quæ perfectius participat de tali luce, puta albedo, est contraria speciei, quæ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Quando vero tali latitudine non participat ratione formæ, sed solum ratione subiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tunc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen nō habet contrarium, lumini enim nihil est contrarium, & tamen constat, quod aer est aliquando magis illuminatus & aliquando minus. Vbicunque enim est contrarietas, ibi est magis & minus, & latitudo prædicta in formis. Vbicunque vero talis latitudo non est, ibi non est vera contrarietas. Et dico vera contrarietas, quia quædam dicuntur contraria, quæ opponuntur secundum ha-

D bitum & priuationem, sicut rationale & irrationale, par & impar, sicut dicimus, & in vnoquoque genere est vna prima contrarietas, quæ non est vere contrarietas, sed magis est habitus & priuatio, & hoc idem dico de omnibus contrariis immediatis, scilicet quod non opponuntur vere contrariè: licet sint habitus & priuatio. Sanitas enim & ægritudo sic opponuntur: nam, si sanitas est humorum æqualitas, & ægritudo inæqualitas, & quia æquale & inæquale opponuntur priuatiue, melius diceretur, quod sanitas & ægritudo

E opponuntur per modum habitus & priuationis quàm contrariè, & hæc est causa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum est autem, licet, vt dictum est in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tamen est intelligendum, quod, cum vna forma intenditur, augeatur per additionem gradus ad gradum, ita quod sint ibi duo gradus distincti quorum vnus addatur alteri, & posset ab eo distincte signari, sed fit tale augmentum inquantum forma imperfecta fit perfecta, ita quod ipsa perfecta habet plusquam prius non secundum partes signa-

biles diuersas, sed virtute, ita quod primus gradus continetur in secundo virtute, sicut imperfectum continetur in secundo virtute, sicut imperfectum continetur in gradu perfecto. Ex istis patet, quod, quia substantia non suscipit magis vel minus, vt dictum est, quod substantiæ nihil est contrarium. Et sic patent communitates substantiæ. Proprium autem substantiæ est, quod secundum sui mutationem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur autem hoc esse proprium substantiæ, quia sibi soli per se conuenit. Nam si aliqua dicuntur suscipere contraria, sicut linea dicitur recta vel curua, tamen linea non suscipit ista nisi ratione substantiæ. Datur etiam instantia de oratione & opinione, quæ eadem manens, aliquando est vera, aliquando est falsa. Ad quam respondet Philosophus, quod hoc non sit secundum mutationem orationis, vel opinionis, non enim mutatur oratio, vel opinio, dum Socrates sedet eo surgente, sed mutatur res, non enim per sui mutationem oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationem rei significatiuæ. Soli ergo substantiæ huiusmodi conuenit, & si aliis conuenit, huiusmodi est ratione substantiæ, in qua habent esse, vt patet de superficie, quæ est susceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius essentia est actu vel aptitudine esse in substantia, vt supra dictum est, & sic patet de prædicamento substantiæ, &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICAMENTO QVANTITATIS,

In octo capita diuisus.

De numero, qui est quantitas discreta. Cap. Primum.

QVantitas diuiditur in continuam & discretam. Dicitur autē discreta quantitas, cuius partes inter se ita se habent, quod sunt separatæ, & ad vnum communem terminum non copulantur. Partes enim huius numeri, qui est decem ad nullum communem terminum copulantur. Non enim in numero, qui est 10. inuenitur aliqua particula ad quam copulentur aliæ particulæ, cum omnes particulæ eius sint separatæ vna ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cuius partes ad vnum communem terminum copulantur, quia omnes sunt coniunctæ, & non sunt actu separatæ, sed sunt separabiles, vt infra dicetur. Diuiditur autem quantitas discreta in numerum & orationem, est autem numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter autem diffinitur numerus sic. Numerus est multitudo mensurata per vnum. Ad videndum autem prædictas diffinitiones, sciendum est, quod vnum conuertitur cum ente, & vnum est principium numeri. Vnum autem primo modo sumptum nihil aliud est quàm ens indiuisum. Addit autem vnum supra ens negationem seu priuationem diuisionis, & quia omne ens est vnum isto modo sumptum, ideo vnum sic sumptum non solum est in genere quantitatis, sed in omnibus generibus sicut & ens, ideo vnum est de transcendentibus, & multitudo causata per vnum, isto modo sumptum non est numerus, qui est species quantitatis, sed est de transcendenti-

A bus. Dicimus enim esse quatuor angelos vel tres personas in diuinis, & tamen nec in angelis, nec in Deo est quantitas. Vnum autem, quod est principium numeri, addit super vnum quod conuertitur cum ente non rem aliquam, sed concernit illud addendo sibi duas rationes, scilicet quia dicit non omnem indiuisionem, id est, non dicit omne ens inquantum est indiuisum, sed dicit ens indiuisum quantitatis continuæ, & dicit rationem mensuræ discretæ. Quia enim numerus, qui est species quantitatis, causatur ex diuisione continui, supponatur quod diuideremus vnam lineam in multas partes, cum quælibet pars lineæ, quæ

B sic diuiditur sit indiuisa, & linea sic considerata est vnum. Vnde vnum nihil aliud est quàm continuum indiuisum. Vnum ergo, quod conuertitur cum ente, dicit ens indiuisum, quodcunque sit illud. Vnum autem quod est principium numeri dicit ens continuum indiuisum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregatur, vbi sunt multa continua diuisa abinuicem, & in se indiuisa. Secunda ratio, quam addit vnum, quod est principium numeri supra vnum, quod conuertitur cum ente, est ratio mensuræ discretæ. Vbi nota, quod mensurari discreto potest sumi dupliciter. Vno modo vt idem sit quod certificari apud intellectum quot sunt aliquæ res, inquantum aliquis per vnum ali-

C quotiens replicatum certificatur de numero illorum, quæ numerat: & isto modo sumpta mensura est proprietas accidentalis ipsius numeri, & conuenit etiam vni quod conuertitur cum ente. Alio modo sumitur mensurare pro eo quod est facere tot res formaliter, sicut albedo formaliter facit album, & talis mensura est de ratione vnius vel numeri. Habemus ergo quid est vnum, ex cuius aggregatione fit numerus, & qualiter sit mensura essentialiter & accidentaliter. Ad videndum autem quid sit multitudo sciendum, quod vt supradictum est, primum, quod intellectus noster intelligit est ens, secundo vero intelligit negationem entis, prout intelligitur aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit diuisio-

D nem. Vnde diuisio est distinctio per ens, & non ens, tertio intelligit vnum, quod priuat diuisionem. Est enim vnum ens, in quo non est prædicta diuisio, & sic intellectus vnius posterior est intellectu diuisionis, sicut intellectus priuationis posterior est intellectu habitus, quæ priuat, quarto intelligit multitudinem, quæ dicit duas negationes, quarum vna est, quod hoc non sit illud, & altera est, quod quodlibet eorum non sit diuisum, & per consequens sit vnum, quia nunquam dicuntur multa, nisi quodlibet eorum sit vnum, seu ens indiuisum. Et sicut modo sumpsimus ens, & diuisionem & vnum & multitudinem in transcendentibus, sic sumatur in quantitate, ita quod sicut sumebatur ens, ita sic sumatur continuum licet aliqua differentia sit inter ea, vt supra dictum est.

E Sciendum, quod hæc multitudo, quæ est in quantitate, est multa continua, quorum vnum non est aliud, & quodlibet eorum est indiuisum in se, siue vnum, quod idem est, & sic patet prima diffinitio numeri, scilicet numerus est multitudo, ex vnitatibus aggregata. Patet etiam secunda diffinitio, scilicet numerus est multitudo, mensurata per vnum. Nam quia vnum multotiens replicatum causat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quanta sit discrete, & sic vnum est mensura multitudinis, & patet de numero. &c.

De secunda

De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet. Cap. II.

ORatio est vox aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciendũ, quod vox non ponitur hîc pro qualitate. Est enim vox in tertia specie qualitatis, vt infra patebit, sed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce sunt multæ dictiones, & syllabæ, quę licet indiuisibiles sint, tamen sunt successiuæ. Nam vna succedit alteri, vnde in talibus syllabis est duo considerare, scilicet indiuisibilitatem earum & successionem, talis autem indiuisibilitas non est indiuisibilitas vnitatis, alioquin oratio esset numerus, sed est indiuisibilitas mensurans durationem, secundum quòd tales plures syllabæ indiuisibiles plus durant, quàm vna. Vnde, si in oratione consideramus indiuisibilitatem syllabarum per hoc conuenit cum numero, si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quæ tamen non est semper stans, sed est successiua, in hoc cõuenit cum tempore, quod est mensura successiua, & successiuorum, vt infra patebit. Non tamen oratio est numerus simpliciter, sed est numerus pertinens ad mensuram durationis. Nec est tempus continuum, quod nihil aliud est quam successio continuata semper diuisibilis sed est successio aliquorum indiuisibilium, puta syllabarum. Sciendum est autem, quod Philosophus in lib. Prædicamentorum dicit, quod oratio mensuratur syllaba breuis & longa. Alius textus habet quod syllaba breuis & longa mensuratur oratione. Mensuratur autem oratio syllaba eo modo, sicut dictum est, quod numerus mensuratur vnitate, quæ indiuisibilis est inquantum huiusmodi. Similiter etiam oratio mensuratur syllaba, quæ vt dictum est, indiuisibilis est. In hoc autem, quod dicitur, talis syllaba breuis est, vel longa, non est intelligendum quod talis breuitas vel longitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, quod oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis, alioquin non esset alia species à tempore. Partes enim temporis non faciunt aliam speciem à tempore, sed indiuisibili durationi syllabæ aliquando coexistit tempus continuum, seu simul cum eo existit, quod tẽpus aliquando est breue, & aliquando longum. Vnde tempus continuum est mensura successiuorum, quæ sunt in motu. Syllabæ vero existũt in quodam indiuisibili, & sine motu, licet sint cum mutatione & successione, sub aliqua tamen mensura, vt dictum est. Vnde mensura quæ est tempus, & mensura, quæ est ipsius syllabæ, licet sint diuersæ mensuræ durationum, seu durabilium, tamen possunt simul existere, & sic syllaba dicetur breuis vel longa non ex longitudine vel breuitate continua, quę fit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis, sed ex longitudine & breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Aliqui tamen dicunt, quod licet syllabæ non sint motus, tamen fiunt per motum, cum autem omnis motus mensuretur tempore continuo, propter hoc syllabæ dicuntur longe vel breues ex longitudine vel breuitate temporis continui mensuran-

A tis motus, per quos syllabæ fiunt. Alii dicunt aliter de oratione. Secundum enim eos, cum numerus causetur ex diuisione continui, & nihil addat supra continuum nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum: & tamen est alia species quantitatis, quàm continua, ita accidit de oratione respectu temporis. Nam oratio est multa tempora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tamen est alia species à tempore, & sic patet de quantitate discreta &c.

B

De quantitate continua in communi secundum logicam intentionem. Cap. III.

COntinua vero quantitas est, cuius partes ad vnum communem terminum copulantur. Notandum, quod aliqui sic intelligunt hoc, scilicet quod partes continui copulentur ad vnum terminum communem. Nam partes lineæ terminantur ad vnum punctum qui actu eam terminat, non ad punctum in potentia: similiter superficiei partes copulantur ad lineam, quæ actu eam terminat, & partes corporis ad superficiem terminantem illud. Ad quod intelligendum sciendum est, quod nos debemus imaginari punctum, quod est indiuisibile in linea mo- C ueri & motu suo causare lineam & lineam motam causare superficiem, & superficiem motam causare corpus, & nunc motum causare tempus. Quibus sic causatis & imaginatis, licet non ita sit realiter, intelligemus prædictam diffinitionem. Si enim punctus motus causat lineam, omnes partes lineę per punctum copulantur: & quia in qualibet parte lineæ est imaginari secundum istam viam punctum aliquem, ad quem se continue habet alia particula sine alia decisione, ideo dicitur linea esse continua. Eodem modo se habet de superficie respectu lineæ, à qua mota, vt dictum est, imaginamur eam causari. Nam partes eius per lineam & ad lineam continuan- D tur. Similiter etiam se habet de corpore respectu superficiei: &, quia locus superficies quædam est: eodem modo habet terminum communem suarum particularum, sicut superficies. Sciendum tamen est, quod Philosophus libro Prædicamentorum dicit, quod partes loci copulantur ad eundem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Quod non bene intelligitur, si locus est superficies corporis continentis. Cum enim terminus communis patium corporis sit superficies, sequitur, quod terminus loci sit superficies, & sic superficies erit terminus superficiei. Vbi nota, quod locus potest dupliciter considerari. Vno modo pro superficie corporis continentis, & tunc terminus partium E eius dicitur linea, vt dictum est alio: modo sumitur locutus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquæ, & ignis locus aeris, & isto modo dicit Philosophus, quod partes loci copulantur ad eundem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem tempotis copulantur ad nunc, & sic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

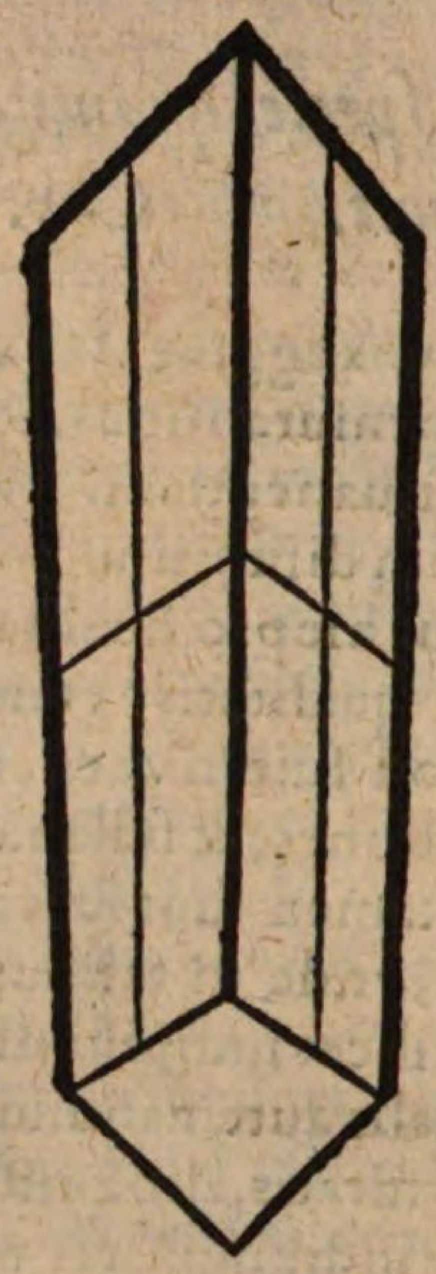
De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam. Cap. IV.

HAbet autem quantitas continua positionem, licet non omnis. Notandum, quod positio idem est, quod ordo partium in loco, & hæc est vnum de 10. prædicamentis, quæ etiam dicitur situs, de quo infra dicetur Alio modo dicitur positio ordo partium in toto, & sic positio est differentia quantitatis. Ad hoc autem quod quantitas habeat positionem requiruntur tria. Primo, quod habeat partes suas continuas signabiles & non signatas. Secundo, quod secundum hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnam videlicet post aliam. Tertio, quod partes illæ habeant permanentiam. Ratione primi numerus, qui habet partes suas non signabiles, sed signatas, quantuncunque habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de aliis, non habet positionem. Ratione tertii, licet tempus habeat partes continuas signabiles, & non signatas & ordinatas, quia tamen non habet eas permanentes, ideo non habent inter se positionem. Oratio vero partes suas neque continuas habet, nec etiam permanentes, vt dictum est, ideo non habet positionem in partibus suis. Species ergo quantitatis habentes positionem sunt linea, superficies, corpus, locus, & licet punctus non sit quantitas, quia est quid indiuisible, & principium quantitatis, quia est principium lineæ, quia tamen habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem. Nam vt communiter dicitur, punctus est indiuisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, & initium posterioris. Vnitas vero est indiuisibile non habēs positionem, & sic patet quæ quantitas habet positionem, & quæ non.

De speciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea. Cap. V.

NVnc dicendum est de prædictis speciebus quantitatis continuæ, & primo de linea. Est autem linea longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligendum sciendum est, quod cum quantitas sit mensura siue extensio substantiæ, vt supra dictum est, substantia corporea inquantū huiusmodi tripliciter mensurari seu extendi potest, secūdum quod tripliciter diametri in angulis rectis possunt se intersecare, & non pluries. Si enim vnus diameter debet intersecare alium in angulis rectis, oportet quod sit ad modum crucis sic.

A

B

Vbi sunt duo anguli recti ex parte superiori, & duo ex parte inferiori. Dicitur autem angulus rectus qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Vnde si talis linea cadit in medio causat duos angulos rectos, vt dictum est. Habemus ergo duos diametros se in angulis rectis in cruce supra posita intersecantes. Si vero. 3. diameter debet prædictos duos diametros intersecare in angulis rectis oportet quod transeat per punctum, vbi quatuor anguli recti iunguntur. Nec potest quartus diameter prædictos 3. diametros intersecare, quin causet angulum rectum, vnus ergo diameter dictorum trium dicitur longitudo, secundus latitudo. Tertius vero profunditas quæ dicuntur tres dimensiones. Vnde si consideretur longitudo sine aliis duabus dimensionibus dicitur linea. Extrema vero lineæ, si habet extrema, quod dico propter lineam circularem, quæ non habet extrema, sunt duo puncta. Terminant enim lineam ad indiuisibile, secundum illam dimensionem. Si enim semper esset dare diuisibile secundum illam dimensionem, cum huiusmodi dimensio sit linea, vt dictum est, tunc linea nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimensiones de prædictis, scilicet longitudinem & latitudinem, cuius extrema sunt duæ lineæ, vel vna. Quod dico propter superficiem circularem, quæ vna linea terminatur. Scut enim dictum est, ad hoc quod linea terminetur, oportet quod terminetur ad indiuisibile secundum illam dimensionē. Sic oportet quod superficies terminetur ad indiuisibile secundum latitudinem, & hæc est linea. Corpus autem continet omnes prædictas 3. dimensiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimensio, sicut superficies est duplex dimensio, & linea vna. Terminatur autem corpus ad superficiem quæ indiuisibilis est secundum profunditatem, vel ad lineam, quæ indiuisibilis est secundum latitudinem. Notandum, quod licet corpus sit trina dimensio, scilicet longitudo, latitudo, & profunditas, tamen ratio corporis perficitur ex ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, scilicet longitudinem, & latitudinem, tamen ratio eius specifica completur ex sola latitudine, sicut ratio specifica hominis completur ex rationali, quāuis homo sit sensibilis & viuus. Ratio vero bruti ex sensibili completur, licet etiam cum hoc

hoc sit viuum. Lineæ vero ratio specifica perficitur ex sola longitudine. Et, quia quantitas continua hoc habet, quod semper sit diuisibilis, si corpus inquantum corpus terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quæ licet sit diuisibilis, non tamen secundum profunditatem, in qua consistit ratio specifica corporis, vt dictum est, & similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

De loco, qui est species quantitatis continuæ.

Cap. VI.

SEquitur de loco. Est autem locus superficies corporis continentis immobilis. Licet enim locus sit superficies, non tamen sequitur, quod locus sit in genere superficiei, sed est aliud genus quantitatis propter aliam differentiam specificam superadditam, quæ non conuenit superficiei inquantum superficies est, nec sibi disconuenit, scilicet immobilis. Sciendum, quod cum non sit dare vacuum in natura, oportet omne corpus alio corpore circundari. Dimittamus modo de vltima sphæra. Vnde superficies corporis circundantis illam, quæ contigua est corpori circundato, dicitur esse locus. Nec propter hoc talis superficies dicitur locus, quia circundat, alioqui nauis, quæ vadit cum flumine, cum semper sit circundata superficie eiusdem aquæ, eo quod ipsa semper descendit, sicut aqua descendit, diceretur esse in eodem loco, quod tamen falsum est. Similiter etiam nauis ligata ad ripam fluminis, cum propter fluxum aquæ semper mutet superficiem, tunc semper mutaret locum. Quod etiam falsum est. Non ergo ratio loci est ratio superficiei, nec è conuerso, sed ratio loci consistit in hoc, quod est immobilis, scilicet secundum situm vniuersi, vnde dato quod mundus esset vacuus, & esset solum cœlum continens vacuum, & vnus lapis esset in centro quantumcumque non circundaretur superficie corporis continentis, tamen adhuc esset in loco, quia esset in parte quæ per respectum ad situm vniuersi seu cœli, esset immobilis, & sic patet de loco.

De tempore, quomodo est quantitas successiua.

Cap. VII.

TEmpus autem est numerus motus primi mobilis secundum prius & posterius. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciendum, quod duplex est numerus, scilicet quo numeramus, vt duo, tria, & huiusmodi, & ista est prima species quantitatis discretæ, de qua dictum est. Alius est numerus numeratus, scilicet istæ res quibus nos istum numerum applicamus, inquantum numerantur, vt duo canes vel tres lineæ, & isto modo sumitur hic numerus. Sciendum, quod in omni motu est quantitas successiua faciens ipsum formaliter quantum quantitate successiua, quæ quantitas successiua non est motus, sed accidens eius. Motus au-

A tem primi mobilis, scilicet vltimi cœli quia est regularissimus & simplicissimus omnium motuum, ideo quantitas eius successiua est regularissima & simplicissima omnium aliarum quantitatum successiuarum, & ideo applicando illam ad omnes alios motus, qui, vt dictum est, successiui sunt, certificamur de duratione ipsorum & hoc est mensurari, vt supra dictum est. Quia vero anima in illa successione motus primi mobilis considerat prius & posterius, illa successio sic numerata vel mensurata ab anima per prius & posterius dicitur esse tempus. Sicut diem vocamus successionem vnius partis motus primi mobilis, prout scilicet partes eius mouentur ab oriente

B in occidentem. Vnde tale prius in successione, prout, scilicet pars primi mobilis mouebatur in oriente, & tale postrius prout sc. pars mouebatur in occidente considerata ab anima faciunt dictum tempus, puta diem, & sic de aliis, & hoc tempus, vt dictum est, applicando ad omnia successiua de eis certificamur quantum ad ipsorum durationem in tali successione. Patet ergo qualiter tempus est numerus motus secundum prius & posterius. Notandum, quod, quia, vt dictum est, tempus est subiectiue in motu primi mobilis, sicut est passio in suo subiecto, secundum ea quæ sunt in illo motu dicimus aliqua esse in tempore. Vnde in motu est considerare mobile, & indiuisibile ipsius motus, quod dicitur mutatum esse, quod se habet

C ad motum sicut punctus ad lineam, & sicut in qualibet parte lineæ est imaginari punctum, sic in qualibet parte motus est considerare mutatum esse, omnis, enim si terminabilis est, terminatur ad mutatum, esse; sicut ad terminum intraneum, sicut linea ad punctum. Vnde illi motui respondet tempus dupliciter, quia & sicut eius passio, quia est successio eius, vt dictum est, & sicut eius mensura. Non enim tempus solum mensurat alios motus, sed etiam partes motus primi mobilis. Dicimus enim quod vna circulatio facta est in vna die. Ipsi vero mutato esse, quod est indiuisibile in motu, respondet in tempore nunc, quod est indiuisibile temporis, vel est ei idem re, licet posset ratione differre, & in omni tempore est signare

D nunc, sicut in linea punctum, & si tempus terminaretur, vtique ad nunc terminaretur. Patet ergo de tempore.

Quod quantitas non suscipiat magis nec minus, nec habeat contrarietatem, sed secundum eam aliquid dicatur æquale vel inæquale alteri.

Cap. VIII.

COmmune est autem omni quantitati non suscipere magis & minus, nec suscipere contrarietatem. Quod qualiter intelligatur supra de prædicamento substantiæ dictum est.

E Sciendum autem, quod à Philosopho lib. Prædicamentorum ponitur instantia de magno & paruo, quæ videntur esse in quantitate, & videntur esse contraria. Et respondet primo, quod magnum & paruum non sunt in genere quantitatis, licet sint passiones ipsius quantitatis, sed sunt in genere relationis. Non enim magnũ dicitur aliquid absolute, alioquin non diceretur miliũ magnũ, & mõs paruus, nisi per respectum ad aliud milium, vel per respectum ad montem magnum. Secundo

respondet, quod dato quod magnum & paruũ (A) essent in genere quantitatis, non tamen essent contraria. Idem enim non potest esse contrarium sibi ipsi, & tamen vna & eadem quantitas dicitur magna per respectum ad minorem, & parua per respectum ad maiorem. Proprium autem quantitatis est secundum eam æquale vel inæquale dici. Ad quod intelligendum sciendum est, quod quantitas dupliciter potest sumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prędicamentum, quia ista est prior & notior acceptio quantitatis. Secundo modo quantitas est de transcendentibus, (B) quia in multis generibus inuenitur, sicut & perfectum. Dicimus enim iste est magnus medicus, id est, perfectus, & ista est magna similitudo, & secundum quantitatem vtroque modo sumptã dicitur æquale & inæquale. Dicimus enim duas lineas esse æquales, & duas albedines similiter, & quia quantitas primo modo est notior, & magis propria, secundo autem modo dicitur transsumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie secundum quantitatem primo modo sumptam. Notandum, quod vnum conuertitur cum ente, & sic quicquid est ens est vnum, cum autem substantia, quantitas, & qualitas sint entia, oportet quodlibet eorum esse vnum, & cum in substantia, quantitate, & (C) qualitate possint esse plura entia, ergo in eis possunt esse plura, quorum quodlibet est vnum quæ sunt multa in quolibet: ergo istorum prædicamentorum est vnum & multa. In vno autem in substantia fundatur relatio, quæ dicitur identitas. In vno vero in quantitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundatur relatio, quæ dicitur similitudo, diuersimode tamen, nam vnum dicitur tripliciter, scilicet vnum numero vt Socrates, vel Plato, quilibet enim per se est vnus numero. Aliud est vnum specie, vt Socrates & Plato sunt vnum (D) in homine. Aliud est vnum genere, vt homo & equus sunt vnum in animali. Identitas autem, quæ fundatur in vno in substantia, non fundatur in vno in genere, nec in vno specie, sed in vno numero, ac si essent duę substantiæ. Vnum vero numero est idem sibi ipsi, prout nunc sumitur idem, licet etiam in substantia possit dici idem specie, & idem genere, tamen non sic modo sumitur identitas, vnde tale identitas non est relatio realis, sed rationis, vt infra dicetur, æquale vero & simile non fundatur in vno secundum numerum, quia nihil est ęquale vel simile sibi ipsi, sed fundatur in vno secundum speciem, nam duas lineas dicimus æquales, & (E) duas albedines similes. Notandum quod æquale & simile sumuntur communiter scilicet pro vtroque fundamento æqualitatis, & pro vtroque eius termino. Æqualitas enim est duorum, vnius fundamentaliter, & alterius vt termini, & è conuerso, similitudo autem est multa terminis. Nam ad similitudinem sufficit participatio qualitatis secundum eandem speciẽ. Quæ enim sunt alba sunt similia, & quæ participant diuersas qualitates quantum ad speciem sunt dissimilia, vt album & nigrum, non est autem sic de ęqualitate, non enim sufficit ad ęqualitatem, quod sint duæ quantitates eiusdem speciei, alioquin omnes lineæ, quæ sunt eiusdem speciei, essent æquales. Quod tamen falsum est, sed requiritur quod sint duæ quãtitates eiusdem speciei cum priuatione maioris & minoris, vt, scilicet vna omnino non sit maior, nec minor altera, inæquale vero non sumitur secundum diuersas species quantitatis, vt dictum est de simili in qualitate, sed in eis, quæ sunt eiusdem speciei sine priuatione maioris & minoris, & sic patet quid sit idẽ, quid æquale, quid simile. Sciendum, quod licet fundamentum identitatis sit substantia, vt dictũ est, tamen potest dici de aliis prædicamentis, & in eis fundari. Dicimus enim quod hæc albedo est eadem sibiipsi, & hæc linea est eadem sibiipsi, & ideo non est proprium substantiæ secundum eam dici idem vel diuersum, cum hic conueniant aliis prædicamentis, licet conueniant substantię principaliter. Proprium autem quantitatis est secundum eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur æquale vel inæquale nisi secundum quantitatem. Proprium vero qualitatis est secundum eam dici simile vel dissimile, & sic patet de prædicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRÆDICAMENTO QVANTITATIS,

In septem capita diuisus.

Quid sit qualitas in genere. Cap. I.

NVNC dicendum est de prædicamento qualitatis quid sit. Describitur autem qualitas. Qualitas est secundum quam quales dicimur. Sciendum, quod prædicamenta diffiniri non possunt. Cum enim in diffinitione ponatur genus & differentia diffiniti, genera autẽ generalissima, cuiusmodi sunt substantia, quantitas, qualitas, & huiusmodi non habeant genus supra se, vt supra dictũ est, ergo diffiniri non possunt. Possunt autem per aliqua nobis magis nota describi, seu notificari. Notandum, quod, vt ex supra dictis colligi potest, intellectus noster non solum abstrahit vniuersale à particularibus, sed etiam formam, ab habente talem formam. Intelligit enim humanitatem præcise non intelligendo cum ea habens humanitatẽ, scilicet hominem, in quo non solum est humanitas, sed etiã multa alia entia, scilicet albedo, & huiusmodi. Eodem modo intelligit albedinem abstrahendo ab habente ipsam quod vocamus album, vnde licet albedo non inueniatur sine subiecto, tamẽ intellectus eã intelligit abstrahendo à subiecto, eo videlicet, non intellecto, & secundum hoc magis pertinet ad intellectũ accidens in abstracto, quàm in concreto. Et, quia cognitio nostra ortum habet à sensu minus sensibilia sunt nobis minus nota, abstracta autem vt dictum est, sunt minus sensibilia, ergo conuenienter notificãtur per concreta, sicut per prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, quę est abstracta per quale, quod est concretum dicendo, qualitas est secundum quam quales dicimur. Sciendum est, quod est differentia inter quantitatem & alia accidentia, nam in ea prædicatur concretum de abstracto, dicimus enim hîc linea est quanta, quod non contingit in aliis prædica-

mentis accidentium, non enim poteſt dici, quod hæc albedo eſt qualis, & inde eſt, quod quantitas in abſtracto non diffinitur ſeu deſcribitur per concretum, ſi enim vnum de alio prædicatur conuerſim, ita erit male notum vnum, ſicut reliquum, & ſic patet deſcriptio qualitatis.

De prima ſpecie qualitatis, quæ eſt Habitus ſeu Diſpoſitio. Cap. II.

SVnt autem quatuor ſpecies qualitatis, quæ ſunt genera ſubalterna. Prima eſt habitus ſeu diſpoſitio. Vbi ſciendum eſt, quod diſpoſitio eſt genus ad habitum: omnis enim habitus eſt diſpoſitio, non tamen omnis diſpoſitio eſt habitus. Nam qualitas facile mobilis eſt diſpoſitio, non tamen eſt habitus. Vnde, ſi ſumitur diſpoſitio pro qualitate, quæ eſt facile mobilis, tunc eſt vna ſpecies qualitatis condiuiſa habitui, ſi vero ſumatur diſpoſitio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili quam de difficile mobili, tunc eſt genus ad habitum & diſpoſitionem, quæ habitui condiuiditur. Diffinitur autem habitus quinto Metaphyſicæ ſic, habitus eſt diſpoſitio, qua aliquis diſponitur bene vel male, ſiue ſecundum ſe, ſiue ad aliud. Ad quam diffinitionem intelligendam, ſciendum, quod diſpoſitio eſt ordo rei habentis partes, non ſolum partes quantitatiuas, ſed etiam eſſentiales, vel potentiales. Vnde ordo iſtarum partium inter ſe vel ad aliquid aliud dicitur diſpoſitio. Ad rationem quidem habitus requiruntur plura, ſiue ſint partes, ſiue potentiæ vel actus, quæ ſunt adinuicem commenſurabilia diuerſis modis, ita, quod in eis poſſit inueniri aliquis modus medius commenſurationis, & talis modus dicitur habitus. Verbi gratia, ſanitas eſt debita commenſuratio humorum diuerſimode adinuicem commenſurabilium, quæ tamen reducuntur ad ſanitatem, ſicut ad determinatum modum commenſurationis, & ideo ſanitas eſt habitus. Nam quia qualitates elementares in ipſis elementis ſecundum vnum modum menſurantur, & non diuerſimode, ideo in eis non eſt habitus. Bene ergo dicitur, quod habitus eſt diſpoſitio ſeu ordo partium diuerſimode commenſurabilium bene vel male, id eſt, ſecundum modum medium determinatum. Sed, quia dicitur ſiue ſecundum ſe, ſiue ad aliquid aliud. Sciendum, quod duplex habitus inuenitur, vnus diſpoſitio rei ſecundum modum & naturam rei intra, prout partes naturales adinuicem ſecundum vnum modum medium commenſurantur, vt dictum de ſanitate, quæ eſt debita commenſuratio quatuor humorum. Similiter pulchritudo, quæ eſt debita commenſuratio membrorum, & hoc eſt quod dicitur id diffinitione habitus, ſcilicet ſecundum ſe. Alius modus habitus eſt, qui eſt diſpoſitio rei in ordine ad finem, & quia finis potentiarum ſunt operationes, medius modus determinatur ſecundum quod ad ſuas operationes bene vel male ordinantur, ſicut ſunt virtutes & vicia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, ſiue ad aliud, ſcilicet ad finem, & tales habitus ſunt difficile mobiles. Quia enim habitus virtuoſus ex multis actibus iteratis generatur, ideo non eſt ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel diſponi vel habituari ad virtutem, ille diceretur habere diſpoſitionem, quæ facile mobilis eſt, loquendo de diſpoſitione, non prout eſt genus ad habitum, ſed vt eſt ſpecies ſibi condiuiſa, & ſic patet de prima ſpecie qualitatis &c.

De ſecunda ſpecie qualitatis, quæ eſt Naturalis potentia, vel impotentia. Cap. III.

SEcunda ſpecies qualitatis, eſt naturalis potentia vel impotentia aliquid facile faciendi, vel patiendi. Ad intelligendum autem hanc ſpeciem qualitatis, ſciendum quod potentia poteſt ſumi dupliciter. Vno modo vt eſt de tranſcendentibus, potentia enim & actus diuidunt omne ens, vt patet. 5. Metaph. & in eo genere, in quo eſt actus, eſt etiam potentia. Nam, ſi linea in actu eſt in genere quantitatis, ſic linea in potentia eſt in eodem genere, de tali autem potentia non loquimur modo. Alio modo ſumitur potentia, prout eſt principium tranſmutandi aliud inquantum aliud, vel quod eſt principium tranſmutandi ab alio inquantum aliud. Notandum, quod ſicut agens artificiale requirit inſtrumentum per quod agat, & propter limitationem ſuæ virtutis non poteſt habere ſimul illud quod eſt in ipſo & in inſtrumento neceſſarium ad agendum, ita & nulla ſubſtantia creata poteſt eſſe per ſe ſufficiens principium ad agendum & eſſendum. Vnde requiritur aliud principiū in ea quod immediate ſe habeat ad operationem, & hoc principium dicimus potentiam, quod quidem ſi actiuum eſt, ſicut ſunt potentiæ nutritiuæ in animato, dicitur potentia actiua, quæ eſt principium tranſmutandi aliud inquantum eſt aliud, & dico inquantum aliud, quia nihil ſimul poteſt eſſe actiuum & paſſiuum reſpectu eiuſdem. Vnde, ſi potentia actiua eſt principium tranſmutandi, non erit principium tranſmutandi ſe, ſed aliud inquantum aliud. Si vero tale principium ſit paſſiuum, vt ſunt potentiæ ſenſitiuæ in animali, tunc eſt principium tranſmutandi ab alio inquantum eſt aliud, & ad hanc ſpeciem qualitatis pertinet purum & molle, pugillator & curſor, & huiuſmodi. Ita, quod non ſumitur pugillator ab arte pugillandi, quia ſic eſſet in prima ſpecie qualitatis, ſed pro potentia naturali, & ſic patet de ſecunda ſpecie qualitatis.

De tertia ſpecie qualitatis, quæ eſt paſſio vel paſſibilis qualitas. Cap. IV.

TErtia vero ſpecies qualitatis dicitur paſſio vel paſſibilis qualitas. Notandum, quod paſſio, vt eſt in motu, eſt vnum de 10. prædicamentis, & ſic non ſumitur hic paſſio. Sed dicitur paſſio vel paſſibilis qualitas, quia infertur per aliquam paſſionem, verbi gratia, calor & frigus dicuntur paſſibiles qualitates eo quod inferunt ſenſui tactus aliquam paſſionem. Sed albedo, & nigredo dicuntur paſſibiles qualitates, quia generantur ex aliquibus paſſionibus illatis. Propter enim magnum æſtum agentem in corpora Æthiopum, Æthiopes ſunt nigri, & Germani ſunt albi propter frigus, licet etiam albedo & negredo poſſint dici paſſibiles qualitates, eo quod inferunt paſſionem ſenſui viſus, videre enim eſt quoddam pati. Vbi nota quod licet quædam entia abſoluta non habeant ſpeciem

ab aliquo extrinseco, quod non est de essentia eorum, & quod distinguantur se ipsis, vt patet in simplicibus: albedo enim seipsa distinguitur realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinseca sui, sicut homo distinguitur ab equo, & è contrario per formas eorum, nihil enim extrinsecum, quod nota est de essentia rei constituit vel distinguit aliud ab alio specifice, tamen nihil prohibet quin aliquando aliqua distinguantur causis extrinsecis, scilicet finali & efficiente, sicut dicimus, quod potentiæ distinguuntur per actus tanquam per fines, & actus distinguuntur per obiecta tanquam per causas efficientes, & licet hoc modo extrinseca distinguentia non sint de essentia distinctorum, tamen per tales distinctiones cognoscitur ratio specifica eorum. Per actus enim diffinitur potentia, quia est principium transmutandi, vt dictum est, sicut per manifestationem suæ rationis specificæ, & per obiecta diffiniuntur actus, sicut dicimus quod videre est visum moueri à colore. Sic est in proposito, licet enim passio & passibilis qualitas, vt formæ simplices, se ipsis sint in esse specifico, tamen quædam diffiniuntur per actus, sicut per fines, quia, scilicet habent causare passionem, in sensu, quandoque vero per causas efficientes, quia scilicet habent causari ex passionibus. Differunt autem passio & passibilis qualitas, quia passio cito transit, sicut rubedo, quæ fit ex veruncundia, & palliditas, quæ fit ex timore dicuntur passiones, quia cito transeunt. Nec per talem rubedinem vel pallidítatem in lingua Græca denominantur rubei vel pallidi, licet forte non sic in lingua nostra, sed pro nunc denominantur verecundans rubens, & timens pallidus. Et quia ira, amor, & odium, & huiusmodi, quæ omnia Philosopus. 2. Ethicorum passiones vocat, fiunt cum aliqua passione, & transmutatione corporis, & parum durant, sub istis passionibus computantur. Passibilis vero qualitas dicitur, quæ non cito transit, sicut dictum est de frigore & calore, si vero ira, amor, odium, & hæc, quæ hîc Philosophus passiones secundum animam vocat, diu durarent, passibiles qualitates dicerentur.

De quarta specie qualitatis, quæ est forma, vel circa aliquid constans figura.

Cap. V.

QVarta vero species qualitatis est forma, vel circa aliquid constans figura. Sciendum, quod forma potest sumi dupliciter. Vno modo vt est actus quidam, & sic est de transcendentibus, quia in pluribus prædicamentis inuenitur, ideo etiam forma est de transcendentibus, quia inuenitur in prædicamēto substantiæ quantitatis & qualitatis, & huius, & isto modo non sumitur forma hic. Ad videndum quid importatur hic per formam, primo videamus de figura, quæ est nobis magis nota. Vnde secundum quod, vt supradictum est, proprium totius prædicamenti quantitatis est secundum eam æquale vel inæquale dici, vnde ipsa primo vel secundario omnis res quanta est, ratio est, quia illud dicitur esse proprium alicuius, quod immediate causatur à principiis suæ ессесntiæ: sed positis duabus quantitatibus eiusdem speciei, statim sequitur, quod sunt æquales vel inæquales, hic statim sequitur tanquam immediate causatum ex principiis essentialibus, quantitatis ergo æquale & inæquale quantumcunque sint in genere relationis, tamen sunt proprium quantitatis. Sic ergo se habet figura respectu quantitatis continuæ habentis positionem, cuiusmodi sunt linea, superficies, & corpus, & locus, nā ad lineam sequitur rectum vel curuum. Ad superficiem sequitur triangulare, quadrangulare, & hic. Ad corpus sequitur pyramidale, cubicum, & huiusmodi. Ad locum materialiter sumptū sequitur variatio figuræ secundum variationem cōtenti. Omnia autem prædicta figuræ sunt, quæ sunt in quarta specie qualitatis. Non enim figura est quantitas, sed qualitas immediate causata à prædictis speciebus quantitatis, & inde est, quod figura magis ducit nos in cognitionem substantiæ tam indiuidualis, quàm specificæ, quàm aliquod aliud accidens. Quantitas autem, licet sit fundamentum aliorum accidentium, tamen sequitur materiam, & quia materia de se non est causa cognitionis, sed sola forma, ideo quantitas non bene ducit nos in cognitionem substantiæ in qua est, sed, quia figura est tanquam quid formale, & forma absolute se habet immediate ad quantitatem, à qua non potest absolui quantitas, vt dictum est, quod non est sic de aliis speciebus quantitatis, imo figura perfectius ducit in cognitionem substantiæ, vt clare patet de figuris animalium, vel hominum sculptis. Et sic patet de figura. Forma autem, vt hic sumitur, differt à figura, licet ad idem genus reducantur. Figura enim, vt dictum est, sequitur quantitatem continuam habentem positionem. Forma vero sequitur animam habentem aliqua sacramenta. Character enim impressus est in essentia animæ ex receptione aliquorum sacramentorum, quod est signum distinctionum inter habentes illud sacramentum & non habentes. Sic forma, quæ est in quarta specie qualitatis, non posset dici figura, quia ibi non est quantitas continua. Licet aliqui dicant, quod omnis figura etiam forma dici possit, & quod sint sicut synonyma.

Vel sequitur forma hęc essentialem gradum in materia ratione sui.

De Quali, & conditionibus eiusdem ex tribus modis eius.

Cap. VI.

QVale autem sumitur à qualitate. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod omnium prædicamentorum duplex est modus intelligendi, vel significādi, scil. abstractus, & cōcretus. Omne enim quod intelligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum, vel vt quod est, est habens. Humanitas enim intelligitur, vt quomodo est aliquid, humanitate enim homo est homo, & similiter se habet de albedine, albedine enim aliquid est album. Homo vero & album intelligitur vt quod est, & vt habens humanitatem & vt habens albedinem. Describitur autem quale sic. Quale est, quod secundum qualitatem denominatur. Secundum enim logicum album denominatur ab albedine, & non è conuerso, nam vere denominatiua tria debent habere. Primo quod conueniant in voce cum eo, à quo denominantur, scilicet in principio. Secundo quod differant in fine. Tertio, quod idem significent, vnum tamen vt quo aliquid est, & alterum, vt quod est, & vt habens, sicut se habet de albedine, & albo, conueniunt enim albedo & album in principio quantum

tum ad vocem, & differunt in fine vocis, & significant idem, licet diuersis modis. Sciendum, quod quædam sunt qualia, quia omnia ista tria perfecte habent, vt album, quædam vero sunt qualia, quæ differunt ab his, à quibus denominantur in significatione, sicut cursor, & pugillator, prout sunt in secunda specie qualitatis. Cursor enim & pugillator, denominantur ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, quia non est nomen impositum tali potentiæ. Vel dicuntur denominatiuè à cursu & pugna, quæ non sunt in secunda specie qualitatis, & ideo non conueniunt in significatione cum his, à quibus denominantur. Aliqua verò qualia dicuntur denominatiua, quæ cum his, à quibus denominantur, nullo modo conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in significatione, vt à virtute dicitur studiosus. Et sic prædicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfectè denominatiuè, & sic patet de quali.

De communitatibus & proprietatibus qualitatis. Cap. 7.

INest autem qualitati contrarietas, licet non omni. Quod qualiter intelligatur dictum est in prædicamento substantiæ, dicit autem Philosophus, quod dubitatur vtrum qualitas suscipiat magis & minus, non autem dubitatur de quali. Nam dubitatur vtrum iustitia sit magis vel minus, non autem vtrum iustus, quia dicitur iustior, seu magis iustus. Quod qualiter intelligatur ibidem dictum est. Proprium vero qualitatis est secundum eam simile vel dissimile dici, quod in prædicamento quantitatis declaratum est, & sic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRÆDICAMENTO AD ALIQVID,

In quinque Capita diuisus.

Quid sit aliquid secundum intentionem logicam. Cap. I.

DICTO de prædicamentis absolutis, dicendum est de respectiuis. Et primo de relatione. Notandum, quod quia relatio parum habet de entitate, primo de ipsa non tractat Philosophus, sed solum de relatiuis, quæ propter concretionem magis à nobis possunt cognosci. Vocat enim relatiua ad aliquid, diffinit ea sic ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur, vel quolibet aliter ad aliud. Ad intelligentiam huius diffinitionis, sciendum, quod quædam sunt relatiua secundum dici, quædam vero secundum esse. Quædam sunt relatiua realia, quædam vero secundum rationem. Relatiua secundum dici ea dicuntur quæ de suo principali significato debent rem alterius prædicamentis, secundario autem debent relationem, seu debent respectum. Sicut scientia de suo principali signato dicit habitum animæ, & sic est in prima specie qualitatis, secundario autem dicit respe-

A ctum ad scibile, & sensus ad sensibile, qui est quædam potentia in secunda specie qualitatis, & talia sunt relatiua secundũ dici. Relatiua vero secundum esse sunt, quæ de suo principali significato significant respectũ, vt pater, qui de suo principali significato significat respectum ad filium. Relatiua realia sunt quæ habent referri realiter circunscriptiuo omni actu intellectus, vt pater, & filius, circunscripto enim omni actu intellectus, pater refertur ad filiũ, & filius ad patrẽ, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, quod ad hoc vt relatio sit realis, quinque requiruntur, duo ex parte subiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorum.

B Primum ex parte subiecti est, quod relatio supponat aliquod fundamentum reale in eo cuius est vt subiecti, vnde non entis non potest esse relatio realis. Secundum ex parte subiecti, quod in eo sit ratio fundamentalis quare referatur, vt videlicet illud, secundum quod dicitur referri, includat aliquod reale, sicut mouens in eo quod mouet, includit potentiam actiuam, secundum quam potest agere. Vnde propter defectum huius conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligentem, quia res intellecta in eo quod huius denominatur ab actu intelligendi, qui nihil secundum rem ponit in re intellecta, sed solum in intelligente. Tertium, quod requiritur, & est primum ex parte termini, est, quod terminus ad quem est

C relatio sit res quædam. Quartum est, quod terminus sit diuersus realiter ab alio correlatiuo, quia eiusdem ad se ipsum non est relatio realis. Quintum autem, quod ratio ex parte correlatiuorum est, quod sint eiusdem ordinis, ita videlicet quod ambo sint limitata ad genus & speciem, vel ambo sint extra genus ita quod ex æquo respondeat eis ratio generis aut speciei. Quacunque autem harum conditionum non existente in quocunque relatiuo non erit relatiuum reale, sed secundum rationem. Vnde Dei ad creaturam non est relatio realis, quia quicquid est in Deo, non est in genere relationis. Vnde licet Deus realiter sit dominus creaturæ, & creatura realiter serua, tamen dominus non est in Deo relatiuum reale, quia

D illud dominium non est in genere relationis ex æquo vt opposita species seruituti creaturæ correspondens. De aliis quatuor conditionibus, iam exemplificatum est. Notandum dominium ex parte Dei esse quid infinitum, cui non adæquatur, vt possit correspondere seruitus creaturæ quæ est finita, infinitum autem non correspondet finito, quia plus habet, dominium ergo Dei est relatio rationis, seruitus vero creaturæ est relatio realis. Ex his patet descriptio relatiuorum suprapposita. Nam ipsa comprehendit omnia relatiua tam secundum dici quàm secundum esse, tam relatiua realia quàm relatiua rationis. Omnia namque dicuntur ad aliud, scilicet ad correlatiua, vel in habitudine casus genitiui, propter quod dicit,

E aliorum dicuntur, vt pater filii pater, siue quolibet aliter, id est, in habitudine cuiuscunque casus siue dicti, vt similis simili similis, siue accusatiui, vt mons magnus ad paruum montem, siue ablatiui, vt maius maiore maius.

Et sic patet prima diffinitio.

De secunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis secundum esse & realibus. Cap. II.

DIffinitur secundo ad aliquid sic, ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodammodo se habere. Hæc diffinitio conuenit solum relatiuis secundum esse, & realibus, eorum namque esse est ad aliud se habere.

Notandum, quod ad constitutionem relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, sine quibus relatio non solum non posset esse, sed etiam non posset intelligi, verbi gratia similitudo requirit duo alba realia, quorum vnum est fundamentum, alterum terminus, similitudo enim Socratis albi ad Platonem album in albedine Socratis est vt in fundamento, in albedine vero Platonis est vt in termino, è conuerso se habet de similitudine Platonis ad Socratem, semper enim in duobus similibus sunt duæ similitudines, vna vnius vt fundamentum, & alterius vt terminus, & alia est è conuerso. Cum autem dico quod similitudo Socratis habet albedinem eius vt fundamentum, non est intelligendum, quod similitudo Socratis sit aliqua res in Socrate alia ab ipsa albedine, sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis vt ad terminum. Si enim similitudo adderet supra albedinem Socratis aliquam rem, nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione, fit autem homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet. Nam si quis in India fieret modo albus fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione Similitudo enim in me nullam rem addit supra albedinem: quæ realiter sit in me, vt patet.

Quòd relatio differt à suo fundamento realitate extrinseca solum. Cap. III.

SEd hic oritur dubium. Cum enim prædicamenta sint 10. genera rerum inter se realiter differentia, si relatio nullam rem addit supra fundamentum, ergo non erit alia res à fundamento, & sic non erit in alio genere similitudo quam albedo, quod omnino falsum est. Dicendum, quod diuisio entis in 10. prædicamenta est diuisio in 10. diuersa secundum rem, vel quantum ad hoc quod dicant diuersas res intrinsece, & realiter, sicut substantia, quantitas, & qualitas, quæ comparata adinuicem sunt diuersæ res, vel inquantum dicunt diuersas res extrinsece, quia vnum importat aliquam rem diuersam, quam non importat reliquum, & sic relatio differt à suo fundamento, quia importat oppositum relatiui. Sicut enim dicimus, quod totum differt à sua parte non sicut res à re, sed sicut illud, quod importat plus quàm pars, homo enim differt ab anima, quia importat materiam, quam non importat anima, sic relatio differt à suo fundamento, quia relatio dicit rem fundamenti, & oppositum terminum, quã

A non dicit fundamentum. Ex his patet secunda diffinitio relatiuorum. Si enim verum esse relatiuorum in hoc consistit, scilicet quod importat aliquid vt fundamentum, & aliquid vltra, scilicet terminum, esse ergo eorum est ad aliud se habere relatiuorum.

Quomodo, & quænam relationes sumuntur à fundamentis. Cap. IV.

ET quia entitas relatiuorum quasi tota à fundamentis, ideo videndum est in quibus possit relatio fundari. Notandum, quod vt com-
B muniter dicitur, Relatiua fundantur in tribus, scilicet in actione & passione, in mensura & in mensurato, & in vno: nihil tamen obstat quin relatio non possit fundari immediate in substantia, cum materia secundum suam essentiam, non per aliquid sibi additum referatur ad formam, & creatura similiter ad creatorem, sed communiter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamentum enim paternitatis est actio, scilicet generatio, qua quis genuit filium, & fundamentum filiationis est passio scilicet generatio passiua, qua quis genitus est, & similiter se habet de domino & seruo. Duplum vero & dimidium, & triplum & subtriplum, & huiusmodi fundantur in mensura, & mensurato.
C Similiter & relatio quæ est inter sensum & sensibile, & scientiam & scibile, fundatur super mensura & mensurato. Scibile enim ad scientiã & sensibile ad sensum, se habent vt mensura ad mensuratum. In vno vero in substantia, fundatur identitas, in vno in quantitate æqualitas, in vno in æqualitate similitudo, vt supra dictum est. Vnde secundum illa diuersa fundamenta possunt sumi diuersæ species relatiuorum. Possunt & assignari aliter eorum species, secundùm superpositionem, vt pater & dominus superpositionem, vt filius & seruus, & æquiparantiam, vt æqualis & similis, &c.

D *De communitatibus & proprietatibus relatiuorum.* Cap. V.

QVæ autem relatiua suscipiunt magis & minus & contrarietatem, & quæ non sciendum, quod relatiua, quorum fundamenta, & termini suscipiunt magis & minus & contrarietatem, ipsa etiam suscipiunt magis & minus & contrarietatem, quorum vero fundamenta & termini non suscipiunt magis & minus nec contrarietatem, nec & ipsa suscipiunt. Notandum, quod quædam relatiua, quæ fundantur in vno,
E quantuncunque non suscipiant ipsorum fundamenta magis nec minus, ipsa tamen suscipiunt magis vel minus, vt inæqualior, vt dictum est, & ita fundantur in vno secundum speciem, & cum hoc addatur cum priuatione maioris vt minoris, quia talis priuatio non consistit in indiuisibili, sed potest intendi & remitti, inde est, quod æquale suscipit magis & minus, & sic de aliis. Dicuntur autem omnia relatiua ad conuertentiam, vt pater filij pater, & filius patris filius, & hoc conuenit omnibus relatiuis. Nec oportet quod conuertentia fiat semper in omnibus

bus casibus similibus. Dicitur enim scientia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & non dicitur scientiæ. Ad hoc autem quod talis conuertentia fiat, oportet quod fiat ad aliud, & secundum id nomen, secundum quod ad aliud dicitur, non enim dicitur secundum conuertentiam caput ad animal. Si enim dicitur caput animalis caput, non tamen potest dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal secundum hoc nomen quod est animal, sed secundum aliud nomen scilicet capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiam caput capitati caput, & capitatum capite capitatum, & ideo, si aliquando tale nomen non inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus, sed fingamus nomen & dicamus remus rei remitæ remus, & sic omnia relatiua dicentur ad conuertentiam. Sunt autem omnia vera relatiua simul natura. Si enim esse relatiui est ad aliud se habere, vt dictum est, posito vno relatiuo statim ponitur suum correlatiuum, & ideo posita se ponunt & perempta se perimunt. Proprium autem relatiuorum est, vt qui diffinite nouit vnum diffinite noscat & reliquum. Si enim diffinitio est oratio quid est esse rei significans, ad esse autem vnius relatiui requiritur necessariò correlatiuum, qui ergo cognoscit esse vnius relatiui, oportet quòd cognoscat esse sui correlatiui, & sic patet de prædicamento ad aliquid, &c.

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS,

In tria capita diuisus.

NVNC dicendum est de aliis sex prædicamentis, quæ sex principia dicuntur. Notandum, quòd quia prædicamenta sunt ordinationes prædicabilium, vt supra dictum est, ideo per prædicari seu denominare cognoscuntur. Dupliciter autem potest aliquid de alio prædicari denominatiue, seu illud denominare. Vno modo, quòd talis prædicatio seu denominatio fiat ab aliquo, quod sit intrinsecum ei, de quo fit talis prædicatio, seu denominatio, quod videlicet ipsum perficiat siue per identitatem, siue per inhærentiam. Et hoc adhuc contingit dupliciter. Vno modo quod talis denominatio fiat absolute, & in se, & sic denominant tria prædicamenta absoluta scilicet substantia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus Socrates est substantia per identitatem, vel est quantus, & qualis per inhærentiam. Alio modo quod talis denominatio fit ab intrinseco importando tamen aliquid extrinsecum, vt terminum ad quem se habet illud quod denominatur, & isto modo denominat relatio, vt cum dicimus, Socrates est æqualis vel similis Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinseco, scilicet ab eo, quod non est in denominato formali, sed est aliquod absolutum extrinsecum, à quo fit talis denominatio, vt cum dicitur, Socrates est agens, talis denominatio est ab ipsa forma fluente, quæ in passo acquiritur. Calor namque causatus in passo ad hoc quod denominet aliquid calidum, quæ denominatio est intrinseca, nihil

A aliud requirit vt sic denominetur per ipsum, nisi subiectum in quo est. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta calefaciens de necessitate requirit aliam rem à subiecto, scilicet causam effectiuam caloris, quia requirit passum, in quo est talis calefactio. Similiter est etiam de loco, qui est superficies quædam, superficies enim ad hoc vt denominet illud, cuius est superficies, non requirit, nisi subiectum, in quo est scilicet corpus continens, sed ad hoc vt denominet aliquid, sicut locus locatum, requirit aliud à subiecto superficiei. Et isto modo denominant illa sex prædicamenta. Et talia sic denominantia de-

B nominatione extrinseca important aliam realitatem quàm rem denominatam, quam non important alia prædicamenta, quæ intrinsece denominant, licet ipsæ res, à quibus accipitur talis denominatio, sint eædem, & talis diuersitas sufficit ad distinguendum prædicamenta, & isto modo ista sex prædicamenta à primis quatuor distinguuntur, scilicet per res extrinsecas, quas denominant, quod non faciunt illa quatuor. Sciendum est autem, quod denominatio ab extrinseco requirit aliquem per se respectum inter extrinsecum denominans & denominatum ab eo. Quia oportet quod per se & ex conditione rerum talis modus denominandi consequatur res, & ideo oportet quod illud, à quo fit talis denominatio sit fundamentum per se alicu-

C ius habitudinis, & quia habitudo rerum non est per se fundamentum habitudinis, alioquin iretur in infinitum, ideo talis denominatio non fit à respectu. Habere enim aliquid à se productum, quod pertinet ad actionem dicit quendã respectũ, & habere locũ, & sic de aliis. Ista tamẽ prædicamenta non differunt per hos respectus, quia iste respectus pertinet ad genus relationis, sed prædicamenta solum dicunt absolutum, vt denominãs extrinsece. Calefactio enim quæ est actio, dicit calorem, qui est forma absoluta, & denominat causam efficientem scilicet calefacientem, & sic de aliis. Alii vero aliter dicunt. Secundum enim eos, respectus est de transcen-

D dentibus, non omnis respectus est in genere relationis, sed dicitur respectus de septem prædicamentis scilicet de relatione, & de sex principiis. Hæc est autem differentia inter respectũ, qui est in relatiuis, & in sex principiis nam in relatiuis omnis respectus coexigit in termino ad quem alium respectum sibi correspondentem, & dico in veris relatiuis, quia in sex principiis respectus non requirit in termino ad quem aliquem respectum sibi correspondentem actio enim prout est vnum de sex principiis, dicit respectum in motu ad agens. Vnde illud, quod fit inter agens & patiens scilicet motus respectu agentis, dicitur actio, respectu vero patientis,

E dicitur passio tamen nec in patiente est respectus ad motum prædictum licet sit respectus agentis ad patiens & è conuerso, qui respectus non sunt actio & passio, sed duæ relationes, scilicet actiui & passiui. Similiter etiam quando dicit respectum temporis ad rem temporalem, & sic de aliis, vt patet.

Quid sit actio secundum rationem prædicamentalem, iuxta vtramque opinionem. Cap. I.

ACtio est forma, secundum quam in id, quod subiicitur agere dicimur. Ad quod intelligendum, sciendum, quod duplex est actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur transiens vt calefacere. Actio immanens non est causa effectiua rei, vt sit in actu, sed est idem, quod esse in actu. Calere enim idem est quod est esse in actu caloris & secundum talem actionem dicitur agere aliquid quod est formaliter tale, sicut calor facit seu agit formaliter calidum illud, in quo est. Calere enim comparatur ad calorem sicut actus secundus ad primum. Notandum, quod actus primus & secundus potest dici tripliciter. Vno modo sic, quod actus primus sit forma aliqua, & actus secundus sit actio transiens differens realiter ab ea, sicut se habet calor ignis, & eius calefactio, & isto modo calere non est actus secundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ subiicitur, & actus ei inhærēs dicitur actus secundus, vt sunt superficies & calor, nec etiam isto modo calere est actus secundus caloris. Tertio modo dicitur actus primus & secundus, secundum quod vnus & idem actus potest accipi vt consideratur in se, & prout consideratur vt alicuius habentis ipsum actualiter. Sicut consideratur calor, vt est quædam forma in se, calere vero importat eandem formam in habitudine ad aliquod habens, quia calere est habere calorem, vel esse in actu caloris. Similiter intelligere & sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actum intelligendi, vel sentiendi esse actu in intelligente vel sentiente, hæc autem actio immanens non est directe in prædicamento actionis, ideo de ipsa satis dictum sit. Secunda vero actio, quæ dicitur transiens, facit prædicamentum actionis. Notandum, quod vt habetur. 3. Physicorum actio & passio & motus sunt vna & eadem res. Vnde calefactio nihil aliud est quàm calor, vt est in fluxu, prout scilicet est actus existentis in potentia, quod idem est quod motus. Verbi gratia. Dato, quod aqua calefieret ab igne, certum est, quod in ea esset aliquis calor causatus à calore ignis, qui calor quātum ad esse suum consideratus est forma, quæ est qualitas in tertia specie qualitatis, secundum autem quod denominat ignem calefacientem dicitur actio. Nam ignis secundum eum dicitur calefaciens iuxta primam opinionem, & secundum quod habet respectum ad ignem, vt ad causam efficientem, est actio iuxta secundam opinionem, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero passio dicitur, vt denominat vel importat respectum ad aliquod recipiens in cōparatione ad id, à quo recipit. Vnde ratio actionis prout est prędicamentum consistit in hoc, quod actio dicit formā in motu, vel mutatione vt est à causa efficiente, vnde causa efficiens quam denominat vel ad quam habet respectum, est de ratione actionis. Nec propter hoc sequitur quod actio, quamuis sit eadem fundamentaliter cum calore, sit in eodem prædicamento cum calefactione, vt est passio. Sicut etiam

A supra dictum est in prædicamento relationis, licet similitudo sit eadem res cum albedine, tamen quia similitudo importat aliquid aliud, quod nō importat albedo, scilicet terminum ad quem est in alio prædicamento quàm sit albedo. Sic in proposito, licet calefactio, vt est actio, dicat calorem in motu, quia tamē dicitur actio, vt denominat agens iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionem, ad quod non habet respectum calor, nec calefactio vt est passio, ideo calefactio actio est in alio prædicamento quam calor vel calefactio passio. Ex his patet descriptio actionis

B supra posita, scilicet actio est forma secundum quam in id quod subiicitur agere dicimur. Est enim forma, quæ est in motu, seu in mutatione, secundum quam dicimur seu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quæ habet respectum ad nos, qui agimus, sicut ad causam efficientem scilicet quia agimus in rem quæ subiicitur, id est, in rem, quæ patitur iuxta secundam opinionem, & sic patet quid est actio. Sciendum, quod Auctor Sex principiorū quædam dicit de actione corporea, vel incorporea, quæ quia vel simpliciter reputo falsa, vel extorta, indigent expositione. Dicit enim quod actio corporea necessario est cum motu agentis, quod

C non reputo verum in omnibus actionibus corporum. Magnes enim non motus vllo genere motus attrahit ferrum, & de multis aliis agentibus posset hoc inueniri, ideo omnia talia, quæ ille ibi ponit, prætermitto.

Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non.

Cap. II.

REcipit autem actio magis & minus & contrarietatem, non tamen omnis. Notandum quod actio vel dicit formam, quæ est in motu,

D vt calefactio, quę solum dicit calorem in motu vt denominat agens, vel vt habet respectum ad aliud, vel dicit formam, quæ est in mutatione, & non in motu, vt generatio substantiæ, & creatio. Et quia, vt dictum est, actio supra formam, quam dicit, nihil addit nisi quia denominat, iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionem, si forma, quam dicit, est in motu, dicetur actio suscipere magis vel minus, vel ipsum āgēs, quod est concretum, sicut enim in prędicamento qualitatis dictum est, quod abstracta non suscipiunt magis & minus, sed concreta, ita in isto dicitur aliquid, scilicet calefacere, suscipere magis vel minus, quia est magis vel minus calefaciens.

E Si vero forma quam dicit actio, non sit in motu, sed in sola mutatione, cum talis forma non sit apta suscipere magis vel minus, nec per consequens contrarietatem sumendo contrarietatem proprie, nec etiam talis actio suscipiet magis vel minus, nec per consequens contrarietatem, sumendo contrarietatem proprie. Vnde generans vel creans non dicitur magis vel minus generans, vel creans, & sic patet, &c.

Quod

Quod proprium actionis est ex se inferre passionem. Cap. III.

EST autem proprium actionis ex se inferre passionem. Notandum, quòd licet actio & passio & forma, qua aliquid mouetur, sint vna res, tamen propter diuersam denominationem, quam important, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa prædicamenta. Habent autem se actio & passio in hoc ordine, nam ad omnem actionem egredientem ad extra sequitur passio, si enim agere nihil aliud est quàm causare formam in passo cum motu, & pati nihil aliud est quàm talem formam recipere, necessario sequitur, quòd ad omnem actionem sequitur passio, & ad omne agere sequitur pati. Bene ergo dictum est, quòd proprium est actionis causare passionem in passo, & sic patet de actione.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuisus.

Quid sit passio formaliter, vt est prædicamentum. Cap. I.

PASSIO est effectus illatioque actionis. Notandum, quod actio & passio sunt vna res & eadem, scilicet forma, quæ est in fluxu vel fieri. Vnde non videtur quòd passio sit effectus actionis, si enim considerantur inquantum sunt vna forma, tunc cum idem non possit esse causa & effectus sui ipsius, passio non erit effectus actionis, si vero considerentur inquantum sunt duo, quia actio denominat agens, & passio patiens, nec adhuc sequitur quod passio sit effectus ipsius agentis, non ergo passio est effectus ipsius actionis. Sciendum, quòd aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter. Vno modo proprie, prout scilicet causatur vel causatum est ab eo, & isto modo passio non est effectus actionis. Alio modo, quia quando vtrumque fit, ita fiunt simul, quod vnum necessaria connexione intelligitur esse post aliud. Vnde primum dicitur esse quodammodo causa efficiens respectu secundi, quemadmodum in tractatu de Proprio dictū est de clauo & ligno, cui infigitur, qualiter se habeant ad motum, sic suo modo se habet de passione respectu actionis. Nam actio & passio sunt ab ipso agente ordine quodam necessario. Prius enim intelligitur agens agere quàm aliquid à se pati, & sic passio dicitur effectus actionis.

Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco, Cap. II.

DVbium autem oritur contra ea, quæ dicta sunt, videlicet quod ista sex principia denominant substantiam extrinsece. Dictum est enim quod actio, quæ subiectiue est in patiente, denominat agens, hoc enim non videtur esse verum de passione. Nam ipsa denominat passum in quo est formaliter & subiectiue. Dicendum, quod forma in fluxu, quæ est ipse motus secundum se accepta, est in prædicamento absoluto, puta calor, qui causatur in aqua, prout est in fluxu, est in prædicamento qualitatis, quia motus est in prædicamento termini ad quem est, prout autem est in fluxu dicitur motus, prout vero habens talem calorem, scilicet aqua quæ calefit, transmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad passionem, prout est prædicamentum, non enim aqua dicitur calefieri, quia in ea est calor, sed quia talis calor est à calefaciente. Vnde si non esset calefaciens, quantuncunque calor esset in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, sed dicitur calefieri & pati inquantum talis calor est à calefaciente. Talis ergo denominatio vel respectus passi est formaliter ab extrinseco, ex quo importat agens quod est extrinsecum. Sic ergo passio extrinsece denominat subiectum, vel dicit respectum ab extrinseco. Recipit autem passio magis vel minus, & contrarietatem eodem modo quo dictum est de actione. Proprium autem passionis est inferri ab actione. Quod intelligitur sicut supra de actione expositum est, sic patet de prædicamento passionis, &c.

TRACTATVS TERTIVS DE QVANDO

In tria capita diuisus.

De prædicamento Quando quid sit: quia est tempus, vt denominat temporale, seu respectus temporis ad temporalia, quæ mensurat. Cap. I.

QVANDO est quod ex adiacentia temporis relinquitur. Vocatur autem hæc adiacentia temporis mensura eius, prout scilicet ipsum tempus est mensura temporalium. Ad sciendum autē particulas prædictæ descriptionis, & quid est quando, notandum, quod de ratione mensuræ est quod applicata per intellectum ad mensurata certificet nos de ipsorum quantitate, & quia duplex est quantitas, scilicet extensionis & perfectionis, ideo vtrobique inuenitur mensura. Dicimus enim quod mensura omnium colorum est albedo. Quia enim albedo plus continet de perfectione & participatione lucis quàm alii colores, applicando ipsam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipsorum, non tamen de quantitate extensionis. Similiter per lineam bicubitalem applicatam ad pannum certificamur de quantitate suæ extensionis. Cum autem tempus nihil aliud sit quàm quantitas successiua ipsius motus, secundum hoc tempus potest accipi dupliciter. Vno modo large, scilicet pro omni quantitate successiua motus, & sic accipiendo tempus, quot sunt motus, tot sunt tempora, quia omnis motus habet quantitatem successiuam faciētem

ipſum formaliter quantum quantitate ſucceſſiua, & talis quantitas non eſt motus, ſed accidens eius faciens ipſum eſſe quantum formaliter, vel eſt accidens ipſius mobilis inexiſtens ei mediante motu, ſicut qualitas aliqua, ſcilicet color ineſt ſubſtantiæ mediante ſuperficie, vt ſupra dictum eſt, & propter hanc ſucceſſionem Philoſophus Quinto Metaphyſicæ poſuit motum in genere quantitatis, vnde motus non eſt in aliis generibus niſi forte ratione termini motus prout dicimus quod augmentum & decrementum ſunt in quantitate non ratione qua motus ſunt, ſed ratione termini ad quem ſunt. Sed eius ſucceſſio dicitur tempus large ſumpto tempore, & tali tempore ſicut menſura intrinſeca habet omnis motus menſurari, quia tantus eſt motus, quantũ eius ſucceſſiones certificat de eius quantitate, & quia aliquando talis ſucceſſio eſt nobis magis nota, ideo per eam menſuramus ſucceſſionem primi mobilis, vt Philoſophus quarto Phyſicorum dicit. Menſuramus enim tempus per noſtras actiones, vt per tantam viã viuimus, ergo tot temporis horæ tranſierunt. Alio modo tempus ſtricte & magis proprie dicitur quantitas ſucceſſiua primi motus ſeu motus primi mobilis quæ ſucceſſio eſt vniformiſſima, & ſimpliciſſima, & per conſequens eſt apta nata nos certificare de aliis quantitatibus ſucceſſiuis applicata ad eas, iuxta quod dicimus, quod durauit per horam, vel per diem, & quia talis ſucceſſio eſt vna numero, ideo eſt vnum numero tempus omnium temporalium, per quod menſurantur ſicut menſura extrinſeca, omnes aliis motus, vt ſucceſſiui ſunt. Sciendum quod prædicta ſucceſſione primi motus menſurantur omnes alij motus, vt menſura extrinſeca & menſuratur partes motus primi mobilis, vt ſcilicet pars illius motus menſuretur parte temporis menſura intinſeca, ſicut dicimus hæc circulatio cœli fuit in iſta die, & illa fuit in illa die, ſicut eſt aliis motibus, qui menſurantur ſuis ſucceſſionibus menſura intrinſeca. Sciendum, quòd menſura vniuſcuiuſque poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo abſolute ſcilicet prout applicabilis eſt, alio modo prout applicatur ad ipſum menſurabile. Cum autem tempus ſit quædam menſura, poterit his duobus modis conſiderari vno modo abſolute, & ſic dicitur tempus. Alio modo applicata ad motus ſucceſſiuos, ſiue ſint partes motus primi mobilis, ſiue ſint alii motus, vel ad mobilia inquantum mobilia ſunt, & quia talia, vt ſic menſurata à tempore ſic menſurata denominantur, ſicut dicimus ambulationem hodiernam, ideo à talis abſoluto ſcilicet tempore ſic denominante ſumitur prædicamentum quando, iuxta primam opinionem, iuxta vero ſecundam opinionem, quando eſt reſpectus temporis, vt menſurantis ad ipſum temporale: propterea dicitur, quòd quando eſt quod relinquitur ex adiacentia, ſeu menſura temporis: tempus enim vt menſurat temporale, denominat illud denominatione extrinſeca, & hoc relinquitur, & hoc dicitur, quando iuxta primam opinionem, iuxta vero ſecundam, quando relinquitur ex adiacentia temporis, quia ex menſuratione, quæ eſt à tempore, relinquitur reſpectus temporis menſurantis ad menſuratum, quod dicitur quando, & ſicut ſunt partes ipſius temporis ſcilicet præſens, præteritum, & futurum, ſic etiam ſunt partes quando, quia ab omnibus talibus partibus denominantur temporalia. Dicimus enim hæc eſt operatio hodierna, vel craſtina, vel heſterna. Et ſic patet quid eſt quando quia nihil aliud eſt quàm forma abſoluta, quæ eſt tempus, prout denominat temporale. Vel iuxta ſecundam opinionem, quando nil aliud eſt quàm reſpectus prædictæ formæ abſolutæ ad temporalia, quæ menſurat.

A

B

C

D

E

Quòd quando non eſt reſpectus rei menſuratæ ad tempus, ſed è conuerſo. *Cap. II.*

Sciendum, quod aliqui dicunt quod quando non eſt reſpectus temporis menſurantis ad rem temporalem, ſed è conuerſo eſt reſpectus rei menſuratę ad ipſum tempus. Hoc non reputo verum, quia ſecundum iſtos, quando non eſſet dominatio extrinſeca, ſed intrinſeca, & ſic non eſſet vnum de ſex principiis, quæ extrinſece denominant, vt ſupra dictum eſt. Et ſequeretur iuxta ſecundam opinionem quod quando eſſet relatio, quia eſſet reſpectus ab intrinſeco, quod falſum eſt. Sciendum, quod ſucceſſio primi motus, quæ tempus dicitur, poteſt eſſe menſura partium motus primi mobilis, & iſto modo eſt menſura intrinſeca, & ex tali menſura ſit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quando, ſicut dicimus, quod hæc circulatio eſt hodierna, vel fuit heſterna. Et iſto modo, in quo eſt tempus, in eo eſt etiam quando, quia in motu primi mobilis eſt tempus ſubiectiue, & ideo talis denominatio eſt in partibus eius, quæ denominantur à partibus motus, vt dictum eſt: vel iuxta primam opinionem in primo motu eſt tempus, quod eſt fundamentum reſpectus, qui eſt quando, ergo etiam in eo eſt terminus ipſius reſpectus, partes ſcilicet motus menſuratæ, quæ ſunt terminus talis reſpectus, & hoc eſt quod dicit Auctor Sex principiorum, quòd in quo eſt tempus, in eo eſt etiam quando. Alio modo tempus poteſt eſſe menſura aliorum motuum extrinſeca, ex quo tunc ſit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum, quando ſic dicimus, hæc ambulatio fuit heſterna, & ſic, quando non eſt in eo, in quo eſt tempus eſt ſubiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo eſt in ambulatione. Vel iuxta ſecundam opinionẽ, quando eſt reſpectus fundatus in tempore cuius tamen terminus eſt ambulatio, & ſic aliquo modo non eſt in ea, in quo eſt tempus, &c.

Quòd

Quod quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quod quando est in omni eo, quod incipit esse.

Cap. III.

NOn suscipit autem quando magis vel minus, nec etiam ipsi quando est aliquid contrarium. Nam hoc prædicamentum sumitur à forma absoluta denominante, vel est respectus talis formæ. Et quia tempus, à quo sumitur quando non suscipit magis vel minus, nec habet contrarium, igitur nec quando ista suscipiet. Est autem proprium quando esse in omni eo quod incipit esse. Notandum quod res quadrupliciter incipit esse. Quædam enim incipit per motum solum, vt calor in aqua, quæ calefit, incipit esse per motum calefactionis, immo motus ponitur in genere taliũ. Alteratio enim est in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædam vero incipit esse per mutationem sequentẽ motum necessario, sicut forma substãtialis inducitur in materiam per generationem sequentem alterationem, cuius ipsa est terminus, saltem extrinsecùs. Quædam autem incipit esse per mutationem sequentem motum, sed non ex necessitate, sicut illuminatio nostri hemisphærij de mane, quam illuminationem præcedit motus localis Solis, per quem nobis præsẽs fit, talem autẽ mutationem nõ ex necessitate præcedit motus, quia in primo instanti, quoniam creatus est sol nullo præcedẽte motu solis fuit per illuminatus à sole. Quædam autem incipit esse per simplicem emanationem, & non per motum, nec per mutationem, sicut illa quæ creantur. Sciendum est autem quod, tempus siue sit continuum siue discretum, vt æuum, sunt quædam mensuræ, secundum quas actus quidã nati sunt mensurari, quia scilicet habent durare tantum vel tantum, quidã autem actus est, in quo vno numero existente est successio, & eius duratio consistit in accipiendo partem post partem, sicut sunt ea de quibus dictum est, quod incipiunt esse solum per motum, & tales actus quãdo fiunt siue quando facti sunt cum scilicet sunt in quiete mensurãtur tempore continuo. Eorum enim fieri est motus, & factum esse est quies. Motus autem & quies mensurantur tempore continuo. In omni autem tali actu est quando, sicut in tempore, vt dictum est. Et hoc est proprium quando, esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, tales enim actus, quia proprie tempore mensurantur, proprie etiam sumitur denominatio à tempore, vt dicatur de ambulatione hodierna, vel hesterna. Et hoc est quando, vt dictum est, iuxta secundam opinionem tempus, vt mensurans proprie habet respectum ad actus tales, & hic respectus est quando. Proprium ergo quando est esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, vt in termino, vt dictum est. Aliquis vero actus est cuius duratio non consistit accipiendo successiue partẽ post partẽ, sed cõsistit in hoc quod idẽ indiuisibile manẽs stat, & iste actus est duplex. Quidã enim actus indiuisibilis, in quo nulla est successio, tamẽ natus est ei alius actus succedere & ipse natus est succedere alteri sicut formæ substantiales corruptibiles, cogitationes, & volitiones successiuæ angelorum. Horum enim actuum vnusquisque est indiuisibilis, & vnus succedit alteri. Vna namque forma succedit alteri in materia prima & tamẽ esse talis formæ in indiuisibili est, & sic est de dictis cogitationibus, & volitionibus angelorum. Vnde tales actus mensurantur tempore discreto. Vnusquisque enim talium actuum mensuratur nunc temporis discreti, & successio, quæ est inter tales actus, mensuratur tempore discreto, tempus autem discretum est in illo genere quantitatis discretæ in quo ponitur oratio. Non enim oratio ibi ponitur pro sono, cùm sonus sit qualitas, nec pro numero syllabarum, quia sic non esset alia species à numero nec pro pluribus temporibus continuis syllabarum, quia sic non esset alia species à tempore continuo. Plures enim partes temporis non faciũt aliam speciem tempore, vt supra dictum est, sed ponitur pro mensura prolationis illius soni. Ibi enim non solum est dare plura, sed est dare plus durare secundum quod talia plura indiuisibilia plus durãt quàm vnum, ideo oportet ibi ponere aliquem numerum pertinentem ad mensuram alicuius durationis: hoc autem est discretum in talibus, quæ sic incipiunt esse. Et que sic habent esse, non est quando, secundum quod hic sumitur quando prout relinquitur ex adiacentia temporis continui, & si in eis esset quando ex adiacentia ipsius nunc temporis discreti esset alterius rationis quàm quando, de quo nunc igitur. Alius vero actus indiuisibilis est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, sicut est actus essendi angelorum, & animæ rationalis & corporum cœlestium, & intellectio angeli, qua videlicet intelligit se, quæ non est successiua, & beata visio angelorum & animarum. Et tales actus mensurantur æuo, quod est totum simul. Vnde licet tales actus incæperiit esse per simplicem emanationem, tamen in eis non est quando, non enim habent mensurari tempore. Possumus autem dicere, quod in omnibus dictis actibus sit quando per quãdam coexistentiam, quam habet tempus continuum cum durationibus eorum. Dicimus enim quando fuit angelus, & respondetur heri vel hodie; non tamen quod angelus quantum ad suum esse mensuretur die hesterno vel hodierno, sed quia dies hesterna vel hodierna simul fuit cum dicta duratione angeli scilicet cum suo æuo, vel æuum suum simul coexistit tempori hesterno, vel hodierno. Et sic de aliis, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS DE VBI.

In duo capita diuisus,

De prædicamento Vbi quid sit formaliter & in quo sit subiectiue.

Cap. I.

VBi est circumscriptio corporis à loci circumscriptione proueniens. Ad intelligẽdam prædictam descriptionem, & quid est; vbi sciendum, quod locus est superficies corporis continentis immobilis, dupliciter autem potest aliquid esse in loco, scilicet diffinitiue

A & descriptiue. Diffinitiue sunt in loco ea, quæ licet quanta non sint, nec per se nec per accidẽs, tamen non sunt vbique, sed ita sunt in vna parte mundi, quòd non sunt in alia, sicut sunt angeli, & animæ separatæ. Vnde dicuntur esse in loco diffinitiuè, id est, determinatiuè, quia ita determinatæ sunt in vna parte mundi, quod tunc non sunt in alia, & de talibus non potest proprie dici vbi esse in. Nam ea quæ sunt in vbi continentur in loco. Sed huiusmodi magis continent locum, quam contineantur à loco, non ergo proprie sunt in vbi. Circunscriptiue vero dicũtur esse in loco omnia quanta. Dimittamus modo de vltima sphæra qualiter sit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit subiectam materiam quantam, B efficienter facit eam esse in loco. Vnde corpus locatum per suam superficiem tangit superficiẽ corporis locantis. Et sicut est signata superficies corporis locati, ita & superficies locantis. Superficies autem corporis locantis potest dupliciter considerari. Vno modo vt est in corpore locante, & denominat illud, & sic est quãtitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum, & sic facit prædicamentum vbi, quod nihil aliud, est secundùm rem quàm locus, vt denominat locatum denominatione extrinseca, sicut dicitur ciuis à ciuitate, & Pragensis à Praga. Vel iuxta secundã opinionem prædicamẽtum vbi est respectus loci circunscribentis locatum. Ex prædictis patet, C quòd motus localis nõ est in loco inquantũ huiusmodi, sed est in prædicamẽto vbi, motus autẽ subiectiue est in eo quod mouetur, seu in mobili. Dicitur autem motus esse in genere formæ, quæ acquiritur per motum, quæ est terminus motus, non autem mouetur locus cùm sit terminus continentis immobilis: mouetur autem locatũ, locus autem inquantũ huiusmodi non est forma quæ acquiratur in locato, sed est forma locantis. Nihil ergo acquiritur in re mobili nisi vbi quod est respectus loci ad locatum, vt circunscribit illud. Vel est dominatio supponens prædictum respectum iuxta primam opinionem. Hic autem respectus terminatiue est in ipso locato, & secundum D extensionem loci, cuius est talis respectus, vt fundamentum acquiritur in re, quæ mouetur ad aliud, & aliud vbi vsque ad terminum motus. Ex his patet, quòd in aliis speciebus motus in ipso mobili acquiritur forma intrinseca. Nam in alteratione, quæ fit de frigore ad calorem acquiritur calor qui est forma intrinseca inhærens ipsi calefacto. Et in augmento & decremento acquiritur certa quantitas, quæ etiam est forma inhærens intrinsecè. Sed in motu locali acquiritur vbi, quod denominat extrinsece. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in locante & terminatus in locato, vt dictum est. Patet ergo descriptio ipsius vbi, E scilicet quòd est circunscriptio corporis, id est, denominatio corporis locati circunscripti proueniens à circunscriptione loci, id est, ab ipso loco circunscribente. Vel iuxta secundam opinionem est circunscriptio corporis locati, id est, respectus terminatus in corpore circũscripto, proueniens à circunscriptione loci, id est fundatus in loco prout circunscribit locatum.

Quod vbi non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd est in corpore terminato superficie. Cap. II.

VBi vero non suscipit magis nec minus, & non suscipit contrarietatem. Vt enim dictum est, vbi nihil aliud est quàm locus vt denominans rem locatam, quam circumscribit. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in loco circunscribente, & terminatus in re locata: qui respectus nihil reale addit supra fundamentum, nisi terminum ad quem, vt supra de relatione dictum est. Vnde nullam rem dicit diuersam à loco. Sed locus non recipit magis vel minus, nec loco aliquid est contrarium, vt supra dictum est, ergo nec vbi suscipit magis vel minus, nec contrarietatem. Proprium autem vbi est esse in omni corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta secundam opinionem terminatiue, licèt enim quædam alia accidentia sint in corpore, vt calor, dulcedo & huiusmodi, & quidam etiam respectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & inæqualitas, tamen non ita proprie conueniunt corpori, sicut vbi. Corpus enim est quod superficie vel superficiebus terminatur, & hoc est de ratione corporis inquantum est corpus. Sed quia natura non sustinet vacuum, oportet quod statim sibi coniungatur alia superficies quæ vt immobilis est, locus dicitur & circumscribit illud, & hoc est vbi. Vnde proprie vbi est in corpore quia immediate sequitur ipsum corpus inquantũ huiusmodi. Et dico, quòd propriũ est vbi esse in omni corpore, supple, & non in alio, quia indiuisibili inquantũ huiusmodi nõ debetur locus. Si enim locus est quãtitas cõtinua, oportet quòd sit indiuisibilis. Locatum autem & locus adæquantur. Vnde, si alicuius indiuisibilis esset locus, sequeretur quòd locus ille esset indiuisibilis. Notandum quod indiuisibile dupliciter potest sumi; Vno modo mathematicè, & sic solus punctus est indiuisibilis, & cui, vt dictum est, non debetur proprie locus. Alio modo sumitur indiuisibile naturaliter, est enim deuenire ad minimam carnem, quæ si diuidatur, non erit amplius caro: Hoc tamen indiuisibile est quantum, & non punctus, & nullus prohibet tale indiuisibile esse in loco: igitur in eo est vbi. Dico etiam quod vbi est in corpore terminato. Si enim esset corpus infinitum, vt ponebant Primiphilosophi esse extra cœlum, tale corpus non esset in vbi, & sic patet de vbi, &c.

TRACTATVS QVINTVS DE SITV.

In tria capita diuisus.

De prædicamento situs, an aliquid sit secundùm rationem formalem. Cap. I.

POsitio est ordo seu ordinatio partium in loco. Ad intelligendum autem prædictam descriptionem, sciendum est, quòd pars multipliciter dicitur sicut & totum.

Est enim triplex totum, scilicet vniuersale, potentiale, & ingrale. Et si aliud totum dicatur, vt totum in quantitate, totum in tempore, totum in loco, ad ista tria reducuntur. Dicitur autem totum vniuersale genus, cuius partes subiectiuæ sunt species, totum vero potentiale dicitur aliquid, in quo sunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici possunt, nec partes subiectiuæ, sicut anima respectu suarum potentiarum est totum potentiale, & quælibet eius potentia dicitur vis potentialis. Totum vero integrale est duplex. Vnum est, quod constituitur ex partibus integrantibus essentiam rei compositæ. Quarum partium vnaquæque per se accepta non est nata esse naturaliter sine alia, sicut sunt forma, & materia. Aliud vero totum integrale est, cuius partes sunt natæ diuisæ à toto quælibet per se esse, sicut diuiso ligno toto in duo ligna vnaquæque partium potest per se esse, & hæc est passio quanti in eo quod quantum est, vt dicitur. 5. Metaphysicæ. Et quia tales partes sicut sunt diuisibiles, ita per intellectum signari possunt, quamuis non sint diuisæ, & quia in se consideratæ inter se habent aliquem ordinem in toto, quia vna consideratur proprie esse centrum totius, & alia post aliam, & sic de aliis, talis ordo dicitur potentia, quæ est differentia quantitatis, vt supra dictum est. Nec tamen est credendum, quòd talis ordo, qui dicitur potentia, sit relatio, quia differentia quantitatis non potest esse in alio prædicamento à quatitate, sed potest esse relatio secundum dici, sicut dicimus, quod scientia est relatio, vel relatum secundum dici. Est enim scientia in prima specie qualitatis per prius, secundario autem dicit quendam respectum ad scibile. Alio modo possunt considerari prædictæ partes integrales, vt comparantur ad locum, prout, scilicet cuilibet parti sic ordinatæ in toto correspondet pars loci, & talis ordo, seu ordinatio partium in loco dicitur positio, quæ est prædicamentum situs. Notandum quod manente eodem toto locato & eodem toto loco, possunt partes diuersæ locati diuersis partibus loci applicari, & ideo est aliqua diuersitas inter cōparationem totius locati ad totum locatum, & inter cōparationem partium ad partes, & sic potentia, quæ dicit ordinem partium locati ad diuersas partes loci, est aliud prædicamentum quàm prædicamentum Vbi, quod dicit circunscriptionem locati à loco. Notandum, quod superficies corporis cōtinētis, quæ locus dicitur, & superficies corporis contenti sunt simul, & secundum quod est figura corporis contenti, sic est figura loci, seu superficiet continentis, & ideo secundum situationem partium & eius diuersitatem in corpore locato, necesse est locum diuersam habitudinem habere ad locatum. Vnde à prædicto loco sic diuersimode locante partes locati denominant ipsum locatum ratione suarum partium. Dicitur prædicamentum situs seu positionis, sicut dicitur homo sedens, quia partes loci sic circunscribunt partes locati. Vel iuxta secundam opinionem respectus fundatus in locato ratione suarum partium, est positio, seu situs. Patet ergo quid est situs seu positio.

A

Quòd positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati. Cap. II.

Sciendum est, quod quidam dicunt, quod situs seu positio non est denominatio siue respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati, sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. Et si obiiciatur eis, quod si hoc esset, sequeretur quod talis denominatio non esset ab extrinseco, quia respectus fundatus in partibus locati iuxta secundam opinionem, ad quam sequitur talis denominatio iuxta primam opinionem quæ est prædicamentum situs, non est extra totum locatum. Vnde sequetur quod situs esset relatio. Ad hoc respondent, quod de situ accidit sicut de passione supra dictum est, quæ licet sit subiectiue in passo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinseca, quia non denominat illud nisi ratione agentis, quod est extra, & sic dicunt, quòd partes locati sic ordinatæ non denominant totum in prædicamento isto, nisi ratione partium loci, ad quas habent respectum. Et quia, vt supra dictum est, ista prædicamenta non fecit Aristot. & ille, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquem expositorem alicuius auctoritatis, ideo de eis quilibet modernorum dicit, sicut sibi videtur. Vtraque tamen opinio posset saluari, sed prima magis stat ad saluandum quòd hoc prædicamentum dicat formam extrinsecùs aduenientem. Secunda vero videtur magis stare cum significato dictionum, quæ important positionem. Nam sessio & cubatio magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectum ad partes loci, quam è conuerso. Et similiter se habet de aspero & leni, asperum enim est cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem istarum opinionum sit probabilior, legentis iudicio relinquo, &c.

B

C

D

Quòd situs non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd proprium eius est proxime assistere substantiæ. Cap. III.

Situs autem, seu positio non recipit magis nec minus, siue sit respectus partium loci ad partes locati, siue è conuerso, quia nec partes loci nec partes corporis locati suscipiūt magis vel minus; ideo nec situs suscipit magis vel minus. Similiter nec recipit contrarietatem, vt ex supra dictis potest patere. Est autem proprium situs proximè assistere substantiæ materiali. Ad quod intelligendum, sciendum est, quòd assistere, vt hîc sumitur, est esse respectiuum. Notandum quòd quantitas afficit rem materialem prius quàm aliquod accidens. Vnde primam materiam prius natura informat forma substantialis, quæ dat sibi esse. Ad quam informationem prius natura sequitur quantitas, quàm aliquod aliud accidens: vt autem supra dictum est, propria passio quantitatis est quòd sit diuisibilis in partes integrales. Et ideo. 5. Metaphysicæ à Philosopho sic describitur. Quantū est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Ad quas partes integrales terminatur situs qui est respectus quidā, licet fundetur in loco, vel secundnm alios fundatur in partibns quantitatis & terminatur ad partes loci, ad quem respectum

E

ſequitur denominatio, quæ facit prædicamentum ſitus, iuxta primam opinionem. Proximus ergo reſpectus ſubſtantiæ materialis ſiue terminatiue, ſiue fundamentaliter eſt ſitus ſiue poſitio, &c.

TRACTATVS SEXTVS, DE HABITV,

In quatuor capita diuiſus.

De habitu ſecundum quod eſt prædicamentum quid ſit formaliter.

Cap. I.

HAbitus eſt corporũ, & eorum quæ circa corpus ſunt adiacentia. Ad intelligendum autem prædictam deſcriptionem ſciendum, quòd habere aliquid dicit quendam reſpectum. Quædam enim dicuntur habere aliquas res, ſed inter habentem & res habitas eſt ſolus reſpectus rationis, vt cum aliquid dicitur habere ſubſtantiã, vel partes ſubſtantiæ, ſicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tamen inter habens & res habitas nullus eſt reſpectus realis, ſed ſolum rationis. Vnde hoc habere pertinet ad prædicamenta abſoluta. Quædam vero dicuntur habere aliquas res, ita quòd inter habentem, & res habitas eſt reſpectus realis, & conuerſiuus, ſicut pater dicitur habere filium, & filius patrem, & dominus ſeruum, vel poſſeſſionem, & ſeruus vel poſſeſſio dominum. Patris autem ad filium, & filij ad patrem eſt reſpectus realis, & ſimiliter eſt de domino & ſeruo, & iſtud habere pertinet ad prædicamentum relationis. Quædam autem dicuntur habere aliquas res & inter habentia & res habitas eſt reſpectus realis, ſed non cõuerſiuus, ſed eſt reſpectus habentis ad rem habitam, & iſto modo tempus dicitur habere temporalia, & locus locatum, & partes loci partes locati, & continens contentum. Eſt iſtud habere pertinet ad prædicamenta quando, & vbi, & ſitus. Nam continens ita dicitur habere contentum, quòd reducitur ad prædicamentum quando, & ſitus ſituatum, quod pertinet ad prædicamentum ſitus. Nam vas eſt locus mobilis, & locus eſt vas immobile, vt dicitur Quarto Phyſico. Quædam autẽ dicuntur habere aliquas res, & inter habentia & res habitas eſt reſpectus realis, non conuerſiuus, ita videlicet quod reſpectus talis eſt rei habitæ ad ipſum, quod habet eam, ſicut homo dicitur habere tunicam, & reſpectus eſt tunicæ ad ipſum hominem habentem, & non ẽconuerſo. Et hoc habere pertinet ad iſtud prædicamentum, ſcilicet habitus. Notandum, quòd vt Philoſophus dicit. 15. de Animalibus, natura prouidit aliis animalibus, de veſtimentis & de armis. Vnde quædam pro veſtimento habent pilos, quædam vero corium groſſum, vel corticem, vel aliquid huiuſmodi. Similiter etiam aliquibus pro armis dentes dedit, aliis cornua, aliis vero vngues, & huiuſmodi, homini autem nihil horum dedit, ſed dedit ei intellectum & manus, vt per eas poſſet ſibi prouidere, & de rebus exterioribus faceret ſibi veſtimenta & arma. Vnde in aliis animalibus tam veſtimenta quàm etiam arma ſunt partes ſubſtantiales eorum, & inter habentia & habita non eſt aliquis reſpectus realis, ſed ſolum rationis, vt dictum eſt. Vnde denominatio, quæ fit in eis vel à veſtimentis, vel ab armis eorum naturalibus non pertinet ab hoc prædicamentum. Sed inter veſtimenta & arma noſtra & nos eſt reſpectus realis, & ideò veſtimenta & arma prout denominant nos habentes ea ſunt prædicamentũ habitus. Vel iuxta ſecundam opinionem reſpectus eorum ad nos eſt prædicamentum habitus. Vnde hoc prædicamentum ſolum conuenit hominibus. Verum eſt autem, quod etiam quædam animalia veſtimus & armamus veſtimentis & armis exterioribus. Veſtimus enim ſimias & falleramus equos: & iſto modo hoc prædicamentum poteſt ad ea pertinere. Ea ſic patet, &c.

B

Quòd habitus poteſt immediate fundari in ſubſtantia.

Cap. II.

VIdetur autem eſſe dubium, ſiue hoc prædicamentum ſit denominatio ſequens reſpectum, ſiue iuxta ſecundam opinionem ſit ipſe reſpectus, quomodo hoc prædicamentum pertinebit ad genera accidentium. Conſtat enim quòd veſtimenta, ſiue arma ſunt in genere ſubſtantiæ. Denominatio autem ſumpta à ſubſtantia non ponitur in alio genere à ſubſtantia, ſiue iuxta ſecundam opinionem, quomodo fundabitur reſpectus immediate in ſubſtantia, cum reſpectus nihil reale addat ſupra fundamentum, vt ſupra dictum eſt. ideo ſequitur quòd ſubſtantia vel erit accidens, vel quòd habitus non erit accidens. Ad quod dicendum quòd non eſt inconueniens, quòd reſpectus realis in ſubſtantia fundetur. Subſtantia enim creata inquantum huiuſmodi realiter refertur ad creatorem, & talis reſpectus immediate in ea fundadatur, nec propter hoc ſubſtantia eſt reſpectus vel accidens. Notandum, quòd differt accidentalitas quantitatis & qualitatis, quę ſunt accidentia abſoluta, ab accidentalitate aliorum ſeptem prędicamentorum. Nam accidentalitas abſolutorum conſiſtit in hoc, quòd adueniunt enti in actu per inhærentiam: & iſto modo ſubſtantia non poteſt eſſe accidens. Accidentalitas autem aliorũ ſeptem prædicamentorum conſiſtit in hoc, quòd accidit formæ ſeu ſubiecto formæ habere terminum ad quem. Et quia forma ſubſtantialis ſeu ſubſtantia compoſita poteſt habere talem terminum, iſto modo non eſt incõueniens quòd ſit accidens, id eſt, vt accidentaliter alteri adueniat: vnde accidit veſtimento vt adiaceat corpori, & vt talem reſpectum habeat ad ipſum, & ſic ſiue ſumatur veſtimentum vt denominans accidit ſibi ſic denominare, & ſic eſt prædicamentum habitus, iuxta primam opinionem, & eſt accidens, vt iuxta ſecundam opinionem accidit veſtimento habere corpus pro termino ad quem, vt adiacens habet reſpectũ. Vel poteſt dici, quòd non ex omni ſubſtantia indifferenter fient arma & veſtimenta, ſed arma fiunt ex ſubſtantia habente aliquam qualitatem, puta duritiem & huiuſmodi, ſimiliter veſtimenta fiunt non ex qualibet ſubſtantia indifferenter, ſed ex habente talem qualitatem, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiuſmodi, & ſuper his qualitatibus fundatur reſpectus, qui eſt habitus, vel à dictis ſubſtantiis inquantum habent tales qualitates. Eſt ergo habitus adiacentia corporum, & eorum quæ circa corpus ſunt, quod ſic

intelligitur, habitus est adiacentia, id est deno- A minatio corporum, sicut eorum, quæ denominantur, & eorum quæ sunt circa corpus, id est eorum, à quibus fit talis denominatio, sicut à vestimentis, quæ sunt circa corpus, dicitur & denominatur homo vestitus. Vel iuxta secundam opinionem, habitus est adiacentia, id est, respectus corporum terminatiuè. Talis enim respectus, scilicet vestimenti terminatur ad corpus vestitum, & est eorum, quæ sunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis respectus est ipsum vestimentum, vt dictum est, & sic patet descriptio habitus. Notandum, quòd licet talis denominatio fit totius habentis talem habitum, nam homo dicitur vestitus & calceatus, B tamen conuenit sibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet enim homo dicatur calceatus, tamen dicit ratione calceamenti, quod adiacet pedi, qui est pars integralis hominis, cum totum corpus non sit vestitum, sed ratione illius partis cui adiacet vestimentum. Patet ergo de habitu, &c.

Quòd habitus suscipit magis & minus, licet non omnis, & quòd habitus non habet contrarietatem.

C

Cap. III.

Recipit autem habitus magis & minus, licet non omnis. Qualiter autem habitus recipit magis & minus, videtur esse dubium. Si enim respectus intantum recipiunt magis & minus inquantum fundamenta recipiunt intensionem, & remissionem, & secundum istos respectus denominantur termini respectus magis vel minus. Sicut dicitur magis vel minus calefaciens à maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cum fundamentum habitus sit substantia, vt dictum est, quæ non suscipit magis vel minus, ergo nec habitus suscipit magis vel minus. Ad quod intelligendum sciendum est, quod, vt dictum est, ista D sex prædicamenta nihil aliud dicunt nisi absolutum vt denominat aliquid extrinsecum, quæ denominatio sequitur aliquem respectum realem, qui est inter denominans & denominatum, qui tamen respectus est in genere relationis. Vel iuxta secundam opin. dicunt prædictum respectum, & talis respectus est communis dictis sex principiis. Vnde tale denominatum dicitur magis vel minus ab intensione vel remissione illius absoluti denominantis, vt dictum est. Aliquando vero denominatur magis vel minus non ab intensione vel remissione denominantis, sed si plura fuerunt denominatiua eiusdem rationis, à quibus denominatum secundum vnumquodque, E quod est eo, denominatur, sicut dicimus, quòd ignis calefaciens tria ligna magis calefacit quàm si calefaceret duo eodem gradu caloris. Constat enim quòd omnes istæ tres calefactiones sunt eiusdem rationis quibus respondet ignis secundum vnam potentiam calefactiuam, & isto modo calefaciens potest dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuscunque actionibus non sit consuetum dicere isto modo magis vel minus: & simile est si sumatur hæc iuxta secundam opin. quia si plures respectus vnius rationis, quibus vnus respondet terminus, denominant terminum magis, pauciores vero minus, habitus primo modo non suscipit magis vel minus, ab vno enim vestimento vel calceamento, scilicet vno numero, numquam aliquis dicetur magis vel minus vestitus vel calceatus, & sic intelligitur, quòd non omnis habitus suscipit magis vel minus, quia nec vestimentum nec calceatum suscipit intensionem vel remissionem. Secundo vero modo habitus suscipit magis vel minus, quia vnus & idem homo à pluribus vestimentis potest denominari magis vestitus, & à paucioribus minus vestitus, & sic de aliis. Hoc autem non conuenit prædicamento quando, cum tempus denominans sit vnum omnium temporalium. Nec etiam conuenit prædicamento vbi, cum vnius corporis vnus tantum sit locus. Nec prædicamento situs, cum cuilibet vni parti locati vna respondeat pars loci. Potest autem conuenire iste modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicui agenti vel patienti, & sic patet qualiter habitus suscipit magis vel minus, & qualiter non. Vel dicendum, quòd respectus habitus non immediate fundatur in substantia, vt supra dictum est, nisi mediante aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiusmodi, quæ qualitates sunt fundamentum talis respectus: cum autem dictæ qualitates suscipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tamen recipit habitus contrarietatem. Vt enim supradictum est, ex receptione magis & minus causatur contrarietas, quando magis & minus est secundum gradum intensionis & remissionis in speciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro; talis autem intensio non est in habitu, vt dictum est: ergo in habitu non est contrarietas.

Quòd proprium habitus est existere tam in corpore quàm in his quæ circa corpus sunt secundum diuisionem partium.

Cap. IV.

Est autem sciendum, quòd proprium habitus est existere, tam in corpore quàm in his quæ circa corpus sunt in pluribus secundum diuisionem partium. Hoc qualiter intelligatur dictum est. Denominatur enim aliquid ab habitu secundum quòd habitus adiacet alicui parti integrali signatæ, sicut dicitur homo calceatus à pedibus, & galeatus à capite, & sic de aliis, hoc autem nulli aliorum prædicamentorum conuenit: licet enim in prædicamento situs fiat denominatio totius ratione partium, quibus adiacent partes loci, non tamen ratione alicuius partis signatæ, sed ratione omnium, quibus adiacent partes loci aliquando vno modo, aliquando alio. Sed in prædicamento habitus fit denominatio totius ab vna parte signata, cui adiacet singularis habitus. Et quia sicut consideratur in hoc prædicamento corpus habens habitum quantum ad suas partes organicas signatas, sic habitus partium signatarum sunt diuersi & diuisi. Nam in habitu vnius hominis diuisa est pars vestimenti à calceamento, & sic de singulis, ideo dicitur esse proprium habitus existere secundum diuisionem partium corporis, scilicet habentis, & secundum diuisionem eorum, quæ sunt circa corpus secundum diuisionem habitus, & sic patet de prædicamento habitus, & de omnibus

prædicamentis hoc modo. Notandum quòd prædicamenta pertinent ad primam operationem intellectus, in qua nulla fit compositio per esse, nec diuisio per non esse. Quæ autem pertinent ad ad talem primam operationem possunt dupliciter considerari, vno modo quantum ad res intellectas, & sic de eis iam dictum. Omnia enim quæ sic pertinent ad talem primam operationem per 10. Prædicamenta significantur, vt ex dictis patet, alio modo possunt considerari quantum ad modum significandi, inquantum, scilicet significantur per nomina & per verba, & per alias partes orationis, & de his dicetur immediate, propterea logica non solum est scientia rationalis, vt puta de syllogismo, qui pertinet ad discursum rationis, sed est etiam scientia sermocinalis. Tractat enim de syllogismo & partibus eius quantum ad modum significandi ponendo quid est nomen, & quid est verbum, & ponendo signa vniuersalia & particularia, quæ omnia ad modum significandi pertinent, de quibus omnibus infra dicetur.

SANCTI THOMÆ AQVINATIS

DE ENVNCIATIONE SVPER LIBRVM INTERPRETATIONIS TRACTATVS.

In Quatuordecim Capita diuisus.

De nomine quid sit secundum intentionem Logicam. Cap. I.

DICTO de his, quæ quantum ad rem significatam pertinent ad primam operationem intellectus, quæ est indiuisibilium intelligentia, vt in tertio de Anima dicitur, qua videlicet res cognoscitur quantum ad suam quidditatem, nunc dicendum est de his, quæ pertinent ad secundam operationem intellectus, quæ ibi compositio vel diuisio nominatur, qua, scilicet intellectus noster vnam rem cum alia componit, vel ab alia eam diuidit per esse, scilicet & non esse. Et dicitur tractatus iste de enunciatione seu propositione, large sumpta propositione, si enim stricte sumeretur, tunc enunciatio esset genus eius. Propositio enim solum dicitur de præmissis ipsius syllogismi, sed enunciatio dicitur tam de præmissis, quàm de conclusione. Ad cognoscendum autem dictam enunciationem dicendum est primo cum Arist. de partibus suis, scilicet de nomine & verbo, & de eius genere, quod est oratio. Nomen est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta. In ista nominis diffinitione ponitur vox pro genere. Notandum, quòd vt habetur. 2. Metaphy.

A hæc est differentia inter diffinitionem suppositorum, & diffinitionem formarum, siue substantialium siue accidentalium. Nam in diffinitione suppositorum nihil ponitur, quòd sit extra essentiam diffiniti, sed omnes particulæ diffinitionis sunt de essentia diffiniti. Formæ vero, quia non possunt per se esse, sed in alio, scilicet in subiecto, vel in materia, in sui diffinitione requirunt subiectum vel materiam, quæ tamen non sunt de essentia earum, & ideo ipsarum diffinitiones dicuntur esse per additamenta. Vnde omnes formæ accidentales in sui diffinitione requirunt subiectum. Hæc est autem differentia inter eas diffiniendo, nam formæ abstractæ aliter requirunt subiectum in
B earum diffinitionibus, quàm formæ sumptæ in concreto, formæ abstractæ requirunt subiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, crispitudo est contractio capillorum, vbi capilli, qui sunt subiectum crispitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirunt subiectum loco generis, vt cum dicimus, crispum est capillis contractus. Hoc habito, sciendum est, quòd nomen, verbum, & oratio, sunt quædam artificialia, & per consequens accidentia, eorum autem subiectum est vox, quæ est quid naturale. Ars enim in voce, vt in subiecto format nomina, verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt subiectum. Et quia concreta sunt, ideo in eorum diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur
C autem nomen vox significatiua ad differentiam vocum non significatiuarum, quæcunque sint illæ, quæ videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiam vocum significatiuarum naturaliter, vt sunt latratus canum qui significant irā, prout natura dictauit eis, quoniam non significant secundum institutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participii. Vbi nota, quòd vt supra in alio tractatu dictum est, actio, passio & motus sunt vna res, verbum autem significat per modum actionis vel passionis, & per consequens per modum motus, seu mutationis, primum autem, quod habet mensurari tempore, est motus, verbum vero significat cum tempore. Sciendum,
D quod actio & passio dupliciter possunt significari. Vel per modum abstractum, vt sunt quædam res, & tunc non significant cum tempore, significant enim per modum habitus & quietis, scilicet sine motu, & sic significantur à nomine. Alio modo significantur per modum actionis, prout sunt egredientes à subiecto, & sic significantur vt motus, vel mutationes, & per consequens vt mensurantur tempore, & sic significantur à verbis formaliter, & non materialiter sumptis, & etiam à participiis, non à nomine, nomen ergo significat sine tempore. Deinde dicitur, quòd nominis nulla pars significat separata, ad differentiam orationis, cuius partes significant separatæ. Vbi nota, quòd significatio se habet ad nomen, vt for-
E ma eius, littera vero & syllabæ sunt vt materia eius, seu vt partes integrales, cum autem nulla pars sit, quæ non habeat formam totius in toto, ideo nulla pars separata habebit per se significationem nisi solum illam, quam habet totum. Vnde in nominibus compositis, vt sunt terra noua, castrum Ioannis, si significatū esset diuisum, puta, quod intelligeretur pro terra, quæ esset noua tunc non esset noua, & tunc non esset nomen, sed oratio: si vero significatum suum esset vna res, puta villa vel huiusmodi, tunc erunt nomina. Deinde dicitur

dicitur finita, ad differentiam nominum infinitorum, A sicut est non homo. Vbi nota, quòd omne nomen accipiendo etiam pronomen pro nomine, aut significat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam personam, vt ego & tu, aut determinatam naturã & personam, vt Socrates, Plato: cum autem nomen infinitum nihil horum significet non vere poterit dici nomen. Quod autem nihil horum significet patet, nam nomen, quod imponitur à priuatione, ad minus requirit subiectum existens, non enim cæcum dicitur, nomine animalis, sed supponit quòd illud, quod est cæcum, sit aptum natum habere oculos. Nomen autem infinitum, cum à negatione imponatur, nihil supponit: potest enim dici de ente, sicut de non B ente. Dicimus enim quod chimera est non homo, vt equus est non homo. Vnde talia significant solum per modum nominis, quia ad minus est suppositum in comprehensione. Deinde dicitur recta, ad differentiam casuum obliquorum, qui cadunt à recto, seu nominatiuo per quandam originem declinationis. Solus enim nominatiuus dicitur nomen principaliter, quia per ipsum facta est impositio nominis ad aliud significandum. Non autem pertinent obliqui directe ad Logicum, qui versatur circa verum & falsum, quia tales casus, scilicet obliqui, cum hoc verbo sum es est, in quod omnia verba resoluuntur, non dicunt C verum vel falsum. Nihil tamen prohibet eos cum aliquibus verbis impersonalibus iungi, & significare verum vel falsum, vt tædet me lectionis, & sic patet de nomine, &c.

De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem Logicam.

Cap. II.

VErbum est vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semper est significatiuum eorum, quæ de altero prædicantur. In ista diffinitione vox si- D gnificatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, intelliguntur eodem modo quo in nomine dicta sunt. Dicitur autem finita ad differentiam verborum infinitorum, vt sunt non currit, non amat, quæ non proprie sunt verba. Vbi nota, quòd proprium est verbi significare aliquid per modum actionis & passionis, vt supra dictum est, prædictæ autem dictiones hoc non faciunt, immo remouent actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionem significent, non ergo proprie sunt verba. Sciendum, quòd licet hæc proprie non sint verba, tamen aliqua posita in diffinitione verbi eis conueniunt, primo quia significant cum tempore, E sicut enim agere & pati sunt in tempore, ita etiam priuatio eorum, vnde & quies tempore mensuratur, dictiones autem prædictæ significant priuationem actionis & passionis, vt dictum est. Secundum est, quia ponitur in diffinitione verbi, quod semper ponitur ex parte prædicati, quia est, est significatiuum eorum, quæ de altero prædicantur. Quod sic intelligitur, quia enim subiectum [illegible]tionis significatur vt id, cui aliquid inhæret, verbum autem significat actionem per modum actionis, vt dictum est, de cuius ratione est, quòd inhæreat, ideo semper ponitur ex parte prædicati, etiam quia in omni prædicatione oportet, quòd sit verbum, cum verbum importet compositionem, qua prædicatum componitur subiecto. Vnde sicut verba significando actionem vel passionem significant aliquid, vt in alio existens, propter quod semper ponuntur ex parte prædicati, ita etiam prædicta verba infinita, quia significant remotionem actionis vel passionis, semper ponuntur ex parte prædicati, negatio enim reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, quòd verba infinitiui modi aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus currere est moueri, & hoc est, quia habent vim nominis. Vnde Græci addunt eis articulos, sicut nominibus: hoc idem facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus, el correre mio. vbi, ly mio, est articulus. Intellectus enim noster processum actionis vel passionis, seu inhærentiam eius in subiecto apprehendit, & significat, vt est res quædam, & sic habet vim nominis. Si autem verba aliorum modorum aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus, curro est verbum, tunc non sumitur verbum formaliter, sed materialiter, secundum quòd significat ipsam vocem, quæ accipitur vt res quædam, vnde verba & orationes & omnes partes orationis, quando sic ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominis. Deinde ponitur in definitione, recta, ad differentiam verborum obliquorum, scilicet præteriti & futuri temporis, quæ non sunt simpliciter verba. Cum enim verba proprie dicta significent agere vel pati, hoc erit proprie verbum, quod significat agere vel pati in actu, quod est agere vel pati simpliciter: hìc autem significant verba præsentis temporis, agere autem vel pati in præterito vel in futuro, est secundum quid, & ideo verba præteriti & futuri temporis non sunt simpliciter verba, sed secundum quid. Dicuntur autem casus verbi præsentis temporis, quia aliquo modo significant tempus præsens. Præteritum enim & futurum tempus dicuntur per respectum ad præsens. Est enim præteritum tempus, quòd fuit præsens, & futurum quod erit præsens, & similiter verba aliorũ modorum quàm sit verbum indicatiui modi: casus verbi dicuntur, quia eorum variatio respicit ipsam actionem vel passionem, sicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & persona non respicit ipsam actionem vel passionem, sed solum subiectum, cui actio vel passio inhæret, ideo non faciunt casus verbi, &c.

De oratione quid sit, & de speciebus eius.

Cap. III.

ORatio est vox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatæ. Qualiter autem huius diffinitionis particulæ sint intelligendæ, dictum est in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris, vbi nota, quòd vt dicitur Quinto Metaphysicæ, perfectum est cui nihil deest in genere suo: sensui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deest, quia deest sibi compositio vel diuisio. Si enim dico homo albus, quæ est oratio imperfecta, nihil dico sibi inesse, vel non inesse, & per consequens sensus huius oratio-

nis facit ſtare animum ſuſpenſum, quia ſibi aliquid deeſt, ideo eſt imperfectus. Sciendum tamen, quòd non ſine cauſa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare ſenſum. Vbi nota, quòd licet oratio & quælibet eius pars ſint quædam res artificiales & non naturales, nec etiam ſint inſtrumenta naturalia virtutis interpretatiuæ, vt Plato dicebat. Eius nanque virtutis inſtrumenta naturalia ſunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, ſunt tamen inſtrumenta ipſius intellectus, qui non eſt virtus materialis, ſed ſupra omnem naturam corpoream, inſtrumentum autem diffinitur ex fine, qui eſt vſus eius: vſus autem vocis ſignificatiuæ eſt ſignificare audienti conceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio perfecta & imperfecta, per generare ſenſum ſeu ſignificare. Vnde oratio perfecta dicitur, quæ perfectum ſenſum generat in animo auditoris propter complexionem, quam dicit. Orationum autem perfectarum quinque ſunt ſpecies, ſcilicet enunciatiua, vocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, quòd ratio non ſolum concipit ipſas res, ſed etiam per ſuum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo autem res in ſe format orationem indicatiuam, ſeu enunciatiuam. Ordinando autem alia, format alias orationes. Dirigitur autem & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attendendum, & ad hoc pertinet oratio vocatiua: ſecundo ad voce reſpondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequendum, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum vero ad ſuperiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia reſpectu ſuperioris homo non habet vim innatam niſi per expreſſionem ſui deſiderii. Suppoſitiua vero, id eſt, conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia iſtæ quatuor ſpecies orationis non ſignificant verum vel falſum, ſed quendam ordinem ad iſta conſequentem, ideo non pertinent ad præſens negotium, quod directè ordinatur in ſcientiam demonſtratiuam, in qua auris hominis per rationem adducitur ad conſiderandum verum ex his quæ ſunt propria rei, ſed magis pertinent ad Rhetoricam vel Poëticam, quæ inducunt ad aſſentiendum per diſpoſitionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ ſignificat verum vel falſum ad hoc negotium ſpectat, & ſi quæ aliæ orationes ad eam reduci poſſunt.

De enunciatione quid ſit, & quid eſt verum & falſum.

Cap. IV.

ENunciatio eſt oratio verum vel falſum ſignificans. Ad intelligendum autem hanc diffinitionem, primo videndum eſt quid ſit verum vel falſum, ſecundo videndum eſt quare ſoli enunciationi conuenit ſignificare verum vel falſum. Quantum ad primum, ſciendum, quòd, vt communiter dicitur, veritas eſt adæquatio rei ad intellectum, ſecundum Iſaac. verum dicitur adæquatum, falſum vero non adæquatum. Hæc autem adæquatio ſeu conformitas non poteſt eſſe relatio realis, alioquin verum non conuerteretur cum ente. Quod enim eſt in vno A prædicamento tantum, non poteſt eſſe de tranſcendentibus, eſt ergo relatio rationis, & ſic verum eſt relatiuum ſecundum rationem, quod nihil prohibet ipſum eſſe in pluribus prædicamentis vel in omnibus. Quæ autem ſit hæc conformitas dico, quòd in intellectu quædam ſunt ſubiectiuè, vt ſpecies intelligibiles, actus intelligendi & huiuſmodi: quædam ſunt obiectiuè, vt ea, quæ intellectus intelligit. Quando ergo res, quæ eſt in intellectu obiectiuè eſt conformis ſibi ipſi, vt eſt in rerum natura, tunc talis conformitas dicitur veritas. Vnde in hoc conſiſtit veritas, quòd res ſic apprehenditur ab intellectu ſicut eſt in rerum natura, & per oppoſitum B falſitas eſt in difformitate rei, vt apprehenſa eſt ab intellectu ad ſe ipſã, vt eſt in natura ſua, & propter hoc Philoſophus 4. Metaphyſ. dicit, quòd verum eſt eſſe quod eſt, & non eſſe quod non eſt: falſum vero eſt eſſe quod non eſt, & non eſſe quod eſt. Vnde, quando intellectus intelligit rem ſic eſſe ſicut eſt in rerum natura, vel non eſſe ſicut non eſt, talis conformitas, dicitur veritas, quando vero apprehendit rem eſſe vt non eſt, vel non eſſe vt eſt, tunc falſitas. Sciendum, quòd in tali conformitate, quæ veritas dicitur, eſt conſiderare quatuor, ſcilicet rem, vt eſt intellecta, ſeu vt eſt in intellectu obiectiue, & ipſum intellectum eam intelligentem, & actum intelligendi, qui eſt ſubiectiuè in intellectu, & C rem vt eſt in natura ſua. In re autem, vt eſt intellecta, ſeu vt eſt obiectiuè in intellectu, eſt per prius veritas, quàm ſit in intellectu, vel quàm ſit in actu intelligendi, vel quàm ſit in re, vt eſt in ſua natura. Intellectus & actus intelligendi non dicuntur veri, niſi quia ſunt de vero obiecto. Intellectus enim dicitur verus, quia apprehendit verum, & actus intelligendi dicitur verus, quia eſt apprehenſio alicuius veri, & res in natura ſua dicitur vera, quia nata eſt apud intellectum cauſare apprehenſionem conformem entitati ſuæ. Notandum, quòd talis conformitas rei, vt intellecta eſt ad ſe ipſam, vt eſt in natura ſua poteſt eſſe vel in intellectu practico, vel intellectu ſpeculatiuo. In intellectu quidem practico, quan- D do ſcilicet ſic eſt res per ſuam formam, ſicut apprehendit eam artifex per artem ſuam. Cum autem omnes res naturales per formam ſuam ſint conformes ſibi ipſis, vt apprehenſæ ſunt ab arte diuina, ideo quælibet res ſecundum quod habet * propriam formam dicitur vera, & ſic verum & eius conuertuntur. In intellectu vero ſpeculatiuo eſt talis conformitas, quia intellectus intelligit rem ſicut eſt, non enim intellectus ſic intelligit ſicut res in intellectu practico, ſed quia ſicut res eſt, ita eam intelligit intellectus, & ideo intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt menſura ad menſuratum, è conuerſo autem intellectus ſpeculatiuus comparatur ad ea quæ intelligit, vt menſuratum ad menſuram.

E Notandum, quòd aliqui tenent quòd veritas eſt conformitas rei ad intellectum informatum ſimilitudine rei, falſitas vero eſt difformitas intellectus ſic informati ad rem. Et hæc opinio probabiliter poteſt teneri. Sic ergo patet quid eſt veritas & falſitas, &c.

Quod veritas & falsitas sunt atntum in enunciatione, & quare.

Cap. V.

QVantum ad secundum, scilicet quare veritas & falsitas sunt in enunciatione tantum, sciendum, quod veritas non est in voce significatiua, siue sit nomen, vel verbum, vel oratio, nisi sicut in signo: sunt autem huiusmodi signa conceptionum intellectus: secundum ergo quod in conceptionibus intellectus erit verum vel falsum, sic dicetur esse in ipsis signis. Sciendum, quod, vt B dicitur tertio de Anima, duplex est operatio intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, quando scilicet intellectus intelligit quidditatem rei in se, & compositio & diuisio, scilicet quando vnam rem conceptam componit per esse, vel diuisio, quando diuidit per non esse, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, quod, sicut dictum est, veritas est relatio rationis, entia autem rationis nusquam sunt subiectiue, nisi largo modo intelligatur, secundum illud, cui ratio attribuit talem respectum rationis, habet ergo veritas solum esse obiectiue, & similiter dico de falsitate. Vnde, si consideramus illud, quod C primo verum est, scilicet rem, vt est intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum potest esse in prima operatione intellectus. Nam intellectus intelligit ipsam rem, vt est in se, & sic intelligit verum, falsum autem non intelligit intellectus in prima operatione sua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non est ibi proprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res est intellecta, sed aliqua alia, & ideo non est ibi falsitas, quæ proprie importat deceptionē, & non ignorantiam solam, & inde est, quod Philosophus Tertio de anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid est, semper est verus. Hoc autem non est perfecte comprehendere ve- D ritatem, quæ est conformitas vtriusque, scilicet rei vt intellecta est, & rei in sua natura, sed est cognoscere vnum conforme seu verum. In secunda vero operatione intellectus est perfecte & completiue veritas obiectiue, nam apprehendere veritatem est apprehendere conformitatem rei intellectæ ad se ipsam secundum suam naturam, vt dictum est, hoc autem fit comparando vnum alteri: vel idem ad se ipsum secundum aliud & aliud esse: quod non potest fieri nisi per secundam operationem intellectus: ergo perfecte veritas non est nisi in intellectu componente vel diuidente, & similiter dico de falsitate. Tenendo vero secundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, si veri- E tas est conformitas rei ad intellectum informatum similitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tunc in intellectu, vt in cognoscente verum. Non enim intellectus aliter cognoscit verum, nisi componendo vel diuidendo secundum suum iudicium, quod iudicium si consonet rebus, erit verum, puta cum intellectus iudicat se esse informatum similitudine rei, vt res est. Et oppositum est de falso, & hoc totum pertinet ad secundam operationem intellectus, & non ad primam. Ex dictis potest patere, quod in sola enunciatione sit veritas, vel falsitas, vt in A signo. Si enim sola enunciatio est signum eorum, quæ sunt obiectiue in secunda operatione intellectus, & solum in illo est verum & falsum, in enunciatione erit verum vel falsum, & non in aliqua alia voce, siue sit dictio, siue oratio, & sic patet quid est enunciatio.

DE ENVNCIATIONE *categorica & hypothetica, affirmatiua & negatiua.*

Cap. VI.

DIuiditur autem ab Aristotele enunciatio tripliciter, & primo, vt analogum in sua analogata, dicit enim quod ennnciationum quædam est vna simpliciter, quædam coniunctione vna. Enunciatio vna simpliciter, est enunciatio categorica, seu prædicatiua. Est autem enunciatio categorica quæ habet subiectum & prædicatum principales partes sui, vt homo est animal, homo est subiectum, animal est prædicatum, hoc verbum est, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur coniunctio seu copula verbalis. Coniunctione vero vna dicitur enunciatio hypothetica, seu suppositiua, vt homo est, animal est. Hæc autem diuisio enunciationis est analogi in sua analogata, de quibus per prius & posterius dicitur. Nam vnum simpliciter est prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciationem vt genus in suas species: diuidit enim eam in affirmationem & negationem, quæ sunt species enunciationis. Licet enim affirmatio sit prior negatione, non tamen propter hoc enunciatio de eis analogice prædicatur sicut dictum est, quod prædicatur de simpliciter vna, & coniunctione vna. Notandum, quod vnum diuidentium aliquod commune potest esse prius altero dupliciter. Vno modo secundum proprias rationes, aut naturas diuidentium. Alio modo secundum maiorem participationem rationis illius communis, quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestum est in numeris, in quibus binarius secundum propriam rationem naturaliter est prior ternario, sed tamen æqualiter participant rationem communis, scilicet numeri. Nam ita ternarius sicut & binarius est multitudo mensurata per vnum. Secunda autem prioritas impedit vniuocationem generis, & propter hoc ens non potest esse genus substantiæ & accidentis, quia in ratione entis prius habet esse substantia, quæ est ens per se, quàm accidens, quod est ens in alio, vel in aliud. Sic in proposito. Licet affirmatio primo modo, scilicet secundum suam naturam, sit prior negatione, non tamen secundo modo, immo æqualiter participant rationem enunciationis. Vtraque enim est oratio verum vel falsum significans. Est autem secundum suam naturam affirmatio prior negatione. Nam affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, vt homo est animal. Negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non est lapis. Cum autem enunciatio, vt dictum est, sit vox significatiua, non immediate significat rem, sed mediante conceptu intellectus. Vnde in omni enunciatione est tria considerare, scilicet ipsam vocem, quæ est signum conceptus intellectus, & ipsum conceptum intellectus, qui est

ipsa similitudo rei, & ipsam rem. Quantum ad vocem prior est affirmatio negatione, quia minus habet de compositione, quàm negatio, plures enim dictiones sunt. Socrates non currit, quàm Socrates currit, & per consequens est magis composita. Ex parte intellectus prior est affirmatio, quæ significat compositionem, quàm negatio, quæ significat diuisionem. Posterior enim est diuisio compositione, sicut non est corruptio nisi generatorum, sic non est diuisio nisi compositorum. Ex parte etiam rei affirmatio, quæ significat esse, prior est negatione, quæ significat non esse, sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Tertia vero diuisio ipsius enunciationis est in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem. B Sufficientia autem dictarum diuisionum potest sic sumi. In ipsa enim enunciatione est considerare totam suam entitatem, quæ est ex subiecto & prędicato, & ipsorum coniunctionem, & quia omne quod est, ideo est, quia vnum numero est, ideo consideratur vtrum sit vna simpliciter, vel vna coniunctione, & ista diuisio dicitur pertinere ad substantiam enunciationis. Secundo est in ea considerare ipsum prædicatum, vt componitur subiecto sine negatione, vel cum negatione, & quia prædicatum est pars formalis enunciationis, ideo hæc diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, scilicet essentialem, secundum quod differentia significat quale quid, vt supra dictum est. C Tertio est in ea considerare ipsum subiectum, prout scilicet est prædicabile de pluribus, vel de vno, & sic fit tertia diuisio, & hæc dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. Nam quantitas sequitur materiam. Vnde versus.

Quæ ca. vel hyp. qualis ne vel affir. v. quanta par. in fin.

Hic autem versus sic intelligitur. In eo namque sunt tria nomina interrogatiua, scilicet. Quæ, quod quærit de substantia: qualis, quod quærit de qualitate. Et quanta, quod quærit de quantitate. Vnde quando fit interrogatio per quæ, quærendo, scilicet de substantia enunciationis, respondetur categorica vel hypothetica. Quando fit interrogatio per qualis, respondetur negatiua vel D affirmatiua. Quando vero fit interrogatio per quanta, respondetur vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. De prima diuisione enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypotheticis, de secunda vero eius diuisione satis dictum est.

De quantitate propositionum categoricarum de inesse, scilicet de vniuersali, particulari, indefinita & singulari.

Cap. VII.

Restat dicere de tertia diuisione, quæ est secundum quantitatem. Vbi nota, quòd enunciationum categoricarum, quædam sunt de inesse, quædam vero modales. Dicitur autem enunciatio de inesse, quæ est de simplici inhærentia prædicati ad subiectum, vt homo est animal. Modalis vero, in qua inhærentia prædicati ad A subiectum modificatur, vt Socratem currere est possibile, vel homo est animal necessario. Vnde primò dicendum est de quantitate, æquipollentiis, oppositionibus, quæ quantitatem sequuntur in enunciationibus de inesse; secundò de eis in enunciationibus modalibus. Ad videndum autem quantitatem ipsarum enunciationum de inesse, sciendum, quod ea, quæ intellectus apprehendit, quædam sunt vniuersalia, videlicet quæ apta nata sunt in pluribus inueniri, quædam sunt singularia videlicet, quæ non sunt apta inueniri nisi in vno. Vniuersale autem potest dupliciter considerari. Vno modo quasi separatum à singularibus, scilicet secundum esse, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo secundum esse quod habet in singularibus. Primo modo considerato vniuersali aliquid de eo potest dupliciter enunciari, vno modo quando ei attribuitur aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus. Vt cum dicimus, homo est prædicabilis de multis, vel homo est vniuersale, vel homo est species, huiusmodi enim intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini secundũ quod comparat ipsam ad res, quę sunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de vniuersali sic sumpto, quando attribuitur sibi aliquid, prout ipsa natura intellecta apprehenditur ab intellectu vt vnum, illud tamen, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet ipsa natura intellecta in rebus, quæ sunt extra animam, puta si dicatur homo est dignissima creaturarum, hoc enim conuenit naturæ humanæ, secundum quod est in singularibus. Nam quilibet homo singularis est dignior aliis creaturis irrationabilibus, sed tamen omnes homines singulares non sunt vnus homo extra animã, vt dicitur in prædicta enunciatione, homo est dignissima creaturarum, vbi ly homo stet pro omnibus singularibus, sed solum in acceptione intellectus est vnus, & quia communiter non est apprehensum, quòd vniuersalia extra singularia subsistant, ideo communis vsus loquendi non habet aliquam dictionem, seu aliquod signum, quod addatur vniuersali, secundum dictos modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui posuit vniuersalia subsistere extra singularia, inuenit quasdam dictiones, quas addebat vniuersalibus in talibus modis prædicandi. Dicebat enim per se homo est species, vel homo prædicabilis est species. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuersali secundum quod est in ipsis singularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cum attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, quod videlicet ad essentiam ipsius pertinet, vel consequitur principia essentialia ipsius, vt cum dicitur, homo est animal, vel homo est risibilis. Alio modo, quando attribuitur ei aliquid ratione singularis, in quo inuenitur, scilicet quando attribuitur sibi aliquod accidens indiuiduale, vt cum E dicitur, homo ambulat. Et quia iste modus enunciandi aliquid de vniuersali cadit in communi apprehensione hominum, ideo inuentæ sunt quædam dictiones ad designandum modũ attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Vnde, si attribuitur sibi aliquid primo modo, scilicet ratione ipsius, vt vniuersale est, quia hoc est vniuersaliter de eo aliquid prędicari, ideo adinuentum est hoc signum omnis, quod designat, quòd prædicatum attribuitur subiecto vniuersaliter, quantum ad totum illud quod sub subiecto continetur. In negatiuis

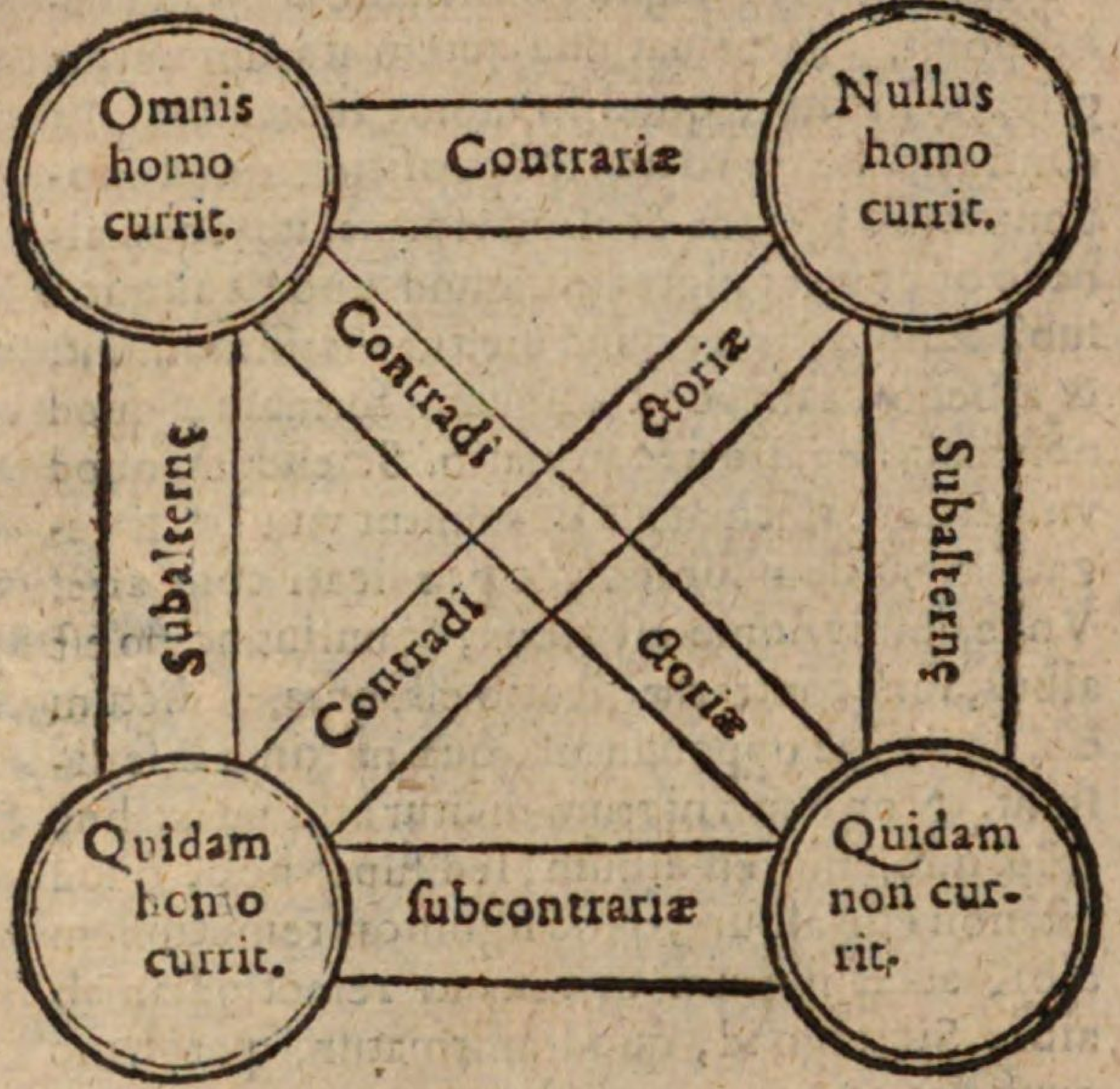
tiuis vero prædicationibus ad idem inuenta est A hæc dictio nullus, per quam significatur, quòd prædicatum remouetur à subiecto vniuersaliter secundum totum quod continetur sub eo. Si vero attribuitur ei aliquid secundo modo, scilicet ratione singularis, ad hoc designandum in affirmatiuis inuentum est signum particulare, scilicet hæc dictio quidam, vel aliquis, per quam designatur, quod prædicatum attribuitur vniuersali subiecto ratione ipsius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius singularis significat, ideo designat vniuersale sub quadam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis vero non est inuenta aliqua dictio, seu aliquod aliud signum, sed dicimus, quidam homo non currit, vel nonnullus B homo currit. Sic ergo sunt tria genera affirmationum, in quibus de vniuersali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuersali aliquid prædicatur vniuersaliter, vt omnis homo est animal. Secunda, in qua de vniuersali aliquid prædicatur particulariter, vt quidam homo est albus. Tertia, in qua aliquid de vniuersali prædicatur absque determinatione vniuersali, vel particulari, vt homo est animal. Prima enunciatio dicitur vniuersalis, Secunda particularis, Tertia indefinita. Quibus si addatur singularis, in qua aliquid de singulari prædicatur, vt Socrates currit, erunt quatuor modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ sicut sunt affirmatiuæ. Et C sic patet.

De oppositione propositionum categoricarum existentium in figura quantum ad enunciationes de inesse.

Cap. VIII.

Nunc dicendum est qualiter prædictæ enunciationes vniuersales, particulares, & indefinitæ opponantur. Notandum, quòd aliquid alicui quatuor modis potest opponi. Vno modo D relatiuè, vt pater & filius. Alio modo contradictoriè, vt Socrates currit, Socrates non currit. Tertio modo priuatè, vt visus & cæcitas. Quarto modo contrariè, vt albedo & nigredo. De oppositis relatiuè dictum est in prædicamento relationis. Contradictio vero est oppositio, cuius secundum se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Ad hoc autem, quod sit contradictio inter aliqua requiruntur septem. Primo, quod opponantur duæ propositiones, quarum vna sit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, quod tales enunciationes sint eiusdem subiecti. Tertio, quod sint eiusdem prædicati. Quarto, quod non fiat prædica- E tio secundum diuersas partes subiecti, sicut cum dicitur, Socrates est alb⁹ dente, & Socrates nō est albus manu. Quinto, quòd non sit diuersus modus ex parte prædicati: sicut cū dicitur, Socrates currit tarde, & Socrates nō currit velociter. Sexto, quòd non sit diuersitas ex parte mensuræ loci, & temporis. Septimo, quòd non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum: sicut cum dicitur, decem homines, sunt multi in domo, & non sunt multi in theatro. Priuatio verò est negatio in subiecto apto nato. Licèt enim cæcitas neget visum, non tamen simpliciter, sed in subiecto nato apto videre. Bene enim dicitur animal cæcum, sed non lapis cæcus. Contrariè autem opponuntur, quæ in eodem genere posita maxime à se distant, & vicissim eidem subiecto insunt. Non enim albedini opponitur albedo, sed nigredo, quæ à se maxime distant. Sciendum, quod oppositio non prædicatur de dictis oppositionibus sicut genus de suis speciebus, sed vt analogum de suis analogatis. Vera nanque oppositio est oppositio simpliciter, quæ dicitur contradictio. Aliæ vero dicuntur oppositiones secundum quid, & intantum sunt oppositiones, inquantum aliquo modo dicunt contradictionem, scilicet esse & non esse. Sciendum etiam est, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quod nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod supponit subiectum. In contrarietate vero ita est oppositio, quod supponitur subiectum & aliqua forma, ita enim albedo opponitur nigredini, quod suponit aliquod subiectum, propter quod dicitur vicissim insunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuersalis affirmatiua opponitur vniuersali negatiuæ eiusdem subiecti & prædicati contrariè. Vnde omnis homo est albus, & nullus homo est albus, sunt contrariæ. Ratio est, quia, vt dictum est, contrariè opponuntur, quæ maxime à se distant. Non enim nigrum dicitur aliquid ex hoc solo, quòd non est album, sed super hoc, quod est, non esse album, quod significat remotionem albi, addit nigrum extremam remotionem ab albo. Sic ergo id, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet quòd remoueatur per hanc negationem, non omnis homo currit, oportet enim quòd negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hoc signum omnis, sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ est in extrema distantia: merito ergo dicūtur contrariæ, omnis homo currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua, & particularis negatiua nullo modo opponuntur contrariè, id est, contraria oppositione. Contrariæ nanque differunt extrema distantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua se habent sicut media inter contraria, media autem non sunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriè, vt enim dictum est, hoc signum quidam, quod facit propositionem esse particularem, designat vniuersale, seu terminum communem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc singulare, vel ad istud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem subiecto singulari, quod requiritur in contradictione, vt supra dictum est, ideo nullo modo sibi opponitur. Dicuntur tamen subcontrariè, quia sub contrariis continentur. Vniuersalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, opponuntur contradictoriè. Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem, vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem

particularem, nec aliquid aliud ex necessitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hæc, omnis homo currit. Particularis autem affirmatiua non potest remoueri per particularē negatiuam, quia sibi non opponitur, vt dictum est, oportet ergo, quod remoueatur per vniuersalem negatiuam, sic ergo istæ, scilicet omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, sunt contradictoriæ. Quælibet autem particularis dicitur subalterna suæ vniuersalis. Et sic patet de oppositionibus propositionum vniuersalium, in quibus sunt signa, & singularium. Indefinitæ autem sequuntur regulam particularium.

De æquipolentiis enunciationum categoricarum de inesse.

Cap. IX.

REstat nunc dicere de æquipollentiis dictarum enunciationem. Vbi nota, quòd negatio præposita ante signum, & per consequens ante totam enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ. Posita vero post signum in compositionem, scilicet enunciationis, facit eam æquipollere suæ contrariæ. Præposita vero & postposita facit eam æquipollere suæ subalternæ. Causa autem istarum æquipollentiarum est, nam in enunciationibus prædictis est considerare quantitatem, videlicet vniuersalitatem, particularitatem, & qualitatem, scilicet negationem & affirmationem, hæc est autem natura negationis, vt neget, & tollat totum quod inuenit post se, sic ergo ista enunciatio, omnis homo currit, est vniuersalis & affirmatiua, cui, si præponatur negatio, scilicet non omnis homo currit, ista negatio tollit vniuersalitatē, & sic remanet particularis vel indefinita, scilicet sine signo, quæ æquipollet, particulari, & tollit affirmationem, & per cōsequens remanet negatiua. Æquipollet ergo huic, scilicet quidam homo non currit, quæ erat sua contradictoria, similiter sit hæc enunciatio, nullus homo currit, certum est,

A quod hoc est cui si vniuersalis & negatiua præponatur sibi negatio, & dicatur, non nullus homo currit, negatio tollit vniuersalitatem, ergo erit particularis, tollit etiam negationem & sic erit affirmatiua, hæc scilicet quidam homo currit, quæ erat sua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non quidam homo currit, æquipollet huic, nullus homo currit, & propter hanc causam hæc, non quidam homo non currit, æquipollet huic, scil. quilibet homo currit. Similiter etiamsi sumatur hæc enunciatio, omnis homo currit, & postponatur negatio signo vniuersali, & ponatur ad compositionem sic, omnis homo non currit, quia negatio non inuenit post se signum, non negat illud & per B consequens remanet vniuersalis enunciatio: aufert autem negatio affirmationem, & sic facta est enunciatio negatiua & vniuersalis, æquipollet ergo suæ contrariæ, scilicet huic, nullus homo currit. Similiter hæc, nullus homo currit, est vniuersalis, & negatiua: nam signum negatiuum negat compositionem enunciationis: postponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo non currit, quia negatio non habet signum post se, remanet enunciatio vniuersalis, & quia erat negatiua quantum ad cōpositionem aufert negationem & remanet affirmatiua, hæc scilicet omnis homo currit quæ erat sua cōtraria. Similiter etiam sumatur ista, omnis C homo currit, quæ est vniuersalis & affirmatiua, & præponatur sibi & postponatur negatio sic, non omnis homo non currit, certum est quòd secunda negatio negat eius cōpositionem. Vnde dato, quod illa esset negatiua, hæc scil. omnis homo non currit, præposita ergo negatio inuenit post se vniuersalitatem, quam tollit, & sic facit eam particularem, inuenit & negationem, quam tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc scilicet quidam homo currit, quæ erat sua subalterna. Et sic est de omnibus aliis si præponatur & postponatur in eis negatio, quia æquipollent suo subalterno, siue sit vniuersalis siue particularis. Notandum, quòd aliquando contingit D quòd in eadem enunciatione sunt duo signa vniuersalia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato, sicut in hac nullus homo, nullum animal est, dico quòd ista æquipollet huic, omnis homo aliquod animal est. Ratio est, quia quodlibet dictorū signorum & est vniuersale, & habet in se negationem, & quia non præponitur negatio primo signo remanet enunciatio vniuersalis, ergo negatio inclusa in primo signo, quod est signum vniuersale & negatiuum, præponitur negationi, seu secundo signo, quod est signum vniuersale, & signum negatiuum & quia inuenit vniuersalitatem destruit ergo vniuersalitatem & remanet particulare, destruit negationem, & sic remanet E enunciatio affirmatiua, hæc scilicet omnis homo aliquod animal est. Vel dicatur sicut communiter dicitur, quòd nullus non æquipollet ei, quod est, omnis, & dico non scilicet negationem quæ continetur in secundo signo, nonnullus vero æquipollet ei quod est quoddam, & nullus non sumo pro negatione, quæ est in primo signo & sic remanet omnis homo aliquod animal est. De omnibus his æquipollentiis datur versus.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Qui sic intelligitur, præ, id est, negatio præposita, contradic. id est, facit æquipollere suo contradictorio, post, id est, negatio postposita facit æquipollere suo contra. id est, contrario Præ. postque, id est, negatio, quæ præponitur & postponitur, facit æquipollere suo subalterno. Et sic patet de æquipollentiis categoricarum.

Quomodo enunciationes categoricæ de inesse sitæ in figura se habent ad veritatem & falsitatem.

Cap. X.

MOdo dicendum est quomodo se habent prædictæ enunciationes quantum ad verum & falsum. Vbi nota, quòd sicut supradictū est de vniuersali secundum quòd est in ipsis singularibus, dupliciter potest aliquid enunciari, scilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vno modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, vel quòd pertineat ad eius essentiam, vel quòd sequatur principia eius essentialia, vt cum dicitur, homo est animal risibilis, & hæc vocatur materia naturalis, seu necessaria. Quod autem isto modo ab vniuersali remouetur ratione ipsius naturæ, scilicet vniuersalis, dicitur materia remota, seu impossibilis, vt homo est asinus. Secundo modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione alicuius singularis, in quo hæc natura vniuersalis inuenitur, vt cum dicitur, homo currit, & hæc dicitur materia contingens. Sciendum, quòd in materia naturali & in materia remota, si vna contrariarum est vera, reliqua est falsa, & è conuerso. Et causa hæc est, quia, si illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit secundum naturam vniuersalis ipsa ergo conuenit omni contento sub eo sic, quòd vniuersalis affirmatiua erit vera, vniuersalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento sub eo, necessario erit falsa, dicit enim non esse quod est, quod est falsum, scilicet dicere non esse quod est, vel esse quod est. Similiter etiam in materia remota vniuersalis negatiua est vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento sub tali vniuersali. Vniuersalis ergo affirmatiua tunc etiam dicetur falsa, quia dicit esse quod non est, & simili modo se habebit de suis particularibus sibi subalternis. Materia enim naturalis, quia omnibus cōtentis sub vniuersali conuenit, ideo in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua vero falsa, è contra se habebit in materia remota. In materia vero contingenti ambæ contrariæ possunt esse falsæ, & causa potest haberi ex dictis. Si enim in tali materia non attribuitur vniuersali aliquid nisi ratione particularis alicuius contenti sub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falsum est, quia dicitur, quod non est esse, similiter etiam illud negare ab omnibus particularibus seu singularibus falsum est, quia dicitur quod est non esse. Ambæ ergo sunt falsæ. Particulares vero, quia qualibet potest saluari in vna singulari, ambæ

A sunt veræ. Aliam rationem assignat Arist. Nam, vt dicit, contraria mutuo se expellunt, ambæ iste contrariæ non poterunt simul esse, quod est verum, remotiones tamen earum nihil prohibet simul esse, sicut album & nigrum non possunt esse simul, remotiones tamen amborum nihil prohibet esse simul, falsum enim est remotio amborum. In omni materia siue naturali siue remota, seu contingenti, si vna contradictoriarum est vera, reliqua est falsa, & è conuerso. Contradictoriæ enim enunciationes vel sunt singulares, vt dictum est, vel vna est vniuersalis & altera particularis, & hoc habent, quia

B vna remouet aliam. Vnde, si vna est negatiua, altera est affirmatiua, & si affirmatiua erit vera, dicit esse quod est, & hoc est verum, vt dicitur. Quarto Metaphysicæ, verum enim est quod est, & non esse quod non est. Falsum autem est non esse quod est, & esse quod non est. Negatiua vero sibi contradictoria, quia dicit non esse quod est, erit falsa. Similiter, si negatiua est vera, dicit non esse quod non est, & affirmatiua tunc dicit esse quod non est, quod est falsum. Et sicut inter esse & non esse non est medium, & vnum remouet alterum, quia impossibile est dici de eodem & verificari simul esse & non esse, sic etiā contradictoriæ, quia vna ponit de eodem esse,

C & altera de eodem non esse, ideo vna semper remouet alteram. Et quia in tali esse vel non esse consistit verum vel falsum, vt dictum est, ergo sine medio, si vna est vera, reliqua est falsa, & è conuerso. Et sic patet de veritate & falsitate dictarum propositionum de inesse, &c.

Quid sit propositio Modalis, & de eius quantitate. Cap. XI.

NVnc restat ponere vel dicere de propositionibus Modalibus. Modus autem, vt hic sumitur, est adiacens rei determinatio, id est, determinatio facta per adiectiuum. Est autem

D adiectiuum duplex, scilicet nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, quia enim aduerbium stat iuxta verbum & semper nititur verbo, ideo dicitur esse adiectiuum verbi. Et sic modus erit duplex, scilicet nominabilis, vt cum dicitur cursus velox, & aduerbialis, vt cum dicitur, currit velociter. Notandum, quod aduerbia multipliciter possunt determinare verba. Quędam determinant ipsum ratione actionis vel passionis, qua verbum significat, vt curro velociter, vel ago fortiter, & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quędam vero ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia vero ratione modi, vt aduerbia vocandi & op-

E tandi. Quædam vero determinant verbum ratione compositionis, quam facit in oratione, & ista sunt sex, scilicet necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero & falso. Cum enim dicitur, Socrates currit velociter, signatur quòd cursus eius sit velox, sed cum dicitur necessario Socrates currit, non significatur quòd cursus eius sit necessarius, sed quod ista compositio, scilicet Socrates currit, sit necessaria, & sic de aliis quinque aduerbiis iam dictis. Sciendum, quòd prædicta sex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia posſūt

facere propositiones modales aduerbialiter A sumpta, vt cum dicitur, Socrates currit necessario, & nominaliter, vt cum dicitur, Socratem currere est necesse, & sic de aliis. Verum est autem quòd duo istorum modorum, scilicet vero & falso, non variant enunciationem quantum ad oppositiones, æquipollentias, & huiusmodi, sed eodem modo se habent, seu eodem modo sumuntur in eis, sicut in categoricis de inesse, ideo de eis prætermittamus Sed quia alia quatuor aduerbia, scilicet possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipsis dicamus. De his autem ad præsens videbimus quatuor, scilicet B quantitatem, qualitatē, oppositiones, & æquipollentias, quia de conuersione ipsarum dicetur in tractatu de syllogismis, vbi etiam dicetur de conuersione enunciationum de in esse. Ad sciendum autem earum quantitatem. Notandum, quod quædam sunt propositiones modales de dicto, vt Socratem currere est necesse, in quibus, scilicet dictum subiicitur, & modus prædicatur, & istæ sunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compositionis, vt supra dictum est. Quædam autem sunt modales de re, in quibus videlicet modus interponitur dicto, vt Socratem necesse est currere, non enim modo est sensus, quòd hoc dictum sit C necessarium, scilicet Socratem currere, sed huius sensus est, quòd in Socrate sit necessitas ad currendum. Et clarius apparet de possibili. Cum enim dicitur Socratem currere est possibile, sensus est, quòd hoc dictum, scilicet Socratem currere, est possibile. Sed cum dicitur Socratem possibile est currere, sensus est, quòd in Socrate sit possibilitas currendi. Sunt autē & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non sunt, quando videlicet modus subiicitur, & dictum prædicatur, vt possibile est Socratem currere. Ratio huius est, quia denominatio debet sumi à forma, formale autem in enunciatione est D prædicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enunciatione prædicatur modus, erit modalis, cum vero prædicatur dictum, non erit modalis. Sciendum, quod omnes enunciationes modales de dicto sunt singulares, quantumcunque sit in eis signum vniuersale. Vnde hæc, omnem hominem currere est possibile, est singularis, & sic de omnibus aliis. Ratio huius est. Nam, vt supra dictum est, enunciatio dicitur singularis, quia in ea subiicitur singulare, seu terminus singularis, vt Socrates currit. Sed in talibus enūciationibus subiicitur hoc dictum signatum, scilicet omnem hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino E signato, omnes ergo tales enunciationes sunt singulares. In modalibus vero de re & in his, quæ videntur modales, & non sunt, sumitur quantitas secundum quod in dicto sunt termini & signa. Vnde hæc, possibile est omnem hominem currere, est vniuersalis, & hæc, possibile est aliquem hominem currere, est particularis, & sic se habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

De qualitate propositionum modalium quoad affirmationem & negationem.

Cap. XII.

SEquitur de ipsarum qualitate. Vbi nota, quod in enunciationibus de inesse est tria considerare, scilicet subiectum, prædicatum, & compositionem vtriusque, quæ ita se habent quodammodo sicut in naturalibus. In homine enim est considerare corpus & animam, & humanitatem, corpus est materia, anima est forma, quæ est pars compositi, vnde forma est respectu corporis; humanitas vero est forma respectu vtriusque, scilicet respectu corporis & animæ. Sic in proposito in enunciatione subiectum est sicut materia, prędicatum vero sicut forma, quæ est pars compositi, vnde est quasi forma respectu subiecti, compositio vero est forma vtriusque. Vnde in eis affirmatio & negatio sumitur secundum compositionem vel diuisionem, vbi est negatio. Vnde, quando in compositione non est negatio, erit enunciatio affirmatiua, si vero in ea est negatio, est enunciatio negatiua. In modalibus autem sicut se habet in illis de inesse prædicatum, sic se habet modus, quia est vt forma respectu dicti, & ideo, si modus componitur cum dicto affirmatiuē, modalis erit affirmatiua, si vero negatiue, propositio erit negatiua. Hæc enim, Socratem non currere est possibile, est affirmatiua, quia compositio modi cum dicto affirmatur. Hęc autem, Socratem currere non est possibile, est negatiua, quia talis compositio negatur. Et hoc clare apparet in veritate & falsitate earum. Affirmatio enim de eodem singulari opponitur contradictorie negationi, & per consequens, si vna est vera, reliqua est falsa, sed istæ, Socratem currere est possibile, Socratem non currere est possibile, ambæ sunt verę, quia Socratē potest currere & potest non currere, & de vtroque dicto verificatur possibilitas, non ergo est vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, quòd licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet potest quadrupliciter variari, quia vel habebit vtrumque, scilicet dictum & modum affirmatum, vt Socratem currere est possibile, vel vtrumque negatum, vt Socratem non currere non est possibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum, vt Socratem non currere est possibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum, vt Socratem currere non est possibile. Et sic patet de eius qualitate.

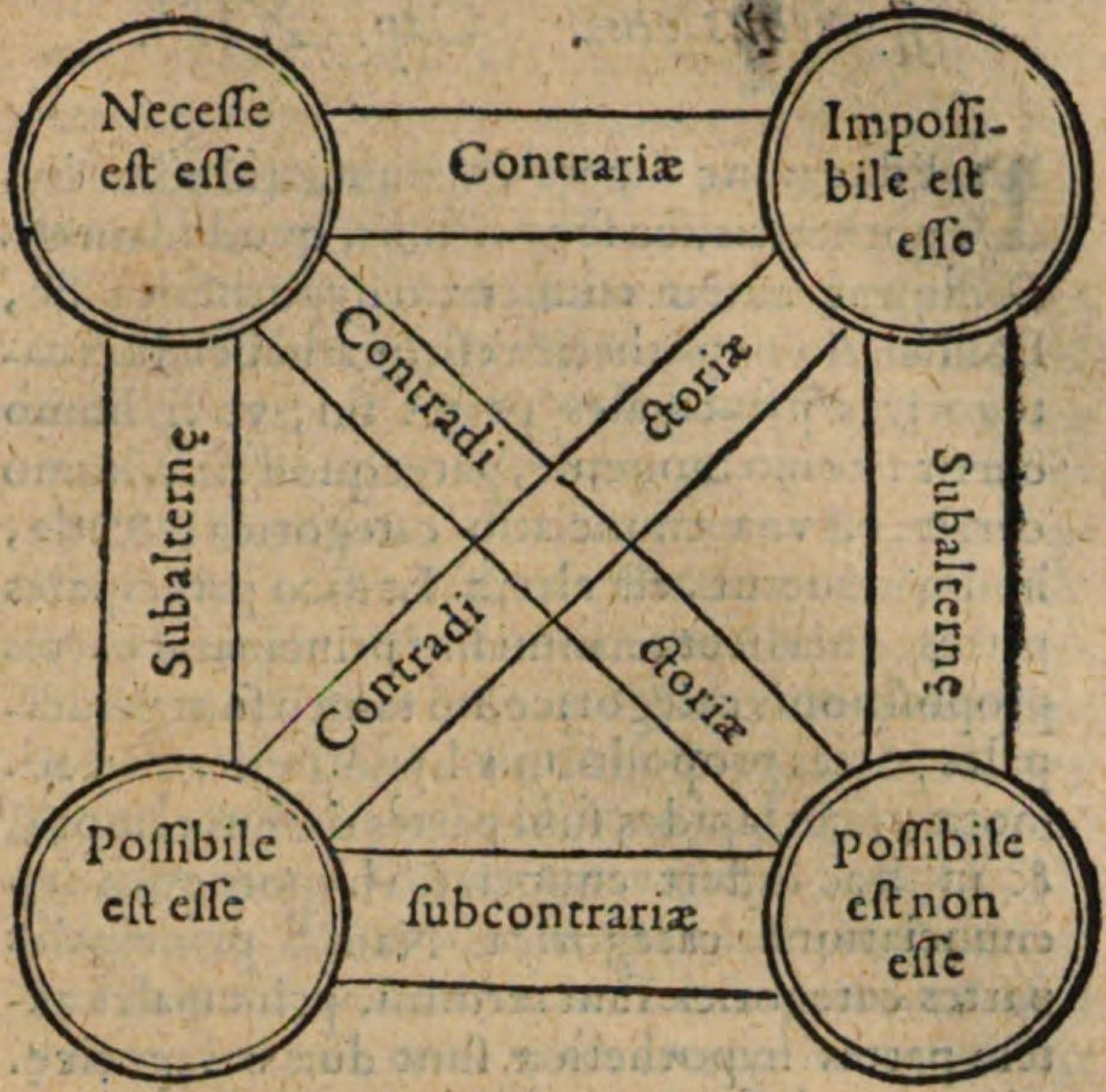
De

A

De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium.

Cap. XIII.

NVnc videndum est de earum oppositione. Vbi nota, quod modales huiusmodi variantur secundum affirmationem & negationem in dicto & in modo, sicut immediate dictum est, & sic faciunt inter se oppositiones. Sed quia diuersimodi sibi inuicem opponuntur, ideo primo dicendum est de oppositionibus modalium secundum diuersos modos, postea reducemus vnum modum ad alium per æquipollentias, & sic patebunt omnium oppositiones. B Notandum, quod possibile dupliciter potest sumi: vel in toto suo significato, & tunc comprehendit necessarium & contingens & sic quod necesse est esse, possibile est esse, & quod contingens est esse, possibile est esse. Alio modo sumitur solum pro contingenti, & sic sumitur in istis oppositionibus. Vnde licet quatuor sint enunciationes modales, tres tamen earum faciunt diuersitatem in oppositionibus, & æquipollentijs, quia illa de contingenti, & illa de possibili pro eadem sumuntur. De istis ergo tribus modis dicamus, scilicet necesse, impossibile, possibile. C Et licet, vt dictum est, quando modus substantialiter & dictum predicatur, enunciatio non sit modalis, tamen cito reducitur ad modalem, & sic modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod sicut dictum est, in enunciationibus de inesse, hoc signum, omnis, designat quod prædicatum enunciationis attribuitur subiecto quantum ad totum illud, quod sub eo continetur, hoc vero signum, nullus, remouet à subiecto totum quod sub eo continetur, & propter hoc vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. Sic in istis enunciationibus modalibus iste modus, necesse, facit D significare totam inhærentiam subiecti ad prędicatum, quia quod necessario inest omni tali inesse, & ideo tenet eundem locum, scilicet modalis affirmatiua de necessario, & vniuersalis affirmatiua de inesse. Et sicut nullus totum remouet, ita etiam impossibile, quia quod impossibiliter inest, nulli tali inest, & ideo propositio de impossibili tenet locum vniuersalis negatiuæ. Est sicut quidam, affirmando non totam inhærentiã ponit, similiter etiam negando non totum quod sub subiecto continet remouet, sic iste modus possibile, quia quod possibiliter inest, non inest omni, & quod possibiliter non inest, non inest nulli, & ideo possibile af- E firmando tenet locum particularis affirmatiuæ, & possibile negando tenet locum particularis negatiuæ. Secundum ergo prędicta istę enunciationes necesse est esse, & impossibile est esse, sunt contrarię. Necesse est esse, & possibile est non esse, sunt contradictoriæ. Impossibile est esse, & possibile est esse, sunt contradictoriæ. Possibile est esse, & possibile est non esse, sunt subcontrariæ. Necesse est esse, & possibile est esse, sunt subalternæ. Impossibile est esse, & possibile est non esse, sunt subalternæ, vt patet in figura sequenti.

His visis statim patebit de æquipollentijs earum, & de oppositionibus ipsarum, quando variantur per negationes positas in dicto vel in modo. Æquipollentię namque modalium eodem modo fiunt, sicut in enunciationibus de inesse secundum videlicet versum illum.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Negatio enim præposita modo facit æquipollere suo contradictorio, vnde hic, non necesse est esse, æquipollet huic, possibile est non esse. Et hic, non impossibile est esse, æquipollet huic, possibile est esse. Negatio vero postposita, scilicet modo, facit æquipollere suo contrario, vnde hæc, necesse est non esse, æquipollet huic, impossibile est esse. Et hic, impossibile est non esse, æquipollet huic, necesse est esse. Præpostque subalter. id est, negatio præposita & postposita modo facit æquipollere suo subalterno, vnde hęc, non necesse est non esse, æquipollet huic, possibile est esse, & similiter hæc, non impossibile est non esse, æquipollet huic, possibile est non esse. Ex dictis potest patere, qualiter oppositiones propositionum eiusdem modi variantur per negationes. Verbi gratia de enunciationibus de necessario, ista, necesse est esse, & hæc, non necesse est esse, sunt contradictoriæ, & istæ, scilicet non necesse est non esse, & necesse est esse, sunt subalternæ, & sic se habet de singulis aliis enunciationibus modalium per hunc versum,

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt satis patet.

De enunciatione hypothetica, & de tribus speciebus eius. Cap. XIV.

REstat nunc dicere de enunciationibus hypotheticis, seu suppositiuis, quod idem est. Diffinitur autem enunciatio hypothetica sic, Enunciatio hypothetica est, quæ habet duas categoricas principales partes sui, vt si homo currit, homo mouetur, patet quòd hæc, homo currit, est vna enunciatio categorica, & illa, homo mouetur, est altera. Et dico principales partes, quia licèt termini sint principales partes propositionis categoricę, nō tamen sunt principales partes propositionis hypotheticæ, sed remotæ, sicut lapides sunt partes domus remotę, & in hoc differt enunciatio hypothetica ab enunciatione categorica. Nam principales partes categoricæ sunt termini, principales autem partes hypotheticæ sunt duæ categoricę. Alia etiam differentia est inter propositiones categoricas & hypotheticas. Nam in categorica subiectum suscipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo est animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur esse animal. Non est autem sic in hypotheticis, quia vnum de altero non prædicatur, sed tantum aliquid dicitur esse, si alterum fuerit: verbi gratia, cum dicitur, si peperit, cum viro concubuit, non est sensus, quòd parere sit cum viro concumbere, sed est sensus, quòd partus esse non potuisset, nisi cum viro concubuisset. Similiter etiam cum dicimus, si homo est animal est, non est sensus, quòd homo sit animal, sed sensus, quòd, si aliqua res est homo, necesse est quod aliqua res sit animal. Diuiditur autem propositio hypothetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quędam disiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ propositiones categoricæ per hanc coniunctionem si; vt si homo est, animal est, hæc autem conditionalis potest fieri tā ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Ex parte subiecti, vt si dicatur, si homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt si dicatur, si homo currit, homo mouetur. Prima autem propositio seu enunciatio categorica, quæ est in his enunciationibus hypotheticis dicitur antecedens, secunda vero dicitur consequens, & propter hoc dicitur consequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales, vt Socrates est homo ergo Socrates est animal. Et omnis causalis, vt quia Socrates est homo, Socrates est animal, & temporis, vt quando Socrates est homo, Socrates est animal, & omnes huiusmodi. Notandum, quòd Ammonius ponit duplicem hypothesim, vna est quando supponitur aliquod impossibile, ad quod tamen necessario sequitur aliud impossibile. Verbi gratia, supposito quod quatuor sint tria, quaternarius numerus erit impar. Cōstat enim quòd hypothesis supponit possibile, & impossibile subinfert, tamen stante hypothesi necessario infertur. Ex quo potest intelligi, quod conditionalis potest esse vera, & tamen ambæ eius partes sunt falsæ. Vnde ista est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis, tamen

A vtraque categoricarum est falsa. Secunda vero hypothesis est, quod quandoque aliquid dicitur esse vel non esse si quid fuerit, vel non fuerit, vt si homo est animal, est, vel si homo est lapis non est. Ex dictis potest patere, quòd veritas enunciationis hypotheticę est in consequentia terminorum, qui sunt in consequente, ad terminos, qui sunt in antecedente, quia enim animal necessario sequitur ad hominem, certum est, quòd quicquid fuerit homo, erit animal, & si ad currere sequitur moueri, sequitur ergo, quod quicquid currit mouetur. Si ergo est homo, est animal, & si currit, mouetur. Cuicunque ergo vere vel false attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde ista est vera, si mobile currit immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, quòd ad veritatem eius requiritur quod antecedens non possit esse verum sine consequente, quia tanta est necessitas consequentis ad antecedens, quod sicut se habet antecedens, ita se habet consequens. Si vero aliter se haberet, scilicet quod antecedens esset verum, & consequens falsum, falsa esset consequentia, quia terminus in consequente positus non necessariam haberet connexionem cum termino posito in antecedente, vt hîc, si homo est albus, homo est musicus, certum est, quod hæc falsa est, non enim necessario ad album sequitur musicum. Et inde est, quod omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis, quia, vt dictum est, terminus consequentis necessario sequitur terminum antecedentis. Qualiter autem conditionalis varietur per affirmationem & negationem, dicetur cum de syllogismis hypotheticis agetur. Disiūctiua vero est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes categoricæ per coniunctiones speciei disiunctiuæ vt hîc, animal aut est sanum, aut est ægrum. Veritas autem prædictæ enunciationis est, quod, si vnum ponitur, alterum remouetur, & si vnum remoueatur, alterum sumatur. Vnde videtur quod tantum valeat ista, aut est sanum, aut est ęgrum, quantum ista conditionalis, si non est sanum, est ægrum. Et licet in prædicta materia verum sit, tamen non semper in omni materia istæ duæ sibi ęquipollent in veritate, nam conditionalis ex vna parte negata: & ex altera affirmata saluatur in contradictorijs & disparatis, & erit semper vera. Vera enim est ista, si est album, non est nigrum: ista tamen est falsa, aut est album aut est nigrum, posset enim aliquid esse, quod nec album esset, nec nigrum & sic etiam est de disparatis. Differt enim disiunctiua à tali conditionali. Vnde ad veritatem disiunctiuæ requiritur, quod de tali materia sit, in qua vnum omnino ponatur, & alterum remoueatur, vel è conuerso, & propter hoc ad eius veritatem requiritur quod altera eius pars sit vera. Et si vtraque pars eius erit vera, vel falsa, ipsa enunciatio disiunctiua erit falsa.

Copulatiua vero enunciatio est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes categoricæ per coniunctionem copulatiuam vt, Socrates currit, & mouetur; in ista enunciatione nulla ponitur conditio, sed solum coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniunctio semper debet similia copulare, si antecedens erit verum, etiā consequens necesse est quod sit verū & è conuerso.

è conuerso. Et sic patet qualiter dictæ enunciationes hypotheticæ se habēt ad veritatem, nam conditionalis potest esse vera, vtraque eius parte existente falsa. Disiunctiua est vera vna eius parte existente falsa. Copulatiua verò ad hoc quòd sit vera, vtraque eius pars necessario debet esse vera, & sic patet de enunciationibus hypotheticis. Si quid autem hîc de ipsis obmissum est, dicetur cum de syllogismis hypotheticis agetur &c.

SANCTI THOMÆ AQVINATIS TRACTATVS PRIMVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER,

In Decem & Octo capita diuisus.

Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum.

Cap. I.

MODO dicendum est de tertia parte, videlicet de his, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum est, à Philosopho ponantur duę operationes intellectus, scilicet simplicium intelligentia, & compositio vel diuisio, tamen additur tertia operatio, quæ est discursus ab vno composito, vel diuisio ad aliud, hoc autem fit per argumentationem. Est autem argumentatio, oratio significatiua discursus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor species, scilicet syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuisio sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata, nihil ad propositum. Et, quia syllogismus perfectior est omnibus aliis, ad quem aliæ species argumentationis reducuntur, sicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipso dicendum est. Diffinitur autem syllogismus sic, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa. Oratio hic est genus syllogismi: vt enim in tractatu de Enunciatione dictum est, nihil prohibet orationem esse plures, & vnam, cuiusmodi est in syllogismo. In hoc autem quod dicit, quibusdam positis, tangit propositiones ipsius syllogismi. Per hoc quod dicit, necesse est aliud euenire, tangit conclusionem. Vnde oportet scire quid est propositio. Est autem propositio, vt hic sumitur, enunciatio, qua posita ad eam aliquid sequitur. Non

A enim omnis enunciatio est propositio, sed solū illa, quæ ponitur in aliqua specie argumentationis, ad quam sequitur conclusio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal; ista, omnis homo est animal, est propositio, & similiter illa, omne risibile est homo, proponuntur enim vt ad eas sequatur illa, omne risibile est animal. Hæc autem omne risibile est animal, licet sit enunciatio, constat enim ex terminis, non tamen est propositio. Est autem terminus, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatum. Cum enim dico, homo

B est animal, homo est terminus, qui dicitur subiectum, animal est terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, quod licet propositio ex terminis componatur, & in eis resoluatur, non tamē in diffinitione termini ponitur cōpositio propositionis, sed resolutio huius causa est. Nā Logica, vt Boetius in sua Topica dicit, duas habet partes, scilicet inuentiuā & iudicatiuam. Est autem inuentio excogitatio rerum verarum aut verisimilium, quæ alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autem est quod videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & his, scilicet sapientibus aut omnibus, aut pluribus maxime notis. Huic autem

C parti logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Thopicorum, & Elenchorum. Iudicium autem, vt hic sumitur, est recta determinatio rationis in his, quorum est iudicium. Rectè autem determinat ratio quando principiata resoluit in principia. Et ideo scientia, quæ est recta determinatio scibilium est per causas, scilicet cum ratio resoluit causata in causas, & propterea hæc pars Logicæ, scilicet iudicatiua dicitur analytica, seu resolutoria, quia resoluit principata in principia. Huic autem parti Logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Priorum & Posteriorum. Et, quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per resolutionem propositionis. Est autem subiectum, de quo aliquid

D dicitur. Prædicatum vero quod de altero dicitur, seu sit dicere mentis vel rationis, seu sit oris vel vocis. Dicitur autem terminus, eo quod sic per ipsum terminatur propositio, quòd non vltra progreditur. In hoc autem tractatu dicemus de syllogismo simpliciter. Est autem syllogismus simpliciter, in quo non consideratur materia, in qua talis, vel talis syllogismus fit, id est, non consideratur vtrum talis materia sit probabilis, vel necessaria, sed solum consideratur syllogismus ad suam ordinationem, in omni autem materia existentibus veris vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera vel probabilis. Quòd autem talis ordinatio sit bona, probatur per duo principia per se nota. Dico autem

E principia hic primas propositiones per se notas. Hæc autem principia sunt dici de omni, & dici de nullo. Est autem dici de omni, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici vero de nullo est, quando nihil sumere sub subiecto à quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, quod quia syllogismi variantur per diuersas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui syllogismi non possunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales syllogismi indigent vno alio principio per quod possunt reduci ad dici de

omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium est, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis primę conclusionis, tunc prima consequentia fuit bona. Vnde omnes illi syllogismi, in quibus non potest recte saluari dici de omni vel dici de nullo, cum dicto tertio principio reducuntur ad formam, in qua saluatur dici de omni, vel dici de nullo, & hęc reductio vocatur ab aliquibus per impossibile, à philosopho vero per syllogismum conuersiuum. Similiter etiam reducuntur prædicti tales syllogismi ad prędicta duo principia per conuersionem propositionum. Sed quia conuersiones non probantur esse bonæ nisi per tertium principium, ideo dicendum est, qui syllogismi reducuntur ad illa duo principia solum in virtute tertij principij. Qualiter autem fiant conuersiones, & per dictum tertium principium probentur dicamus, & primo in propositionibus de inesse, deinde in propositionibus modalibus.

De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius.

Cap. II.

Conuersio autem propositionum, vt hic sumitur, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, ita quod existente conuersa vera, etiam ea, in quam conuertitur, sit vera. Verbi gratia ista propositio, omnis homo est animal, si conuertitur in istam, omne animal est homo, bene fit de prędicato subiectum & de subiecto prędicatum, tamen prima propositio est vera, secunda vero falsa, ideo talis conuersio non est bona. Est autem in propositionibus terminorum finitorum, de quibus hęc intendimus, duplex conuersio scilicet simplex & per accidens. Dicitur autem conuersio simplex, quando de prædicato fit subiectum & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione in eadem qualitate & quantitate cum prima. Per accidens vero dicitur, quando de subiecto fit prædicatum, & è conuerso, manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate. Primo modo conuertuntur propositiones, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & vt aliqui dicunt, vniuersalis negatiua, tamen non est necessarium hoc ponere. Si enim ad hanc, nullus homo est lapis, sequitur, nullus lapis est homo, & ista est vera, necessario sequitur hanc esse veram, quidam lapis non est homo. Vt enim supra dictum est, existentibus vniuersalibus veris semper particulares sunt veræ, licet non è conuerso. Primo probemus conuersionem simpliciter & primo vniuersalium. Et quia, vt dictum est, in talibus syllogismis, & eorum propositionibus non curatur in qua materia sint, ideo vtemur terminis transcendentibus, loco quorum possunt poni termini quicunque. Sit ergo propositio conuertenda ista, nullum b est a. Et semper supponatur quod pro b, & pro a sumantur tales termini significatiui, qui faciant propositionem variam, sicut si pro b sumatur homo, & pro a, lapis, dico ergo, quod prædicta propositio conuertitur in istam, nullum a est b, quod probo per dictum

A tertium principium sic, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, prima consequentia fuit bona, sed sic est in proposito, ergo &c. Cum ergo dico, nullum b est a, ergo nullum a est b, facio consequentiam, cuius antecedens est, nullum b est a, consequens vero est, nullum a est b: modo videamus si ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis vere. Huic autem propositioni, scilicet nullum a est b, quæ est consequens, potest esse duplex oppositum, scilicet contrarium & contradictorium, sumamus ergo contradictorium eius, scilicet quoddam a est b, particularis enim
B affirmatiua & vniuersalis, negatiua, sunt contradictoriæ, ad istam autem, scilicet quoddam a est b, sequitur ista, scilicet quoddam b est a, vt probabo, sed hęc, quoddam b est a, & illa, quæ fuit antecedens, scilicet nullum b est a, sunt opposite contradictoriæ, ergo ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, quam vocamus conuersionem fuit bona. Nunc oportet probare quoad illam, quoddam a est b, sequitur illa, quoddam b, est a, hoc autem probatur per syllogismum expositorium. Ponam ergo propositiones primas in terminis significatiuis, & sicut dicimus, quoddam a est b, dicamus, quidam
C homo est animal, & sicut dicimus, quoddam b est a, dicamus, quoddam animal est homo. Accipiamus primam, scilicet quidam homo est animal, signetur iste homo, & hoc animal, si enim ista est vera, quidam homo est animal, oportet quòd ipsa sit vera in aliquo homine signato, puta Socrate vel Platone, & si in nullo homine signato erit vera, nullo modo erit vera, signetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas signatur, & vocetur Socrates, modo fiat syllogismus expositorius sic, Socrates est hic homo, Socrates est hoc animal, ergo hoc animal est hic homo, & per consequens, quoddam animal est homo, ergo ad hanc, quidam homo est animal, quę sumebatur loco huius, quod-
D dam b est a, sequitur quoddam a est b, ergo ad hanc, quoddam a est b, sequitur quoddam b est a, & hoc est quod volebamus dicere. Et sic patet de conuersione vniuersalis negatiuæ. Particularis affirmatiua conuertitur simpliciter, sicut quoddam b est a, ergo quoddam a est b, & probatur per idem principium. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona. Potest autem probari hæc conuersio per syllogismum expositorium, vt dictum est. Vniuersalis autem affirmatiua conuertitur per accidens sic. Omne b est a, quoddam a est b. Et probatur
E eodem modo, oppositum enim huius quoddam a est b, est hoc, nullum a est b, quæ conuertitur in illam, nullum b est a, hæc autem est contraria primæ, quæ erat, omne b est a, ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, seu conuersio fuit bona. Particularis vero negatiua non conuertitur, quia ex opposito consequentis non infertur oppositum antecedentis. Verbi gratia, Sit propositio conuertenda ista, quoddam b non est a, conuertatur ergo, quia vel conuertetur in vniuersalem negatiuam, vel in particularem negatiuam. In vniuersalem negatiuam sic, quoddam b non est a, ergo nullum a est b, huius oppositum est, Vel omne a est b, vel quod-

dam a est b, sed vtraque istarum propositionum, A scilicet omne a est b, vel quoddam a est b, conuertuntur in illam, quoddam b est a, quæ non est oppositum antecedentis, quod erat, quoddam b non est a, quia subcontrarietas non est oppositio, vt supra patuit, ergo non valet ista conuersio, idem etiam sequitur, si conuerteretur in particularem, scilicet in illam, quoddam a non est b, cuius oppositum est, omne a est b, quæ conuertitur in hanc, quoddam b est a, quę propriè non est opposita, vt dictum est. Quòd etiam talis conuersio non valeat patet quia non tenet in omni materia, & potest ostendi in terminis significatiuis. Licet enim istud sequatur, quidam lapis non est homo, ergo quidam homo non est lapis, tamen istud non sequitur, B quoddam animal non est homo, ergo quidam homo non animal immo omnis homo est animal. Fit autem de prædictis conuersionibus quidam versus sic.

Feci simpliciter; conuertitur Eua per acci.

Per a enim hic sumitur vniuersalis affirmatiua, per e vniuersalis negatiua, per i particularis affirmatiua, per o particularis negatiua. Construitur autem versus sic Fe, id est, vniuersalis negatiua; Ci, id est particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter. E, id est, vniuersalis negatiua, Va, id est, vniuersalis affirmatiua conuertuntur per accidens. Et sic patet de conuersione propositionum de inesse.

De conuersionibus propositionum modalium, & differenti modo earum.

Cap. III.

Nunc dicendum est de conuersionibus propositionum modalium. Sciendum, quòd propositiones de necessario & impossibili eodem modo conuertuntur, sicut propositiones de inesse, & per idem principium probantur. Propositiones vero de possibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed, quia oppositiones non eodem modo sumuntur in propositionibus modalibus, sicut in propositioni- D bus de inesse, ideo oportet manifestare probationes prædictarum propositionum, & sicut ostendimus de propositionibus de necessario, sic erit de propositionibus de impossibili. Sit ergo propositio ista conuertenda, necesse est nullum b esse a, quæ conuertuntur in hanc necesse est nullum a esse b, quia ex opposito secundæ propositionis infertur oppositum præcedentis, oppositum enim istius, necesse est nullum a esse b, sed ista æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b Nam non necesse non esse æquipollet huic, quod est possibile esse, quia non nullus æquipollet huic, quod est aliquis, ergo ista, non necesse est nullum a esse b, æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b. Ad hanc autem sequitur, possibile est aliquod b esse a, quod potest probari per syllogismum expositorium, vt supra dictum est de particulari affirmatiua, sed ista, possibile est aliquod b esse a, est contradictoria antecedentis, quæ erat, necesse est nullum b esse a. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis. Prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona.

Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idem principium sic, necesse est quoddam b esse a, ergo necesse est quoddam a esse b, cuius oppositum est, non necesse est aliquod a esse b, quæ æquipollet huic, possibile est nullum a esse b, quæ conuertitur in istam possibile est nullum b esse a. Non enim sumitur hic possibile prout idem est quod contingens, quia non conuertitur, sicut infra patebit, sed sumitur modo possibili in suo toto significato, vt comprehendit necessarium & contingens, vt supra in alio tractatu dictum est. Hæc autem, possibile est nullum b esse a, est contradictoria huic, necesse est quoddam b esse a, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuersio vniuersalis affirmatiuæ per accidens, scilicet per conuersionem per accidens factam. Notandum, quòd hæc est differentia inter cōcreta accidentalia prædicata, & substantialia, seu ipsorum subiecta. Nam ex parte prædicati dicunt formam, ex parte vero subiecti dicunt illud quod habet illam formam. Cum enim dico Socrates est albus, ly albus dicit solam formā albedinis, sed cum dico, quoddam album est Socrates, ly album dicit habēs albedinem. In tali ergo materia deficit conuersio modalium affirmatiuarum. Nam hæc est vera, necesse est quoddam album esse corpus, & tamen hæc est falsa, necesse est quoddam corpus esse album quia hæc est contingens Et sic patet de conuer-
C sionibus propositionum de necessario. Eodem modo fiunt illæ de impossibili in suo toto significato. Conuersiones autem propositionum de contingenti & de possibili, vt est idem quod contingens, fiunt in terminis, scilicet vt contingit nullum b esse a, conuertitur in hanc, contingit omne b esse a. Vnde istæ conuersiones alio modo & opposito se habent ad conuersiones propositionum de inesse, & modalium dictarum Nam in illis semper de subiecto fit prædicatum, & è conuerso, & semper in eis seruatur eadem qualitas, licet non semper eadem quantitas. In istis vero, quod fuit subiectum vel prædicatum, eodem modo remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum est, quia, vt dictum est, illa est bona conuersio, in qua sicut est veritas in propositione conuersa, ita est in illa, in quam conuertitur. Si autem propositio de contingenti conuerteretur sic, quòd de subiecto fieret prędicatum, & è conuerso, non inueniretur in omni materia vera, sed in aliqua materia esset antecedens verum. & consequens falsum, ergo mala esset conuersio. Verbi gratia in terminis significatiuis contingit nullum hominem esse album, hæc est vera quia contingere hoc posset, si conuertatur sic, contingit nullum album esse hominem, hæc est falsa. Ponatur ergo modo, quòd Socrates esset albus, quia est albus,
E nunquam poterit contingere Socratem non esse hominem. Fit autem ista conuersio in diuersa qualitate. Nam triplex est contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contingit hominem esse album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem esse monoculum. Contingens autem ad vtrumlibet dicitur, quia quot possunt inesse, tot possunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua sunt simul veræ. Contingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens,

vt in pluribus, sed in contingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem esse cæcum, conuertitur in istam, contingit omnem hominem esse cæcum. Prima enim est contingens vt in pluribus, secunda vero vt in paucioribus, eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo sumitur eorum conuersio, sicut dictum est de contingentibus ad vtrumlibet. Nam si contingit in pluribus deficit in paucioribus, & si contingit in paucioribus deficit in pluribus, & sic patet de conuersionibus modalium. Notandum quod aliquæ propositiones ponuntur, quæ carent conuersione, cum nihil faciant ad propositum, quia nulla earum posset poni in aliquo syllogismorum, qui reducendi sunt ita videlicet, quòd illæ indigeant conuersione, & sic de dictis tractare est superfluum.

De syllogismis ostensiuis de inesse quoad modum & figuram.

Cap. IV.

HIs habitis, modo dicendum est de syllogismis, & primo de syllogismis de inesse. Secundo de modalibus. Tertio de hypotheticis. Syllogismorum autem de inesse quidam sunt ostensiui, quidam vero ad impossibile, vnde primo dicendum est de syllogismis ostensiuis. Sciendum, quòd omnis syllogismus ostensiuus constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu præmissæ, vltima vero dicitur conclusio. Verbi gratia, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Istæ duæ, scilicet omne animal est substantia, & omnis homo est animal, sunt duæ propositiones, quarum prima, scilicet omne animal est substantia, dicitur maior, secunda vero dicitur minor seu assumpta, tertia vero oratio, scilicet omnis homo est substantia, dicitur conclusio. Et licet prædictæ tres orationes sint perfectæ constantes ex subiecto & prædicato, non tamen habent nisi tres terminos, qui sunt homo animal, & substantia. Et causa est, quia omnes isti termini sumuntur bis, vnde terminus bis sumptus in præmissis dicitur medium. Terminus in maiori propositione sumptus cum medio dicitur maior extremitas. Terminus vero sumptus in minori propositione cum medio, dicitur minor extremitas. In conclusione vero iterum sumitur maior extremitas cum minori, ita scilicet quòd si conclusio est directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta fit è conuerso. Vnde medium nunquam ponitur in conclusione. Ad sciendum autem causas dictorum nominum, sciendum quòd homo est rationalis, & dicitur autem rationalis & non intellectualis, quia intellectus apprehendit quicquid apprehendit sine discursu, ratio vero licet non sit alia potentia quàm intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid apprehendit, apprehendit cum discursu, non ergo venit ad perfectam apprehensionem alicuius rei nisi discurat à magis noto ad minus notum. Verbi gratia ad cognoscendum perfecte quid sit homo, primo intelligimus quòd sit ens, deinde quòd sit substantia, deinde quòd sit corpus, deinde quòd sit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & sic veniemus in cognitionem hominis discurrendo. Siue autem talis discursus fiat sine complexione, scilicet intelligendo ens substantiam corpus non ponendo ibi est, vt scilicet non dicamus hoc est homo, vel fiat cum complexione nihil ad propositum sufficit, quod discurrendo intelligimus, & talis discursus est à magis noto nobis ad minus notum. Magis autem nota nobis sunt magis vniuersalia, vt primo Physicorum dicitur, quia sunt magis confusa, discursus ergo noster in nostra cognitione est à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. Vnde magis & prius cognoscimus ens quàm substantiam, & substantiam quàm corpus, & corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm hominem. De tali autem discursu est syllogismus, qui nihil aliud est quàm oratio seu congregatio orationum, vt Boetius dicit, in qua est talis discursus. Et licet in tali discursu multa possint esse media, & multę prȩmissæ ad vnam conclusionem. Verbi gratia, omnis substantia est ens, omnis homo est substantia, quæ est corpus, quod est animal, ergo omnis homo est ens, tamen quia medium semper duarum extremitatum est medium, in tali discursu multos comprehendimus syllogismos. Vnus ergo est syllogismus vnius medij, & duarum extremitatum. Et, quia in prædicto discursu terminorum primus qui vniuersalior est, & per consequens magis notus, primo intellectui occurrit, dicitur maior extremitas, extremitas enim dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, quia vniuersalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, est qui non est ita vniuersalis, tamen secundum locum tenet post primum vniuersalitate, vt est corpus post sustantiam, huic autem secundo termino iam scimus inesse primum terminum, & hæc dicitur maior propositio, quia prior cognitione, sed quia nondum scimus secundum inesse alicui minus vniuersali termino, discurrit adhuc ratio & cognoscit corpus inesse animali, vbi sistit, & hic est minor propositio, & statim cognoscit substantiam inesse animali, & hæc est conclusio. Certè in istis terminis medium fuit corpus, & ipsum fuit causa, quòd nos sciremus substantiā inesse animali, vltimus autem terminus in prædicto discursu fuit animal, vbi stetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas enim dicitur, quia ibi stetit discursus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuersalis, & per consequens minus nota nobis, habemus ergo causas dictorum nominum, & rationes terminorum, præmissarum, & conclusionis. Ex dictis potest patere quod dicit Philosophus Primo Posteriorum, quòd maior propositio est prius nota conclusione, natura & tēpore. Natura, quia termini eius sunt magis vniuersales, vt dictum est. Tempore vero, quia in discursu rationis prius sciui substantiam inesse corpori, quam inesse animali, Minor vero propositio est prius nota naturâ, non tamen tempore. Naturâ, quia causa prior est causato, propositiones autem sunt causa conclusionis, & quia etiam iste fuit prior discursus rationis de medio, scilicet ad minorem extremitatem, non tamen est prius nota tempore, qui enim sciebam substantiam

substantiam inesse corpori, in eodem instanti in quo sciui corpus inesse animali sciui substantiam inesse animali, & sic patet de partibus syllogismi, & nominibus earum. Habent autem syllogismi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum secundum subiectionem & prædicationem. Sicut enim termini linearum in mathematicis aliter & aliter situati variant species figurarum, nam tria puncta, quæ faciunt triangulum, si inter se æqualiter distabunt, erit species trianguli, quæ dicitur æquilaterus siue hysopleuros. Si vero duo æqualiter distabunt à tertio, quorum distantia inter se est minor vel maior distantia eorum ad tertium, est species trianguli, quæ dicitur hysosceles. Si vero omnes distantiæ punctorum sint inæquales est species trianguli, quæ dicitur gradatus siue scalenon. Sic secundum diuersitatem istorum trium terminorum in subiiciendo & prædicando fiunt. 3. figuræ syllogismorum, licet alio modo quàm in figuris superficialibus iam dictis. Si enim medium in vna propositione subiicitur, & in altera prædicatur, dicitur esse prima figura. Et merito, quia tunc medium vere est medium, quia sapit naturam vtriusque extremi, scilicet subiecti & prædicati, prædicatur enim, & substantialiter, vt dictum est. Si vero medium in vtraque propositione prædicatur dicitur esse secunda figura, quia licet medium non sit vere medium sapiens naturam subiectionis & prędicationis, tamen quia dignius est prędicari quam subiici, ideo hæc figura secundum locum tenet. Si vero medium in vtraque propositione subiicitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non stat in medio sicut in prima, & substantialiter semper quod est indignius. Plures figuræ non possunt esse, quia tres termini in duabus propositionibus non possunt pluries variari, vnde versus.

Sub præ prima, bis præ secunda, tertia sub bis.

Qui sic construitur, prima, id est, in prima figura, medium sub, id est, subiicitur, & præ, id est, prędicatur. Secunda, id est, in secũda figura medium præ, id est, prædicatur bis, id est in vtraque præmissarum. Tertia, id est, in tertia figura medium sub, id est subiicitur bis, id est, in vtraque præmissarum. Modus vero, vt hic sumitur, est ordinatio duarum propositionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia est quædam accidentalis determinatio ipsarum propositionum syllogismi &c.

De syllogismis inutilibus in omni figura. Cap. V.

Restat nunc dicere de ipsis syllogismis. Vbi nota, quod vt supradictum est, in hoc opere tractatur de syllogismo simpliciter, scilicet de forma ipsius syllogismi inquantum syllogismus est non applicando ad aliquam materiam, ideo illa erit vera forma syllogismi, quæ applicata cuicunque materiæ semper si pręmissæ erũt veræ sequetur ex eis conclusio vera. Si vero syllogismus in aliqua materia existentibus pręmissis veris, sequitur conclusio falsa, licet in aliqua alia materia sequatur conclusio vera, talis non erit verus syllogismus, sed dicitur inutilis coniugatio. Harum autem inutilium coniugationũ quædam possunt fieri in omnibus figuris, quædam vero in duabus, vel solum in vna figura. Quæ fiunt in omnibus figuris sunt quatuor, prima est si ambæ præmissæ sint negatiuæ, secunda si ambæ præmissæ sint particulares. Tertia, si ambę sint indefinitæ. Quarta si ambæ sunt singulares. Tales enim syllogismi siue coniugationes in quacunque figura fiant in aliqua materia possunt concludere verum, & in alia falsum, & propter hoc dicuntur inutiles, verbi gratia, de ambabus negatiuis in prima aliquando concluditur verum sic. Nullus homo est lapis, nullus asinus est homo, ergo nullus asinus est lapis. Aliquando concluditur falsum, sic nullus homo est lapis, nulla Margarita est homo, ergo nulla Margarita est lapis: falsa est conclusio, quia omnis Margarita est lapis. Et sic potest fieri in secunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, scilicet. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & singularibus nihil sequitur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliquando non fiunt in omnibus figuris, sed in aliquibus sunt duæ. Vna est quæ conuenit primæ & tertiæ figuræ, scilicet quando minor propositio est negatiua. Secunda vero conuenit primæ & secundæ figuræ, scilicet quando maior propositio est particularis, & de eis dantur regulæ generales, scilicet. In prima & tertia figura minori existente negatiua nihil sequitur. Notandum, quod in prima figura hęc debent intelligi de syllogismis directe concludentibus. Nam sunt in ea duo modi syllogismorum indirecte concludentes, in quibus minor est negatiua, nec tamen sunt inutiles coniugationes. Secunda regula, In prima & secunda figura maiori existente particulari nihil sequitur. Et similiter in prima intelligitur de concludentibus directe. Dantur autem aliæ duæ regulæ generales, quarum prima est, Si altera præmissarum est negatiua, etiam conclusio est negatiua. Secunda est, si altera præmissarum fuerit particularis conclusio erit particularis. Causa est, vt enim dictum est maior extrimitas inest minori in conclusione in virtute medii, in quãtum, scilicet inest medio in maiori propositione, & medium inest minori extremitati in minori propositione siue alio modo sumatur inhærentia dictorum terminorum, sicut fit in aliis figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel è conuerso, vna extremitas inerit alteri. Sed si aliqua præmissarum fuerit particularis, debet medium inesse extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo conclusio, quæ dicit extremitatem inesse extremitati, erit particularis. Et hæc in syllogismis affirmatiuis sufficit quantum ad secundam regulam. In syllogismis autem negatiuis eodem modo virtute medii concluditur. Si enim medium vni extremitati inest, & è conuerso ab altera remouetur, necesse est extremitatem ab extremitate remoueri, & sic erit conclusio negatiua, & hic quantum ad primam regulam. In eisdem etiam syllogismis, si medium particulariter inerit vel è conuerso, vel particulariter remoueatur ab aliqua extremitate vel è conuerso, necessario sequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & sic conclusio erit par-

ticularis negatiua. Veræ itaque sunt regulæ prædictæ &c.

De syllogismis primæ figuræ directè concludentibus, & de syllogismis secundæ figuræ.

Cap. VI.

NVnc dicendum est de syllogismus vtilibus. Et primo de his qui sunt in prima figura, hi autem sunt quatuor. Primus est, quando maior & minor propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ, & sequitur conclusio vniuersalis affirmatiua, sic ponendo in terminis transcendentibus. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a. Probatur autem syllogismus per hoc principium, quod est dici de omni, vt enim dictum est. Dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic enim in proposito est, ergo &c. Ponamus ergo in terminis significatiuis, & sit b animal, a vero substantia, c autem sit homo, fiat ergo syllogismus sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, certum est, quòd si ista est vera, omne animal est substantia, nihil erit sumere sub animali, de quo non dicatur substantia, si ergo omnis homo est animal, tunc omnis homo est sub animali, debet ergo sumi, sicut substantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de homine.

Secundus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua concluditur vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, & probatur per alterum principium quod est dici de nullo. In terminis autem significatiuis ostenditur sic, Sit b animal, a vero lapis, c autem sit homo, si enim nullum animal est lapis, nihil erit sumere sub animali, à quo non remoueatur lapis. Sicut enim omnis, quod est signum vniuersale affirmatiuum, est distributiuum, & distribuit affirmatiue pro singulis contentis sub eo cui iungitur, ita etiam nullus pro singulis talibus distribuit negatiue.

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a, & probatur per dici de omni.

Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua concluditur particularis negatiua sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, quòd licet isti duo vltimi syllogismi probari possint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictum est, tamen philosophus primo Priorum reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius saluatur dici de omni, & dici de nullo propter vniuersalitatem minoris propositionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Secunda figura 4. habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali negatiua & minori vniuersali affirmatiua ex quibus sequitur conclusio vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. In isto enim syllogis-

A mo non potest ostendi dici de nullo, quia sub b, cui iungitur signum vniuersale, scilicet nullum, nihil sumitur, à quo possit remoueri subiectum, & ideo ad hoc quòd probetur per dici de nullo reducatur ad secundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter potest fieri. Vel per conuersionem maioris simpliciter, vt dicatur sic, nullum a est b, omne c est a, ergo nullum c est b. Et probatur etiam per tertium principium supradictum, quod erat, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis prima consequentia est bona. Sciendum, quòd omnis syllogismus est quædam consequentia, in qua antecedens sunt ambæ præmissæ, consequens vero est conclusio, vnde si ex opposito conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ in ordinatione, in qua saluatur dici de omni vel dici de nullo, prima consequentia seu syllogismus erit bonus. Sic enim in proposito, consequens enim siue conclusio est, nullum c est b, quæ duo habet opposita, scilicet contrarium & contradictio, sumatur eius contrarium, scilicet. Omne c est b, sumatur modo maior prædicti syllogismi, scilicet. Nullum b est a, & opposita contraria conclusionis fiat minor & dicatur sic. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, iste syllogismus est in secundo modo primæ figuræ, & ex opposito consequentis seu conclusionis infertur illa, nullum c est a, quæ est opposita vnius præmissæ, scilicet minoris, quia est contraria minori primi syllogismi, quæ erat, omne c est a, ergo ex opposito consequentis cum vna præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ, prima ergo consequentia seu syllogismus fuit bonus.

B

C

Secundus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua & minori vniuersali negatiua ex quibus sequitur cõclusio vniuersalis negati, sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, iste syllogismus reducitur ad secundum modum primæ figuræ, per conuersionem minoris simpliciter, & per transpositionem præmissarum vt, scilicet ista, quæ erat maior fiat minor sic, nullum a est c, omne b est a, ergo nullum b est c, maior istius syllogismi fuit illa, in qua conuersa fuit minor primi syllogismi, quæ erat, nullum c est a. Per tertium vero principium seu per syllogismum conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ sic, sumatur propositio contraria conclusioni, quæ est, omne c est b, & fiat minor sic. Omne b est a, omne c est a. Hæc autem, quæ concluditur in isto secundo syllogismo, scilicet omne c est a, est contraria huic nullum c est a, quæ erat minor ex opposito ergo consequentis.

D

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali negati & minori particulari affirmati concluditur particularis negatiua sic, nullũ b est a, ergo quoddam c non est b. Hic reducitur ad quartum modum primæ figuræ per conuersionem maioris simpliciter, nullum a est b, quoddam c est a, ergo quoddam c non est b. Reducitur autem per syllogismum conuersiuum ad secundum modum primæ figuræ. Oppositũ enim conclusionis, quod est, quoddam c non est b, est istud, omne c est b, & fiat minor sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, quæ est oppposita minoris syllogismo primi quæ erat, quoddam c est a.

E

Quartus

A Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali affir. & ex minori particul. nega. concluditur particularis nega. sic, omne b est a, quoddam c non est a, ergo quoddam c non est b. Iste syllogismus potest reduci per conuersionem præmissarum, maior enim quæ est vniuersalis affir. non potest conuerti nisi in particularem affirma. & minor est particularis. Ex pluribus autem particularibus, vt dictum est, nihil sequitur. Reducitur ergo per syllogismum, quòd aliquando vocatur per impossibile, sicut reducti fuerunt cæteri tres syllogismi supradicti, & reducitur ad primum modum primæ figuræ. Oppositum enim conclusionis, quæ erat, quoddam c non est b, est istud, omne c est b, quod fiat minor sic. Omne b est a, omne c est b, ergo
B omne c est a, hæc autem est opposita minoris, quæ erat, quoddam c non est a. Et sic patet de syllogismo primæ, & secundæ figuræ.

De syllogismis 3. figuræ. Et de reductione omnium syllogismorum ad duos primos modos primæ figuræ.

Cap. VII.

Tertia vero figura sex habet modos. Primus cõstat ex maiori vniuersali affirmatiua & ex minori vniuersali affirmatiua ad quas sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Omne b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a. Iste syllogismus per conuersionem minoris per accidens reducitur ad 3. modum primæ figuræ sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ. Sumatur enim oppositum conclusionis, quod est. Nullum c est a, & fiat maior sic. Nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hîc autem est contraria maioris primi syllogismi, quę erat, omne b est a. Sciendum, quòd in reductione per syllogismum conuersiuum hæc differentia est inter syllogismos secundę, & tertiæ figuræ.
D Nam in syllogismis secundæ figuræ ex opposito conclusionis fit minor propositio, & infertur oppositum minoris propositionis, in syllogismis vero tertiæ figuræ ex opposito conclusionis, fit maior propositio, & infertur oppositum maioris propositionis.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua ad quas sumitur conclusio particularis negatiua sic nullum b est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hic per conuersionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primæ figuræ sic, Nullum b est a, quoddam c est b, ergo
E quoddam c non est a. Sed per syllogismum conuersiuum reducitur ad primum modũ primæ figurę, si accipiatur oppositum conclusionis, & fiat maior sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, hęc conclusio est contraria maioris primi syllogismi.

Tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali affirmatiua, ex quibus sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Quoddam b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a, hęc per conuersionem reducitur ad tertium modum primę figuræ conuertendo maiorem simpliciter, & transponendo propositiones sic, omne b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a est c, per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ sic, nullum c est a, omne b est c, nullum b est a, hæc conclusio est contradictoria maioris, quæ erat, quoddam b est a.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam sic. Omne b est a, quoddam b est c, ergo quoddam c est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad tertium modum primæ figuræ sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad quartum primæ sic. Nullum c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b non est a, hæc conclusio est contradictoria maioris primi syllogismi, quę erat omne b est a.

Quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Quoddam b non est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hæc non potest reduci per conuersionem, quia maior eius non potest conuerti, cum sit particularis negatiua, minor vero conuertitur in particularem. Ex puris autem particularibus nihil sequitur. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad primum primæ sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, & hęc est contradictoria, maioris primi syllogismi, quę erat quoddam b non est a.

Sextus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Nullum b est a, quoddam b est c, ergo quoddam c non est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad quartum primæ sic. Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad tertium primæ sic Omne c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b est a, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi, quæ erat, nullum b est a. Et sic patet de syllogismis directe concludentibus in omnibus figuris, & de eorum probationibus. Philosophus autem reduxit omnes syllogismos ad duos vniuersales primæ. Vnde tertium modum primę figuræ reducit per syllogismum conuersiuum ad secundum modũ secundæ figurę, & quartum modum eiusdem primæ figuræ reduxit per syllogismum conuersiuum ad primum secundæ, illi autem reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figuræ, vt dictum est, omnes ergo reducuntur ad duos modos vniuersales primę figuræ, in quibus saluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quod autem reducantur prędicti duo modi primæ figuræ, ad vniuersales secundæ, puta tertia primę figuræ, patet sic. Omne b est a, quoddam c est a. Oppositum conclusionis est, nullum c est a, quæ fiat minor, & fiat syllogismus in secundo secundæ figuræ sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, quæ est opposita minoris, quæ erat, quoddam c est b. Quartus vero reducitur ad primum. Est enim quartus modus sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Oppositum conclusionis est, omne c est a, quę fiat minor, & fiat

syllogismus in primo secundę figuræ sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. Patet ergo qualiter omnes syllogismi reducantur ad duos modos vniuersales primæ figuræ.

De syllogismis indirecte concludentibus, & de reductione ipsorum.

Cap. VIII.

RESTAT nunc dicere de syllogismis indirecte concludentibus. Est autem indirecte concludere minorem extremitatem prædicari de maiori in conclusione. Tales autem syllogismi sunt numero 10. quinque enim sunt in prima figura, & tres in tertia figura. Sciendum, quòd omnis syllogismus concludens aliquam conclusionem, quæ conuerti potest, etiam potest concludere illam in quam conuertitur. Cum ergo omnes conclusiones dictorum syllogismorum possint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, omnes tales syllogismi poterunt concludere indirecte. Tales autem in prima figura sunt tres, scilicet primus modus, secundus & tertius. In secunda sunt duo, scilicet primus & secundus. In tertia sunt tres, scilicet primus, tertius & quartus. Adducantur autem in prima figura duo modi, qui sunt contra duo principia siue regulas datas in prima figura. Nam ambo habēt minorem negatiuam, quod est contra illam regulam. In prima figura minori existente negatiua nihil sequitur. Et alter eorum habet maiorem particularem contra aliam regulam. Doctores autem moderni, scilicet Boetius prætermissis quinque, scilicet secundę & tertiæ figuræ, de solis quinque primę figuræ fecerunt mentionem. Quorum primus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic. Omne b est a, omne c est b, ergo quoddam a est c. Reducitur autem ad primum primæ, si conclusio particularis conuertatur in vniuersalem.

Secundus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus indirecte vniuersalem negatiuam sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum a est c. Reducitur ad secundum primæ conuersa conclusione simpliciter.

Tertius modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam a est c, reducitur ad tertium primę conuersa conclusione simpliciter.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, concludentibus indirecte particularem negatiuam sic. Omne b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primæ conuersa maiori per accidens, & minori simpliciter, & transpositis propositionibus, vt de minori fiat maior, & de maiori minor sic. Nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non est c.

Quintus modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali negatiua concludentibus indirecte particularem negatiuam sic.

A Quoddam b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primæ per conuersionem simpliciter vtriusque propositionis & transpositis vtrisque sic, nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non c. Et sic patet de syllogismis indirecte concludentibus. Sciendum autem, quòd ad memoriter tenendum prædictos syllogismos inuenti sunt quidam versus, qui taliter designantur.

Barbara. cælarent. Darij. Ferio. Baralipton.
Cælantes. Dabitis. Fapesmo. Frisesomorum.
Cæsare. Camestres. Festino. Barocco. Darapti.
Felapton. Disamis. Datisi. Brocardo. Ferison.

B Quorum intellectus talis est. In his versibus sunt XIX. dictiones, quæ secundum ordinem suum deseruiunt XIX. modis syllogismorum, scilicet nouem modis primæ figuræ, quatuor concludentibus directe, & quinque indirecte, & quatuor secundæ figuræ, & sex tertiæ figuræ. Omnes autem hæ dictiones sunt trisyllabæ, quarum prima syllaba deseruit maiori propositioni, secunda minori, tertia conclusioni. Et, si in aliqua dictione inueniuntur plures syllabæ, non sunt necessariæ, sed ponuntur causa metri. In prędictis autem syllogismis sunt quatuor vocales, scilicet, a, e, i, o, quæ sic significant a: significat vniuersalem affirmatiuā. E, vniuersalem negatiuam, i, particularem affirmatiuam, o, particularem negatiuam. Vnde barbara, qui deseruit primo modo primæ figuræ, in omnibus syllabis habet a, quia omnes eius propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ. Omnes prædictæ dictiones incipiunt ab his quatuor consonantibus, scilicet b, c, d, f, primæ autem quatuor dictiones, quæ deseruiunt quatuor modis primæ figuræ, directe concludentibus, à prædictis quatuor consonantibus incipiunt. Vnde si quæ aliæ dictiones incipiunt à quacunque harum consonantium id significat quòd tales syllogismi sunt reducendi ad illum modum primæ figuræ, cui deseruit dictio incipiens ab illa consonante. Verbi gratia. Cæsare, quæ deseruit primo modo secundæ figuræ, incipit ab ista consonante c, & significat, quod talis modus per conuersionem maioris reducitur ad secundum modum primæ figuræ, cui

D deseruit dictio incipiens à, c, scilicet cælarent, & sic de singulis. In prædictis etiam syllogismis aliquando inuenitur ista litera, scilicet post vocalem, & significat, quod illa propositio vel conclusio, cui deseruit syllaba debet conuerti simpliciter. Aliquando vero inuenitur p & significat quod illa propositio, vel conclusio, cui deseruit syllaba, debet conuerti per accidens. Aliquando vero inuenitur m, & significat quod præmissæ illius syllogismi debent transponi, vt de maiori fiat minor & è conuerso, aliquando inuenitur c & significat, quod iste syllogismus non potest reduci per conuersionem, sed solum per syllogismum conuersiuum, & hoc solum accidit in duobus syllogismis,

E scilicet barocco, & broccardo, vt dictum est. Sciendum, quòd prædictæ regulę pręterquam regula de litera c, intelliguntur solum de reductione syllogismorum facta per conuersionem, & non de ea, quæ facta est per syllogismum conuersiuum. Et sic patet de syllogismis de inesse conuersiuis.

De

De inuentione medii termini in syllogismis omnium figurarum tam affirmatiuis quàm negatiuis.

Cap. IX.

SCitis syllogismis, vt facilius possimus quamcunque conclusionem concludere & syllogizare, sciendum quod omnis conclusio in se continet ambas extremitates, vt dictum est, totus autem syllogismus ex tribus terminis fit. B Habita ergo quacunque oratione concludenda ad complendum syllogismum egemus vno termino, scilicet medio, qualiter autem talis medius terminus inueniatur videamus. Vbi nota, quòd Philosophus primo Priorum tribus vtitur nominibus terminorum, scilicet antecedente, consequente, & repugnante. Dicitur autem terminus antecedens, qui potest subiici, vt homo est antecedens ad animal, consequens autem dicitur terminus, qui potest de alio prædicari, & sic animal est consequens ad hominem. Et, quia termini conuertibiles inter se & subiici & prædicari possunt, vt proprium quod potest prędicari de specie, & species de ipso, & similiter se habet de diffinitione & diffinito, C ideo vnus respectu alterius, & dicitur antecedens, & dicitur consequens. Repugnans vero terminus dicitur qui alteri subiici non potest, nec de eo prædicari, vt homo & asinus, quorum neuter de altero potest prædicari, nec sibi subiici. Sciendum quòd modi syllogismorum directe concludentium, vt dictum est, sunt 14. scilicet quatuor in prima figura, quatuor in secunda, & sex in tertia, quia de indirecte concludentibus hic non me intromitto. In prima igitur figura sunt duo modi affirmatiui directe concludentes scilicet primus & tertius, & duo negatiui, scilicet secundus & quartus. Ad in- D uueniendum medium in affirmatiuis considerandus est vnus terminus, qui sit antecedens ad prædicatum, & consequens ad subiectum. Verbi gratia. Si debet syllogizari hæc, scilicet omnis homo est substantia, iam habetur minor, & maior extremitas. Consequens autem ad subiectum, & antecedens ad prædicatum est animal, ergo est medius terminus per hunc syllogismum in primo primæ figuræ sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia: si vero debet concludi hęc, quidam homo est substantia in tertio modo eiusdem figuræ, est medius terminus, animal, & fiet syllogismus sic. Omne animal est sub- E stantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substantia. In syllogismis vero negatiua eiusdem figuræ sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hęc, nullus homo est lapis. Vel quidam homo non est lapis, sumatur pro medio animal. Repugnat enim animal lapidi, & potest prædicari de homine, fiat ergo syllogismus in secundo primæ sic. Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In quarto

A vero sic, nullum animal est lapis, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medii termini in prima figura. In secunda autem figura sunt quatuor modi omnes negatiui, quorum primus & tertius habent maiorem propositionem negatiuam, minorem vero affirmatiuam. Secundus autem & quartus è conuerso maiorem habent affirmatiuam, minorem vero negatiuam, & ideo aliter vtrobique sumitur medium. Vnde in primo & tertio sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel illa, quidam homo non est lapis, pro medio sumatur animal, & syllogizetur in primo secundæ sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In tertio modo sic, nullus lapis est animal, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. In secundo vero & quarto modo sumatur pro medio consequens ad prędicatum, & repugnans subiecto. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel ista, quidam homo non est lapis, sumatur pro medio inanimatum, quod potest prędicari de lapide & repugnat homini, & syllogizetur in secundo modo sic. Omnis lapis est inanimatus, nullus homo est inanimatus, ergo nullus homo est lapis: in quarto modo sic. Omnis lapis est inanimatus, quidam homo non est inanimatus, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medii termini in secunda figura. In tertia vero figura sunt sex modi, omnes concludentes particulariter, quorum tres sunt affirmatiui, & tres negatiui. In tribus affirmatiuis, scil. primo, tertio, quarto, sumitur pro medio antecedens ad vtrumque. Verbi gratia, si debet concludi hęc in primo modo, scilicet quoddam animal est substantia, sumatur pro medio homo, de quo animal & substantia prædicari possunt, & syllogizetur sic. Omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tertio modo sic, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia: in quarto vero sic. Omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tribus vero negatiuis sumitur pro medio regugnans prędicato, & antecedens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hęc, quoddā animal non est lapis, sumatur pro medio homo, quod repugnat lapidi, & de quo animal prædicatur, & syllogizetur in secūdo modo sic. Nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddā animal nō est lapis. In quinto vero sic, quoddam homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In sexto autem sic. Nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et sic patet de inuentione medii in tertia figura. Notandum, quòd ad inueniendum citò antecedens & consequēs termini conuertibiles possunt esse antecedēs, & cōsequens indifferēter, quia diffinitio & descriptio & interpretatio sunt termini cōuertibiles cū diffinito, descripto & interpretato. Accipias terminum, cuius vis inuenire antecedens & cōsequens, & diffinias ipsum vel describas vel in-

terpreteris, postmodum vtere regulis sup. adi-ctis. Verbi gratia, si vis concludere in primo modo primæ figuræ istam, omne currens mouetur, vbi debes sumere antecedens ad prædicatum diffinias vel describas vel interpreteris moueri, quod describitur sic, moueri est mutare locum in tempore, sumatur hoc pro medio & syllogizetur sic. Omne quod mutat locum in tempore mouetur, sed omne currens mutat locum in tempore, ergo omne currens mouetur. Et sic potest fieri de diffinitione & interpretatione. Et sic patet de inuentione medii in syllogismis de inesse ostensiuis.

De differentia syllogismi ad impossibile ab ostensiuo. *Cap. X.*

Dicto de syllogismis ostensiuis, & de inuentione medii eorum, dicendum est de syllogismis ad impossibile. Differt enim syllogismus ad impossibile ab ostẽsiuo. Nam ostensiuus ex duabus præmissis veris concludit conclusionem veram. Syllogismus vero ad impossibile non sic facit, sed ex altera præmissarum falsa concludit falsum euidenter. Deinde ex contradictione falsi conclusi iterum concludit contradictionem præmissæ falsę. Verbi gratia, de vtroque. Dato quòd aduersarius diceret hanc propositionem falsam, scilicet omnis homo currit contra eam per syllogismum ostensiuum arguo sic, quia sumo duas præmissas veras, & concludo contradic. propositionis prædictæ sic. Nullum quiescens currit, quidam homo quiescit, ergo quidam homo non currit, hæc conclusio contradicit propositioni aduersarij, quæ erat, omnis homo currit, & quia sua est falsa, mea est vera & è conuerso. Si vero volo eam reprobare per syllogismum ad impossibile sumo eam cum altera propositione vera, & facio eas præmissas alicuius syllogismi & cõcludo conclusionem falsam euidenter & assumo contradictorium istius conclusionis falsæ, & ex ea concludo contradictoriam falsæ præmissæ sic. Omne currens mouetur, omnis homo currit, ergo omnis homo mouetur, sed quidam homo non mouetur, ergo quidam homo non currit. Modo ex falsitate huius præmissę ostendo veritatem huius meæ propositionis, & ex istius veritate ostẽdo falsitatem illius. Ratio enim veritatis istius vltimæ conlusionis syllogismi ad impossibile, est quia in syllogismis ordinatis in modo, & in figura nunquam conclusio erit falsa, nisi aliqua præmissarum fuerit falsa. Concluditur autem primo ostensiue conclusio falsa, scilicet omnis homo mouetur, aliqua ergo pręmissarum fuit falsa, non mea, scilicet omne currens mouetur, ergo propositio aduersarii, scilicet omnis homo currit, est falsa, ergo eius contradictoria, scilicet quidam homo non currit, quæ est vltima conclusio syllogismi ad impossibile ab ostensiuo est vera.

A

De syllogismis ad impossibile, in quibus modis, in quibusque figuris fiant.

Cap. XI.

Nunc dicẽdũ est in quibus figuris, & in quibus modis syllogismi ad impossibile possũt fieri. Vbi primo sciendum, sicut dictum est, B quòd conclusio syllogismi ad impossibile non est illa, quæ per syllogismum ostensiuum primo falsæ concluditur, sed quæ vltimo concluditur, scil. contradictoria præmissę aduersarii falsæ. Debet autem semper esse contradictoria, & non contraria, quia, vt supra in alio tractatu dictum est, lex contradictoriarum talis est, quòd, si vna est vera, reliqua est falsa, & non è conuerso. Vnde, si præmissa assumpta aduersarii, quæ est falsa, semper sequitur, si conclusio syllogismi ad impossibile est sibi cõtradictoria, quòd sit vera. Si vero esset sibi contraria quantumcunque illa foret falsa, non tamen necessario sequeretur istam esse veram. Duæ enim contrariæ possunt simul esse falsæ, vt supra dictum est. Secundum ergo dicta cum in prima figura C nullus syllogismus fit, qui habeat aliquam pręmissarum particularem negatiuam, conclusio in prima figura non poterit concludi per impossibile, sed vniuersalis. Quia vero in primo modo primæ figuræ ambæ præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ, quarum oppositæ sunt particulares negatiuæ, ideo in ea nõ potest concludi nisi particularis negatiua, si sumatur primo maior falsa, scil. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Si sumatur minor falsa idem sequitur sic. Omne risibile est homo, omnis lapis est risibilis, ergo omnis lapis est homo, sed D quidam lapis non est homo, ergo quidam lapis non est risibilis. In secundo vero modo primæ figuræ potest concludi particularis affirmatiua, & particularis negatiua sic, nullus homo est animal, omne risibile est homo, ergo nullum risib. est animal: sed quoddam risibile est animal, ergo quidam homo est animal, particularis negatiua, sic. Nullus homo est lapis, omnis Margarita est homo, ergo nulla Margarita est lapis, sed quædam Margarita est lapis, ergo quædam Margarita non est homo. In tertio vero modo primæ figurę concluditur per impossibile particularis negatiua, & vniuersalis negatiua. Particularis negatiua sic: Omnis homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est lapis, E sed nullum risibile est lapis: ergo quidam homo non est lapis. Vniuersalis negatiua, sic, omnis homo est animal, quidã lapis est homo, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est homo. In quarto vero modo concluditur particularis affirmatiua sic. Nullus animal est substantia quidam homo est animal, ergo quidam homo non est substantia, sed omnis homo est substantia, ergo quoddam animal est substantia. -

Vniuersalis

Vniuersalis vero negati sic. Nullum animal est A lapis, quædam Margarita est animal, ergo quædam Margarita non est lapis, sed omnis Margarita est lapis, ergo nulla Margarita est animal. Et sic patet de syllogismis ad impossibile, qui possunt fieri in prima figura. Et eodem modo possunt fieri in aliis duabus figuris, vt scilicet ex opposito falsæ conclusionis inferatur oppositum falsę præmissæ, oppositum scilicet falsæ præmissæ, quod est contradictorium eius. Vnde, quia in primo modo & secundo modo secundę figurę præmissæ sunt vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, quorū oppositæ sunt particularis negatiua, & parti- B cularis affirmatiua, ergo in eis potest cōcludi per syllogismum ad impossibile particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Particularis affirmatiua si sumatur maior falsa, negatiua vero si sumatur minor falsa, & sic fiat in omnibus aliis modis tam secundæ quàm tertiæ figurę. Sciendum, quòd vniuersalis affirmatiua per impossibile non potest concludi nisi in quarto modo secundæ figurę, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus supra dictum est, quòd per conuersiones propositionum non poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et causa est, quia solū isti duo modi habent præmissam particularem negatiuam, & non alii, & dico de C syllogismis directe concludentibus. Ponamus exemplum de vtroque modo qualiter in eis concludatur per impossibile vniuersalis affirmatiua. In quarto modo secundæ figurę sic. Omnis homo est animal, quoddam risibile non est animal, ergo quoddam risibile non est homo, sed omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. In quinto modo tertiæ figuræ sic, quidam homo non est animal, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile non est animal, sed omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Notandum, quod Philosophus secundo Priorum facit solum vnam præmissam D falsam in quolibet modo omnium figurarum, & concludit per syllogismum ad impossibile in quolibet solum vnam conclusionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtramque falsam & concludemus per impossibile oppositam vtriusque. Notandum, quòd in prima & secunda figura magis congrue ponitur minor falsa, quia quod subiicitur in opposita conclusionis falsæ, subiicitur postea in conclusione syllogismi ad impossibile. Verbi gratia in prima figura sic. Omnis homo est animal, omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, modo lapis est subiectum in opposita conclusionis falsæ, & E in conclusione vltima, si vero ponitur maior falsa, colorari potest, vt dictum est, & communiter sic vtimur. Patet ergo qui syllogismi ad impossibile, & in quibus modis & figuris fiant.

De syllogismis ad impossibile, qualiter reducuntur ad syllogismos ostensiuos.

Cap. XII.

ET quia omnes syllogismi ad impossibile reducuntur ad syllogismos ostensiuos, ideo videndum est qualiter id fiat. Sciendum, quòd syllogismi, qui fiunt ad impossibile in prima figura, sunt ostensiui in secunda & tertia. Si enim concluditur opposita maioris propositionis falsæ, fit syllogismus ostensiuus in tertia figura sic: Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppositum maioris sic. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Hanc conclusionem, scilicet quidam homo non est lapis, quatuor enunciationes præcesserunt, quarum duæ fuerunt falsæ, scilicet maior, & conclusio illius syllogismi ostensiui, duæ vero fuerunt veræ, scilicet minor illius syllogismi, & opposita conclusionis. Ex his duabus veris in tertia figura sequitur prædicta conclusio scilicet quidam homo non est lapis, ita quòd opposita conclusionis fiat maior, & minor syllogismi ostensiui remaneat minor, sic. Quoddam risibile non est lapis, omne risibile est homo, ergo quidam homo non est lapis: hic est quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impossibile concluditur oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in secunda figura. Verbi gratia sit syllogismus ad impossibile iste omnis homo est animal, omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo: auferantur duæ falsæ, scilicet minor & conclusio syllogismi ostensiui, & fiat syllogismus in quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis homo est animal, quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo. Et sic fit in aliis modis primę figuræ, vt videlicet, si in syllogismo ad impossibile concluditur oppositum maioris, reducitur oppositum maioris, reducitur ad tertiam figuram, opposita conclusionis existente maiori, & cum minori vera. Si vero concluditur oppositum minoris, fit talis syllogismus ostensiuus in secunda figura, ita quod oppositum conclusionis fit minor propositio & maior vera remaneat maior. Syllogismi vero ad impossibile, qui fiunt in secunda figura, sunt ostensiui in prima figura, & in tertia. Si enim concluditur per impossibile oppositum maioris, fit ostensiuus in tertia figura. Verbi gratia fit syllogismus ad impossibile iste. Nullus homo est animal, omne risibile est animal: ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam homo est animal. Auferantur falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo tertiæ figuræ sic. Omne risibile est animal, quoddam risibile est homo, ergo quidam homo est animal. Sciendum quòd, quando in prima figura syllogismus ad impossibile concludebat oppositum maioris reducebatur &

fiebat syllogismus ostensiuus in tertia figura, & A oppositum conclusionis primi syllogismi ostensiui fiebat maior in secundo syllogismo, & minor eiusdem syllogismi remanebat minor in secundo syllogismo. Sed hæc sit ita, sed minor primi syllogismi fit maior in secundo syllogismo. Si vero concluditur per impossibile oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in prima figura sic. Nullus homo est lapis: omne risibile est lapis, ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Auferantur omnes falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo primæ figuræ sic. Nullus homo est lapis, quoddam risibile est B homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Eodem modo syllogismi ostensiui aliorum modorum secundæ figuræ. Vnde si maior est falsa & minor vera, tunc minor fit maior, & oppositum conclusionis fit minor. Si vero maior sit vera, & minor falsa, tunc maior remanet maior, & oppositum conclusionis fit minor. Syllogismi vero ad impossibile, qui sunt in tertia figura, sunt ostensiui in prima figura & secunda. Vnde si per impossibile concluditur opposita maioris, fit ostensiuus in prima figura, ita videlicet, quòd oppositum conclusionis primi syllogismi fiat maior propositio in secundo syllogismo, & minor, quæ fuit vera, remaneat mi- C nor sic. Omnis homo est lapis, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile est lapis, sed nullum risibile est lapis, ergo quidam homo non est lapis, fiat autem ostensiuus in prima figura sic. Nullum risibile est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullus homo est lapis. Ad vniuersalem veram bene sequitur sua particularis vera. Vnde: si hęc est vera, nullus homo est lapis, quæ est conclusio istius secundi syllogismi, erit etiam hæc vera, nullus homo est lapis, quæ fuit conclusio syllogismi ad impossibile. Si vero per impossibile concluditur opposita minoris fiat syllogismus in secunda figura ostẽsiuus, ita quòd opposita conclusionis primi syllogismi fiat maior in secundo syllogismo, & maior primi syl- D logismi fiat minor sic. Omnis homo est animal, omnis homo est lapis, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo quidam homo non est lapis, fiat ergo syllogismus ostensiuus sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ad quam sequitur, quidam homo non est lapis. Eodem modo fiat in aliis modis tertiæ figuræ, & sic patet de syllogismis ad impossibile. Sciendum, quod Philosophus in libro Priorum multa alia genera syllogismorum ponit, scilicet irregulares cõuersiuos, ex oppositis & multa alia. Sed, quia solum ista duo genera syllogismorum E de inesse apud modernos sunt in vsu, de aliis non me intromisi. Patet ergo de syllogismis de inesse & cætera.

De syllogismis modalibus quantum ad propositiones de necessario.

Cap. XIII.

NVnc dicendum est de syllogismis modalibus. Vbi sciendum, quòd quia eodem modo sumuntur propositiones de necessario, & impossibili, & illæ de possibili & contingenti, vt supra in tractatu de conuersionibus dictum est, ideo duobus modis fiunt syllogismi modales inter se differentes. Primo dicemus de syllogismis de necessario, ad quos reduci possunt illi de impossibili. Secundo de syllogismis de contingenti, ad quos reducuntur illi de possibili contingenter sumpto. Sciendum, quòd syllogismi de necessario aliqui habent ambas propositiones necessarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant, semper conclusio est necessaria. Verbi gratiâ. Necesse est omnem hominẽ esse animal, necesse est omne risibile esse hominem, ergo necesse est omne risibile esse animal, & sic de singulis &c. Notandum, quòd duplex est necessarium scilicet necessarium simpliciter, quando aliquid inest alicui simpliciter, & non secundum aliquod tempus vel locum, vel huiusmodi, sicut necessarium est hominem esse animal. Aliud est necessarium secundum quid vel secundum tempus, sicut dicimus, quòd omne quod est, quando est, necesse est esse, vel secundum aliquid huiusmodi. Et isto modo non sumitur propositio necessaria, Socrates enim quando currit, necessario currit, & tamen hæc propositio, Socrates currit, non est nessaria, sed contingens. Si vero syllogismi de necessario alteram propositionem habent necessariam & alteram de inesse, licèt semper concludant maiorem extremitatem inesse minori, non tamen semper concludunt ex necessitate, sed quandoque sic, & quandoque non. Vbi nota, quòd in prima figura maiori propositione existente necessaria, & minori de inesse sequetur, semper conclusio necessaria, maiori vero existente de inesse quantumcunque minor sit necessaria, nõ tamen conclusio erit necessaria, quia inueniuntur termini, vbi est sic, & vbi non est sic. Verbi gratiâ. Omnis homo est animal, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est animal. Isti autem sunt termini vbi sic. Termini vero vbi non, sunt isti, Omnis homo est albus, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est album. Hæc autem conclusio non est necessaria simpliciter. Et sic est de aliis modis primæ figuræ tam affirmatiuis quàm negatiuis. In secunda vero figura in tribus primis modis negatiuis propositione existente necessaria, siue sit maior, siue sit minor, conclusio erit necessaria, ipsa existente de inesse. Affirmatiua verò existente necessaria & negatiua, de inesse, non sequitur conclusio necessaria. Et hoc clare potest apparere reducendo prædictos syllogismos ad modos primæ figuræ. Nam semper in syllogismis reductis negatiua erit

erit maior. In prima autem figura, vt dictum est, si maior est necessaria, & conclusio, si vero non, nec conclusio. In quarto vero modo secundæ figuræ quacunque propositione necessaria, siue affirmatiua, siue negatiua, dummodo altera sit de inesse, non semper sequitur conclusio necessaria. Nam, si vniuersalis affirmatiua non erit necessaria in eisdem terminis, fiet syllogismus, in quibus fiet secundus modus eiusdem figuræ vniuersali affirmatiua existente necessaria, sed vt dictum est, si affirmatiua est necessaria, non sequitur cõclusio necessaria: quod patet per reductionem eius ad secundum modum primæ figuræ, ergo nec hic sequitur, si vero particularis negatiua est necessaria, non sequitur semper conclusio necessaria, vt patet in terminis, scilicet. Omne album est homo, quidam asinus necessario non est homo, tamen non sequitur, ergo quidam asinus necessario non est albus. In tertia vero figura sunt syllogismi affirmatiui & sunt negatiui. Affirmatiuorum autem quidam habent ambas propositiones vniuersales, quidam vero alteram. Qui habent ambas propositiones vniuersales, quacunque earum existente necessaria, siue maiori siue minori, sequitur conclusio necessaria, quod patet per reductionem eius ad primam figuram. Qui vero habent alteram vniuersalem, ea existente necessaria siue maiori siue minori sequitur conclusio necessaria. Si vero particularis sit necessaria, non sequitur conclusio necessaria, quia, si reducitur ad primam figuram, maior est de inesse, vbi, vt dictum est, non sequetur conclusio necessaria. Negatiuorum vero quidam habent propositionem negatiuam vniuersalem, quidã autem particularem. Vnde, qui habent propositionem negatiuam vniuersalem, ea existente necessaria non sequitur conclusio necessaria. Qui vero habent negatiuam particularem, & affirmatiuam vniuersalem quacunque earum existente necessaria non sequitur conclusio necessaria, verbi gratia sic, Quidam homo non vigilat, omnis homo necessario est animal, ergo quoddam animal necessario non vigilat. Et hoc est affirmatiua existente necessaria. Negatiua autem existente necessaria sic, quoddam album necessario non est animal, omne album vigilat, non sequitur, ergo quoddam vigilans necessario non est animal, cum omne vigilans necessario sit animal. Et sic patet de syllogismis modalibus de necessario.

De syllogismis contingentibus.

Cap. XIV.

SEquitur de syllogismis contingentibus. Vbi nota quod duplex est contingens, scilicet contingens quod inest, & contingens quod potest inesse. Dicitur autem hîc contingens quod inest, quando prædicatum licet non sit de essentia subiecti, vel proprium eius, tamen est terminus, qui potest prædicari & negari de subiecto, licet nunc actu de eo prædicetur. Et talis

A propositio licet sit de materia contingenti, tamen dicitur de contingenti quod inest. Contingens autem quod potest inesse, dicitur cum prædicatum est de contingenti, sicut de albo respectu hominis, tamen in propositione non dicitur actu inesse, sed possibiliter, vt cum dico, contingit hominem esse album, non est sensus, quod homo sit albus, sed quod potest esse albus. Sciendum, quod in prima figura vtraque propositione existente de contingenti, etiam conclusio erit de contingenti sic. Contingit omne album esse musicum, contingit omnem hominem esse album, ergo contingit omnem hominem esse musicum, & sic est de aliis

B modis. In secunda vero figura, si ambæ propositiones sunt de contingenti, siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue sint vniuersales, siue altera earum sit particularis, nunquam conclusio erit de contingenti, verbi gratia, contingit nullum hominem esse album, contingit omne risibile esse album, ergo contingit nullum risibile esse hominem non sequitur, quia necesse est omne risibile esse hominem, & sic de omnibus aliis. In tertia vero figura præmissis existentibus de contingenti, siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue vniuersales, siue particulares, semper sequitur conclusio de contingenti, vt contingit omnem hominem esse album, contingit omnem hominem esse musicum, ergo contingit musicum es-

C se album, & sic est in aliis modis. Si vero altera præmissarum sit de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti. Vnde in prima figura maiori existente de contingenti, siue sit affirmatiua, siue negatiua, minori vero de inesse simpliciter, semper sequitur conclusio de contingenti. Vt contingit omnem hominem esse album, omne risibile est homo, ergo contingit omne risibile esse album. Maiori vero existente de inesse, & minori de contingenti, non semper sequitur conclusio de contingenti, vt perfectus sit syllogismus sic, Omne sanum est ani-

D mal, contingit omnem equum esse sanum, non sequitur, ergo contingit omnem equum esse animal, quia necesse est omnem equum esse animal. Sciendũ, quia in qualibet propositione de contingenti potest saluari dupliciter dici de omni secundum duplicem eius sensum supradictum. Vnde cum dico, contingit omnem hominem esse album, comparo hominem ad dici, de quibus potest prædicari vel secundum esse ipsius albi, vt sit sensus, omne quod est homo contingit actu esse album. Vel secundum possibilem inhærentiam, vt sit sensus, omne, quod est homo, cõtingit posse esse album. Propositio de inesse habet solum vnum dici de omni, scilicet secundum comparationem subiecti ad sua

E inferiora secundum actualem inhærentiam prædicati. Et ex his sequitur, quod virtute dici de omni illa de inesse potest sumi sub illa de contingenti. Vnum enim dici de omni sub duobus, quia ad minus in vno est consequentia. Sed illa de contingenti non potest sumi sub illa de inesse. Duo enim dici de omni nõ continentur sub vno. Et ista est causa, quare maiori existente de contingenti, minori vero de inesse nõ sequitur conclusio de contingenti virtute syllogistica,

licet sequitur gratia materiæ. Sciendum, quòd propositio de inesse est duplex, scilicet de inesse vt nunc, scilicet, quando prædicatum vt nunc solum inest subiecto, vt Socrates currit, & de inesse simpliciter. Vnde ad hoc quòd sequatur conclusio de contingenti minori existente de inesse, debet esse de inesse simpliciter, quia prædicatum semper sequitur subiectum, ideo sequitur, quod quicquid contingit prædicato contingit subiecto. Sed quia in propositione de inesse vt nunc, prædicatum non semper sequitur subiectum, non erit semper verum, quod quicquid contingit prædicato, contingit subiecto. Nec est instantia, quod si minor esset de contingenti, quæ tantum valet quantum illa de inesse vt nunc, & maior esset de contingenti, sequitur conclusio. Nam si minor est de contingenti, semper prædicatum contingit subiecto, nam hæc, contingit hominem currere, semper est vera, quia semper contingit hominem currere, tamen ista, homo non currit, non semper est vera, ideo aliter se habet de vtraque. In secunda autem figura in tribus primis modis, negatiua existente de contingenti, affirmatiua vero de inesse non fit syllogismus. Et causa est, quia omnes syllogismi intantum concludunt, inquantum reducuntur ad primam figuram, vbi est dici de omni, & dici de nullo. Tales autem syllogismi non possunt reduci ad primam figuram. Non enim conuertitur vniuersalis negatiua de contingenti, vt de subiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat subiectum, vt supra dictum est, sed conuertitur in terminis. Vnde hæc, contingit nullum hominem esse album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem esse album. Vnde secundum hoc vniuersali negatiua existente de contingenti in tribus, videlicet modis, non fit syllogismus, quia non potest probari per dici de omni. Affirmatiua vero existente de contingenti, & negatiua de inesse fit syllogismus, quia potest reduci talis syllogismus ad primam figuram, per propositionem negatiuam similiter conuersam, tamen non erit conclusio de contingenti, vt supradictum est. In quarto autem modo nullo modo fit syllogismus, siue maior, siue minor sit de contingenti. Talis enim syllogismus non potest reduci ad primam figuram per conuersionem, sed per syllogismum conuersiuum, sed quacunque existente de contingenti & altera de inesse non potest fieri talis reductio, ergo ex eo nihil sequitur. Quòd autem maiori existente de contingenti, talis reductio fieri non possit, patet, sit talis syllogismus, Contingit omnem hominem esse album, quidam lapis non est albus: ergo quidam lapis non est homo, cuius oppositum est, omnis lapis est homo, fiat ergo syllogismus in prima figura sic, contingit omnem hominem esse album, omnis lapis est homo, ergo contingit omnem lapidem esse album. Sed hæc non opponitur huic, quidam lapis non est albus, quæ erat minor. Nam, vt dictum est, in propositione de contingenti saluatur dici de omni secundum possibilem inhærentiam: in futuro enim posset esse verum, quòd omnis lapis fieret albus, & quòd modo quidam lapis non sit albus: & sic isto modo non valet coniugatio. Apparet etiam quod talis syllogismus non valeat. Nam propositionibus existentibus veris, aliquando sequitur conclusio

A falsa sic, Contingit omnem hominem esse album: quoddam risibile non est album: sequitur, ergo contingit quoddam risibile non esse hominem, quod est simpliciter falsum. Similiter si minor est de contingenti nihil sequitur, & sit syllogismus sic, Omnis homo est animal, contingit quoddam album non esse animal, ergo contingit quoddam album non esse hominem, vtputa ouum, quod est album, contingit quòd aliquando erit animal, aliquando non erit: si sequitur hæc de inesse, scilicet quoddam album non est homo, non tenet. Opposita enim eius est, omne album est homo: ergo omne album

B est animal, quæ non opponitur huic, contingit quoddam album non esse animal, vt supra dictum est. Si vero sumatur conclusio de contingenti, scilicet. Contingit quoddam album non esse animal, cuius opposita est, necesse est omne album esse animal, idem sequitur, & fiat syllogismus in prima figura sic, Omnis homo est animal, necesse est omne album esse hominem; sequitur, ergo omne album est animal, vt supra de mixtionibus necessarij & de inesse dictum est, quæ non opponitur illi minori, scilicet contingit quoddam album non esse animal, & sic est inutilis coniugatio. In tertia vero figura maiori existente de contingenti, minori vero de

C inesse, sequitur conclusio de contingenti. Nam conuersa minori in quinque modis syllogismorum fit reductio ad primam figuram, verbi gratia fiat syllogismus sic, Contingit omnem hominem esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal esse album cõuersa minori per accidens fit tertius modus primæ figuræ sic, Contingit omnem hominem esse album, omne animal est homo, ergo contingit quoddam animal esse album, & sic est de aliis quatuor modis. Quintus autem modus tertiæ figuræ reducitur ad primam per syllogismũ conuersiuum sic, Contingit quendam hominem non esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal non esse album.

D Cuius oppositum est, necesse est omne animal esse album, deinde ponatur sub ea minor primi syllogismi, scilicet omnis homo est animal, & sequitur, ergo necesse est omnem hominem esse album, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi. Et sic patet de mixtione propositionum de contingenti, & de inesse in tribus figuris &c.

De mixtione contingentis & necessarii in tribus figuris syllogismorum.

Cap. XV.

E Sequitur de mixtione contingentis & necessarij. Notandum, quòd in prima figura quãtum ad modos affirmatiuos maiori existente de contingenti, minori vero de necessario syllogismus erit perfectus, & concludet conclusionem de contingenti. Verbi gratia, Contingit omne animal esse album, necesse est omnem hominem esse animal, ergo contingit omnem hominem esse album. Si vero sit è conuerso, scilicet maiori existente de necessario, & minori de contingenti, nullus fiet syllogismus. Causa est, quia propositio necessaria haberet vnum dici de omni, secundum, scilicet actualem inhærentiam

tiam prædicati ad subiectum, & ad contenta sub eo, sed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt supra dictum est, non ergo potest illa sumi sub illa de necessario per virtutem principii. quod est dici de omni. Sciendum, quod in prædicto syllogismo licet concludatur per dici de omni, potest tamen concludi conclusio de contingenti de possibili, quod scilicet communiter se habet ad necessarium & contingens in virtute istius regulæ. Si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo prædicato, quicquid contingit sub subiecto contingit sub prædicato. In syllogismis autem negatiuis propositione affirmatiua existente necessaria, negatiua vero de contingenti sequitur conclusio de contingenti sic, Contingit nullum hominem esse album, necesse est omne risibile esse hominem, sequitur, ergo contingit nullum risibile esse album. Si vero propositio negatiua sit necessaria, affirmatiua vero contingens, sequuntur duæ conclusiones, scilicet aliquando de contingenti, aliquando de inesse. Quod potest patere, nam ex opposito vtriusque conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ. Ratio autem, quare vtraque conclusio sequatur ad vnam negatiuam de necessario est, quia non solum prædicatum non dicitur inesse subiecto, sed nec etiam potest inesse. Vnde syllogismus significat quòd subiecto non insit prædicatum, nec possit inesse. Vnde, cum aliquid contingenter ponitur sub tali subiecto significatur quòd tale prædicatum remoueatur actu ab eo quod contingenter ponitur sub subiecto, & sic erit conclusio de contingenti, quia quod actu contingenter remouetur, facit enunciationem contingentem, & significatur quod nullo modo possit sibi inesse, & sic non solum contingenter non inest, immo nullo modo inest ei, si sit enunciatio de inesse. In secunda autem figura in tribus primis modis negatiua existente de necessario, affirmatiua vero de contingenti, sequitur etiam duplex conclusio, scilicet de contingenti & de inesse, quia per conuersionem propositionis necessariæ reducuntur ad primam figuram. In quarto vero modo affirmatiua existente de contingenti, negatiua vero de necessario vel è conuerso inutilis erit coniugatio. In tertia vero figura quantum ad syllogismos affirmatiuos vniuersales propositiones, vel aliquam vniuersalem habentes, maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti. Conuersa ergo minori fit syllogismus in prima figura. Si autem maior sit de necessario, minor vero de contingenti possibili, conuertuntur sicut illę de necessario, minori conuersa fit prima figura, sicut dictum est, quòd maiori existente de necessario, minori vero de contingenti, sequitur conclusio de contingenti possibili, licet non per dici de omni, sed per primam regulam. Quantum autem ad syllogismos affirmatiuos habentes aliquam præmissam particularem, si maior est vniuersalis, sequitur regulas prædictas. Si vero maior est particularis, sequitur secundam regulam. Quantum autem ad syllogismos negatiuos, dico, quòd quantum ad duos modos habentes maiorē vniuersalem negatiuam maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducuntur ad primam figuram per conuersionem minoris. Si autem maior erit de necessario, minor vero de contingenti, non fit syllogismus. Non enim posset reduci ad primam figuram. Si vero minor esset de contingenti possibili, quia conuerti posset sicut illa de necessario, fieret syllogismus in prima figura, vbi concluderetur duplex conclusio, scilicet de inesse, & de contingenti, vt supra dictum est. Syllogismus autem negatiuus, cuius maior est particularis negatiua ea existente de contingenti, & minori existente de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducitur ad primam figuram, per syllogismum conuersiuum. Maiori vero existente de necessario non fit syllogismus. Et sic patet de syllogismis modalibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

Cap. XVI.

Dicto de syllogismis categoricis, nunc dicendum est de hypotheticis. Vt autem supra dictum est, tres sunt species propositionum hypotheticarum, scilicet conditionalis, copulatiua, & disiunctiua. Syllogismi autem, qui sunt ex propositionibus copulatiuis, eodem modo se habent, sicut & syllogismi categorici, & ideo de eis prætermittamus. Sed, quia ex propositionibus conditionalibus & disiunctiuis, aliter fiūt syllogismi quàm in propositionibus categoricis, ideo de eis dicendum est, & primo de cōditionalibus. Notandum, quòd propositiones conditionales vel sunt simplices, vel compositę. Dico autem simplices, quæ tantum ex duabus categoricis componuntur, vt hæc, si est homo, est animal. Compositæ autem sunt, quæ ex pluribus componuntur, vt hæc, si est homo, cum sit animal, est substantia. Hæ autem compositæ tribus modis fieri possunt, quod vel erit propositio composita ex duabus conditionalibus & categorica, vt hic, si est homo, cum sit animal, est substantia, vel è conuerso, erit composita ex categorica & conditionali sic, si tu es animatū, tu es homo, aut es animal: vel erit composita ex duabus conditionalibus, vt hic, si est homo, est animatum, si est animal. Et, quia syllogismi, qui fiunt ex simplicibus, faciliùs sciuntur illis, qui fiunt ex compositis, ideo primo ponemus syllogismos simplices, & postea breuiter ostendemus secundum eorum similitudinem qualiter fiunt syllogismi ex compositis. Sciendum, quod simplices propositiones conditionales sunt quatuor. Aut enim habent ambas partes affirmatiuas, scilicet antecedens, & consequens, vt hæc, si est homo, est animal, vel antecedens affirmatum, & consequens negatum, vt hęc, si est homo, non est lapis. Aut consequens affirmatum, & antecedens negatum, vt hæc, si animal non est sanum, est ægrum. Aut ambo negata, vt hæc, si non est animal, non est homo. Syllogismi autem, qui ex his propositionibus fiunt, oportet quod sint consequentiæ quædam. Vt autem dicit Philosophus Secundo Topicorum, duplex est consequentia scilicet in positione, scilicet quando proceditur propositione antecedentis, & in contraria, scilicet quando proceditur à de-

structione consequentis, secundum ergo ista ex prædictis propositionibus, duæ fiunt figuræ, in quarum vna proceditur à positione antecedentis, in altera vero à destructione consequentis, quarum quælibet quatuor habet modos secundum quod quatuor sunt propositiones, vt dictum est. Primus modus primæ figuræ est, si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal. Secundus est, si est homo, non est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertius est, si animal non est sanum, est ægrum, sed animal non est sanum, ergo est ægrum. Quartus est, si non est animal non est homo, sed non est animal, ergo non est homo. Sciendum, quòd isto modo fiunt syllogismi cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicunque, faciunt enim prædicta nomina connotantia oppositionem antecedentis sic, omnis qui currit mouetur, sed Petrus currit: ergo Petrus mouetur, vel quicunque &c. A destructione consequentis sic, Omnis qui currit vel quicunque currit mouetur, sed Socrates non mouetur, ergo Socrates non currit. Et sic habet se in omnibus aliis modis dictarum figurarum. Patet ergo de syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypotheticis compositis.

Cap. XVII.

Sequitur de conditionalibus compositis, quarum duæ, vt dictum est, consistunt ex tribus categoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres propositiones categoricæ secundum affirmationem & negationem octo modis possunt variari. Primo possunt omnes esse affirmatiuæ. Secundo omnes negatiuæ. Tertio duæ primæ affirmatiuæ, & tertia negatiua. Quarto duæ primæ possunt esse negatiuæ, & tertia affirmatiua. Quinto prima affirmatiua & duæ vltimæ negatiuæ. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuæ. Septimo prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuæ & media affirmatiua, ideo in qualibet dictarum potest fieri variatio, & sic sunt octo. Tertia vero conditionalis composita ex duabus conditionalibus. Quæ quatuor habent categoricas multipliciter habent variari. De quibus omnibus compositis propositionibus, & earum varietate & syllogismis, qui ex eis fiunt, diffuse dixi in libro, quē feci de hypotheticis syllogismis, ideo diffuse de eis nunc tractare prætermitto, sed videamus solum modos syllogizandi in qualibet earum. Fiunt autem secundum quālibet dictarum propositionum duæ figuræ, in quarum vna proceditur à positione antecedentis, in altera à destructione consequentis. Prima enim propositio, vt dictum est, componitur ex conditionali, & categorica sic. Si est homo cum sit animatum est animal, sed est homo, ergo cum sit animatum est animal. Et consimiliter fiet talis syllogismus, si aliqua pars eius vel omnes sint negatiuæ sic, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis, sed est homo, ergo cū non sit inanimatum est sensibile. A destructione vero consequentis sic, si est homo cum sit ani-

A matus est sensibile, ergo non est homo. In negatiua, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis, sed cum non sit inanimatum non est sensibile, ergo non est homo. Secunda vero propositio, vt dictum est, composita ex categorica, & conditionali sic, si cum est animal est animatum, est homo. Fiunt autem ex tribus propositionibus syllogismi à positione antecedentis sic. Si cum est animatum est homo, est animal, sed cum est animatum est homo: ergo est animal. Negando vero aliquam partem sic, si cum est animatum est homo, non est equus. A destructione vero consequentis sic, si cum est animatum est homo est animal, sed non est animal, ergo cum sit animatum non est homo. Cum parte

B vero negatiua sic, si cum est animatum est homo non est equus, sed equus, ergo cum sit animatum non est homo. Et quia vt dictum est, quælibet illarum propositionum habet variari octo modis, ex qualibet possunt fieri. 16. syllogismi, scilicet octo à positione antecedentis, & octo à destructione consequentis. Tertia vero propositio, vt dictum est, composita est ex duabus conditionalibus sic, si est homo est animal, si est animal, est substantia. Potest autem hîc propositio variari tripliciter secundum triplicem variationem terminorum. Nam in ea est vnus terminus bis sumptus: cum autem sint duæ conditionales, talis terminus aliquando est antecedens in vtraque sic, si est homo est animal, si

C non est homo est insensibile. Aliquando est cōsequens in vtraque sic, si est homo est animal, si est lapis non est animal. Aliquando est consequens in vna, & antecedens in alia sic, si est homo est animal, si est animal est substantia. Et secundum hoc tripliciter variantur syllogismi, qui fiunt ex huiusmodi propositionibus, & tamen quælibet istarum propositionum muliplicatur in octo secundum affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt. 16. modi syllogismorum. Quando vero idem terminus in vna est consequens, & in altera est antecedēs, fiunt syllogismi sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed est homo, ergo est substantia, & huiusmodi fiunt à positione antece-

D dentis. A destructione consequentis sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed non est substantia, ergo non est homo. Et hæc dicitur à Boetio prima figura istarum propositionum. Secunda figura secundum eum fit, quando idem est antecedens in vtraque ex quo fit syllogismus à positione antecedentis sic, si est homo est animal, si non est homo est insensibilis, sed est homo: ergo non est insensibilis, vel sic, si est homo est animal, si non est homo est rationalis, sed est homo: ergo est rationalis. Ad destructione consequentis sic, si est homo est animal, si non est homo est insensibilis: sed

E non est animal: ergo est insensibilis. Vel sic, si est homo est animal, si non est rationalis non est homo, sed non est animal: ergo non est rationalis. Destructo enim animali destruitur homo: quo destructo destruitur rationale. Tertia figura secundum eum, est quando non arguitur à destructione consequentis, sed solum à positione antecedētis sic, si est homo est animal, si est lapis non est animal: sed est homo: ergo non est lapis. Et sic patet de syllogismis conditionalibus.

De

De syllogismis disiunctiuis & de propositionibus reduplicatiuis, & de conuersione per comparationem.

Cap. XVIII.

DE syllogismis disiunctiuis nunc dicendum est. Vbi nota, quòd sicut vna propositio conditionalis secundum affirmationem vel negationem suarum partium multiplicatur, & sic sunt quatuor, ita etiam se habet de propositione disiunctiua sic, quia aut ambæ partes sunt affirmatiuæ, vt aut est sanum, aut est ægrum. Vel ambæ partes sunt negatiuæ, vt aut non est sanum, aut non est ægrum, vel prima est affirmatiua & secunda negatiua, vt aut est sanum, aut non est ęgrum, vel prima negatiua, & secunda affirmatiua, vt aut non est sanum, aut est ægrum. Ad faciendum autem syllogismos de prædictis propositionibus primo oportet videre quæ dictarum propositionum vni simplici conditionali ęquipollet, postea secundum quod fiebat syllogismus ex illa conditionali simplici, vt supra dictum est, sic fiat de ista disiunctiua. Ad hoc enim videndum, oportet supponere, quod ad hoc, vt propositio disiunctiua sit vera, semper oportet quòd altera pars sit falsa, ita videlicet quòd prima pars sit falsa, & secunda vera. Et quia posita quacunque propositione falsa si verificatur debet verificari per suam oppositam. Verbi gratia, si hæc est falsa, non est homo, verificatur per hanc, est homo, & è conuerso, ideo videamus in proposione disiunct ua partem primam, vtrum sit affirmatiua vel negatiua, si prima pars est affirmatiua, æquipollet antecedenti conditionalis negato. Nam sicut antecedens conditionalis supponitur quòd debet esse verum ad hoc quòd tota conditionalis sit vera, ita prima propositio categorica, quam vocamus in disiunctiua antecedens, semper debet esse falsa. Ad hoc vero quòd ista duo antecedentia æquipolleant, oportet, quòd, si vnum est affirmatum, alterum sit negatum, quia in vtraque, scilicet conditionali & disiunctiua, consequens est verum, ideo ad hoc quod inter se æquipolleant, oportet, quòd, si vnum est affirmatum, & reliquum, & si vnum est negatum, reliquum. Verbi gratia, sit disiunctiua ista, aut est sanum aut est ægrum, quæ habet antecedens & consequens affirmatiua, ad hoc quod æquipolleat conditionali veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & consequens affirmatum sic, si non est sanum est ægrum: & sic de aliis. His habitis faciliter possunt sciri syllogismi disiunctiui, vt enim supra dictum est, quatuor syllogismi conditionales fiunt à positione antecedentis, & quatuor à destructione consequentis. Eodem modo in istis propositionibus. Prima enim propositio conditionalis, ex qua sumebatur primus modus, erat ista, si est homo est animal, secundum ergo dicta huic æquipollet ista, aut non est homo, aut est animal. Fiat ergo syllogismus disiunctiuus sic, aut non est homo aut est animal, sed est homo: ergo est animal. Secunda propositio secundi modi erat ista, si est homo non est lapis, cui æquipollet ista, aut non est homo, aut non est A lapis, & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut non est homo, aut non est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertia propositio erat ista, si animal non est sanum est ægrum, cui æquipollet ista. Aut est sanum, aut est ægrum, & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est sanum aut est ægrum, sed non est sanum, ergo est ægrum. Quarta propositio erat ista, si non est animal, non est homo, cui ęquipollet ista, Aut est animal, aut est homo, & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est animal, aut est homo, sed non est animal: ergo non est homo.

In secunda verò figura proceditur à destru-B ctione consequentis, & fit primus syllogismus sic, aut non est homo, aut est animal: sed non est animal, ergo non est homo. Secundus sic, Aut non est homo, aut non est lapis, sed est lapis: ergo non est homo. Tertius sic, aut est sanum, autem est ægrum, sed non est ægrum: ergo est sanum. Quartus sic, Aut est animal, aut non est homo: sed est homo: ergo est animal. Et sic patet de syllogismis disiunctiuis. Dictum ergo sit de syllogismis hoc modo. De aliis autem speciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod propositio reduplicatiua sit vera requiritur, quod quatuor propo-C sitiones exponentes ipsam, scil. tres categoricæ, & vna hypothetica sint veræ, & si aliqua ipsarũ esset falsa, ipsa esset falsa. Et, quia tales propositiones aliquãdo fiunt gratiã cõcomitantiæ, vt si dicatur, homo inquantũ corporeus est coloratus, aliquando gratiã causæ, vt ignis inquantum calidus est calefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia causæ, ad veritatem suam non solum requiritur quod quatuor eius exponentes sint veræ, sed quod illud super quod cadit reduplicatio exprimat causam importati per pręd icatũ, vel quod sit illud, cui primo inest prædicatum principale. Verbi gratia, de vtraque dictarum propositionum. Ad hoc enim quod ista sit vera homo inquantum corporeus est coloratus, re-D quiritur quod hę sint veræ scilicet homo est coloratus, homo est corporeus, & omne corporeum est coloratum: & si aliquid est corporeum, id est, coloratum. Similiter ad veritatem istius, ignis inquantum calidus est calefactiuus. Verum est, quod ignis est calefactiuus, & quod ignis est calidus, & omne calidum est calefactiuum, & si aliquid est calidum, id est, calefactiuum, & calidus est causa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua sic, ignis inquantum calidus est calefactiuus, aliquid, quod inquantum calidum est calefactiuum est ignis, & non sic, Calefactiuum inquantum calidus est ignis. Notandum, quod propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur simpliciter mutatis termi-E nis finitis in terminos infinitos, consimiliter est etiam de particulari negatiua. Causa est, nam propositio vniuersalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur simpliciter, quia inueniuntur termini in quibus sic, vt omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo. Inueniuntur etiam termini in quibus non, vt omnis homo est animal: non sequitur, ergo omne animal est homo, quia in plus se habet animal quàm homo. Sed quia terminus qui in plus se habet quàm alius terminus, si infinitetur se habet in minus quàm ille, qui in minus se habebat. Nam de paucioribus pręd icatur non ani-

mal, quàm non homo: quia non animal prædicatur de omnibus entibus, prĕterquam de animalibus. Non homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus, præterquam de homine, poteſt ergo fieri conuerſio. In particulari vero negatiua in terminis finitis non fit conuerſio, quia inueniuntur termini, in quibus non: quando videlicet aliqua ſpecies prædicatur negatiue de ſuo genere, vt quoddam animal non eſt homo, ſed non è conuerſo: ſed ſi verificantur termini, ſcilicet homo non eſt albus, in plus ſe habet non albus quàm non homo ergo poteſt fieri conuerſio, ſcilicet quoddam non album non eſt non homo. Et ſic patet de ſyllogiſmis, &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura ſyllogiſmorum, de ineſſe & eius regulis.

QVONIAM ſcire eſt cauſam rei cognoſcere, cauſæ antem cuiuſlibet entis per ſe ſunt quatuor, ſcilicet efficiens, materialis, formalis, & finalis, ad perfecte cognoſcendum vnumquodque oportet has quatuor cauſas cognoſcere. Eſt ergo cauſa efficiens ſyllogiſmi anima rationalis formans ipſum, vnde ſyllogiſmus eſt actus rationis. Materia vero eius ſunt tres termini, vt materia remota; & duæ propoſitiones, vt propinqua: & ſimiliter eſt in ſyllogiſmo, ſicut in alijs rebus conſtantibus ex materia & forma, quòd ſcilicet eſt in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta eſt. Finis autem eius eſt facere fidem, ſeu notitiam ignotæ concluſionis. Forma vero eius eſt virtus ſeu poteſtas inferendi concluſionem ex præmiſſis, & hĕc tangitur per diffinitionem ſyllogiſmi. Hanc autem formam circunloquitur figura, & modus. Figura, enim eſt diſpoſitio medii ſecundum ſubiectionem & prædicationem, quæ ſcilicet diſpoſitio tripliciter variatur, quia aut medius terminus ſubiicitur & prædicatur ſemel in præmiſſis, & ſic eſt prima figura. Dicitur autem hĕc diſpoſitio prima figura, quia medium habet perfectiorem rationem medij, quod participat naturam extremorum in ſubiiciendo, minoris extremitatis, & maioris in prædicando. Aut prædicatur bis, & ſic eſt. Secunda figura, quæ ſecunda dicitur, quia deficit à perfectione medii, in prima enim figura medium eſt medium ſecundum rationem & ſecundum poſitionem, in ſecunda autem eſt primum ſecundum poſitionem, cum ſit ſupra extremitates. Aut ſubiicitur bis, & ſic eſt tertia figura, quæ dicitur tertia, quia medium eſt tertium ſecundum poſitionem, cum ſit infra extremitates.

Sciendum autem quod figura proprie reperitur in mathematicis, tranſſumptiue autem in ſyllogiſmo, & hoc ad ſimilitudinem figuræ triangularis, nam ſicut trangulus eſt clauſio triū linearum in tribus angulis, ita ſyllogiſmus eſt concurſus trium propoſitionum, ſcilicet maior, minor, concluſio in tribus terminis. Modus autem eſt determinata qualitas & quantitas propoſitionum præmiſſarum ad hoc, vt ex eis ſequatur concluſio quæ quidem ex certis regulis traditis à Philoſopho in 1. Priorum colligitur. Quarum quĕdam ſunt communes tribus figuris, quædam ſpeciales. Communes ſunt duæ. Primo, quod ex puris particularibus, vel indefinitis, vel ſingularibus nihil ſequitur in aliqua figura, ſub particulari intelligendo tam indefinitam, quæ in materia contingenti æquipollet particulari, vt Philoſophus dicit, quàm ſingularem: oportet ergo vt dicit alteram eſſe vniuerſalem. Ratio huius regulæ eſt, quia non ſequitur, quòd, ſi aliqua duo participant aliquod medium particulariter, propter hoc illa duo ſint eadem, verbi gratia, album & grammaticum participant idem medium, quod eſt homo, cum quidam homo ſit albus & grammaticus, ſed ex hoc non ſequitur quod album & grammaticum ſint eadem ſimpliciter, vnde non valet hæc argumentatio. Quidam homo eſt grammaticus: quidam albus eſt homo: ergo quoddam album eſt grammaticum, immo eſt fallacia conſequentis, vel ſecundum quid & ſimpliciter. Alia ratio poteſt eſſe, quam Philoſophus inducit, quia aut non erit ſyllogiſmus, & hoc, quia petetur principium: aut non erit ad propoſitum, vt ſit hæc concluſio probanda. Muſica eſt ſtudioſa, & aſſumantur hæ præmiſſæ, Quædam voluptas eſt ſtudioſa, muſica eſt voluptas, ergo, &c. Maior cum ſit particularis aut ſtabit pro illa voluptate particulari, quĕ eſt muſica, & tunc petitur concluſio probanda: aut ſtabit pro aliqua alia, & tunc ſyllogiſmus erit quidem, ſed non ad concluſionem intentam, ſic ergo oportet quod altera præmiſſarum capiatur vniuerſaliter, vt ſit ſyllogiſmus. Sed contra dictam regulam videtur eſſe Philoſophus, qui docet ſyllogizare ex puris particularibus per ſyllogiſmum expoſitorium in tertia figura. Ad hoc videndum quod dicitur ex puris particularibus non fieri ſyllogiſmum, intelligitur vere & ſimpliciter ſyllogiſmum qui habet perfectam rationem: ſyllogiſmus enim expoſitorius non eſt vere ſyllogiſmus, ſed magis quædam ſenſibilis demonſtratio ſeu quædam reſolutio facta ad ſenſum ad hoc, vt conſequentia, quæ erat ſecundum intellectualem cognitionem, declaretur in ſenſibili. Secunda regula eſt quod ex puris negatiuis nihil ſequitur, nec fit ſyllogiſmus, huius autem ratio poteſt eſſe, quia omnis ſyllogiſmus aut affirmat aliquid de aliquo, & eſt affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & eſt negatiuus, ſi affirmat aliquid de aliquo in concluſione, oportet, quod hoc fit per aliquid conueniens, quod quidem erit medium, & ideo vtraque præmiſſarum neceſſario erit affirmatiua, ſi autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc ſic per aliquod tertium conueniens vni illorum & repugnans alteri, quod ſic quidem erit medium, & ſic patet quod in ſyllogiſmo negatiuo, oportet alteram eſſe affirmatiuam. Sunt autem quædam quæ rectificant primam figuram & ſunt duæ regulĕ, & quædam ſecundam, & ſunt etiam duæ, quĕdam tertiam, & eſt vna. In prima figura regula prima eſt, quod maior debet eſſe vniuerſalis, aliàs non fieret ſyllogiſmus. Cuius ratio eſt, quia maiori exiſtente particulari contingeret mediū

eſſe

esse communius extremis: de quo particulariter sumpto posset prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue contingeret capere extrema cum medio repugnantia, & tunc non consequeretur vera conclusio affirmatiua, vt si fieret sic, Quoddam animal est asinus, omnis homo est animal: deberet sequi hæc conclusio, ergo quidam homo est asinus, quæ esset falsa præmissis existentibus veris. Rursus, si capiantur negatiue & particulariter, continget esse conuertibilia, velut superius & inferius, & tunc falso negaretur vnum de altero in conclusione, cum tamen ex qualitate præmissarum deberet sequi conclusio negatiua. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo, omne risibile est animal, ex his deberet sequi hæc conclusio, ergo quoddam risibile non est homo: quæ quidem esset falsa, præmissæ tamen veræ. Patet ergo ex quo cum tali dispositione aliquando cum præmissis veri stabit conclusio falsa, quod non est secundum formam syllogismi. Omnis quidem dispositio facta secundum regulas syllogismorum semper eandem conclusionem syllogizat in omni materia, si præmissæ sint veræ. Secunda regula est, quod in prima figura minor non debet esse negatiua. Cuius ratio est: quia, si aliter fieret, accideret fallacia consequentis, procedendo scilicet cum negatione medii de minori extremitate: quod quidem est inferius ad negationem maioris extremitatis, quæ est superior ad medium. Vt si fiat sic, Omnis homo est animal: nullus asinus est homo, non sequeretur, ergo nullus asinus est animal. Posset autem vtriusque regulæ alia communis ratio assignari: quia scilicet syllogismi primæ figuræ perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his autem præmissis repugnat maiorem esse particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuenti rationes dictorum principiorum. In secunda figura prima regula est, quod maior debet esse vniuersalis. Cuius ratio est: quia eius syllogismi descendunt à syllogismis primę per conuersionem maioris in terminis, & ideo sicut ibi oportet maiorem esse vniuersalem, ita & hic. Vel potest ostendi necessitas huius regulæ per instantiam in terminis, vt dictum est supra. Nam si maior capiatur particulariter continget maiorem extremitatem esse supra medium, & supra minorem extremitatem. Nihil enim prohibet inferius prędicari de superiori particulariter sumpto, & ita medium posset prædicari de maiori extremitate particulariter & contingere extrema esse conuertibilia, vel se habere vt superius & inferius, & tunc non sequetur conclusio negatiua vera. Affirmatiua autem non potest sequi, quia in hac figura semper cōcluditur negatiue. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo: omne rationale est homo: non sequitur, quod nullum rationale sit animal. Secunda regula est, quod oportet alteram pręmissarum esse negatiuam quia ex vtrisque affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. Cuius ratio est, quia, si vtraque sit affirmatiua, tunc medium erit superius ad extrema disparata, quorum neutrum de altero prædicatur in conclusione. Non enim sequitur, si aliquod vnum inest duobus, quod propter hoc vnum insit alteri. Posset etiam vnum superius affirmari de duobus inferioribus, quorum vnum esset sub altero, & ita non posset vnum de altero negari: & ita non sequitur conclusio affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraque præmissarum sit affirmatiua. Sed tunc quæritur si oportet alteram esse negatiuam, quare non determinate maior vel minor, sed indifferenter alteram. Dicitur, quod huius ratio est: quia & non determinato altero medium æqualiter respicit extrema tanquam sub se posita: & ideo quantum ad syllogismum non refert de quo affirmetur vel negetur. Vtroque enim modo fit syllogismus, licet diuersimode.

In tertia figura est vna regula, scilicet quod minor semper est affirmatiua, cuius ratio est, quia non sequitur, quod si aliquod inferius sit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & superius: quod oportet fieri hic si minor esset negatiua: quod sit patet. Medium enim est sub extremitatibus: maior autem est supra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet maior in conclusione. Vt si fiat sic, omnis homo est animal: nullus homo est asinus: non sequitur, ergo quidam asinus non est animal, & sic non sequitur conclusio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia potest esse, quod extrema sibi repugnent, vt patet si capiantur hi termini, animal, lapis, homo. Vel potest esse huius ratio, quia tertia figura descendit à prima per conuersionem minoris. Et ideo sicut oportebat ibi minorem esse affirmatiuam, ita & hic. Non autem lateat nos quod aliquando contingit syllogismum contra prædictas regulas concludere veram conclusionem sed hoc non erit ex necessitate formæ syllogisticæ, sed ex necessitate materię, quia scilicet vel termini sunt conuertibiles, vt quando concludetur conclusio affirmatiua, vel repugnantes, vt quando concludetur negatiua. Addantur autem dictis regulis quædam aliæ respicientes magis conclusionem quàm præmissas: quarum quędam sunt communes, quædam propriæ. Communes sunt duæ, prima in omni figura, si aliqua prçmissa est particularis, oportet conclusionem esse particularem, cuius ratio esse potest; quia, si altera præmissarum est particularis medium conuenit alteri extremitati particulariter in illa præmissa. Et quia, non est conuenientia inter extremitates nisi per naturam medii, non plus conueniet extremitas cum extremitate particulari quàm altera extremitas cum medio. Vnde in conclusione oportet extremitatem extremitati conuenire particulariter, sicut in præmissa medium conueniebat particulariter alteri extremitatum. Idem est, si sit particularis negatiua, quia extremitas disconuenit ab extremitate particulariter in conclusione, sicut medium ab extremitate in præmissa. Secunda regula est, si altera præmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam, cuius ratio est, quia quæ disconueniunt in tertio, oportet quod inter se disconueniant. Cum ergo extremitates disconueniant in medio, quia quod vni cōuenit alteri repugnat, necessario inter se disconueniunt, quare, cum conclusio sit ex extrēmitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & sic conclusio erit negatiua, altera præmissarum existente negatiua. Sed præmissarum quædam spectant ad primam figuram, quædam ad secundam, & quędam ad tertiam. Pro prima sunt duæ. Prima est, quod conclusio semper assimilatur maiori in qualitate, & minori in qua-

titate, cuius ratio est: quia conclusio est pars maioris quantum ad prædicatum, habet enim idē prædicatum cum maiori, & minoris quantum ad subiectum, qualitas autem est dispositio prędicati quasi formæ, quantitas autem est dispositio subiecti quasi materiæ. Vnde, cum conclusio participet prędicatum à maiori & subiectum à minori assimilatur maiori in dispositione prædicati & minori in dispositione subiecti. Secunda regula est, quod omnia problemata concluduntur per primam figuram: hoc est tam vniuersale quàm particulare, tam affirmatiuum quàm negatiuum. In secunda figura est vna regula, scilicet quod in ea non concluditur nisi negatiue. Cuius ratio est, quia oportet alteram præmissarũ esse negatiuã, vt ostensum est, & quãdo ita est, necesse est conclusionẽ esse negatiuã, In tertia est vna similiter, scil. quod omnis conclusio est particularis & nunquam vniuersalis. Cuius ratio est, quia licet duo conueniant in vno tertio etiam quod vniuersaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet quod illa duo interse totaliter conueniant vel sint idem: quod ideo est, quia contingit maiorem extremitatem in minus esse quàm minorem. Vnde in conclusione maior non prædicabitur de minori vniuersaliter. Vt omnis homo est risibilis, omnis homo est animal, non sequitur, ergo omne animal est risibile, sed bene, ergo quoddam animal est risibile.

Syllogismorum Modalium nonnullæ regulæ.

HAbitis ergo regulis cum suis rationibus, quæ rectificant syllogismos de inesse, restat breuiter tangere regulas rectificantes syllogismos de modo. Ad cuius euidentiam sciendum est quod triplex est syllogismus. Quidam constat ex propositionibus simplicis inhærentiæ, de quo dictum est. Quidam constant ex vtraque præmissa de modo Quidam ex altera de modo, & altera de inesse, & dicitur syllogismus mixtus. Si ex vtraque modali, aut erit ex vtraque de necessario, aut ex vtraque de contingenti. Sub necessario autem intelligitur & impossibile contrariè sumptum, id est, cum negatione apposita verbo. Vnde idem est necesse est esse, & impossibile est non esse. Idem enim est iudicium vtriusque. Sciendum etiam, quod hîc tam in præmissis quàm in conclusione semper accipitur contingens non necessariũ, quod dicitur in contingenti nato, & indefinito, seu ad vtrumlibet. Si ergo sit syllogismus ex vtraque de necessario saluatis regulis præhabitis in omni figura potest fieri bonus syllogismus concludens de necessario, & per consequens de inesse. Si vero fiat ex vtraque de contingenti semper fit in prima, seu ambæ sint affirmatiuæ, seu negatiuæ, seu altera tantum, hoc solo excepto, quod si maior sit vniuersalis, conclusio erit de contingenti, & non de inesse. Si autem fuerint ex vtraque negatiua conuersa minori vel vtraque in affirmatiuam, erit syllogismus. Est autem sciendum, quod omnes propositiones de contingenti non necessario habent affirmatiuam figuram, & conuertuntur, ad se inuicem affirmatiuæ negatiuis & è contra, vt probat

A Philosophus Primo Priorum. In secunda autem figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus cuius ratio ex superioribus patet, quia scilicet ex puris affir. in secunda figura non est syllogismus. Propositiones autem de contingenti, vt dictum est, affirmatiuæ sunt omnes in secunda figura. In tertia vero figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus nisi vtraque sit particularis. Si vero fiat syllogismus mixtus aut est ex vna de inesse, & altera de necessario, aut ex vna de contingenti, & altera de inesse, aut ex vna de necessario, & altera de contingenti: pluribus enim modis nō fit mixtio. B Sciendum ergo, quod in omni tali mixtione, scilicet de inesse & contingenti, semper de inesse debet accipi simpliciter, & non de inesse vt nunc. Dicitur autem propositio de inesse simpliciter, in qua prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quidditate eius quantum ad primum modum per se, seu non: sed fluat ex principiis eius, vt cum propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum. Dicitur, etiam de inesse simpliciter, quando prædicatur aliquod accidens commune, quod sequitur totam speciem secundum omne tempus, sicut nigredo inest coruo & Æthiopi. Quando autem nullo istorum modorum prædicatur aliquid de C subiecto est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo sit mixtio de inesse & necessario in prima figura est talis regula. Maiore existente de necessario & minori de inesse simpliciter & non vt nunc sequitur conclusio de necessario. Si autem è conuerso fiat scilicet maiore de inesse & minore de necessario, sequitur conclusio de inesse, & non de necessario: quorum ratio est, quia cum conclusio participet cum maiore in prædicato, vt dictum est: modus autem necessitatis & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ab subiectum, conclusio participabit eodem modo: quod non potest fieri, quando minor est de necessario, & maior de inesse, bene tamen tunc sequitur conclusio de D inesse. In plus enim est inesse simpliciter quàm necessariò. Quæ enim necessariò insunt, insunt simpliciter, & non è contra. In secunda vero figura est talis regula, vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse, sequitur conclusio de necessario. Si vero aliter fiat non sequitur de necessario, quia, si affirmatiua fuerit de necessario & negatiua de inesse, sequitur conclusio de inesse, cuius ratio est, quia secunda figura, quantum ad omnes suos modos, descendit à secundo modo primæ figuræ, in quo maior est vniuersalis negatiua, & in ipsum reducitur vt supra patet. Et ideo sicut ibi E oportebat vniuersalem negatiuam, quæ est maior, esse de necessario, vt sequeretur talis conclusio, ita in hac figura oportet quod talis negatiua post reductionem in prima sit maior. Ex quo patet, quod in quarto secundæ figuræ non potest fieri vniuersalis mixtio quantum ad conclusionem de necessario, cum non habeat aliquam vniuersalem negatiuam. In tertia figura est talis regula in modum affirmationis & negationis, vniuersali affir. vel neg. existente de necessario sequitur conclusio talis, aliter non, cuius potest reddi eadem causa, quæ & supra, quia post reductionem ad primam figuram vniuersalis fiet maior quam oportet in prima esse de necessario.

Per

Per quod patet, quod circa primum & secundum tertiæ fiunt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti accipiendo vtrobique de necessario. Sequitur de secunda mixtione, scilicet de inesse & contingentis. Ad cuius euidentiam sciendum, quod, vt dicit Philosophus Primo Priorum, contingens capitur vno modo vt etiam necessarium dicitur contingens, id est, non impossibile, alio modo vt etiam non necessarium. De his autem duobus modis dicitur contingens æquiuoce, sicut de duobus signis significatis. Alio modo capitur vt stat in sua communitate non respiciens hoc vel aliud tantum, sed indifferenter vtrumque, non tamen quod sit tertium significatum. Et hoc modo captum dicitur contingens possibile, seu secundum rationem suæ communitatis. Sicut clarius loquendo animal potest capi tribus modis. Vno modo pro rationali: & isti duo modi sunt eius differentiæ. Tertio modo potest considerari non pro hoc, aut pro illo tantum, sed pro sua forma vniuersali, inquantum scilicet est animal solum. Quod autem necessarium sit contingens probat Philosophus in Libro Peri hermenias. Quod autem hoc sit sic potest ostendi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario & non necessario, est solum, quod habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiæ, sicut dicitur de genere. Vtrumque autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet æquiuocè, quia necessarium habet possibilitatem semper actui coniunctam, aliud vero distantem ab actu, ideo vtrumque dicitur contingens. Hoc autem necessarium duas habet species. Vna est contingens natum, quod quidem habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliquando impeditur est non necessarium, sicut canescere in senectute. Alia est contingens infinitum, id est, indeterminatum vel incertum siue ad vtrumlibet. Dicitur autem sic, quia nullam causam habet, quare magis se habeat ad vnam partem quàm ad aliam, sicut habet contingens natum. Æqualiter enim potest esse & non esse. Et de isto dicit Arist. in Libro Peri hermenias quòd non sequitur ad necessarium.

(.·.)

SANCTI THOMÆ AQVINATIS TRACTATVS *DE SYLLOGISMO* DEMONSTRATIVO,

In quatuordecim capita diuisus.

De syllogismo demonstratiuo quid sit.

Cap. I.

RESTAT nunc dicere de demonstratione. Cùm enim scientia sit habitus conclusionis demonstratæ acquisitus ex ipsius speculatione, ad sciendum quid sit scientia, & quomodo acquiratur, necesse est scire quid est demonstratio: est autem demonstratio syllogismus procedens ex veris, necessariis, per se primis, propriis, per se notis, immediatis, & causis conclusionis. Sciendum, quòd demonstrationum quædam est propter quid, & quædam est quia. Vnde dicta diffinitio solùm conuenit demonstrationi propter quid. In prædicta autem diffinitione quædam sunt, quæ pertinent ad formam demonstrationis in hoc, quod dicitur esse syllogismus: quædam sunt quæ pertinent ad materiam demonstrationis, scilicet quod sit procedens ex veris, necessariis, &c. Vnde primo exponam particulas pertinentes ad materiam, de qua est demonstratio: secundo ponam ea quæ pertinent ad eius formam, scilicet qua figura vel modo talis syllogismus debeat fieri. Quod enim demonstratio procedat ex veris, necessariis, &c. hoc potest patere per finem suum, qui est scire. Cùm enim scire nihil aliud sit quàm cognoscere causam alicuius rei, & non solum causam vt causa est, sed vt est causa rei actu. Cognoscere enim causam alicuius rei, & non cognoscere effectum eius esse in actu, est cognoscere effectum in virtute: hoc autem non est scire effectum simpliciter, sed est scire solum secundum quid. Etiam, quia scire est per certitudinem cognoscere, oportet prædictum effectum necessario senper ad illam causam sequi. Conclusio ergo demonstrationis, cuius habitus est scientia seu scire habitualiter, oportet quod procedat ex talibus præmissis, quæ sint veræ & necessariæ causæ conclusionis.

Quid sit dici de omni, per se, primò, seu vniuersaliter. Cap. II.

AD inuentigandum autem dictas particulas diffinitionis demonstrationis pertinentes ad materiam, de qua est demonstratio, præmittenda sunt quædam necessaria. Quia enim præmissæ demonstrationis sunt vniuersales, ideo oportet scire quid est dici de omni, & quia in eis prædicatum dicitur per se de subiecto, ideo oportet scire quid est per se, & quid primo. Est autem dici de omni, vt hîc sumitur, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, nec est sumere aliquod tempus, in quo prædicatum tali subiecto non conueniat. Hæc est autem differentia inter hoc dici de omni, & illud quod in tractatu syllogismi dictum fuit. Nam ibi sumebatur dici de omni quandocunque aliqiud prædicatur vniuersaliter de aliquo subiecto, siue subiecto insit prædicatum necessariò & omni tempore, siue contingenter, vt nunc. Vnde in illa propositione, omnis homo currit, saluatur hoc modo dici de omni. Sed nunc sumitur dici de omni de eo quod semper in est subiecto, vt omnis homo est animal, non enim est dare aliquod tempus, in quo homo nō sit animal, patet ergo de dici de omni.

Per se autem dicitur quadrupliciter. Primo modo quando prædicatum est diffinitio, vel aliqua pars diffinitionis ipsius subiecti, vt omnis homo est animal rationale mortale, vel omnis homo est animal. Secundo modo dicitur per se, quando prædicatum est propria passio ipsius subiecti, in cuius diffinitione ponitur subiectum, vt omnis homo est risibilis. In diffinitione enim risibilis ponitur homo, non vt pars eius essentialis, sed vt aliquid extra essentiam suam, sine quo cognosci non posset. Cum enim esse accidentis dependat à subiecto, oportet quòd diffinitio, quæ significat esse ipsius, contineat in se subiectum. Tertio modo dicitur aliquid esse per se quod significat aliquid solitarium, sicut singulare, quod est in genere substantiæ, vt Socrates & Plato. Album vel ambulans isto modo non dicitur per se, cùm non intelligatur aliquid solitariū per se existens. Dicendo enim album, dico accidens & subiectum, sed cum dico Socrates, dico aliquid solitarium, & sic dicitur per se. Sciendum est autem, quod iste modus non est modus prædicandi per se, sed est modus essendi. Quarto modo prædicatur aliquid per se, quando aliquid dicitur de aliquo, quod est immediata & necessaria causa ipsius, sicut dicimus quod interfectus interfectione interijt. Interfectio enim est immediata & necessaria causa ipsius interius, & sic patet de per se.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quando prædicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatum non possit inueniri extra subiectum, nec subiectum extra prædicatum, sicut cum dicimus, homo est risibilis. Ita enim se habet risibile ad hominem, quod de quocunque dicitur risibile de eodem dicitur & homo, & è conuerso. Vnde dicendo, Socrates est risibilis, licèt modò risibile prædicetur de Socrate in

A secundo modo dicendi per se, non tamen prædicatur primo, quia de pluribus prædicatur quàm de Socrate. Philosophus tamen hoc quod dictum est prædicari primo vocat vniuersale, non tale, vniuersale, de quo in primo tractatu dictum est, sed qua prædicatum de subiecto, & subiectum de prædicato potest vniuersaliter prædicari. Ex his patet quomodo se habent ista tria, scilicet dici de omni, per se, & vniuersale.

Nam omne quod primo seu vniuersaliter prædicatur, prædicatur per se, non tamen è conuersio. Risibile enim primo per se prædicatur de homine, Licet autem risibile prædicetur per se de Socrate, non tamen prædicatur primo. B Similiter etiam quod per se prædicatur, dicitur de omni, non tamen omne quod dicitur de omni, dicitur per se. Nam dicendo, omne animal est homo, est prædicatio de omni, non tamen per se.

Quòd demonstratio procedit ex veris & necessariis. Cap. III.

HIs visis videamus partes diffinitionis demonstrationis supra positæ. Dicitur enim ibi, quod demonstratio procedit ex præmissis veris. Quod autem sit verum, dictum est supra. C Ad hoc autem, quod conclusio sit vera ex præmissis, sicut ex causis, opertet præmissas esse veras Licet enim ex falsis possit concludi verū, tamē veritas cōclusionis est ex præmissis. Dicimus enim, omnis homo est lapis, omnis Margarita est homo, ergo omnis Margarita est lapis, cōclusio modo est v. [illegible] licet præmissæ sint falsę. Et quia omnis causa assimilat sibi effectum, falsitas dictarum propositionum non potest esse causa veritatis conclusionis, & ideo in primo Priorum dicit Philophus, quòd verum concluditur ex falsis non propter quid, sed quia. Patet ergo, quòd demonstratio procedit ex veris. D Deinde dicitur quod demonstratio procedit ex præmissis neccessariis, quæ autem sit propositio necessaria dictum est in tractatu syllogismorum. Notandum quòd conclusio demonstrata oportet quod sit necessaria Si enim scientia dicit certitudinem, quæ non potest esse de contingentibus vt contingentia sunt, sed solum de necessariis oportet quòd conclusio, cuius habitus est scientia, sit necessaria. Hoc supposito sciendum est, quòd licet conclusio necessaria possit concludi ex præmissis contingentibus, vel ex altera ad minus, vt supradictum est, non E tamen potest sciri ex præmissis contingentibus, sed ex necessarijs. Si enim scire vt supra dictum est, est causam rei necessariam cognoscere, si medium contingenter se habebit ad extremitates, non erit ei necessarium, & per consequens poterit remoueri conclusione necessaria stante, non ergo erit causa conclusionis. Ad hoc ergo quòd sit causa conclusionis necessario debet se habere ad ambas extremitates, & sic ambæ præmissæ erunt necessariæ. Patet ergo quod demonstratio procedit ex præmissis necessariis.

Quòd

Quòd demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, & non per accidens.

Cap. IV.

DEinde dicitur, quòd demonstratio procedit ex his quæ sunt per se, & non per accidens. Sciendum, quod in demonstratione affirmatiua potissima medium est diffinitio subiecti, simul sumpta cum diffinitione passionis. Vnde in maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimuntur principia ipsius passionis. Vt enim in primo tractatu dictum est subiectum comparatur ad primam passionem non solum in ratione causæ materialis, sed etiam in ratione causæ efficientis. Diffinitio ergo subiecti simul sumpta cum diffinitione passionis exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam, hæc autem est quartus modus dicendi per se vt supradictũ est, in minori autem propositione prædicatur diffinitio de subiecto, & hæc est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & hæc est secundus modus dicendi per se. Verbi gratia, si vellemus demonstrare, quòd omnis quaternarius numerus est par, sic fit. Omnis multitudo mensurata per vnum, cuius per se non est medium est par, sed omnis quaternarius numerus est talis multitudo, ergo omnis quaternarius numerus est par. Hîc subiectum est quaternarius numerus, passio vero eius est par, seu paritas, medium vero, quod fuit sumptum, dicit diffinitionem numeri, quæ est multitudo mensurata per vnum, & dicit diffinitionem paris, quia paris secundum se non est medium. In maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimitur diffinitio sua, & sic est quartus modus dicendi per se. In minori propositione diffinitio subiecti prędicatur de suo subiecto, & sic est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & est secundus modus dicendi per se. Patet ergo quòd demonstratio procedit ex his quæ sunt per se. Ratio communis huius fit sic. Syllogismus, qui procedit ex necessariis, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed ex his, quæ sunt per se, sed vt dictum est, demonstratio procedit ex necessariis, ergo demonstratio procedit ex his quæ sunt per se.

Quòd demonstratio procedit ex primis & immediatis. Cap. V.

DEinde dicitur, quod demonstratio procedit ex primis. Vbi nota, quòd in demonstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione. In præmissis autem vel prædicatur diffinitio de subiecto, vel propria passio de diffinitione subiecti & sua. Hæc autem omnia conuertibilia sunt, & hoc est prædicati primo, vt supradictum est. Et propter hoc demonstratio superius posita non est potis-

A sima, concluditur enim par de numero quaternario, in plus enim se habet par, quam numerus quaternarius, quia dicitur de senario, octonario, & cæteris. Conuenit autem par adæquatè alicui communi numero, qui est innominatus, & de illo si haberet nomen prædicatur per se & primo, & de illo posset fieri demonstratio potissima. Sicut dicimus, quòd habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per se primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis enim triangulus habet tres angulos. Non autem conuenit isocheli primo, quia non omne habens tres angulos est isocheles. Tales propositiones demonstrationum sunt immediatæ. B Mediata enim propositio est illa, in qua prædicatum inest subiecto propter aliquid prædicatum, quod subiecto per prius conuenit sicut risibile Socrati, quia per prius conuenit homini. Immediata autem propositio est illa, in qua prædicatum non propter aliud conuenit subiecto: sic risibile conuenit diffinitioni hominis, & omnis propria passio diffinitioni sui subiecti & suæ. Patet ergo quòd demonstratio procedit ex primis principiis & immediatis. Sciendum quòd differt primum, & immediatum. Nam non omne quod primo inest dicitur immediatum. Risibile enim primo inest homini, sed non immediate, quia per prius inest diffinitioni hominis, & suæ aliter: diffinitio non esset medium C ad concludendum risibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate inest, primo inest, homo enim immediate inest Socrati, non tamen primo, quia de pluribus dicitur homo quàm Socrates. Vnde præmissæ demonstrationis oportet quòd vtrumque habeant. Sciendum etiam, quòd cum prima principia in demonstratione aliquando sint mediata quia per aliquod medium possunt demonstrari, tamen demonstrator accipit ea vt immediata & indemonstrabilia. Non enim sunt demonstrabilia in illa scientia, de qua est demonstratio, D sed in scientia superiori, & ideo licet habeant medium, tamen accipiuntur vt immediata.

Quod demonstratio procedit ex propriis, & non ex Extraneis, nec ex communibus.

Cap. VI.

DEinde dicitur, quod demonstratio procedit ex propriis. Vbi nota, quòd proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia non est ex- E traneum, & aliquando dicitur esse proprium, quia non est commune. Vtroque autem modo procedit demõstratio ex propriis, quia non ex extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis sciendum, quòd in demõstratione sũt tres termini, sicut in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, quæ est propria passio, minor extremitas, quæ est subiectũ, & medium, quod est diffinitio subiecti cum diffinitione passionis. Si autẽ mediũ esset extraneũ à maiori vel minori extremitate, quòd scilicet non esset diffinitio vtrumque comprehen-

dens, tunc maior extremitas non prædicatur de A eo per se, nec ipsū de subiecto per se prædicaretur, sed probatū est, quòd in maiori propositione maior extremitas prędicatur per se de medio in quarto modo dicēdi per se, & in minori propositione prędicatur mediū de minori extremitate per se in primo modo dicendi per se, ergo nullo modo demonstratio procedit ex extraneis, sed ex propriis. Sciendum, quòd licet in demonstrationibus non sit descensus ex vno genere in aliud genus extraneum, tamen nihil prohibet aliquando subiectum vnius demonstrationis contineri sub subiecto alterius demonstrationis, & contrahere illud. Verbi gratia, dato B quòd demonstraretur hæc passio, scilicet sensitiuum per diffinitionem animalis de ipso animali, si eadem passio demonstraretur de homine per idem medium vel per medium contractum ad diffinitionem hominis, tunc vna demonstratio fieret sub alia demonstratione, & esset subiectum sub subiecto. Sciendum etiam est, quòd talis contradictio aliquando est in eodem genere simpliciter, sicut dictum est de animali & de homine, quia aliquando contrahitur ad hominem per aliquam differentiam extraneam, aliquando vero talis contractio seu descensus fit in eodem genere secundum quid, quia subiectum contrahitur per differentiam C extraneam, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus est extraneus à genere numeri. Vnde linea, quæ est simpliciter subiectum Geometriæ, & linea visualis, quæ est subiectum perspectiuæ, non sunt simpliciter vnius generis, sed solum secundum quid, & similiter se habet de numero, qui est subiectum Arithmeticæ, & de numero sonoro, qui est subiectum Musicæ. Et ideo, quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineam visualem fit quoddammodo descensus in aliud genus. Vnde in demonstratione, quæ fit in scientia perspectiua, & in Musica proceditur quodammodo ex principiis extraneis. Patet ergo qualiter demonstratio D procedit ex principiis seu præmissis propriis, & non extraneis. Quod etiam procedat ex propriis, & non ex communibus, sciendum, quod in demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædam vero virtualiter. Quædam vero principia dicuntur dignitates, seu communes animi conceptiones, quia ita naturaliter intellectus noster inclinatur per lumen suum ad ea cognoscenda, quod statim cognitis terminis cognoscit illa principia, vt omne totum est maius sua parte. Nam statim, quod ratio cognoscit, quid est pars, cognoscit hoc esse verum, scilicet omne totum est maius sua parte. Ista autem principia seu propositiones primę E sunt maius & minus communia. Vnde illud principium commune, de quolibet dicitur esse vel non esse, est cōmune in omni ente, sed istud principium, omne totum est maius sua parte, solum conuenit enti corporeo & non substantiis separatis, quæ nec totum habent, nec partem, & sic se habet de multis aliis. Vnde dicta principia non intrant actu demonstrationes, quę fiunt in scientiis, sed virtute, quando enim dico quancunque propositionem, primum intrat in eam virtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum est, vel quia homo est, vel non

est, ergo hoc principium, scilicet de quolibet dicitur esse vel non esse, virtute est in qualibet præmissarum demonstrationis, & sic est de aliis principiis minus communibus respectu demonstrationum, in quibus sunt virtute. Vnde dicere, quod demonstrationes non procedunt ex his principiis virtute, falsum est. Sed dico, quod talia principia communia actu non intrant demonstrationem. Vnde ille, qui voluit demonstrare quadraturam circuli per principia communia sic arguendo, Vbi inuenitur maius & minus, ibi inuenitur æquale, sed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur æquale; male demonstrauit. Ratio est. Nam vt supra probatum est, demonstratio procedit ex primis & immediatis, sed vtendo istis principiis, ambæ propositiones demonstrationis non erunt immediatæ & primæ, quoniam esse maius vel minus circulo non solum conuenit quadrato, sed etiam triangulo & multis aliis figuris, non ergo in ista propositione est primum, seu quod primo inest. Nec est immediata, quia per multa media posset hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonstratio. Alia vero principia demonstrationis sunt, quæ actu intrant demonstrationem, quæ etiam dicuntur positiones, suppositiones & diffinitiones. Ad sciendum autem hęc nomina, nota, quod quicquid in demonstratione ante conclusionem ponitur dicitur positio, eo, quod posita est ante conclusionem. Positionum autem quædam non assumuntur esse vel non esse, & talis est diffinitio, non enim dicitur diffinitio ista, homo est animal rationale mortale, sed diffinitio solum est hoc, scilicet animal rationale mortale, sine hoc quod addatur sibi esse vel non esse, & talis diffinitio est positio. Aliquando positio assumit esse vel non esse, vt cum dicimus, homo est animal rationale mortale, & hæc dicitur suppositio. Sciendum, quod tales suppositiones non sine causa dicuntur suppositiones. Vbi nota, quod propositio per se nota dicitur, in qua prędicatum est de ratione subiecti, tales autem debent esse præmissę demonstrationum, vt infra dicetur. Sciendum, quod aliquarum propositionum termini sunt in communi omnium notitia, vt sunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiusmodi quæ pertinent ad primas conceptiones intellectus, quæ statim vt audiuntur cognoscuntur. Vnde propositiones, quæ ex eis fiunt, non solum sunt per se notę in se, sed etiam quoad nos, vt de quolibet dicitur esse vel non esse. Vnde tales non dicuntur suppositiones. Aliæ vero propositiones sunt in quibus licet prædicatum sit de diffinitione subiecti, tamen diffinitio subiecti non est omnibus nota, & per consequens non est omnibus notum, quod prædicatum sit de eius diffinitione, sicut ista, omnes anguli recti sunt æquales. Æquale enim est de diffinitione anguli recti. Est enim angulus rectus, qui causatur ex linea recta perpendiculariter cadente super lineam rectam, ita quod ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo nō omnes hoc sciunt scilicet quod ęquale sit de diffinitione anguli recti, ideò hoc supponitur, & propter hoc dicitur suppositio. Alio modo propositio demōstrationis potest dici suppositio. Nam quædā propositiones

tiones sunt, quæ probantur per principia superioris scientiæ, vt infra ostendetur, & ideo inferior scientia, oportet quòd supponantur. Et quia ex talibus principiis seu præmissis propriis procedit demonstratiō, quia actu intrant in ea, ideo procedit ex propriis, non ex communibus. Patet ergo quomodo demonstratio procedit ex propriis, &c.

A

Quòd demonstratio procedit ex per se notis. Cap. VII.

DEinde dicitur, quòd demonstratio procedit ex per se notis. Per se nota enim dicuntur propositiones, in quibus prædicatum est de diffinitione subiecti, vel immediate causatur ex principiis eius. Sed ea, ex quibus procedit demonstratio, sunt huiusmodi nam in maiori propositione prædicatur propria passio de diffinitione subiecti, & sua, quæ est immediata causa sui, seu exprimit immediata principia eius, in minori vero prædicatur diffinitio de subiecto, ergo demōstratio procedit ex per se notis. Sciendum, quòd quædam propositiones sunt per se notæ in se, & non quoad nos, sicut hæc, omnis febricitans habet pulsum excitatum. Licet enim hoc sit notum in se, quia febris est causa excitationis pulsus, tamen non est per se notum quoad nos, sed è conuerso cognoscimus febrem per excitationem pulsus. Ex talibus autem per se notis, non procedit demonstratio. Si enim propter quod vnūquodq; tale & illud magis, propter præmissas autem innotescunt nobis conclusiones, ergo oportet quòd præmissæ sint nobis magis notæ. Vnde conclusiones nullo modo possent nobis fieri notę nisi pręmissæ essent nobis magis notæ. Demonstrationes autem fiunt, vt conclusiones fiant nobis notæ, ergo demonstrationes procedunt ex notioribus quoad nos. Quædam autem propositiones sunt per se notæ & in se quoad nos, vt omnis numerus, cuius per se non est medium, est par, quia omnis numerus, qui non habet secundum se medium, dicitur par, & è conuerso, & ex talibus procedit demonstratio. Patet ergo, quod demonstratio procedit ex per se notis & notioribus nobis. Ex prædictis potest concludi, quòd demonstratio & scientia, quæ est habitus conclusionis demonstratæ, semper fit de incorruptibilibus & sempiternis. Vbi enim saluatur dici de omni, oportet quod illud sit incorruptibile & sempiternum. Sicut enim supra dictum est, dici de omni dicitur, quod non aliquando inest, & aliquando non inest, semper inest, corruptibilia aut non sunt semper in eis, ergo non saluatur dici de omni, sed solum in sempiternis. Sed in demonstratione potissima, quę habet ambas propositiones vniuersales, saluatur in omnibus dici de omni, ergo demonstratio est de incorruptibilibus & sempiternis. Apparet etiam quod diffinitio est sempiternorum. Licet enim incorruptibilia diffiniantur, non tamen diffiniuntur inquantum corruptibilia sunt. Solum enim particularia sunt corruptibilia, particulare autem non diffinitur. Vnde diffinitio est corruptibilium per accidens, sempiternorum autem est per se. Sciendum, quod quædam sempiterna seu æterna, vt ad propositum demonstrationis pertinet, non sunt semper secundum tempus, sunt autem per compositionem ad causam. Quia nunquam deficit quin posita tali causa ponatur effectus, sicut defectus solis nunquam deficit quin interposita luna inter nos & solem sit, tamen defectus solis non est semper nisi tunc. Quædam vero non sunt semper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad causam, quæ impediri potest. Non enim semper ex semine hominis generatur homo cum duobus oculis, sed quandoque deficit propter impedimentum causæ agentis vel materiæ. In vtrisque autem sic ordinandæ sunt demonstrationes ad hoc quod sint ex sempiternis, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus vel ex parte temporis vel ex parte causæ. Patet ergo quòd demonstratio est ex sempiternis tam in præmissis quàm in conclusione. Scientia ergo, quæ est habitus conclusionis demonstrationis, est ex sempiternis.

B

C

D

Quòd demonstratio procedit ex causis conclusionis. Cap. VIII.

DEinde dicitur, quod demonstratio procedit ex causis conclusionis, quod dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd præmissæ sint causa quod maior extremitąs insit minori, & hoc non solum est verum in demonstratione, sed etiam in omni syllogismo, in quo ex veris concluditur verum. Vnde in isto syllogismo, scilicet omnis homo currit, Socrates est homo, ergo Socrates currit, dato quod hoc sit verum scilicet omnis homo currit, & Socrates est homo, sequitur necessario vt effectus, quod Socrates currit. Alio modo intelligi potest quod pręmissæ sint causa conclusionis, quia in eis continetur causa tam subiecti quàm etiam prædicati ipsius conclusionis, & sic hoc solùm cōuenit demonstrationi. Sciendum quod, quia vt supra dictum est, scire propter quid, est causam rei cognoscere, medium autem, quod est in demonstratione, quæ est syllogismus faciens scire, est diffinitio subiecti & passionis, omnis autem bona diffinitio datur per aliquam causam, ergo medium, quod stat in præmissis, est causa subiecti & passionis, aliter tamen subiecti, & aliter passionis. Vbi sciendum est, quod cum quatuor sint causæ, scilicet materialis, formalis, efficiens & finalis, à qualibet harum potest sumi diffinitio, verbi gratia, dicendo domus est cooperimentum cum lapidibus, cæmento, & lignis, est diffinitio per causam materialē. Si vero dicatur. Domus est cooperimētum quadratum, longum & altum, erit diffinitio per causam formalem: si vero dicatur domus est cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per causam efficientem. Si vero dicatur, domus est cooperimentum prohibēs nos à pluuiis, frigore, & calore, erit diffinitio per causam finalem. Cum ergo subiectū per tot causas possit diffiniri, mediū quod est eius diffinitio, vt dictū est, se habebit ad illud in habitudine tot causarū. Respectu vero passionis habet se

E

medium in habitudine duarum causarum, scilicet materialis & efficientis. Subiectum enim vt dictum est, comparatur ad propriam passionem, & vt subiectum & vt efficiens, & eodem modo se habet diffinitio subiecti respectu passionis. Sciendum, quòd quia causę habent ordinem adinuicem, ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma enim sumitur ratio materiæ, quia talem oportet esse materiam qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formæ: quia enim omne agens agit sibi simile, oportet quod secundùm modum agentis sit modus formę, quæ ex actione sequitur. Ex fine vero sumitur ratio efficientis, quia omne agens agit propter finem, oportet ergo, quòd diffinitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex alijs causis. Et quæ sumitur ab agente, aliarum duarum. Et quæ sumitur à forma, eius quę sumitur à materia, ideo diffinitio, quæ sumitur à materia, potest demonstrari per causam finalem, & sic de alijs. Et propter hoc dicit Philosophus Primo Posteriorum, quòd diffinitio vel est conclusio demonstrationis, scilicet quando est per talem causam, quæ concludi possit ex diffinitione, quæ fiat per aliam causam. Vel est principium demonstrationis, scilicet quando est è conuerso ex causa, quę sit ratio & causa probatiua alterius. Vel est demonstratio sola positione seu ordinatione differens, scilicet quando tales duas causas cōprehendit. Et sic patet de partibus diffinitionis demonstrationis, quas continet eius materia.

Quod demonstratio potissima affirmatiua sit solum in prima figura & in primo modo eius.

Cap. IX.

NVnc restat dicere de eius forma. Nam in eius diffinitione dictum est quòd est syllogismus. Vbi nota, quòd demonstratio aliquando est affirmatiua, aliquando negatiua. Demonstrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum, quædam sunt potissimæ, quędam vero non potissimæ. Potissimæ dicuntur illæ, in quibus obseruantur omnia illa, quę de demonstratione dicta sunt nullo omisso, si vero aliquid omitteretur, non esset potissima. Vnde videndum est in quibus figuris fiant demonstrationes potissimæ, & primo affirmatiuæ. Sciendum, quòd demonstratio potissima affirmatiua debet fieri solum in prima figura, & in primo modo eius. Quod sic potest patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demonstratio debet fieri propter quid, vbi medium est causa passionis & subiecti, ita quod præmissæ sint per se, in quibus conuenienter potest medium assignari causa passionis & subiecti. Sed hoc non potest fieri nisi in prima figura, nam in secunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia vero figura etsi concludi potest affirmatiua, tamen quia medium in vtraque propositione subijcitur, in minori propositione, in qua subiectum prædicaretur de sua diffinitione, non esset prædicatio in aliquo modo dicendi per se, quod non contingit in prima figura, in qua in minori propositione prædicatur diffinitio de subiecto, vt dictum est, ergo in sola prima figura fit demonstratio potissima affirmatiua. Etiam oportet quòd fiat in primo modo eius, vt enim supra dictum est in demonstratione potissima tam in præmissis quàm in conclusione saluatur dici de omni & primum, quod non posset fieri nisi omnes essent vniuersales, sed hoc solum fit in primo modo primæ figurę, ergo solum in eo potest fieri demonstratio potissima. Demonstrationes vero nō potissimæ possunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuam. Patet ergo in qua figuram in quo modo potest fieri demonstratio potissima affirmatiua.

Quòd demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo secundæ figuræ.

Cap. X.

AD sciendum autem qualiter debeat fieri demonstratio potissima negatiua videamus, vtrum talis demonstratio possit esse. Dico, quòd licet in demōstratione negatiua non possint esse, nec seruari omnia supra dicta de demonstratione, non enim potest in propositione negatiua aliquid per se prædicari, cùm dici per se sit affirmatiuæ, tamen sufficit in tali demonstratione, quòd præmissæ sint necessariæ, & immediatæ. Qualiter autem tam affirmatiuæ quàm negatiuæ sint necessariæ dictum est in tractatu syllogismorum, & qualiter affirmatiua sit immediata dictum est supra. Restat ergo dicere qualiter negatiua sit mediata, vel immediata. Notandum, quod quando aliquid negatur de aliquo & è conuerso, & de altero termino aliquid potest vniuersaliter prædicari, de quo alter terminus potest negari, tunc propositio vniuersalis negatiua formata ex primis duobus terminis potest demonstrari mediante illo, qui prædicatur vniuersaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. Verbi gratia homo potest negari de lapide & è conuerso, vt nullus homo est lapis, & quia de homine potest prædicari aliquid vniuersaliter, scilicet animal, dicimus enim omnis homo est animal, & de animali potest negari lapis, ergo illa propositio, scilicet nullus homo est lapis, est mediata. Potest enim probari per medium sic, nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo, est lapis. Et idem sequitur, si aliquid potest prædicari vniuersaliter de lapide, quod possit negari de homine vel de quo posset homo negari. Erit ergo propositio negatiua immediata, quādo duo termini negati abinuicem ita se habebunt, quòd neuter eorum habebit aliquid, quod de ipso vniuersaliter prædicetur, quod ab altero termino negari possit, vel ille terminus ab eo, verbi gratia, nulla substantia est quantitas, ista est immediata, nullus enim terminus potest vniuersaliter prædicari de substantia, qui negatur de quantitate, de substantia enim prædicatur vniuersaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter etiam duę diffinitiones duarum specierum sub aliquo genere immediatę

immediate contentarum faciunt propositioné A negatiuam immediatam, vt est ista, nullum animal rationale mortale est animal irrationale mortale, animal enim rationale mortale est diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale est diffinitio bruti, brutum autem & homo immediate sunt sub animali. Et idem erit de duabus differentiis ex opposito diuidentibus idem genus, vt nullum rationale est irrationale. Secus autem est de speciebus per illas differentias constitutis, vt nullus homo est brutum, quia supra hominem est aliquid quod posset negari de bruto, scilicet rationale, & supra brutum est aliquid, quod posset de homine negari, B scilicet irrationale, ideo sunt immediatæ, licet non proprie possit dici quòd rationale sit supra hominem, nec irrationale supra brutum, & ideo non proprie sunt mediatæ. His habitis statim potest sciri qualiter fiat demonstratio negatiua, in qua figura. In tertia enim figura, quia non concluditur vniuersalis negatiua, in ea non potest fieri talis demonstratio potissima. Vnde, quia in prima & secunda figura potest concludi vniuersalis negatiua, in vtraque potest fieri talis demonstratio eam concludens, sed potissima solùm potest fieri secundo modo secundæ figuræ. Ratio est, quia licet scientia sit de vero, non tamen de omni vero, quantum- C cumque syllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo sic, omnis habitus est qualitas, omnis virtus est habitus, ergo omnis virtus est qualitas, licet talis conclusio sit vera, & ex veris & immediatis & necessariis, & per se, non tamen per se ea causabitur scientia, sed in demonstrationibus affirmatiuis solum causatur scientia ex conclusionibus veris, quarum præmissæ sunt veræ, & immediatæ & huiusmodi, vt dictum est, sunt in quarum conclusionibus prædicatur propria passio de subiecto proprio. Sic etiam in demonstratione negatiua non causabitur scientia ex habitu eius conclusionis, dato quòd conclusio sit vera, & concludatur ex immediatis nisi propria passio vere negetur de eo quòd non D est sibi subiectum. Vel ab eo quòd non exprimit causam suam, sicut exprimit diffinitio proprii subiecti, & talis vere erit demonstratio potissima, hæc autem non poterit fieri ex propositionibus immediatis nisi in secundo modo secundæ figuræ sic. Omne risibile est animal rationale ad apprehensionem conuenientis emittens spiritum dilatando os, sed nullum irrationale est tale animal rationale ad apprehensionem, &c. ergo nullum irrationale est risibile. Certum est, quod maior est immediata, nam in ea prædicatur diffinitio passionis & subiecti de ipsa passione. Minor etiam est immediata, vt dictum est. In conclusione vero remouetur passio ab eo, quòd non est sibi subie- E ctum. Hoc autem non posset fieri in prima figura, nec in primo modo secundæ figuræ. Si enim in prima figura diceretur sic, nullum irrationale est risibile, omne brutum est irrationale, ergo nullum brutum est risibile, tunc maior non esset immediata. Et si fieret syllogismus in primo modo secundæ figuræ, licet præmissæ possent esse immediatæ, non tamen concluderetur remouendo passionem à subiecto, sed è conuerso sic. Nullum irrationale est animal rationale, sed omne risibile est animal rationale, ergo nullum risibile est irrationale. Potest etiam fieri demonstratio particularis negatiua in quarto modo secundæ figuræ. Et sic patet de forma demonstrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonstratione propter quid.

Quòd demonstratio Quia procedit ab effectu ad causam, vel à causis remotis ad effectum.

Cap. XI.

Nunc dicendum est de demonstratione quia. Vbi primo videndum est quid significetur per hoc quòd dicitur propter quid, & quid per hoc quòd dicitur quia. Notandum, quod de re quatuor scire possumus, scilicet quid est, an est, quia est, & propter quid est. Ad quæ intelligenda sciendum est, quod cum scientia non sit nisi verorum, verum autem & ens conuertuntur, de esse ergo erit scientia. Vt autem dictum est in tractatu de prædicamẽtis, duplex esse inuenitur in rebus, scilicet esse essentiæ, & esse actualis existentiæ, & quia esse essentiæ dicitur quidditas seu quid est res, ideo cum scimus esse essentiæ alicuius rei, dicimur scire quid est de ipsa. Esse autem actualis existentiæ aliter se habet in substantia & aliter in accidente. Quia enim accidentis esse est inesse, scire autem esse actualis existentiæ subiecti est solum scire quòd actu sit, & hoc est scire de ipso an est. Sed scire de accidente esse actualis existentiæ est scire de ipso, quia est. Vnde scire quia est, nihil aliud est quam scire hoc inesse huic. Et quia aliquando aliquid inest alicui propter aliquam causam, ideo scire illam causam est scire propter quid. Patet ergo quod scire quia est, de aliqua re, est scire ipsam inesse alicui ignorando causam quare insit, scire autem propter quid est scire aliquam rem inesse alicui, & scire causam quare sibi insit. Demonstratio ergo propter quid est illa, in qua manifestatur causa quare prædicatum inest subiecto in conclusione. Demonstratio vero quia dicitur illa in qua concluditur aliquid inesse subiecto alicui, non tamen assignatur causa quare sibi insit. Vt autem dictũ est supra ad demonstrationem propter quid requiritur vt procedat ex causis, & ex mediatis. Non enim sufficit scire causam, sed quoniam est causa eius quod scitur, si erit causa immediata. Demonstratio ergo quia, erit vel quia non procedit ex causis, vel quia non procedit ex immediatis, sed ex causis remotis. Quantum ad primum, sciendum quòd, vt dictum est, demonstratio dicitur causa innotescendi, scilicet vt per præmissas nobis innotescat conclusio, hoc autem fieri non posset, nisi præmissæ essent nobis magis notæ, & hoc est necessarium, vt scilicet demonstratio procedat ex notioribus quoad nos. Contingit autem aliquando vt immediatus effectus sit nobis magis notus quàm causa, ideo in talibus oportet demonstrationẽ procedere ab effectu ad causam, verbi gratia, moueri & sentire est immediatus effectus habentis animam sensitiuam, & est magis notum nobis quòd aliquid moueatur & sentiat, quia hoc sentimus, quàm hoc quod habeat animam sensitiuã. Et ideo si procedatur sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed

A omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal habet animam sensitiuam. Modo concluditur de animali, quod habet animam sensitiuam, non tamen per causam, sed per effectum, qui est moueri & sentire. Si vero fieret demonstratio & conclusio, esset demonstratio propter quid sic. Omne habens animam sensitiuam mouetur & sentit, sed omne animal habet animam sensitiuam, ergo omne animal mouetur & sentit. Sciendum, quod tales demonstrationes quia, aliquando sunt in talibus terminis, quæ omnes sunt conuertibiles inter se, scilicet medium, maior extremitas, & minor extremitas, sicut est in terminis prædictis. B Omne enim animal mouetur & sentit, & habet animam sensitiuam, & omne quod mouetur & sentit, & habet animam sensitiuam, est animal, & omne quod habet animam sensitiuam est animal, & mouetur & sentit, & in talibus terminis fiunt demonstrationes vniuersales. Aliquando autem accidit quòd medium, scilicet effectus, puta moueri & sentire, si habet in plus quàm minor extremitas, & adhuc fit syllogismus siue demonstratio conueniens sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed omnis homo mouetur, & sentit, ergo omnis homo habet animam sensitiuam, homo enim in minus se habet quàm quòd mouetur & sentit, si vero medium in minus se habet quàm minor extremitas, non fit C demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit, habet animam sensitiuam, omne corpus mouetur & sentit, hæc est falsa. E contrario autem si medium se habet in minus quàm maior extremitas, fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit est corpus, omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal est corpus. Si vero medium in plus se habet quàm maior extremitas non fit demonstratio. Ex effectu enim qui est ex pluribus causis non potest concludi vna causa, sicut sic, ex moueri & sentire non posset concludi rationale. Patet ergo de demonstratione quia, quę procedit ab effectu ad concludendum causam. D Ex causis autem remotis procedit demonstratio quia in eadem scientia & in diuersis. In eadem scientia, sicut demonstratio Anacharsidis, quæ talis fuit. Vbicunque non sunt vites, non sunt syllabatores seu cantores, sed apud Scythas non sunt vites, ergo apud Scythas non sunt syllabatores seu cantores. Certè licet vites sint causa cantus, tamen sunt causa multum remota. Vites enim sunt causa vuarum, vuæ vero sunt causa vini, vinum autem est causa lætitiæ, & lætitia est causa cantus certum est, quòd talis demonstratio est quia. Non enim sic demonstrando cognoscere possumus per causam immediatam quare Scythæ non cantant, sed per multas alias E demonstrationes intermedias factas, & sic per eam nescitur propter quid, sed quia, &c.

Quòd in demonstratione aliqua sunt præcognita ante conclusionem, & alia qua sunt cognita postquam demonstrata est. Cap. XII.

AD cognoscendum autem qualiter fiat demonstratio quia in aliis scientiis sciendum est, quod in qualibet demonstratione in quacunque scientia fiat antequam conclusio demonstretur aliquid præscimus, & aliquid de ea scimus postquam demonstrata est. Vt enim dictum est in demonstratione sunt tres termini, scilicet subiectum, passio, & diffinitio vtriusque, est medium & sunt in prima principia, seu dignitates in virtute. Vnde antequam demonstremus præscimus de dignitatibus quia vere sunt. Non enim possunt complexa diffiniri, cum autem dignitates sint complexæ, ergo non possunt diffiniri, de eis ergo non possumus scire quid sunt, nec per consequens ante demonstrationem præscire quid est de ipsis, sed præscimus de eis quia sunt, debent enim credi esse vera, ita enim sunt nota lumine naturalis rationis, quòd cognitis terminis cognoscimus, quia vera sunt, vt supra dictum est, nec scimus de eis propter quid, cùm sint primæ animi conceptiones. De passione autem præscimus quid est, quia diffinitionem habet, quam oportet præcognoscere antequam fiat demonstratio. Nisi enim demonstrator præsciat medium, nunquã syllogizabit, medium autem in demonstratione est diffinitio subiecti & passionis. De ipsa passione autem non possumus præscire, quia est, scilicet esse actualis existentię ipsius. Cum enim accidentis esse sit inesse, præscire illam inesse est scire ipsius esse actualis existentiæ, & sic antequam demonstremus eam sciremus demonstrationem ipsius. Nam demonstratio nihil aliud ostendit nisi passionem inesse subiecto, vt dictum est: hoc autem est falsum, non ergo de ea præscimus quia est. De subiecto autem præscimus quid est, quia iam oportet præscire medium, vt dictum est eius autem diffinitio simul cum diffinitione passionis est medium. Præscimus etiam de ipso quia est, de ipso enim quod actu non est nihil sciri potest, & dico esse actu, tam in se quàm in suis causis. Licet enim rosa iam actu non sit, quia tamen est in causa sua possumus de ipsa aliquam passionem demonstrare. Patet ergo quid in demonstratione præscimus. Quid autem de ipsa scimus, postquam facta est, ad hoc videndum nota, quòd in demõstratione sunt præmissæ & est conclusio. Præmissæ autem vel sunt primæ in scientia, vel sunt secundariæ. Verbi gratia, in scientia de animalibus primum principium est, omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, supra istud principium nullum inuenitur prius & vniuersalius in eadem scientia, nisi dignitates, quæ, vt dictum est, non actu intrant demonstrationem: vnde non continentur in eadem scientia, sed in scientia communi. Secundaria vero principia sunt, quæ per prima demonstrantur, & sunt primo conclusiones, postea in eadem scientia sumuntur vt principia ad demonstrandum alia: verbi gratia, facio primam demonstrationem sic.

ſic. Omne corpus animatum ſenſibile mouetur A & ſentit, omne animal eſt tale corpus, ergo omne animal mouetur & ſentit. Poſtea accipio iſtam concluſionem, & facio eam præmiſſam ſic. Omne animal mouetur & ſentit, omnis homo eſt animal mouetur & ſentit, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo mouetur & ſentit. Iſtud dicitur principium ſecundarium. De primis autem principiis in ſcientia ſcitur ſolum quia ſunt, ſi enim ſciretur propter quid ſunt, oporteret demõſtrari quod nõ poſſent fieri niſi per aliqua priora, non ergo fuiſſent prima, ſed ſuppoſitum eſt quod erant prima, ergo de eis non poteſt ſciri propter quid ſunt in iſta ſciẽtia. B Et propter hoc communiter dicitur, quod nulla ſcientia probat ſua principia, ſed ſi probari debent, probantur per ſcientiam ſuperiorem, ſicut naturalis ſcientia probat principia ſcientię de animalibus. Eſt enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus poſſunt probari per mathematicam, vel per dialecticam, quæ ſunt ſcientiæ omnibus communes, & probant principia omnium ſcientiarum, ſed mathematica demonſtratiue, dialectica vero probabiliter ſeu opinatiue. De ſecundarijs vero principiis in ſcientia ſcitur propter quid, illa enim alibi probantur vt dictum eſt. Patet ergo quid in demõſtratione ſcimus de principiis, de concluſione C autem in demonſtratione propter quid ſcimus propter quid, in demonſtratione vero quia neſcimus propter quid, quia medium vel non eſt cauſa concluſionis, ſed effectus vt dictum eſt, vel quia eſt cauſa remota. Notandum, quod duę ſcientiæ poſſunt eſſe de eodem ſubiecto, vna formaliter, ſicut geometria eſt de linea formaliter, perſpectiua vero eſt de linea non inquantum linea, ſed inquantum eſt viſualis. Vnde quicunque per principia lineæ inquantum eſt linea demonſtraret aliquid de linea viſuali de cõcluſione illa ſciret geometra propter quid, perſpectiuus vero ſciret ſolum quia, verbi gratia fiat talis demonſtratio. Omnis longitudo ſine latitudine, in qua medium non diſcrepat ab ex- D tremis eſt recta, ſed linea tranſiens per tabellas quadratas eſt huiuſmodi longitudo, ergo linea tabellarum quadratarum eſt recta. De iſta concluſione ſcit geometra propter quid, quia ſcit cauſam rectitudinis linearum. Sed perſpectiuus eam ſupponit, quia ignorat cauſam, & ideo de prędicta concluſione ſcit quia, & non propter quid, & ſic de aliis. Et tunc ſcientia inferior vocatur ſubalterna, quia, ſcilicet eſt materialis; ſuperior vero dicitur ſubalternans, quia eſt formalis. Sciendum, quod aliquando contingit ſcientiam ſubalternatam reſpectu alterius ſcientiæ eſſe ſubalternantem, ſicut perſpectiua reſpectu geometrię eſt ſubalternata, reſpectu vero ſciẽtiæ de Iride eſt ſubalternans, cũ enim ſcientia de Iride eſt ſubalternans: cùm enim ſcientia E de Iride ſit pars ſcientię naturalis aſſumit principia perſpectiuæ ad aliquam concluſioné probandam, & ſic de illa concluſione ſolum ſcit quia, perſpectiua vero propter quid. Sciendum, quod aliquę ſcientię non habent ſubiectum materialiter ſumptum ſub formali, & tamen in aliqua concluſione accipiunt principia alterius ſcientiæ, & de illa concluſione ſciunt quia, & non propter quid: verbi gratia quòd vulnera circularia tardius ſanentur, eſt concluſio in medicina, cuius ſubiectum non eſt ſub ſubiecto Geometriæ, & tamen hęc concluſio probatur per principia geometriæ, quæ ſunt quod partes circuli, quia carent angulis, minus ſibi appropinquant. Ex hoc ſequitur quod talia vulnera tardius ſanentur. Patet ergo de demonſtrationibus propter quid, & quia, &c.

Quòd ſcientia, quæ eſt per cauſam, & quæ dicit formam, eſt certior quam illa, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam.

Cap. XIII.

Dicto de demonſtrationibus dicenda ſunt aliqua de ſcientiis, quæ ſunt effectus earum. Circa hoc videnda ſunt duo. Primo, quid requiritur ad hoc quod ſciẽtia ſit certa; ſecundo quid requiritur ad hoc quod ſcientia ſit vnum. Quantum ad primum, ſciendum, quòd illa ſcientia ſimpliciter dicitur certior, quæ procedit ex notioribus ſimpliciter, & ex notioribus quoad nos. Dupliciter autem poteſt eſſe aliquid notius alio ſimpliciter. Vno modo cauſa eſt ſimpliciter notior effectu. Alio modo forma eſt ſimpliciter notior materia. Principium enim cognoſcendi materiam eſt ex forma, illæ ergo ſcientiæ, quæ dicunt cauſam, & propter quid, ſicut dictum eſt de ſcientiis ſubalternantibus, ſunt certiores illis, quæ dicunt materiam. Vnde certior eſt geometria, quæ eſt de linea quantum ad ſua principia formalia, quàm perſpectiua, quæ eſt de linea viſuali, vel ſcientia de triangulo quàm illa quæ eſt de triangulo æneo. Et quia vt 7. Met. dicitur, duplex eſt materia, ſcilicet materia ſenſibilis, vel materia naturalis, & materia intelligibilis, vt continuitas, ideo ſcientia, quæ ab vtraque materia abſtrahit, eſt certior illa, quę non abſtrahit niſi ab vna. Geometria enim abſtrahit à materia ſenſibili, & licet tractet de corpore, ſicut & ſcientia naturalis, tamen certior eſt ſcientia naturali, quæ non abſtrahit à materia ſenſibili. Arithmetica autem, quę abſtrahit à materia ſenſibili, & continuitate, quæ vt dictum eſt materia intelligibilis eſt, ideo certior eſt geometria. In triplici enim genere ſunt ſcientiæ certiores. Primo illæ, quæ dicunt cauſam & propter quid, ſunt certiores eis, quæ dicunt effectum, & quia. Secundo illę, quæ dicunt formam, ſunt certiores illis, quę concernunt materiam ſenſibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam, quod nec etiam concernunt materiam intelligibilem, ſunt certiores eis, quæ talem materiam concernunt. Patet ergo de certitudine ſcientiarum.

(∴)

Quòd vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali subiecti secundum rationem scibilis.

Cap. XIV.

QVantum ad secundum, scilicet quantum ad vnitatem scientiæ, sciendum est, quod in scientia est duo considerare, scilicet ipsum subiectum, de quo est passio, & ipsa principia, ex quibus fit demonstratio ad concludendum passionem de subiecto. Ad hoc autem quod subiectum sit scibile à nobis, oportet quod habeat partes priores se. Vbi nota, quod processus scientiæ est quasi quidam motus rationis. In motu autem est duo considerare, scilicet principiũ & terminum, terminus autem, ad quem scientia terminatur, est subiectum circa quod est scientia, quia in speculatiuis scientiis nihil aliud quæritur nisi cognitio subiecti, sic in geometria nihil aliud quæritur nisi cognitio magnitudinis. In practicis autem nihil aliud quæritur, quàm constructio ipsius subiecti, sicut in scientia ædificatoria intenditur constructio domus, subiectum ergo est terminus talis motus. Principium autem talis motus est à primis principiis subiecti, quæ sunt propriæ partes eius. Sicut principium processus scientiȩ naturalis est à materia & à forma. Vnde si qua res est, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere possit, eius non est scientia secundum quod hîc sumitur scientia, vt est demonstrationis effectus. Vnde de substantiis separatis non potest esse scientia isto modo sumpta, quia per scientias demonstratiuas non possumus scire ipsarum quidditates. Licèt enim substantiȩ separatæ sint per seipsas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, non tamen congregatur earum notitia, qua cognoscitur quod quid est ipsarum per aliqua priora, sed bene potest per scientias speculatiuas sciri de eis an sint, & quid non sint, ad similitudinem inuentam in rebus inferioribus, & tunc ad earum cognitionem vtimur posterioribus, & prioribus, quæ licet sint posteriora quoad naturam, sunt tamen priora quoad nos. Subiectum ergo scientiæ, prout hîc sumitur scientia, oportet quod habeat partes priores, à quibus fiat processus ad eius cognitionem. Et hoc intelligendum est de partibus integralibus subiecti, sicut literæ & syllabæ sunt partes dictionis, quæ est subiectum grammaticæ. Sciendum, quod licet dictum sit quod terminus, ad quem terminatur processus scientiæ sit subiectum, non est tamen intelligendum quod sit terminus vltimus, sed vltimus terminus ad quem terminatur consideratio scientiæ est, vt passio subiecti manifestetur. His habitis sciendum est, quod illa scientia est vna, quæ est vnius generis subiecti formaliter sumpti, cuius sunt partes & passiones & eadem habet principia prima, non simpliciter, sed in scientia. Diuersæ vero sunt, quæ habent diuersa principia. Quod autem vnitas scientiæ debeat sumi ab vnitate subiecti potest patere ex dictis. Vnitas enim motus sumitur à termino, subiectum autem est terminus mo-

A tus rationis in processu scientiæ, vt iam dictum est. Tale autem subiectum debet esse vnum formaliter, in quantum huiusmodi. Vbi nota, quod quantum ad hoc sic se habet suo modo subiectum ad scientiam, sicut obiectum ad potentiam, materialis autem diuersitas obiecti non diuersificat potentiam, sed formalis. Sic materialis diuersitas scibilium non diuersificat sciẽtiam, sed formalis. Sumitur autem ratio formalis scibilis, sicut ratio formalis visibilis. Formalis autem ratio visibilis sumitur à lumine, per quod omnia videntur, etiam formalis ratio scibilis sumitur secundum principia ex quibus ali-

B quid scitur. Vnde quantuncunque sint diuersa scibilia secundum suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, ad vnam tantum pertinent scientiam, quia non sunt diuersa, inquantum sunt scibilia, sunt enim scibilia per sua principia, sicut patet, quòd voces humanæ multum differunt secundum suam naturam à sonis corporum inanimatorum, tamen quia secundum eadem principia attenditur consonantia in eis, ideo musica, quæ est de vtrisque, est eadem. Et per oppositum, si sunt eadem scibilia secundum naturam, & tamen per diuersa principia considerentur, pertinent ad diuersas scientias, sicut corpus mathematicum non separatur subiecto à corpore naturali, quia tamen corpus mathematicum cognoscitur per

C principia quantitatis, naturale vero per principia motus, propterea non est eadem scientia, scilicet mathematica & naturalis. Vnitas ergo & diuersitas scientiarum est ex vnitate & diuersitate formali subiecti, quæ formalitas consistit secundum rationem scibilis, id est, secundum identitatem, & diuersitatem principiorum. Et propter hoc idem est dicere habere idem subiectum formale, & habere eadem principia, & differre secundum principia, quod habere diuersa subiecta formaliter. Sciendum est autem, quòd principia, de quibus loquimur, sunt principia, quȩ sunt prima in scientia, & secundum communitatem dictorum princi-

D piorum scientiæ sunt magis vel minus communes. Cognoscuntur autem prima principia in genere scibilis secundum diffinitionem subiecti, vt dictum est. Et sic patet de vnitate scientiarum. Gratias Deo bonorum omnium largitori.

E

(∴)

SANCTI

SANCTI THOMÆ AQVINATIS FALLACIARVM OPVS, SEV DE SYLLOGISMO SOPHISTICO TRACTATVS.

De diuersis ratiocinandi modis agit.

Cap. I.

QVIA Logica est rationalis scientia & ad ratiocinandum inuenta: ratiocinari autem contingit recte & non recte, vtrumque ad Logice considerationem spectat vt per rectam ratiocinationem ad veram cognitionem perueniat, & falsam ratiocinationem vitando, errorem falsitatis euitet. Vterque autem ratiocinãdi modus competit vni homini, & ad seipsum, & ad alium. Nam & secum aliquis considerans potest recte, & non recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cum aliquis secum considerans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit, quia nemo sui ipsius deceptionem intendit. Cùm autem ad alterum aliquis ratiocinatur non recte, contingit quandoque ex intentione ratiocinantis, hoc est, cum aliquis de altero indendit vel experimentum sumere, vel victoriam habere ad sui gloriam. Ratiocinatio autem, quæ ad seipsum est, syllogismus solùm dici potest, siue aliqua alia species argumentationis. Sed ratiocinatio, quæ est ad alterum, non solum dicitur syllogismus & argumentatio, sed etiam disputatio, veritur enim inter duos, hoc est inter opponentem, & respondentem. Et ideo de falsis ratiocinantibus tractaturi primo à disputatione inchoandum est

Quidnam sit ipsa Disputatio ostendit. *Cap. II.*

EST autem disputatio actus syllogisticus vnius ad alterum, ad propositum ostendendum. In hoc quòd dicitur actus, tangitur disputationis genus. Per hoc quòd dicitur syllogisticus, tangitur disputationis instrumentum, scilicet syllogismus, sub quo comprehenduntur aliæ species argumentationis, sicut imperfectum sub perfectio. Et per hoc distinguitur disputatio ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, quòd dicitur syllogisticus, ostenditur actus rationis. Per hoc autẽ quòd dicitur vnius

A ad alterum, tanguntur personæ opponentis, & respondentis, inter quos vertitur disputatio, ad differentiam ratiocinationis, qua homo secum ratiocinatur. Per hoc quòd dicitur ad propositum ostendendum, tanguntur disputationis effectus, siue terminus, aut finis proximus. Et per hoc distinguitur disputatio à syllogismis exemplaribus, qui non inducuntur ad propositum ostendendum, sed ad formam exemplificandam.

Quotnã & quę sint disputationis species.

Cap. III.

B DIsputationis vero quatuor sunt species, scilicet doctrinalis, dialectica, tentatiua, & sophistica, quæ alia modo dicitur litigiosa. Doctrinalis siue demonstratiua est, quæ ad scientiã ordinatur, procedens ex veris, & per se notis & propriis scientiæ, de qua fit disputatio. Et hæc vertitur inter docentem & ad discentem.

Dialectica vero disputatio est ex probabilibus procedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicuntur quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, aut præcipuis, vel C magis notis. Tentatiua vero disputatio est, quæ ordinatur ad experimentum sumendum de aliquo per ea, quæ videntur respondenti. Sophistica vero disputatio est tendens ad gloriam, vt sapiens esse videatur. Vnde dicitur sophistica, id est, aparens sapientia. Procedit enim ex his, quæ videntur vera & probabilia, non sunt, vel simpliciter falsas propositiones assumendo, quę videntur esse veræ, & non sunt, vel in virtute falsarum propositionum argumentando. Logicales enim argumentationes sunt in virtute veracem propositionem, scilicet maximarum, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, sicut ista argumentatio, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, procedit in virtute huius propositionis, de quocunque prædicare species & genus, quæ est simpliciter vera. Sophistica D autem sic argumentatur. Est animal, ergo est homo, quasi in virtute huius propositionis, de quocunque prædicatur genus, & species, quæ est simpliciter falsa. Relictis autem alijs disputationibus, ad præsens de his, quæ ad sophisticam pertinent intendamus.

Quisnam sit sophistica disputationis Finis.

Cap. IV.

QVia vero sophistica, [vt dictum est,] ad gloriam tendit, volens sapiens videri, hoc E autem consequi studet per hoc, quod de aduersario, cum quo disputat, victoriam habeat apparentem, quod tunc maxime fit si ipsum ad aliquod inconueniens ducat, ideo terminus disputationis sophisticæ est aliquod inconueniens, ad quod sophistica nititur ducere respondentem. Et hoc dicitur meta vel finis siue terminus. Vnde de duobus oportet tractare. Primo de huiusmodi metis. Secundo de modis argumentandi, quibus sophistæ ad metas respondentes ducere nituntur.

A

Metæ Quinque sophisticæ argumentationis finis, videlicet Redarg. Falsum, Inopi. Solœcis. Nugatio, exponuntur. Cap. V.

SVnt autem metæ quinque, scilicet redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus & nugatio. Redargutio est prænegati concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatione vi argumentationis. Vt si respondens negauerit se carnes crudas comedisse, sophista contra sic argumentatur. Quicquid emisti, comedisti, carnes crudas emisti, ergo carnes crudas comedisti. Si vi huius argumentationis respondens concedat quod prius negauerat, est redargutus. Et talis modus argumentationis dicitur elenchus si bonus sit syllogismus, vel apparens elenchus, si videatur & non sit, aut syllogismus, aut contradictio. Est enim elenchus syllogismus contradictionis. Si autem non in eadem disputatione vel non vi argumenti, sed propria voluntate aliquis neget concessum, vel concedat negatum, non erit redargutio. Falsum autem vt hîc sumitur, est aliquid manifeste falsum, quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis, sicut omnis canis est latrabilis, cæleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Inopinabile est quod est contra communem opinionem. Differt autem à falso, quia aliquid est contra communem opinionem plurium, quod tamen est falsum, vt stellam esse maiorem terra, & aliquem regem diuitem & felicem esse miserum & infortunatum, si sit peccator. Ad quod potest aliquis sophisticè sic duci. Quemcunque contingit aliquem hostem vincere est infelix, quia ille, qui vincitur, est infelix, sed regem contingit aliquem hostem vincere, quia potest esse quòd regem aliquis hostis vincat, ergo rex est infelix. Solœcismus est vitium in contextu partium orationis contra regulas artis Grammaticæ factum, vt vir alba, & homines currit. Ad hoc potest aliquis sophisticè sic deduci. Tu scis hoc, hoc est lapis, ergo tu scis lapis, quod Grammatice non dicitur. Nugatio est eiusdem & ex eadem parte inutilis repetitio, vt hic, homo currit. Dico eiusdem, quia si esset diuersorum, non esset nugatio. Dico autem ex eadem parte, quia si idem ponitur in subiecto & prædicato, non erit nugatio, vt homo est homo. Inutilis autem repetitio dicitur, quia si idem repetatur ad maiorem expressionem, non erit nugatio, vt cum dicitur, Deus Deus meus, respice in me. Ad hoc potest aliquis sophisticè sic duci. Iste nasus est nasus simus, sed simus idem est quod nasus simus, ergo iste nasus, nasus simus.

Quas scientias ista inconuenientia respiciant. Cap. VI.

EST sciendum, quòd ista inconuenientia respiciunt diuersas scientias. Nam redargutio est contra Metaphysicum, ad quem pertinet consideratio huius principij, contradictoria non sunt simul vera, nec simul falsa. Falsum est circa scientiam naturalem, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicum, in qua est maxima certitudo. Inopinabile contra
B dialecticam, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt secundum opinionem omnium, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra Grammaticum. Nugatio est contra Rhetoricã, cuius est ornata loqui. Et sic dum in singulis scientiis respondens ad inconueniens ducitur, sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Argumentatio Sophistica quod in aliquo fundetur, sicut & dialectica, & in quo, ostenditur.

C

Cap. VII.

NVnc restat videre de modis arguendi, quibus sophista ad prædicta inconuenientia respondentem ducere conatur. Est autem sciendum, quod sicut argumentatio dialectica habet firmitatem ex loco vero, ita argumentatio sophistica ad prædicta inconuenientia firmitatem habet ex loco apparenti. Locus autem verus firmitatem dialecticæ argumentationi præstans, est habitudo inferentis ad illatum, quæ dicitur differentia maxime, vt genus, species, totum, & pars, ex quarum habitudine veritas maximæ propositionis oritur, supra quam fundatur veritas dialectici argumenti, sicut ex habitudine speciei ad genus sumitur hæc maxima, De quo-
D cunque prædicatur species, & genus. Ex qua hoc argumentum confirmatur, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Et similiter locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatum, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera, secundum quam procedit sophisticum argumentum, sicut cum dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus: ergo cognosco Coriscum. Hîc proceditur ab accidente ad subiectum, id est, à veniente ad Coriscum, sed virtute huius maximæ, quicquid est de accidente, & de subiecto. Quæ quidem ma-
E xima est falsa, propter diuersitatem accidentis, & subiecti, videtur tamen esse vera, propter conuenientiam vtriusque. Vnde ad locum sophisticum prædictum duo concurrunt. Vnum quod est causa apparentiæ, quia facit argumentum apparere verum, & dicitur etiam principium motiuum, quia mouet hominem ad hoc, quod argumento sophistico assentiat, & hoc est in prædicto argumento, vnio accidentis ad subiectum. Aliud est principium defectus, quia facit, scilicet defectum necessitatis in argumento. Et vocatur causa non existentiæ quæ in prædicto argumento est diuersitas subiecti, & accidentis.

accidentis. Ex his autem duobus contingit hominem falli quia, scilicet apparet aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio nomine fallacia dicitur, quia scilicet est causa fallendi quantum est de se, licet per se aliquis non fallatur in actu, nisi ignorantia adueniente. Sicut autē loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines ex quibus maximæ & argumenta sumuntur, ita loci sophistici, siue fallaciæ distinguuntur penes principia motiua, ex quibus apparet esse firmitas in sophisticis argumentis. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, ex parte vocis, quando propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea quę per hoc nomen canis significantur, videntur esse vnum, quia hoc nomen canis vnum est. Alio modo, ex parte rei, ex eo, scilicet quòd aliquæ res, quæ aliquo modo conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Loci sophistici quot nam sint tam in dictione, quàm extra.

Cap. VIII.

Locorum igitur sophisticorum siue fallaciarum quædam sunt in dictione, & quædam extra dictionem. In dictione quidem locus siue fallacia est, quando principium motiuum siue causa apparentiæ est ex parte vocis. Extra dictionem vero, quando ex parte rei est causa apparentiæ. Ex parte autem vocis est principium motiuum siue causa apparentiæ, ex eo quòd vna vox multa significat, quod contingit propter vocis multiplicitatem. Est autem multiplex, triplex, scilicet actuale, potentiale, & phantasticum. Actuale est quando, vna vox nullo modo variata multa significat. Et hoc quidem si sit in vna dictione, dicitur æquiuocatio. Si autem in oratione, dicitur amphibologia, vt liber Aristot. id est, ab Aristotele factus vel possessus. Multiplex vero potentiale est, quando vna vox aliquo modo secundum prolationem variata, multa significat. Quæ quidem in dictione est secundum accentum, vt pendere secundum quòd graui vel acuto accentu profertur, multa significat. In oratione vero est secundum compositionem, vel diuisionem, vt duo & tria sunt quinque. Hoc enim diuersa significat composite, & diuise prolatum. Phantasticum vero, id est, apparens multiplex est, quando, vna dictio secundum rei veritatem, vnum significat, sed videtur aliquid aliud significare, sicut hoc nomen, homo, significat quale quid, & videtur significare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitur figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Sunt igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

Peri herm. S. Thom.

De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis

Cap. IX.

Primo igitur dicendum est de æquiuocatione. Est autem æquiuocatio vnius & eiusdem nominis diuersa significatio. Fallacia autē ęquiuocationis est deceptio proueniens ex eo, quòd vnum nomen plura significat. Primum autem motiuum siue causa apparentiæ in æquiuocatione, est vnitas dictionis eiusdem simpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentus, in quo non est vna dictio simpliciter, sed solum in potentia. Causa autem non existentiæ est diuersitas rerum significatarum. Species vero siue modi æquiuocationis sunt tres. Prima species est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen, canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinum, & cœleste sydus. Et formatur sic paralogismus, id est, apparens syllogismus. Omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, quia hoc nomen canis aliud significat in prima, aliud in 2. secundum quòd vtraque accipitur vera, & sic non est verus syllogismus cum non sit idem medium. Si autem accipiatur vt idem significans in vtraque, sic altera præmissarum est falsa. Et nota, quòd sicut in syllogismo oportet idem medium bis sumi in præmissis, ita oportet duas extremitates bis sumi in syllogismo, semel in pręmissis & semel in conclusione. Vnde eadem ratione potest fieri paralogismus, si sit ęquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Non sequitur, Discere enim æquiuocum est. Nam vno modo idem est, quod intelligere docentem & sic scientes discunt. Alio modo idem est, quod accipere scientiam, sic scientes non discunt.

Secunda species ęquiuocationis est, quando vnum nomen principaliter significat vnum, & aliud non nisi metaphoricè, siue transumptiuè, sicut hoc verbum, ridet, principaliter significat actum proprium ridendi hominis, metaphoricè autem siue transumptiuè, prati floriditatem Et formatur sic paralogismus. Quicquid ridet, habet os, pratum ridet, ergo pratum habet os. Et sic. Quicquid currit habet pedes, sed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non sequitur, quia ridere & currere primo sumitur proprie & postea transumptiue. Ad hanc etiam secundam speciem reducitur multiplicitas nominum analogorū, quæ dicuntur de pluribus secundum prius & posterius, sicut sanum dicitur de vrina, animali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus. Omne sanum habet vitam, vrina est sana, ergo vrina habet vitam. Non sequitur, quia sanum primo sumitur pro eo, quod principaliter significat sanitatem: secundo pro eo, quod posterius significat, scilicet pro signo sanitatis. Potest etiā ad hanc reduci multiplicitas propositionū, quando vna propositio vnā habitudinē significat per prius, & aliā per posterius. Et formatur sic paralogismus, in quocunque est sanitas, illud est animal, sed sanitas est in humorū

adæquatione, ergo humorum adæquatio est animal. Non sequitur, quia in prima hæc propositio significat habitudinem accidentis ad subiectum, in secunda vero, habitudinem effectus ad causam. Tertia species est, quæ prouenit ex diuersa significatione, quæ quidem attenditur secundùm accidentia partium orationis, sicut secundum tempus, numerum, genus & similia. Et formatur sic paralogismus. Quicunque surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori sumebatur prout est temporis præteriti imperfecti, in conclusione prout est temporis præsentis.

De fallacia amphibologiæ, & eius tribus speciebus. Cap. X.

FAllacia amphibologiæ est deceptio proueniens ex eo, quòd vna oratio penitus eadem plura significat. Et dico penitus eadem, ad differentiam orationis compositæ & diuisæ, quæ non nisi inquantum composita est, & diuisa, plura significat. Sicut autem æquiuocatio prouenit ex eo, quòd vna dictio penitus eadem plura significat, ita amphibologia prouenit ex eo, quòd vna oratio penitus eadem plura significat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, quasi dubia sententia locutionis. Vel secundum quosdam dicitur ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, & logos, quod est sermo. Vnde amphibologia, quasi dubia sententia sermonis. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in amphibologia, est vnitas orationis plura significantis. Causa vero non existentię siue principium defectus, est diuersitas significationis. Sunt autem tres species amphibologiæ. Prima species prouenit ex eo, quòd aliqua vna oratio principaliter plura significat, manente eadem constructione, propter diuersam habitudinem constructorum, sicut hæc oratio, liber Aristo. plura significat. Et licet semper eodem modo istæ duę dictiones construantur, tamen propter diuersam habitudinem diuersa significant. Potest enim intelligi secundum habitudinem effectus ad causam, vel possessi ad possidentem. Et formatur sic paralogismus, Quicquid est Arist. possidetur ab Arist. sed iste liber est Aristot. ergo possidetur ab Arist. Non sequitur, quia primo construebatur nominatiuus cum genitiuo in habitudine possessionis ad possidentem & in secunda in habitudine effectus ad causam. Secunda species est, quæ prouenit ex eo, quòd vna oratio plura significat, propter diuersam partium coustructionem, ex eo, quod aliqua dictio potest construi cum alia transitiue, vel intransitiue, sicut hic, quicquid videt aliquis, hoc videt, sed columnam videt aliquis, ergo columna videt. Non sequitur, quia ly hoc construitur vno modo cum verbo videt transitiue, & est accusatiui casus, & sic est vera. Est enim sensus, quod qui videt aliquam rem, videt illam. Alio modo potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Et est sensus, quòd qui videt aliquam rem, illa res videt. Et sic procedit conclusio Similiter & hoc, quoscunque volo me accipere, volo quòd ipsi me accipiant, sed pugnantes volo me accipere, ergo volo quòd pugnantes me accipiant. Non sequitur, quia ly me, potest construi cum hoc verbo accipere transitiue, vel intransitiue, & in vno sensu est vera, & in alio falsa. Similiter hic, quicunque sunt episcopi, sunt homines, sed isti asini sunt episcopi, ergo isti asini sunt homines. Non sequitur, quia minor est duplex, eo quòd ly episcopi, potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Potest etiam construi transitiue, & est genitiui casus, & sic est vera. Et est attendendú, quòd diuersitas casuum pertinet ad fallaciam amphibologiæ, quia casus accidunt dictioni, secundum quod vna dictio construitur cum alia dictione. Diuersitas vero aliorum accidentiũ pertinet ad æquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, secundum quòd in se considerantur. Tertia species amphibologiæ est, quando oratio vna significat plura, vnum principaliter, & aliud transumptiue, sicut hæc oratio. Littus aratur, principaliter significat littoris scissionem, transumptiue vero operis amissionem. Et formatur sic paralogismus, quando littus aratur, terra scinditur, sed quando indocilis docetur, littus aratur, ergo quando indocilis docetur, terra scinditur. Non sequitur, propter prædictam multiplicitatem.

De fallacia compositionis, & diuisionis Cap. XI.

SEquitur de fallacia compositionis, & diuisionis, in quibus, vt supra dictum est, deceptio est proueniens ex potentiali multiplicitate vnius orationis. Dicitur autem vna oratio potentialiter multiplex, vel ex eo quòd eædem dictiones diuersimode adinuicem componi possunt, vel adinuicem distingui. Sicut cum dicitur, quicquid viuit semper erit, hęc dictio, semper, potest componi cum hoc verbo, viuit, vel diuidi ab eodem. Et quia oratio per compositionem partium constituitur, partes se habent ad orationem sicut materia, compositio sicut forma. Vbi ergo sunt eædem partes, sed non eadem compositio, est eadem oratio materialiter, & potentialiter, sed non formaliter, & actualiter. Et propter hoc est multiplex potentiale, vel quia oratio, quę est vna, potentialiter plura significat. Etiam in hoc differunt istæ fallaciæ ab amphibologia, quia in amphibologia semper idem componitur cum eodem, licet non vniformiter, vnde est eadem compositio, & per consequens oratio formaliter & actualiter est vna, & multiplex potentiale. Differunt autem hæ fallaciæ compositionis, & diuisionis, quia quando oratio in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, quando autem in sensu diuiso est falsa, est fallacia diuisionis. Et nota, quòd tunc dicitur oratio composita, quãdo partes magis debite ordinantur, & dicitur, diuisa, quando partes minus debite ordinantur. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in vtraque est vnitas potentialis plura significantis. Causa vero non existentię siue principium defectus, est diuersitas significationis, secundúm quòd intelligitur composita vel diuisa.

De

De primo modo Fallaciæ compositionis, & diuisionis.

Cap. XII.

SVnt autem tres modi siue species vtriusque fallaciæ. Primus modus est, quando aliquod dictum potest supponi verbo vel ratione totius, vel ratione partis. Si enim ratione totius supponatur verbo, erit oratio composita; si ratione partis, erit oratio diuisa. Et tunc si in sensu composito oratio est falsa, est fallacia compositionis, si autem in sensu diuiso, est fallacia diuisionis. Si autem in vtroque est falsa, tunc nulla est fallacia, quod & in aliis multiplicitatibus est intelligendum. Et formatur sic paralogismus, quemcunque possibile est esse album, possibile est quòd ipse sit albus, sed nigrum possibile est esse album, ergo possibile est quòd nigrum sit album. Non valet, quia illud dictum nigrum esse album potest supponi ei, quod dicitur esse possibile, vel ratione subiecti, & tunc possibilitas attribuitur subiecto dicti, & est modalis de re, & tunc est diuisa, & vera: est enim sensus, quòd iste, qui est niger, habet potentiam quòd sit albus, vel potest supponi ratione totius dicti, & sic est modalis de re, & de dicto, & est composita & falsa, est enim sensus, quòd hoc dictum album esse nigrum, sit possibile. Vnde hîc est fallacia compositionis. Potest etiam sic formari paralogismus, Quemcunque esse nigrum est impossibile, non potest esse niger, sed album esse nigrum est impossibile, ergo album non potest esse nigrum. Non valet, quia media est duplex, sicut supra dictum est, & in sensu composito est vera, & in diuiso est falsa: vnde est fallacia diuisionis.

De secundo modo.

Cap. XIII.

SEcundus modus prouenit ex eo, quòd aliquod prædicatum, in quo per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam plura adunantur, potest attribui subiecto coniunctim, vel diuisim. Si coniunctim, oratio est composita, si diuisim, oratio est diuisa. Et tunc si in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, si in diuiso est falsa, est fallacia diuisionis, vt patet in his paralogismis. Quicunque numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo & tria, sed quinque non sunt duo & tria, ergo quinque non componitur ex duobus & tribus. Non valet, media enim est duplex, ex eo quod illud prædicatum duo & tria, potest intelligi remoueri à subiecto diuisim, & sic est vera, est enim sensus, quod quinque neque sunt duo, neque sunt tria. Vel potest remoueri coniunctim, & sic est falsa. Est enim sensus, quòd duo & tria simul iuncta non sunt quinque, & in hoc sensu procedit conclusio, vnde est fallacia compositionis. Vel potest formari sic, Quæcunque sunt duo, & tria, sunt duo, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hîc similiter mi-

A nor est duplex, & in sensu composito est vera, in diuiso falsa, vnde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in prædicato ponatur dictio disiunctiua, sicut hic, Omne animal est rationale, vel irrationale, sed non omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale. Non valet, nam prima est duplex, ex eo, quòd prædicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & vera, & est sensus, quòd de quolibet animali verum est dicere, quod est rationale vel irrationale. Vel potest diuisim attribui subiecto prædicatum, & sic est diuisa & falsa. Est

B enim sensus, quòd altera istarum propositionum est vera, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, cùm tamen vtraque sit falsa, & ideo est fallacia diuisionis. Potest etiam formari sic paralogismus. Quod non est rationale, vel irrationale, neque est rationale, neque irrationale, sed non omne animal est rationale vel irrationale; ergo aliquod animal neque est rationale neque irrationale. Non sequitur, quia minor est duplex, & in sensu diuiso est vera, & in composito est falsa, vnde est fallacia compositionis. Et sciendum, quòd quando prædicatum comparatur ad subiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos, & sic accipitur in vi vnius propositionis, quia duo ter-

C mini coniunctim accepti sumuntur vt vnum prædicatum, & cùm simul attribuantur subiecto, subiectum etiam erit vnum. Ex vno autem subiecto & vno prædicato fit oratio vna. Quando verò duo termini in prædicato positi copulato vel disiuncto, diuisim subiecto attribuuntur, sic accipiuntur vt duo prædicata, & per consequens vt duo subiecta eis correspõdentia; & sic intelliguntur vt duę orationes per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam.

De tertio modo. Cap. XIV.

TErtius modus est, quando vna dictio potest coniungi diuersis dictionibus in oratione

D positis. Erit autem secundum hoc tunc composita, quando coniungitur cum dictione, cui magis apparet, vel apta est coniungi, diuisa verò, quando ab ea diuiditur, sicut in hoc paralogismo. Quod potest vnum solum ferre, plura potest ferre, sed quod solum potest ferre, non potest nisi vnum ferre, ergo qui non potest nisi solum vnum ferre plura potest ferre. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo quod solum potest coniungi cum hac dictione potest, cum qua magis videtur coniungi, & sic est composita & falsa, est enim sensus quòd iste qui non potest portare nisi vnum pondus, potest portare

E plura. Vel potest diuidi ab hoc verbo potest & coniungi cum hac dictione vnum, & sic est diuisa & vera. Est enim sensus, qui potest portare vnum solum pondus, potest portare quandoque plura, vnde est fallacia compositionis. Item, Quicunque viuit semper erit, iste asinus viuit, ergo iste asinus semper erit. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo quòd hoc aduerbium semper potest construi cum hoc verbo erit, cum quo videtur componi magis, & sic est composita, & falsa; vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit, & sic est diuisa, & vera, vnde est fallacia compositionis.

A E contra vero est fallacia diuisionis in his paralogismis. Quocunque vides hunc percussum illo percussus est, sed oculo vides hunc percussum, ergo hic est percussus oculo. Non sequitur, nam minor est duplex, ex eo quod iste ablatiuus oculo potest componi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & sic est composita, & vera. Vel potest diuidi ab eo, & componi cum hoc participio percussum, & sic est diuisa, & falsa, vnde est fallacia diuisionis. Item. Quicunque est hodie natus hodie primo esse incœpit, sed tu es hodie natus, constat enim quod hodie es, & es natus, ergo hodie primo cœpisti esse. Non sequitur, quia prima est duplex, B eo quod aduerbium hodie potest componi cum hoc verbo es, & sic est composita, & vera. Vel cum participio natus, & sic est diuisa, & falsa. Et notandum quod obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verbum quàm participium, & magis verbum principale, quàm secundarium, quod implicatur in subiecto. Cum enim dicitur, Quicunque currit mouetur, mouetur est verbum principale, & currit secundarium in subiecto implicatum.

De Fallacia Accentus & eius Tribus modis.

Cap. XV.

SEquitur de fallacia accentus. Accentus prout hîc sumitur est modus pronunciandi aliquam dictionem. Fallacia autem accentus est deceptio proueniens ex eo quod aliqua dictio diuersimode pronunciata diuersa significat. Sicut enim in fallacia secundum compositionem, & diuisionem est eadem oratio materialiter, & formaliter diuersificata secundum compositionem, & diuisionem, ita in hac fallacia est eadem dictio materialiter, formaliter diuersificata secundum modum pronunciandi, & ideo sicut est ibi potentialis multiplicitas orationis, ita est hîc potentialis multiplicitas dictionis. Causa apparentiæ in hac fallacia est materialis vnitas dictionis. Causa vero non existentiæ est diuersitas significationis, id est, dictionis diuersimode pronunciatæ vel prolatæ. Sunt autem quatuor modi huius fallaciæ, secundum quod quatuor modis contingit diuersificari modos pronunciandi dictionem. Primo modo namque variatur per diuersos tonos siue accentus, qui sunt tres, scilicet acutus, grauis, & circunflexus. Acutus accentus, siue tonus est, qui acuit, siue eleuat syllabam, sicut cum dicitur, Martinus, in quo media syllaba eleuatur. Grauis vero accentus est, qui deprimit syllabam vel deponit, vt patet in media syllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius hominis Lucas. Circunflexus autem accentus est, qui acuit syllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo quod aliqua dictio potest pronunciari acuto, graui, vel circunflexo accentu, vt patet in hoc paralogismo, Quoscunque iustum est pendere, iustum est pati pœnam, sed bonos viros iustum est pendere, ergo bonos viros iustum est pati pœnam. Nam in prima sumebatur pendere, prout profertur acuto accentu, & sic idem est pendere quod pati pœnam. In secunda proferebatur graui accentu, & sic pendere idem est quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronunciandi dictionem secundum diuersa tempora, quæ sunt duo, scilicet productum, vt in syllaba longa, & correptum, vt in syllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo quod aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogismo, Omnis populus est arbor, sed aliqua gens est populus, ergo aliqua gens est arbor. Non sequitur, quia hec dictio populus aliud significat secundum quod eius prima syllaba producitur, sic enim significat quandam arborem, & aliud secundum quod corripitur, sic enim significat gentem. Tertio modo variatur modus pronunciandi dictionem secundum diuersitatem spiritus, qui quidem diuersificatur secundum asperum, & lene. Asper quidem spiritus designatur per hanc figuram h, lenis verò spiritus est, quando sine aspiratione syllaba profertur. Tertius ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, quod aliqua dictio potest leniter, vel aspere pronunciari, vt patet in hoc paralogismo. Quicquid hamatur hamo capitur: sed vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Non sequitur quia primo hoc verbum hamatur profertur aspere, secundo leniter. Similiter hic, C Omnis ara est in templo, stabulum porcorum est hara, ergo stabulum porcorū est in templo. Non sequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, postea aspiratur. Quartus modus prouenit ex eo, quod aliquid potest proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hîc, tu es, qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit inuitè, fecit inuitus, racemos fecit Deus in vite: ergo racemos fecit inuitus. Non sequitur, quia primo hec dictio, inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures.

Patet igitur ex prædictis quod accentus se- D cundum quòd ab eo denominatur hæc fallacia communius est quàm accentus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexum, comprehendit enim sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictum est prius, scilicet asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

De figura Dictionis, & eius tribus modis.

Cap. XVI.

SEquitur de Fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis, prout hîc sumitur, nihil est aliud, E quàm similitudo vnius dictionis ad alteram, sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens ex eo, quod aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cùm tamen non habeat, vt hæc dictio, homo, videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quam habet cum nominibus significantibus primam substãtiã. Et sic patet quod in hac fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, quia vna dictio non plura significat secundum rei veritatem,

sed

sed habet vnum modum significandi, & videtur habere alium. A Causa apparentiæ in hac fallacia est similitudo vnius dictionis cum alia dictione, causa vero non existentiæ est diuersus modus significandi. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod dictio, quæ significat masculinum, sumitur ad significandum femininum, aut neutrum, aut è conuerso, vt patet in hoc paralogismo. Quæcunque coloratur albedine, est alba, sed Catilina coloratur albedine, ergo Catilina est alba. Non sequitur, quia cum Catilina sit proprium nomen viri, non significat femininum, licet significare videatur propter similitudinem dictionis, B quam habet cum nominibus femininis, vnde non debet sumi sub feminino distributio. Vel sic, Omnis substantia colorata albedine, est alba, sed vir est substantia colorata albedine, ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic femininũ in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo, quod aliqua dictio, quæ significat per modum vnius prædicamenti, videtur significare per modũ alterius, sicut hic, Quicquid heri vidisti, hodie vides, album heri vidisti, ergo albũ hodie vides. Non sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic. quodcunque emisti, comedisti, crudũ emisti ergo crudum comedisti. Non sequitur, quia hîc C mutatur quantum in quale. Vel sic, Quantuncunque digitos olim habuisti, hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti, ergo paruos digitos hodie habes. Non sequitur, quia mutatur quantũ quantitatis discretæ in quantum quantitatis continuæ. Et notandum, quod non facit fallaciam figuræ dictionis mutatio prædicamentorum quantum ad rem significatam, sed quantum ad modum significandi. Albedo enim significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiæ, quia non significat eam vt inhærentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhærentem. Vnde hîc non est fallacia figuræ dictionis. D Quicquid heri vidisti hodie vides, albedinem heri vidisti, ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis si procedatur sic, album vidisti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, quod aliqua dictio, quæ significat quale quid, videtur significare hoc aliquid, & contingit quando quale quid transmutatur in hoc aliquid. Et dicitur significare quale quid, quando significat naturam communem generis vel speciei: secundum quod pertinet ad tertium modum. Hoc aliquid vero significat substantiã particularem. Si enim sumatur quale quid significare secundum quod pertinent ad genus qualitatis, sic mutatur quale quid in hoc E aliquid, & pertinet ad tertium medium. Et formatur sic paralogismus. Socrates est alter ab homine, ipse est homo, ergo ipse est alter à se. Non sequitur, quia procedit ab homine ad Socratem, & sic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniens ex variata suppositione terminorum, vt homo est species. Socrates est homo, ergo Socrates est specie. Hîc proceditur à simplici suppositione ad discretam, & mutatur quale quid in hoc aliquid.

Quænam, & quot sint extra dictionem Fallaciæ. Cap. XVII.

SEquitur de Fallaciis extra dictionem, quæ in hoc differunt à fallaciis in dictione, vt supra dictum est, quia in fallaciis in dictione principium motiuum siue causa apparentiæ est ex parte vocis, in fallaciis autem extra dictionem, ex parte rei. Sicut enim in fallaciis in dictione deceptio prouenit ex eo, quod aliquæ res, quæ conueniunt secundùm vocem, accipiuntur vt eædem secundùm rem, ita in fallaciis extra dictionem deceptio prouenit ex eo, quod aliquæ res aliquo modo conuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædem simpliciter vel diuersæ. Sunt autem fallaciæ extra dictionem septem, quarum prima est secundum accidens, secunda secundum quid & simpliciter, tertia secundum ignorantiã elenchi, quarta secundũ petitionem principii, quinta secundum consequens, sexta secundum non causam vt causam, septima secundum plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hæ fallaciæ secundum quasdam vniuersales rerum conditiones. Nam entium aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item secundum perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter, secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorantiam elenchi, secundum vero idẽ & diuersum, est fallacia petitionis principii, secundum prius & posterius, fallacia consequentis, secundum autem causatum & causam, est fallacia secundum non causam vt causam, secundum autem vnum & multa fallacia secundum plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidentis.

De Fallacia Accidentis, in quonam consistat. Cap. XVIII.

SCiendum est autem, quod accidens hîc accipitur secundum quod inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui, quod inest ei secundum rationem propriæ diffinitionis, quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidens. Vnde ad hoc, quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt, quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem: vt vestis & indumentum, & in istis est solummodo per se, nullo modo per accidens. Quædam vero sunt, quorum vnum est omnino extraneum à ratione alterius, sicut se habet album, & homo, & in istis est solummodo per accidens, & nullo modo per se. Quædam vero sunt, quorum vnum quodammodo pertinet ad rationem alterius, licèt non sint eadem secundum diffinitionem, & sic se habet superius, & inferius. Nam superius ponitur in diffinitione inferioris, sed non tamen omnino est eadem diffinitio superioris & inferioris, vt animalis & hominis, cum diffinitio inferioris addat supra diffinitionem superioris. Et simile est de proprio & de specie,

nam species ponitur in diffinitione proprii, non tamen species & proprium omnino sunt idem in diffinitione. Et in his quodammodo est per se, & quodammodo per accidens, inquantum partim secundum diffinitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem quæ primo modo se habent, necesse est vt quicquid est verum de vno, sit verum de alio, eo quod talia sunt penitus eadem secundum rationem, & differunt secundum nomen solum, vnde in his non contingit esse fallaciam accidentis. Sed in omnibus aliis non est necessarium quod quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Et ideo, si ex hoc quod aliquid est verum de vno, concludatur esse verum de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquando, vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando scilicet aliquid attribuitur vni secundum quod est idem alii, tunc enim ei & alteri inerit. Si vero attribuitur vni secundum quod est ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si album attribuatur animali inquantum est idem homini, tunc oportet quod conueniat homini. Si autem vt est diuersum ab homine, non conuenit homini. Et si concludatur inesse homini, est ibi fallacia accidentis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal, ergo homo est quadrupes. Non sequitur, quia quadrupes non prædicatur de animali secundum quod animal est idem homini, sed secundum quod est ab homine diuersum. Vnde patet, quod in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur secundum quod est diuersum ab homine, secundo secundum quod est idem homini. Et ideo est quãdo, fallacia accidentis, semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medii, quando medium secundum quod conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia.

De tribus modis fallaciæ Accidentis. *Cap. XIX.*

Fallacia verò accidentis est deceptio proueniens ex eo quod aliquid assignatur similiter inesse rei subiectę, & accidenti eius, vel similiter inesse vtrique eorum, quę sunt aliqualiter per accidens vnum. Ex quo patet quòd in fallacia accidentis semper inueniuntur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniunguntur, qui quidem se habent sicut medium, & minor extremitas. Tertium vero quod assignatur similiter vtrique eorum inesse, est maior extremitas. Causa apparentię in hac fallacia est vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philosophus in 1. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, quod aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum, vnum, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel è conuerso. Sicut hic. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnum

A per accidens, & non per se. Vnde non sequitur quod quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic enim fallit quando aliquid est verum de vno secundum quod est diuersum ab altero. Sicut hic, Coriscus enim non subiacet cognitioni secundum quod est idem venienti, vnde patet quod est diuersificato medii, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic. Iste Canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Canis enim, & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur, quod quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum enim quod Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod conuenit superiori, concluditur de inferiori, vel è conuerso.

B Sicut hic. Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Non sequitur. Superius enim & inferius aliquo modo sunt vnum per accidens, licèt alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnum de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secundum hoc sumuntur argumenta dialectica à genere & à specie, siue ab inferiori & superiori. Quod autem verificatur de vno eorum secundum quod differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc enim est variatio medii ex fallaciis accidentis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prædicatur de animali secundũ quod est idem homini, sed secundum quod ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est

C hic. Triangulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Non sequitur, quia triangulus & figura non sunt omnibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno verificatur, & de altero verificari. Similiter est etiam hic. Socrates est alius ab homine, ipse est homo, ergo est alius à se. Tertius modus prouenit, quando proceditur à specie ad proprium, vel è conuerso. Sicut hic. Homo est risibilis, risibile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis, ergo risibile est species. Non sequitur, quia risibile & homo non

D sunt omnino idem secundum diffinitionem, ideo se habet vnum ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse quòd quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

In aliquo paralogismo esse duas fallacias ostendit. *Cap. XX.*

Et est sciendum, quod non est inconueniens si aliquibus prædictorum paralogismorum, sint assignatæ duę fallaciæ, scilicet figuræ dictionis, & accidentis, quia secundum quod prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia

E figuræ dictionis, secundum autem quod prouenit ex inconuenientia rerum, est fallacia accidentis, homo enim & Socrates & quantum ad rem conueniunt, & quantum ad nomen similitudinem habent. Sciendum est etiam, quod sicut fit paralogismus accidentis ex propositionibus categoricis, ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo quod medium diuersimodè accipitur, prout scilicet comparatum est ad vnã extremitatem, est diuersum ab alia, sicut hic.

Si

Si nullum tempus est, dies non est per locum A à toto in quantitate, & si dies non est, ergo nox est, per locum ab oppositis, sed si nox est, aliquod tempus est, ergo si nullum tempus est, aliquod tempus est. Patet enim quod istud medium, quod est, diem non esse, est diuersum ab eo, quod est noctem esse. Ex hoc enim quod est diem non esse, sequitur noctem esse supposito tempore, sicut ex hoc quod est videntem non esse, sequitur cæcum esse, supposito animali, quod est natum videre.

Quid sit fallacia secundum quid & simpliciter. Cap. XXI. B

SEquitur de fallacia secundum quid & simpliciter. Simpliciter autem dicitur, quod nullo addito dicitur, vt Socrates est albus, vel Socrates currit. Secundum quid autem dicitur quod aliquo addito dicitur, vt iste currit bene, vel Socrates est albus dente. Hoc autem quod additur dupliciter se habet ad id cui additur. Nam quandoque non diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc potest procedi ab eo, quod est secundum quid, ad id, quod est simpliciter. Vt cum dicitur. Iste currit velociter, ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratione cursus, & est in prædicto argumento locus à parte in modo. Quandoque verò additum di- C minuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur. Æthiops est albus dente. Nam hęc determinatio dente, diminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Non enim potest dici albus, nisi qui vel totus albus est, vel secundum plures, & principaliores partes. Et ideo si concludatur, est albus dente, ergo est albus, est locus sophisticus siue fallacia secundum quid & simpliciter. Fallacia ergo secundum quid & simpliciter est deceptio proueniens ex eo quod dictum secundũ quid sumitur, ac esset simpliciter dictum. Causa apparentiæ in hac fallacia est conuenientia eius, quod est secundum quid, ad D id, quod dictum est simpliciter. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Quinque modi fallaciæ secundum quid & simpliciter exponuntur.

Cap. XXII.

SVnt autem quinque modi huius fallaciæ. Primus modus est, quando determinatio addita habet oppositionem ad id, cui additur, vt in hoc argumento, Cæsar est homo mortuus, E ergo est homo. Non sequitur, quia esse mortuũ habet oppositionem ad hominem, eo, quod viuum est de ratione hominis, cum homo sit animal, & animal sit substantia animata sensibilis: & sic patet, quod hæc determinatio, mortuus, tollit hominis rationem. Similiter hic: iste est bonus latro, ergo est bonus. Nam bonum per se simpliciter sumptum oppositionem habet ad latronem. Similiter est hic. Mendax verum dicit dicendo se dicere falsum, ergo dicit verum. Non sequitur, quia dicere verum opponitur ei quod est dicere falsum, & è conuerso. Secundus modus prouenit ex eo quod determinatio addita pertinet ad animæ actum, nam aliqui actus animæ possunt esse & circa existentia, & circa non existentia. Sicut hic. Chimera est animal opinabile, ergo chimera est animal. Non sequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius ratione. Simile est hoc. Cæsar est in memoria hominum, ergo Cæsar est. Et iterum, Tu habes felicitatem in voluntate tua, ergo habes felicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, quod aliqua determinatio addita significat esse in potentia, sicut hic. Ouum potentialitate est animal, ergo est animal. Non sequitur. Nam esse in potentia diminuit de ratione eius, quod est esse simpliciter. Quartus modus est, quando determinatio addita significat partem, sicut hic. Æthiops est albus dente, ergo est albus. Non sequitur, quia esse in parte diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Sciendum tamen est quod, si à parte consueuit, vel natum sit denominari totum, non accidet fallacia in hoc processu, vt si dicatur. Iste est crispus secundum capillos, ergo est crispus, bene sequitur. Nam homo non denominatur crispus nisi secundum capillos. Et hic modus se extendit ad alias partes, scilicet loci vel temporis & aliorum totorum; sicut hic. Ista diæta est bona in locis ægrotatiuis, ergo est bona. Non sequitur, quia quod dicitur in locis ægrotatiuis significat partem in loco, & non totum. Similiter hic. Bibere vinũ est malum ęgrotanti, ergo est malum bibere vinum. Et eadem ratio est in omnibus similibus. Quintus modus est, quando determinatio addita cogit terminum, cui additur stare materialiter, sicut hic. Sapiens vult admittere malum, ergo vult malum. Nam admittere malum non dicit malum simpliciter, sed secundum quid. Similiter hic. Fur vult sumere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio est in similibus aliis. Sic ergo patet ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum rationem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo quòd significat aliquid imperfectè.

De fallacia secundum ignorantiam elenchi.

Cap. XXIII.

SEquitur de fallacia secundùm ignorantiam elenchi. Est autem elenchus syllogismus cõtradictionis, qui quandoque est vnus syllogismus, quandoque duo. Vnus quidem est, quando concludit contradictoriam alicuius propositionis priùs datæ, sicut si detur aliquod animal esse incorruptibile, & procedatur sic. Omne compositum ex contrariis est corruptibile, omne animal est huiusmodi, ergo est corruptibile. Hæc enim conclusio contraria est prioris propositionis datæ. Duo enim syllogismi constituunt vnum elenchum, quando ex duobus syllogismis contradictoria concluduntur. Sicut si in syllogismo prædicto contraponatur alius talis syllogismus. Nullum beatum est corruptibile, aliquod animal est beatum, scilicet rationale, ergo aliquod animal non est corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi est syllogismus simul & contradictio, quicquid est contra diffinitio-

nem syllogismi, & contradictionis, est contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, quod aliquid omittitur de diffinitione syllogismi & contradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiam elenchi, sicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elenchi ponitur contradictio quasi differentia, quæ constituit speciem, ideo specialiter omissio eorum, quæ ad contradictionem requiruntur ignorantiam elenchi constituit secundum quod est fallacia specialis. Sed, quia fallacia esse non potest si apparentia desit, oportet ad hoc quod sit fallacia, vt sit apparens contradictio, & cum hoc aliquid ad veritatem contradictionis desit. Apparens autem contradictio esse non potest nisi sit vnius & eiusdem. Vnde hoc obseruato ex defectu aliorum, quæ ad contradictionem requiruntur, hæc contingit fallacia. Est enim contradictio oppositio vnius & eiusdem non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei, & nominis secundum idem & ad idem, & respectu eiusdem, similiter & in eodem tempore. Fallacia ergo secundum ignorantiam elenchi est deceptio proueniens ex eo, quòd non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad diffinitionem elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit nisi per hoc quod ignoratur diffinitio contradictionis. Causa verò apparentię in hac fallacia est similitudo diffinitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Quatuor modi fallaciæ secundùm ignorantiam elenchi, exponuntur.

Cap. XXIV.

MOdi huius fallaciæ sunt quatuor. Primus peccat contra hanc particulam ad idem, vt hîc. Duo sunt duplum ad vnum, non sunt autem duplum ad tria, ergo duo sunt duplum & non duplum. Non sequitur, quia omissio huius quod est ad idem facit, quod non est contradictio. Secundus modus peccat cõtra hanc particulam secundum idem, sicut hîc. Hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, & non est duplum ad idem secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Non sequitur, quia omittitur hæc particula secundum idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particularem similiter, sicut hîc. Cœlum mouetur circulariter, & non mouetur sursum & deorsum, ergo mouetur & nõ mouetur. Non sequitur, quia omissio huius particulę similiter tollit contradictionem. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodem tempore, sicut hîc. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio, ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia diuersitas temporis impedit contradictionem. Et sciendum est, quod hæc fallacia communis est cum fallacia secundum quid & simpliciter in hoc, quod in vtraque proceditur ab eo, quod dicitur cum determinationē, ad id, quod dicitur simpliciter. Sed hæc est differentia, quia in fallacia secundum quid & simpliciter determinatio diminuit de ratione eius, quod est simpliciter, quod non de necessitate accidit in hac fallacia, sed hæ determinationes additæ diminuunt de ratione contradictionis. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, ergo est duplum ad illud. Non tamen sequitur quod sit contradictio, si ad diuersa referatur: patet etiam ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum generalem entium contradictionem, nam contradictio est omnis oppositionis principium.

De Fallacia petitionis principii & eius quinque modis. Cap. XXV.

SEquitur de fallacia petitionis principii. Principium autem hîc dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium, cum petit sibi concedi principale propositum, quod debet probare. Quod quidem, si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia, sed petens videbitur deridendus, sicut si velit probare, quod homo currit, & petit eandem sibi concedi. Si verò petat, quod vult probare sub alio nomine, vel vocabulo poterit esse fallacia, & tunc proprie petit illud, quod est in principio, id est, illud, quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis principii est deceptio proueniens ex eo, quod idem assumitur ad probationem suiipsius sub alio vocabulo. Causa ergo apparentię in hac fallacia est diuersitas conclusionis à præmissis. Causa vero non existentiæ est identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus est, quando diffinitum petitur ad probationem diffinitionis, vel è conuerso, vt si debeat probari, quod homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hîc nulla est probatio, quia similiter dubitatur de pręmissa & de conclusione.

Secundus modus est, quando vniuersale petitur ad probationem particularis, vt si debeat probari, quod omnium contrariorũ est eadem disciplina, & assumatur ista. Omnium oppositorum est eadem disciplina, ergo & omnium contrariorum. Hîc enim præmissa non est magis nota quàm conclusio.

Tertius est, quando petuntur particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari, quod omnium oppositorum est eadem disciplina, & assumantur istæ. Omnium contrariorum, omnium priuatiuè oppositorum est eadem disciplina, & sic de aliis, ergo & omnium oppositorum. Hîc etiam conclusio in præmissis petitur.

Quartus est, quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim, vt si debeat probari quod medicina est scientia sani & ægri, & sumatur ista, Medicina est scientia sani & ægri, ergo est scientia sani & ægri, hîc etiam petitur quod debet probari sub aliis verbis.

Quintus est, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt si debeat probari quòd Socrates sit pater Platonis, & sumatur sic, Plato est filius Socratis, ergo Socrates est pater Platonis, hîc petitur quod debet probari

probari sub aliis verbis. Et est sciendum, quod **A** hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumenti, bene enim sequitur conclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationem argumenti. Nam probatio debet esse per magis manifesta, quod hîc non obseruatur. Vnde hic non accidit deceptio ex eo quod conclusio infertur ex præmissis, cum illationes prędictę sint secundum locos dialecticos, sed accidit deceptio ex eo quod petitur idem concedi, ac si esset diuersum. Vnde, si in præmissis modis arguendi sumantur præmissæ ex eo quod sunt magis notæ & non quasi petitę, non erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. **B** Patet etiam ex dictis, quod hæc fallacia prouenit secundum idem & diuersum, prout non discernitur inter ea.

In quo consistit consequentis fallacia, & quonam ab accidentis fallacia distinguatur.

Cap. XXVI.

SEquitur de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, vt **C** cum dicitur, Si Socrates est homo, Socrates est animal, Socratem esse animal est consequens. Socratē esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio prouenjens ex eo quod consequens existimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim contingit aliquem credere, quod sicut consequens sequitur ad antecedens, ita è conuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet quod fallacia consequentis in duabus consistit consequentiis, quarum vna est vera, altera falsa. Sicut si dicatur Si quis currit mouetur, sed Socrates mouetur, ergo Socrates currit. Hæc enim consequentia, **D** quæ primo ponitur, est vera, sed ista, ad quam proceditur, est falsa, scilicet mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, non est fallacia consequentis. Vnde si sic dicatur, Socrates est animal, ergo est homo, non est fallacia consequentis ex modo arguendi, sed magis fallacia accidentis. Nam sicut fallacia consequentis prouenit ex eo quod consequens existimatur omnino esse idem antecedenti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo quod prędicatum existimatur omnino esse idem subiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à consequendo, illa vero ab accidendo, quod est inhærere, & inde est quod quando proceditur **E** arguendo solum ab aliqua categorica, per quam sequitur aliquid inesse, est fallacia accidentis, quando vero ab aliqua conditionali, est fallacia consequentis. Et ideo Philosophus dicit, quod fallacia accidentis est in vno, & fallacia consequentis est in pluribus scilicet consequentiis. Ex hoc etiam patet quòd consequens est aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod sequitur aliquo modo accidit, non omne quod accidit sequitur, si homo est albus, licet hæc sit vera, homo est albus, & ideo vbicunque est fallacia consequentis potest aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, sed non conuertitur. Causa vero apparentiæ huius fallaciæ conuenientia consequentis cum antecedente, causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

De duobus modis Fallaciæ consequentis.

Cap. XXVII.

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex consecutione magis communis ad minus commune, siue magis commune sit genus, siue accidens, vt patet in his paralogismis. Si aliquid est asinus, est animal, sed tu es animal, ergo tu es asinus. Non sequitur. Non enim consequentia primo posita conuertitur. Similiter est hîc, si aliquid est mel, est rubeum, fel est rubeum, ergo fel est mel. Et iterum simile est hîc, Si aliquis est fur, errat de nocte, sed tu erras de nocte, ergo tu es fur. In his omnibus putatur consequentia conuerti, quæ non conuertitur. Vnde est fallacia consequentis. Si autem sumantur propositiones categoricæ in eisdem terminis est fallacia accidentis, sicut hic. Asinus est animal, tu es animal, ergo tu es asinus. Et iterum, Mel est rubeum, fel est rubeum, ergo fel est mel.

Secundus modus procedit à consequentia vnius oppositi ad similem consequentiam in alio opposito, vt si dicatur sic. Si aliquid est generatum habet principium, sed anima non est generata, quia ex nihilo creata, ergo non habet principium, sed semper fuit. Non sequitur, est enim in oppositis duplex consequentia. Vna in ipso, & altera in contrario, in ipso quidem est consequentia, quando sicut ad antecedens sequitur consequens, ita ad oppositum antecedentis sequitur oppositum consequentis, vt si est iustum, est bonum, ergo si est iniustum, est malum. Consequentia in contrario est, quando sicut ad antecedens sequitur consequens, ita ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis, vt si est homo, est animal, ergo si non est animal, non est homo. In oppositis autem secundum affirmationem & negationem non est consequentia in ipso, sed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiusmodi oppositis ac si esset consequentia in ipso est fallacia consequentis, sicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis est fallacia accidentis categoricis propositionibus sumptis, vt si dicatur, omne generatum est corruptibile, vel habet principium, anima non est generata, ergo non habet principium. Est autem sciendum, quòd sicut primus modus peccat contra cōsequentiā procedendo à positione consequentis, ita secundus à destructione consequentis. Est autem contrario modo procedendum, scilicet à destructione consequentis, & à positione antecedentis. Patet etiam, quòd hæc fallacia prouenit secundum rationem prioris & posterioris.

De Fallacia secundum non causam, vt causam. Cap. XXVIII.

SEquitur de fallacia secundum non causam vt causam. Causa autem hîc dicitur, quod est inferẽdo* causa, secundum quod præmissæ sunt causa conclusionis. Est ergo fallacia secundum non causam vt causam, quando inter præmissas, ex quibus sequitur conclusio, ponitur aliqua propositio, quæ nihil ad conclusionem operatur, & sic non est causa: tamen ad hoc quod fiat fallacia, oportet quod videatur esse causa, quod fit per hoc, quod conuenit cũ aliis propositionibus, quæ sunt causæ interemptionis. Ex hoc autem, quod propositio, quæ non est causa, sumitur vt causa, non prouenit aliqua deceptio, nisi quando ex conclusione reditur ad pr̨æmissas, quod quidem fit in syllogismis ad impossibile, in quibus per hoc quod conclusio est impossibilis, ostenditur aliqua præmissarum possibilis fuisse, & ideo hęc fallacia non habet fieri nisi in huiusmodi syllogismis. In syllogismis enim ostensiuis, in quibus directe aliquid concluditur ad nullum inconueniens potest reduci respondens, si sumatur aliqua propositio, quæ non est causa conclusionis, ac si esset causa. Est ergo causa apparentiæ in hac fallacia conuenientia propositionis, quæ non est causa cum illis, quæ sunt causæ. Causa vero non existentiæ est defectus habitudinis debitæ inter propositionem inferentem & illatam. Formatur autem secundum hanc fallaciã paralogismus hoc modo. Putas-ne vita & anima sunt idem? quo dato procedatur sic, Anima & vita sunt idem, mors & vita sunt contraria, generatio & corruptio sunt contraria, sed mors est corruptio, ergo vita est generatio, ergo viuere est generari. Quod est impossibile, nam qui viuit non generatur, sed iam generatus est. Ergo primum fuit impossibile scilicet quòd anima & vita sunt idem quæ accipiebatur in præmissis. Non sequitur, quia ista propositio, anima & vita sunt idem, non fuit causa conclusionis impossibilis. Quod ex hoc patet, quia ea remota, adhuc sequitur conclusio. Vnde per hoc, quod conclusio est impossibilis, non potest ostendi quòd prædicta propositio sit impossibilis. Sed magis quod ista sit impossibilis, ex qua sequitur, quæ est ista, mors & vita sunt contraria. Ex huius enim falsitate sequitur falsitas in conclusione. Mors enim & vita non sunt contraria, sed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, quòd hæc fallacia peccat contra rationem causæ & causati.

De Fallacia secundum plures interrogat. vt vnam, quid sit. Cap. XXIX.

SEquitur de fallacia secundum plures interrogationes vt vnam. Est autem idem secundum substantiam enunciatio, interrogatio, pro-

A positio, & conclusio, sed dicitur enunciatio secundum quod significat aliquid simpliciter esse vel non esse. Interrogatio secundum quod sub dubitatione proponitur. Propositio secundum quod sumitur ad alterius probationem. Conclusio vero secundum quod ex pr̨æmissis probatur. Et ideo sicut enunciatio est vna vel plures, ita interrogatio, propositio, & conclusio. Est autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo est animal, vel homo est albus. Enunciatio vero plures quando dicuntur plura de vno ex quibus fit vnum per accidens, vt Socrates est albus, & musicus: vel vnum de pluribus, vt Socrates & Plato sunt albi & musici.

B Sciendum est autem, quòd, quando plura prædicantur de vno, ex quibus est vnum per se, est enunciatio vna, vt cũ dicitur, homo est animal rationale & mortale. Nam ex partibus diffinitionis fit vnum per se quod est natura speciei. Si autem prædicantur plura, ex quibus fit vnum per accidens, tunc est enunciatio plures, vt cum dicitur, Socrates est homo albus, ex homine & albo fit vnum per accidens. Prouenit ergo ista fallacia ex hoc quod ad interrogationem quæ est plures, datur vna responsio, ex eo quod sub vno modo interrogandi proponitur, vt si dicatur, Putasne Socrates & Plato currit? Ex eo enim quod semel interrogatur de duobus, videtur esse vna interrogatio, cùm tamen sint

C plures. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est vnitas ex parte modi interrogandi. Causa vero non existentiæ est pluralitas interrogationis.

De duobus modis huius fallaciæ. Cap. XXX.

MOdi vero huius fallacię sunt duo. Primus modus est quando interrogatio est plures, ex eo quod vnum de pluribus in singulari prædicatur, vel è conuerso, sicut hoc, Putasne homo & asinus sunt animal rationale? Si dicatur

D non, procedatur sic, Homo & asinus non sunt animal rationale, ergo homo non est animal rationale. Deceptio hinc prouenit, quia ad interrogationẽ præmissam cũ sint plures, non est danda vna responsio, vt dicatur simpliciter sic vel non, sed plures, vt dicatur, Homo est animal rationale, asinus est animal irrationale, vel non est animal rationale. Similiter est hic; putas ne tu es homo & asinus? Si dicatur non, concludatur sic, ergo tu non es homo. Si dicatur sic, ergo tu es asinus. Et iterũ hoc, putas ne Æthiops est homo albus? Si non, Dicatur, ergo non est homo: Si sic, ergo est albus. Secundus modus est, quando interrogatio est plures, eo quòd

E plura subiiciuntur, vel prædicantur in plurali numero, sicut hoc, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? Si non, concludatur, ergo mel non est dulce. Si sic, concludatur, ergo fel est dulce. In omnibus enim his non est danda responsio vna. Patet ergo quòd hæc fallacia prouenit secundum vnum & multa. Et hæc de fallaciis dicta sufficiant.

FINIS.

INDEX
EORVM QVÆ CONTINENTVR
in libris Aristotelis Peri Hermenias, à Beato Thoma expositis.

A

ACcidens de subjecto prædicantur, & in subjecto est, pagina 10. colomna 2. littera B

Actio potest significari dupliciter. 1. per se, & in abstracto. 2. per modum actionis, p.10.c.1.l. B

Æquiuocum per se positum nihil significat, p. 12.c.1.l. D

Affirmatio & negatio in indefinitis propositionibus videntur contradictorie opponi, pag. 26. c.2.l. A

quæ Affirmatiuè & negatiuè enunciātur de vniuersalibus non vniuersaliter sumptis, non semper necesse est vt vnum sit verum, & aliud falsū, sed possunt esse simul vera, p.26.c.2.l.A

Affirmatio nostra vel negatio non facit existentiam rerum, sed potius è conuerso, p.33.c.2.l.B

tria sunt genera Affirmationum in quibus aliquid de vniuersali prædicatur. 1. enim de vniuersali prædicatur aliquid vniuersaliter. 2. Particulariter. 3. Absque determinatione vniuersitatis, vel particularitatis. Totidem etiam sunt negationes oppositæ, p.23.c.1.l. E

Non vna est, si vnum imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, p.29.c.1.l.A

Affirmatio & negatio potest esse sine nomine, nimirum loco illius, constituendo infinitum nomen: loco autem verbi nequit substitui infinitum verbum, p.40.c.1.l.C

Affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, p. 32. c. 1. l. E.

vniuersalis Affirmatiua, de subiecto & prædicato infinitis, & vniuersalis negatiua de subiecto infinito, prædicato vero æquiualent, p. 51.c.2.l. E

Affirmatio naturaliter est prior negatione, pag. 2.c.2.l. E

Affirmatio indefinita verificatur, si particularis affirmatiua fuerit vera, p.27.c.1.l. A

vniuersalis Affirmatiua siue finita, siue infinita, non concluditur nisi in primo primæ, vniuersalis autem negatiua quæcunque, concluditur & in secundo primæ & primo & secundo secundæ, p.56.c.1.l.E

Affirmatio significat esse, negatio non esse, pag. 19.c.2.l. E.

omne quod Affirmatur potest negari, & quod negatur affirmari potest, p.20.c.2.l. B

singularis Affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subjecti, ibid.

Analogum simpliciter positum sumitur pro potiori, p.58. c.1.l. C

quædam Animalia non habent vocem, quia carent pulmone, p. 8. c 2.l. B

Artificialia in genere substantiæ sunt ex parte materiæ, in genere autem accidentium ex parte formæ, p. 7. c. 2. l. B

B

BOnum aliud per se appetibile, aliud vero propter finem, p.37. c.1.l. C

si essent aliqua Bona quibus non existentibus non posset aliquis esse felix, essent ex necessitate appetibilia, ibid.

C

CAtegorematicus terminus, & syncategorematicus inuicem differūt: ille enim cōstituit significatū absolutè supra terminos, hic idem ponit significatum supra terminos in ordine ad prędicata, p.48.c. 2. l. E

non est Contradictio nisi omnino idem neget negatio, quod affirmat affirmatio, p.21.c.1.l.A

in Contradictione quatuor spectantur. 1. Secundum diuersas partes subiecti. 2. Si sit diuersus modus ex parte prædicat. 3. Si sit diuersitas ex parte mensuræ, & loci vel temporis. 4. Si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum, p.21.c.1.l. A

Ad eam requiritur. 1. Quod affirmatio & negatio sint eiusdem prædicati. 2. Sint de eodem subiecto. 3. Quod identitas subiecti & prædicati non sit solum secundum nomen, sed simul secundum rem & nomen, p.20.c.2.D

Consistit in sola remotione affirmationis per negationem, p.25. c. 2. l. C

Contradictio duarum aut plurium enunciatio-

rum in eo posita est, vt nimirum idem prædicetur de eodem subiecto, quod contradicit modo enunciandi. Contrarietas vero earumdem si prædicatur idem de subiecto eodem quod contrarium est modo enunciandi, pag. 79. c. 1. l. C
Contradictoria duo simul non enunciantur de eodem, sed terminus prout distrahitur altero, cui alioquin esset contradictorius secundum se, pag. 60. c. 1. l. B
Contraria mutuò se tollunt, p. 24. c. 1. l. C
Dicuntur quæ maximè à se distant, p. 23. c. 2. B
Consilium non esse de his quæ sunt de necessitate, sed solum de contingentibus quæ possunt esse vel non esse, p. 33. c. 1. l. B
Contrarietas duplex in enunciationibus reperitur, vna quoad modum, altera vero quoad significatum: vnica autem est contradictio, scilicet respectu modi. p. 79. c. 2. l. B
Contrariæ propositiones non simul veræ sunt, sed simul falsæ, p. 26. c. 1. l. A
Contraria mediata & immediata in hoc distinguuntur, quòd in prioribus contrarium non infertur à priuato, in posterioribus autem infertur. pag. 80. c. 2. l. E

D

DEffinitio dicitur terminus quia includit totaliter rem, p. 7. c. 1. l. D
ad vnitatem Deffinitionis requiritur, vt partes eius proferantur sine coniunctione & interprolatione, p. 17. c. 1. l. E
Dictio composita ex pluribus vocibus, in significando tamen habet simplicitatem, pag. 14. c. 1. l. E.
Diuisio naturaliter posterior est compositione, pag. 16. c. 1. l. D
Diuisio magis accedit ad partes, compositio verò ad totum, p. 2. c. 2. l. E
vnum Diuidentium aliquod commune potest esse prius altero dupliciter. 1. Secundum proprias rationes aut naturas diuidentium. 2. Secundum participationem rationis illius communis quod in ea diuiditur, p. 16. c. 2. l. A
Dictionum simplicium triplex potest esse consideratio. 1. Vt absolute significant simplices intellectus, & sic pertinent ad prædicamenta. 2. Prout sunt partes enunciationis, & sic pertinent ad librum peri Hermenias. 3. Quia ex illis constituitur ordo in syllogismis, & sic de ipsis agitur in libro Priorum, p. 2. c. 2. l. D

E

ENunciatio quæ pars est plurium contradictionum, non potest esse vna: si verò vnius solùm contradictionis pars, vna est, pag. 55. c. 1. l. D.
in Enunciationibus indefinitis duæ sunt enuntiationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non inferuntur ab eis, p. 44. c. 1. l. D
Enunciationes vniuersales, indefinitas respiciunt tribus modis, in numero propositionum, & oppositionum, & modo consequentiæ, p. 44. c. 2. l. E
tres sunt Enunciationis species de inesse, in quibus explicitè ponitur hoc verbum, est, quædam subiecto finito vel infinito nihil habent additum præter verbum: quædam præter verbum habent additum, siue finitum, siue infinitum. quædam vero subiecto infinito præter verbum habent aliquid additum, siue finitum, siue infinitum, p. 46. c. 1. l. E
Enunciatio, interrogatio, & responsio idem sunt, p. 55. c. 1. l. A
duplex euenire potest oppositio in Enunciatione, prior ratione ipsius Enunciationis, posterior ratione modi enunciandi, p. 79. c. 1. l. B
subiectum modalis Enunciationis includit esse vel non esse: prædicatum autem modus ipse est, qui modus est ipsa appositio, & habet in se vim distributiuam quo ad partes temporis, p. 77. c. 2. l. C
Enunciatio hypothetica cõficitur ex pluribus categoricis. Nec continet absolute veritatem, p. 2. c. 1. l. C
tria sunt in Enunciatione spectanda. 1. Ipsa verba. Secundo verborum compositio. 3. Oppositio vnius Enunciationis ad aliam, pag. 39. c. 1. l. C
in Enuntiatione additio facta ad prædicatum vel subiectum aliquando tollit vnitatem enunciationis, aliquando non auffert, pag. 39. c. 1. l. D
Enunciatio habet se ad veritatem, sicut res ad esse vel non esse, p. 38. c. 2. l. A
in Enunciatione contradictoria quæ est de contingenti, altera pars contradictionis est vera vel falsa, non tamen hæc illa determinatè, sed se habet ad vtrumlibet, p. 38. c. 2. l. B
in materia necessaria Enunciationis omnes affirmatiuè determinatiuè sunt veræ, in futuris, præteritis, & præsentibus, negatiuæ vero falsæ, pag. 30. c. 1. l. E
Enunciatio est, vel de præsenti, vel de præterito, vel de futuro, p. 3. c. 1. l. A
Sola vnitas nominis non sufficit ad vnitatem Enunciationis, p. 29. c. 1. l. A
Vnitas eius non impeditur per multitudinem quæ continetur sub vniuersali, pag. 28. c. 2. l. D
Enunciatio 2. est, vna simplex, alia coniunctione vna, p. 16. c. 1. l. B
Enunciatio est oratio in qua verum vel falsum est, pag. 15. c. 1. l. B
Iudicanda est vna non ex vnitate nominis, sed significati, p. 18. c. 1. l. C
Dicitur vna absolute vel secundum quid, pag. 17. c. 2. l. C
in Enunciationibus indefinitis non determinatur vtrum prædicatum attribuatur subiecto vniuersaliter, aut particulariter, p. 24. c. 1. l. E
Vna est, & vnum de vno significat, pag. 20. c. 2. l. E
Si tribus his generibus addatur singularis, quatuor sunt modi Enunciationis, scilicet, vniuersalis, singularis, indefinitus, & particularis, p. 23. c. 2. l. A
duplex Enunciationis pluralitas. 1. Dicuntur plures Enunciationes quæ plura significant. 2. quæ non solum plura significant, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, pag. 18. c. 1. l. D
duobus modis Enunciatione vti possumus, vel ad interrogata respondentes, vel propriâ sponte nullo interrogante, pag. 18. col. 2. lit. C
Enunciatio quatuor modis consideratur. 1. Cum aliquid enunciatur, vt an re est, & hic pertinet ad affir-

ad affirmationem rerum. 2. cum dicitur aliquid non esse quod non est, & pertinet ad negationem ad negationem rerum. 3. cum enunciatur aliquid esse quod in re non est, & sic spectat ad affirmationem falsam. 4. cum dicitur aliquid non esse quod in re est. Quod pertinet ad negationem falsam, 20.c.1.c

quatuor sunt Enunciationis differentiæ in quibus inuenitur verbum præsentis temporis; & quatuor in quibus reperitur verbum præteriti vel futuri, 20.c.1.d

Enunciationes, vbi verbum est tertium adiacens, siue secundum, sunt tantum duodecim, & ideo sex tantum oppositiones quæ affirmationem vel negationem respiciunt, 46.c.2.b

Enunciatio de 2. adiacente, respectu prædicati finiti vel infiniti, non potest variari, sed tantum penes subiectum, ibid.

Enunciatio vero de tertio adiacente quadrupliciter mutari potest, &c. 47.c.1.c

Enunciationes quæ verbum adiectiuum admittunt, quantum ad significationem, eiusdem sunt valoris cum enunciationibus de tertio adiacente, si mutetur verbum adiectiuum in proprium participium, quia omne verbum adjectiuum continet verbum substantiuum, 47. c. 2. d.

Vt in rebus naturalibus duplex notatur transmutatio, sic & in enunciationibus, nimirum localis & formalis, secundum mutationem terminorum, quæ aliquando pura est, aliquando etiam non pura seu mixta, 33

Propositio vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex, inter se æquiualent: item particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita, 49.c 2.c

Negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non è contra, 50.c.1.d

Affirmatiua infinita sequitur negatiuam finitam in subiecto constante, negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolutè, ibid.

Partes deffinitiuæ Enunciationis in quibus ponitur nomen quod plura significat ex quibus fit vnum, possunt dupliciter accipi. Primò per modum actualis & possibilis: secundò vt distinctæ inter se actualiter, &c. p. 45. c. 1. e

Enunciatio multiplex duos habet modos, quorum vterque bifariam diuiditur, & sic quatuor sunt illius modi: primus cum subijcitur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum: secundus, quando ipsa plura ex quibus fit vnum, inquantum sunt distinctæ actualiter, subijciuntur vel prædicantur. Tertius, quando ibi est vnum nomen impositum pluribus ex quibus non fit vnum: quartus, quando ista plura ex quibus fit vnū subijciuntur vel prædicantur. 54.c. 2. e

Enunciatio prout habet nomen finitum, vel infinitum ex parte subjecti tripliciter sumi potest 1. secundū affirmationem & negationem 2. secundum subiectum finitum & infinitum. 3. secundum subiectum vniuersaliter, vel non vniuersaliter positum, 40 c.2.b

in Enunciatione aliquando, est, secundum se prędicatur: aliquando vero quasi coniunctum principali prædicato. 41.c. 2.d

Ens nihil est aliud quàm quod est, pag. 12. c. 2. b

Quod non potest non fieri, idem significat cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, id est, quod est necesse fieri, 32.c.1.b

Omnia quæ futura sunt necesse est fieri, ibid.

Incompossibile est aliquid dici esse, quod non sit, 32.c 1.a

non Ens & negatio vnum sunt secundum quid, id est secundum rationem, 39.c.2.e

Ens non potest esse genus substantiæ & accidentis, 16.c. 2. b

Ens & vnum conuertuntur, 16.c.1. c

Omne quod est, necesse est esse quando est; & omne quod non est, necesse est non esse quando non est, sed necessitas illa est ex suppositione, 37.c. 2. d

Entia realia solum contrarietatem inter se habent, 84

Esse duplex, simpliciter, & secundum quid, 7. c. 1. a

Ens & verum inter se conuertuntur, ibid.

Quandiu aliquid est futurum, nondum est in se ipso, est autem aliqualiter in sua causa. Idque tripliciter: primo, vt sit ita in sua causa vt necessario ex ea proueniat: secundo, vt sit in ipsa causa quæ habent inclinationem ad suum effectum: tertio, sit in causa pure in potentia; quę non magis determinata est ad vnum quàm ad aliud, 32. c. 1. c

F

Fallacia siue error incidit secundum diuersorum respectum, & inde habet diuersitatem motus, quando nimirum quis mutat aliquam opinionem ex vera in eam quæ per se falsa est, aut falsam in aliam quæ sine dubio vera est, 84. c. 1. d

Formæ artificialium accidentia sunt, 7.c.2.b

H

Habitus naturaliter prior est priuatione, 16. c.1.d

Homo habet potestatem agendi vel non agendi, aliàs destrueretur ordo conuersationis humanæ, 33. c.1.e

Homo est principium futurorum, 34. c.1.a

Homo ratione alterius hominis loquentis dirigitur ad tria. Primo, ad attendendum mente, & ad hoc pertinet vocatiua oratio secundo, ad respondendum voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio, ad exequendum in opere, & ad hoc quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum ad superiores deprecatiua, ad quam etiam reducitur optatiua, 8. c. 2. a

I

Intellectus operatio duplex. Prima, indiuisibilium intelligentia. Secunda, intellectus componentis, & diuidentis. Additur & tertia, scilicet ratiocinandi, 1. c. 2. a

Illæ operationes adinuicem ordinantur, vnde distinctio Logicæ Aristotelis, 1.c.2.a & b

In intellectu diuino nulla est compositio, p.5.c. 2.e
Intellectus non est actus alicuius corporis, 14. c.2.l.c
Intellectus diuini iudicium intelligit absque compositione & diuisione, & vt cognoscimus materialia immateriales, ita Deus apprehendit compositionem & diuisionem simpliciter, 6.c.2.l.b
Intellectus conceptiones priores sunt naturalibus vocibus, 5.c.1.l.e
Potest distinguere res coniunctas, quando ratio vnius non cadit in rationem alterius, 21.c. 2.l.c
Intellectus apprehendit rem secundum propriam essentiam seu deffinitionem, 21. c. 2. l.d.
Obiectum proprium intellectus est quod quid est, 21.c.2.l.d
Intellectus conceptiones sunt similitudinis rerum, 5.c.2.l.b
Et ideo ea quæ circa Intellectum sunt dupliciter considerari possunt & numerari. Primo, secundum se. Secundo, secundum rationes rerum quarum sunt similitudines, ibid.
aliqua res comparatur ad Intellectum dupliciter. Primo sicut mensura ad mensuratum. Secundo sicut mensuratum ad mensuram, 6.c. 1.l.a
omnia comparantur ad Intellectum diuinum, sicut quę fiunt ab arte, ad artem ipsam, 6.c. 1.l.e
solus Intellectus cognoscit verum, 6.c.1.l.e
Potest comprehendere falsum quando res componit vel diuidit, non autem quando comprehendit illas quales sunt, 4.c.2.l.d
Intellectiones eius cur Aristoteles nominet passiones, 4.c.1.l.a
Intelligere hominis non est sine phantasmatis, & ideo non sine passione, 4.c.1.l.a
Conceptiones adæquatæ animæ opponuntur contrariè conceptionibus inadæquatis, si autem vltimæ illæ se inuicem expellunt, contrariæ censentur, 79.c.2.l.a
Eadem est ratio cognitionis intellectus & fallaciæ ipsius, quæ est in natura, generationis & corruptionis, 82.c.1.l.d
prius In quocunque genere inuenitur prius & posterius, debet definiri quod prius est, 13.c. 2.l.a
Interpretatio secundum Boëtium vox est significatiua, siue sit complexa, siue incomplexa, 1.c.2.l.e
Interrogatio duplex, Dialectica scilicet, & Demonstratiua, 55.c.1.l.b
Interrogationi pluri non potest dari responsio vna, cum id quod quæritur nequit de pluribus illis affirmari, vel negari, si verò possit affirmari, responsio vna potest esse, 55.c.2.l.c
Duplex est, Dialectica, & demonstratiua, priori dupliciter responderi potest, primo consentiendo interrogationi, seu affirmatiuę, seu negatiuæ; secundo interimendo, & responsio ad vltimam interrogationem vocatur altera pars contradictionis, quia in ea negationi respondetur per affirmationem, & affirmationi per negationem, 55.c.1.b
Interrogatio Dialectica, est petitio annuentis responsionis, quæ est propositio, vel contradicentis, quæ est altera pars contradictionis, ibidem.
Instrumentum debet definiri à suo fine, qui quidem est vsus instrumenti, 15.c.1.a

L

Litteræ, respectu scripturæ verè dicuntur litteræ, respectu pronunciationis appellantur elementa vocis, 4.c.1.c

M

Malum & turpe, secundum Aristotelem, & alia ad defectum pertinentia non dicuntur de materia nisi per accidens, 26. c.2.d
Modalis dicitur simplici modo vniuersalis, cum subiectum proprium illius distribuitur pro quouis tempore; vel etiam simpliciter, particularis verò, quando non pro quouis sed determinato tempore communiter tantum diuiditur, ibid.c.1.c.
Modales si quantitatem earum respicimus, aliæ affirmant vniuersaliter, quemadmodum illæ quæ sunt de necessario, alię particulariter asserunt, vt quæ sunt de possibili & contingenti; aliæ particulariter negant, vt quæ de necessario & non possibili, ibid. d.

N

Natura totius alicuius constituitur ex naturis singularum partium, 77.c.2.b
Simplex negatiua in plus est, quam affirmatiua quæ ei respondet. ibid.
Simplex negatiua in plus est, quam affirmatiua, & affirmatiua indefinita, quam affirmatiua priuatiua: Affirmatiua verò simplex in minus est quàm negatiua infinita; & negatiua priuatiua in plus est quàm negatiua infinita, 42. c.2.d
Negatio & affirmatio sunt enunciationis partes non integrantes, 2.c.2
Singulares negationes situ suo non mutant quantitatem enunciationis, vniuersales autem variant, 51.c.1.a
Negatio verbo adiuncta remouet verbum ab aliquo, redditque propositionem negatiuam, 40.c.1.d
remouet affirmationem dupliciter, primo quando est altera propositio vniuersalis, & altera singularis, secundo, quando vtraque est singularis, 26.c.1.c
Opposita sumitur non vi priuationis, sed vi simplicis negationis, 11.c.1.b
Negatio & syncategorema non significant aliquid absolutum, sed solum habitudinem vnius ad alterum, 13.c.1.d
secundum vocem superaddit affirmationi, 13. c.1.e
Nomen tribus modis prædicatur, quandoque enim prædicatur nomen finitum ad affirmatiuam vel negatiuam: aliquando nomen infinitum, etiam hîc; aliquando etiam nomen priuatiuum eodem modo, 41.c.2.e
duobus modis dicitur imponi pluribus ex quibus non fit vnum; primo quando imponitur pluribus

pluribus ex quibus fit vnum, non tamen in quantum ex eis fit vnum; 2. cum vnum nomen imponitur pluribus ex quibus non fit vnum, p. 54. c. 1. l. e. & c. l. a.

significatum Nominis infiniti non propriè subjacet compositioni cum prædicato, quam importat, est, tertium adiacens, p. 46. c. 2. l. a

transposita Nomina & verba in propositione, eandem relinquunt significationem, p. 52. c. 1. b

Nomen infinitum à nominis ratione, & verbum infinitum à verbi proprietate omninò semota non sunt, p. 51. c. 1. l. e

Nomen infinitatum significat aliquid vniuersale vel singulare, non item facit in propositionibus, terminus ille, omnis, p. 48 c. 1. l. d

Nomen & verbum in tribus habent suum esse. 1. in conceptione intellectus. 2. in prolatione vocis. 3. in conscriptione literarum, p. 3. c. 2. l. b

sola Nomina, verba, & orationes dicuntur interterpretationes, ibid.

Interpretatio est ex positio veri vel falsi, pag. 2. col. 1. l. b.

significatio est quasi forma Nominis, p. 8. c. 1. l. a

Nomen significat formam accidentalem, vt concretam subiecto, p. 7. c. 2. l. b

Per se positum non significat verũ vel falsum, neque verbum per se dictum, p. 6. c. 2. l. e

Infinitum non significat simpliciter vnum, sed prout implicat negationem, ibid. c. 2. l. e

Nomen infinitum dicitur etiam innominatum, quia nõ significat cum determinatione formæ sed solum abstrahit determinationem formæ, p. 39. c. 2. l. c

Nomen & verbum signficant simplicem intellectum, oratio vero significat intellectum compositum, p. 13. c. 1. l. e

Qui dicit Nomen vel verbum, constituit intellectum quantum ad primam operationem mentis, non autem quantum ad secundam, p. 12. c. 1. l. a

non solum Nomen vocatiui casus est vocatiua oratio, sed eo casu tantum excitatur animus ad attendendum, p. 15. c. 1. l. d

Nomina & participia possunt poni ex parte subiecti & prædicati, sed verbum semper ex parte prædicati, p. 9. c. 1. l. e

Nomen prout à verbo distinguitur significat rem sub determinato modo, prout scilicet potest intelligi vt per se existens. Vnde nomina possunt subijci & prædicari, p. 11. c. 2. l. c

in Nominibus & verbis in enunciatione præter differentiam finiti & infiniti, est etiam differentia recti & obliqui, p. 40. c. 1. l. e

casus obliqui Nominis non includunt ipsum rectum, sed casus obliqui verbi, verbum ipsum inuoluunt, p. 4. c. 2. l e

vnum ponitur ad significandum vnum simplicem intellectum, vnde pars Nominis compositi non significat partem compositionis compositæ: oratio verò è contra, p. 8. c. 1. l. c

in Nominibus simplicibus pars nullo modo est significatiua, neque secundum veritatem, neque secundum apparentiam: in compositis verò apparentium habet significandi, nihil tamen pars eius significat, p. 8. c. 1. l. e

significat secundum placitum, quia nullum Nomen significat naturaliter, p. 8. c. 2. l. b

Nomina pluribus conuenientia non sunt vniuersalia, sed æquiuoca, p. 22. c. 1. l. c

casus Nominum Nomina dici non debent, sed solus Nominatiuus, pag. 9. c. 2. l. c

Stoïci affirmarunt Nominatiuos etiam esse casus, quos etiam sequuntur Grammatici, pag. 9. c. 1. l. c.

Aliud est per se notũ, aliud non per se, sed per alia. Et ex illo vtroque vero, quædam ex necessitate consequuntur ex principiis, ita vt illis veris non possint esse falsa: Quædam verò è contra, pag. 38. col. 1. l. b

O

Omnis & nullus, & alia syncategorematica determinant subiectum in ordine ad prædicatum, nihilque aliud exequuntur in propositione, p. 49. c. 1. l. a

Opinio & enunciatio dicuntur duplici modo per se veræ vel falsæ. 1. in se ipsis. 2. respectu suarum oppositarum: p. 84. c. 1. l. e

Opiniones quæ ad se inuicem pertinent, nullam admittunt oppositionem inter se præter contrarietatem, p. 84. c. 2. l. c

Vera veræ nunquam contraria est, pag. 85. c. 2. l. d.

Opiniones & conceptiones mentis, in secunda ipsius operatione, triplici modo considerari possunt: 1. secundum id quod sunt absolutè: 2. secundum ea quæ repræsentant absolutè: 3. secundum ea quæ repræsentant vt sunt in ipsis opinionibus.

Quæ opponuntur ratione affirmationis & negationis, censentur contrariæ, p. 82. c. 2. l. d

Quæ falsa est per se ipsam, maiorem intendit falsitatem, quàm alia quæuis, p. 82. c. 2. l. e

Opiniones contrarietatem suam non habent ex eo quòd sint de contrariis formatæ, pag. 81. c. 1. l. b

Oppositio duplex: Vna vniuersalis ad particularem: altera vniuersalis ad vniuersalem, pag. 25. c. 1. l. e.

Oppositio particularis affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriè loquendo oppositionem, ibid.

In indefinitis duplex est. Vna secundum perfectam contrarietatem, altera autem secũdum perfectam & imperfectam. p. 27. c. 1. l. c

Opposita debent esse circa idem. p. 20. c. 2. l. d

Oratio enunciatiua nunquam inuenitur sine verbo vel casu verbi, inuenitur autem sine nomine, p. 16. c. 2. l. e

Orationes quædam sunt ex verbis compositæ, vt cum dicitur, ambulare est moueri, p. 9. c. 2. d

perfecta quintuplex, enunciatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua, pag. 15. c. 1. l. d.

Enunciatiua sola significat conceptum intellectus in quo est verum & falsum, p. 15. c. 1. l. e

per Orationem demonstratiuam inducitur animus hominis ad consentiendum vero, p. 15. col. 2. l. d.

Oratio prior enunciatione, p. 2. c. 2. l. e

Enunciatiua constare debet ex verbo quod est præsentis temporis, vel ex casu verbi, quod est præteriti vel futuri, p. 16. c. 2. l. d

Oratio & partes eius non sunt res naturales, sed quidem artificialis effectus, p. 14. c. 2. l. b

P

Pars totius propriè dicitur illud quod immediatè conuenit ad constitutionem totius, non autem pars partis, 14.col.1.b
habere Partes significantes aliquid solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis non vero affirmationis, est commune orationi simplici & compositæ, 13.c.2.b
separata non habet formam totius, sicut manus separata ab homine non habet formam humanam, 8.c.1.a
Passio fit ex impressione alicuius agentis, 2.c.1.e
Passionis animæ nomine intelliguntur intellectus conceptiones, 3.c.2.d
Peri Hermenias, id est, de interpretatione, 1.c.2.e
Prædicatum est quasi pars formalis enunciationis, subiectum autem est pars materialis ipsius. 24.c.2.b
Prędicatorum siue subiectorum plurium duo sunt genera, quędam enim sunt per accidens, quædam per se, p.57
Subiecti & prædicati vnitas, non intelligi debet ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati, 53.c.2.d
Prædicatio coniuncta alteram partem alteri supponit, vt potentia actui, vt duabus fiat aliquod vnum, & altera ab alia denominationem habeat, 58.c.1.e
Prædicatum coniunctum fit dupliciter, 1. ex oppositis, 2. ex non oppositis, vnde fit quod ex primo non inferuntur partes propositionis diuisim, neque ex secundo vniuersaliter, 59.c.2.c
in modalibus simpliciter quantificat & qualificat propositionem modalem, 78.c.1.a
Modus siue prędicatum modalis non tantum gerit habitum prædicati respiciendo suum obiectum, verum etiam habitum syncategorematis distributiui, minime verò quoad quantitatem partium quæ subiciuntur suo subiecto, sed secundum quantitatem partium temporis eiusdem, 78.c.1.a
Si prædicatum per se insit subiecto, enunciatio est in materia necessaria vel naturali. Si vero prædicatum per se repugnet subiecto quasi excludens rationem ipsius, enunciatio est in materia impossibili siue remota. Si autem medio modo se habeat prædicatum ad subiectum, tunc est in materia possibili siue contingenti. 30.c.1.b
in Præteritis & præsentibus temporibus necesse vt oppositarum propositionum vna sit determinatè vera & altera falsa in quacunque materia. In futuris singularibus vero non est necesse, quod vna determinatè sit vera & altera falsa, 30.c.1.a
quæ significant tempus præteritum vel futurum, non sunt verba propriè dicta, 11.c.1 d
Præteritum in verbo dicitur quod fuit præsens, futurum verò quod erit præsens, & ideo ea tempora dicuntur propriè casus verbi, 11.c.1.e
Priuatio supponit determinatum subiectum, 11.c.1.b
Pronomen sub nomine continetur quia personam determinat, participium autem sub verbo, quia significat tempus, pag. 2. col. 2. lit. a
Propositio non desinit esse vna propter multitudinem quæ continetur sub vniuersali: impeditur autem eius vnitas per multitudinem quæ continetur sub sola nominis vnitate, 28.c.2 d
Propositio vniuersalis vna est, quamuis sub se habeat multitudinem singularium, 28.c.2.e
Propositio vniuersalis negatiua includit negationem vniuersalis affirmatiuæ: in quantum includit particularem negatiuam. 27.c.2.d

R

Ratio vtitur oratione & eius partibus quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent, 14.c.2.c

S

Sensus propriorum sensibilium semper est verus, ex Aristotele, 5.c.2.e
Diuersa signa inuenta fuerunt ad significandos varios terminos, scilicet, omnis, nullus, aliquis, 23.c.1.d
aliquando Signum particulare apponitur prædicato, vt ostendatur prædicatum esse in plusquam subiectum, & plurimum cum habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, 24.c.2.d
neque Signum particulare, neque vniuersale, conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto, ibid
Signum distributiuum non significat modum ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis absolutè, sed applicatum termino distributo, 48.c.2 d
Signum vniuersale negatiuum, vel particulare affirmatiuum quamuis melius sequatur partes subiecti, non tamen veritati contrarium est, si iungantur ad partes prædicati, 25.c.1.b
in Singulari considerandum est quod sit illi proprium in quantum est hæc res, 21.c.2.c
Scripturæ necessitas quæ homini fuit, 3.c.1.c
Species nunquam ponitur in deffinitione generis, 19.c.1.d
Syllabæ sunt voces non per se significantes, 14.c.1.d

V

Verbum prædicatum in adiectiuis, infinitari non potest 48.c.1.2
nullum Verbum est significatiuum rei esse vel non esse, 12.c.1.b
Verbum importat compositionem, nomen autem minime, 17.c.1.b
Verba ipsa prædicantur magis, quam significant prædicata, 10.c.2.c
Verbi proprium est significare aliquid per modum actionis vel passionis, 10 c.2.e
Verba & omnes orationis partes quando ponuntur materialiter, habent vim nominis, 10.c.1.c
Verbum semper sumitur ex parte prædicati, nunquam ex parte subiecti. 10.c.2.a
Verbum importat compositionem, quâ perficitur oratio continens verum, vel falsum, 9 c.2.e
Verba infinitiui modi, quando in subiecto ponuntur

nuntur, habent vim nominis, 10.c.1.a
eadem infinitiui modi possunt incipi vt verba ratione concretionis, vt nomina prout significant res quasdam, 10.c.1.b
Verba infinita differunt à negatiuis, priora enim sumuntur vi vnius dictionis, posteriora vero, vi duarum dictionum, 11.c.1.b
Veritas & falsitas non se habet eodem modo in rebus de præsenti, & non præsenti, sed quæ possunt esse vel non esse, 38.c.2.d
Veritas & falsitas nunquam inuenitur in intellectu, nisi quando intellectus comparat simplicem conceptum alteri, 5.c.2.c
Res dicitur vera vel falsa eo modo quo aurum dicitur verum vel falsum, 5.c.2.d
Veritas in aliquo inuinitur dupliciter, 1. sicut in eo quod verum est, 2. sicut in dicente vel cognoscente verum, 5.c.2.e
de quocunque dicatur verum, dicitur respectu ad intellectum, 6.c.1.a
verum est, quando dicitur esse quod est, aut non esse quod non est; falsum autem, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, 26.c.1.d
Vniuersalia secundum Platonem extra singularia subsistunt, 23.c.1.a
Vniuersale secundum quod est in singularibus cadit in mentes hominum, 23.c.1.b
res Vniuersalis est, vel singularis, 21.c.2.a
quando de Vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid, vel negatur, non tantum vniuersaliter, sunt contrariæ enunciationes, sed i.la quæ significantur contingit esse contraria, 23.c.2.e
Cum ponitur aliquod vniuersale vt prædicetur, quod prædicatur vniuersale, vniuersaliter non est verum, 24.c.2.c
Vniuersale aptum est de pluribus prædicari; singulare vero de vno solo, 21.c.2.a
Nulla res est vniuersalis, sed singularis, pag. 21. col. 2 b
Vniuersale non est aliquid extra res existens, 21.c.2 a
Vnum dicitur aliquid sicut & ens, 36.c.2.e
Vnicum vnico contrarium est, 81.c.2.a
Vnitas duarum rerum, affirmat alterum per accidens, 58.c.2 a
quod est coniunctione vnum, non est vnum, & non multa, sed est vnum ex multis, 18.c.1.b
Vox est aliquid naturale, quod ex instituto hominis significat, 3.c.2.c
Vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam, 7.c 1.e
Vox vera est quando significat verum intellectum; falsa vero, quando falsum, pag. 6. c.2.a
Voces significatiuæ homini necessariæ, in quantum est politicus & societatis capax, pag. 3. col 1.e
Vox significatiua constituit intellectum in animo audientis, 11.c.2.e
Voces ex Aristotele significant intellectus conceptiones immediatè, & illis mediantibus res, 3.c.2.e
Vocum consideratio ad Logicam pertinet, litterarum vero ad Grammaticam, pag. 3. c.2.e
duplex significatio vocis; vna refertur ad intellectum compositum, altera ad simplicem, 13.c. 1.d
Voces, quia exprimunt conceptiones intellectus necesse est vt quædam significent sine vero vel falso, aliæ cum vero & falso, 5.c.1.e
nec Voces nec litteræ naturaliter significant; & quæ sit huius ratio, 4.c.1.e
Voces quæ naturaliter significant, eædem sunt apud omnes, vt gemitus infirmorum, pag. 4. c.2.a
Voces sunt notæ, vel signa ad exprimendas animi passiones, 4.c.2.b
quod per se tale est, magis tale est, quàm si esset tale per aliud, 82.c.2.e
A materia sumitur genus, à forma autem differentia, 17.c.1.d
quisquis decipitur in proponendo, duobus erroribus obnoxius est, ab vno enim termino declinat & ad alium inclinat, 82.c.1.b
Ex veriore opinione necessarium illud est quod in sua natura determinatum est solum ad esse, impossibile autem quod est determinatum solum ad non esse, 34.c.2.d
quæ agunt sine consilio non habent dominium sui actus; 34.c.1.a
quod non est incipit esse aliquid per hoc, quod fit illud, 34.c.1.c
in quibus contingit esse & non esse, contingit etiam fieri & non fieri, 34.c.1.c
Veritas extenditur ad opiniones cuiusuis quantitatis, 86.c.1.b
Enunciationes indefinitæ, simul & particulares non opponuntur in quantum negant aliquid vel affirmant, 86.c.1.c
Triplex est genus contingentium: quædam enim contingunt vt in paucioribus, quę accidunt à casu vel fortuna; quædam ad vtrumlibet; quædam 3. vt in pluribus, pag. 31. c.1.d

Finis Tabulæ Peri Hermenias.

INDEX

COLLECTORVM EX LIBRIS *Posteriorum Analyticorum Arist. à S. Thoma elucidatis.*

A

ACcidens cum prædicatur de subiecto, non prædicatur per aliquod aliud subiectum, cum autem subiectum prædicatur de accidente, vel ipsum accidens de alio accidenti, prædicatio fit ratione eius qui subiicitur termino qui ponitur in subiecto, de quo quidem prædicatur aliud accidens, accidentaliter, ipsa vero species subiecti essentialiter, 150.c.1.e
Accidens necessariò sęper inest subiecto, & debet habere causā suam in eodem, qua constituta nō possit accidēs nō inesse, & hoc fit duplici modo:

A primo quando ex principiis speciei causatur, & huiusmodi Accidens nominatur per se passio, vel proprium, secundo modo, quando accidens causatur ex principiis indiuidui, & illud accidens est inseparabile, 112.c 2.c

omne Accidens causam habet ex principiis subiecti, si debeat definiri, debet poni subiectum in sua definitione, ibidem

Actus naturæ triplex est. In quibusdam enim operatur necessariò, quando nimirum aliter non potest, in quibusdam sæpius agit; licet aliquando non agere possit, in iisque vltimis ex necessitate duplex etiam actus, vnus in pluribus, vt quando ex vtroque semine generatur animal perfectum, alius verò quando natura delinquit in aliquo præter consuetudinem, vt cum generatur monstrum. Idem numerus actuũ est in ratione, vnde oriuntur partes Logicæ, quarum prima dicitur iudicatiua, & Analytica, seu resolutoria. Secunda vero pars nominatur inuentiua, 88.c.1.c. & reliquis.

B

rationis Actus triplex est; primus, quando intellectus comprehendit indiuisibilia siue incomplexa, vt nimirum concipiat quid est res; secũdus est compositio intellectus vel eiusdem diuisio, apprehendentis rem veram vel falsam; tertius, in quantum proprium illud rationis discurrere ab vno in aliud, vt sic perueniat ad cognitionem alicuius ignoti, 88. c.1.b.

C

Actus rationis, quantum ad aliquid, conformes sunt actibus naturæ, ibid.

vt diuisum ex adiuncto inferatur aliquid desiderantur duo, 1. vt nulla intercedat diuisio inter partes coniuncti, 2. vt prædicentur secundum se, 61.c.1.a

per Affirmationem cognoscitur quidquid est, 133.c 2.b

Affirmatiua in secunda figura nequit probari, 159 c.2.c

Angulus rectus est quem constituit linea recta, super aliam lineam rectam cadens, ita vt ex vtraque anguli parte reddantur æquales, 97.c.2.a

D

Animal totalum dicitur quod habet alas totas & integras, diuisum autem pennis quod habet alas inuicem separatas, 217.c.2.b

captiosa Argumentatio est à secundùm quid, ad simpliciter, 60.c.2.d

Ars naturam imitatur in quãtum potest, 88.c.1.c

Ars est ordinatio certa rationis, qua per determinata media actus humani ad debitum finem perueniunt, 87 c.2.c

vnus & idem est status Ascensionis & descensionis in affirmatiuis & negatiuis, 149.c.1.b

E

C

CAusarum quatuor genera; formalis, materialis, efficiens & finalis. quælibet autem harum potest esse medium in demonstratione, 201.c.1.e

Causa plus valet suo effectu, 98.c.2.e

Causa & causatum simul se consequuntur, si verum quod inuicem demonstrentur, quia ad medium demonstrationis de necessitate sequitur conclusio, 224.c.1.b

quorundam quædam est, quædam altera causa, quorundam autem non, 198 c.2.d

quod dicit Aristo. quorundam non esse aliam causam potest interpretari tribus modis; 1. quod simpliciter & absolute causam non habet sui esse, 2. secundum ordinem causarum eiusdem rei. 3. in quantum aliqua sunt quæ non habent causam in genere subiecto alicuius scientiæ, 198.c.2.e. & sequ.

Commune aliquid plures habet causas secundum quod conuenit diuersis, 224.c.2.d

si aliquid quæratur in vniuersali, accipiatur tam causa quàm id cuius causa quæritur in vniuersali, tum ad causam semper sequetur effectus necessario, & ad effectum causa, pag. 225.col.1

aliquid assignatur pro Causa alicuius effectus triplici modo, 1. accipiendo causam per se, 2. accipiendo signum; 3. accipiendo aliquod accidens, 215.c.2.a

quædam nunquam à casu fiunt; quę alia quidem ab arte, tamen possunt etiam à fortuna, 204.c.1.c

Conceptiones aliquid commune habent cum aliis principiis demonstrationis, & aliquid proprium sibi seruant, 121.c.1 a

quando aliquis cognoscit causas ex causatis, non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quo ad nos, 118.c.2.a

Cognito de aliquo in particulari, non ideo cognoscitur in particulari, neque secundum potentiam, nec secundum actum, 164.c.2.d

in Complexis negatio iungitur verbo, in incomplexis nomini, 65.c.1.b

Conclusio per plura principia demonstrari potest dupliciter. 1. cum eodem modo coordinantur plura media, & ad demonstrandum accipitur aliud ad eandem conclusionem, 2. quando accipiuntur diuersa media ex diuersa coordinatione, 171.c.2.a

Conclusio falsa non concluditur nisi falso syllogismo, 136.c 1.d

vt demonstretur, quælibet præmissarum debet esse demonstrabilis, & melius cognoscitur si omnia quæ præmittuntur sunt demonstrabilia, 154.c.2.a

vbi non est vniuersalis, præmissa aliqua debet esse non vniuersalis, 116.c.1.a

Consequenter se habentia dicuntur quorum nihil est medium eiusdem generis, 211.c.1.2.c

non potest esse consequenter se habens, & contiguum cum hoc, quod est factum esse, ibid.

etsi Contradictio formaliter quæcunque opposita concomitatur, non tamen illa sequitur denominatiuè, ibid.

vt sit Contradidictio inter aliquas propositiones, debet intercedere negatio prædicati cum subiecto, 66.c 2.a

in Contradictoriis de omnibus affirmatio, vel negatio probari possunt, 64.c.2.d

Contradictio creatur in propositionibus si verbo negatio apponatur,

Contradictio simpliciter in omnibus caret medio, 97.c.1.b

Contradictio oppositio est affirmationis & negationis, ibid.

Contradictio est oppositio, quæ non debet secundum se inuenire medium, 97.c.1

semper inter duo continuata est accipere aliquod medium, 209 c.2.e

Cõtrariorũ falsitas debet esse notissima, 98.c.1.d

quidquid

quidquid eſt Conuertere eſt cum eo cuius eſt, p. 187. c. 2. c
ad Conuertendum per terminos conuertibiles quod quid eſt alicuius rei, debet peti principium, 188. c. 2. d

D

DEus neque ens comprehenduntur ſub genere, 194.c.1.d
Deffinitio eſt notificatio ſubſtantiæ, 185.c.2.d
Deffinitio eſt ratio quæ ſignificatur à nomine, 94.c.1.a
Deffinitio diſtinguitur à ſuppoſitione, prior enim includit eſſe, vel non eſſe, quod non facit poſterior, 121.c.2.b
Deffinitio cognoſcitur per deſcenſum ad aliquod primum, non enim proceditur in infinitum, 149. c. 2. a.
Non eſt omnium eorum, quorum eſt demonſtratio. 185.c.1.d. Neque eorum quæ concluduntur per ſyllogiſmos. ibid.
Deffinitio quæ ſumitur ex cauſa formali eſt cauſa deffinitionis, quæ ſumitur ex cauſa materiali eiuſdem rei, 199.c.1.a
Deffinitiones ſecundum ſpeciem factæ nullum habent medium quo demonſtrentur, ſecundum autem materiam factæ poſſunt habere medium, 199.c.1.b
præter Deffinitionem aliqua eſt alia ratio, quæ quidem vel eſt ratio expoſitiua ſignificationis nominis, vel eſt ratio rei nominatæ: altera tamen eſt à deffinitione, non enim ſignificat quid eſt, ſed forte aliquod accidens, p. 199. c. 2. b
Deffinitio immediatorum, ſeu rerum quæ non habent cauſas, eſt ſicut quædam indemonſtrabilis poſitio eius quod quid eſt, 200. c. 2. b
quædam Deffinitio eſt quæ eſt indemonſtrabilis ratione eius quod quid eſt, & dicitur immediatorum: alia autem quæ eſt quaſi ſyllogiſmus demonſtratiuus eius quod quid eſt, & non differt à demonſtratione niſi caſu, ſeu iuxta diuerſam acceptionem & poſitionem dictionum: alia vero adhuc quæ ſolum eſt ſignificatiua ipſius quod quid eſt, & eſt concluſio demonſtrationis, 200. c. 2. a
ſi quis inquirit Deffinitionem rei debet attẽdere ad ea quæ illi ſunt ſimilia, & etiam ad ea quæ ſunt differentia, &c. 200. c. 1. c
omnis Deffinitio datur de aliquo prout conſideratur in vniuerſali, non autem ſecundum quod ſpectatur in hoc ſingulari vel illo, p. 221. c. 1. a
facilius eſt Deffinire ſingulare, quam vniuerſale, ibid.
in omnibus quæ ſunt propter aliquem finem Deffinitio quæ eſt per cauſam finalem, & eſt ratio deffinitionis quę eſt per cauſam materialem, & medium quod probat ipſam, 93.c.1.e
quando aliquid Deffinitur, ita ſe habet ad intellectum, ſicut id quod ſenſibiliter deſcribitur, ſe habet ad ſenſum, 126.c.1. c
vt Deffiniatur aliquod vniuerſale diuidendum eſt genus in primas partes in partes illius generis, quæ ſunt indiuiſibiles ſecundum ſpeciem, 216. c. 1. d
Delectatio eſt appetitus quidam motus appetitiuæ potentiæ, 170. c. 2. b
Demonſtratio procedere debet ex immediatis vel ſtatim vel per aliqua media. 95.c.1. e
Demonſtratio quia, conuertitur in demonſtrationem propter quid, 129. c. 1. e. per effectũ vero non conuertitur, ibid.
Demonſtratur quia, per immediata, 130.c.1. b
Demonſtratio potior eſt quæ de ente, quàm quæ non de ente, & ea quæ non facit errare etiam potior eſt quàm ea per quam non erratur, 161. c. 1. d
Demonſtratio eſt de neceſſariis, & ex neceſſariis, 113. c. 2. e
Demonſtratio non procedit ex principiis extraneis, 113. c. 2. d
per Demonſtrationem concluditur propria paſſio de proprio ſubiecto, 114. c. 1. a
tria ſunt neceſſaria Demonſtrationibus, primum concluſio. 2. dignitates. 3. ſubiectum genus, 113. c. 1. a
Demonſtratio quæ dat ſcientiam per ſe ipſam, potior eſt quam quæ per aliud, 160. c.2. e
particularis Demonſtrat de aliqua re ſingulari ſecundum ſe ipſam, ibid.
Demonſtratio non procedit in infinitum, ſecus enim media infinita eſſent inter duos terminos, 156. c. 2. b
Demonſtratio negatiua pendet affirmatiua, non enim poteſt eſſe negatiua demonſtratiua, ſine affirmatiua propoſitione, quæ non probatur niſi per affirmatiuam Demonſtrationem, 167. c. 1. c
in Demonſtratione circulari concluditur idẽ per idem ſumptis duobus terminis tantum, 101. c. 2. b
cognitio Demonſtratiua acquiritur propoſitionibus veris, primis & immediatis, & per ſe ipſas, & non per aliud manifeſtis, 94. c.2.b
Demonſtratio vniuerſalis intelligibilis eſt, & finem ſuum habet ad vniuerſale quod ſolo intellectu cognoſcitur, ſed particularis terminatur ad ſenſum, infert enim particulare quod terminum habet in ſenſibus, 165.c.1.a
Demonſtr. dignior cenſentur quæ procedit ex paucioribus propoſitionibus, 165. c. 1. e
quia, Demonſtratur non ſolum in iis quę probantur per effectum, ſed etiam in iis in quibus medium extra ponitur. Medium autem dicitur extra poni, quando eſt veluti commune, & non conuertitur cum maiori termino, 130. c. 1. e.
Demonſtratio quia eſt per effectum non autem per cauſam, 129. c. 1.b
Demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientialis, id eſt, faciens ſcire, 94.c.1.e
Demonſtratio diuiditur tripliciter. 1. in vniuerſalem & particularem. 2. in categoricam & priuatiuam. 3. in eam quæ demonſtrat oſtenſiue, & in eam quę ducit ad impoſſibile, 160. c. 1. b
non eſt eiuſdem Demonſtratio & deffinitio, 188. c. 1. l. d. Neque ſunt idem, neque vnum in alio, tanquam pars ſubiectiua in ſuo toto, 187. c.1 a
Demonſtratio non procedit ex communibus, 117. c. 1. b
Demonſtratio non eſt ex corruptibilibus, 115. c. 2. b
Demonſtratio eſt omnis eius de quo fit deffinitio, 185. c.1. a
inane penitus eſt inferre omnia poſſe Demon-

ſtrari, quòd demonſtratio eſſet circularis, 102.c. 1.b
Demonſtratio ſuperaddit ſyllogiſmis, quia generat ſcientiam, 159.c.1.c
Differentiæ quæ ſunt immediatæ ſi comparentur ad genus inferius, non ſunt immediatæ, ſi comparentur ad genus ſuperius, 218.c.2.d
Diuiſione vtimur quando accepto aliquo communi quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alter, 190.c.1.a
Per eandem procedentes etiam circa ea quæ ſyllogizantur, non vtantur probatione ſyllogiſtica, 190.c.1.d
Doctrina eſt actio eius, qui aliquid cognoſcere facit, diſciplina autem receptio cognitionis in alio. 89.c.1.b
Dubium quod euenit circa media, reducitur ad dubitationem quæ accidit de extremis. Et dubium quod eſt circa negatiuas demonſtrationes, reducitur ad dubium de affirmatiuis, 146.c.1.a

E

Echo fit per repercuſſionem aëris moti à corpore ſonante ad aliquod corpus concauum, 223.c.1.c
Effectus antequam in actu exiſtat, prius eſt in cauſis actiuis, virtute quidem, non autem ipſo actu, illud quæ dicitur ſimpliciter eſſe, 92.c.2.e
Ens eſt prima conceptio intellectus, 97.c.2.e
Triplex modus eſt eorum quæ ſunt in rerum natura. Alia enim actualiter exiſtunt abſque vlla poteſtate: alia vero actu ſunt cum aliqua poſſibilitate: Poſtremò quædam actu quidem non ſunt, ſed poteſtate tantum, 77.c.1.d
In plus eſſe dicuntur quæcunque vniuerſaliter inſtant alicui, non tamen ei ſoli, ſed etiam alij, 214.c.2.a
Quæ ſecundum naturam ſunt eadem, & tamen conſiderantur per diuerſa principia, pertinent ad diuerſas ſcientias, 170.c.2.e
Quod eſt eſſe non eſt ſubſtantia, vel eſſentia alicuius rei in genere exiſtentis, 194.c.1.c
Eſſentia cuiuſlibet rei declaratur per aliqua certa, quibus nec addere oportet, nec ſubſtrahere, 190.c.2.a
Eſſe vel non eſſe indiuiduabile dicitur, quando affirmatiua vel negatiua non habet medium quo probari poſſit, 134.c.1.a
Quædam cognoſcuntur prius, ſicut prius nota ad tempus: alia vero ſimul quidem ſunt tempore, ſed prius quoad naturam, 91.c.1.b
duo ſunt Enunciationum genera, quædam enunciant aliquid ineſſe alteri, vel non ineſſe alia verò rationem aperiunt qua componitur prædicatum cum ſubjecto, & hoc vltimum genus modalis nomen aſſumpſit, 63.c.1.b
Enunciatio modalis duas complectitur compoſitiones, vnam inter partes dicti, alteram inter dictum & modum, 63.c.2.a
Enunciatio modalis non deſignat aliquid ineſſe vel non ineſſe alicui ſubjecto, ſed dicti modum enunciat, ibid.
antiqui omnes Enunciationes de impoſſibili bene intulerunt, de neceſſario vero non omnes ſed duas tantum quæ ſunt contrariæ, 69.c.2.e
Enunciationes quas antiqui conſtituerunt in primo & tertio ordine, ſubalternæ ſunt, quapropter & ſimul veræ, deberent tamen eſſe contradictoriæ, 70.c.1.b
eſt autem deffinita, Enunciatio dicti modificatiua, ibid.
Enunciatio aliam non inſequitur, cuius veritati repugnat, & illam deſtruit, 73.c.2.c
Enunciatio ſola ſcibilis eſt & quæribilis, 181.c.2.c
Enthimema eſt ſyllogiſmus reſecatus, exemplum autem inductio non perfecta, 89.c.2.a
Experimentum eſt accipere aliquid ex multis in memoria retentis, 229
Extrema in concluſione poſita ſunt: maior enim extremitas in concluſione eſt prædicatum, minor vero ſubiectum, 114.c.2.e

F

Falſa non demonſtratur in aliqua ſcientia, 119 c.1.b.
Forma eſt principium quò dignoſcitur materia, 169.c.2.a
in prima ſolum Figura concluditur vniuerſalis affirmatiua, & medium ſumitur inter extrema, 133.c.2.e
in prima Figura media acceptà ſemper accipiuntur ex parte propoſitionis affimatiuæ, in ſecunda vero ex parte propoſitionis negatiuæ. in tertia autem figura media accepta non ſunt extra prædicatum quod negatur, neque extra ſubiectum à quo negantur, 159.c.2.d
in tertia Figura non infertur vniuerſalis negatiua, 135.c.2.b
aliæ Figuræ in demonſtrationibus indigent prima, illa autem non indiget aliis, 133.c.2.b
in Fieri includuntur plurima facta eſſe, 211.c.1.b
aliquid eſt Finis alterius, quantum ad fieri, & quantum ad eſſe, 163.c.1.d

G

Generatum ante generationem, erat quodammodo ens, & quodammodo non ens, ens quidem in potentia: non ens in actu, 93.c.1.a
in Generatione quod eſt in potentia, eſt prius tempore, & poſterius natura, 95.c.2.e
Genus diuiditur in ſpecies per oppoſitas differentias, 107.c.1.e
non poteſt inueniri aliquod Genus cuius vna tantum ſit ſpecies, ibid.
Genus idem ſimpliciter dicitur, cum ex parte ſubiecti, non ſumitur aliqua differentia determinans, quæ ſit extranea à natura illius generis, 114 c.2.a
Genus non prædicatur in eo quod quid eſt de differentia, neque è conuerſo, 18.c.2.b
Genus inferius conſtituitur per differentiam diuiſiuam ſuperioris generis, 217.c.2.a
in quocunque Genere eſt inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem eſt inuenire & illi æquale, 117.c.2.b

I

duplex eſt Ignorantia: vna ſecundum negationem, altera ſecundũ diſpoſitionem: prior cum res nota eſt; poſterior cum diſpoſitio bona eſt ad cognoſcendum, ſed corrupta, & dicitur error. Prior non fit per ſyllogiſmum, altera fieri poteſt, 135.c.2.a

per ſgno-

per Ignotum aliquid cognosci non potest, 99. c. 2. d
Intellectus intelligit aliquid eorũ quæ sunt coniuncta secundum rem, non intelligendo actu aliquid aliud, 162. c. 2. a
Interrogatio aliter est in scientiis demõstratiuis, & aliter in Dialectica, in hac non solum intergatur de conclusione, sed etiam de præmissis, aliæ autem non de illis, sed solum de conclusione, 124. c. 1. d
Interrogatio non Geometria duplex, vna quæ nihil habet Geometriæ, altera quòd male habet attributa Geometriæ, 125. c. 1. a

L

Linea vna actu in quantum est continua, dicitur diuisibilis per punctum medium, 159. c. 1. a
Linea rationalis est de qua possumus ratiocinari per leneam datam, cuiusmodi est omnis linea quæ mensurari potest, quæ autem non potest dicitur incommensurabilis, 120. c. 1. d
vniuersaliter verum est, Lineas rectas æquè distantes, quamuis ad infinitum extendantur, in neutram partem concurrere, 107. c. 2. e
Logica rationalis scientia, non solum quia sequitur, sed quoniam versatur circa actum rationis, vt circa propriam materiam, 88. c. 2. a

M

Materia duplex. vna sensibilis, alia intelligibilis, 169. c. 2. a
quæ sunt à Materia habent suam necessitatem ab ea, 201. c. 2. b
Medium dicitur densari, quando medium iam acceptum mediatè iungitur vtrique extremorum, vel alteri, 133. c. 2. d
Media in demõstratione dicuntur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit mediũ, 158. c. 2. d
etsi per Medium contingens nequit sciri conclusio quæ necessaria est, concludi tamen potest conclusio necessaria ex medio non necessario, 111. c. 2. e
quantò Medium magis proximũ est priori principio, tanto demonstratio est potior, 164. c. 1. d
Modi propriè sunt quatuor, possibile, impossibile, necessarium & contingens, 63. c. 1. d
Modificari aliquid propriè dicitur quando redditur aliquale, non vero quando fit secundum substantiam, ibid.
primus Modus dicendi per se, fit, cùm id quod attribuitur alicui, pertinet ad formam eius, 104. c. 1. d
secundus Modus est, quando ponitur subiectum in deffinitione prędicati, quod est proprium accidens eius, ibid.
quatuor classes Modalium erant apud antiquos, & quomodo collocentur earum consequentiæ demonstratur. 68. c. 1. e. In quibus ipsi antiqui bene de modalibus dixerunt. 69. c. 1. c
Eadem est porportio Modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum, 66. c. 2. d
nullus Modus est ad demonstrandum quod quid est, nisi forsan modus demõstrationis qui est ad sensum, & demonstrat quasi digito, 193. c. 1. d
quiuis Modus duas affirmantes modales exhibet, vnam includentem dictum affirmatum, & aliam negatum. 67. c. 1. c
est quidam Motus circularis in generatione, per quem alia resoluuntur, in alia circulariter, vt cum aqua fit aër, & iterum ille aër fit aqua, 112. c. 2. d

N

Natura quædam agit propter finem, quædam ex necessitate priorum causarum, quæ necessitas est duplex, vna secundum naturam, alteras secundum mouentem, 204. c. 1. a
Necessarium duplex, 1. ad bene esse, 2. ex suppositione, 76. c. 1. d
Necessarium pars est subiectiua possibilis, ibid.
Necessariũ dicitur aliter in naturalibus quæ sunt vera vt sæpissime, & defficiunt in minori parte, & aliter in disciplinis quæ sunt semper veræ, 172. c. 1. d
Necessarium subiacet impossibili, & inferius non quantum ad potentiam, sed quantum ad actũ, continet suum superius, vnde certum est superius determinate sequi suum inferius, 7. c. 1. d
Negatio verbo addita & eius modo oppositionẽ facit in modalibus, 67. c. 2. d
Nominis significatio pendet ab intentione eius qui loquitur, 94. c. 1. a
magis Notum quoad nos, est etiam aliquando magis notum simpliciter, & quoad naturam, 96. c. 1. b
Numerus secundũ Platonem est substantia omnium rerum, 188. c. 2. e
primus est in Numeris numerus ille qui sola vnitate mensuratur, vt binarius; compositus autẽ, quem alius etiam numerus mensurat, vt ternarius, 104. c. 2. c
Numerus cubus est qui surgit ex ductu vnius numeri in se ipsum bis, 115. c. 1. b
quaternarius Numerus in se ipsum multiplicatus constituit numerum decimum-sextum, 68. c. 1. e
Numeri secundum Platonicos sunt formæ magnitudinum, asserebant enim formam puncti esse vnitatem, formam lineæ binarium, superficiei ternarium, formam autem corporis quaternarium, 169. c. 1. e

O

Oppositio vniuersaliter nulla datur quæ inferat contradictionem in tertio, 61. c. 1. a
Oppositio in quibusdam propositionibus non apparens solis in nominibus positis, si loco nominum adfuerit definitio, non impedit quin illæ propositiones inter opposita censeantur, ibid.
Oppositum dupliciter consideratur, 1. formaliter, & secundum suam significationem, 2. denominatiuè seu subiectiuè, 60. c. 1. c
Opposita cõtrariis necessario sunt falsa, 99. c. 1. e

P

Posteriora quantum ad naturam, priora sunt quoad nos. 170. c. 1. b
quantò magis ad Particularia proceditur, tantò magis itur ad infinitum, 163. c. 2. d
Prima Philosophia quæ respicit omnia principia, habet ens pro suo subiecto, quod est commune ad omnia, quapropter respicit illa quæ sunt omnibus propria tanquam sibi propria, 118. c. 1. d

Prædicatum significat accidens, & simul genus aliquod accidentis, qua ratione duo non ita se possunt habere ad inuicem, vt 1. sit qualitas secundi, & 2. qualitas primi, 151.c.2.e
Prædicatum propositionis per prius inest medio, quàm subiecto, cui etiam per prius inest medium, quàm prædicatum, 96.c. 2. b
Prædicatio non descendit in infinitum, 146.c.2.d
triplex est modus veræ Prædicationis per accidens. 1. quando accidens prædicatur de accidente. 2. cum subiectum prædicatur de accidente. 3. quando accidēs de subiecto, 150.c.1.a
Prædicationes procedunt sursum cum proceditur ad magis vniuersale, de cuius ratione est quod prædicatur: deorsum vero proceditur, cum itur ad magis particulare, de cuius ratione est quod subiiciatur, 146.c. 2.b
Quod per se prædicatur, prædicatur vniuersaliter, & non è conuerso. Et quod 1. prædicatur, prædicatur per se, sed non conuertitur, 103.c. 1. b
Duobus modis aliqua prædicantur per se, 1. quæ subiectis insunt in eo quod quid est, nimirum cum prædicata ponuntur in deffinitione subiecti. 2. quando ipsa subiecta insunt prædicatis in eo quod quid est, id est, cum subiecta ponuntur in definitione predicatorū, 155.c.1.d
Dupliciter proprium de subiecto prædicatur: aliquando simpliciter, vt quando vnum accidens prædicatur de subiecto: aliquando vero duo opposita disjunctiuè considerata necessario subiecto insunt, 105.c.2.b
Dupliciter prædicari aliquid potest secundum accidens: 1. quando subiectum prædicatur de accidente: 2. autem è contra quando accidens prædicatur de subiecto, 144.c.2. b
Principia aliqua opus habent probatione vt ad notitiam eorum accedatur, & ante probationem suam non sunt magis nota conclusione, 98. c. 1. e
Principia cum non principiis hanc habent conuenientiam, quod de vtrisque accipiendum sit quasi supponendo quid significent: differunt autem principia, & quæ sunt ex principiis, quia de prioribus accipiendum est supponendo quod sunt, de aliis vero, oportet demonstrare quia sunt, 119.c. 2.d
Principia alia sunt communia omnibus scientiis, alia propria quibusdam, sed priora accipiuntur per analogiam, 119.c.2.b
quædam sunt Principia demonstrationis ad demonstrandam coucłusionem quæ affirmat, alia vero ad probandam conclusionem negatiuam, 158.c. 2.a
Principia immediata sunt magis nota conclusione, 98. c. 1. b
Principia se habent ad conclusiones in demonstratiuis, sicut causæ actiuæ in naturalibus ad suos effectus, 91. c. 2. e
Principium interimitur interempta conclusione, 168. c. 1. e
Principia non habent aliqua priora per quæ demonstrari queant, 99. c.2. d
Principij nobilioris nobilior est effectus, 167. c. 1. a
à Principiorum notitia demonstratur cognitio conclusionum, quarum propriè est scientia, 100. c. 1. e
Principia non sunt multò pauciora conclusionibus, 175.c.2.b
Principia demonstratiui syllogismi duo sunt, mediū eius & propositiones indemōstrabiles, 181.
Principiorū cognitio pertinet ad intellectū, cuius est cognoscere vniuersale, 232. c.1. c
Principij, subiecti, & passionis triplex modus, an sit, quid sit, & quale sit. 40. c.1. b
Possibile in communi potest cōtinere esse & non esse duabus de causis, tum quia quod verum est de superiori, verum est de inferiori, quamuis diuersimodè; tum quoniam possibile spectatum in cōmuni conditionem propositi non requirit necessariò, 72. c. 2. a
Potētia actiua diuiditur in rationalem & irrationalem: prior est quæ agit cum ratione & delecta: posterior vero quæ agit ex motu sibi insito, & quem habet à natura, 74 c.1.d
Potentia actiua rationalis & irrationalis inter se discrepant duobus modis, prior enim non potest in opposita; posterior vero potest in opposita contradictoria, & contraria. Et inde posterior, in præsentia eiusdem passi & necessitate agit, amotis iis quæ impedire possunt: prior autem in præsentia non operatur ex necessitate, 74.c.1.e
Potentia irrationalis duplex, alia actiua, quæ includit in se agendi principium, alia passiua quæ & principium habet patiendi, 74. c. 2. d
eadem est materia seu Potentia passiua contrariorum, 74.c.2.d
aliæ sunt Potentiæ quæ eadem ratione potentiæ dicuntur, aliæ quæ alia ratione nomen habent quæ prędictæ, quæ & æquiuocè potentiæ dicuntur. Priores includunt in se potentias tam actiuas & passiuas, quàm rationales & irrationales: Posteriores, Mathematicas, & Logicas, 75. c. 1. e
aliquid Possibile non semper actu est reuera, sed aliquid possibile, quod hoc possibile est, 65. b
Possibile potest semper actu esse, non tamē semper actu est, vnde verum est dicere, possibile esse, & non esse, ibid.
vt ad Posse esse sequitur posse non esse; sic è contra ad posse non esse, sequitur posse esse, 67. c. 1. e
Priuatio est negatio in subiecto determinato, 105. c. 2. c
Priuatio est negatio in subiecto determinato, 97. c. 1. b
Positio vna est quæ accipit aliquam partem enunciationis, nimirum affirmationem vel negationem: alia autem non significat esse vel non esse, sicut est deffinitio, quæ inter positiones censetur, 98. c. 1. a
Probabilia ea sunt quæ magis nota vel sapientibus, vel pluribus, 101 c. 1. a
quamuis aliquid sit Probabile velim probabile, non infertur quod sit primum vel non primū, verum importat hoc circa quod fit demōstratio, esse primum in genere āliquo, & esse verum, 110. c. 1. d
Problemata conueniunt in propter quid secundum ordinationem mediorum, 223.c.1.d
Vt habeatur propter quid circa singula Problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & hic ad singula certatim procedere disputando supposito communi genere, &c. 222. c. 1. b
Problemata quædam sunt eadem in quantum conueniunt in eo quod est propter quid, propter quod habent idem medium. 223.c.1.b

Proportio est habitudo quantitatis vnius ad alterum : proportionalitas vero est collectio duarũ proportionum, 108. c. 1. b
Propositio negatiua maxime demonstratur per affirmatiuas, 166.c.2.d
Propositiones quæ consistunt in terminis primis & communibus sunt primæ:immediatæ autem quæ sunt circa posteriores terminos & minus communes sunt secundæ respectu primarum, 176. c. 2. b
major in Posterioribus prius nota est cõclusione, & tempore & natura, 91. c. 1. c

Q

QVid causa est ipsius rei, & secundum diuersas causas eiusdem rei potest multipliciter quod quid est eiusdem rei assignari, 196.c.1.d
Qualitas & omnia alia huiusmodi accidunt substantiæ, quo fit vt prædicentur de subiectis tanquam accidens de subiecto. 152.c.2.e
Qualitatis alia ratio est, & eius rei cui qualitas inest, 151.c.2.e
Quantitates incõmensurabiles illæ dicuntur quę non habent mensuras aliquas inter se æquales, 95. c. 1. b
Qui quærit quia hoc est hoc, aut de aliquo simpliciter, nihil aliud quærit, quàm vtrum mediũ sit inuenire, vel non, 182.c.1.e
in quatuor Quæstionibus quæritur an sit medium vel quid est, 183. c. 1. d
Quæstio omnis fit quæstio medij, quia si medium sensibile notum est, nulla restat quæstio, 184. c. 1. c
Quatuor sunt quæ quęruntur, quia propter quid est, si est, & quid est, quæ reduci possunt ad quæribile, & scibile, 181. c. 2. a

R

RES secundum Platonem non de nouo addiscebantur, sed in memoriam per operationem rationis iterum adducebantur. Anaxagoras vero posuit eas antequam generarentur præexistentes in materia simpliciter: Aristoteles vero in potentia & non simpliciter, 92. c. 1. c
Res omnes eo magis ad perfectionem suam deueniunt, si virtutem suam propriam magis attingunt, ibid.

S

SCientia dicitur esse sub alia dupliciter, 1. modo cum subiectum vnius est species subiecti superioris. 2. modo, quomodo subiectum inferioris, non est species subiecti superioris, sed subiectum inferioris comparatur ad subiectum superioris, sicut materiale ad formale. 131.c.2.a
Scientiæ quæ sub se continent alias, habent dicere propter quid, quæ vero sub illis cõtinentur, habent dicere propter quid respectu aliarum scientiarum, 132. c. 1. b
Scientia subalternale dicit propter quid non respiciendo subalternatum, sed ratione cuiusdam alterius, 132. c. 2. d
Scientia à conclusionibus emanat, intellectus autem à principiis, 100. c. 1. c
Scientiæ omnes illud principium admittunt, nimirum, de quolibet, est negatio vel affirmatio vera, 123. c. 1. a
Scientia prior & certior alia est, quæ generat cognitionem, quia, & propter quid. Quæ vero non est de subiecto, est certior ea quæ est de subiecto. Denique certior quoque & prior est ea quæ est ex paucioribus, id est, quæ fit addiditione, 168.c.2. e.& seqq.
Scientia differt ab opinione, & scibile ab opinabili, 177. c. 2. a
Scientia esse non potest de iis rebus quæ carent prioribus principiis à quibus ratio procedit, 170. c. 1. a
Scientia est altera ab alia, cum diuersa sunt ab ea principia, 170. c. 2. a
Scientiæ non sunt diuersæ per diuersitatem materialem scibilium, sed secundum diuersitatem eorum, 170.c.2.b
Scientia non est de eo quod est à fortuna, 172. c. 2. c Vt sit simpliciter vna, desideratur vnitas subiecti, & principiorum, 170. c. 2. d Per demonstrationem acquisita non consistit in cognitione sensus, 172.c.2.e Aristoteles constituit quatuor modos quibus amitti potest scientia prius ab aliquo habita. 1. est quando recedit à mente ratio, qua prius habebat scientiam. 2. per corruptionem ipsius scientis. 3. per corruptionem ipsius rei scitæ 4. per obliuionem, 111. c. 2. a
illud cuius alta Scientia exposcitur via demonstrationis, couclusio quędam est in qua propria passio de subiecto prędicatur : conclusio autem illa illationem habet à quibusdam principiis, 90. c. 1. a
non omnis Scientia demonstratiua est, id est, per demonstrationem non acquiritur, sed scientia immediatorum principiorũ est indemonstrabilis, id est, per demonstrationem non comparatur, 100. c. 1. c
Scientia fit per discursum à principiis ad conclusiones, intellectus vero est simplex acceptio principij per se noti, 159. c. 1. d
Subalternata scit separatim quia, & tamen nescit propter quid, 169. c. 1. a
Scire quia differt à scire propter quid, quoniam prius est cum fit syllogismus non per medium, sed per mediata; posterius vero cum fit per primam causam, 128. c. 1. b
in demonstratiuis Scientiis non fit paralogismus in dictione. 126. c. 1. c. Nequit fieri paralogismus secundum fallaciam extra dictionem, 126. c. 2. b Neque deceptio per paralogismos extra eandem dictionem, ibid.
per demonstrationem Scire dicimur, cum quælibet præmissarum demonstrabilis, & cognoscitur per demonstrationem, si vero indemonstrabilis est, intelligitur per se ipsam, 154. c. 2. a
qui Scit quia ita est, quærit propter quid ita sit. 182. c. 1. a
Scientia non demonstrat quod tale nomen significat talem rem. 195. c. 1. c
Scire aliquid secundum quid, est scire illud in alio in quo est, vel tanquam pars aliqua in suo toto, vel sicut accidens in subiecto: vel sicut effectus in causa, vel quocunque simili modo, 93. c. 1. b
Scire aliquid simpliciter, est illud secundum causam ipsius sciti, ibid.
diuersarum Scientiarum diuersa sunt principia, 176. c. 2. e
Analytica seu demonstratiua Scĩetia, quæ resoluẽdo ad principia per se nota dicitur indicatiua est pars Logicæ, & Dialecticã cõplectitur, 154.

Sciri non poteſt quid ſit vnumquodque, niſi prius cognoſcatur quid ſit idem ei, & quid alterum ab eo, 218. c. 1. b
Scientia quælibet habet ſuas deceptiones & ignorantias: ſunt autem interrogationes ſecundum ignorantiam alicuius ſcientiæ, cum quæruntur ea quæ oppugnāt veritatem ſcientiæ illius, 155. c. 2. a
in demo. Scientiis ſyllogizatur eo modo ſine deceptione, 127. c. 1. e
Scibilia ſunt concluſiones demonſtrationis, in quibus paſſiones prædicantur de propriis ſubiectis. Propria vero ſubiecta non ſolum locum habent in deffinitione accidentium, ſed etiam ſunt cauſæ eorum, 105. c. 2. a
Scientiæ Mathematicæ non demonſtrant per cauſam materialem. Mathematica enim abſtrahit à materia ſenſibili, non autem ab intelligibili, 201. c. 2. d
nulla Scientia demonſtrat aliquid de ſubiecto alterius Scientiæ, ſiue ſint Scientiæ communiores, ſiue diſparatæ, 115. c. 1. b
addiſcere propriè eſt Scientiam in aliquo generari, 92. c. 2. e
Sempiternum præcedit temporale, & neceſſarium includit ſempiternum: temporalitas autem abſque motu intelligi non poteſt, & neceſſe prius eſt tempore quàm poſſibile, 77. c. 1. a
Singulare prius eſt, & magis notum quoad nos, quàm vniuerſale, 95. c. 2. e
Subiecti & paſſionis deffinitio in ſcientiis pro principio habetur, 119. c. 2. c
Subjectum quandoque conuertitur cum prædicato eſſentiali, vt deffinitum cum deffinitione: quandoque vero eſt pars ſubiectiua prædicati, 151. c. 1. a.
illa quæ de Subiecto dicuntur, quia in eo exiſtunt accidentia dicuntur, quæ autem non prædicantur de eodem ineſſe per ſe reputantur, 105. c. 1. b
Subſtantia, ſecundum ſententiam Platonis, eſt cuiuſlibet rei, 169. c. 1. c
illa quæ Subſtantiam non ſignificant quamuis accidentia ſint, non tamen per accidens prædicantur, 151. c. 1. d
Superius poteſtate inuoluit ſuum inferius: eius contrarium, 7. c. 1. b
Suppoſitio differt à petitione: prior enim eſt propoſitio non per ſe nota, verum eſt ſicut à diſcente opinata: poſterior autem non opinata à diſcente, ſiue habeat contrarias opiniones, ſiue non, 165. c. 2. a
Suppoſitiones inter ſe diſtinguuntur, ſi enim quædam propoſitio probanda videatur alicui qui diſcit, dicitur ſuppoſitio, non quidem ſimpliciter, ſed aliquem, cui videtur eſſe demonſtratio: ſi vero qui docetur ſit indifferens, nec probet, nec repugnet dum interrogaretur à docente, erit tunc petitio. Si vero ambo ſint contrariæ ſententiæ, tunc quæſtio nominabitur, 121. c. 1. e
Species ſpecialiſſima non prędicatur de aliquo ſingulari, per aliquod medium, 158. c. 1 a
in eandem Specie ſunt differentiæ multæ acci-accidentales quæ non diuerſam reddunt ſubſtantiam ſpeciei, quam ſignificat deffinitio, &c. 218. c. 1. d
Stellæ fixæ videntur oculis ſcintillare, quia viſus in comprehendendis caligat, propter nimiam diſtantiam, 129. c. 1. b
Syllogiſmus Dialecticus ex probabilibus eſt, 88. c. 1. a
Syllogiſmus poteſt eſſe falſus dup. 1. cùm defficit in forma ſyllogiſtica: 2. cum vtitur falſis propoſitionibus, 136. c. 1. d
Syllogiſmus demonſtratiuus fit in prima figura, quia maximè eſt apta demonſtrationibus faciendis, 133. c. 1. d
Syllogiſmus per ignorantiam fit duplici modo: 1. cum defficit in materia: 2. cum defficit in forma. Sic vere Syllogiſmus eſt, & habet formam ſyllogiſmi: ille paralogiſmus dicitur, id eſt apparens ſyllogiſmus, 125. c. 1. b
Syllogiſmi fallacia fit quando accipitur medium affirmatiuè prędicatum de vtroque extremo, quod eſt affirmare ex dubiis affirmatiuis, & hoc cauſat fallaciam conſequentiæ, 127. c. 1. b
in Syllogiſmo oportet neceſſario vt termini ſint aſſumpti, vel interius, vel exterius: interius, quando multiplicatur ſyllogiſmi ad probandas propoſitiones inductas exterius cum vel maior extremitas accipitur vt medium aſcendendo, vel minor deſcendendo, 175. c. 1. b
Syllogiſmorum omnium non eadem ſunt principia, alia enim vera, alia falſa, 174. c. 1. d. Principia verorum non ſunt falſa. ibid. neque falſorū ſunt eadem principia. ibid. Neque etiam verorum, ibid.
Syllogiſmus dicitur circularis cum ex concluſione & altera pręmiſſarum conuerſa, concluditur reliqua, 100. c. 2. c
Syllogiſmi demonſtratiui finis eſt ſcientia, 94. c. 1. d
Syllogiſmi principium immediatum duplex eſt: vnum quod dicitur poſitio: aliud, quod dignitas nominatur, 97. c. 1. c
Syllogiſmus circulariter non demonſtratur, 100. c. 2. e
omnes Syllogiſmus conſtituitur ex tribus terminis, & ex duabus propoſitionibus ad minus, 102. c. 1. b
omnis termini Syllogiſmi qui concludit quod quid eſt, debent ex ſe habere talem habitudinem, 187. c. 2. e

T

Terminus ad tria referri poteſt. N. ad partes conjuncti inter ſe: ad totum conjunctū reſpectu ſubjecti, & ad partes conjuncti reſpectu eiuſdem ſubiecti, 61. c. 1. c
ſemper inter Terminos quoſdam acceptos iacet medium aliquod, 147. c. 1. b
Trianguli duæ ſunt ſpecies, vnus dicitur ſcalenon habens tria latera inæqualia, alius Iſocheles, habens duo latera æqualia, 157. c. 1. b

V

Verū adeo nihil eſt quod vere negari poſſit, 121. c. 1. b
Verum nequit procedere ex falſis, concluditur tamen ex ipſis, 93. c. 1. c
qui nouit Vniuerſale, nouit & particulare in potentia, 164. c. 2. c
Vniuerſalia ſunt priora quoad nos, poſteriora vero ſecundum naturam, 95. c. 2. d
Vniuerſale non determinatur ad hîc & nunc, deſineret enim eſſe vniuerſale, 172. c. 1. c

Vniuerſalis

Vniuersalis propositio non continetur in particulari, siue in actu, siue in potentia, p. 164. c. 2. d
Vniuersale, non est aliud præter vniuersalia, p. 161.
Vniuersalia prædicata, prout sumuntur hîc ab Aristotele, necessariò insunt rebus de quibus prædicantur, 106. c. 1. b
tribus modis erratur in acceptione Vniuersalis. primo, cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primò competat vniuersale, quàm hoc singulare, qui inconuenienter assignatur, 107. c. 1. d
in Vniuersalibus demonstratio fit vtplurimùm per effectus, qui sunt notiones quoad nos, & non simpliciter, pag. 96. c. 1. d
Vniuersale incorruptibile est, particularia vero corruptibilia, 162. c. 1. d
Vniuersalia quantū ad rationem sunt magis entia, quàm particularia, quantum autem ad naturam, particularia sunt magis entia, quàm vniuersalia, 161. c. 1. d
cùm aliquo remoto restat adhuc Vniuersale quod erat assignatum, certum est non esse primum vniuersale illius, 109. c. 1. e
Secundum Platonem eadem est ratio vnius & boni: omnia enim appetunt vnitatem vt proprium bonum, 192. c. 2.
Propter quod vnum quodque tale & illud magis, p. 98. c. 2. b

Finis Indicis Posteriorum Analyticorum.

INDEX COMPENDII SANCTI Thomæ in Logicam Aristotelis.

A

Accidens est modus pronunciandi aliquam dictionem, p. 312. c
Accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse, præter subjecti corruptionem, 238. c. 2. b
Accidens aliud separabile est, aliud inseparabile, 239. c. 1. c
Accidens non potest separari à subiecto actu vel aptitudine, ibid.
Actus aliquis est cuius duratio non consistit accipiendo partem post partem, sed quod indiuisibile manens stat: & iste duplex: est quidam enim actus indiuisibilis est in quo nulla est successio; tamen natus est ei alius actus succedere & ipse natus est succedere alterij: quidam autem est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, 259. c. 1. e & seq.
Accidentalitas quantitatis & qualitatis differt ab accidentalitate aliorum prædicamentorum, p. 262. c. 2. e
Adiectiuum duplex, nominis, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, 271. c. 2. d
Æqualitas est duorum: vnius fundamentaliter, & alterius vt termini, & è conuerso: similitudo autem est multa terminis, 248. c. 1. e
Actio est forma secundum quam in id quod subijcitur agere dicimur, 254. c. 1. a
Actio duplex, vna immanens, alia transiens, ibid.
Actus primus & secūdus dicitur tripliciter: quod actus primus sit forma aliqua, & actus secundus sit actio transiens differens realiter ab ea. 2. dicitur actus primus forma quæ subijcitur; & actus qui ipsi inhæret dicitur actus secundus. 3. dicitur actus primus & secundus, secundum quod vnus & idem actus potest accipi vt alicuius habentis ipsum actualiter, 254. c. 1. b
Actio, passio & motus sunt idem, ibid.
Actio vel dicit formam quæ est in motu, vel est in mutatione, & non in motu, pag. 254. c. 2. d
Actionis proprium est ex se inferre passionem, 257. c. 1. a
Actio, passio, & forma propter diuersam denominationem, sunt diuersa prædicamenta, 257. c. 1. a
Actio & passio possunt dupliciter significari; 1. per modum abstractum. 2. per modum actionis, 264. c. 2. d
Aduerbium dicitur adiectiuum verbi, quia semper stat iuxta verbum, & nititur verbo, 271. c. 2. d.
Aduerbia multipliciter determinant verbum: quædam enim determinant ipsum ratione actionis vel passionis, quā verbum significat: quædam ratione temporis, vt aduerbia temporalia: quædam ratione compositionis quam facit in oratione, & illa sunt sex, scilicet, necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero, & falso, 271. c. 2. d. & sequent.
Affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, negatio verò alicuius ab aliquo, 272. c. 2. e
Affirmationum tria sunt genera in quibus de vniuersali aliquid prædicatur: prima in qua vniuersaliter: secunda, in qua particulariter: tertia, in qua prædicatur aliquid sine determinatione, vniuersali vel particulari. Prima, dicitur vniuersalis: secunda, particularis: tertia, indefinita, quibus addendo etiam singularem, quatuor sunt modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ, sicut affirmatiuæ, 269. c. 1. b
particularis Affirmatiua, & particularis negatiua, non opponuntur contrariè, id est, contraria oppositione, 269. c. 2. d
vniuersalis Affirmatiua, & particularis negatiua, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua opponuntur contradictorie, ibid.
Albedo est mensura omnium colorum, 257. c. 2. d
Analoga sub æquiuocis comprehenduntur, 239. c. 1. c
Analoga prædicantur de pluribus in quantum dicuntur ad vnum, 239. c. 1. e

Angeli inter se numero non differunt, sed quilibet Angelus facit speciem per se, 234.c.2.d
Angulus rectus est qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super aliam lineam rectam, 245.c.2.b
Animal differt à sensibili, prius enim nomen habet à sensibili anima, sensibile autem ab ipsa sensibilitate, animal autem se habet ad sensibilitatem sicut potentia ad actum, 235.c.2.d
Animal includit solum habens vitam & sensum, homo autem includit animal rationale, 236. c. 1. a
Argumentatio est, oratio significatiua discursus rationis ad vno cognito ad aliud incognitum, 275. c. 1. d
Argumentationis quatuor species, syllogismus, Enthymema, inductio, & exemplum, 275.c.1.d
Argumentatio sophistica firmitatem habet ex loco apparenti, 306.c.2.c
Argumentationis sophisticæ quinq; sunt metæ, redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus, & negatio. Redargutio est prænegati concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatione vi argumentationis: falsum est aliquid manifeste falsum quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis: inopinabile, quod contra communem opinionem: solœcismus, vitium in contextu partium orationis contra regulas artis; negatio eiusdem & ex eadem parte inutilis repetitio, 306.c.1.a.&seq.

C

Casus obliqui directè non pertinent ad Logicum, casus enim obliqui, cum verbo, sum, es, est, in quo omnia verba resoluuntur, non dicunt verum & falsum, 265.c.1. b
Causæ cuiuslibet entis sunt quatuor, efficiens, materialis, formalis, & finalis. Causa efficiens syllogismi est anima rationalis : materia tres termini, vt materia remota, duæ propositiones vt propinqua: finis facere fidem, forma eius virtus seu potestas inferendi ex præmissis, 292. c. 1. c
Conclusio vt sit vera, oportet præmissas esse veras, 296 c.2. b
Conclusio demonstrata, oportet vt sit vera, ibidem.
Conclusio necessaria non potest concludi ex præmissis contingentibus, sed ex necessariis, ibid.
Concreta accidentalia prædicata, & substantialia seu ipsorum subiecta differunt: nam ex parte prædicati dicunt formam: ex parte vero subiecti dicunt illud quod habet illam formam, 277. c. 2. b
Corpus locatum per suam superficiem, tangit superficiem corporis locantis, 260. c. 1. b
Corporis locatis superficies dupliciter est. primo vt est in corpore locante, & denominat illud, & sic est quantitas. 2. vt denominat corpus locatum, & sic constituit prædicatum vbi, 260. c. 1. b
Consequentia duplex, in positione, videlicet, quando proceditur propositione antecedentis, & in cōtraria, quando proceditur à destructione consequentis, 289. c. 2. e
Contingens duplex, quod inest, & quod inesse potest, 287. c. 1. e
Contingens vno modo accipitur vt etiam necessarium dici possit contingens, scilicet non impossibile, & dicitur tunc æquiuocè: alio modo vt stat in communi, non respiciens hoc vel illud tantùm, sed indifferenter vtrumq; 295. a
Contradictio est oppositio, cuius secūdum se non est medium, 265. c. 1. d
vt sit Contradictio inter aliqua requiruntur septem: 1. vt opponantur duæ propositiones, quarū vna sit affirmatiua, altera negatiua: 2. quod tales enunciationes sint eiusdem subiecti: 3. quod sint eiusdem prædicati: 4. quod non fiat prędicatio secundum diuersas partes subiecti: 5. quod non sit diuersus modus ex parte prædicati: 6. quod non sit diuersitas ex parte mensuræ: 7. quod non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum, ibid.
Contradictio est oppositio vnius & eiusdem, non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei & nominis secundum idem, & ad idem, & respectu eiusdem similiter & in eodem tēpore, 314.c.1.b
idem non potest esse Contrarium sibi ipsi, 248.a
Conuersio propositionum est facere de subiecto prędicatum, & de prædicato subiectum, ita vt existente conuersa vera, etiam in quam conuertitur sit vera, 276. c. 1. c
Conuersio duplex, simplex, & per accidens: prior est quando de prædicato fit subiectum, & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione, in eadem qualitate & quantitate cū prima: posterior vero quando de subiecto fit prædicatum, & è contra manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate, 276. c. 1. d.

D

Demonstratio est syllogismus procedens ex veris, necessariis, per se primis, propriis, per se notis, immediatis, & causis conclusionis, 295.
Demonstratio quædam est propter quid, & quædam est quia, ibid.
in Demonstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione, in præmissis vel prædicatur definitio de subiecto, vel propria passio de deffinitione subiecti & sua, 297. c. 1. e
in Demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædam virtualiter, 298.c.1.d
Demonstratio procedit ex notioribus quoad nos, 299. c. 1. b
Demonstrationum affimatiuarum & negatiuarū quædam sunt potissimæ, quæ tales sunt, si in demonstratione seruentur quæ obseruari debent, aliter autem non sunt potissimæ, potissima autem affirmatiua debet tantū fieri in prima figura & in primo modo eius, 300. c. 1 d
Demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo secundæ figuræ, 300. c. 2. b
Deffinitio subiecti simul sumpta cum deffinitione passionis, exprimit causam efficiētem ipsius passionis, immediatā & necessariam, 297.c.1.b
Deffinitio est oratio quid est esse rei significans, 253. c. 1. b
Denominatio sumpta à substantia non ponitur sub alio genere, quàm substantiæ, 262.c.2.b
Denominatur aliquid ab habitu, prout habitus adiacet alicui parti integrali signatæ, 263.c.2.d
Differentiæ 1. deffinitio est. Differentia est quæ prędicatur de pluribus specie differentibus in eo quod quale. 2. Differentia est qua species abundat à genere, 235. c. 1. e
Dispositio est ordo rei habentis partes, non solū quantitatiuas, verum etiam essentiales, & potentiales, 249. c. 1. c

Dispu-

Disputationis quatuor species, doctrinalis, Dialectica, Tentatiua, & Sophistica, seu litigiosa. Prior est quæ ad scientiam ordinatur, procedens ex veris & per se notis, & propriis scientiæ de qua fit disputatio. Alia quæ ex probabilibus procedit, & ad opinionem tendit; 3. quæ ordinatur ad experimentum sumendum de aliqua, per ea quæ videntur respondenti; Sophistica quæ tendit ad gloriam vt sapiens esse videatur, 305.c.2.b

Diuisio, est distinctio per ens & non ens, 224.c.2.d

E

ENunciatio tripliciter diuiditur ab Aristotele. 1. vt analogum ad sua analogata, vna est enim vna à simpliciter, alia coiunctione vna. 2. vt genus in suas species, illam enim partitur in affirmationem & negationem; 3. in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem, 267.c.2.b.& seq.

Enunciationum categoricarum quædam sunt de inesse, quædam vero modales; prior est de simplici inhærentia prædicati ad subiectum; in qua inhærentia prædicati ad subiectum modificatur, 268.c 1.e

in Enunciatione eadem aliquando reperiuntur duo signa vniuersalia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato, 270 c.2.d

idem est secundum substantium, Enunciatio interrogatio, proposito & conclusio, sed dicitur enunciatio secundum quod significat aliquid simpliciter esse, vel non esse; interrogatio, secundum quod sub dubitatione proponitur, propositio, secundum quod sumitur ad alterius probationem; conclusio vero, secundum quod ex præmissis probatur, 316.c.1.e

fallaciæ secundum plures interrogationes sunt duo modi: primus, quando interrogatio est plures, ex eo quod vnum ex pluribus in singulari prædicatur, vel è conuerso. 2. quando interrogatio est plures, eo quod plura subiiciuntur, vel prædicantur in plurali mero, 316.c.2.d

Enunciatio est oratio verum vel falsum significans, 266.c.1.d

Effectus alicuius aliquid potest dici dupliciter. 1. propriè, prout scilicet causatur vel causatum est ab eo, & sic passio non est effectus actionis; 2. quia quando vtrumque fit, ita fiunt simul, quod vnum necessaria connexione dicatur esse post aliud, 257.c.1.a

Elenchus est syllogismus contradictionis, qui quandoque est vnus syllogismus, aliquando duo, 315.c.2.d

Ens diuiditur in ens per se & ens per accidens; posterius diuiditur tot modis quot aliquid prędicatur per accidens; prius autem, quia quoddam est in anima, quoddam extra animam. Ens tripliciter modo potest esse in anima: 1. effectiuè 2. subiectiuè: 3. obiectiuè: duobus primis modis ens reale in anima est, idest firmum, 240.c.1.b

Ens reale diuiditur in decem prædicamenta, quæ sunt decem genera rerum, 240.c.1.d

Ens non potest esse genus, 236.c.2.b

Ens non potest esse vniuocum ad substantiam & accidens, 236.c.2.d

Ens reale diuiditur in substantiam & accidens, 237.c.1.b

Ens est illud quod primo occurrit intellectui nostro, 240.c.2.e

Ens magis cognoscitur quàm substantia, substantia quàm corpus, corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm homo, 278.c.2.b

inesse simpliciter in plus est quàm necessariò, 294.c.2.d

aliquid dicitur inesse alicui vel per se, vel per accidens; per se, quod inest ei secundum rationem propriæ definitionis; per accidens autem quod inest alicui alio quouis modo à primo, 311.c.1.d

aliquid est idem tribus modis, 1. secundum rationem substantiæ; cuius vnum est omnino extraneum à ratione alterius; 2. cuius vnum quodammodo pertinet ad rationem alterius, licet non sint idem secundum deffinitionem, 311.c.1.d

Modus essendi alicuius potest accipi dupliciter 1. vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo: 2. modo dicitur modus res concepta, vno modo respectu suiipsius, alio modo vt est concepta, 240.c.1.e

Esse per se modus est prædicamenti substantiæ, esse autem in alio est modus aliorum prædicamentorum. Esse ad se comprehendit tria prædicamenta absoluta, nimirum, substantiam, quantitatem & qualitatem; esse vero ad aliud comprehendit septem alia, scilicet relationem, actionem, passionem, quando, vbi, situm, & habere, 280.c.2.b

F

FAllaciarum in syllogismo tres sunt species; 1. modus, quando dictum aliquod potest supponi verbo vel ratione totius, vel ratione partis. 2. modus est ex eo quod aliquod prædicatum, in quo per coniunctionem copulatiuam vel disiunctiuam plura adunantur, potest attribui subiecto coniunctim vel diuisim: 3. quando vna dictio potest coniungi diuersis dictionibus in oratione positis, 309.1.c.a.& se

Fallacia accetus in syllogismo est deceptio proueniens ex eo quod aliqua dictio diuersimodè pronunciata diuersa significat, 312.c.1.c

Fallacia dictionis est similitudo vnius dictionis ad alteram, 312.c.2.d

Fallacia extra dictionem prouenit ex eo quod quædam res aliquo modo conuenientes, vel differentes accipiuntur, vt eædem simpliciter vel diuersæ, 311.c.2.b

Fallacię extra dictionem sunt septem, 1. secundū accidens. 2. secundum quid & simpliciter; 3. secundum ignorantiam Elenchi; 4. secundū petitionem principii; 5. secundum consequēs; 6. secundum non causam vt causam; 7. secundum plures interrogationes vt vnū, 311.c.2.b

Fallacia accidentis est deceptio proueniens ex eo quod aliquid assignatur, similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter esse vtrique eorum, quæ sunt æqualiter per accidens vnum, 312.c.1.d

Fallacia simpliciter est, quæ nullo addito fit, secundum quid autem quæ aliquo addito dicitur, 315.c.1.b

Fallaciæ secundum quid simpliciter quinque sunt modi; 1. quando determinatio addita habet oppositionē ad id cui additur; 2. quā-

do determinatio addita pertinet ad actum animę. 3. quando aliqua determinatio addita significat esse in potentia; 4. quando determinatio addita significat partem. 5. quando determinatio addita cogit terminum, cui additur, stare materialiter, 315.c.1.e

Fallacia secundum ignorantiam Elenchi est deceptio prouenięns ex eo quod non obseruantur ea quæ sunt necessaria, ad deffinitionem Elenchi, & præcipuè ex parte contradictionis, 314.c.1.b

quatuor sunt modi Fallaciæ secundum ignorantiam Elenchi; peccat contra particulam ad idem. 2. peccat contra hanc particulam, secundum idem; contra hanc particulam, similiter; 4. contra particulam, & in eodem tempore, 314 c.1.d

in Fallacia petitionis principium dicitur principale propositum. Hęc fallacia dicitur, quando idem assumitur ad probationem suiipsius, sub alio vocabulo. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ. 1. quando definitum petitur ad probationem definitionis, vel è conuerso. 2. quando vniuersale petitur ad probationem particularis. 3. quando petuntur particularia ad probationem vniuersalis. 4. quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim; 5. quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, 314.c.2.e

consequeus in fallacia argumentationis dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, 315.c.1.c

in Fallacia consequentis sunt duo modi: fit ex consecutione magis communis ad minus commune, siue magis commune sit genus, siue accidens. Secundus à consequentia vnius oppositi, ad similem consequentiam in alio opposito, 315.c.2.a

Fallacia secundum non causam, vt causam est, quando inter præmissas, ex quibus sequitur conclusio, ponitur aliqua proposito, quę nihil ad conclusionem operatur, & sic non est causa, 316.c.1.a

Falsum, est esse quod non est, & non esse quod est, 266.c.1.b

Figura non est de essentia corporis, 238.c.2.e

Figura in syllogismis dicitur transsumptiuè, ad similitudinem figuræ triangularis apud Mathematicos, apud quos propriè est figura, 292.c.1.e

Forma duplex secundum Auicennam. 1. quædam pars est compositi; alia vero sequitur ipsum compositum, & dicitur quidditas, 233.c.2.d

Forma quæ sumitur vniuersaliter, habet aliquã latitudinem, est enim in pluribus, & dicitur de pluribus, 234 c.2.b

Forma substantialis habet duplex esse. 1. est obiectiue in intellectu, & secundum hoc intellectus attribuit sibi nomen abstractum. 2. autem in materia ad quam habet duplicem habitudinem.

Forma substãtialis habet esse duplex, vnum obiectiuè in intellectu, aliud in materia, 235.c.2.c

Forma differt à figura; posterior enim sequitur quantitatem continuam habentem positionem; prior autem sequitur animam, &c. 250.c.2.c

G

Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid, 233.c.1.e

Genus non est vnum secundum se, sed secundum rationem, 233.c.1.e

Genus diuiditur in generalissimum, & in illud supra quod non constituitur aliquod aliud genus, 236.c.1.d

H

Habitus omnis est dispositio, non autem omnis dispositio est habitus, 249.c.1.b

Habitus recipit magis & minus, licet non omnis dubitatur autem quinam recipiat, 263.c.1.c

Habitus duplex, vnus est dispositio rei secundum modum & naturam rei intra; alius dispositio rei in ordine ad finem, 249.c.1.d

Habitus proprium est existere, & in corpore, & in iis quæ circa corpus sunt, in pluribus secundum diuisionem partium, 263.c.2.d

Habitus est corporum & eorum quæ circa corpus sunt adiacentia, 262.c.1.b

Homo conformatur cum planta in viuo; cum lapide in corporeitate, cum Angelo in substantia, 236.c.1.e

I

INdiuisibile dupliciter sumi potest Mathematicè, & hic punctus est indiuisibilis, & non debetur ei locus vel naturaliter, 260.c.2.d

Intellectus non est potentia materiæ inhærens, 232.c.2.c

Intellectus reflectitur supra seipsum & supra ea quę in eo sunt subiectiuè vel obiectiuè, 233.c.1.b

Intellectus distinguit quæ coniuncta sunt dũ vnũ illorũ non cadit in ratione alterius, 233.c.2.b

Intentiones fiunt ab intellectu, 233.c.2.c

aliquid potest intelligi absque alio duobus modis; 1. per primam operationem intellectus, in qua intellectus intelligit solum significatum terminum; 2. in secunda operatione eiusdem intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per esse vel per non esse, 238.c.2.d

Intellectus abstrahit vniuersale à particularibus & formam ab habente talẽ formam, 248.c.2.d

omne quod Intelligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum, vel vt quod, est habens, 250.c.2.d

Intellectus concipit verum in sua prima operatione, non autem falsum, 267.c.1.c

Iudicium, est recta determinatio rationis in his quorum est iudicium, 275 c.2.c

L

LAtitudo in formis duplex, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior & perfectior altero; alia est secũdum plurificationem numeralem in eo gradu 234.c.2.b

Lineæ partes terminantur ad vnum punctum qui actu eam terminat, 245.c.2.b

Linea, superficies, locus, corpus, & etiam punctus, habent diuisionẽ in quantitate, 246.c.1.c

Linea est longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta, 246.c.1.d

Locus

Locus duplici ratione spectari potest, 1. pro superficie corporis continentis, tuncque terminus partium eius dicitur linea, 2. pro toto corpore locante, 245.c.2.c
Locus est superficies corporis continentis immobilis, 247.c.1.b
Locus quamquam sit superficies, non tamen continetur in genere superficiei, sed est aliud genus quantitatis, propter aliam differentiã specificam, scilicet quod sit immobilis, 247
Locus est superficies corporis continentis immobilis, 258.c.2.c
in Loco dupliciter aliquid esse potest, definitiuè scilicet, & descriptiuè, ibid.
Locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatum, ex qua sumitur aliqua regula falsa, quæ tamen apparet vera, 306.c 2.d
ad Locum sophisticum duo concurrunt. Vnum quod est causa apparentiæ, & dicitur etiam principiũ motiuum; aliud vero principiũ defectus, & vocatur causa existentiæ, 306.c.2.e

M

MAior propositio est prius nota conclusione natura & tempore, 278.c.2.e
si Maior existat de necessario, & minor de inesse simpliciter, & non vt nunc, conclusio erit de necessario; si vero è conuerso maior sit de inesse, & minor de necessario, sequitur conclusio de inesse, nõ autẽ de necessario, 294.c.2.e
Magnum & paruum non sunt in genere quantitatis, licèt sint ipsius passionis, sed sunt in genere relationis, 247.c.2.e
Materia signata est principium indiuiduationis, 255.c.1.a
materia prima est illud quod est in potentia ad omnes formas, 236.c.2.e
neque materia, neque forma sunt per se: compositum autem est, 241.c.1.b
Modus est adiacens rei determinatio, seu determinatio facta per adiectiuum, 271.c.2.c
Motus & quies mensurantur tempore cõtinuo, 259.c.1.d
Modales quædam sunt de dicto, quædam autem de re, 272.c.1.b

N

NEcessarium duplex, simpliciter, & secundũ quid, vel secundum tempus, 286.c.2.e
Negatio posita ante signum, & ideo ante enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ: posita vero post signum in compositione scilicet enunciationis, facit eam æquipollere suæ contrariæ; præposita vero & postposita, facit eam æquipollere suæ subalternæ, 270.d
Nomen est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita & recta, 264.c.1.c.& 265.
Nomen, verbum & oratio sunt quædam artificialia, & per consequens accidentia: eorum subiectum est vox, quæ est quid naturale, 264 c.1.b
Nominis forma est significatio eius: litteræ vero & syllabæ sunt materia, 264.c.2.c
Nomen, & pronomen, acceptum pro nomine, significant aut determinatam naturam, aut determinatam personam, aut determinatam naturam & personã, 265.c.1.a
Niminatiuus solus dicitur nomen principaliter quia per ipsum facta est impositio nominis ad aliud significandum, 265.c.1.b
quæ Nobis nota sunt magis, sunt magis vniuersalia. 278.c.2.a
Numerus duplex, numerus nũmerans, & numerus numeratus, 247.c.1.e
in vnoquoque motu est quantitas successiua, quæ facit ipsum formaliter quantum quantitate successiua, quæ non est motus, sed eius accidens, 247.c.1.b

O

ORationum perfectarum quinque sunt species; enunciatiua, vocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua, 266.c.1.b
Oratio est vox aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam, 245.c.1.a
Oratio mensuratur syllaba breui & longua, ibid.e
Oratio est vox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatæ, 265.c.2.e
Oratio diuiditur in perfectam & imperfectam; imperfecta est quæ generat sensum imperfectum, in animo auditoris: perfecta, quę perfectum, 265.c.2.e
quæ pertinent ad primam operationem mentis possunt dupliciter considerari; 1 quantum ad res intellectas; 2. quantum ad modum significandi, in quantum scilicet signatur per nomina & per verba, &c. 264.c.1.a

P

PArs de toto prædicari non potest, verùm illud quod verè prædicatur de alio, debet dicete totum, 235.c.2.e
Pars & totum multipliciter dicuntur. Posterius enim triplex est, vniuersale, potentiale, & integrale. Totum integrale duplex, vnum fit ex partibus integrantibus essentiam rei cõpositę: aliud autẽ cuius sunt partes natæ diuisæ à toto quælibet per se esse, 261.c.1.a
Passio vel passibilis qualitas dicitur, quia infertur per aliquam passionem, 249.c.2.e
Passio & passibilis qualitas differũt, quod passio citò transit, alia vero non. 250.c.1.b
Passio est effectus illatioque actionis, 257.c.1.c
Perfectum est cui nihil deest in genere suo, 265. c.2.c
Positio in quantitate idem est, quod ordo partium in loco, & est vnũ de prædicamẽtis qui dicitur situs; alio etiam modo dicitur, ordo partium in toto, & sic positio est differentia quantitatis, 246.c.1.a
Positio, est ordo, seu ordinatio partium in loco 260.c.2.e
Potentia potest sumi dupliciter; 1. vt est de transcendentibus, potentia enim & actus diuidunt omne ens: 2. prout principium transmutandi aliud in quantũ aliud, vel transmutandi ab alio in quantum aliud. 249.c.2.b
Prædicamentum seu genus generalissimum dupliciter considerari potest. 1. pro ipsa intentione prædicamentali, seu vniuersalitatis; 2. pro ipsa re in qua talis intentio fundatur, 240.c.1.a
Prædicari primò aliquid dicitur, quando prædicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatum non possit inueniri extra subie-

ctum, 296.c.1.e
quod primò seu vniuersaliter prædicatur, prædicatur per se, non tamen è conuerso, 296.c.1.a
Prædicamenta pertinent ad primam operationem intellectus, in qua nulla fit compositio per esse, vel diuisio per non esse, 264.c.1.a
Prædicatio per accidens potest fieri tripliciter; 1. cùm accidens prædicatur de subiecto; 2. quando subiectũ prædicatur de accidente, 3. quãdo accidẽs prędicatur de accidẽti, 237.c.1.e
Prædicari per se, & prædicari primò differunt aliquo modo. 238.c.1.e
Prædicantur ea per se, quę necessariam habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur, 238.c.1.e
aliquid Prædicatur de alio tripliciter, vniuocè, æquiuocè, & denominatiuè. 239.c.2.b
duplici modo Præmissæ sunt causa conclusionis; 1. quod maior extremitas insit minori; & hoc commune omnibus syllogismis in quibus ex veris concluditur verum; 2. quia in eis continetur causa tam subiecti quàm prædicati ipsius conclusionis, & hoc modo conuenit soli demonstrationi, 293.c.2.d
Principium vnum est primarium, quo nullum prius inueniri potest, aliud secundarium per quod primum demonstratur, 301.c.2.e
de Principio primario dicitur in scientiis tantũ quia est, de secundariis autem propter quid, 303.c.1.a
Priuatio est negatio in subiecto apto nato, 269.c.1.e
Propositio est enunciatio, qua posita ad eam aliquid sequitur, 275.c.1.e
Propositiones de necessario & impossibili, eodem modo conuertuntur, sic propositiones de inesse, & per idem principium probantur; propositiones vero de possibili & contingenti non item, 277.c.1.c
Propositiones conditionales, vel sunt simplices vel compositę; priores quæ tantum ex duabus categoricis componuntur; posteriores vero quæ ex pluribus. Compositæ tribus modis fieri possunt; simplices autem sunt quatuor, 289.c.2.c
tres Propositiones categoricæ secundum affirmationem & negationem octo modis possunt variari; 1. possunt omnes esse affirmatiuæ; 2. omnes negatiuæ; 3. duæ primæ affirmatiuæ & tertia negatiua; 4. duę primæ possunt esse affirmatiuæ, & vltima negatiua; 5. prima affirmatiua, & duæ vlt. neg. 6. prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua; 8. prima & vlt. negat. & media affirmatiua, 290.c.1.c
Propositio mediata est, in qua prædicatũ, quod per prius conuenit subiecto, immediata autem in qua prædicatum non propter aliud conuenit subiecto, 297.c.2.b
Propositio per se nota dicitur in qua prædicatũ est de ratione subiecti 298.c.2.d
Propositionum aliquarum termini sunt in omnium notitia, quarundam vero non, 298.c.2.d
Proprium & accidens dicuntur accidentales, quod non sunt de substantia subiecti de quo prædicantur, 237.c.1.b
Proprium est quod inest vni soli & semper, & conuersum prædicatur de re, 237.c.1.d
Proprium stricto modo licet conueniat vni speciei specialissimæ, stricto tamen modo non impedit quin etiam conueniat speciei subalternæ; quæ ideo potest esse genus, 238.c.1.d
Proprium vni speciei conueniens, vnius speciei participatione multis aliis speciebus conuenire potest, 238.c.2.a
Proprium alicuius speciei aliquando sumitur pro vno nomine, & vno significato, 238.c.2.b
Proprium est quantitatis esse secundum eam æquale, vel inæquale; proprium vero qualitatis, secundum eam dici simile vel dissimile, 248.c.2.b
Proprium alicuius illud est quod immediate causatur à principiis suę essentiæ, 250.c.1.e
Proprium aliquando dicitur esse aliquid quod non est extraneum; & aliquando, proprium dicitur quia non est commune, 297.c.2.e

Q

QValitas est secundum quam quales dicimus, 248.c.2.c
Quale est quod secundum qualitatem denominatur. 250.c.2.e
Quando, secundum quosdam, non est respectus temporis mensurantis, ad rem temporalem, sed è conuerso, est respectus rei mensuratæ ad ipsum tempus; quod non est verum, 258.c.2.b
Quando non suscipit magis vel minus, nec ipse est aliquid contrarium, 259.c.1.a
Quando est quod ex adiacentia temporis relinquitur, 257.c.2.d
Qualitas diuiditur in continuam & discretam: posterior est cuius partes sunt separatæ, & ad vnum communem terminum non coniunguntur, 244.c.1 d
Quantitas continua est, cuius partes ad vnum terminum copulantur, 244.c 1.d
Quantitas discreta diuiditur, in numerum, & orationem. Numerus autem est multitudo ex vnitatibus aggregata. 244.c.1.d
Quantitas continua est, cuius partes ad vnum communem terminum copulantur, 245 c.2.b
Quantitati cuilibet conuenit non suscipere magis & minus, nec aliquam contrarietatem, 247.c.1.d
Quantitas dupliciter dici potest; 1. pro magnitudine alicuius molis, 2. de transcendentibus, qui in multis generibus inuenitur, sicut & perfectum, 248.c.1.a
Quantitas differt ab aliis accidentibus, in ea enim prædicatur concretum de abstracto, in aliis vero non, 248.c.2.e
Quantitas prius afficit rem materialem, quàm aliquod accidens, 261.c.2.e

R

RElatiua ad aliquid dicuntur, quæcunque hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur, vel quolibet aliter ad aliud, 251.c.1.e
vt Relatio sit realis, quinque requiruntur, duo ex parte subiecti, duo ex parte termini, vnum ex parte relatorum; 1. est quod relatio supponat aliquod fundamentum reale in eo cuius est, vt subiecti; 2. ex parte subiecti vt in eo sit ratio fundamentalis quare referatur; 3. quod terminus ad quem est relatio sit res quædam; 4. quod terminus sit diuersus realiter ab alio correlatiuo; 5. vt correlatiua sint eiusdem ordinis. 251.c.2.b. & seq.
Relatiua fundantur in tribus, scilicet in actione & passione, in mensura & mensurato, & in vno

no, 252.c.2.b
Relatiua vera simul sunt natura, 253.c.1.b
Res quadrupliciter incipit esse; quædam per motum solum; quædam per mutationem sequentem motum necessario; quædam per mutationem sequentem, sed non necessario; & denique quędam per simplicem emanationem, & non per motum, nec per mutationem, 259.c.1.b
Res diuersis modis habentur à quibusdam; quędam enim ens habent verè, sed inter habentē & res habitas est solus respectus rationis; Quædam eas ita habent, vt inter habentem & res habitas sit respectus realis, sed non conuersiuus, sed est respectus habentis ad rem habitam. Quædam denique eas habent, & inter habentia & res habitas, est respectus realis non conuersiuus, ita videlicet quod respectus talis est rei habitæ ad ipsum, quod habet eam, 262.c.1.b.& seq.
sicut se Res habet in patiendo, sic se habet in agendo, 237.c.2.c
Res naturales intelliguntur cū materia, 233.c.1.a
in Rebus naturalibus quædam sunt operationes quæ semper conueniunt omnibus, 237.c.2.a
aliquid potest dependere ab alio dupliciter: 1. quasi ab eo quod eo prius est saltem quantū ad naturam; 2. quasi ab quod se habet ad ipsum consecutiuè, 238.c.2.c

S

Scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum se habent, vt mensura ad mensuratum. 252.c.2.c
duę scientiæ possunt esse de eodem subiecto, vna formaliter, alia materialiter. 303.c.1.c
Significatum explicitum speciei excedit significatū explicitū generis in significato explicito differētiæ, & simili ratione excedit significatū differentię, in significato generis; 236.c.1.b
Situs, seu positio, secundum aliquos, non est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati, sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. 261.c.2.a
Situs seu positio non recipit magis vel minus, siue sit respectus partium loci ad partes locati, siue è conuerso, 261.c.1.d
Situs proprium est proximè assistere substantiæ materiali, 261.c.2.c
Species, est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid, 234.c.1.d
Species aliter conueniunt in genere quam differentiæ. 236.c.2.c
Si subiectum aliquod sit essentialiter sub aliquo prædicato, quidquid contingit sub subiecto contingit sub prędicato, 289.c.1.a
Substantia diuiditur in primam & secundam; 1. quæ propriè, principaliter, & maxime dicitur substare, siue accidentibus, siue vniuersalibus; 2. quæ substat in alio, 241.c.1.d.& seq.
Substantia dbo habet communia cum quibusdā accidentibus, scil. quod suscipit contrarietatem, & non suscipit magis & minus, 242.c.2.c
Substantiæ proprium illud est, quod secundum sui mutationem sit susceptibilis contrariorū, 244.c.1.a
Substantia est genus generalissimum, corpus autem & animal subalterna, id est aliquando genus, & aliquando species, 236.c.2.a
Substantia est ens per se existens. 240.c.2.a
Substantia diuiditur in materiam, formam, & compositum, 241.c.1.b
Substantia composita dicitur dupliciter, natura & compositum, 241.c.1.c
Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per eā quæ posita sunt & concessa, 272.c.1.e
Omnis syllogismus ostensiuus, constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu pręmissæ, vltima vero dicitur conclusio, 278.c.1.c
Syllogismi habent figuras & modos. Est autem hic figura ordo trium terminorum secundum subiectionem & prædicationem. 279.c.1.a
Sunt tres figuræ syllogismorum, si enim mediū in vna propositione subiicitur, & in alia prædicatur, dicitur esse prima figura; si medium in vtraque propositione prædicatur, erit secunda figura; si vero medium in vtraque propositione subiicitur, tūc erit tertia figura &c. 279.c.1.c,
Syllogismus inutilis ille est, in quo ex præmissis sequitur conclusio falsa, licet in aliqua alia figura sequatur vera conclusio, 279.c.1.e
Syllogismi directè concludentis in prima figura sunt quatuor modi, &c. 281.c.1.e
Syllogismus omnis cōcludens aliquam conclusionem quæ conuerti potest, etiam potest cōuertere illam in quam conuertitur, 282.c.1.b
Syllogismus ad impossibile differt ab ostensiuo, ex eo quod posterior, ex duabus præmissis veris facit conclusionem veram; prior autem ex natura prēmissarum falsa concludit falsum euidenter. 284.c.1.b
Syllogismi qui fiunt ad impossibile in prima figura, fiunt ostensiui in 2. & tertia. 285.c.2.a
Syllogismi de necessario quidam habent ambus propositiones necessarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant, semper conclusio est necessaria 286.c.2.c
in syllogismis reductis negatiua semper est maior. 286.c.2.c
Syllogismus erit perfectus, & concludet cōclusionem de contingenti, si in prima figura quantum ad modos affirmatiuos maior existat, minor vero de necessario, 288.c.2.c
Syllogismus triplex. Primus constat propositionibus simplicis inhærentiæ; quidam ex vtraque præmissa de modo; quidam ex altera dē modo, & altera de inesse, & dicitur mixtus. 294.c.1.c
Syllogismus qui procedit ex necessariis, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed quæ sunt per se, 297.c.1.d
vt fiat Syllogismus debet medium cognosci, 302.c.2.c

T

Temporis partes non faciunt aliam speciem à tempore, 245.c.1.d
Tempus continuum est mensura successiuorum quæ sunt in motu, ibid.
Tempus continuum est mensura successiuorum, quæ sunt in motu, 245.c.1.d
Tempus est numerus motus primi mobilis secundum prius & posterius. 247.c.1.d
in Tempore duo spectanda sunt, mobile, & indiuisibile ipsius motus, quod dicitur à Philosopho mutatum, & habet se ad motum

quasi punctum ad lineam, 247.c.2.c
Tempus vt est quantitas successiua motus dupliciter accipitur; 1. largè pro omni quantitate successiua motus; alio modo strictè & magis propriè, dicitur quantitas successiua motus primi mobilis: 257.c.2.c & seq.b
Tempus præteritum & futurum dicuntur per respectum ad præsens, 265.c.2.e
Terminus in maiori propositione sumptus cum medio dicitur maior extremitas; terminus vero sumptus in minori, dicitur minor extremitas. In conclusione iterum sumitur maior extremitas cum minori. Si vero indirecta, fit è conuerso; quo fit vt medium nunquam ponatur in conclusione, 278.c.1.d
Terminus triplex in propositione, antecedens, consequens, & repugnans; prior dicitur qui potest subiici, secundus qui potest de alio prædicari; & posterior, qui alteri subiici non potest, neque de eo prædicari, 283.c.1.c

V

VBi, non suscipit magis vel minus, neque contrarietatem, 260.c.2.a
Vbi propriè est in corpore, quia sequitur necessario ipsum corpus, ibid.
locatum & locus adæquantur, 260.c.2.
Vbi, est circumscriptio corporis à loci circumscriptione proueniens, 259.c.2.e
Verbum est vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semper est significatiuum eorum quæ de altero prædicantur. 265.c.1.e
Verba infinitiui modo aliquando ponuntur ex parte subiecti, 265.c.1.a
Veritas est adæquatio rei ad intellectû, 266.c.1.c
Virtus est potentia quæ fertur ad vltimum quod fieri potest, 237.c.2.a
Vniuersale illud est quod est abstractum à conditionibus hic & nunc, 233.c.1.b
Vniuersale potest dupliciter considerari, 1. vt est separatum à singularibus, videlicet secundum esse quod habet in intellectu obiectiuè, 2. secundum esse quod habet in singularibus. 1. modo aliquid potest de vniuersali dupliciter enunciari, quando ei attribuitur aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus; 2. modo quando attribuitur sibi aliquid prout ipsa natura intellecta apprehenditur ab intellectu vt vnum, 268.c.2.b
Vniuersalia dicuntur prout apta sunt ab intellectu inesse pluribus, prędicabilia prout dicuntur de pluribus, 233.c.1.d
Quinque sunt vniuersalia, N. genus, species, differentia, proprium & accidens, 233.c.1.d
in Vno in substantia fundatur relatio, quod dicitur identitas: in vno vero in quantitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas, 148.c.1 c
aliud est vnum genere, aliud vnum specie, ibid.
Vnum conuertitur cum ente, & est principium, numeri, 244.c.1.e
Vnum est continuum indiuisum, 244.c.2.a.b
Vnum est principium numeri, 244.c.2.b
Vnum est ex cuius aggregatione fit numerus, ib.
Vnitas est indiuisibile non habens positionem, 246.c.1.c

FINIS.

Bayerische StaatsBibliothek

Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Thomas, von Aquin, Heiliger, 1225-1274

Opera omnia ad fidem vetustissimorum codicum M. SS. et editorum emendata, aucta, & cum exemplaribus Romano, Veneto, & Antverpiensi accurate collata

Bd.: 1,1.

Paris (1660)

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 2 Th Sch 23 -1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11205448-3